

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**1923-1950 YILLARI ARASINDA
TÜRKÇE ve EDEBİYAT ÖĞRETMENİ YETİŞTİREN KURUMLARIN
TÜRK EĞİTİM TARİHİNDEKİ YERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan

BURCU ÖZTÜRK

**Ankara
Mayıs, 2012**

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**1923-1950 YILLARI ARASINDA
TÜRKÇE ve EDEBİYAT ÖĞRETMENİ YETİŞTİREN KURUMLARIN
TÜRK EĞİTİM TARİHİNDEKİ YERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

DOKTORA TEZİ

Burcu ÖZTÜRK

Danışman: Prof. Dr. Leylâ KARAHAN

**Ankara
Mayıs, 2012**

JÜRİ ve ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

Burcu ÖZTÜRK'ün “1923-1950 Yılları Arasında Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni Yetiştiren Kurumların Türk Eğitim Tarihindeki Yeri Üzerine Bir Araştırma” başlıklı tezi, 18. 05. 2012 tarihinde jürimiz tarafından Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Prof. Dr. İsmet CEMİLOĞLU

.....

Üye (Tez Danışmanı): Prof. Dr. Leylâ KARAHAN

.....

Üye: Prof. Dr. Murat ÖZBAY

.....

Üye: Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN

.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ümmühan BİLGİN TOPÇU

.....

ÖN SÖZ

Türkiye'nin bugün eğitim alanında karşılaştığı sorunların başında ana dili eğitimi gelmektedir. Bu nedenle bütün öğretim basamaklarında, Türkçenin eğitime hak ettiği önem verilmelidir. Atatürk'ün de Türk milletinin varlığının ve geleceğinin korunması için temel bir eğitim aracı olarak gördüğü Türkçe ve edebiyat eğitiminin amaçlara uygun bir şekilde yapılabilmesi için, bu eğitimi yürütecek olan Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin yetiştirilmesine de aynı önemin verilmesi gerekmektedir.

Bugünün toplumu dünkü öğretmenin iz düşümüdür. O hâlde dünü bilmeden bugünü anlamanın ve geleceği şekillendirmenin imkânı yoktur. Bu araştırmanın, Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin geçmişte nasıl yetiştirildiğini tespit ederek günümüzde ve yarın nasıl yetiştirilecekleri konusunun da değerlendirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın planlanıp, yürütülmesinde büyük katkıları olan, çalışmalarında her türlü yardım ve desteği gösteren sevgili hocam Prof. Dr. Leylâ KARAHAN'a, tez konusunun belirlenmesi aşamasında görüşleriyle katkıda bulunan hocalarım Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN ve Prof. Dr. Cahit KAVCAR'a, görüş, düşünce ve eleştirileri ile bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük emeği geçen Dr. Niyazi ALTUNYA'ya, Tez İzleme Komitesindeki hocalarım Prof. Dr. İsmet CEMİLOĞLU ve Prof. Dr. Murat ÖZBAY'a içtenlikle teşekkür ederim.

Uzun bir süreci kapsayan bu çalışmanın yürütülmesi için ihtiyacım olan maddî, manevî desteği sağlayan sevgili eşim İbrahim İlker ÖZTÜRK'e, sevgisiyle bana güç veren oğlum Abdülkadir Barın'a, bu yolculuğa anne karnında katılan oğlum Kerem Berk'e ve bugünlere gelmemi sağlayan aileme müteşekkirim.

Burcu ÖZTÜRK

Kastamonu- 2012

ÖZET

1923-1950 YILLARI ARASINDA TÜRKÇE ve EDEBİYAT ÖĞRETMENİ YETİŞTİREN KURUMLARIN TÜRK EĞİTİM TARİHİNDEKİ YERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ÖZTÜRK, Burcu

Doktora, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Leylâ KARAHAN

Mayıs-2012, 429 sayfa

Araştırma, Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumların Cumhuriyetin ilânından 1950 yılına kadar olan süreçte değişik boyutlarıyla değerlendirilerek Türk eğitim tarihindeki yerinin belirlenmesi amacını taşımaktadır.

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma konusu ile ilgili bilgi edinmek amacıyla literatür incelemesi yapılmış, araştırmanın amaçlarını cevaplamaya yarayacak veriler değerlendirilmiştir. Söz konusu kaynaklar, Gazi Eğitim Enstitüsü Arşivi, İstanbul Üniversitesi Arşivi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arşivi, Talim ve Terbiye Yayınları Dairesi Arşivi, Başbakanlık Devlet Arşivi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Millî Kütüphane ve Üniversite Kütüphanelerinden elde edilmiş, birbiriyle karşılaştırılarak çözümlenip değerlendirilmiştir.

Bu araştırmanın çalışma evrenini, 1923-1950 tarihleri arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren Yüksek Öğretmen Okulları, Eğitim Enstitüleri ve Edebiyat Fakülteleri oluşturmaktadır. 1923-1950 yılları arasında branş öğretmeni yetiştiren üç eğitim enstitüsü bulunmaktadır. Bunlar, Ankara-Gazi, İstanbul-Çapa, Balıkesir-Necatibey Eğitim Enstitüleridir. Gazi Eğitim Enstitüsü program ve yönetmeliklerinin uygulandığı bu enstitülerde açıldıkları tarihten 1950 yılına kadar Türkçe / Edebiyat adı altında ayrı bir bölüm bulunmaması nedeniyle bu araştırmada Gazi Eğitim Enstitüsü incelenmiştir. Yine araştırmanın kapsamına 1923-1950 yılları arasında edebiyat öğretmeni yetiştiren ve üniversite ile Millî Eğitim Bakanlığının ortak kurumu olan İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu alınmıştır. Ayrıca öğretmen yetiştirmeye hizmet etmiş

iki önemli kurum olan İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi araştırmada ele alınmaktadır.

Giriş bölümünde çalışmanın amacı, önemi ve sınırlılıklarına, varsayımlara, konu ile ilgili araştırmalara ve tanımlara yer verilmiştir.

Kavramsal çerçevede, Türkiye’de öğretmen yetiştirme sistemine genel bir bakış yapılarak Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde öğretmen yetiştirme sistemi değerlendirilmiştir.

Bulgu ve yorumlarda 1923-1950 yılları arası Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumlar olan Yüksek Öğretmen Okulu, Gazi Eğitim Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi tarihî gelişimleri, yapı ve işleyişleri, programları, verdikleri eğitim, öğretim elemanları, öğrenci kayıt ve kabul şartları, ders geçme ve mezuniyet şartları, mezunları ve yetiştirdikleri öğretmenler açısından değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde kurumların değerlendirmesi yapılarak, Türk Eğitim Tarihindeki yer ve önemleri üzerinde durulmuş ve konu ile ilgili çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF THE PLACE OCCUPIED BY THE INSTITUTIONS THAT TRAINED TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE TEACHERS BETWEEN THE YEARS 1923-1950 IN TURKISH EDUCATIONAL HISTORY

ÖZTÜRK, Burcu

Ph.D. Thesis, Department of Turkish Language and Literature Teaching

Thesis Advisor: Prof. Dr. Leylâ KARAHAN

May- 2012, 429 pages

The study aims at evaluating the institutions that trained Turkish Language Teachers and Literature Teachers within the period from the declaration of the Turkish Republic until 1950 in various aspects, and determining their places in Turkish Educational History.

A screening model was employed in the study. In order to obtain information relevant to the study, a literature review was carried out, and the data that helped answer the research objectives were evaluated. Archives of Gazi Institute of Education, Archives of Istanbul University, the Archive of the Faculty of Languages, History and Geography, Archive of Turkish Educational Publications Department, State Archives of the Prime Ministry, Ottoman Archives of the Prime Ministry, The National Library and university libraries provided the relevant data for the study, all of which thereafter were compared with each other, analyzed and evaluated.

The population of the study comprises Teachers' High Schools, Institutes of Education, and Faculties of Literature that trained Turkish Language and Literature teachers between the years 1923 and 1950. There existed three Institutes of Education that trained in-field-teachers between the years 1923 and 1950: Gazi Institute of Education (Ankara), Çapa Institute of Education (İstanbul), Necatibey Institute of Education (Balıkesir). Those three institutes adopted the programs and regulations of Gazi Institute of Education; and they did not have separate Turkish Language and/or

Literature departments from the time they were founded till 1950. Therefore, this study investigates Gazi Institute of Education. The study also covers İstanbul Teachers' High School, a corporation of İstanbul University and the Ministry of National Education, which trained Literature teachers in the years between 1923 and 1950. The study also deals with İstanbul University and Ankara University, two important educational institutions that served for the training of teachers.

The aim, significance and limitations of the study and hypotheses, researches regarding the subject and definitions were presented in the introduction chapter of the dissertation.

Within in the conceptual framework, after giving a general overview of the teacher training system in Turkey, teacher training systems of Ottoman and Republic periods were evaluated.

In the findings and interpretations chapter, Teachers' High School, Gazi Institute of Education, İstanbul University and Ankara University which served as institutions training Turkish and Literature Teachers between 1923 and 1950 were evaluated in terms of historical developments, structures and processes, programmes, the education they provided, instructors, student registration and acceptance requirements, requirements for passing a course and graduation and their graduates and the teachers they trained.

In the results chapter, after evaluating the institutions, their place and importance in the History of Turkish Education were pointed out and a variety of recommendations regarding the subject were made.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Varsayımlar	7
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. İlgili Araştırmalar	9
1.7. Tanımlar	13

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Sistemine Genel Bakış	15
2.1.1. Osmanlı Döneminde Öğretmen Yetiştirme	15
2.1.2. Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Yetiştirme	19

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	26
3.2. Evren ve Örneklem	27
3.3. Verilerin Toplanması	27
3.4. Verilerin Analizi	28

4. BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLARI

4.1. Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü	29
4.1.1. Okulun Tarihçesi	29
4.1.1.1. Darülmualimin-i Rüşdî	29
4.1.1.2. Darülmuallimat	41
4.1.1.3. Darülmualimin-i Âliye	49
4.1.1.4. Yüksek Muallim Mektebi	53
4.1.2. Okulun Yapısı	56
4.1.3. Edebiyat Bölümü	60
4.1.4. Edebiyat Bölümü Programı	60
4.1.5. Öğretim Kadrosu	62
4.1.6. Öğrenci Kayıt ve Kabul Şartları	64
4.1.7. Ders Geçme ve Mezuniyet Şartları	66
4.1.8. Edebiyat Bölümü Mezunu Eserleriyle Tanınmış Öğretmenler	71
4.2. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü	99
4.2.1. Okulun Tarihçesi	99
4.2.1.1. İlk Darülfünun Dönemi	100
4.2.1.2. Darülfünun-ı Osmanî (İkinci Darülfünun) Dönemi	102
4.2.1.3. Darülfünun-ı Sultanî (Üçüncü Darülfünun) Dönem	111
4.2.1.4. Darülfünun-ı Şahane (Dördüncü Darülfünun) Dönemi	113

4.2.1.5. Darülfünun-ı Osmanî (İstanbul Darülfünunu) Dönemi (1908-1914)	119
4.2.1.6. 1914-1918 Yılları Arasında Darülfünun	126
4.2.1.7. 1918-1922 Yılları Arasında Darülfünunu	128
4.2.1.8. İnas Darülfünunu	131
4.2.1.9. Cumhuriyet Döneminde İstanbul Darülfünunu	134
4.2.2. Okulun Yapısı	145
4.2.3. Edebiyat Bölümü	150
4.2.4. Edebiyat Bölümü Programları	151
4.2.5. 1923-1924 Programı	151
4.2.6. 1924-1926 Programı	153
4.2.7. 1926-1928 Programı	154
4.2.8. 1928-1929 Programı	155
4.2.9. 1929-1930 Programı	156
4.2.10. 1930-1931 Programı	158
4.2.11. 1931-1933 Programı	159
4.2.12. 1933-1934 Programı	164
4.2.13. 1936-1937 Programı	166
4.2.14. 1937-1938 Programı	170
4.2.15. 1938-1939 Programı	171
4.2.16. 1947-1948 Programı	174
4.2.17. 1950 Programı	181
4.2.18. Öğretim Kadrosu	184
4.2.19. Öğrenci Kayıt ve Kabul Şartları	194
4.2.20. Ders Geçme ve Mezuniyet Şartları	196
4.2.21. Edebiyat Bölümü Mezunu Eserleriyle Tanınmış Öğretmenler	206
4.3. Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe / Edebiyat Bölümü	231
4.3.1. Okulun Tarihçesi	231
4.3.2. Okulun Yapısı	236
4.3.3. Türkçe / Edebiyat Bölümü	240
4.3.4. Türkçe / Edebiyat Bölümü Programları	241
4.3.5. 1931 Edebiyat Bölümü Programı	243

4.3.6. 1941 Türkçe Bölümü Programı	251
4.3.7. 1944 Türkçe Bölümü Programı	273
4.3.8. 1948 Toplu Dersler Bölümü Programı	276
4.3.9. 1949 Edebiyat Bölümü Programı	288
4.3.10. Öğretim Kadrosu	291
4.3.11. Öğrenci Kayıt ve Kabul Şartları	294
4.3.12. Ders Geçme ve Mezuniyet Şartları	297
4.3.13. Türkçe/Edebiyat Bölümü Mezunu Eserleriyle Tanınmış Öğretmenler	321

4.4. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	342
4.4.1. Okulun Tarihçesi	342
4.4.2. Okulun Yapısı	346
4.4.3. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	351
4.4.4. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Programı	352
4.4.5. Öğretim Kadrosu	360
4.4.6. Öğrenci Kayıt ve Kabul Şartları	362
4.4.7. Ders Geçme ve Mezuniyet Şartları	364
4.4.8. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezunu Eserleriyle Tanınmış Öğretmenler	370

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç	387
5.2. Öneriler	394

KAYNAKÇA	397

EKLER	420
EK- 1: Yüksek Öğretmenliler Albümü	421
EK- 2: Tahrirat Kâtibi Cafer Efendi'nin Türkçe Öğretmeni Olarak Tayini ..	423
EK- 3: Darülmualimin-i Âliye Fünun Şubesi Mezunu Bir Kişinin Türkçe Öğretmenliğine Tayini	424
EK- 4: Rüşdiye Mezunu Bir Kişinin Türkçe Öğretmenliğine Tayini.....	426
EK- 5: Darülfünun Edebiyat Şubesinin İlk Mezunlarının İsimleri	427
EK- 6: Depo Memuru Cafer Efendi'nin Türkçe Öğretmenliğine Tayini	428
EK- 7: Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Şubesi İlk Mezunları	429

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo-1. 1851 Yılı Darülmualimin-i Rüşdî Dersleri.....	32
Tablo-2. 1869 Yılı Darülmualimin-i Rüşdî Edebiyat Bölümü Dersleri.....	34
Tablo-3. Darülmualimin Programı	34
Tablo-4. 1874 Yılı Darülmualimin-i Rüşdî ve Darülmualimin-i İdadi Dersleri.....	35
Tablo-5. 1877 Yılı Darülmualimin-i Rüşdî Dersleri.....	37
Tablo-6. 1891 Yılı Darülmualimin-i Rüşdî Dersleri.....	39
Tablo-7. 1869 Yılı Darülmualimat Dersleri	42
Tablo-8. Darülmualimat Programı.....	43
Tablo-9. 1878 Yılı Darülmualimat Dersleri	44
Tablo-10. 1898 Yılı Darülmualimat Dersleri	46
Tablo-11. 1917-1918 Yılları Darülmualimat-ı Âliye İhzârî Şubesi Programı.....	48
Tablo-12. Darülmualimin-i Âliye Edebiyat Şubesi Programı	50
Tablo-13. Yüksek Muallim Mektebi Edebiyat Bölümü Dersleri.....	61
Tablo-14. Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü Mezunları	68
Tablo-15. Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü Mezunu Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri	72
Tablo-16. 1870 Yılı Darülfünun Dersleri.....	106
Tablo-17. 1870 Yılı Darülfünun Programı	107
Tablo-18. 1871 Yılı Darülfünun Dersleri.....	108
Tablo-19. 1871 Yılı Darülfünun Programı	109
Tablo-20. 1900 Yılı Darülfünun-ı Şahane Edebiyat Şubesi Dersleri.....	114
Tablo-21. 1902 Yılı Darülfünun-ı Şahane Edebiyat Şubesi Dersleri.....	117
Tablo-22. 1908 Yılı Darülfünun-ı Osmanî Edebiyat Şubesi Dersleri.....	120
Tablo-23. 1912 Yılı İstanbul Darülfünunu Edebiyat Şubesi Dersleri	123
Tablo-24. Darülfünunu Ders Takımları	124
Tablo-25. 1913 Yılı İstanbul Darülfünunu Edebiyat Şubesi Dersleri.....	125
Tablo-26. 1919- 1920 Yılları Darülfünun Edebiyat Şubesi Dersleri	129
Tablo-27. 1922- 1923 Yılları Darülfünun Edebiyat Şubesi Dersleri	130
Tablo-28. 1933- 1934 Yılları İstanbul Üniversitesi Türkoloji Disiplini Dersleri	164

Tablo-29. 1924 Yılı Edebiyat Şubesi Öğretim Kadrosu	186
Tablo-30. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü Öğretim Elemanları	193
Tablo-31. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mezunu Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri	206
Tablo-32. 1931 Yılı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü İhzarî Sınıf Dersleri	243
Tablo-33. 1931 Yılı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Edebiyat Şubesi Programı	244
Tablo-34. 1928-1937 Yılları Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Edebiyat Şubesi Dersleri	245
Tablo-35. 1931 Yılı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Edebiyat Şubesi Programında Meslek Dersleri	249
Tablo-36. 1941 Yılı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Türkçe Şubesi Programı	254
Tablo-37. 1944 Yılı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Türkçe Şubesi Programı	273
Tablo-38. 1948 Yılı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Toplu Dersler Bölümü Programı	280
Tablo-39. 1949 Yılı Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü Programı	289
Tablo-40. Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe / Edebiyat Bölümü Öğretim Elemanları	292
Tablo-41. Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe/ Edebiyat Bölümü Mezunları	302
Tablo-42. Gazi Eğitim Enstitüsü Mezunu Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri	322
Tablo-43. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanları	362
Tablo-44. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezunları	367
Tablo-45. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Mezunu Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri	372
Tablo-46. 1944 Yılında Türkçe ve Edebiyat Öğretmenlerinin Öğrenim Durumları	393

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz.	Bakınız
DTCF	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
GEE	Gazi Eğitim Enstitüsü
İDT	İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi
İÜEF	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
İÜEFMC	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mezunları Cemiyeti
İÜT	İstanbul Üniversitesi Talimatnamesi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MV	Maarif Vekâleti, Maarif Vekilliği
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
TDAK	Türk Dili Araştırma Kurumu
TK	Talebe Kılavuzu
TR	Talebe Rehberi
ÖK	Öğrenci Kılavuzu
vb.	ve benzeri
ve başk.	ve başkaları
vd.	ve diğerleri
vs.	vesaire
Yay. Haz.	Yayına Hazırlayan
YMMT	Yüksek Muallim Mektebi Talimatnamesi
YÖÖ	Yüksek Öğretmen Okulu

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde, ilgili literatür özetlenmiş ve araştırma konusu olarak ele alınan problemin ne olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca araştırmanın amaç, önem ve sınırlılıklarına, araştırmaya başlarken yapılan varsayımlara ve araştırmada geçen önemli terim ve kısaltmaların hangi anlamlarda kullanıldığına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim olgusunun birbirleriyle devamlı etkileşimde bulunan üç temel ögesi, öğrenci, öğretmen ve programdır. Bir eğitim sisteminin etkili ve verimli olması bu üç ögenin sistem içindeki uyumuna bağlıdır. Bu ögelerin herhangi birinde meydana gelebilecek bir bozukluk, zayıflık, aksaklık veya yanlış işleyiş bütün bir sistemin verimliliğini engelleyecektir. Bunlardan herhangi birinin diğerinden daha önemli olduğu söylenemez. Ancak bunlardan öğretmen ögesi dikkatli bir ilgiyi gerektirmektedir. Eğitim sisteminin etkili bir biçimde işleyişini sağlamakta üzerinde en çok denetim gücü bulunan, “öğretmen yetiştirilmesi” süreci olmaktadır. Diğer iki ögenin üzerinde en fazla etkiyi de öğretmen sağlamaktadır (Karagözoğlu vd., 1993: 209).

Bu nedenle eğitim sisteminin başarısı büyük ölçüde sistemi işleten öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Toplumların ihtiyaç duyduğu, rekabet ortamlarının vazgeçilmez unsuru nitelikli insan gücünün sağlanmasında önemli rol oynayan öğretmenler, her zaman ilgi odağı olmuş, bundan dolayı öğretmenlerin yetiştirilmesine ilişkin tüm dünyada sayısız araştırmalar yapılmıştır. Hemen hemen bütün araştırmalarda eğitim sisteminin temel ögesinin öğretmen olduğu ve sistemin başarısının öğretmenlerin sahip olduğu özellikler ile yakından ilişkili olduğu vurgulanmaktadır.

Türkiye’deki 160 yıllık geçmişe sahip öğretmen yetiştirme uygulamaları değerlendirildiğinde, Osmanlı döneminde gençliğin eğitimi önemli bir konu olarak görülmekle birlikte ordu ve dinî kuruluşlar tarafından ihtiyaç duyulan kişilerin eğitime ağırlık verildiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde sosyal reformlara ilişkin toplumsal istek

arttıkça devlet, eğitim sisteminin tamamını Batı'nın etkisi altında yeniden düzenlemiştir. Osmanlı Devleti geri kalmışlığın daha çok askerî alanla ilgili olduğu düşüncesinden hareketle ordunun ihtiyacını karşılayacak eğitim kurumları olan yüksek askerî uzmanlık okullarını (Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, Mühendishane-i Berri-i Hümayun, Harbiye, Mızıka-yı Hümayun, Tıbbiye okulları gibi) açmıştır. Geleneksel medrese eğitimi alan öğrencilerin bu okullarda uygulanmakta olan programdan dolayı bu uzmanlık okullarının öngördüğü bilgi ve becerilere sahip olamadığı gerekçesiyle de rüştiyeler açılmıştır. Bu gelişmelerin sonucu olarak bir diğer amacı yeniden düzenlenmekte olan devlet teşkilatının ihtiyaç duyduğu memurları yetiştirmek olan rüştiyelerde verilecek dersler için ihtiyaç duyulan öğretmenleri yetiştirmek üzere Darülmuallimin-i Rüştiye açılmıştır (Koçer, 1967: 6-11). Ülkemizde öğretmenliğin ayrı bir meslek olarak görülmesi ve bu meslekten olanların ayrı okullarda yetiştirilmesi gereği 16 Mart 1848'de açılan bu okul ile anlaşılmıştır.

1890'da açılan ve Edebiyat, Fen bölümlerinden oluşan “Darülmuallimin-i Âliye” (Yüksek Öğretmen Okulu)'nin amacı ise liselerin ve daha yüksek derecedeki okulların öğretmen ihtiyacını karşılamaktır (Oğuzkan, 1983: 596). Tanzimat döneminde açılan ve öğretmen yetiştirmeye hizmet etmiş bir diğer kurum da Darülfünundur.

Türkiye'deki eğitim sistemiyle ilgili iyileştirme çabaları Tanzimat'tan başlayarak yapılagelmiş, Cumhuriyet döneminde de “öğretmen yetiştirme” önemli bir sorun olarak acil çözümler bekleyen konulardan olmuştur (Yılman, 2006: 9-10). Cumhuriyet yönetimi, bu amaçla ilk yıllarında öğretmenliği bir meslek hâline getirmek için yasal çaba harcamıştır. 13 Mart 1924 tarihli Orta Tedrisat Kanunu'nun 1. maddesine göre “Muallimlik devletin umumi hizmetlerinden talim ve terbiye vazifesini üzerine alan, müstakil sınıf ve derecelere ayrılan bir meslektir.”. 22 Mart 1926 tarihli ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun'un 12. maddesinde de “Maarif hizmetlerinde aslanan muallimlikler.” ifadesi yer almaktadır.

Atatürk'e göre öğretmen, eğitim sisteminin en önemli unsurlarından biridir. Özellikle yeni Cumhuriyetin bütün kurum ve kuruluşlarıyla yerleşmesi ve kabullenilmesini sağlayacak olmaları sebebiyle, gerek yetiştirilmeleri aşamasında gerekse daha sonra üzerinde titizlikle durulmaları gereken son derece önemli kişilerdir. Çünkü Atatürk çağdaş, laik, demokratik bir ulus devlet oluşturabilmek için birtakım

devrim ve reformlar gerçekleştirmiştir. Bunların toplum tarafından benimsenmesi ve daha da önemlisi, onun deyimiyle, Cumhuriyetin sonsuza kadar yaşayabilmesi, önce bu devrime inanmış öğretmenleri yetiştirebilmekle, sonra da onların yetiştirecekleri fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesillerle mümkündür (Öztürk, 1999: 284).

İşte bu sebeptir ki Atatürk, öğretmene ve öğretmenin yetiştirilmesine büyük önem vermiş ve Kurtuluş Savaşı'nın sona erdiği sıralarda, 27 Ekim 1922 tarihinde Bursa'da öğretmenlere hitaben yaptığı bir konuşmada “Öğretmenler, ordularımızın kazandığı zafer, sizin ve sizin ordularınızın kazanacağı zafer için yalnız zemin hazırladı. Hâlbuki zaferi siz kazanacaksınız ve koruyacaksınız. Ben ve sarsılmaz imanla bütün arkadaşlarım sizi izleyeceğiz, sizin karşılaşacağınız her engeli aşacağız.” demiştir (MEB, 1946: 10).

Türkiye’de öğretmen yetiştirme problemi Cumhuriyet’in kurulduğu günden bu yana, ilgililerin önemle durduğu, çözüm yolları aradığı ve uygulamaya koyduğu konulardan biri olmuştur. Cumhuriyet döneminin daha ilk yıllarında öğretmenin eğitim sistemindeki, hatta toplumdaki yeri ve öneminin çok iyi kavrandığı ve bunun sonucu olarak da öğretim programlarıyla birlikte onun uygulayıcısı olan öğretmenlerin yetiştirilmesi probleminin ele alındığı görülmektedir.

Türkiye’de eğitimle ilgili yeni düzenlemelerin yapıldığı bu dönemde üzerinde durulan konulardan biri de Türk Dili ve Edebiyatı’nın öğretimi olmuştur. Atatürk için edebiyat, devrimleri benimsetme, sevdirmeye ve yürütme yolunda güçlü bir araçtır. O, milleti uyandırma, aydınlatma ve bilinçlendirme bakımından da edebiyattan hizmet ve yarar beklemektedir. Gerek söyleşilerinde ve gerek ilgililerle konuşmalarında, edebiyatın toplumun yücelmesi yönünde kullanılmasını istemiştir. Türk çocuğu, edebiyat sayesinde ulusun yüceliğini, sağlam karakterini öğrenecektir. Ona göre insanlık geleceğe yönelmek için uyandırıcı, hedeflendirici, yürütücü, yapıcı aracı edebiyatta bulur. Bu özelliği ile edebiyat en etkili eğitim aracıdır (Kavcar, 1982: 125).

Dil, hem millet olmanın temel unsuru hem de kültür birliğinin yeni kuşaklara aktarılmasında en önemli araçtır. Edebiyat ise bu kültür birliğinin temel taşıdır (Güzel, 1987: 435). Türkçe öğretimi, Atatürk’ün bizzat hedef gösterip uygulayıcı ve denetleyici olduğu alanlardan biridir (Özbay, 2001: 334). Bu nedenle bir topluluğu millet yapan en

önemli özelliklerin başında gelen dil ve edebiyatın öğretimi ve bu işi yapacak öğretmenlerin yetiştirilmesi Atatürk önderliğinde milliyet esasına dayalı olarak kurulan yeni Türk devleti ile birlikte büyük önem kazanmış ve buna uygun adımlar hızla atılmaya başlanmıştır.

Cumhuriyet döneminde Türkçe ve Edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumlar eğitim enstitüleri (daha sonra eğitim fakülteleri), yüksek öğretmen okulları ve edebiyat fakülteleridir.

Eğitim enstitüsü tipi bir öğretmen yetiştirme kurumunun kaynağı, genel ortaöğretim kurumlarına Türkçe öğretmeni yetiştirmek amacıyla 1926-1927 yılında Konya’da açılan “Orta Muallim Mektebi” olmuştur. İki yıl süreli olan bu okul, daha sonra Ankara’ya taşınmış ve 1930 yılında adı “Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” olmuştur. Bu köklü kurum, ortaokul ve liselere binlerce Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirmekle kalmamış, yeni bir eğitim-öğretim anlayışının ülke çapında yayılmasına ve benimsenmesine hizmet etmiştir. Bu okul, 1940’lı yılların sonunda İstanbul ve Balıkesir’de açılan yeni eğitim enstitülerine de program ve öğretmen bakımından kaynaklık etmiştir.

Cumhuriyet döneminde ortaöğretim öğretmenlerinin, özellikle lise ve dengi okulların Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin yetiştirilmesinde önemli hizmeti olan kurumlardan biri de Yüksek Öğretmen Okulu’dur.

Ortaöğretim kurumlarına Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni yetiştiren kaynaklar arasında üniversitelerin de önemli bir yeri vardır. Cumhuriyet’in ilk yıllarından bu yana İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1936’dan itibaren de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, lise ve dengi okullara çok sayıda Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni yetiştirmiştir (Kavcar, 1993: 232).

Osmanlı dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti eğitimcileri, Tanzimat’tan bu yana Türkçe ve edebiyat öğretimine ve öğretmen yetiştirmeye büyük önem vermişlerdir. Darülmualimin-i Rüşdî’den bugüne kadar geçen 164 yıllık sürece bakıldığında, Cumhuriyetin kuruluşundan 1982 yılına kadar, çeşitli öğretmen yetiştirme modellerinin

denendiği görülmektedir. 1923-50 yılları arası olan dönem ise eğitim ve öğretim alanında önemli gelişmeler ve değişikliklerin gözlemlenebildiği bir dönemdir.

Dünya ülkeleri, eğitim sistemlerini ve öğretmen yetiştirme düzenlerini sürekli sorgulayarak geliştirme çabalarını süreklileştirme yönünde olumlu adımlar atarken, öğretmen yetiştirme politikası eğitim sisteminin en ciddi konusu olmasına rağmen ülkemizde bu iş âdetâ bir deneme tahtası hâline gelmiştir. Öğretmen kalitesinin gittikçe düştüğü endişesi eğitim camiası ve kamuoyunda hâlâ sık sık dile getirilen bir sorundur.

Bu nedenlerle Türk eğitim tarihindeki uygulamaları analiz etmek, geçmişin ışığında ve çağın ihtiyaçlarını da dikkate alarak daha nitelikli öğretmen yetiştirme politikaları üzerinde durmak gerekmektedir. Türkiye’de eğitim politikasını belirleyenler geçmişin doğruları ve yanlışlarını ancak *Türk Eğitim Tarihi*’ni inceleyerek öğrenebilirler.

Toplumdaki farklı değer ve bakış açısına sahip olanların farklı öğretmen niteliği tanımları olabilir. Ama herkes için öğretmen, nitelikli eğitimin en temel belirleyicisidir. Nitelikli eğitim için nitelikli öğretmen yetiştirmek bugün eğitimin temel ihtiyaçlarından. Eğitim ve öğretim faaliyetleri içerisinde ana dili eğitiminin ve bu eğitimi yürütecek Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin ayrıcalıklı ve önemli bir yeri vardır. Çünkü ana dili eğitimi aracılığıyla kazandırılacak tüm bilgi ve beceriler ile millî, insani ve evrensel değerler Türkçe ve edebiyat öğretmenleri ile bireylere aktarılmaktadır. Bu nedenle eğitim sisteminin çeşitli kademelerine ve alanlarına Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirmek son derece ciddi bir yükümlülüktür.

Bu araştırmada, öğretmen, özel olarak da Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirme sorununa önce “genel bir bakış” yapılmış, sonra da Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirme konusu üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırmanın problemi öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan Yüksek Öğretmen Okulu ve Gazi Eğitim Enstitüsü ile öğretmen yetiştirmeye büyük hizmet etmiş Üniversitelerin Edebiyat Fakülteleri’nin 1923-1950 yılları arasında yapı ve işleyişleriyle, programlarıyla, eğitimleriyle, öğretim elemanları ve mezunlarıyla Türk eğitim tarihindeki yerinin ne olduğudur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı Türkçe ve Edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumların Cumhuriyetin ilânından 1950 yılına kadar olan süreçte değişik boyutlarıyla değerlendirilerek Türk eğitim tarihindeki yerinin belirlenmesidir. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmenleri hangi kaynaklardan, nasıl sağlanmıştır?
2. 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren dört kurum nasıl bir kuruluş ve gelişim süreci izlemişlerdir?
3. 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumların yapısı ve işleyişi nasıldır?
4. 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumların programlarında nasıl bir değişim süreci yaşanmıştır?
5. 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumlara alınan öğrenciler (öğretmen adayları) nasıl seçilmiştir?
6. 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumlara alınan öğrencilerin ders geçme ve mezuniyet şartları nelerdir?
7. 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumların öğretim elemanı profili nasıldır?
8. 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumların mezunları hakkında neler söylenebilir?
9. 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren bu kurumların Türk eğitim sistemine katkıları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Türk eğitim tarihi incelendiğinde, öğretmenin sistem için taşıdığı önemin farkına varıldığı ve bu nedenle onun yetiştirilmesi hususunda gayret gösterildiği görülmektedir. Vurgulanması gereken önemli bir husus da Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirmenin “öğretmen yetiştirme” probleminden ayrı düşünülemeyeceği gerçeğidir. Buna bağlı olarak eğitimde yüksek standartlara ulaşabilmek ve daha nitelikli, bilinçli öğretmen

yetiştirebilmek için daha önceki uygulamalardan, yani geçmişin eğitim tecrübelerinden faydalanmak gerektiği görmezden gelinmemelidir.

Hem hâlâ başarılı bir sistemin oturtulamayışı hem de değişen ve gelişen dünyaya ayak uydurma zorunluluğundan dolayı Türkiye’de öğretmen yetiştirme meselesi 2000’li yıllarda da eğitimin önemli meselelerinden biri olmaya devam edecektir. Bunun en açık göstergesi, en üst seviyedeki eğitim yetkililerinin dahi hâlâ bu alanda birtakım reformlar yapmaktan söz etmesi, Millî Eğitim Şûralarında ve kamuoyunda bu konunun tartışılmaya devam edilmesidir. Oysa her alanda olduğu gibi, öğretmen yetiştirmede de uzun vadeli, kalıcı ve verimli çözümlere ulaşabilmek için, geçmiş yıllara ait olumlu ve olumsuz tecrübelerden yararlanmak gerekmektedir. En güvenilir tecrübe kaynakları ise bilimsel araştırmalardır.

Bu araştırma, Cumhuriyet’in ilân edilışinden önemli eğitim kurumlarının kurulduğu, çeşitli eğitim atılımlarının yapıldığı 1950 yılına kadar olan süreçte Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin yetiştirilmesinde belirleyici olan kurumları tarihî gelişim, yapı, program, işleyiş ve nitelik açısından değerlendirmektedir. Bu hususta doğrudan veya dolaylı kaynak teşkil edecek tüm veriler değerlendirilerek ortaya çıkarılacak sonuç, Türk eğitim tarihine katkı sağlayacağı gibi gelecekteki Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirme politikalarına da yol gösterici olacaktır.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırma, yazılı kaynaklara dayanan bir çalışma olup bazı yazarların kabulüne göre “nitel” bir araştırmadır. Karasar, “sayılı” ile eşanlamlı kabul ettiği “varsayım” kavramını, deneysel araştırmalardaki denence (hipotez)den ayırmakta ve “varsayımlar belli bir araştırmaya özgü olup o araştırmada ayrıca sınanmazlar; bunlar denenmeyen yargılardır.” demektedir (2007: 32). Bu araştırmanın varsayımları da bu nitelikte olup esnek ifade edilerek, yol gösterici birer öge olarak belirlenmiştir.

1. Cumhuriyet eğitiminin kurucu ve yöneticileri, Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirmeyi önemsemişler, buna göre politika ve kurumlar oluşturmuşlar ve var olan kurumları geliştirmişlerdir.

2. 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni adaylarının seçiminde titizlik gösterildiği düşünülmektedir.

3. 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumlardaki öğretim elemanlarının seçiminde dikkatli davranıldığı düşünülmektedir.

4. 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurum programlarında alan bilgisi, genel kültür, pedagojik formasyon unsurlarına önem verilmiş, ancak içerik deseni oluşturmada iyi bir denge sağlanamamıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, zaman ve konu yönünden sınırlandırılmıştır. Bu çalışmada 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu, eğitim enstitülerinden Gazi Eğitim Enstitüsü (Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ile Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin ilgili bölümleri incelenecektir. Bu dönem eğitimle ilgili, özellikle de öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirilmesi alanında ciddi atılımların yapılabildiği önemli bir dönemdir.

İçerikle ilgili bir başka sınırlama da Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumları oluşturan öğelerle ilgilidir. Bu çalışmadaki değerlendirmelerde, aşağıdaki öğelerle sınırlı kalınmıştır. Bunlar:

1. Öğretmen yetiştirmeye ilgili genel bir tarihçe,
2. Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumların kuruluş ve gelişimleri,
3. Bu kurumların yapısı,
4. Bu kurumların programları,
5. Bu kurumların öğrenci (öğretmen adayı) seçme yöntemleri,
6. Bu kurumların ders geçme ve mezuniyet şartları,
7. Bu kurumlarda görev yapan öğretim elemanları,
8. Bu kurumların mezunları.

1.6. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde araştırma konusu ile ilgili çalışmalar ele alınmaktadır. Bu konudaki çalışmalar daha çok, genel eğitim tarihi kitaplarında, öğretmen yetiştirmeye ilgili genel tez ve araştırmalarda, Milli Eğitim Bakanlığınca yapılan ya da yaptırılan çalışmalarda yer almıştır.

Araştırma konusunu yakından ilgilendiren genel eğitim tarihi ve öğretmen yetiştirmeye ilgili kaynaklardan ilki Millî Eğitim Bakanlarından Hasan Âli Yücel'in 1938'de yayımlanan "Türkiye'de Orta Öğretim" adlı, ekleriyle 800 sayfaya yaklaşan kitabıdır. Bu eser, orta öğretimi ayrıntılı olarak ele alması, yazarının uzun yıllar Bakanlık bürokrasisinde yer almış ve bu nedenle bilgi ve belgelere ulaşmada ayrıcalık sahibi olması nedeniyle önemli bir kaynaktır (Yücel, 1994).

Ergin'in ilk baskısı 1943 yılında yapılan 5 ciltten oluşan "Türk Maarif Tarihi" adlı eseri 1453'ten 1938'e kadar olan okul ve kültür kurumlarının tarihlerinden, uyguladıkları programlar ve öğretim yöntemlerinden bahseden; tarihe, düşünce sistemimize ve sosyal hayata dair eleştiriler getiren önemli bir kaynaktır (Ergin, 1977).

Ayas'ın, millî eğitimdeki gelişmeleri tarihsel süreç içerisinde bir bütün olarak ele alan kitabı "Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitimi Kuruluşlar ve Tarihçeler", öğretmen yetiştirmenin yasal dayanaklarına ve tarihine önemli katkılar getiren ve 1923-1948 yılları arasında orta öğretime öğretmen yetiştiren kurumları tanıtan bir kaynaktır (Ayas, 1948).

Unat'ın kaleme aldığı "Türkiye'de Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihî Bir Bakış" adlı araştırma, Tanzimat'tan Cumhuriyete kadar eğitim sisteminin gelişimini, bu arada öğretmen yetiştiren kurumların gelişimini anlatmakta, sonunda güvenilir bir kronoloji de vermektedir (Unat, 1964). Unat'ın, Cumhuriyet eğitiminin ilk on yılını değerlendiren 33 sayfalık makalesi de dönem içinde kaleme alınması, yazarın Bakanlıkta görevli olup olayları yakından izleyip belgelere, bilgilere kolay ulaşabilmesi ve titizce kaleme alınmış olması nedeniyle güvenilir bir kaynaktır (Unat, 1933).

Koçer'in Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967) ve Türkiye'de Modern Eğitim'in Doğuşu (1773-1923) adlı eserleri bu alandaki en kapsamlı çalışmalardandır. Öğretmen yetiştirmeyi konu alan çalışması ilköğretime öğretmen yetiştirme ağırlıklıdır (Koçer, 1967).

Akyüz'ün ilk baskısı 1982'de yapılan "başlangıç"tan baskı tarihine kadar getirip sürekli güncelleştirdiği "Türk Eğitim Tarihi" adlı eseri soru-cevap tarzında yazılmış, bütün eğitim tarihini kapsayan temel bir kaynaktır (Akyüz, 2007).

Ergün'ün, Atatürk dönemi eğitimini konu alan araştırması, öğretmen yetiştiren kurumlar konusunda da önemli bilgiler vermektedir (Ergün, 1982).

Duman'ın "Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme" adlı yayımlanmış doktora tezi, bu araştırmanın tarihsel dönemini de içermektedir. Duman'ın kitabı, ortaokul ve tüm ortaöğretim okullarına öğretmen yetiştirme konusunu tarihsel perspektif içinde; amaç, kuruluş ve gelişim, öğrenci kabulü, programlar yönünden ele almış, Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirme konusuna ayrıca değinmemiştir (Duman, 1991).

Binbaşıoğlu'nun öğretmen yetiştirme açısından yaptığı kapsamlı eğitim tarihi araştırmasında, öğretmen yetiştirme konusu, tarihsel boyut, eğitim düşüncesi, programlar, eğitimciler, staj vb. açılardan irdelenmiştir (Binbaşıoğlu, 1995).

Öztürk, Atatürk döneminde öğretmen yetiştirmeyi tez konusu olarak ele alan araştırmasında, adından da anlaşılacağı gibi, 1923-1938 tarihleri arasında her öğretim derecesine öğretmen yetiştiren kurumları tarihsel gelişim, yapı, öğretim kadrosu, öğrenciler, eğitim-öğretim, bina, donanım ve ders araçları, sosyal ve kültürel yaşam, sağlık hizmetleri, parasal kaynak açısından incelemiştir (Öztürk, 2007). Öztürk'ün Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin tarihçesini dünden bugüne oldukça ayrıntılı biçimde incelediği araştırmasında da, genel ortaöğretime öğretmen yetiştirme konusuna önemli bir bölüm ayrılmıştır. Söz konusu araştırmalarda, bu araştırmanın tarihsel dönemine ait önemli bilgiler bulunmaktadır (Öztürk, 2005).

Bu genel çalışmalar dışında araştırmaya konu olan kurumları tek başına konu edinen önemli çalışmalar da bulunmaktadır. Bunlardan ilki Altunya'nın Gazi Eğitim Enstitüsü (1926-1980) ile ilgili kaleme aldığı ayrıntılı tarihsel incelemedir. Bu çalışmada Enstitüde açılan tüm bölümlere de ayrı ayrı yer verilmiştir. 1410 sayfalık çalışmada Türkçe Bölümü'ne özel olarak 40 sayfa (345-385) ayrılmıştır. Altunya, Enstitünün bölümlerini; 1) Bölüm açılmadan önceki durum, 2) Bölümün açılış ve gelişimi, 3) Bölüm programları, 4) Bölüm öğrencileri, 5) Bölüm öğretmenleri, 6) Bölümde eğitim ve öğretimden kesitler, 7) Bölümle ilgili değerlendirme, alt başlıkları ile incelemiştir (Altunya, 2006). Altunya'nın Gazi Eğitim Enstitüsü programlarını

tarihsel perspektif içinde (1930-1980) ele alan basılmamış yüksek lisans tezi de bir ölçüde bu araştırmaya kaynak olabilecek niteliktedir (Altunya, 1981).

Eşme'nin Yüksek Öğretmen Okullarını konu aldığı araştırmasında ise daha çok 1959 sonrasında uygulanan model değerlendirilmiş, Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirme konusuna özel olarak yer verilmemiştir (Eşme, 2001).

Bu araştırmada 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirmeye hizmet etmiş olmaları nedeniyle konu edilen İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi ile ilgili olarak üniversite tarihini araştıran kaynaklardan yararlanılmıştır.

Söz konusu kaynaklardan ilki “Darülfünun Tarihi” adlı, aynı zamanda kurumun müderrislerinden biri olan Mehmed Ali Aynî tarafından 1927’de yazılan eserdir. Kurumun başlangıcından 1924 yılına kadar olan gelişimini kısaca ele alan eser bu konudaki çalışmalara öncülük eden ilk çalışma olması açısından değerlidir (Aynî, 2007).

Cemil Bilsel’in 1943’te yayımladığı “İstanbul Üniversitesi Tarihi” adlı eser ise daha çok 1933-1943 yılları arasındaki Üniversiteyi anlatmakta ve Tıp ile Hukuk Fakültesi tarihi üzerinde durmaktadır.

Üniversitenin tarihini daha ayrıntılı olarak değerlendiren çalışmalar, Siler’in yayımlanmamış doktora tezi “Türk Yükseköğretiminde Darülfünun (1863-1933)” ve Arslan’ın yayımlanmış doktora tezi “Darülfünun’dan Üniversite”ye adlı çalışmalardır. Siler’in tezi arşiv belgelerine dayalı olarak yapılmış en geniş kapsamlı çalışmadır. Bu çalışmalardan Arslan’a ait olan eserde büyük ölçüde basın-yayın organlarından yararlanılarak Darülfünun kapsamlı olarak değerlendirilmekte ve 1933’te dönüştürüldüğü İstanbul Üniversitesi ile karşılaştırılmaktadır (Siler, 1992; Arslan, 1995).

Üniversite tarihi konusundaki en son çalışmalardan ilki Dölen’in 2009 yılında yayımlanan “Türkiye Üniversite Tarihi” adlı 5 ciltten oluşan kitabıdır. Bu eser, üniversitenin Darülfünun kurma girişimlerinden başlayarak, 1946-1981 özerk üniversite dönemini içine alan uzun tarihî seyrini belgeler ve yeni bulgular ışığında geniş bir şekilde ele almaktadır (Dölen, 2009). Bu konu üzerinde pek çok çalışması olan Ekmeleddin İhsanoğlu’nun 2010 yılında yayımlanan “Darülfünun Osmanlı’da Kültürel Modernleşmenin Odağı” adlı 2 ciltlik kitabında da üniversitenin kavram ve

kurum olarak belirginleşmesinden İstanbul Üniversitesi adıyla kurumlaşmasına kadar olan dönemleri birincil kaynaklara dayalı olarak etraflı bir şekilde anlatılmaktadır (İhsanoğlu, 2010)

1936’da açılan Ankara Üniversitesi ile ilgili en önemli kaynak ise Çadircı ve Süslü’ye aittir. “Ankara Üniversitesi Gelişim Tarihi” adını taşıyan çalışma bu araştırmada konu edilen Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi tarihçesi konusunda önemli bilgiler vermektedir (1982). Bu konuda araştırmaya kaynaklık eden bir diğer çalışma da Süslü’nün “Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin 50 Yıllık Tarihi” adlı eseridir (1986).

Araştırmaya sınırlı da olsa kaynaklık eden bu çalışmalar dışında konuyla doğrudan ilgili olan araştırmalar Kavcar ve Oğuzkan’ın makaleleri ve 2006 yılında tamamlanmış bir doktora tez çalışmasıdır. Oğuzkan, makalesinde ortaöğretime öğretmen yetiştirmeyi tarihsel süreç içinde incelemiş, ortaöğretime öğretmen yetiştiren kurum ve modelleri değerlendirmiştir. Oğuzkan’a göre araştırmaya konu olan dönemde enstitüler, Yüksek Öğretmen Okulu ve üniversiteler dal öğretmenleri yetiştirmişlerdir (Oğuzkan, 1983, 1987). Kavcar da birbirine yakın yıllarda yazdığı makale ve bildirilerinde (Kavcar, 1994, 2002, 2005), Türkçe ve edebiyat öğretmenleri yetiştiren kurumları değerlendirmiştir. Kavcar’a göre Cumhuriyet döneminde Türkçe ve edebiyat öğretmenleri yetiştiren üç kaynak vardır: a) Eğitim enstitüleri, b) Yüksek öğretmen okulları, c) Edebiyat fakülteleri.

Bu konuda daha geniş kapsamlı yapılmış bir diğer önemli çalışma da Duygu Uçgun’un “Cumhuriyet Döneminde Türkçe Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi” adlı yayımlanmamış doktora tezidir. Bu çalışmada Cumhuriyet’in ilanından günümüze kadar Türkçe öğretmenleri yetiştiren kurumlar olarak eğitim enstitüleri, yüksek öğretmen okulları, eğitim fakülteleri ve fen-edebiyat fakülteleri değerlendirilmiştir. Tezin ilk bölümünde Cumhuriyetten önce Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesine genel bir bakış adı altında Darümuallimin ve Darümuallimat adlı kurumlardan kısaca bahsedilmektedir. Eğitim Enstitüleri başlığı altında Gazi Eğitim Enstitüsü tarihî gelişim, teşkilat yapısı, Türkçe bölümleri ve programları, öğretim kadrosu ve öğrenci kaynağı açısından ele alınmaktadır. Yüksek Öğretmen Okulları başlığı altında ise 1978-1979 öğretim yılında eğitim enstitülerinin bu ad altında anıldığı model değerlendirilmektedir. Eğitim Fakülteleri başlığı altında da yüksek öğretmen okullarının (1978-79 öğretim yılından itibaren öğrenim süresi dört yıla çıkarılarak bu ismi alan eğitim enstitülerinin)

1982 yılında üniversitelere bağlanarak geçirdiği değişim anlatılmaktadır. Çalışmada son olarak Fen-Edebiyat Fakültelerinin Türkçe öğretmeni yetiştirme sistemindeki yeri ele alınmakta ve Cumhuriyet öncesinde bu amaca hizmet eden Darülfünunun bu fakültelerin tarihî gelişimindeki yeri kısaca anlatılmaktadır.

Görüldüğü gibi Cumhuriyet öncesi ve sonrasında öğretmen yetiştirme konusunda pek çok araştırma yapılmıştır. Ancak Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirme konulu araştırmalar oldukça sınırlıdır.

Cumhuriyet döneminde kanunlarla her ne kadar farklı öğretim kademelerindeki öğretmenlerin hangi ilkeler çerçevesinde yetiştirilecekleri belirtilmişse de, ortaokul ve lise öğretmenlerinin benzer kaynaklardan yetiştiği bilinmektedir. Lise öğretmenlerinin Yüksek Öğretmen Okulu ve Fen-Edebiyat Fakülteleri'nden; ortaokul öğretmenlerinin ise Eğitim Enstitüsü'nden yetiştirilmiş olma hükmü getirilmiş olmasına karşın bu öğretmenlerin hangi kademelerde görev yapacaklarını çoğu zaman ortaokul ve liselerin ihtiyacı belirlemiştir (Eşme, 2003: 87).

Bu nedenle, bu araştırmada Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin yetiştirilmesi konusu birlikte ele alınmaktadır. Araştırmada, Gazi Eğitim Enstitüsü ve Yüksek Öğretmen Okulu yanında üniversitelerin de Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirmeye olan hizmetleri göz önünde bulundurularak bu kurumlar da araştırma kapsamına alınmıştır. Ayrıca Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumlardan Yüksek Öğretmen Okulu ve İstanbul Üniversitesi geçmişlerinden ayrı tutulmadan, tarihsel bütünlük içinde ele alınmaktadır. Araştırmada ele alınan dört kurum tarihçeleri, yapıları, Türkçe ve Edebiyat bölümleri, programları, öğretim elemanları, öğrenci kayıt ve kabul şartları, ders geçme ve mezuniyet şartları, mezunları ve yetiştirdikleri öğretmenler başlıkları altında değerlendirilmektedir.

1.7. Tanımlar

Öğretmen: “Öğretmen” sözcüğü, eski dildeki “muallim” sözcüğüne karşılık olarak yapılmıştır (TDAK, 1935: 208). Türkçe Sözlük'te öğretmen, “mesleği bilgi öğretmek olan kimse” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005: 1533). Eğitim Terimleri Sözlüğü'nde ise “Öğretmen: 1) Resmî ya da özel bir eğitim kurumunda çocukların, gençlerin ya da yetişkinlerin istenilen öğrenme yaşantıları kazanmalarına kılavuzluk

etmek ve yön vermekle görevlendirilmiş kimse. 2) Bilgi, görgü ve yaşantısı ile belli dal ve alanlarda başkalarının yetiştirme ve gelişmesine yardım eden kimse. 3) Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği öğrenimi bitirerek ya da yeterlikleri kazanarak öğretmenlik yapma yetkisini elde etmiş olan kimse.” olarak açıklanmaktadır (Oğuzkan, 1993: 114).

Türkçe ve Edebiyat Öğretimi: Eğitim Terimleri Sözlüğü’nde Türkçe öğretimi, “Türkçe” başlığı altında açıklanmıştır: Buna göre “Türkçe öğretimi, öğrencilere Türk dilini doğru ve etkili bir biçimde kullanma alışkanlığını kazandırmak amacıyla ilkokuldan başlayarak bütün ortaöğretim kurumları ile fakültelerde ve yüksekokullarda uygulanan öğretme sürecidir (Oğuzkan, 1993: 150). Edebiyat öğretimi için de benzer yaklaşım benimsenmiştir (Tonguç, 1952: 118-119). Ana dili öğretimi ile edebiyat öğretimi bir bütündür. Dilsiz edebi eser meydana getirilemeyeceği gibi, metinsiz bir dil öğretimi de mümkün değildir.

Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni: Türk eğitim sisteminde öğretmenlerin sıfatları, okuttukları derslerle belirlenir. Türkçe dersi genellikle ilköğretim okullarının (ilk ve ortaokulların) programlarında yer alan bir derstir. Edebiyat ise ortaöğretim kurumlarının programlarında yer alan bir derstir. 1923-1950 yılları arasında ortaokullarda Türkçe dersini okutanlara “Türkçe öğretmeni”, lise ve dengi okullarda edebiyat dersini okutanlara da “edebiyat öğretmeni” denilmiştir. Türkiye’de, 1923-1950 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmenlerini Gazi Eğitim Enstitüsü, Yüksek Öğretmen Okulu ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü ile Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü yetiştirmiştir.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Sistemine Genel Bakış

2.1.1. Osmanlı Döneminde Öğretmen Yetiştirme

Bu çalışma Cumhuriyet döneminde (1923-1950) Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirme deneyimi ile sınırlandırılmış ise de Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirmenin “öğretmen yetiştirme” probleminden ayrı düşünölemeyecek olması ve bu dönemde öğretmen yetiştiren kurumların pek çoğunun Cumhuriyet öncesinde açılmış olması Osmanlı döneminde öğretmen yetiştirme sisteminin ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Osmanlı döneminde Batılılaşma öncesindeki eğitim kurumları sıbyan mektepleri ve medreselerdir. Anaokullarını da kapsamında bulundurarak ilkokul düzeyinde eğitim veren ve öğrenim süresi dört yıl olan sıbyan mekteplerinde öğretmenlik yapanlar “muallim” olarak adlandırılmaktadır (Baltacı, 1980: 14). Muallimler genellikle medrese eğitimi almış kişilerdir (Antel, 1940: 1; Öztürk, 2007: 1).

Fatih Sultan Mehmet döneminde, medrese teşkilatı kurulurken Eyüp ve Ayasofya’da açılan iki medresede sıbyan mekteplerinde öğretmenlik yapacaklar için genel medreselerden ayrı bir program hazırlanarak, bu programdaki dersleri görmeyenlerin sıbyan mekteplerinde öğretmenlik yapamayacakları belirtilmiştir. Bu dersler Arapça, Sarf ve Nahiv, Edebiyat (Maani, Beyan ve Bedii), Mantık, Mubahese, Tedris Usulü, Münakaşalı Akaid, Riyaziyat, Heyet ve Hendese’dir (Bilim, 2002: 3; Akyüz, 2007: 92-93)

Bu programda sıbyan mektebi öğretmeni olacaklar için özel olarak konulan ve öğretmenlik meslek bilgisi dersi olarak nitelendirilebilecek “Âdâb-ı Mubâhese (Tartışma Kuralları) ve Usul-i Tedris” (Öğretim Metodu) yer almakta, diğer taraftan genel medreselerde okutulan en temel ve zor derslerden “Fıkıh” dersi bulunmamaktadır (Koçer, 1987: 7).

Ancak bu uygulama zamanla terk edilerek, medreseden diploma almak, sıbyan mekteplerinde muallim olabilmek için yeterli görülmüştür. Hatta cami imam ve müezzinleri, biraz okuryazar olan, orta yaşlı, ağır başlı kişiler ve bazı hafız ve okumuş kadınlar dahi bu okullara öğretmen olarak atanabilmişlerdir (Koçer, 1987: 7; Akyüz, 2007: 93).

Türk-İslâm kültür çevresinde ortaya çıkarak zamanla yaygınlaşan ve ilköğretim üstündeki değişik öğretim kademelerini kapsayan medreselerde öğretmenlik yapanlara ise müderris denilmektedir (Duman, 1991: 11). Medreselerin başlıca müderris yani öğretim elamanları ise İstanbul'daki Sahn-ı Seman ve Süleymaniye Medreselerinde yetiştirilmiştir (Öztürk, 2007: 2). Ancak medreselerde müderris olabilmek için bu şekilde üst düzeyde bir medrese öğrenimi görmek şartı da zamanla ortadan kalkmıştır (Akyüz, 2007: 83).

Osmanlılarda görüldüğü gibi Tanzimat dönemine kadar özellikle bir “öğretici”, “öğretmen” yetiştiren herhangi bir öğretim kurumu bulunmamaktadır. Öğretmen durumunda bulunanlar medreseden, enderundan çıkmış ya da kendi kendine yetişmiş kimselerdir (Yılman, 2006: 60).

Osmanlı İmparatorluğu'nda bugünkü anlamda öğretmen yetiştiren kurumların doğuşuna zemin hazırlayan sivil modern eğitim sisteminin temelleri Sultan II. Mahmut tarafından atılmıştır. II. Mahmut kendisinden önce sadece askerî alanla sınırlı kalan eğitimdeki modernleşme hareketleri sürecinde önemli bir değişiklik yaparak, bu hareketleri sivil alana da taşımıştır (Öztürk, 2007: 3).

Bu dönemde kurulmuş olan Meclis-i Umûr-ı Nâfia (Bayındırlık İşleri Meclisi) (1838) ile medrese ve ulemanın nüfuzundan uzak bir eğitim için ilk adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu yeni meclisin hazırladığı Layiha'ya göre “Selâtin-i İzâm Mektepleri” adıyla “sınıf-ı sani” derecesinde öğrenci yetiştirecek yeni bir öğretim kademesinin açılması öngörülerek bu çalışmaları yürütmek üzere Mekâtib-i Rüştîye Nezareti kurulmuştur (Kodaman, 1999: 4-6). Ancak bu çalışmalar daha çok o dönemde kadrosu yeni oluşturulmaya başlanan Bâb-ı Âli'nin ihtiyacı olan memur kadrosunu tamamlamaya yönelik olmuştur (Ergin, 1977: 394-395).

Tanzimat'ın ilânını izleyen ilk yıllarda bu konuda önemli bir gelişme olmaması üzerine Sultan Abdülmecid'in, 1845 yılında yayımladığı Hatt-ı Hümayun 'da “Tanzimat

Fermanı'nın öngördüğü reformların başarıyla gerçekleştirilebilmesi için eğitim işlerine daha fazla önem verilmesi gerektiği" vurgulanmış ve eğitim alanında yapılacak reformları düzenlemek amacıyla aynı yıl Muvakkat Meclis-i Maarif kurulmuştur (Lewis, 2007: 113).

Bu meclisin 1846 yılında sunduğu bir Layiha'da "sıbyan ve rüştiye okullarının üstünde bir Darülfünun kurulmak suretiyle", Avrupa'da olduğu gibi üçlü bir eğitim ve öğretim sistemini ve sürekli bir Meclis-i Maarif-i Umumiye'yi önermesi (Kodaman, 1999: 12-13) doğrultusunda aynı yıl Meclis-i Maarif-i Umumiye kurulmuştur. Bu kararın sonrasında da hem bu meclisin aldığı kararları uygulamak hem de Evkaf Nezaretine bağlı okulları ayrı bir yönetime kavuşturmak amacıyla Mekâtib-i Umumiye Nezareti kurularak yeni açılacak okulların medresenin nüfuzuna girmesi engellenmiştir (Kodaman, 1999: 16).

Mekâtib-i Umumiye Nezareti'nin kuruluşundan sonra öngörülen orta dereceli okulların "rüştiyeler"ın açılmasına başlanmış; geleneksel Osmanlı eğitim kurumları dışında Batılı tarzda açılan bu okullar için yeni öğretmenlere duyulan ihtiyaç üzerine de, İstanbul'da 16 Mart 1848 tarihinde ilk Darülmuallimin (Erkek Öğretmen Okulu) açılmıştır.

Bu okulun açılışını II. Mahmut döneminde sıbyan okullarına da bir düzen getirilmesi isteğinin sonucu olarak 1868'de yine İstanbul'da açılan Darülmuallimin-i Sıbyan izlemiştir (Demir, 1997: 86).

Tanzimat Dönemi aydınları özel çaba harcayarak mektep ve medrese dışında yeni okullar açmışlar ancak eğitimdeki bu reform hareketleri belli bir plana bağlanarak bir devlet politikası hâline gelememiştir. İşte bu gerekçeyle 1869 yılında hazırlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi eğitimi bir devlet işi olarak ele almakta, yeni bir eğitim ve öğretmen yetiştirme sistemi kurmaktadır (Duman, 1991: 16).

Nizamname'de açılmış olan Darülmuallimin-i Rüşdî ve Darülmuallimin-i Sıbyan adlarındaki öğretmen yetiştiren kurumlara Darülmuallimin-i Kebir ve Darülmuallimat adlarında iki yeni okulun eklenmesi öngörülmüştür. Nizamnamede adı geçen Darülmuallimat, 1858 tarihinden itibaren sayıları artan kız rüştiyeleri ile sıbyan okullarının kadın öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere 1870'de açılmıştır. Rüştiye, idadi ve sultanilere öğretmen yetiştirecek ve her şubesinde biri Edebiyat'a öteki Ulûm

ve Fünun'a mahsus iki bölümü olacak Darümuallimin-i Kebir ise 1874'te İdadi şubesi ile açılarak bir müdürün idaresinde Darümuallimin-i Rüşdî ile birleştirilmiş, fakat fazla uzun sürmeyerek 1880'de kapatılmıştır (Unat, 1964: 30-31). Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin tasarladığı Darümuallimin-i Kebir, Darümuallimin-i Âliye adı ile 1891'de açılabilmiştir. Edebiyat ve Fen bölümlerinden oluşan bu iki yıllık okulun amacı, liselerin ve daha yüksek derecedeki okulların öğretmen ihtiyacını karşılamaktır. 1908'den sonra bu okulun öğrencileri dal öğrenimiyle ilgili dersleri İstanbul Darülfünununun ilgili fakültelerinde görmeye başlamış, böylece eğitim sistemimize, program bakımından büyük ölçüde fakültelere bağlı bir öğretmen okulu modeli girmiştir (Oğuzkan, 1983: 596).

Tanzimat döneminde öğretmen yetiştirmede önemli adımlar atılmıştır. Ancak Cumhuriyet öncesinde bu konunun en çok tartışıldığı ve yeni uygulamaların yapıldığı dönem II. Meşrutiyet dönemi olmuştur. Bu dönemde 1913 ve 1915 tarihlerinde çıkarılan Darümuallimin ve Darümuallimat Nizamnameleriyle öğretmen yetiştiren kurumların yapısı yeniden düzenlenmiş ve yeni bölümler eklenmiştir.

Unat, Cumhuriyet dönemine kadar açılan değişik derecedeki öğretmen yetiştiren okulları şu şekilde sıralamaktadır:

- Erkek Orta Öğretmen Okulu (Darümuallimin-i Rüşdî)
- Erkek İlköğretmen Okulu (Darümuallimin-i Sıbyan)
- Kız Öğretmen Okulu (Darümuallimat)
- Liseye de Öğretmen Yetiştiren Orta Öğretmen Okulu (Darümuallimin-i İdadi)
- Erkek Yüksek Öğretmen Okulu (Darümuallimin-i Âliye)
- Ana Öğretmen Okulu (Ana Muallime Mektebi)
- Kız Yüksek Öğretmen Okulu ve Kızlar Üniversitesi (Darümuallimat-ı Âliye ve İnas Darülfünunu) birlikte (1964: 134-154).

Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde Darümuallimin ve Darümuallimat mezunları dışında Darülfünundan mezun olanlar da öğretmen olarak istihdam edilmiştir. Tanzimat döneminde açılan ikinci Darülfünunun açılış amaçlarından ilkinin İstanbul ve Osmanlı topraklarında olan okullar için hoca ve muallim yetiştirmek olduğu, Maarif

Nezaretince öğrenci kaydına başlandığı hakkında gazetelerde yayımlanan ilandan da anlaşılmaktadır:

“İşbu Darülfünun Dersaadet ve bütün memalik-i mahrusa-i Şahanede mevcut olan Mekâtip için hoca ve muallim ve umur-ı mülkiye de istihdama kabil zevat yetiştirilmesiyle beraber, Türkî ve Arabî, Farisî lisanlarında yazılan fûnun ve Maarif-i külliye'nin mebahis-i dakikasına ve Avrupa'da mütedavil olunan fûnun-ı hikemiye ve sınaıyeye dair malumat-ı nafia ve cedidenin neşr ve inşası için bir mahâl-i tahsil-i kemal olacaktır.” (Unat, 1964: 51; Bilsel, 1943: 13-16).

Söz konusu okullardan Darümuallimin-i Rüşdî, Darümuallimat, Darümuallimin-i Âliye ve Darülfünun Türkçe ve edebiyat öğretmenleri de yetiştirilmesine kaynaklık etmiş kurumlardır. Ancak Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin Cumhuriyet döneminde hangi kaynaklardan yetiştirildiğini değerlendiren bu araştırmada, öğretmen yetiştiren kurumların pek çoğunun kuruluşunun kısaca değinildiği üzere Osmanlı dönemine dek uzanması nedeniyle ilgili okulların tarihçesinde bu konu ile ilgili daha geniş açıklamalara yer verilmektedir.

2.1.2. Cumhuriyet Döneminde Öğretmen Yetiştirme

20. yüzyılın başlarında Osmanlılarda 13 bölgeye yayılmış 17 adet ilköğretmen okulu, 1 adet yüksek öğretmen okulu bulunmaktadır. Artmakta olan talebi karşılayabilmek için öğretmen eğitimi okullarının sayısı hızla çoğaltılmış ve 1911 yılında sayıları 31'e ulaşmıştır. Ancak Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu savaş koşulları nedeniyle öğretmen eğitimi üzerinde 1920 yılına kadar yalnızca küçük değişiklikler yapılabilmektedir (Karagözoğlu vd., 1993: 210).

Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığı 1920'de sona erdikten sonra iki yıldan fazla süren Millî Mücadele döneminde de bu alanda somut bir gelişme sağlanamamış ancak ilerideki gelişmelerin fikri temelleri bu dönemde atılarak Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte uygulamaya konulmuştur (Binbaşlıoğlu, 1995: 139).

Millî Mücadelenin devam ettiği bir dönemde ülkenin eğitim sorunlarını görüşmek ve millî eğitim işlerinin programını hazırlamak amacıyla 15 Temmuz 1921'de bir “maarif kongresi” yapılması bu açıdan oldukça önemlidir. Mustafa Kemal

Paşa cepheden gelerek, kısa bir açış konuşması yaptığı bu Maarif Kongresi'nde, "Şarktan ve Garptan gelecek tüm tesirlere karşı millî maarif" ilkesini ortaya atarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin eğitim sisteminin hangi esasa dayalı olacağını göstermiş ve bu konuda öğretmenleri göreve çağırmıştır (MEB, 1946: 3-5).

Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nın hemen sonuçlandığı bir sırada, 27 Ekim 1922 tarihinde Bursa'da öğretmenlere hitaben yaptığı bir konuşmada "Öğretmenler, ordularımızın kazandığı zafer, sizin ve sizin ordularınızın kazanacağı zafer için yalnız zemin hazırladı. Hâlbuki zaferi siz kazanacaksınız ve koruyacaksınız. Ben ve sarsılmaz imanla bütün arkadaşlarım sizi izleyeceğiz, sizin karşılaşacağınız her engeli aşacağız." (MEB, 1946: 10) demesi de öğretmene ve öğretmenin yetiştirilmesine büyük önem verdiğini göstermektedir.

Bu amaçla, 15 Temmuz-15 Ağustos 1923'te, henüz Cumhuriyet ilan edilmeden toplanan I. Heyet-i İlmiyede eğitimde yeni düzenlemeler yapmak üzere bazı kararlar alınmış ancak siyasal rejimdeki bazı belirsizlikler nedeniyle bu yürürlüğe konulamamıştır (Koçer, 1967: 66).

Cumhuriyet döneminde "öğretmen yetiştirme" konusu önemli bir sorun olarak acil çözümler bekleyen alanlardan olmuştur. Akyüz'e göre bunun temel nedeni geçmişten alınan mirasın yok denecek kadar az olmasıdır:

"Örneğin 1923'te 10102 ilkokul öğretmeni bulunuyordu. Bunların 1081'i kadın, 9021'i erkekti. Mesleki öğrenim görmüş olanların 378'i kadın, 2356'sı erkek olmak üzere toplam 2734 idi. Bunların önemli bir kısmı da medreselerin alt sınıflarından ayrılmış, 1-2 yıllık Darülmualiminlerden mezun olmuş, çoğu imamlık ve müezzinlikle görevli kişilerden oluşmaktaydı. Geri kalan 7368 öğretmenden 1357'si ancak ilköğrenim görmüş, 711'i doğrudan medreseden ayrılmış, 152'si düzenli bir öğrenim görmemiş, 2107'si hiçbir öğretmenlik ehliyeti taşımayan kişilerden oluşmaktaydı." (2007: 344).

Cumhuriyetin ilanı ile eğitim sistemi ele alınmaya başlanmış, bunun için 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Millî Eğitimin tüm yetki sorumluluğunu Millî Eğitim Bakanlığına (Maarif Vekâletine) vermiş, kanunun yürürlüğe girmesinden hemen sonra medrese ve sıbyan mektepleri kapatılmıştır. Bu karardan bir buçuk ay kadar sonra, Nisan-Mayıs 1924'te toplanan II. Heyet-i İlmiye okul sistemini (öğrenim basamaklarını) yeniden düzenleyerek 5 yıllık ilkokul+3 yıllık

ortaokul+3 yıllık lise sistemini (toplam 11 yıl) getirmiştir (Unat, 1933; Cicioğlu, 1982: 134). Bu yeni yapılanmanın sonucu olarak da her öğretim kademesi için öğretmen yetiştirecek bir yapılanma gündeme gelmiştir.

Cumhuriyet dönemine kadar öğretmen yetiştirme, bulma ve atama ile ilgili bazı düzenlemeler yapılmış, ancak öğretmenlerin statüsünü belirleyen yasal bir düzenleme yapılmamıştır. Cumhuriyet yönetimi, bu nedenle öncelikle ilk yıllarında öğretmenliği bir meslek hâline getirmek için yasal çaba harcamıştır. Esasları 1923'te toplanan I. Heyeti- İlmîyede görüşülüp 13 Mart 1924 tarihinde kabul edilen 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu, öğretmenliğin tanımını, ardından sınıflamasını, nerede yetiştirileceklerini, haklarını belirleyerek mesleğe esaslı dayanaklar koymuştur. (MEB, 1953: 147-150). Buna göre,

Muallimlik, devletin umumi hizmetlerinden talim ve terbiye vazifesini üzerine alan, müstakil sınıf ve derecelere ayrılan bir meslektir.

Muallimler, merasim ve teşrifatta devair müdürlerinin hukukuna haizdirler ve maarif müdürleriyle beraber teşrifata dahil olurlar. Kıdemleri fazla olan muallimler diğerlerine tekaddüm ederler.

Bu iki madde öğretmenlere saygınlık kazandırmanın hukuksal dayanağını belirlemiştir.

22.03.1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun'un da iki maddesi, 439 sayılı yasada olduğu gibi öğretmenlere saygınlık kazandıracak kurallar getirmiştir:

Maarif hizmetlerinde asıl olan muallimliklerdir.

Maarif Vekâletinin mesleki hizmetleriyle mektep müdürlüklerine münhasıran müderris ve muallimler tayin olunur.

Bu iki madde, öğretmeni eğitimin asli unsuru yapmakta ve kendi yöneticilerinin kendi içlerinden çıkarılması ilkesini getirmektedir.

13 Mart 1924 tarih ve 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu, öğretmenliğin kademelerini ve öğretmenlerin yetiştirileceği kurumları şöyle düzenlemektedir:

Muallimler menşelerine ve bulundukları mektebin derecesine göre üç kısma ayrılır: 1) Yüksek tedrisat muallimleri, 2) Orta tedrisat muallimleri, 3) İlk tedrisat muallimleri.

Orta tedrisat mektepleriyle darülmuallimin ve darülmuallimat muallimleri; darülfünun yüksek ve orta darülmuallimin ve darülmuallimat ile yüksek ihtisas mektepleri mezunlarından intihap olunur.

Bu yasaya göre, orta ve yüksek öğretmen okullarını bitirenler Bakanlığın uygun göreceği okullarda bir yıl “muallim muavini” (aday öğretmen) olarak staj yapıp ondan sonra asil öğretmen olurlar. Ayrıca öğretmen olabilmek için 20 yaşından küçük, 45 yaşından büyük olmamak gerekir.

Yükseköğrenim görmeyenlerin ortaöğretim öğretmeni olabilmeleri için en az ortaöğrenim (lise, idadi, ilköğretmen okulu vb.) görmüş olmaları, ilgili oldukları branştan bir sınav geçirmeleri şarttır.

22 Mart 1926’da kabul edilen 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun,

Orta öğretim kurumlarını; “1) Liseler, 2) Orta mektepler, 3) İlk muallim mektepleri, 4) Köy muallim mektepleri” olarak belirlerken bu okullara öğretmen yetiştirecek kurumları da şöyle ifade etmektedir:

Yüksek muallim mektebi lise muallimlerini, orta muallim mektebi orta mekteplerle ilk ve köy muallim mekteplerinin muallimlerini ve ilk tedrisat müfettişleriyle tatbikat okulları (öğretmen okullarına bağlı uygulama okullarının) müdürlerini yetiştirir.

Bu düzenlemeyle, 1) Ortaokul öğretmenlerini yetiştirecek kurumun orta öğretmen okulu olduğu, 2) Eskiden ilkokul öğretmenleri arasından seçilen ilköğretim müfettişlerinin orta öğretmen okulunda yükseköğrenim düzeyinde bir eğitimle yetiştirileceği, 3) Öğretmen adaylarının ve uygulama okulları yöneticilerinin de yine orta öğretmen okulunda yükseköğrenim düzeyinde yetiştirileceği hükme bağlanmış olmaktadır.

Cumhuriyet döneminde ilköğretime öğretmen yetiştirme uygulamaları değerlendirildiğinde ilköğretmen okulları ve sonrasında köy muallim mekteplerinin öğretmen yetiştirmede önemli rol oynadıkları görülmektedir.

Kuruluşları 1848 yılına dayanan ilköğretmen okulları Cumhuriyetle beraber yeniden şekillenmiş, 1924 -1925 öğretim yılından itibaren Darulmuallimin adı Muallim Mektebi ve 1935’lerden itibaren de Öğretmen Okulu olarak değiştirilmiştir. Sayıları çok fakat öğrencileri az ve öğretimi yetersiz ilköğretmen okullarının sayıları azaltılıp öğrenci mevcudu ve öğretiminin niteliği yükseltilmeye çalışılmıştır. Öğretmen okullarının öğretim süresi 1932-1933 öğretim yılında altı yıla çıkarılmış, ortaokul programlarının aynen uygulandığı ilk üç yılı ilk devre, son üç yılı da meslekî devre sayılmıştır. Bir süre sonra ilk öğretmen okullarının ilk devresi kaldırılmış ve ortaokullardan öğrenci alınmaya başlanmıştır (Ayas, 1948: 405-408; Akyüz, 2007: 381-382).

1926 yılında kabul edilen Maarif Teşkilatına Dair Kanun ile ilkokul öğretmenlerinin yetiştikleri okullar “İlk Muallim Mektepleri” ve “Köy Muallim Mektepleri” olarak iki kısma ayrılmıştır. 1927-1928 öğretim yılında, kırsal bölgelere dönük öğretmen yetiştirme konusunda bir uygulamaya başlanmış, üç sınıflı köy okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla Denizli ve Kayseri’de iki “Köy Muallim Mektebi” açılmıştır. Dört yıl süren bu uygulamadan beklenen sonuç alınamamıştır (Ayas, 1948: 409-410).

Köy öğretmeni yetiştirme sorunu 1936’da tekrar gündeme gelmiş, biri Eskişehir Mahmudiye diğeri İzmir Kızılçullu’da olmak üzere iki “Eğitim Yurdu” açılmıştır. Bu uygulama, 3238 sayılı “Köy Eğitim Kursları” ve “Köy Öğretmen Okulları” ile ilgili kanunların çıkarılmasına, son olarak da Köy Enstitüleri ile ilgili 4274 sayılı Kanunun yayımlanmasına kadar uzanan bir dönemin başlangıcı olmuştur (Akyüz, 2007: 392).

1953 yılına kadar Köy Enstitüleri ile lise seviyesindeki İlköğretmen Okulları, ilkokulların öğretmen ihtiyacını karşılayan en önemli iki kurum olmuştur. Bu tarihte Türk eğitim tarihine mal olmuş Köy Enstitüleri kapanarak 6234 sayılı Kanunla, öğretmen yetiştiren kurumlar “İlk Öğretmen Okulu” adı altında birleştirilerek, ilkokul üzerine altı, ortaokul üzerine üç yıl öğrenim vermiştir (Dursunoğlu, 2003: 66).

Türkiye’de ortaöğretime öğretmen yetiştirme problemi ise, Cumhuriyet’in kurulduğu günden bu yana, ilgililerin önemle durduğu, çözüm yolları aradığı ve uygulamaya koyduğu konulardan biri olmuştur. Cumhuriyet döneminin daha ilk yıllarında öğretmenin eğitim sistemindeki, hatta toplumdaki yeri ve öneminin çok iyi

kavrandığı ve bunun sonucu olarak da ortaöğretim programlarıyla birlikte onun uygulayıcısı olan öğretmenlerin yetiştirilmesi probleminin ele alındığı görülmektedir.

Bu dönemde kanunlarla her ne kadar farklı öğretim kademelerindeki öğretmenlerin hangi ilkeler çerçevesinde yetiştirilecekleri belirtilmişse de, ortaokul ve lise öğretmenlerinin benzer kaynaklardan yetiştiği görülmektedir. Lise öğretmenlerinin Yüksek Öğretmen Okulu ve Fen-Edebiyat Fakülteleri'nden; ortaokul öğretmenlerinin ise Eğitim Enstitüsü'nden yetiştirilmiş olma hükmü getirilmiş olmasına karşın bu öğretmenlerin hangi kademelerde görev yapacaklarını çoğu zaman ortaokul ve liselerin ihtiyacı belirlemiştir (Eşme, 2003: 87)

Cumhuriyet döneminde orta öğretime öğretmen yetiştirme çalışmaları mevcut okulları düzenlemekle başlamış; bunun için öğretimini 1890'lı yıllardan beri sürdüren Darülmuallimin-i Âliye, Yüksek Muallim Mektebi adı ile yeni bir düzenlemeyle daha faal duruma getirilirken, yeni öğretmen kaynakları sağlama yolları aranmaya başlanmıştır (Öztürk, 2007: 182).

Orta öğretimin birinci basamağını teşkil eden ortaokulların öğretmen ihtiyacını karşılamaya yönelik bir diğer uygulama 1923-1924 öğretim yılında İstanbul Darülmuallimin ve Darülmuallimatında öğretim süresi üçer yıl olan birer Orta Darülmuallimin ve Darülmuallimatın açılışı olmuştur. Edebiyat, Tabiiyat, Riyaziyat, Tarih ve Coğrafya branşlarında eğitim vermesi düşünülen bu okul hiç mezun vermeden bir yıl sonunda kapatılarak, öğrencileri Yüksek Muallim Mektebine devredilmiştir (Unat, 1964: 32).

Orta okullara öğretmen yetiştirme konusunda atılan Cumhuriyet dönemindeki en önemli adım ise Orta Muallim Mektebi adıyla Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü'nün açılması olmuştur. Açılış çalışmaları Maarif Vekili Mustafa Necati Beyin 1926 Ağustosundaki Konya seyahatinden sonra başlayan, öğretim süresi lise üzerine 2 yıl olan okul, 16 öğrenciye sahip Türkçe Şubesiyle 1926'da Konya'da açılmıştır (Öztürk, 2007: 201). Ekim 1927'de Ankara'ya taşınan Orta Muallim Mektebi, 1928 yılında "Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü", 1929-30 öğretim yılında, yeni binasına taşınarak Atatürk'ün "Gazi" unvanı da eklenmiş şekilde "Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü" adını almıştır (Altunya, 2008: 37).

Yüksek Muallim Mektebi ile Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü yanında Cumhuriyet döneminde öğretmen yetiştirmeye hizmet etmiş diğer iki kurum 1933'ten sonra İstanbul Üniversitesi adını alan Darülfünun ile 1936 yılında eğitim-öğretime başlayan Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesidir (Kavcar, 1993: 232).

1923-1950 arasında değişik öğretim kademelerine öğretmen yetiştiren kurumlar şu şekilde sıralanabilir (Altunya, 2008) :

- Ankara'da Ana Muallim Mektebi: 1927-33
- Erkek İlköğretmen Okulları: 1923-1974
- Kız İlköğretmen Okulları: 1923-1974
- Musiki Muallim Mektebi: 1924-37
- Köy Öğretmen Okulları: 1926-1933
- Köy Eğitim Kursları: 1936-1948
- Köy Enstitüleri: 1937-1954
- Eğitim Enstitüleri: 1926-1980
- Yüksek Köy Enstitüsü: 1942-1947
- Yüksek Öğretmen Okulları: 1924-1979
- Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu: 1934-
- Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu: 1937-1982
- Üniversiteler (formasyon kazandırarak): 1923-
- Yurtdışı eğitimi: 1923-

Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin Cumhuriyet döneminde hangi kaynaklardan yetiştirildiğini değerlendiren bu çalışmada öğretmen yetiştiren bu kurumlardan Türkçe/Edebiyat bölümleri ile 1923-50 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirmeye hizmet etmiş olan Gazi Eğitim Enstitüsü, Yüksek Öğretmen Okulu, İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi ele alınmaktadır.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmada izlenen bilimsel yaklaşım; “araştırma modeli”, “evren ve örneklem”, “verilerin toplanması” ile “verilerin çözümlenmesi” başlıklarıyla açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinde geçmişte veya hâlen var olan bir durumu olduğu gibi tespit etmek söz konusu olduğundan bu çalışmada da geçmişteki uygulamalar tespit edilmeye çalışılmıştır.

1923-1950 tarihleri arasında “Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni Yetiştiren Kurumların Türk Eğitim Tarihindeki Yeri Üzerine Bir Araştırma” başlıklı bu araştırmanın modeli bilgi kaynakları toplanması ve değerlendirilmesidir.

Araştırma konusu ile ilgili bilgi edinmek amacıyla eğitim ve kültür tarihi ile öğretmen yetiştirmeye ilişkin kitaplar, araştırma tezleri, dergiler, makaleler, öğretim programları, Atatürk’ün eğitim ile ilgili söylev ve demeçleri, ilk dönem yöneticilerinin eğitim ile ilgili görüşleri, yerli ve yabancı eğitim uzmanlarının eğitim hakkında görüş ve önerilerinin yer aldığı raporlar, eğitim ve öğretmen yetiştirme ile ilgili kanunlar, yönetmelikler, genelgeler, rehberler, kılavuzlar, yıllıklara yönelik olarak literatür incelemesi yapılmış, araştırmanın amaçlarını cevaplamaya yarayacak veriler değerlendirilmiştir.

Söz konusu kaynaklar, Gazi Eğitim Enstitüsü Arşivi, İstanbul Üniversitesi Arşivi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arşivi, Talim ve Terbiye Yayınlar Dairesi Arşivi, Başbakanlık Devlet Arşivi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Millî Kütüphane ve Üniversite Kütüphanelerinden elde edilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma evrenini, 1923-1950 tarihleri arasında Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren Yüksek Öğretmen Okulları, Eğitim Enstitüleri ve Edebiyat Fakülteleri oluşturmaktadır.

1923-1950 yılları arasında branş öğretmeni yetiştiren üç eğitim enstitüsü bulunmaktadır. Bunlar, Ankara-Gazi, İstanbul-Çapa, Balıkesir-Necatibey Eğitim Enstitüleridir. 1944'te Balıkesir'de açılan Necatibey Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulunun yalnızca Fizik, Matematik ve Kimya bölümleri bulunmaktadır. Balıkesir-Necatibey ve 1946-47 öğretim yılında açılan İstanbul-Çapa Eğitim Enstitüsü 1946 yılında, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde olduğu gibi Toplu Dersler Bölümleri ile hizmet vermiş, 1949-50 öğretim yılında ise yakın branşlarla birleştirilen Fen ve Edebiyat adı altında iki bölüme ayrılmıştır. Gazi Eğitim Enstitüsü program ve yönetmeliklerinin uygulandığı bu enstitülerde açıldıkları tarihten 1950 yılına kadar Türkçe / Edebiyat adı altında ayrı bir bölüm bulunmaması nedeniyle bu çalışmada Gazi Eğitim Enstitüsü incelenmiştir.

Yine araştırmanın kapsamına 1923-1950 yılları arasında edebiyat öğretmeni yetiştiren ve üniversite ile Millî Eğitim Bakanlığının ortak kurumu olan İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu alınmıştır.

Ayrıca öğretmen yetiştirmeye hizmet etmiş iki önemli kurum olan İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi araştırmanın kapsamına alınmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

“Araştırma Modeli”nde belirtildiği gibi, veriler büyük ölçüde basılı/yazılı kaynaklardan derlenmiş, gerektiğinde konuyla ilgili kişilerin bilgi ve görüşlerine de başvurulmuştur. Farklı kaynaklardan elde edilen veriler, birbiriyle karşılaştırılarak çözümlenip değerlendirilmiştir. Veri kaynaklarına kütüphane, internet, ilgili araştırmaların kaynakçaları, deneyimli öğretim elemanları yardımıyla ulaşılmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Veriler, tarihsel süreç gözetilerek betimleme yoluyla çözümlenmiştir. Araştırmanın türü (modeli) gereği ileri nicel (istatistiksel) teknikler kullanılmamış, bazı sayısal veriler tablolarla gösterilmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR ve YORUM

4.1. Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü

4.1.1. Okulun Tarihçesi

Cumhuriyet döneminde ortaöğretim öğretmenlerinin, özellikle lise ve dengi okulların Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin yetiştirilmesinde önemli hizmeti olan kurumlardan biri Yüksek Öğretmen Okuludur.

Yüksek Öğretmen Okulunun tarihi 16 Mart 1848’de kurulan Darülmualimin-i Rüşdî’ye kadar uzanmaktadır. Liselere öğretmen yetiştiren Yüksek Öğretmen Okulu niteliğinde olmamasına rağmen bu kurum Yüksek Öğretmen Okulunun kuruluşuna temel olmuştur (Tamir, 1973: 1).

Darülmualimin-i Rüşdî orta dereceli okullara öğretmen yetiştirmek amacıyla açılmış ancak zaman içinde geliştirilerek bünyesine ilk, orta ve liselere öğretmen yetiştiren kısımları da içine alan “Darülmualimin-i Âliye” adlı kuruma dönüşmüştür. 1891 yılında bu şekli alan kurumun içinde yer alan Âli kısmı Fen ve Edebiyat bölümleriyle bugünkü lise düzeyindeki okullar olan idadilere öğretmen yetiştiren bir yüksek okuldur (Eşme, 2003: 1).

Bu köklü kurumun tarihî gelişimini doğru olarak izleyebilmek için konu Darülmualimin-i Rüşdî, Darülmualimat, Darülmualimin-i Âliye ve Yüksek Muallim Mektebi başlıkları altında ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

4.1.1.1. Darülmualimin-i Rüşdî

Öğretmenleri bir meslek okulunda yetiştirmek için ilk kez Tanzimat döneminde, İstanbul’da Darülmualimin adıyla bir okulun açılması Türk eğitim tarihinde çok önemli

bir yeniliktir. Bu kurumun asıl amacı, o yıllarda yeni yeni açılmakta olan ve sıbyan mekteplerinin az üzerinde yeni basit bir orta öğretimin ilk sınıfları sayılabilecek rüştiye mekteplerine öğretmen yetiştirmektir (Akyüz, 1990: 4-5) .

Koçer'e göre, Mustafa Reşit Paşa'nın yardımı ile Maarifçi Kemal Efendi tarafından açılan ve öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının ilki olan okulun kuruluş amacı askerî okullarla ilişkilidir. Medreselerden öğrenci alan bu kurumlar, medreselilerin dersleri takip edecek kadar yetişmemiş olmaları ve medreselerin sürekli tenkitleri karşısında, kendilerine öğrenci yetiştirecek rüştiyeler açmıştır. Rüştiyenin açılması öğretmen ihtiyacını doğurmuş, Darülmualimin-i Rüşdî'nin açılması da bu ihtiyacın sonucu olmuştur (1967: 72).

18. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra başlayan Osmanlının Batılılaşma ve modernleşme çabaları arasında en önemli yeri önce askerî alanda, 19. yüzyılın ortalarından itibaren de sivil alanda açılan yeni okullar almıştır. Sultan Abdülmecid'in 1845 yılında yayımladığı Hatt-ı Humayun'da "Tanzimat Fermanı'nın öngördüğü reformların gerçekleştirilebilmesi için eğitim işlerine daha fazla önem verilmesi gerektiği" vurgulanmış ve eğitim alanında yapılacak reformları düzenlemek amacıyla aynı yıl Muvakkat Meclis-i Maarif kurulmuştur (Lewis, 2007: 113). Bu kararı takiben bu meclisin aldığı kararları uygulamak ve Evkaf Nezaretine bağlı okulları ayrı bir yönetime kavuşturmak amacıyla kurulan Mekatib-i Umumiye Nezareti ile açılmış ve açılacak olan okulların medresenin nüfuzuna girmesi engellenmiştir (Kodaman, 1999: 12).

Osmanlı'nın mektep-medrese şeklindeki okul sisteminden farklı olması düşünülen ve modern eğitim vermek üzere açılmış bu yeni okulların öğretmen ihtiyacı başlangıçta medreseli öğretmenlerle karşılanmıştır. Ancak eğitime, araştırmacı ve akılcı bir anlayışın kazandırılması için çağdaş eğitim yapacak Batı modeli okullara öğretmen olacak kişilerin bu anlayışla yetiştirilmesi gerekmektedir. 1847 tarihli Meclis-i Maarif-i Umumiye Mazbatasında bu durum şöyle ifade edilmiştir.

"...Mekatib-i Rüşdiyyede okutulacak Ulum-ı Arabiye ve Lugat-i Farisiye derslerini bâhusus Hesab ve sair fenleri tâlim ve tefhîm edebilecek âdem, şimdiki mekteb hocalarında bulunmayacağından.; şimdiki hâlde tefrik ve tesis olunacak mekatib-i Rüşdiyye için usul-ı talimiyeyi bir hüsn-i zabıta tahtına koymak lazım-ı hâl ve maslahattan olmasıyla, zikr olunan mekatib-i rüşdiyyede istihdam olunacak hocaların

mekteb ve menşe’i olmak ve Meclis-i Maarif tarafından bittemmül kaleme alınacak talimatlar mucibince şakirdana tahsil ettirilecek ulum ve fûnunu ve hüsn-i ifade ile tedris usulünü onda öğrenip olvechile etfale talim ve tedris eylemek üzere, Darülmualimin nam ve unvanıyla bir mahal tahsisi...(gerekmektedir).” (Aktaran: Öztürk, 2007: 4)

İşte bu çelişki 16 Mart 1848’de açılan Darülmualimin-i Rüşdî ile sona ermiş ve bu okulun açılışı Türkiye’de öğretmen yetiştirme tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur (Öztürk, 2007: 4). Ancak bu okulun önemi ne programında ne de öğrenci sayısındadır. Bu gelişme Tanzimat dönemi yöneticilerinin öğretmensiz eğitim olmayacağını anlamalarıdır. Bir başka deyişle, modern eğitim ve öğretimin açılan okullara medrese geleneğine bağlı kimseler yerine, mesleğin gereklerine göre yetiştirilen öğretmen olarak tayiniyle mümkün olacağını anladıklarını göstermiştir (Akyüz, 2007: 177).

Öğretmenliğin ayrı bir meslek olarak görülmesi ve bu meslekten olanların ayrı okullarda yetiştirilmesi düşüncesini başlatan bu okulun ilk yöneticisi, bu okula “Baş Hoca” unvanıyla getirilen Yahya Efendi adında bir müderristir. 1850’de okul müdürlüğüne getirilen Ahmet Cevdet Paşa ise Darülmualiminin ilk nizamnamesini hazırlayarak bu okulun gelişmesinde ve kurumlaşmasında önemli rol oynamıştır (Öztürk, 2007: 5). Ahmet Cevdet Efendi’nin Darülmualiminin öğretime etkinlik, düzen ve ciddiyet kazandırmak için düşündüğü tedbirler şunlardır:

- a) Öğrencileri okula sınavla almak (Bu öğrencilerin Arapça ibare anlamaya ve konuşmaya, Farsça ve Riyaziye öğrenmeye yetenekli ve iyi ahlak sahibi olanlarını seçmek),
- b) Okulun asıl ve maaşlı (burslu) öğrenci sayısını 20 öğrenci ile sınırlamak
- c) İltimas ve kayırma ile kesinlikle öğrenci alınmayacağını Nizamname’ye bir hüküm olarak koymak,
- d) Öğrencilere dolgun maaş (burs) vermek,
- e) Öğretim yılını uzunca tutmak (10 ay) ve haftada 5 gün devam şartı getirmek,
- f) Okulun öğretim süresini 3 yıl olarak belirlemek,
- g) Öğretimi ve sınavları ciddi yapmak, başarısızları okuldan çıkarmak,

- h) Zeki ve çalışkan öğrencilere, Darülmuallimini normal süresi olan 3 yıldan daha önce (fakat yine sınavla) bitirme imkânı sağlamak,
- i) Mezunların göreve atanmalarında mezuniyet başarı derecelerini ve sıralarını göz önünde tutmak,
- j) Mezunları, göreve atanıncaya kadar, bilgilerini pekiştirmeleri için, maaşlarını da ödemeye devam ederek, Darülmualliminin bünyesinde tutmak (Akyüz, 2007: 179-181).

1 Mayıs 1851 tarihli bu Nizamname ile öğretmen adaylarının az sayıda fakat nitelikli yetişmeleri amaçlanmıştır. Ahmet Cevdet Efendi, öğrencilerin burslarını çok yükselterek okula hem yetenekli gençlerin girmesine imkân hazırlamış hem de öğrencilerin yalnızca derslerine ve mesleklerine, içtenlikle yönelmelerini sağlamıştır (Akyüz, 1990: 8).

Nizamname, okula alınacak öğrencilerde verilecek eğitime hazırlıklı olma ve mezun olabilmek için sınavda başarı gösterme şartı getirmiştir. Ayrıca mezunlara öğretmen olarak göreve başlayıncaya kadar maaşlarını da vererek Darülmualliminin bünyesinde koruma, atamalarda başarı dereceleri ve sıranın göz önünde tutulması gibi bugün dahi geçerliliğini kaybetmemiş hükümler getirmiştir.

Cevdet Paşa'nın hazırladığı nizamnameye göre 1851'de Darülmuallimin-i Rüşdî'de okutulması düşünülen dersler şunlardır (Öztürk, 2007: 5):

Tablo-1. 1851 Yılı Darülmuallimin-i Rüşdî Dersleri

Dersler
Usul-i İfade ve Talim
Farsça
Riyaziyattan Fenn-i Hesap
Hendese
Mesaha
Heyet
Coğrafya

Tablo-1.'de gösterilen bu programa göre rüştiyelerde görev yapacak Türkçe öğretmenlerinin ayrı bir programa tabi tutulmadığı anlaşılmaktadır. Darülmualimin-i Rüşdî'de yetiştirilecek öğretmenler bugünkü ilköğretim II. kademenin karşılığı olan rüşdiye mekteplerinin ihtiyacı olan branşlarda ortak bir programla mesleğe hazırlanmıştır. Ancak bu program o dönem rüştiyelerde okutulan bütün dersleri içermemektedir. Bu dönemde erkek rüştiyeleri programında Türkçe dersi olarak kabul edilebilecek Lisan-ı Osmanî Kavâidi, İmla ve İnşâ, Mektebin Bulunduğu Yerde En Çok Kullanılan Dil adlı dersler yer almaktadır (Akyüz, 2007: 164). Programdaki derslerden yalnızca Usul-i İfade ve Talim adlı ders öğretmenlerin görev yapacakları okullardaki Türkçe derslerine yöneliktir. İyi derecede Arapça bilmek bu tarihte okula giriş için şart olduğu için programda bu nedenle yer almasının düşünülmemiş olduğu anlaşılmaktadır.

Maarif Tarihçisi Osman Ergin bu okulun ilk programını bulamadığını söyleyerek okutulan derslerle ilgili tahminde bulunmuştur. Ona göre, “Türkçe, Arapça, Farsça, Hesap, Yazı, Coğrafya... gibi şeylerin pek muhtasarca okutulmak istenildiğinde şüphe yoktur. Çünkü ona göre o dönemde bundan fazlasını anlayacak talebe bulunmamaktadır. Esasen bu mektebe rağbet ve devam eden de yalnız medrese talebesi olmuştur.”

Ergin, okulun ilk yıllarına ait öğrenci diplomalarından hareketle de Türkçenin ders programında olmadığını, Arapça, Farsça ve Matematik (Riyaziyet)'in öğretmen yetiştirmek için yeterli olduğunu düşündüklerine kanaat getirmektedir. Ayrıca öğretmen yetiştirilen bir okulda sarf, nahiv, mantık, meani yerine elifbanın ve Türkçenin öğretimi ve biraz daha ileri gidilerek öğretim yöntemleri ile eğitim bilimlerinin ders olarak yer alması gerektiğini söyleyerek bunun olmamasını eleştirmiştir. Ergin bu konuda “Darülmualimin, medreselerden başka türlü bir tedris usulü takip etmek, tedris sahasında Türkçeye daha fazla bir yer ayırmak, aynı zamanda Arapça ve Farsçadan ziyade hayata lazım olacak ameli bilgileri öğretecek muallimleri yetiştirmek maksatlarıyla kurulmuş bir müessese iken buna aykırı bir hâl ve tedris usulü içindedir.” demektedir (1977: 572- 574).

1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde yer alan hükümler doğrultusunda Darülmualimin-i Rüşdî programı değiştirilmiştir. Nizamname'ye göre “mekatib-i umumiyenin derecat-ı muhtelifesi için mükemmel muallimler yetiştirmek üzere” rüştiye, idadiye, sultanîye şubelerinden oluşan bir Darülmualimin-i Kebir kurulacak ve her şubenin biri Edebiyat'a öteki Ulûm ve Fünun'a mahsus iki bölümü

olacaktır (Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, 1869: Md:52). Öğrenim süresi üç yıl olacak ve rüştiyelere öğretmen yetiştirecek Darülmuallimin-i Rüşdî'nin Edebiyat bölümünde şu derslerin okutulacağı belirtilmiştir (MUN, 1869: Md: 54) :

Tablo-2. 1869 Yılı Darülmuallimin-i Rüşdî Edebiyat Bölümü Dersleri

Dersler
Türkçe Kitabet ve İnşa
Arabî ve Farisî (bu dillerde öğrenim görebilecek şekilde)
Her Cemaatin Kendi Lisanı
Tarih-i Umumî

Darülmuallimin-i Rüşdî'de bu Nizamname ile birlikte öğretmenlerin branşlara göre yetiştirilmek istendiği sonucuna varılmaktadır. Ancak bu düşünce hayata geçirilememiş, şubeler hemen açılmadığı gibi, Edebiyat ve Fen ayrımı da yapılamamış, Nizamname'de öngörülen Darülmuallimin programı tatbik edilememiştir. Uygulanan ilk program ise şu şekildedir (Ergin, 1977: 581) :

Tablo-3. Darülmuallimin Programı

Dersler	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf
Arabî	+	+	+
Farisî	+	+	+
Hesap	+	-	-
Coğrafya	+	-	+
Tarih	+	+	+
İnşa	-	-	-
Rik'a	+	+	+
Resim	+	+	+

Cebir	-	+	+
Hikmet	-	+	+
Hendese	-	-	+
Usul-i Defterî	-	-	+
Eşya	+	+	+
Kimya	-	+	+

Tablo-3.'te görüldüğü gibi Darülmualliminde yine istenen şekilde branşlaşma mümkün olamamıştır. Ancak 1851 Nizamnamesinde yer alan derslerle karşılaştırıldığında 1869 Nizamnamesindeki derslerin rüştiye programlarına yaklaştığı dikkat çekmektedir. Lisan-ı Osmanî Kavaidi, İmla ve İnşa dersleri aynı dönemde erkek rüştiyelerinde okutulan Türkçe dersleri olup bunlardan yalnızca İnşa dersinin Darülmuallimin-i Rüşdî programında yer alabildiği göze çarpmaktadır.

Akyüz'ün 1874'te yayımlanan resmî bir ilandan yola çıkarak hazırladığı tabloda 1874 yılında Darülmuallimin-i Âliye'nin rüştiye ve idadi şubesi derslerinin şu şekilde olmasının düşünüldüğü ortaya çıkmaktadır (2007: 182):

Tablo-4. 1874 Yılı Darülmuallimin-i Rüşdî ve Darülmuallimin-i İdadi Dersleri

Darülmuallimin-i Rüşdî'de Okutulacak Dersler	Darülmuallimin-i İdadi'de Okutulacak Dersler
Maa Tercüme Arabî	Hesap
Farisî	Muamelat ve Usul-i Defterî
Hesap	Mantık
Cebir	Cebir
Hendese	Tarih-i Umumi ve Osmanî
Tarih	Lisan-ı Ecnebi
Coğrafya	Hüsn-i Hat
İmla	Resim

İnşa	İnşa-i Türkî
Rik'a	İlm-i Belagat
Resim	Hendese
	Müsellesat-ı Müsteviye
	Kozmografya
	Mebadi-i Ulum-i Tabiiye
	Hıfzıssıhha

1869 ile 1874 yılında uygulanan Darülmuallimin programlarına göre rüştiyede görev alacak bütün öğretmenlerin daha önce olduğu gibi Edebiyat ve Fen olarak ayrılmayan tek bir programla yetiştirildiği görülmektedir. Daha önceki programda yer alan Eşya, Kimya, Hikmet ve Usul-i Defterî Dersi bu programda yer almamaktadır. İmlâ dersi ilk kez programa konulmuştur. Yazı dersinin temelini oluşturan Hatt-ı Sülûs ve Nesih dersleri programların hiçbirinde yer almamaktadır. Türkçe Kitabet ve İnşa adlı ders ise İnşa dersi adıyla programda yer almıştır. Buna karşılık İdadi şubesinin programı Türkçe dersleri açısından çeşitlilik ve zenginlik arz etmektedir. Bu değişikliklerin nedenleri hususunda ise kaynaklarda herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

1877'de rüştiye şubesi derslerinde yine değişiklikler olmuştur. İmlâ dersi programdan çıkarılmış, Hikmet ve Kimya ile Usul-i Defterî dersleri programa yerleştirilmiştir. Ergin, bu tarihte rüştiye şubesinin programında yer almamakla birlikte üç yılında da okutulan bir Eşya dersinden bahsetmektedir (1977: 581). 1877'de yayımlanan bir "Mükâfat Dağıtma Cetveli" ne göre Darülmuallimin-i Rüşdî'de okutulan derslerin sınıflara göre dağılımı şu şekildedir (Darülmuallimin ve Mülkiye İdadisi'nin Tevzii Mükâfat Cetveli, 1293'ten Aktaran: Akyüz, 2001: 168):

Tablo- 5. 1877 Yılı Darülmualimin-i Rüşdî Dersleri

Dersler	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Arabî	+	+	+
Farisî	+	+	+
Hesap	+	-	-
Coğrafya	+	+	+
Tarih	+	+	+
İnşa	+	+	+
Rik'a	+	+	+
Resim	+	+	+
Cebir	-	+	-
Hikmet ve Kimya	-	+	+
Hendese	-	-	+
Usul-i Defterî	-	-	+

Tablo-5.'e göre Eşya ve Kimya dersleri ile İmla dersi bu tarihte Darülmualliminde okutulmamıştır. Türkçe dersi olarak ise bir tek İnşa dersine yer verildiği görülmektedir.

1869 Nizamnamesinde adı geçen İdadilerin açılması 1872'de, Darülmuallimin İdadi şubesinin açılması ise 1874'te mümkün olabilmıştır. Açılan ilk idadilerde öğretmen olacak adayların 1877'de Darülmuallimin İdadi Şubesinde okudukları dersler ise şunlardır (Ergin, 1977: 581):

Birinci Yıl: Hesap, Coğrafya-yı Umumi, Kitabet, Muhtasar Tarih-i Umumi, Kavaid-i Osmanîye, Farisi

İkinci Yıl: Cebir, Hendese, Coğrafya-yı Osmanî, Resim, Fransızca

Üçüncü Yıl: Müsellesat, Hendese-i Mücesseme, Resim, Fransızca

Dördüncü Yıl: Mevalid-i Selase, Hendese-i Resmiye, Kozmografya, Menazır ve Gölge, Resim, Fransızca, Hikmet, Kimya

Beşinci Yıl: Mevalid-i Selase, Tarama ve Cerr-i Eskal, Menazır ve Gölge, Resim, Fransızca, Kimya

Rüştiye şubesinde okutulan derslerle karşılaştırıldığında bu şubede okutulan derslerin ağırlıklı olarak Fen dersleri olduğunu söylemek mümkündür. Ana dili dersleri olan Kitabet ve Kavaid-i Osmanîye dersi, öğretim süresi 5 yıl olan şubenin yalnızca birinci sınıf programında yer almıştır.

Darülmualimin-i Rüşdî'de Usul-i Tedris dersi (1295) 1878'de okutulmuştur. Bu ders Meclis-i Maarifte aza, Mülkiyede etnografya muallimi ve 1299'da Mekâtib-i Âliye müdürü olan Aristokli Efendi tarafından yürütülmüştür. Ne idadi ne de iptidai kısımlarında bu dersin olmaması ise şaşılacak bir durumdur (Ergin, 1977: 574).

Akyüz, Darülmualimin programları ile o dönemde Mülkiye Mektebinde uygulanmakta olan programın benzerliği üzerinde durarak, Darülmualliminde öğretmenlik meslek dersine yer verilmemesini eleştirmiş ve bu durumda Mülkiye Mektebi mezunlarının da öğretmen olarak atanmasının doğal olduğunu vurgulamıştır. Ona göre, 1851 Nizamnamesine göre bu program geri bir zihniyetin işaretidir (Akyüz, 2007: 184). Öğretmenlik meslek derslerine yer verilmemesi yanında Türkçe öğretmenleri de yetiştiren okulun Türkçe ve edebiyat ders konularına son derece az yer ayırdığı göze çarpmaktadır.

Darülmualimin-i Kebir'in bu üç şubeli hayatı fazla sürmemiş ve 1880'de İdadi şubesi kapatılmış ve bu durum 1889-1890 öğretim yılına kadar sürmüştür (Koçer, 1967: 28; Kodaman, 1999: 148-149). 1891'de ise yeni bir Darülmualimin-i Âliye Nizamnamesi hazırlanmıştır. Bu yeni Nizamnameye göre Darülmualimin-i Âliye, iptidaiye, rüştiye ve âliye olmak üzere üç şubeden oluşmaktadır. Bu yeni yapıda öğretim süresi iki yıla düşürülen Darülmualimin-i Rüşdî'de okutulacak dersler şunlardır (Öztürk, 2007: 23):

Tablo-6. 1891 Yılı Darülmuallimin-i Rüşdî Dersleri

Dersler
Ulûm-ı Diniye
Kavâid ve İmla
Usul-ı Tedris ve Terbiye-yi Ahlak-ı Etfal
İnşa
Arabî
Farisî
Fransızca
Hesap
Usul-i Defterî
Cebir
Hendese
Hikmet
Mevâlid
Coğrafya
Tarih
Hüsn-i Hat
Resim
Ziraat

1891 Nizamnamesinde, 1877’de yayımlanan “Mükâfat Dağıtma Cetveli”nde Darülmuallimin-i Rüşdî’de okutulan derslerden farklı olarak Tablo-6.’daki bu programda Ulûm-ı Diniye ve Mevalid dersleri yer almaktadır. Bu değişiklik, yetişecek öğretmenlerin rüşdiyelerde yer alan Maa Tecvid Kur’an ve Ulûm-i Diniye adlı dersi uygun biçimde verebilmesi için yapılmıştır. Hüsn-i Hat ile Kavaid ve İmla dersleri yeniden programa konulmuştur. Bu değişiklik de Darülmuallimin programını rüştiyelerdeki Türkçe dersleriyle uyumlu hâle getirmiştir. Ziraat dersi ilk kez programda yer almıştır. Ancak bu programın en önemli özelliği Usul-i Tedris, Terbiye-yi Ahlak-ı Etfal adlı iki meslek dersine yer vermesidir. Bunlardan Usul-ı Tedris dersi okulun 1851 yılındaki programında yer almış ancak daha sonraki programlarında olmamıştır. Bunun

yanı sıra Fransızca dersiyle birlikte ilk kez bir yabancı dil dersi Darülmuallimin-i Rüşdî’de okutulmaya başlanmıştır.

1898 tarihinde Maarif Salnamesinde yer alan ders çizelgesine göre o dönem rüşdiye ve idadilerinde Arapça ve Farsça derslerinin yanı sıra Türkçe dersleri de yer almakta olup haftalık ders saatlerinin de bu derslere göre oldukça fazla olduğu dikkat çekmektedir. Türkçe dersi yanında Edebiyat ve Ahlak ile Kavanin dersi de bulunmaktadır. Ancak bu derslerin hiçbirine Darülmuallimin programlarında rastlanmamaktadır. Hüsn-i Hat ve Usul-i Defteri dersleri ise hem rüştiye ve idadilerin hem de Darülmualliminin programında yer alan derslerdir (Akyüz, 2007: 233).

1891 yılında hazırlanan Darülmuallimin-i Âliye Nizamnamesi, II. Meşrutiyetin ilandan sonra 1915 tarihli Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi’yle yürürlükten kalkmıştır. Bu tarihten itibaren okulun yapısı ve programı değişmiştir. Bu yeni düzenlemeyle, Darülmuallimin iptidai, ihzari ve âli kısımlarından oluşmakta, Rüştiye kısmı ise kapatılmaktadır. Bu tarihten sonra rüştiye öğretmenleri âli kısımda yetiştirilmişlerdir (MUN, 1331: 1, Mad.: 2).

Berkes’e göre bu okullar 1908 yılına kadar tam anlamıyla öğretmenlik mesleğine girecek öğretmen yetiştirme okulları olmaktan çok, din etkisi altındaki ilköğretim ile yararlı bilimler alanında kalan yükseköğretim arasında bir köprü hizmetini göremeyen ara okullar olarak kalmışlardır. Bu okullarla medreseler arasındaki fark, bunlara genel fen dersleri konması, hadis, tefsir derslerinin hafifletilmesi, okul yönetiminin medreselerin bağlı olduğu Şeyhülislamığa değil, Maarif Bakanlığına bağlanmasıdır (1977: 231).

Darülmuallimin-i Rüşdî, bugünkü temel eğitim II. kademenin karşılığı olan rüştiyelerde verilen derslerin öğretimini yapmak üzere öğretmen yetiştirmiş bir kurumdur. Bu kurumdan mezun olanlar ihtiyaca göre Türkçe ve edebiyat öğretmeni olarak görev yapmışlardır. Ancak verilen eğitim yalnızca Türkçe öğretmeni yetiştirmeye yönelik değil, tüm derslerin öğretmenini yetiştirmeye yöneliktir. 1896’da Darülmuallimin-i Rüşdî mezunu bir kişinin Türkçe, Hesap, Malumat-ı Fenniye ve Usul-i Defterî öğretmenliğine tayin edildiğini gösteren belge de bunu doğrulamaktadır (BOA, MF. MKT. 297/ 63).

4.1.1.2. Darülmuallimat

Darülmuallimin-i Rüşdî'nin (Orta Öğretmen Okulu) açılması Batılı anlamdaki sivil maarif hareketlerinin ilk belirtisi olmuş ve kendinden sonra açılacak okullara da örnek teşkil etmiştir. Maarif-i Umumiye Nizamnamesi 1870'de kız rüştiyeleri ile sıbyan okullarına kadın öğretmen yetiştirmek maksadıyla yine bir yükseköğretim kurumu niteliğinde olan üç yıl öğrenim süreli Darülmuallimatın açılmasını öngörmüş ve bu okul 26 Nisan 1870 tarihinde Ayasofya civarında tedarik olunan bir evde Maarif Nazırı Saffet Paşa tarafından açılmıştır (Kansu, 1932: 71).

Türk eğitiminin doğuşu ve kuruluşu ile yayılma ve ilerleme yıllarında ilk önce askerî ve idari ihtiyaç dolayısıyla erkeklerin okutulmasına ihtiyaç duyulması nedeniyle bu zamanlarda kızların okutulmasına imkân ve vakit bulunamamıştır. Fakat gitgide bu zaruret de kendini gösterince 1858'de önce kız rüştiyeleri açılmıştır. Açılan kız rüştiyelerine o taassup devrinde erkek öğretmenlerden ziyade kadın öğretmenlerin tayin edilmesi düşünülmüş ise de bulunamadığı için ister istemez eğitim yaşlı fakat düzgün ahlâklı erkeklere verilmiş, bununla beraber kadın öğretmen okuluna olan ihtiyaç da bir kat daha kendini göstermiştir (Ergin, 1977: 668).

Darülmuallimat, Tanzimat devrinde kızlara ait bu okulların faaliyete geçmesi üzerine bu okullara bayan öğretmen yetiştirmek için 1869 tarihli nizamnamenin neşrinden sonra açılmıştır.

Tanzimatçıların eğitim alanındaki en önemli başarılarından biri de hiç şüphesiz “İnas (Kız) Rüştiyeleri açarak, kızlara orta öğretim imkânı sağlamış olmalarıdır (Ortaylı, 2006: 196). Türk kadın eğitiminin gelişim sürecinde çok önemli yeri olan kız rüştiyelerinin açılışı, bu okullarda görev yapacak kadın öğretmenlerin yetiştirileceği Darülmuallimatı ortaya çıkarmış ve bu okulun toplumda çok önemli ve yararlı etkileri görülmüştür:

a) Kız Rüştiyeleri ve Sıbyan mekteplerine bayan öğretmenler yetiştirerek bu okulların çoğalmasına ve dolayısıyla giderek artan sayıda kızın okumasına katkıda bulunmuştur. Cumhuriyete kadar kızların devletçe eğitimi projesinin merkezileşme ve

toplum üzerinde devlet denetimini artırma yönünde bir modernlik taslağının parçası olduğu da ileri sürülmüştür.

b) Burs almayan öğrencilerini öğretmen olmaya zorlamadığı için, birçok genç kız ve kadın, sadece öğretmen olmak için değil, üst düzeyde bir okulda okumak için bu kuruma girmiş, bu da ülke kadınları arasında bilgili, aydın bir kitlenin oluşup gelişmesini sağlamıştır.

c) Darülmullimat, II. Meşrutiyet döneminde açılan Darülfünunun da esas öğrenci kaynağını oluşturmuştur.

d) Cumhuriyet döneminde kadınlara ilişkin devrimlerin başarılı olmasında da 1870'ten beri Darümuallimatın mezun vermekte oluşunu ve onların pek çok kız ve kadını okutmuş olmasını anımsamak gerekir (Akyüz, 2007: 182-183).

1869 tarihli Nizamnamede Darümuallimatın Sıbyan ve Rüştîye adıyla müslim ve gayrimüslim sıbyan mektepleri ile rüştîyelerine öğretmen yetiştirmek üzere açıldığı ifade edilmektedir. Nizamnameye göre, üç yıl öğretim süresi olan Rüştîye Şubesinde okutulması düşünülen dersler şunlardır (MUN, 1869: Md. 69-70):

Tablo-7. 1869 Yılı Darümuallimat Dersleri

Dersler
Mebadi-i Ulûm-ı Diniye
Kavâid-i Lisân-ı Osmânî ve İnşâ
Arabî ve Farisî
Her Cemaatin Kendi Lisanı
İlm-i Ahlâk
Tedbir-i Menzil
Tarih ve Coğrafya
Mebâdi-i Ulûm-ı Riyaziye ve Tabiiye
Musikî
Resim
Envâ-i Ameliyat-ı Hiyatiye

Ancak Nizamnamede kaydedilen derslerden bazıları okulun açıldığı tarihte uygulanan programda yer almamaktadır. Buna göre Darülmuallimatın ilk ders programı ve bu dersleri yürüten hocalar şu şekildedir (Ergin, 1977: 670-671) :

Tablo-8. Darülmuallimat Programı

Dersler	Ders Saati	Hocalar
Mebadi-i Ulûm-ı Diniye ve Ahlâk	2	Musa Efendi
Kavâid-i Lisan ve İnşa	2	
Hesap	3	İsmail Efendi
Nakış ve Ameliyatı Hayatiye	4	Eliza Mayno, Madam Armik, Hatice Hanım
Resim	.	Madam Palker
Hatt-ı Sülûs ve Nesih		Hacı Raşit Efendi
Tarih-i Osmanî		
Coğrafya		İsmail Efendi

Tablo-8.'e göre, uygulanan programda Darülmuallimat dersleri aynı tarihteki Darülmuallimin dersleriyle farklılık göstermektedir. Darülmuallimin programında yer alan Arapça ve Farsça dersleri Darülmuallimat programında yer almamaktadır. Kavaid-i Lisan ve İnşa adıyla yer alan ders ise Darülmuallimin programında yer almamış, İnşa ayrı bir ders olarak okutulmuştur.

Bu programa 1873-74'te Rik'a, bir yıl sonra da Müzik dersi ilave edilmiştir (Öztürk, 2007: 13). Programdaki dersler Darülmualliminde olduğu gibi Darülmuallimatta da branşlaşma bulunmadığının göstergesidir. Ancak Darülmuallimatta Darülmualliminden farklı olarak uygulanan program kız rüştiyelerinin programına oldukça yakındır.

Sultan II. Abdülhamit Devri (1876-1909) Darülmuallimat için bazı istikrarsızlıklara rağmen gerek nicelik gerek nitelik bakımından sürekli bir gelişme dönemi olmuştur. Değişiklikler okulun programlarına da yansımıştır. 1878 (1294) yılında okulun programı 1294 salnamesine göre şu şekildedir (Ergin, 1977: 675):

Tablo-9. 1878 Yılı Darülmuallimat Dersleri

Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf
Ulûm-u Diniye	Tarih-i Osmanî	Arabî
Kıraat-ı Türkiye	Arabî	Farisî
Arabî	Farisî	Nakış
Farisî	Coğrafya	Hesap
Lisan-ı Osmanî ve İmlâ	Hesap	İmlâ ve İnşa
Hesap	İnşa-yı Türkî	Coğrafya
Resim	Kavaid ve İmlâ	Tarih-i Osmanî
Sülûs	Sülûs	Sülûs
Rik'a	Rik'a	Rik'a
Dikiş	Resim	Resim
	Makine	Makine

1874'te programa giren Müzik dersi bu tabloda yer almamaktadır. Makine dersi yeni bir derstir. 1879 tarihinde okulda Piyano dersi de okutulmaya başlanmıştır. Ergin, M. Cevdet'ten aktardığı bilgilerde 1879 tarihinin Darülmuallimat için önemli olduğunu, çünkü ilk kez Usul-i Tedris (Öğretim Yöntemleri) dersinin bu tarihte programa girdiğini ifade etmiştir. Bu dersin öğretmeni Aristokli Efendidir. Ancak ne yazık ki bu ders bir yıl sonra kaldırılmış ve uzun bir süre öğrenciler öğretim yöntemleri görmeden öğretmen olmaya hazırlanmışlardır. En son olarak 1891 tarihinde ve Münif Paşa'nın Maarif Nazırlığı zamanında Darülmuallimata Fenn-i Terbiye ve Usul-i tedris dersi konulmuş, bu dersin öğretmeni olarak da Rıza Tevfik Bey'in eşi Ayşe Sıdika Hanım tayin edilmiştir (1977: 675).

Darülmualiminin 1877’de uygulanan programında yer alan Cebir, Hikmet ve Kimya ile Hendese, Usul-i Defterî dersleri Darülmuallimatın 1878’de uygulanan programında yer almamaktadır. Sülüs, Lisan-ı Osmanî ve İmla, Kavaid ve İmla, Kıraat-ı Türkiye, İnşa-yı Türkî, İmla ve İnşa dersi ise Darülmuallimat programında yer alıp Darülmuallimin programında olmayan derslerdir. Dikiş, Nakış, Makine dersleri ise Darülmuallimata özgü derslerdir. Burada dikkat çeken, ana dili derslerinin Darülmuallimattaki çeşitliliğine karşılık Darülmualliminde yok denecek kadar az olmasıdır.

1878-79 öğretim yılında, 1877-78 Türk-Rus Savaşı ile birlikte Rus işgaline uğrayan Osmanlı topraklarından İstanbul’a gelen yoğun göç dalgaları yüzünden okulda sağlıklı bir eğitim yapılmamış ve bu nedenle mezun da verilememiştir. 1881-1882’de okul iki yıl kapalı kalmış, bu da okulun 4 yıl mezun vermemesine neden olmuştur. 1882-83 öğretim yılında okulda Rüştîye ve Sıbyan isimleriyle ikiye ayrılan bir teşkilat yapılmıştır (Öztürk, 2007: 13-14).

Okul kuruluşundan 1895 yılına kadar olan ilk 25 yıl içinde büyük bir karışıklık devresi geçirmiştir. Öğretim sistemi doğal ve kesin yolunu bulamamıştır. Özellikle kuruluş yıllarında izlenen öğretimde öğretmenlikle ilgili konular yer almamıştır. Öğretim süresi sebebi anlaşılmaksızın uzatılmış ve kısaltılmıştır. Öğretmenler ile idare başında bulunanlarda daimî bir değişiklik vardır. Devletin bünyesine ait harici tesirler altında öğretime zaman zaman ara verilmiştir. Buna rağmen kuruluşundan itibaren özellikle öğretim açısından yavaş ve düzensiz olmakla beraber zamana uygun bir gelişim göstermiştir (Ergin, 1977: 677).

1895 tarihinde Darülmuallimat için yeni düzenlemeler getiren bir Talimatname yayımlanmıştır. 1898 tarihinde öğrenim süresi üç yıl olan Darülmuallimatın programı bu Talimatname’ ye göre şu şekildedir (Akyüz, 2007: 249):

Tablo-10. 1898 Yılı Darülmuaallimat Dersleri

Dersler	Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf
Kur'ân-ı Kerim ve Tecvid	2	1	1
Ulûm-ı Diniye	2	2	2
Arabî	2	2	2
Farisî	1	1	1
Kavaid-i Osmaniye ve Muntahabat	1	1	1
Kitabet ve Tatbikatı	1	1	2
Hüsn-i Hat	1	1	1
Usul-i Tedris (Usul-i Talim ve İdare-i Mekatib)	2	1	1
Ahlâk	-	2	1
İlm-i Eşya	1	1	1
Mevâlid ve Ulûm-ı Tabiiye	-	1	1
Hıfzıssıhha	-	1	1
İdare-i Beytiyye	1	2	2
Hesap	2	1	1
Hendese	1	1	1
Resim	1	1	1
Coğrafya	2	1	1
Tarih	1	1	1
Musikî	1	1	1
El Hünnerleri	4	3	3
Toplam	26	26	26

Usul-i Tedris dersinin programda yer alması öğretmen adaylarına meslek bilgisi kazandırabilme konusunun ciddi bir şekilde tekrar ele alınmaya başladığının bir göstergesidir. Programda haftada birer saat de olsa üç yılda da Usûl-i Tedris dersinin bulunması ve dahası, meslekî eğitimde hayatî önemi olan İdare-i Beytiyye (Ev idaresi)

ve Hıfzıssıhha (Sağlığı Koruma) derslerinin yer alması, okuldaki eğitim ve öğretim hayatının gelişmesi bakımından ileri bir adım olmuştur (Öztürk, 2007: 15-16). Ayrıca bu programda dinî derslerin ağırlığı arttırılmıştır.

Darülmualiminlerde olduğu gibi Darülmuallimatlarda da bütün branş öğretmenleri tek programla yetiştirilmişlerdir. Ancak Türkçe öğretmeni de yetiştiren okulun ana dili derslerine verdiği önem dikkat çekicidir. Kavaid-i Osmaniye ve Müntehabat, Kitabet ve Tatbikatı, Hüsn-i Hat programda yer verilen ana dili dersleridir. Ayrıca ana dili derslerinin beceriye dönük işlenmesi gerektiğinin bilincine ulaşıldığı Kitabet ve Tatbikat dersinin adından da anlaşılmaktadır.

1915 Nizamnamesi'yle Darülmuallimat, Darülmuallimat-ı Âliye adını alarak İptidai, İhzari ve Âli adlarıyla üçe ayrılmıştır. 3 yıl öğretim süresi olan Âli kısmı Edebiyat, Tabiiyat ve Riyaziyat şubelerinde orta ve yüksek okullara öğretmen yetiştirmiştir. Bu Nizamname'ye göre Âli kısmı dersleri İnas Darülfünunu derslerinin aynısıdır (Akyüz, 2007: 282).

İptidai ve rüştiye öğretmeni olacaklar için ortak program uygulamasına 1915 tarihli Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi'nin öngördüğü yeni yapılanmasıyla son verilmiştir. Buna göre Darülmuallimat-ı Âliye a) İptidaiye, b) İhzari, c) Âli olmak üzere üç kısımdan oluşmuştur. Bunlardan orta öğretime öğretmen yetiştiren kısımlardan biri de İhzari kısmıdır. İki yıl öğretim süreli bu kısımda şu dersler okutulmuştur: Kur'an-ı Kerim ve Malumat-ı Diniye, Türkçe, Kavaid ve Edebiyat ve Hitabet ve İmlâ, Coğrafya, Kozmografya, Tarih, El sine-i Ecnebiye, Hesap, Hendese, Cebir, Malumat-ı Tabiiye, Resim, Musiki ve Gına, Terbiye-i Bedeniye, Dikiş ve Tamir, Tabahat, Çamaşır Yıkama ve Ütü, İdare-i Beytiye. Âli kısmında ise İnas Darülfünununun derslerinin okutulması düşünülmüştür (Öztürk, 2005: 222). 1917-1918 öğretim yılında Darülmuallimat-ı Âliye İhzârî şubesi programı şu şekildedir:

Tablo-11. 1917-1918 Yılları Darülmuallimat-ı Âliye İhzârî Şubesi Programı

Dersler	I. Yıl	II. Yıl	Dersler	I. Yıl	II. Yıl
Kur'an	1	-	Tarih-i Tabîî	2	3
Malûmât-ı Diniye	2	1	Hikmet	2	2
Kıraat, İnşad, Ezber	1	1	Kimya	1	2
Kavâid	2	-	Resim	1	1
Edebiyat	-	2	Musıkî	1	1
Kitâbet	1	1	Gına	1	1
İmlâ	1	-	Terbiye-i Bedeniye	1	1
Coğrafya	1	2	Dikiş ve Tamir	3	3
Kozmografya	-	2	Tabahat	2	2
Tarih	2	2	Çamaşır Yıkama ve Ütü	1	1
Ecnebî Lisanı	2	2	İdare-i Beytiyye	2	2
Hesap	2	2	Tatbikat ve Tecrübe	7	7
Hendese	2	2			
Cebir	-	2			

Diğer yandan, 1915 Nizamnamesinde açılması öngörülen Âliye Kısmı hiç açılmamış, 1919'da İhzârî Kısmı da kapatılınca, orta ve yüksek öğretime öğretmen yetiştirme işi İnas Darülfünununa bırakılmıştır (Öztürk, 2005: 225).

5 Kasım 1922 tarihli bir emirle TBMM Hükümeti Maarif Vekâletine bağlanan okul, 1924 yılında İstanbul Kız Muallim Mektebi adını almıştır.

Darülmuallimin-i Rüşdî gibi Darülmuallimat da rüştiyelerde verilen derslerin öğretimini yapmak üzere öğretmen yetiştirmiş bir kurumdur. Bu kurumdan mezun olanlar ihtiyaca göre Türkçe ve edebiyat öğretmeni olarak görev yapmışlardır. Ancak verilen eğitim yalnızca Türkçe öğretmeni yetiştirmeye yönelik değil, tüm derslerin öğretmenini yetiştirmeye yöneliktir.

4.1.1.3. Darülmuaallimin-i Âliye

1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, İstanbul’da “mekâtib-i umumiye’nin derecât-ı muhtelifesi için mükemmel muallimler yetiştirmek üzere” bir büyük Darülmuaallimin açılmasını hükme bağlamıştır. Bu Darülmuaallimin içinde İdadi ve Sultanîler için öğretmen yetiştirmek üzere Edebiyat ve Fen şubelerinden oluşan İdadi ve Sultanî adlarında iki şubenin açılması öngörülmüş ancak uzun müddet bu hükümler kâğıt üzerinde kalmıştır.

Sıbyan ve Rüştîye şubelerinden meydana gelen Darülmuaallimin-i Kebir, 1874 yılında kurulabilmiş, bu tarihte açılış hazırlıklarına başlanan İdadi şubesi ise 1877’de hizmete girebilmiştir. Darülmuaalliminin bu üç şubeli hayatı 1880’de idadi şubesinin kapanmasına kadar sürmüştür ve bu durum 1890’a kadar devam etmiştir.

Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin tasarladığı büyük Darülmuaallimin ile ilgili asıl verimli ve sürekli çalışma 1890’ın hemen başında yapılmış, okul “Darülmuaallimin-i Âliye” (Yüksek Öğretmen Okulu) adıyla 1891’de yeniden öğretime geçmiştir. 2 yıllık öğretim süresi olan okul Fen ve Edebiyat Bölümlerinden oluşmaktadır. 1908’den sonra bu okul öğrencileri dal öğrenimiyle ilgili dersleri Darülfünunun ilgili bölümlerinde görmeye başlamışlardır (Oğuzkan, 1983: 596).

1891 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’nin okula ait hükümlerini değiştiren Darülmuaallimin-i Âliye Nizamnamesi hazırlanarak her birinin öğretim süresi iki yıl olan İptidaiye, Rüştîye ve Edebiyat, Fen kısımlarından oluşan Âliye şubelerinden meydana gelen büyük Darülmuaalliminin kurulması mümkün olabilmıştır.

Cumhuriyet döneminde uzun yıllar, ortaöğretim okullarına genel kültür dersleri öğretmenlerini yetiştiren Yüksek Öğretmen Okullarının başlangıcı sayılan Darülmuaallimin-i Âliye, idadilere ve daha üst dereceli okullara öğretmen yetiştirmek amacıyla 3 Kasım 1891 tarihinde İstanbul’da açılmıştır (Unat, 1964: 29; Duman, 1991: 42-43).

Açılışından II. Meşrutiyet’in başına kadar uygulanan programa göre Âliye şubesi Edebiyat Kısmı’nda okutulması öngörülen dersler şunlardır (Öztürk, 2007: 23):

Tablo-12. Darülmualimin-i Âliye Edebiyat Şubesi Programı

Alan Dersleri	Ortak Dersler
Belagat-ı Arabiye	Akaid
Belagat-ı Türkiye	Ahlak
Belagat-ı Farîsî	Fransızca
Kitabet-i Resmiye	İlm-i Servet
Tarih	Fenn-i Mâli
Coğrafya	İlm-i Ahval-i Nefs
Kavanin	

Tamir, 1891 yılında Edebiyat Şubesinde Akait (Din Bilgisi), Edebiyat-ı Arabiyye (Arap Edebiyatı), Edebiyat-ı Türkiyye (Türk Edebiyatı), Tarih-i Umumi ve Osmanî (Umumi Tarih ve Osmanlı Tarihi), Coğrafya-yı Umumî ve Osmanî (Umumi ve Osmanlı Coğrafyası), Fransızca derslerinin okunduğunu kaydetmektedir. Fünun şubesinde okutulan Usul-i Tedris dersi ise Edebiyat şubesinde okutulmamıştır. Darülmualliminin Âliye şubesinin 1894-96 öğretim yılında Edebiyat ve Fen şubeleri birleştirilerek öğretim süresi üç yıla çıkarıldığında bu derslere 1901 yılına kadar Kitabet-i Resmiye (Kompozisyon), Kavanin (Dilbilgisi), Servet (Ekonomi), Usul-i Defterî, İlm-i Ahval-i Nefis (Psikoloji), Hesab-ı Âli (Yüksek Matematik) ve Cebr-i Âli (Yüksek Cebir) dersleri ilave edilmiştir (1973: 2).

1894-95 öğretim yılında Âliye şubesinin iki kısmı birleştirilerek öğretim süresi üç yıla çıkarılmış ise de bu duruma 1900-1901 yıllarında son verilerek öğretim süresi tekrar iki yıla indirilmek suretiyle okul yeniden şubelere ayrılmıştır (Öztürk, 2007: 23). 1902 yılında yukarıdaki derslere Ziraat dersi de ilave edilmiştir (Tamir, 1973: 3).

Bu tarihte Darülmuallimin-i Âliye Fünun Şubesi mezunu bir kişinin Türkçe öğretmeni olarak tayin edildiğini gösteren belge (BOA, MF. MKT. 263/30) okul eğitiminde branşlaşmaya tekrar geçilmiş olsa dahi, mezunların hangi branşta öğretmen olacaklarının okulların ihtiyacı doğrultusunda belirlendiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra bu dönemde rüştiye mezunu, tahrirat kâtibi ve hatta depo memuru olan kişilerin

Türkçe öğretmeni olarak tayin edildiğini gösteren belgeler (BOA, MF. MKT. 306/1; 398/43; 280/1) öğretmen ihtiyacının istenen şekilde karşılanamadığını göstermektedir.

Bu durum Meşrutiyetin ilanına kadar böylece devam etmiştir. İkinci Meşrutiyetin ilanında, 1908 yılında okula öğrenci alınmayarak mevcut öğrencileri Darülfünun Edebiyat, Riyaziyat ve Tabiiyat şubelerine dağıtılmış ve okul 1909-1910 yılında lağvedilmiştir. Fakat bir yıl sonra 1911’de okul yeniden kurularak bazı derslerini Darülfünunla ortak olarak yapan üç yıllık müstakil yatılı bir okul hâline getirilmiştir. Okulun bu yeni yapısında öğrenciler Edebiyat, Riyaziyat ve Tabiiyat sahalarındaki bilgileri Darülfünunda; Elishleri, Resim, Beden Eğitimi, Pedagoji ve Askerlik derslerini okulda görmektedir (Türk Kültürü Dergisi, 1964).

1911-1912 yılında Darülmualimin 1910 yılında Satı Bey’in idaresinde ve Darülfünundan ayrı olmak üzere Fen ve Edebiyat kolları bulunan üç yıl öğrenim süreli bir okul olmuştur. Fakat bu bağımsız yapı 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı sırasında bozularak Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerinin yine Darülfünunda ders görmeleri kararlaştırılmıştır. Bu savaş ve mütareke yıllarında öğrenciler Yüksek Öğretmen Okulundaki meslek derslerini görmemiş, yalnız üniversitedeki dersleri takip suretiyle mezun olmuştur (Tamir, 1973: 2).

Darülmualimin-i Âliyenin II. Meşrutiyet’ten sonra geçirmiş olduğu reformların en önemlisi ise 1331/1915 tarihli Darülmualimin ve Darülmualimat Nizamnamesinin yürürlüğe girmesiyle teşkilat ve program bakımından yeniden yapılanmasıdır. Bu nizamnameye göre Darülmualimin-i Âliye, İptidai, İhzari ve Ali olmak üzere üç şubeye ayrılmıştır. Dört yıllık İbtidai Şubesi’nden mezun olanlar iptidai öğretmeni; iki yıl öğretim süresi olan İhzari Şubesi mezunları iptidai darülmualiminlere öğretmen ve ilköğretim müfettişi olmaktadır. Dört yıllık Âli şubesi ise Edebiyat, Tabiye ve Riyaziye kısımlarına ayrılmakta ve buradan mezun olanlar, orta ve yüksek öğretim okullarında öğretmen olarak istihdam edilmektedir (Öztürk, 2007: 26).

1915 Darülmualimin ve Darülmualimat Nizamnamelerinde, Darülmualimin-i Âliyede okutulması öngörülen Darülfünun Edebiyat şubesi dersleri şunlardır:

a. Edebiyat-ı Osmanîye

b. Edebiyat-ı Arabiye

- c. Edebiyat-ı Farisiye
- d. Edebiyat-ı Fransaviye
- e. Tarih-i Osmanî
- f. Tarih-i Düvel
- g. Coğrafya-yı Umumi ve Osmanî ve Umrani
- h. İlm-i Asar-ı Atika
- ı. Usul-i Terbiye ve Tedris
- i. Hikmet-i Nazariye (Akyüz, 2007).

Üç yıl boyunca bu alan derslerini Darülfünunda gören öğrenciler, son sınıfta tatbikat devresine tabi tutulmuşlardır. Nizamname'ye göre teorik ve uygulama olmak üzere iki kısımdan oluşan bu devrenin uygulama kısmı, Maarif-i Umumiye Nezareti tarafından belirlenecek bir okulda eğitime aktif olarak katılmak suretiyle gerçekleşecek, teorik kısmında ise şu konular ele alınacaktır:

“Eğitim tarihçesi, Avrupa ve Amerika’da ortaöğretim teşkilatı ve programları, sultanî programları ve eğitim metotları, sultanîlerde disiplin, ders esnasında düzen sultanî öğretmenleriyle öğrencileri arasındaki ilişkiler, manevi eğitim bakımından sultanî öğrencilerinin görevleri, sultanîde eğitim ve disiplinde karşılaşılan güçlükler, öğretmenliğin özellikleri ve gerekleri.” (Maarif-i Umumiye Nezareti, 1331: 8, Mad.: 27 Aktaran: Öztürk, 2007: 28)

Bu konuların yanı sıra derslerde eğitimle ilgili konuların tartışılacağı, öğrenciye tenkit fikrinin aşılacağı ve böylece onların eğitim konuları üzerinde fikir sahibi olmalarına zemin hazırlamanın amaçlandığı da Nizamname'nin aynı maddesinde ifade edilmektedir.

1891 yılından II. Meşrutiyet'in başına kadar uygulanan programla karşılaştırıldığında Belagat-ı Arabiye ve Farisiye derslerinin Edebiyat-ı Arabiye ve Farisi olarak, Belagat-ı Türkiye dersinin ise Edebiyat-ı Osmaniye olarak isim değişikliğine uğradığı görülmektedir. Ayrıca 1915 yılında yapılan değişiklikle Fransız Edebiyatı, Hikmet-i Nazariye, Usul-i Terbiye ve Tedris dersinin Darülmuaalliminde okutulmaya başlanması önemli bir gelişmedir. Buna karşılık ilk kez programda yer alan

Kavanin dersinin kaldırılması bir eksiklik olmuştur. Programdaki derslere bakıldığında öğretmen yetiştirmede branşlaşmanın başladığı bu dönemde derslerin sultanîlerde görev yapacak edebiyat öğretmenlerini yetiştirmeye yönelik olduğunu söylemek mümkündür.

Öğretmenlik uygulaması ise İstanbul Öğretmen Okuluna Müdür olarak atanan Satı Bey'in, 1911 yılında Öğretmen Okulu bünyesinde açmış olduğu, Uygulama okulu ile başlamıştır. Öğrenciler uygulamalarını bu okulda yapmışlardır. 1915 yılında öğretmen okulu programında bir değişiklik yapılarak öğretmenlik uygulamasına haftada 9 saat gibi önemli bir yer verilmiştir. Bu durum 1950'lere kadar devam etmiştir (Özyar, 1998: 19-20).

Bu programla eğitim öğretim hayatına devam eden okul, 1924 yılında Yüksek Muallim Mektebine dönüştürülmüştür. Okul, 1924'te Yüksek Muallim Mektebine çevrilmesine kadar ihzârî şubesi olmaksızın, 1915 Nizamnamesinin getirmiş olduğu teşkilat ve programla eğitim ve öğretim hayatını devam ettirmiştir (Öztürk, 2007: 30). Yüksek Öğretmen Okulunun asıl çekirdeği olan bu kurum, Cumhuriyete kadar sık sık yapı değiştirmiş ve 1915 yılında şekillenen yapısıyla Cumhuriyete devrolmuştur.

4.1.1.4. Yüksek Muallim Mektebi

Yüksek Muallim Mektebi, İstanbul Darülmuallimin-i Âliyenin Âli kısmının devamıdır. 8 Mayıs 1924'te toplanan İkinci Heyet-i İlmiyede İstanbul Darülmuallimin-i Âliyesinin Ali kısmının Darülfünuna bağlanarak Yüksek Muallim Mektebi hâline getirilmesine karar verilmiş, ancak okul 15 Ekim 1924'te açılacağı duyulduğu hâlde bu tarihte açılmamış, bütün hazırlıkların tamamlanmasından sonra 1924-25 öğretim yılında eğitim ve öğretim hayatına başlamıştır (Öztürk, 2007: 213).

Cumhuriyet hükümetleri, ortaöğretime öğretmen yetiştirme probleminin çözümüne önce bu alana öğretmen yetiştiren tek kaynak olan Darümuallimin-i Âliyeyi ıslah etmekle başlamışlardır (Duman, 1991: 44).

Açılışından kısa bir süre sonra 7 Haziran 1925'te okulun daha istikrarlı bir yapıya oturmasını sağlamak üzere, Yüksek Muallim Mektebi Talimatnamesi çıkarılmıştır. Talimatnamenin ilk maddesinde yer alan "Orta tahsil müesseselerine

muallim yetiştirmek üzere, İstanbul'da Maarif Vekâletine baēlı müstakil bir Yüksek Muallim Mektebi teşkil olunmuştur” ifadesiyle okulun yapısı belirginleştirilmiştir. Yüksek Muallim Mektebi Talimatnamesine göre okul, başlıca şu şubelere ayrılmıştır:

- 1) Edebiyat
- 2) Felsefe
- 3) Tarih-Coērafya
- 4) Riyaziye
- 5) Fizik-Kimya
- 6) Tabiiyat

Okulun öğretim süresi, sekiz yarı yıl olmak üzere dört yıldır. Bunun ilk üç yılı, Darülfünundaki öğretimle meslekî derslere, son yıl ise staja ayrılmıştır (YMMT, 1925).

Darümuallimin-i Âliyenin yüksek kısmına kayıtlı olup Darülfünuna devam eden öğrenci ile 1924 yılında kurulmuş fakat bir yıl içinde kaldırılmış olan orta Darümuallimin öğrencileri bu okulun ilk öğrencisi olmuşlar, okula bu tarihte kız öğrenci de alınmaya başlanmıştır. Psikoloji profesörü Mustafa Şekip Tunç bu okulun ilk müdürüdür (Tamir, 1973: 2).

16 Ağustos 1934 tarihinde, Yüksek Muallim Mektebinin Cumhuriyet dönemindeki yapılanması başlangıç düşünülerek onuncu kuruluş yıl dönümü kutlanmıştır. Bu tarihte okulun adındaki Arapça kökenli sözcükler deēiřtirilerek, Yüksek Öğretmen Okulu olarak isimlendirilmiştir (Eşme, 2003: 39).

Temmuz 1939 tarihinde toplanan Birinci Maarif Şûrasında Yüksek Öğretmen Okulunun geliştirilmesi yönünde alınan kararları takiben 1940 yılında çıkarılan Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi, Yüksek Öğretmen Okulu Öğrenci Staj Talimatnamesi ve Öğrenci Kayıt ve Kabul Talimatnamesi ile okulun yapısı daha da saēlamlařtırılmıřtır.

Şûrada kabul edilen Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi ile okulun bölüm yapısında bazı deēiřiklikler olmuştur. Bu yeni yapıya göre okul Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Fizik-Kimya, Tabiî İlimler, Felsefe, Coērafya, Matematik, Yabancı Diller, Tıp ve Yüksek Ticaret bölümlerinden oluşmaktadır. Okulun öğrenim süresi dört yıl olup staj

son yılın yarıyıl tatilindedir (Tamir, 1973: 2). 1940 yılında kabul edilen Yüksek Muallim Mektebi Talimatnamesine göre okul:

- 1) Türk Dili ve Edebiyatı
- 2) Felsefe
- 3) Tarih
- 4) Coğrafya
- 5) Matematik
- 6) Fizik-Kimya
- 7) Tabii İlimler

bölümlerine ayrılmış, öğrenim süresi dört yıl olmuş, staj da dördüncü öğretim yılının yarı tatilinde yapılmaya başlanmıştır (MV, 1940: 12).

12 Haziran 1946 tarihinde çıkarılan Üniversiteler Kanunu ile Yüksek Öğretmen Okulunun eğitim-öğretiminde bir duraklama yaşanmıştır. Bunun nedeni, okulda eğitimin niteliğinin artmasında büyük rolü olan müzakereci hocaların okulla ilişkisinin kesilmesidir. Okul bu değişikliğin ardından öğrenci yurduna dönüşme sürecine girmiştir (Eşme, 2003: 53) .

Bu durum 22 Ağustos 1949'da toplanan Dördüncü Millî Eğitim Şûrasında kapsamlı olarak ele alınmıştır. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu şûrada bir konuşma yaparak Yüksek Öğretmen Okulu'nun mevcut durumda devlet hesabına okuyan öğrencilerin pansiyonu olduğunu, öğrencilerin pek başarılı olamadığını, üniversite bünyesinde kaliteli lise öğretmeni yetiştirmenin mümkün olamayacağını ifade etmiştir. Ancak Bakanın bu düşüncelerini üniversite öğretim üyeleri itiraz ile karşılamış ve öğrencilerin meslekî formasyonlarının gelişmesini sağlayacak ders ve uygulamaların 1940 Talimatnamesinde olduğu gibi lisans eğitimine paralel olarak verilmeye devam edilmesi kararlaştırılmıştır (MEB,1949).

Ancak bu gelişmeyi izleyen 1949-50 öğretim yılında 101 yıllık geçmişi olan Yüksek Öğretmen Okulu gerekçe gösterilmeksizin kapatılmıştır. Tamir, okulun kapatılma nedeninin Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun okulu komünistlerden

temizleme gayesi taşınması olabileceğini ifade etmektedir (1973: 3-4). Timurtaş'a göre ise Yüksek Öğretmen Okulu'nun ıslah edilecek yerde kapatılması, eğitimimiz ve kültürümüze bir darbe olmuştur (1964: 9-10). Okul, Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun görevden ayrılmasından sonra 11 Ağustos 1950'de göreve gelen Bakan Tevfik İleri tarafından yeniden açılmış ve 1 Mart 1951'de eğitime başlamıştır (Tamir, 1973: 2). Ancak İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu söz konusu iki yıl içinde önemli ölçüde prestij kaybetmiştir. 1944-45 öğretim yılında 185 öğrencisi olan okul 27 mezun verirken, 1953-54'te mezun sayısı 3'e kadar düşmüştür (Eşme, 2003: 57).

4.1.2. Okulun Yapısı

1915 Nizamnamesinin getirdiği yapılanma ile varlığını Cumhuriyete kadar sürdüren okulun daha istikrarlı bir yapıya oturmasını sağlamak üzere 7 Haziran 1925'te Yüksek Muallim Mektebi Talimatnamesi çıkarılmıştır. Bu yönetmeliğin ilk maddesinde “Orta tahsil müesseselerine muallim yetiştirmek üzere, İstanbul'da Maarif Vekâletine bağlı müstakil bir Yüksek Muallim Mektebi teşkil olunmuştur” denilerek okulun yapısı belirginleştirilmiştir (1925: 6).

1925 tarihli Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesine göre okul, şu şubelere ayrılmıştır:

- 1) Edebiyat
- 2) Felsefe
- 3) Tarih-Coğrafya
- 4) Riyaziye
- 5) Fizik-Kimya
- 6) Tabiiyat

Okulun öğretim süresi, sekiz yarı yıl olmak üzere dört yıldır. Bunun ilk üç yılı, Darülfünun'daki öğretimle meslekî derslere, son yıl ise staja ayrılmıştır. Aynı Talimatnameye göre, Yüksek Muallim Mektebi “idare heyeti” bir müdür, bir müdür

yardımcısı ve ikisi kadın olmak üzere dört öğretmen muavininden meydana gelmektedir. Ayrıca okulda, iki kâtip, bir ambar ve depo memuru, bir kütüphane memuru, yeteri kadar yatılılık ve sağlıkla ilgili memurla hizmetli de bulunması gerektiği Talimatnamede ifade edilmiştir (1925: 6).

Okulun yapısı ile ilgili geniş bilgilerin bulunduğu bu Talimatnamede okul müdürünün görevleri, “okulun disiplin ve düzenini sağlamak, hesap ve satın alma işlerini kontrol etmek, okulun yönetim, disiplin ve hesap işlerini ilgili meclis ve komisyonlarla birlikte yürütmek, öğrencinin kayıt ve kabulü için gerekli işlemleri ve sınavları gözetiminde bulundurmak, öğrenciye verilecek ders ve konferansların düzenli olarak yapılması ve öğrencinin öğretmen olarak yetiştirilmesi konusunda her türlü önlemi almak ve her altı ayda bir Maarif Vekâletine genel bir rapor sunmak (YMMT, 1925: 9) olarak sıralanmıştır.

Müdür yardımcılarının görevleri ise şunlardır:

- 1- Öğrencilerin kayıtlarına, sınavlarına ve devamlarına ait işlemleri takip ederek, gerekli olan belge, defter ve çizelgeleri hazırlamak,
- 2- Üç gece okulda kalarak öğrencileri kontrol etmek,
- 3- Disiplin Meclisi ve Öğretim Heyeti’nde üye olarak bulunmak
- 4- Müdüre her konuda yardım etmek (1925: 9).

Bu Talimatnameye göre okulun öğretim heyetini ise Darülfünun Edebiyat ve Fen Fakülteleri’nden birer müderris veya muallim ile Yüksek Muallim Mektebi daimi muallimleri oluşturmaktadır. Talimatnamede bu heyetin görevleri “Okulda verilecek derslerin ve konferansların süresini belirlemek, okula kabul edilecek adayların seçme sınavında sorulacak soruları hazırlamak, cevaplarını incelemek ve kabul edilip edilmemelerine dair karar vermek, öğrencinin ihtiyacı olan eserleri sağlamak, liselerde staj gören öğrencilerin çalıştırılma yöntemlerini Öğretim Yöntemleri dersi hocasının tavsiyeleriyle belirlemek” (1925: 10) olarak ifade edilmiştir.

1938 tarihinde yayımlanan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1938-1939 ders yılı Talebe Kılavuzu’nda Yüksek Öğretmen Okulu ile ilgili bu konuda bazı açıklamalara yer verilmektedir. Buna göre, parasız ve yatılı bir okul olan Yüksek

Öğretmen Okulu, Kültür Bakanlığına bağlı olup Türkoloji, Tarih, Coğrafya, Riyaziye, Fizik-Kimya ve Tabiiye bölümlerini içermektedir (1938: 97).

Okulun 1950’li yıllara kadar son yapılanması ise 1940 yılında çıkarılan üç ayrı Talimatname ile olmuştur. Bu talimatnameler Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi, Yüksek Öğretmen Okulu Staj Talimatnamesi ve Öğrenci Kayıt ve Kabul Talimatnamesidir. Kabul edilen Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi’ ne göre okulun öğrenim süresi değişmemiş, ancak staj devresinin dördüncü yılın yarıyıl tatilinde yapılması kararlaştırılmıştır. Bu yeni yapıya göre okul şu bölümlerden oluşmaktadır (MV, 1940: 13):

- 1) Türk Dili ve Edebiyatı
- 2) Tarih
- 3) Fizik-Kimya
- 4) Tabii İlimler
- 5) Felsefe
- 6) Coğrafya
- 7) Matematik

1940 Talimatnamesine göre okulun yönetim kadrosunda müdür ve müdür yardımcıları görev almaktadır. Müdür, okulun bütün eğitim, öğretim ve yönetim işlerinden sorumlu olup görevleri şu şekilde ifade edilmiştir (MV, 1940: 13):

- a) Öğrencinin kişilikli bir öğretmen olması için gereken önlemleri almak,
- b) Müdür yardımcılarını, müzakereci öğretmenleri ve idare memurlarını Vekillığe resmi yazı ile bildirmek,
- c) Okulun bütçesini hazırlamak; onaydan çıktığında uygulamak,
- d) Okulda toplanan bütün meclis ve komisyonlara başkanlık etmek,
- e) Okulun faaliyeti hakkında her yıl temmuz ayında Vekillığe bir rapor göndermek.

Talimatname’ye göre müdür yardımcılarının görevleri ise şunlardır:

- a) Öğrencinin kayıtlarına, sınavlarına, devamlarına ve diplomalarına ait defter, çizelge ve dosyaları tutmak ve okulun her türlü yazışmalarını yapmak,
- b) Nöbetle okulda kalarak öğrenciye nezaret etmek, mütalâaların sükûnetini temin etmek, erzak ve eşyanın tesliminde hazır bulunmak,
- c) Müdüre her konuda yardım etmek ve müdürün vereceği görevleri yapmak.

Okulun yapısında yer alan Tedris Heyeti, okulun müzakereci öğretmenleri ile Pedagoji öğretmeninden oluşmakta ve yılda en az iki defa müdürün daveti ile toplanmaktadır. Tedris Heyeti'nin görevi okulun öğretim meseleleri ilgili konularda fikir beyan etmektir. Bu heyette görev alan müzakereci öğretmenlerin görevleri Talimatname 'de sıralanmıştır:

- a) Fakültelerde verilen derslerin öğrenci tarafından benimsenmesi için seminer ve uygulama şeklinde yardımcı öğretimde bulunmak,
- b) Öğrenciye çalışma, bir konuyu inceleme, kısacası yöntem konusunda rehberlik etmek; öğrencide eleştiri becerisini uyandırmak ve onları tartışmaya alıştırmak,
- c) Öğrencinin yabancı dil bilgisini ilerletmeye çalışmak,
- d) Öğrencinin fakültelerle okuldaki çalışması, devamı, kabiliyeti ve öğretmenlik ehliyeti hakkında her yıl 15 Haziran'a kadar Müdürlüğe bir rapor vermek
- e) Kabul sınavlarını yapmak (MV, 1940: 13).

1949 tarihinde toplanan Millî Eğitim Şûrasında Yüksek Öğretmen Okulunun yapısında yeni düzenlemeler yapılması düşünülmüştür. Buna göre Yüksek Öğretmen Okulu yönetim organları şunlardır:

A. 1- Müdür,

2- Sayı ve nitelikçe ihtiyaca yeter müdür yardımcıları,

3- Öğrencilerin her türlü kayıtlarını, şahsi ve mesleki dosyalarını, çalışma fişlerini tutacak bir büro personeli.

Bu bahiste müdür ve müdür yardımcılarının öğretmen yetiştirmek konusunda ehliyetli meslek adamları olma şartının getirilmiş olması dikkat çekmektedir.

B. Danışma Kurulu

1. Yüksek Öğretmen Okulu Müdürü
2. Üniversite Pedagoji Enstitüsünün bir temsilcisi
3. Edebiyat Fakültesinin bir temsilcisi
4. Uygulama Lisesi Müdürü veya onun temsilcisi
5. Yüksek Öğretmen Okulu öğretmenlerinin kendi aralarından seçeceği iki üye.

Ancak Yüksek Öğretmen Okulu yapılacak düzenlemelerle iyileştirilmek yerine 1949-50 öğretim yılında gerekçe gösterilmeksizin kapatılmıştır.

4.1.3. Edebiyat Bölümü

Türkiye’de öğretmenliğin ayrı bir meslek olarak görülmesi ve bu meslekten olanların ayrı okullarda yetiştirilmesi düşüncesinin yerleşmesine katkıda bulunan bu okul Edebiyat Bölümü ile Türkçe ve edebiyat öğretmenleri yetiştirmiş önemli bir kurumdur (Kavcar, 1994: 9).

4.1.4. Edebiyat Bölümü Programı

Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümünde program, öğrencilere öğretmenlik formasyonu kazandıran meslek dersleri ve alan bilgisi kazandıran branş dersleri olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra müzakereci öğretmenler tarafından verilen dersler, seminer ve konferanslar da hem alan bilgisi ve meslek bilgisini hem de genel kültürü tamamlamaya yöneliktir.

Edebiyat Bölümü öğrencilerinin 1925 tarihli Talimatnameye göre Darülfünunda izledikleri alan dersleri ile Yüksek Muallim Mektebinde aldıkları dersler şunlardır (YMMT, 1925):

Tablo-13. Yüksek Muallim Mektebi Edebiyat Bölümü Dersleri

Alan Dersleri	Ortak Dersler
Türk Edebiyatı Tarihi	Terbiye, Terbiye Tarihi, Mukayeseli Maarif Teşkilatı
Metin Şerhi	Öğretim Metodu
Arap, Acem, İngiliz, Alman Edebiyatı Tarihinden Seçilecek İki Ders (Bu derslerden biri Arap Edebiyatı Tarihinden olmak şartıyla)	Mektepler Hıfzıssıhhası
	Yabancı Dil (Fransızca, İngilizce, Almanca)

Tablo-13'teki bu derslere ek olarak öğrencinin bağlı olduğu fakültelerde temel branşlarını takip ederken eksik kalması olası noktalardaki bilgilerini tamamlamak ve güçlükleri çözmek, meslek bilgisini genişletmek ve mesleğe olan ilgisini arttırmak için farklı konularda konferanslar da düzenlenmektedir.

Pedagojik formasyon dersleri 1937'de Edebiyat Fakültesinde Pedagoji Enstitüsü kurulduğunda bu yeni enstitüde izlenmeye başlanmıştır. Ancak, uygulama fazla uzun ömürlü olmamış, Maarif Vekâleti ve okul yönetimi özellikle pedagojik formasyon derslerinin üniversitenin diğer öğrencileriyle birlikte, kalabalık bir grupla alınmasının verimli olmayacağını düşünerek tekrar eski uygulamaya dönülmesine karar vermiştir (Öztürk, 2007: 189).

1938 tarihinde yayımlanan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1938-1939 ders yılı Talebe Kılavuzu'na göre "Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi Edebiyat Fakültesindeki öğretime tabi olmakla birlikte ayrıca müzakereci profesör ve doçentler

tarafından okulda verilen gece derslerine devam etmektedir. Yüksek Öğretmen Okulundan mezun olanlar Edebiyat Fakültesinden mezun olduklarında özellikle orta öğretim kurumlarında çalışmaktadır.” (1938: 97).

09 Eylül 1940 tarihli Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi’nde dersler konusunda bir açıklama yapılmamaktadır. 12 Eylül 1940 tarihli Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Stajı Talimatnamesi ise yalnızca staj hükümlerini değiştiren ve bu konudaki açıklamalara yer veren bir belgedir. Buna göre, Yüksek Öğretmen Okulu öğrencileri eğitimleri sırasında dördüncü yılın sömestir tatilinde mesleki hazırlıklarına yardımcı olacak bir staja tabi tutulmaktadır. Bu staj İstanbul’daki resmî lise ve öğretmen okullarında yapılmakta ve iki tam hafta sürmektedir. Ayrıca, staj yapmayanlar ve stajda başarılı olmayanlar fakültedeki son sınavlara girememektedir (MV, 1940)

4.1.5. Öğretim Kadrosu:

1925 tarihinde okulun öğretim heyetini Darülfünun Edebiyat ve Fen Fakülteleri’nden birer müderris veya muallim ile Yüksek Muallim Mektebi daimi muallimleri oluşturmaktadır. Talimatnamede bu heyetin görevleri “Okulda verilecek derslerin ve konferansların süresini belirlemek, okula kabul edilecek adayların seçme sınavında sorulacak soruları hazırlamak, cevaplarını incelemek ve kabul edilip edilmemelerine dair karar vermek, öğrencinin ihtiyacı olan eserleri sağlamak, liselerde staj gören öğrencilerin çalıştırılma yöntemlerini Öğretim Yöntemleri dersi hocasının tavsiyeleriyle belirlemek” (1925: 10) olarak ifade edilmiştir. Bu kurula girecek olan müderrisler, ilgili fakültelerin “müderrisler meclisi” tarafından seçilmekte ve Kurul, okul müdürünün başkanlığı altında toplanarak gerek okulda, gerekse fakültelerde öğrencilere verilecek olan eğitim ve öğretimin esaslarını belirlemektedir. Okuldaki daimi öğretmenlerin sayısı ise 1940’lara kadar dört olarak belirlenmiştir. Bunlardan biri kadın, biri erkek iki öğretmen geceleri sırayla okulda kalarak öğrencilere nezaret etmektedir (YMMT, 1925).

1940 tarihinde okulun yapısında yer alan Tedris Heyeti, okulun müzakereci öğretmenleri ile Pedagoji öğretmeninden oluşmakta ve yılda en az iki defa Müdürün

daveti ile toplanmaktadır. Tedris Heyeti'nin görevi okulun öğretim meseleleri ilgili konularda fikir beyan etmektir. Bu heyette görev alan müzakereci öğretmenlerin görevleri Talimatname 'de şöyle sıralanmıştır:

- a) Fakültelerde verilen derslerin öğrenci tarafından benimsenmesi için seminer ve uygulama şeklinde yardımcı öğretimde bulunmak,
- b) Öğrenciye çalışma, bir konuyu inceleme, kısacası yöntem konusunda rehberlik etmek; öğrencide eleştiri becerisini uyandırmak ve onları tartışmaya alıştırmak,
- c) Öğrencinin yabancı dil bilgisini ilerletmeye çalışmak,
- d) Öğrencinin fakültelerle okuldaki çalışması, devamı, kabiliyeti ve öğretmenlik ehliyeti hakkında her yıl 15 Haziran'a kadar Müdürlüğe bir rapor vermek,
- e) Kabul sınavlarını yapmak (MV, 1940: 13).

1920 yılında, fakültelerden gelen öğretim üyelerine “müzakereci öğretmen” adı verilmektedir. 1936-37 yılında okulda Edebiyat Şubesi için görevli müzakereci öğretmenler ve branşları şu şekildedir: Prof. Yusuf Şerif Kılıçel (Garp Edebiyatı), Doç. Dr. A. Nihat Tarlan (Metin Şerhi) (YÖA, 1937).

1924'te okul Yüksek Muallim Mektebi adını almadan önce okula büyük hizmetlerde bulunmuş öğretmenler Ali Nusret, Hamdullah Suphi, Fazıl Ahmet, Ruşen Eşref, Tevfik Fikret gibi alanında tanınmış ve seçkin kimselerdir (Akyüz, 2007: 280).

1949 tarihli Şûra'ya göre Yüksek Öğretmen Okulu'nun öğretim kadrosunun uygulama öğretmenleri ile konfransiyenlerden oluşacağı ifade edilmiştir. Ayrıca uygulama öğretmenlerinin tecrübeli ve öğretmen yetiştirme konusunda ehliyetli lise öğretmenlerinden alınması ve bunların öğrencileri uygulama dersine götürmekle beraber okulun iç hayatında daima onların yanında bulunarak lise öğretmenliğine alışma bakımından onlara gerçek ve anlayışlı birer rehber ve meslek ağabeyi olması gerektiği vurgulanmaktadır. Konfransiyenler üniversite öğretim üyeleriyle üniversite dışındaki uzmanlardan seçilip devamlı olarak ya da lüzum görüldükçe öğrencilere konferans vermektedir (MEB, 1949: 141).

4.1.6. Öğrenci Kayıt ve Kabul Şartları

1925'te Yüksek Muallim Mektebi'ne girmek isteyen öğrencilerde aranan şartlar şunlardır:

- 1) T.C. tabiiyetinde bulunmak,
- 2) Yirmi beş yaşından büyük olmamak,
- 3) Lise mezunu olmak,
- 4) Bulaşıcı hastalık veya bedeni özür sahibi olmamak,
- 5) İyi hâl sahibi olmak,
- 6) Mezun olduktan sonra, Maarif Vekâletinin atayacağı herhangi bir yerde sekiz yıl görev yapmayı kayıtsız şartsız kabul etmek.

Adaylar, ayrıca öğrenci sayısının belirlenen kontenjandan fazla olması durumunda girmek istedikleri bölüm dersleriyle yabancı dilden (tercüme) seçme sınavına tabi tutulmaktadır (YMMT, 1925). 1925 Talimatnamesindeki hükümlerden okula girecek adayların hiçbir bulaşıcı hastalık ve bedeni özrü bulunmaması 1915 Darümuallimin Nizamnamesi'nde yer alan şartlardan olup “okula girecek adayların Osmanlı vatandaşı olması” hükmü, “T.C. tabiiyetinde bulunmak”; “öğrenci yaşının 28'i geçmemiş olması”, “yirmi beş yaşından büyük olmamak” şeklinde değişikliğe uğramıştır (Öztürk, 2007: 27). 1934-35 öğretim yılı başında yapılan seçme sınavını Edebiyat bölümünden 9 öğrenci kazanmıştır. Aynı öğretim yılında fakülte'deki başarılı öğrencilerden Edebiyat Bölümünden 1 öğrenci ise sınavsız olarak kabul edilmiştir (Öztürk, 2007: 187).

1938 tarihinde yayımlanan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1938-1939 ders yılı Talebe Kılavuzu'nda Yüksek Öğretmen Okulu ile ilgili bazı açıklamalara yer verilmiştir. Buna göre, her yıl ayrılan kontenjana göre belirli miktarda öğrenci alınmaktadır. Okul öğrencisi Edebiyat ve Fen Fakültesindeki öğretime tabi olmakla birlikte ayrıca müzakereci profesör ve doçentler tarafından okulda verilen gece derslerine devam etmektedir. Okula kayıt olmak için lise olgunluk sınavını vermiş

bulunmak, 25 yaşını geçmemiş olmak, sağlıklı olmak ve müsabaka sınavlarını kazanmış olmak aranan şartlardır. Bu sınavlar eylül sonlarında yapılmakta, öğrenci girmek istediği bölüm dersleri ile bir yabancı dil dersinden lise derecesinde sınava tabi olmaktadır (1938: 97).

28.8.1940 tarih ve 167 sayılı Talim ve Terbiye Kararı ile kabul edilen “Yüksek Öğretmen Okulu Talimatnamesi” ile okula giriş şartları daha geniş bir biçimde ifade edilmiştir. Bu yönetmeliğe göre okula öğrenciler her yıl eylül ayında yapılan “Kabul İmtihanları” ile alınmaktadır. Kabul imtihanlarına girebilmek için adayların aşağıdaki niteliklere sahip olması gerekmektedir:

- a) Türk vatandaşı olmak,
- b) Yirmi beş yaşını bitirmemiş olmak,
- c) Lise olgunluk sınavını kazanmış bulunmak,
- d) Öğretmenliğe engel olacak bir sakatlığı bulunmamak

Okul müdürü başkanlığında, okulun müzakereci öğretmenleri ile ilgili fakültelerin öğretim üyeleri tarafından yapılan kabul sınavları, yazılı ve sözlü olarak iki aşamada ve her bir bölüm için ayrı ayrı yapılmaktadır. Edebiyat bölümüne girmek isteyen adaylar ilk olarak Türkçe Kompozisyon, Edebiyat ve Tarih’ten yazılı sınava girmektedir. Bu yazılı sınavı kazanan adaylar Edebiyat ve Tarih’ten sözlü sınava girmektedir (MV, 1940).

Bu yıllarda tıp fakülteleri dahil, üniversitelerin pek çok bölümüne sınavsız öğrenci alınırken, Yüksek Öğretmen Okulu sınavla öğrenci alan birkaç okuldan biridir (Eşme, 2003: 43). Ayrıca Yüksek Öğretmen Okulu kabul sınavlarında tüm bölümlere girecek öğrencilerin Türkçe Kompozisyon’dan yazılı sınava girerek kabul ediliyor olması ana dili becerilerine verilen önemin işaretidir. 1891 yılında hazırlanarak uygulamaya konulan Darülmuaallimin Nizamnamesi’ne göre Âliye şubesi Edebiyat şubesine konulan giriş şartlarında “ Türkçeden yazılı bir sınavı başarmaları” olarak ifade edilen şartın Yüksek Öğretmen Okulu’nda tüm bölümler için uygulanması oldukça önemli bir gelişmedir.

4.1.7. Ders Geçme ve Mezuniyet Şartları

1925 tarihli Yüksek Muallim Mektebi Talimatnamesi’nde ders geçme ve mezuniyet ile ilgili geniş açıklamalar yer almaktadır. Buna göre her öğrencinin her yarıyıl sonunda takip ettiği bütün derslerde yapılan yazılı ve sözlü sınavlar sonucunda aldığı notların sınavların bitiminden itibaren bir ay içerisinde fakülte dekanlıkları tarafından Yüksek Muallim Mektebine gönderilmesi gerekmektedir. Altı ve altıdan yukarı not alamayan öğrencilerin ilk ve ikinci yarıyıl için başarısızlıkları ihtar olunmakta, fakat başarısızlığı üçüncü yarıyıl da devam eden öğrencilerin kaydı silinmektedir. Yüksek Muallim Mektebi ğrencileri, üçüncü yıl sonunda mezuniyet belgesi sınavına girmektedir. Bu belgeyi alanlar Maarif Vekâleti’nin gösterdiği bir lisede bir yıl staj yaparak, ğretim yöntemi ve ders uygulamasından altıdan fazla not alması ile yıl içindeki davranışları öğretmenlik vasıflarına uygun bulunması hâlinde “muallimliğe mezuniyet rusu” verilmektedir (YMMT, 1925).

Talimatnamenin hükümlerine göre Yüksek Muallim Mektebi ğrencileri, üçüncü yılın sonunda “mezuniyet rusu” sınavına girmek zorundadır. Bu belgeyi alabilen ğrenciler, Maarif Vekâletinin belirlediği bir lisede “muallim muavini” unvanıyla bir yıl boyunca staj yapmaktadır. Staj lisesinde gerek ğretim metodundan gerekse ders uygulamasından altıdan fazla not alan öğrencilere, staj yılı içindeki hareketleri de uygun görülürse ayrıca “muallimliğe mezuniyet rusu” verilmektedir. Bu belgeye üç yıl boyunca öğrencinin yabancı dil ve meslek derslerinden aldığı notların ortalaması ile uygulama dersleri notu da kaydedilmektedir (YMMT, 1925).

Yüksek Muallim Mektebi diplomasını olabilmek için, Darülfünunu bitirmekten başka, okulun kendi bünyesinde verilen meslek derslerinin yazılı ve sözlü sınavlarını da vermek ve ayrıca stajı da başarıyla geçirmek gerekmektedir.

28.8. 1940 tarihli Yüksek ğretmen Okulu Talimatnamesi ğretim ve sınavlar konusunda niversite Talimatnamesi ile Fen ve Edebiyat Fakülteleri Talimatnamelerindeki hükümlerin geçerli olduğunu kaydetmektedir (MV, 1940: 12). 12

Eylül 1940 tarihli Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Stajı Talimatnamesi'nde ise bu konuyla ilgili olarak staj yapmayanların ya da stajda başarısız kabul edilenlerin fakülte'deki bitirme sınavlarına katılamayacağı ifade edilmiştir (MV, 1940: 126).

1949 tarihli Millî Eğitim Şûrası'nda bu konuda teklif edilen düzenlemeler şu şekilde açıklanmaktadır.

- 1- Yüksek Öğretmen Okuluna girmek isteyen lise olgunluk mezunları, sağlık muayenesine ve sonrasında da bir bilgi seçimine tabi tutularak durumu elverişli olanlar okula kabul edilmektedir.
- 2- Yüksek Öğretmen Okuluna alınan öğrenciler üniversite öğrenimlerinin ilk dört sönestiri zarfında okulca dikkatli bir gözleme tabi tutulmaktadır. Baştan itibaren her öğrencinin fizyolojik, psikolojik ve ahlakî durumu ile çalışkanlığına dair birer fiş tutulmaktadır. Okulun danışma kurulunca her öğrenci hakkında toplanan ve fişine kaydolan bilgi göz önüne alınarak kendisinin iyi bir öğretmen olup olamayacağı konusunda kesin karar verilmekte, haklarında olumsuz kanaate varılanların ise okulla ilgileri kesilmektedir (MEB, 1949).

Okulun 1924 yılında 60 kadar olan öğrenci sayısı 1930'da 80'e ulaşırken 1940'ta 183'e yükselmiştir (Duman, 1991: 44). 1930'lu yıllarda Yüksek Öğretmen Okulu, her geçen gün gelişme göstererek eğitim kalitesini yükseltmesine rağmen mezun sayısı açısından ülke ihtiyacını karşılayacak düzeye gelmemiştir. Okul on yıl içinde sadece 168 mezun vermiştir (Eşme, 2003: 41).

1949-50 öğretim yılında kapanarak 1 Mart 1951'de yeniden eğitime başlanan ve kapalı kaldığı iki yıl içinde çekiciliğini yitiren okulda 1950'li yıllarda öğrenci sayısında bu nedenle büyük bir düşüş yaşanmıştır. 1944-45 öğretim yılında 185 öğrencisi olan okul 27 mezun verirken, dokuz yıl sonra 1953-54'te mezun sayısı 3'e kadar düşmüştür (Eşme, 2003:57).

İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu arşivleri Çapa Anadolu Öğretmen Lisesinde bulunmaktadır. Ancak 1942 yılı öncesi kayıtlar bu arşivde bulunamadığı için aşağıdaki tabloda verilen 1924-1950 yılları arasındaki Edebiyat Şubesi mezunları Yüksek Öğretmen Albümü adlı eserden yararlanılarak gösterilmeye çalışılmıştır.

Tablo-14. Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü Mezunları

Adı Soyadı	Doğum Yeri	Doğum Yılı	Mezuniyet Tarihi
Necmettin Onan	Çatalca	1902	1925
Hadiye Kurat	Ankara		1927-1928
Ali Alagöz			
Katime Benderli		1908	1928
Muaffak Benderli		1905	1928
Mümtaz Özgüner			1928
Nihal Atsız	İstanbul	1905	1930
Makbule	İstanbul	1323	1930
Sırrı Bilge	Erzurum	1324	1931
Melahat Güllü	İstanbul	1910	1931-1932
Münife Baran			1932-1933
Niyazi Öktemer			1932-1933
Selim		1908	1934
Şükrü	Şam	1328	1934
Meserret	Kastamonu	1327	1935-1936
Hatice Akverdi	Adana	1329	1935-1936
Hikmet İlaydın	Muğla	1326	1935-1936
Adnan Cahit Ötüken	Manastır	1909	1935-1936

Melâhat Sonat	İzmir	1326	1936
Ali Ölmezoğlu			1937-38
Ali Gündüz			1937-38
Altan Sunar			1937-38
Cahit Okurer	Kuşadası	1917	1937-38
Davut Pınar			1937-38
Fahir İz	İstanbul	1911	1937-38
Mustafa Gürses			1937-38
Nevvar Özevren			1937-38
Abdülkadir Karahan	Siverek	1913	1938-39
Ahmet Ateş	Birecik	1917	1938-39
İbrahim Kutluk	Bursa	1917	1938-39
Lütfü Güngörmüş			1938-39
M. Kemal Ergenekon			1938-39
Mehmet Boğaç			1938-39
Mehmet Kaplan	Sivrihisar	1915	1938-39
Şükrü Elçin	Florina	1912	1938-39
Bedrünisa Kudayal			1939-40
Cahit Erencan			1939-40
Behçet Gönül (Necatigil)	İstanbul	1916	1939-40
Ali Alptekin			1940-41
Nazik Erik	Isparta	1919	1940-41
Şemsettin Kutlu	Göksun	1918	1940-41

Lâmia Tüzmen			1941-42
Mehmet Atar			1941-42
Necmiye Çelikbaş			1941-42
Suphiye Candaş			1941-42
Abdulnaim Buluç			1942-43
Adviye Tuğluk			1942-43
Behice Moyunçur			1942-43
Ekrem Bismil			1942-43
Halil Ertürk			1942-43
Halit Tanyeli			1942-43
İffet Dilmaç			1942-43
İsmet Yurtman			1942-43
Mehmet Durul			1942-43
M. Gündüz Yoldaş			1942-43
Mustafa Belir			1942-43
Suzan Akkan			1942-43
Tahir Alangu	İstanbul	1915	1942-43
Hüseyin Gürtunca			1943-44
Meserret Can			1943-44
Mustafa Baydar			1943-44
Rıfat Gözmen			1943-44
Zafer Karaçak			1943-44
Fahri Hakçobanı			1944-45

Kahraman Olgaç			1944-45
Tahsin Yazıcı			1944-45
A. Şevki Bolçı			1945-46
İbrahim Olgun			1945-46
İffet Mutlugil			1945-46
Muzaffer Gürses			1945-46
Orhan Ural			1945-46
Serhat Kestel	İstanbul	1922	1945-46
Kaya Bilgegil	Gürün	1921	1946-47
Mehmet Deligönül	Kahramanmaraş	1923	1946-47
Sadiye Akay			1947-48

Tablo-14.'te yer alan mezun listesi Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümünün tüm mezunlarını göstermemektedir. Bunun nedeni mezunların aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunu olması ve pek çok kaynakta daha çok bu şekilde anılmaları olabilir. Ancak yine de tablodaki bilgilerden hareketle okulun diğer bölümlerinde olduğu gibi Edebiyat Bölümünün de söz konusu tarihler arasında oldukça az mezun verdiği düşünülmektedir.

4.1.8. Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü Mezunu Eserleriyle Tanınmış Bazı Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri

Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü, yetiştirdiği değerli insanlarla Türk Eğitim Tarihine ve edebiyat dünyasına önemli katkılarda bulunmuş bir kurumdur. Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü bölümünden mezun olan ve eserleriyle edebiyat dünyasına katkıda bulunan öğretmenler ve biyografileri aşağıda verilmektedir:

Tablo-15. Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü Mezunu Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri

Adı ve Soyadı	Doğum Yeri	Doğum Yılı	Mezuniyet Tarihi
Gündüz Akıncı	Çoruh	1914	1938
Kenan Akyüz	Yanya	1911	
Tahir Alangu	İstanbul	1915	1943
Arif Nihat Asya	Çatalca	1904	1928
Hüseyin Nihal Atsız	İstanbul	1905	1930
Nihat Sami Banarlı	İstanbul	1907	1927
M. Kaya Bilgegil	Sivas	1921	1947
Pertev Nali Boratav	Gümölcine	1907	1930
Şükrü Elçin	Florina	1912	1939
Orhan Şaik Gökyay	İnebolu	1902	1930
Hikmet İlaydın		1914	
Fahir İz	İstanbul	1911	1938
Ahmet Kabaklı	Harput	1924	1948
Mehmet Kaplan	Sivrihisar	1915	1939
Abdülkadir Karahan	Siverek	1913	1939
Serhat Kestel	İstanbul	1922	1947
Şemsettin Kutlu	Göksun	1918	1941
Cahit Külebi	Zile	1917	1940
Rauf Mutluay	Eskişehir	1925	1947
Behçet Necatigil	İstanbul	1916	1940
Fâkihe Odman	Bursa	1908	1935
Necmettin Halil Onan	Çatalca	1902	1925
Fevziye Abdullah Tansel	Muş	1912	1934
Cemil Yener	Antakya	1913	1941

Gündüz AKINCI

1914'te Çoruh'ta doğmuştur. Cumhuriyet devri yazarlarındandır. 1938 yılında İstanbul'da Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. 1940'ta Antalya lisesinde, 1941'de de Afyon lisesinde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1944'te Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne Yeni Türk Edebiyatı asistanı olarak girmiştir (Necatigil, 2007: 33). Aynı bölümde 1950'de doktorasını veren Akıncı 1955'te doçentliğe, 1962'de de profesörlüğe yükselmiştir. Abdülhak Hâmit Tarhan adlı eseri ile 1955'te TDK Bilim Armağanı almıştır. 1963-64 yıllarında Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde dekanlık görevinde bulunduktan sonra Ankara'daki görevine dönmüştür. 1975'te ise Elazığ'da kurulan Fırat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi dekanlığına getirilmiştir. Şiir, deneme, makale ve eleştirileri 1956-58 yılları arasında Arayış dergisi ile Türk Dili ve Varlık dergilerinde de yer almıştır. 4 Aralık 1980'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Abdülhak Hâmit Tarhan, Eserleri ve Sanatı, Ank.: DTCF, 1954; Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi, Erzurum , 1959. Türk Romanında Köye Doğru, Ank.: DTCF, 1961; Batı'ya Yönelirken Şinasi, Ank.: DTCF, 1962; Türk-Fransız Kültür İlişkileri (1071-1859): Başlangıç Dönemi, Erzurum: Atatürk Üniv. Edebiyat Fak., 1973 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 64).

Kenan AKYÜZ

26 Şubat 1911'de Yunanistan'ın Yanya şehrinde doğmuştur. Cumhuriyet dönemi yazarlarındandır. Edebiyat tarihçisidir. Kabataş Erkek Lisesi'ni ve Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. 1934-44 yılları arasında Kars, Sivas, Yozgat liselerinde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1944'te açılan sınavı kazanarak Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne Türk Edebiyatı doçenti olarak atanmıştır. 1954'ten sonra aynı fakültede profesörlüğe yükselmiştir (Necatigil, 2007: 40). Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesindeki görevinin yanı sıra 1970-72 yılları arasında dekanlığını da yaptığı Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde de ders vermiştir. Çalışmalarında edebî kişilik, yapıt ve dönemleri incelemiştir. İncelemelerini bilimsel dergilerin yanı sıra Ülkü, Türk Dili, Hisar dergilerinde yayımlamıştır. Yozgat gazetelerindeki şiirlerinde Şinasi Onurkan imzasını

kullanmıştır. 1980'de emekliye ayrılan Akyüz, hayatının son yıllarını İstanbul'da geçirmiştir. 3 Ocak 1996'da İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Tevfik Fikret, Ank.: DTCF, 1947. Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, Ank., 1953. Ziya Paşa'nın Amasya Mutasarrıflığı Sırasındaki Olaylar, Ank.: DTCF, 1964; Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923 I, Ank.: DTCF, 1979; Encümen-i Daniş, Ank.: AÜ Eğitim Fak., 1975. Şehname, (Firdevsi; çev. N. Lugal) c. I-IV, Ank., 1945-55; Türkçe Divan, (Fuzuli; S. Beken, S. Yüksel, M. Cunbur ile) Ank.: İş Bankası, 1958; Gülnihal, (Namık Kemal) Ank., 1960; Vatan Yahut Silistre, (Namık Kemal) Ank., 1960; Zavallı Çocuk, (Namık Kemal) Ank., 1960; Finten, (A. H. Tarhan) Ank.: MEB, 1964; Şiirler, (Ahmet Haşim), İst., 1973; Denizci Hasan (Hasan Mellah), (Ahmet Mithat), 3 c, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1973-81. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 79).

Tahir ALANGU

24 Aralık 1915'te İstanbul'da doğmuştur. Cumhuriyet devri yazarlarındandır. 1943'te Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Yozgat'ta başlayan öğretmenliğine Keirtepe ve Ortaklar Köy Enstitülerinde, Van ve Erzincan liselerinde devam etmiştir. 1956'da İstanbul'a atanan Alangu, Galatasaray Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapmıştır (Necatigil, 2007: 40). 1956'da İstanbul'a döndükten sonra Yeditepe, Yenilik, Yeni Türk, Yeni Yurt gibi dergilerde, Vatan ve Cumhuriyet gazetelerinde eleştirileri, edebiyat araştırmaları ve halkbilim yazıları yayımlanmıştır. 1960-69 arasında Varlık Yıllığı'na roman ve öykü değerlendirmeleri yazmış, Türk roman ve öyküsü üzerine incelemeler yapmış, antolojiler hazırlamıştır. Ayrıca İngiliz Erkek Lisesi'nde edebiyat, Gazetecilik Yüksekokulu'nda tiyatro tarihi, Robert Koleji'nde ve 1969'dan ölümüne değin Boğaziçi Üniversitesi'nde halkbilim dersleri vermiştir. Üniversite öğrenciliği sırasında halkbilim konularına ilgi duymuş ve bitirme tezini masallar üzerine hazırlamıştır; ancak mezun olduktan sonra akademik çalışmalarını sürdürme olanağı bulamamıştır. 1971'den ölümüne değin, Makedonya'nın Ohri kentinde düzenlenen Balkan Halk Dansları ve Şarkıları Festivali'nin koordinasyon komitesi üyeliğini yapmıştır. PEN Yazarlar Derneği, TDK ve Association Internationale

des Critiques Littéraires üyesi olan yazar, ölümüne değin Sait Faik Hikâye Armağanı jürisinde yer almıştır. 19 Haziran 1973'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Çalgılı Kahvelerdeki Külhanbey Edebiyatı ve Numuneleri, İstanbul Yazıları, İst., 1943; Kalevala, (Fin destanı üzerine inceleme) 1945; Sait Faik İçin, İst.: Yeditepe, 19; Servet-i Fünun Edebiyatı Antolojisi, İst.: Varlık. 1958; Mevlût, (izahlı tam metin) İst.: Yeditepe, 1958; Ataç'a Saygı, İst.: Varlık, 1959; Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman, 3 c, İstanbul Mtb., 1. cilt 1959. 2. ve 3. cilt 1965; Billur Köşk Masalları, İst.: Remzi. 1961; Çocuk Kitapları Üstüne, İst.: Doğan Kardeş Matbaacılık, 1965; Keloğlan Masalları, İst.: Keloğlan, 1967; Ömer Seyfeddin: Ülkücü Bir Yazarın Romanı, İst.: May, 1968; Dünyadan ve Bizden Çingene Hikâyeleri, İst.: Nil, 1972; 100 Ünlü Türk Eseri, İst.: Milliyet, 1974; Türkiye Folkloru Elkitabı, İst.: Adam, 1983; Kediler Padişahı, İst.: YKY, 2009. Halime: Bir Anadolu Kızının Romanı (G. Rasp-Nuri), 1960; Gün Batarken (İ. Andriç), 1963; Kovulmuş (S. Y. Agnon) 1966; Sınırdaki Çiftlik (J. Javkov), 1966; Siste Bir Ses (J. P. Jocopsen), 1967; Bir Gecelik Misafir (S. Y. Agnon), 1966-67; Guatemala Efsaneleri (M. A. Asturias), 1967; Kopar Zincirlerini Gülsarı (C. Aytmatov), 1969 (Edebiyat Ansiklopedisi, 2010: 79-80).

Arif Nihat ASYA

7 Şubat 1904'te Çatalca'da doğmuştur. Cumhuriyet devri şair ve yazarlarındandır. 1928'de İstanbul'da Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümü'nü bitirmiştir. Adana, Malatya, Edirne, Tarsus, Ankara ve Kıbrıs liselerinde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1950-1954 arası Seyhan (Adana) milletvekilliğinden sonra yine öğretmenliğe dönmüştür (Necatigil, 2007: 62-63). Babiâli'de Sabah ve Yeni İstanbul gazetelerinde edebî ve siyasî içerikli yazılar yayımlamıştır. Önceleri romantik bir Turancılık güderken, zamanla Anadolu'ya yönelmiş ve Türkçü, milliyetçi, memleketçi, Anadoluçu olarak anılan sanatçılar arasında yer almıştır. Yalın, anlaşılır ve nükteli bir halk dili kullanmıştır. Arif Nihat, Ay imzalarını da kullanmıştır. 1954'te Eskişehir'de, Ankara'da ve 1959'da Kıbrıs'ta öğretmenlik ve yöneticilik görevlerine devam etmiştir. 1962'de emekliye ayrılmıştır. 5 Ocak 1975'te Ankara'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, İst.: Sabri Çelik Mtb., 1945; Rübâiyyat-ı Arif, 1956; Kubbe-i Hadrâ, Ank.: Yıldız Mtb., 1956; Kökler ve Dallar, İst.: Toprak Dergisi, 1964; Kıbrıs Rubailer, Ank.: Türkiye Milli Talebe Federasyonu, 1964; Nisan (Rubailer), ? : Güven Mtb., 1964; Emzikler, 1964; Dualar ve Aminler, İst.: Yağmur, 1967; Kova Burcu (Rubailer), 1967; Yürek, Ank.: Anadolu Mtb., 1968; Avrupa Rubailer, 1969; Köprü, (Kanatlar ve Gagalar 'ın yeni basımı ile birlikte) 1969; Aynalarda Kalan, İst.: ?, Sanayi-i Nefise Mtb., 1969; Kundaklar, Ank.: Didakta, 1969; Dîvançe-i Arif, Ank.: Fon Mtb., 1971; Şiirler, Ank.: MEB, 1971; Basamaklar, 1971. Heykeltraş, İst.: Mahmut Bey Mtb., 1340/1924; Yastığının Rüyası, 1930; Ayetler, Adana: Türk Sözü B., 1936. Enikli Kapı, 1964; Terazi Kendini Tartamaz, 1967; Tehdit Mektupları, 1967; Onlar Bu Dilden Anlar, Ank.: Didakta, 1970. Özdeyiş: Kanatlar ve Gagalar, İst.: Sabri Çelik B., 1945. Arif Nihat Asya'nın Sevgi Mektupları (Yay. Y.B. Bakiler), İst.: Babıali Kültür, 2001. Bütün yapıtları sağlığında yayımlanmayanlarla birlikte, Ötüken Yayınları'nda toplanmıştır (1975-77) (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 131).

Hüseyin Nihal ATSIZ

1905'te İstanbul'da doğmuştur. Fikir adamı, şair ve yazardır. Atsız, Atlı, Selim Pusat, Bozkurt, Çiftçioğlu, M. Emin, Namık Kemal, Sururi Ermete, T. Bayındırlı imzalarını da kullanmıştır. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra 1922-25 yılları arasında Askerî Tıbbiye' de okumuştur. 1930'da Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat şubesinden mezun olmuş (YÖA, 1937), 1931'de Edebiyat Fakültesinde Fuat Köprülü 'nün asistanı olmuştur. Bu sırada çıkarmış olduğu Atsız Mecmua'daki Türk milliyetçiliğini savunan yazılarıyla dikkat çekmiştir. 1933'te Malatya'ya sürülmüştür. 1933-52 yılları arasında Malatya, Edirne ve İstanbul'da Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Edirne Erkek Lisesi'nde öğretmenken Atsız Mecmua'nın devamı olarak Orhun'u çıkarmıştır. 9 Mayıs 1944'te tutuklanarak Irkçılık-Turancılık Davası'ndan yargılanmıştır. Aldığı altı buçuk yıl hapis cezasının temyiz tarafından bozulması üzerine 1945'de serbest bırakılmıştır. Bundan sonra tutuksuz olarak yargılandığı bu davadan diğer sanıklarla birlikte 1947'de beraat etmiştir. Bir süre işsiz kalan Atsız 1949'da Süleymaniye Kütüphanesi tasnif heyetinde görevlendirilmiştir. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle Eylül 1950'de Haydarpaşa Lisesi'nde öğretmenlik görevine

dönmüştür. Bu arada Orkun dergisini çıkarmıştır. Mayıs 1952'de verdiği bir konferans dolayısıyla öğretmenlikten alınarak Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki görevine döndürülmüştür. 1969'da bu görevinden emekliye ayrılmıştır. Son olarak Ötüken dergisini 1964-75 yılları arasında aralıklarla çıkarmıştır. 1973'te bu dergideki bir yazısı nedeniyle on beş ay hapis cezasına çarptırılmış ancak ertesi yıl Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün özel affıyla serbest kalmıştır. 11 Aralık 1975'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Dalkavuklar Gecesi, İst.: Arkadaş Mtb., 1941; Bozkurtların Ölümü, İst.: Türkiye, 1946; Bozkurtlar Diriliyor, İst.: Türkiye, 1949; Deli Kurt, İst.: İnkılâp, 1958; Ruh Adam, İst.: Ötüken, 1972. Yolların Sonu, 1946 (3. bas. Ank.: Afşin, 1963). Çanakkale'ye Yürüyüş, İst.: Arkadaş Mtb., 1933. Atsız'dan Adile Ayda'ya Mektuplar, (der. A. Ayda) Ank.: Ayyıldız Mtb., 1988. XVI. Asır Şairlerinden Edirneli Nazmî'nin Eseri ve Bu Eserin Türk Kültürü Bakımından Ehemmiyeti, İst.: Arkadaş B., 1934; Türk Tarihi Üzerinde Toplamalar I, İst.: Arkadaş B., 1935; Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi, (Şükrullah-ı Rûmî'nin Behcetü't-Tevarih adlı Farsça tarihinin çevirisi ve incelemesi) İst.: Arkadaş B., 1939; 900 üncü Yıldönümü (1040-1940), İst.: Arkadaş B., 1940; Türk Edebiyatı Tarihi, (3 fasikül) İst.: Işık B., 1940-43; Osmanlı Tarihleri 1, (Ahmedî, Şükrullah, Aşıkpaşaoğlu Ahmet Aşıkî, Karamanlı Nişancı Mehmet Paşa ve Bayatlı Mahmutoğlu Hasan'ın tarihleri) İst.: Türkiye, 1949; Osmanlı Tarihine Ait Takvimler, İst.: Küçükaydın Mtb., 1960; Tevârih-i Cedîd-i Mir'ât-ı Cihan, (XVI. yy tarihçilerinden Bayburtlu Osman'ın genel tarihinin Türklerle ilgi bölümünün eleştirel yayımı) İst.: Küçükaydın Mtb., 1961; Türk Tarihinde Meseleler, Ank.: Afşin, 1966. İstanbul Kütüphanelerinde Tanınmamış Osmanlı Tarihleri, (aynı basım) Ank.: Türk Tarih Kurumu B., 1957; İstanbul Kütüphanelerine göre Birgili Mehmed Efendi Bibliyografyası, İst.: MEB, 1966; Kemalpaşaoğlu'nun Eserleri, (aynı basım) İst.: Edebiyat Fak. Mtb., 1966; İstanbul Kütüphanelerine göre Ebussuud Bibliyografyası, Ank.: MEB, 1967; Ali Bibliyografyası, Ank.: MEB, 1968. Diğer: Sartbaşı'na Cevap, İst.: Arkadaş B., 1933; Komünist Donkişotu Proleter-Burjuva Nâzım Hikmet Yoldaşa, İst.: Arkadaş B., 1935; İçimizdeki Şeytanlar, İst.: Arkadaş B., 1940; Hesap Böyle Verilir, (H. S. Özbek ile) İst.: Arkadaş B., 1943; En Sinsi Tehlike, İst.: Aylık Kurt, 1943; Ordinaryus'un Fahiş Yanlışları (Ali Fuat Başgil'e Cevap), İst.: Küçükaydın Mtb., 1961; Türk Ülküsü, İst.: Burhan, 1956; Aziz Türk Milleti, 1971; Turancılık Ülküsü, İst.: Turan, 1978; Makaleler, İst.: Baysan, 1992. Evliya Çelebi

Seyahatnamesinden Seçmeler, Ank.: MEB, 1971(Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 150).

Nihat Sami BANARLI

14 Ağustos 1907'de İstanbul'da doğmuştur. Edebiyat tarihçisi ve yazardır. Emin Bayraktaroğlu imzasını da kullanmıştır. 1924'te Vefa Sultanîsi orta kısmını bitirmiştir. Ortaokul yıllarından başlayarak hece ve aruz ölçüsüyle şiirler yazmış, oyun ve öykü denemelerinde bulunmuştur. 1927'de İstiklâl Lisesi'ni ve 1930'da da Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Aynı yıl atandığı Edirne Lisesi'nde, Edirne kız ve erkek öğretmen okullarında edebiyat dersleri vermiştir. 1939'da Kabataş Erkek Lisesi'ne atanmıştır. İstanbul'da çıkan Orhun, Ötüken ve Atsız dergilerinde yazılar yazmıştır. 1940'tan başlayarak Sedat Simavi'nin çıkardığı Yedigün dergisinin edebiyat sayfasını yönetmiştir. 1940'tan başlayarak liseler için ders kitapları hazırlamıştır. 1943'te Galatasaray Lisesi'ne, 1946'da da İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'na atanmıştır. Özel Işık ve Şişli Terakki liselerinde ders vermiştir. 1947'de İstanbul Eğitim Enstitüsü'ndeki görevine ek olarak 1950'de İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nda görevlendirilmiştir. 1956'da İstanbul Fetih Cemiyeti tarafından İstanbul Enstitüsü müdürlüğü görevine getirilmiştir. 1958'de, Yahya Kemal'in ölümü üzerine aynı kurum bünyesinde kendi girişimiyle kurulan Yahya Kemal Enstitüsü'nün müdürlüğünü üstlenmiş, Yahya Kemal'in şiir ve düzyazılarını on kitap hâlinde yayıma hazırlamış, Yahya Kemal Müzesi'ni kurmuştur. 1959'dan 1962'ye kadar Yüksek İslam Enstitüsü'nde İslamî Türk Edebiyatı Tarihi dersleri vermiştir. 1957'de müdürlüğüne getirildiği Yüksek Öğretmen Okulu'ndan 1969'da kendi isteğiyle emekli olmuştur. 1971'de kurulan Kubbealtı Cemiyeti'nin edebiyat kolu başkanlığına seçilmiş ve Kubbealtı Akademi Mecmuası'nın müdürlüğünü yapmıştır. 13 Ağustos 1974'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Halkevleri Dergilerinde Halk Edebiyatı Araştırmaları, (ayrıbasım) 1936; Faruk Nafiz: Hayatı, Seçme Şiirleri, İst.: Suhulet Mtb., 1937; XIV'üncü Asır Anadolu Şairlerinden Ahmedî'nin Osmanlı Tarihi Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman ve Cemşidü Hurşid Mesnevisi, (eleştirel yayım) (Türkiyat Mecmuası'ndan ayrıbasım) İst.: Burhaneddin Mtb., 1939; Edebi Bilgiler, İst.: Remzi,

1942; Türk Edebiyatı, İst.: Güven Mtb., 1943; Namık Kemal ve Türk-Osmanlı Milliyetçiliği, İst.: İÜEF Mezunlar Cemiyeti, 1947; Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, İst.: Yedigün, 1948 (genişletilmiş yb 2 c, İst.: MEB, 1971-1974'ten sonra); Metinlerle Edebi Bilgiler, İst.: Remzi, 1950; Metinlerle Türk Edebiyatı, İst.: Remzi, 1951; Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı, İst.: Remzi, 1955; İstanbul'un Fethini Gören Üsküdar: Bir Şiir ve Şehir Tahlili, İst., 1958; İstanbul'un Fethi İçin Mısralar, İst., 1959; Yahya Kemal Yaşarken, İst.: Yahya Kemal Ens., 1959; Yahya Kemal ve İman, İst.: Yahya Kemal Ens., 1959; Yahya Kemal Nasıl Çalışırdı, İst.: Yahya Kemal Ens., 1959; Yahya Kemal'in Hatıraları, İst.: Yahya Kemal Ens., 1960; Büyük Nazireler: Mevlid ve Mevlid'de Milli Çizgiler, İst.: Yüksek İslam Ens., 1962; Türkçe'nin Sırları, İst.: Fetih Cemiyeti, 1971; Fatih'in Zafer Sırları, Ank.: Ayyıldız Mtb., 1974; Şiir ve Edebiyat Sohbetleri, İst.: Kubbealtı, 1982; Bir Dağdan Bir Dağa, İst.: Kubbealtı, 1984; Tarih ve Tasavvuf Sohbetleri, İst.: Kubbealtı, 1984; Kültür Köprüsü, İst.: Kubbealtı, 1985; Devlet ve Devlet Terbiyesi, İst.: Kubbealtı, 1985; Kitaplar ve Portreler: Mehmet Akiften Günümüze, İst.: Kubbealtı, 1985; İman ve Yaşama Üslubu, İst.: Kubbealtı, 1986; İstanbul'a Dair, İst.: Kubbealtı, 1986. Kızıl Çağlayan, Ank.: MEB, 1933; Bir Yuvarın Şarkısı, Ank.: MEB, 1933. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 176).

M. Kaya BİLGEGİL

1921'de Sivas Gürün'de doğmuştur. Araştırmacı ve edebiyat tarihçisidir. 1934'te İlkokulu Gürün'de, ortaokulu Sivas'ta okumuştur. Erzurum'da başladığı lise öğrenimini 1942'de İstanbul'da Kabataş Lisesi'nde bitirmiştir. 1947'de Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olduktan sonra İzmit, Trabzon ve Adana liseleriyle Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1951'de Paris Sorbonne Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Mukayeseli Edebiyat Kürsüsü'nde "Lamartine' de İstanbul" konusu üzerinde hazırladığı tezle edebiyat doktoru unvanını almıştır. Fransa dönüşünde bir süre daha Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretim görevine devam etmiştir. Bu arada Devlet Konservatuarında diksiyon dersleri vermiştir. 1966'da Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne Yeni Türk Edebiyatı doçenti olarak atanmıştır. 1970'te profesörlüğe yükselmiştir. Aynı üniversitenin İslamî İlimler Fakültesi'nde kurucu dekan olarak görev yapmıştır. Daha sonra Türk Dili ve Edebiyatı bölüm

başkanlığı ile Edebiyat Fakültesi dekanlığında bulunmuştur. 1984'te İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'ne geçmiştir. Sağlık durumu dolayısıyla 1987'de emekli olmuştur. 21 Ekim 1987'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: XVIII. Asır Saz Şairlerinden Kusurî, İst.: İkbâl Kitabevi, 1942; Cehennem Meyvası, İst.: Yeni Türk Mtb., 1944; Abdülhak Hamid'in Şiirlerinde Ledünnî Meselelerden T. Allah, Ank.: AÜ İlahiyat Fak., 1959; Yahya Kemal'in Şiirlerinde Din, İst.: Osman Yalçın Mtb., 1959; Türkçe Dilbilgisi, Ank.: 1964; Ziya Paşa Üzerinde Bir Araştırma, Erzurum: Atatürk Üni., 1970; Tevfik Fikret'in İlk Şiirleri, Erzurum: Atatürk Üni., 1970; Mehmed Akif, Resmi Hâl Tercümesi, Basılmamış Bazı Mektup ve Manzumeleri, 1971; Hârâbat Karşısında Namık Kemal, İst.: İrfan, 1972; Şair Şinasi, Hâl Tercümesi Üzerinde Küçük Bir Araştırma, İst., 1972; Rönesans Çağı Cihan Edebiyatında Türk Takdirkârlığı, Erzurum: Atatürk Üni., 1973; Yakın Çağ Türk Kültür ve Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar c. T. Yeni Osmanlılar, Erzurum: Atatürk Üni., 1976; c. II: Müteferrik Makaleler, Erzurum: Atatürk Üni., 1980; Edebiyat Bilgi ve Teorileri I: Belagat, Erzurum: Atatürk Üni., 1980; Türkçe Dilbilgisi, İst.: Dergâh, 1982; M. Kaya Bilgegil'in Makaleleri, (haz. Zöhre Bilgegil), 1993. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 229).

Pertev Naili BORATAV

2 Eylül 1907'de Gümölcine'nin Darıdere ilçesinde doğmuştur. Folklor ve halk edebiyatı araştırmacısı ve öğretim üyesidir. İlk yazılarından başlayarak ikinci ad olarak kullandığı Naili'yi resmi yazışmalar dışında Soyadı Kanunu'ndan sonra da kullanmaya devam etmiştir. İlk öğrenimini 1912-19 yılları arasında Arapsun (Gülşehri), Develi ve Mudurnu'da, ortaöğrenimini 1919-24 yılları arasında Kumkapı Fransız Koleji, 1924-27 yılları arasında Gelenbevi ve İstanbul liselerinde tamamlamıştır. 1927'de girdiği Darülfünun Edebiyat Şubesi'nde M. Fuad Köprülü başta olmak üzere Ragıp Hulusi, Yusuf Şerif, O. Rescher, Ali Ekrem, Ferid Kam ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun öğrencisi olmuştur (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 237). 1930'da İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Aynı yıl Yüksek Muallim Mektebi'ni de bitirmiştir. Türkiye Enstitüsü'nde iki yıllık asistanlık, 1932-35 yılları arasında Konya Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapmıştır (Necatigil, 2007: 108-109).

Bir yıl süreyle Siyasal Bilgiler Okulu'nda idare memuru ve kütüphaneci olarak görev yaptıktan sonra Mart 1938'de DTCF'ye atanmıştır. 1941'de "Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği" adlı teziyle doçent olmuş, 1946'da profesörlüğe yükseltilmiştir. Boratav, 21. sayısından itibaren imtiyaz sahibi olduğu, ilk sayısı Ocak 1941'de yayımlanan Yurt ve Dünya dergisinde siyasal tavrını, kültür ve sanata, özellikle de folklor ve halk edebiyatı konularına bakışını belirleyen yazılar yayımlamıştır. Bu yazılar, Türkiye'de yaşanan siyasal gelişmelere karşı belirli bir tavır ve tepkiyi de simgelediği için, birçoğu gençlik arkadaşı olan kişilerin ve bunların yer aldığı çevrelerin dikkatini olumsuz anlamda çekmiştir. Resmi ve gayri resmi tepkiler, eleştiriler, ihbarlar ve yönetici kadrolarca alınan önlemler yoğunlaşmıştır. 12 Temmuz 1948'de Behice Boran ve Niyazi Berkes'le birlikte açığa alınarak, ders verdiği kürsü kapatılmıştır. Üniversite dışında kalınca 1948-52 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin Stanford Üniversitesi'ndeki Hoover Kütüphanesi'nin Türkiye Bölümü'nün kuruluşunu Türkiye'den yönetmiştir. 1952'de Fransa'ya gitmiş ve 1972'ye kadar Centre national de la recherche scientifique'te uzman olarak çalışmıştır. 1976'ya kadar da École pratique des hautes études'de Türk folkloru seminerleri vermiştir. Sonraki yıllarda Centre national de la recherche scientifique'te fahri araştırma uzmanı olarak çalışmış, École des hautes études en sciences sociales'de Osmanlı arşiv belgeleri üzerine seminerler yönetmiştir. 16 Mart 1998'de Paris'te vefat etmiştir.

Folklor ve halk edebiyatıyla ilgili ilk yazıları Halk Bilgisi Haberleri ve Atsız Mecmua'da yayımlanmıştır. Sonraki yıllarda Türkiye'de ve pek çok ülkede yayımlanan birçok folklor, Türkoloji ve Doğubilim dergilerinde, İslam Ansiklopedisi' nin Türkçe ve Fransızca baskılarında yazılar, maddeler yayımlamıştır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ar, İnsan, Milliyet Sanat, Oluş, Türkiyat Mecmuası, Ülkü Türkiye'de; Fabula, Oriens ve Turcica Avrupa'da sıkça yazı yayımladığı dergiler olmuştur. Aldığı ödüller şunlardır: 1983 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü (H. Taner ile paylaştı); 1993 Kültür Bakanlığı "Türk Folkloruna Üstün Hizmet Onur Ödülü", 1997 Truva Folklor Araştırmaları Derneği Ödülü.

Eserlerinden Bazıları: Contes turcs, (Türk masalları, Fransızca), Paris: Erasma, 1955; Zaman Zaman İçinde: Tekerlemeler, Masallar, İst.: Remzi, 1958; Benli Bari, (Türk masalları, Macarca) Budapeşte, 1960; Türkische Volksmärchen, (Türk halk masalları, Almanca) Berlin: Akademie-Verlag, 1967; Az Gittik Uz Gittik, Ank.: Bilgi,

1969. Koroğlu Destanı, İst.: İÜEF Türkiyat Ens., 1931; Folklor ve Edebiyat [I], İst.: Eminönü Halkevi, 1939 [eklerle yb Folklor ve Edebiyat (1982) I, İst.: Adam, 1982]; Bey Böyrek Hikâyesine Ait Metinler, 1939; Halk Edebiyatı Dersleri I, Ank.: DTCF, 1942; İzahlı Halk Şiiri Antolojisi, (H. V. Fıratlı ile) Ank.: Maarif Vekâleti, 1943 (eklerle yb İst.: Der, 1991); Pir Sultan Abdal, (A. Gölpınarlı ile) Ank.: DTCF, 1943; Folklor ve Edebiyat [II], Ank.: Recep Ulusoğlu B., 1945 [eklerle yb Folklor ve Edebiyat (1982) II, İst.: Adam, 1983]; Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, Ank.: MEB, 1946; Typen türkischen Volkmärchen, Wiesbaden: Akademie der Wissenschaften und der Literatur, 1953; Jeux de force et d'adresse des provinces de France, Paris: Musée des Arts et Traditions Populaires, 1959; Le "Tekerleme", Contribution à l'étude typologique et stylistique du conte populaire turc, Paris: Imprimerie Nationale, 1963 [eklerle zenginleştirilmiş çevirisi, (çev. İsmail Yerguz, haz. M. Sabri Koz), İst.: Tarih Vakfı, 2000; Er-Töshtük, Paris: Gallimard, 1965; Türk Halkbilimi I, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İst.: Gerçek, 1969; Türk Halkbilimi II, 100 Soruda Türk Folkloru. İnanişlar, Töre ve Törenler, Oyunlar, ist.: Gerçek, 1973; Mahtumkul Firaqui. Poeme de Türkmenie, (Louis Bazin ile) Paris, 1975; Nasreddin Hoca, Ank.: Edebiyatçılar Derneği, 1996; Üniversitede Cadı Kazanı: 1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav'ın Müdafaası, (yay. haz. M. Çetık) İst.: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998; I, Hoca Nasreddin, Never Shâll I Die, (İ. Başgöz ile) Bloomington: Indiana University, 1998. Yayım: Anadolu Ağıtları, (Ahmet Şükrü Esen; Rémy Dorla) Ank.: Türkiye İş Bankası, 1982; Anadolu Türküleri, (Ahmet Şükrü Esen; A. Fuat Özdemir'le) Ank.: Türkiye İş Bankası, 1986; Anadolu Destanları, (A. Fuat Özdemir'le) Ank.: Kültür Bakanlığı, 1991. Folklor (A. Van Gennep), Ank.: CHP, 1939; Euthyphron (Platon), Ank.: MEB, 1942; Küçük Hippias (Platon; O. Apelt-M.Croiset ile), Ank.: MEB, 1943; Danton'un Ölümü (G. Büchner), Ank.: MEB, 1944; Seyahat Tabloları (H. Heine; Hayrünnisa Boratav ile), 1945-1948; Toprak Arabacık (Şûdraka; W. Ruben ile), Ank.: MEB, 1946 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 238-239).

Şükrü ELÇİN

1912'de Florina'da doğmuştur. Folklor araştırmacılarındandır. 1939'da İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Liselerde, yüksek okullarda öğretmenlik yapmış, 1949'da doktorasını vermiştir. 1962'de doçent

unvanını almıştır. 1969'da Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdarî Bilimler Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüsü Başkanı olmuştur (Necatigil, 2007:161). Uzun yıllar bu kurumda profesör olarak görev yapmıştır. 27 Ekim 2008'de Ankara'da vefat etmiştir.

Yazı hayatı lise yıllarında şiirle başlamıştır. Asıl ününü Türk halkbilimi ve halk edebiyatı konularındaki inceleme, araştırma ve derlemeleriyle yapmıştır. Makalelerini Türk Yurdu, Türk Folklor Araştırmaları, Türk Kültürü, Türk Dili gibi dergilerde yayımlamıştır. 1983 İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet Ödülü (Metin And, Kemal Gökçe, Cemil Cahit Güzelbey ve Haşim Nezihi Okay ile paylaştı); Halk Edebiyatına Giriş ile 1984 Türkiye İş Bankası Halkbilim Büyük Ödülü sahibidir.

Eserlerinden Bazıları: Şair Bozuntuları, (Niyazi Hicran [Damla] ile) İzmir: Hafız Ali Mtb., 1932; Yirmidört, İst.: Kültür Mtb., 1944; Adalara Destanlar, Ank., 1978; Bana Bir Resim Getirdiler, Ank.: Akçağ, 2001. Kerem ile Aslı Hikâyesi, Ank.: MEB, 1949; Hikâyeler, (A. Gündüz Akıncı ile) Ank.: MEB, 1949; Deli Dumrul, (T. Oğuzkan ile) Ank.: MEB, 1963; Anadolu Köy Orta Oyunları: Köy Tiyatrosu, Ank.: Türk Kültürünü Araştırma Ens., 1964; Türk Bilmeceleri, Ank.: MEB, 1970; Çocuklarınıza Şiirler, Ank.: Türk Kadınları Kültür Derneği, 1974; Ali Ufki: Hayatı, Eserleri ve Mecmua-i Saz ü Söz, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1976; Türkçülük ve Milliyetçilik, Ank.: Türk Kadınları Kültür Derneği, 1978; Halk Edebiyatına Giriş, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1981; Şiirle Selam: Antoloji, Ank.: Türk Kültürünü Araştırma Ens., 1984; Gevheri Divanı: İnceleme-Metin-Dizin-Bibliyografya, Ank.: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1984; Folklor ve Halk Edebiyatının Milli Birliğin Oluşmasındaki Yeri, Ank.: Türk Kültürünü Araştırma Ens., 1986; Yeni Türk Nesri Antolojisi, (M. Tevfikoğlu ile) Ank.: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1987; Gevheri, Ank.: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1987; Akdeniz'de ve Cezayir'de Türk Halk Şairleri, Ank.: Türk Kültürünü Araştırma Ens., 1988; Türkiye Türkçesinde Maniler, Ank.: Türk Kültürünü Araştırma Ens., 1990; Türkiye Türkçesinde Ağıtlar, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1990; Hasanü'l Şükri'nin Veysel Karani Hikâyesi, 1st.: 1993; Türk Edebiyatında Tabiat, Ank.: Atatürk Kültür Merkezi, 1993; Halk Edebiyatı Araştırmaları, (2 c., Halk Edebiyatına Giriş'in genişletilmiş basımı), Ank.: Akçağ, 1997 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 370).

Orhan Şaik GÖKYAY

15 Temmuz 1902'de Kastamonu'nun İnebolu ilçesinde doğmuştur. Asıl adı Hüseyin Vehbi'dir. Şair ve araştırmacıdır. Çağlayan dergisinde Gönül Kızı imzasıyla yazılarını yazmıştır. İlkokulu Kastamonu'da, orta öğrenimini Aydın ve Kastamonu'da tamamlamıştır. 1922'de son sınıfına kaydolduğu Ankara Muallim Mektebi'ni bitirdikten sonra Giresun, Samsun ve Balıkesir'de ilkokul öğretmenliği yapmıştır. 1922'de aruz vezniyle yazdığı ilk şiirleri Kastamonu'da Hüsnü Açıksöz'ün çıkardığı Açıksöz gazetesinde yayınlanmıştır. 1925-26 yılları arasında Balıkesir'de Çağlayan dergisini çıkarmıştır. 1927'de Kastamonu Lisesi'nden mezun olmuştur. Darülfünun Edebiyat Fakültesinden ve 1930'da da Yüksek Muallim Mektebi'nden mezun olmuştur. 1931-39 yılları arasında Kastamonu, Malatya, Edirne, Ankara, Eskişehir ve Bursa'daki okullarda edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1939-44 yılları arasında Ankara Musiki Öğretmen Okulu'nda öğretmen ve müdür yardımcısı olarak görev yapmıştır. Mayıs 1944'te "İrkçılık-Turancılık Davası"ndan tutuklanınca görevine son verilmiştir. On bir ay sonra beraat ederek 1945-51 yılları arasında Galatasaray Lisesi'nde öğretmenlik yapmıştır. 1951-54 yılları arasında İngiltere'de öğrenci müfettişliği ve okutmanlık görevlerinde bulunmuştur. Türkiye'ye döndükten sonra İstanbul Eğitim Enstitüsü'ne edebiyat öğretmeni olarak atanmış ve 1969'da yaş haddinden emekli olmuştur. 1984'ten sonra Marmara ve Mimar Sinan Üniversitelerinde ders vermiştir. 2 Aralık 1994'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Birkaç Şiir (İngilizceleriyle birlikte beş şiir), 1976; Bu Vatan Kimin, Mersin: Özel Türkmen Lisesi Orhan Şaik Gökyay Kütüphanesi, 1994. Dede Korkut, İst.: Arkadaş B., 1938 (yb Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları, İst.: Muallim Ahmet Halit, 1939; Dede Korkut Hikâyeleri, İst., 1976); Devlet Konservatuvarı Tarihçesi, Ank.: Maarif Vekâleti, 1941; Kabusname (Mercimek Ahmet), İst., 1944; Kâtip Çelebi Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri, (ayrı basım) Ank.: Türk Tarih Kurumu, 1957; Dûçentnâme, İst.: Minnetoğlu, 1964; Kâtip Çelebi'den Seçmeler, İst., 1968 (kısaltılmış yb Kâtip Çelebi, Ank.: Türkiye İş Bankası, 1982); Eşkâl-i Zaman (Ahmet Rasim), Ank.: MEB, 1969; Mîzanü'l-hak fî İhtiyârî'l-ehak (Kâtip Çelebi), Ank.: MEB, 1972; Dedem Korkudun Kitabı, Ank.: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, 1973; Tuhfetü'l-kibâr fî Esfârî'l-bihâr (Kâtip Çelebi), Ank.: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, 1973; Ferah Cerbe Fetihnamesi (Zekeriyyâzâde), İst.: Hilâl Mtb., 1975 (yb Ferah Cerbe

Savaşı, İst., 1980); Görgü ve Toplum Kuralları Üzerinde Ziyafet Sofraları-Mevâidü'n-nefâis fî Kavâidi'l-mecâlis (2 c; Gelibolulu Mustafa Âli), İst.: Tercüman, 1978; Destursuz Bağa Girenler, İst.: Dergâh, 1982; Hâlâtü'l-Kahire mine'l Âdâtî'z-zâhire (Gelibolulu Mustafa Âli), Ank.: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1984; Molla Lûtfî, Ank.: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1987; Seçme Makaleler I: Eski, Yeni ve Ötesi, İst.: İletişim, 1995; Evliya Çelebi Seyahatnamesi i. Kitap: İstanbul, İst.: YKY, 1996; Seçme Makaleler II. Kim Etti Sana Bu Kârı Teklif, İst.: İletişim, 1997; Seçme Makaleler 3: Güçlük Nerede, İst.: İletişim, 2002. Doryan Gray'in Portresi (O. Wilde; F. Gökyay ile), İst.: Remzi, 1938; Türklerde Karagöz (Jakob), İst.: Eminönü Halkevi, 1938; Menteşe Beyliği: 13-15. Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik (P. Wittek), Ank.: Türk Tarih Kurumu, 1944; Yiğit Kasperl ile Güzel Annerl'in Hikâyesi (C. Brentano; S. Y. Baydur ile), Ank.: MEB, 1948; Gockel, Hinkel ve Gackelaya (C. Brentano), Ank.: Maarif Vekâleti, 1959 (yb Gokkel ve Hinkel, 1971); Bahar Çelengi (C. Brentano), Ank.: Kültür Bakanlığı, 1977 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 457).

Hikmet İLAYDIN

1914 yılında doğmuştur. Cumhuriyet devri yazarlarındandır. Eski Türk Edebiyatı alanındaki araştırmacılarımızdan biridir. Çeşitli dergilerde yayımlanmış inceleme ve eleştiri yazıları vardır. Orta öğrenimini Muğla ve Konya'da tamamlamıştır. 1936 yılında İstanbul Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nden ve Yüksek Öğretmen Okulu'ndan mezun olmuştur (Necatigil, 2007: 226). 1938'de Gaziantep Lisesi'ne atanmıştır. Bir yüksekokul daha okumak amacıyla Almanya'ya gitmiş, II. Dünya Savaşının başlaması üzerine yurda dönmüştür. 1939'dan 1948'e kadar İzmir'de İnönü ve Atatürk liselerinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği ve yöneticilik görevlerinde bulunmuştur. 1949-51 yılları arasında bakanlık müfettişi, 1951-55 yılları arasında Talim Terbiye Kurulu üyesi ve Gazi Eğitim Enstitüsünde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmıştır. 1956'da yeniden Talim Terbiye Kurulu üyeliğine atanmış, bu görevi sırasında eğitim kurumlarını incelemek amacıyla 1959'da bir süreliğine ABD'ye gönderilmiştir. 1960-64 yılları arasında Tahran Büyükelçiliği'nde kültür ve Türkçe öğretim işleriyle görevlendirilmiştir. Yurda dönüşünde iki yıl kadar MEB müsteşarlığı görevinde bulunmuş, 1967'de de bu görevden kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır. 9 Eylül 1991'de Ankara'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Behrâm-ı Gür Menkıbeleri (Türkiyat Mecmuası, C.V'ten ayrı basım) Türk Edebiyatında Hazım, İzmir: Yeniyol Mtb., 1947; Sadi: Hayatı, Sanatı ve Eserleri, İst.: Varlık, 1954; Merkad-i Fatih'i Ziyaret, (ayrıbasım) 1953; "Kerem" Kasideleri, (ayrıbasım) 1956; "Divan"la İlgili Bazı Gözlemler, Düşünceler, (ayrıbasım) 1962; Dehhani'nin Şiirleri, (ayrıbasım) 1978; Yunus Şiirinden Günümüze Yaklaştırmalar. Korkma Ebedî Varsın. (haz. Nihal İlaydın, 2. bas.); Ank.: Akçağ, 1998; Makaleler, (haz. Nihal İlaydın) Ank.: Aydın Kitabevi, 1999. Gülistan (Sadi), Ank.: MEB, 1946; Bostan (Sadi), Ank.: MEB, 1950. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 532).

Fahir İZ

30 Nisan 1911'de İstanbul'da doğmuştur. Edebiyat tarihçisidir. 1925-29 yılları arasında ortaokulu İtalyan Lisesi'nde, 1929-32 yılları arasında lisenin bir bölümünü Saint Michael Lisesi'nde, son sınıfı Galatasaray Lisesi'nde okumuştur (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 552). 1938'de Yüksek Öğretmen Okulu'nu ve İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü Miracname adlı teziyle bitirmiştir (Necatigil, 2007: 233) Aynı bölüme asistan olarak girmiş, 1939-40 'da Berlin'e gitmiştir. 1941'de doçent olmuş, 1943-51 yılları arasında Londra, 1952-53 arasında Oxford üniversitelerinde hocalık yapmış, 1954'te profesör unvanını almıştır. Emekli oluncaya kadar İÜEF Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü'nde görev almıştır. 1971 yılında emekli olmuştur. 1971-77 yılları arasında Chicago Üniversitesi'nde, 1977-86 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi'nde ders vermiştir. Ayrıca Tübingen (Almanya), Mc Gill ve Toronto (Kanada), New York ve Columbia (Amerika Birleşik Devletleri) üniversitelerinde kısa sürelerle misafir öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. 5 Temmuz 2004'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Pabuççu Ahmed'in Garip Maceraları, (19. yy başlarında kaleme alınmış, yazması Viyana Milli Kütüphanesi'nde bulunan ilk Türkçe piyes) İst.: Kitap, 1961; Saltukname, (önsöz ve tıpkıbasım) Harvard, 7 c, 1974-1984. A Turkish-English Dictionary/English-Turkish Dictionary, (H. C. Hony ile) Oxford, 1947; An English-Turkish Dictionary, (H. C. Hony ile) Oxford, 1952; The Concise Oxford Turkish Dictionary, (A. D. Alderson ile) 1959; İngilizce-Türkçe Sözlük, Ank.: TDK, 1971. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 552).

Ahmet KABAKLI

30 Mayıs 1924'te Elazığ'ın Harput ilçesinde doğmuştur. Cumhuriyet devri yazarlarından. 1948'de İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü, 1959'da lise öğretmenliği sırasında da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. İstanbul Eğitim Enstitüsü'ndeki edebiyat öğretmenliğini 1958-1969 yılları arasında Yüksek Öğretmen Okulu'nda devam ettirmiştir. İlk yazısı 1947'de Son Saat gazetesinde yayınlanmıştır. 1948-1955 yılları arasında Dergilerde şiirleri de yayınlanmıştır. 1956'da Tercüman gazetesinin bir fıkra yarışmasında birinci olarak fıkra yazarlığına geçmiş, 1957-1960 yılları arasında aralıklarla yazılarını yazmıştır. 1961-86 yılları arasında Tercüman gazetesinde, 1986-87'de Yeni Haber Gazetesinde, ardından tekrar 1987'de Tercüman Gazetesinde her gün yazmaya başlamıştır (Necatigil, 2007: 237). 1972-75 yılları arasında N. Sami Banarlı, Mehmet Kaplan, Mümtaz Turhan, Tarık Buğra ve İrfan Atasagun gibi arkadaşları ile kurduğu Türk Edebiyatı Cemiyeti'nin çıkardığı Türk Edebiyatı dergisini yönetmiştir. 1978'de bazı yazarlar ve öğretim üyeleri ile birlikte Türk Edebiyatı Vakfı'nın kurucuları arasında yer almıştır. 1996'da Aydınlar Ocağı tarafından kendisine “şeyhü'l-muharririn” unvanı verilmiştir. 8 Şubat 2001'de İstanbul'da vefat etmiştir. Bürokrasi ve Biz ile 1976 Türkiye Millî Tarih Vakfı Fikir Ödülü ve 1983 TYB Basın Ödülü almıştır.

Eserlerinden Bazıları: Türk Edebiyatı, 3.C., İst.: Türkiye, 1965,66; Yunus Emre, İst.: Toker, İst.: Toker, 197; Necip Fazıl'ın Edebiyatımızdaki Yeri: Ben ve Biz Şairleri, İst.: Edebiyat Fak. B., 1988; Şair-i Cihan Nedim: Nedim'in Üç Aşkı, İst.: Türk Edebiyatı Vakfı, 1996; Sultanu'ş-şuara Necip Fazıl, İst.: Türk Edebiyatı Vakfı, 1995; Nazım Hikmet, İst.: Türk Edebiyatı Vakfı 2002; Tasavvuf Tarikat Edebiyatı, İst.: Türk Edebiyatı Vakfı, 2006; İslam'la Kaynaşmış Türk Edebiyatı, İst.: Türk Edebiyatı Vakfı, 2006; Âşık Edebiyatı, İst.: Türk Edebiyatı Vakfı, 2006 Divan Edebiyatı, İst.: Türk Edebiyatı Vakfı. 2006. Ecurufya, İst.: Kervan 1980. Ejderha Taşı, İst.: Türk Edebiyatı Vakfı, 1985. Şehir Mektupları (A. Rasim), Ank.: MEB, 1971; Muhayyelat-ı Aziz Efendi, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1973. Neden Milliyetçilik?, (Hz. A. Hakan) İst.: Birey, 2001. Sınırların Ötesi, İst.: Türk Edebiyatı Vakfı, 2003; Türkiye'yi Yoğuranlar, İst.: Türk Edebiyatı Vakfı, 2003; Kültür Emperyalizmi, İst.: Türk Edebiyatı Vakfı, 2004; Alperen, İst.: Türk Edebiyatı Vakfı, 2005. Eski Türk Edebiyatında Nesir, İst.: İÜ, 1964; Eski Türk Edebiyatında Nazım, 2 c, İst., 1966-67; The Penguin Book of Turkish Verse,

(N. Menemencioğlu ile) Londra: Penguin, 1978; An Anthology of Modern Turkish Short Stories, Minneapolis: Bibliotheca Islamica, 1978. Diğer: Topkapı, II palozzo dei Sultanî, Novara, 1981; Hepimizin Türkçesi, 1st., 1984 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 564).

Mehmet KAPLAN

18 Mart 1915'te Sivrihisar'da doğmuştur. Eleştirmen ve edebiyat tarihçisidir. Nuri Hisar, Ruhi Çınar, K. Domaniç, Nuri Tarhan, Osman Okatan, Osman Selçuk imzalarını da kullanmıştır. İlköğrenimini 1928'de Sivrihisar'da, ortaöğrenimini ise Eskişehir Lisesi'nde tamamlamıştır. 1939'da İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirmiştir. Aynı yıl önce Türkiyat Enstitüsü'nün, daha sonra yeni kurulan 19. Asır Türk Edebiyatı Kürsüsü'nde A. H. Tanpınar'ın ilk asistanı olmuştur. Namık Kemal üzerine teziyle 1942'de doktor, 1944'te Tevfik Fikret çalışmasıyla doçent, 1953'te Şiir Tahlilleri adlı yapıtıyla profesör olmuştur. Edebiyat Fakültesi'nin kurucu dekanı olarak görev yaptığı Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde, 1958-60 yıllarında Türkiye'de ilk olarak halk edebiyatı üzerine akademik araştırmaları ve çalışmaları başlatmıştır. Yazı hayatına şiir denemeleriyle başlayan Kaplan, bir süre sonra kendini bütünüyle düşünce ve inceleme yazılarına vermiştir. 1962'de Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün başkanı ve 1974'te de Türkiyat Enstitüsü müdürü olmuştur. 1949'da, 1959-60'da ve 1967'de araştırmalar yapmak üzere Fransa, İngiltere, Almanya ve İsviçre'de bulunmuştur. 1984'te emekli olmuştur. 23 Ocak 1986'da İstanbul'da vefat etmiştir.

Hareket, Çığır, İstanbul, Bizim Türkiye, Komünizme Karşı Mücadele, Hisar, Türk Yurdu, Türk Düşüncesi, Yol, Türk Kültürü, Türk Edebiyatı dergileriyle Yeni Sabah, Milliyet Tercüman gibi gazetelerde yayımladığı bin beş yüz kadar bilimsel, düşünsel, siyasal makale ve denemenin; çeşitli konularda verdiği konferansların bir bölümünü kitaplaştırılmıştır. 1981 Millî Kültür Vakfı Millî Kültüre Hizmet Şeref Armağanı sahibidir.

Eserlerinden Bazıları: Tevfik Fikret ve Şiiri, İst.: Türkiye, 1946 (genişletilmiş yb Tevfik Fikret: Devir, Şahsiyet, Eser, 1971); Namık Kemal, Hayatı ve Eserleri, İst.: İÜEF, 1948 Şiir Tahlilleri, I, İst.: İÜEF 1953; Şiir Tahlilleri, II, İst.: 1965 (genişletilmiş

yb Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, İst.: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, 1973); Tanpınar'ın Şiir Dünyası İst.: Dergâh, 1979, 1985, 1986; Nesillerin Ruhu, İst.: Hareket, 1967; Büyük Türkiye Rüyası, İst.: Türkiye Kültür Ens., 1969; Türk Milletinin Kültürel Değerleri, Ank.: MEB, 1977; Edebiyatımızın İçinden, İst.: Dergâh, 1978; Hikâye Tahlilleri, İst.: Dergâh, 1979; Oğuz Kağan Destanı, İst.: Dergâh, 1979; Kültür ve Dil, İst.: Dergâh, 1982; Tip Tahlilleri: Türk Edebiyatında Tipler, 1985; Âli'ye Mektuplar, İst., 1992, Sevgi ve İlim, İst.: Dergâh, 2002; Edebiyatımızın Bahçesinde Dolaşırken, İst.: Dergâh, 2007. Köroğlu Destanı, (M. Akalın ve M. Bali ile) Erzurum: Atatürk Üni., Edebiyat Fak., 1973; Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi, 5 c., (İ. Enginün ve B. Emil ile) İÜEF, 1974-79; Devrin Yazarlarının Kalemile Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal , 2 c., (İ. Enginün, B. Emil, N. Birinci, A. Uçman ile) Ank.: Kültür Bakanlığı, 1981; Atatürk Devri Türk Edebiyatı, 2 c., (İ. Enginün, Z. Kerman, N. Binici, A. Uçman ile) Ank.: Kültür Bakanlığı, 1981; Atatürk Şiirleri Antolojisi, (N. Binici ile) Ank.: Kültür Bakanlığı, 1986. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 575).

Abdülkadir KARAHAN

1 Eylül 1913'te Şanlıurfa Siverek'te doğmuştur. 1939'da İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdiğinde 1939-47 yıllarında Samsun ve İzmir liselerinde edebiyat öğretmenliği yapmıştır (Necatigil, 2007: 245). Aynı bölümde Fuzulî üzerine teziyle edebiyat doktoru olmuştur. 1934'te İzmir'de Ege Işıldağı, 1938-40 yılları arasında İstanbul'da Gençlik Gazetesi ve 1939-40'ta Samsun'da 19 Mayıs dergilerini kurmuştur. 1947'de Osmanlı edebiyatı ve metinler serhi asistanlığına atanmıştır. 1952'de doçentliğe, 1963'te de Eski Türk Edebiyatı profesörlüğüne yükselmiştir. 1963-73 yılları arasında Yüksek İslam Enstitüsü'nde hadis ve İslamî edebiyat derslerini okutmuştur. 1972-79 yılları arasında Yüksek Öğretmen Okulunda Eski Türk Edebiyatı ve Edebiyat Metodu profesörlüğünü üstlenmiştir. Yazılarını Türklük, Hamle, Türkiyat Dergisi, Türk Dili ve Edebiyatı ve Türk Yurdu dergileriyle Tasvir, Yeni Sabah, Milliyet, Tercüman, Türkiye, Güneş ve Hürriyet gazetelerinde yayımlamıştır. 1983'te emekliye ayrılmıştır. 28 Temmuz 2000'de 1990 MEB Hizmet Şeref Ödülü; 1993'te Türk Edebiyatı Vakfı Hizmet Şeref Ödülü almıştır.

Eserlerinden Bazıları: Güneşin Doğduğu Yurt, İzmir, 1934. Hakkı Baha Pars, (V. Baha Pars'la) İzmir: Halkevi, 1943; Fuzûlî'nin Mektupları, İst.: İÜEF TDE Mezunları Cemiyeti, 1948; Fuzûlî: Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti, İst.: İÜEF, 1949; Câmî'nin Erbaîn'i ve Türkçe Tercümeleri, İst., 1952; Nâbî, İst.: Varlık, 1953 (1967'de genişletilmiş 2. Bas.); İslâm-Türk Edebiyatında Arapçadan Nakledilmiş Kırk Hadis Tercüme ve Şerhleri, İst., 1954; Fatih Şair Avni, İst., 1954; Türkiye'de Dr. Muhammed İkbâl, İst.: Türkiye- Pakistan Kültür Cemiyeti, İst., 1962; Tercümânü'l-ümem, İst.: Yüksek İslam Enstitüsü, 1962; Kanunî Sultan Süleyman Çağı Şairlerinden Figanî ve Divançesi, İst.: İÜEF, 1966, Nef'î Dîvanı'ndan Seçmeler, İst.: MEB, 1972; Dr. Muhammed İkbâl ve Eserlerinden Seçmeler, İst., 1974; M. Ali Cinnah'a Armağan, İst.: Kültür Bakanlığı, 1977; Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri, İst.: İÜEF, 1980; Şirazlı Hâfiz ve Şiirlerinden Seçmeler, Ank. 1988, Les Poètes Classiques á l'Époque de Soliman le Magnifique, Ank.,1991. Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Şehnâme Yazmalarından Seçme Minyatürler, İst.: Türkiye İş Bankası, 1971; Kırk Hadis, İst.: Kültür Bakanlığı, 1977; İman, İbadet, Ahlak ve Fazilet Konularında Kırk Armağan, İst., 1981; Müslümanlığın Temel Bilgileri, İst., 1981; Hadis-i Şerifler, İst., 1984. Osmanlı Devleti Tarihi (Hammer'den Özet). (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 582).

Serhat KESTEL

Nisan 1922'de İstanbul'da doğuştur. Tam adı Ayşe Serhat Kestel'dir. Roman ve öykü yazarıdır. İlk ve ortaokulu Tokat ve Trabzon'da okumuştur. 1939'da Kandilli Kız Lisesi'ni, 1947'de de İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. İlk şiirleri 1946-47'de Yedigün'de çıkmıştır. Öykü ve yazılarını Geçit, Kemalist Ülkü, Varlık, Yeditepe ve Tiryaki dergileri ile Yeni Ortam gazetesinde yayınlamıştır. Buca, Kütahya, Çorlu ve İstanbul'da Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1973'te İstanbul Musevi Lisesi'nden emekli olmuştur. Hâlen İstanbul'da yaşamaktadır.

Eserlerinden Bazıları: Korkunç ve Güzel, İst.: Fer, 1970; Maya, İst.: Fer, 1971; Sonsuz Yarım, İst.: Bağlan, 1998. Üçüncü Ses, İst.: Minnetoğlu, 1976; Cennette Bir Mevsim, İst.: Kurtiş Mtb., 1988. Stuttgart ve Paris'te İstanbul, İst.: kendi yayını, 2002;

Üç Kardeş, İst.: Düşünce, 2004. Yaşamdan Damlalar, İst.: 7 Renk, 2007. Çocuk Kitabı: Kurşunkalem, İst.: Kaynak, 2000 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 625).

Şemsettin KUTLU

1918'de Kahramanmaraş Göksun'da doğmuştur. Araştırmacı ve yazardır. Bazı öykü ve köşe yazılarında Kudret Sinan imzasını kullanmıştır. İlkokulu dışarıdan bitirmiştir. Gaziantep Lisesi'nden mezun olmuştur. 1941'de İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak KJEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. 1942'de Erzurum Lisesinde 1945-48 yılları arasında Elazığ Lisesinde, 1948-57 yılları arasında Ankara lisesinde öğretmenlik ve yöneticilik yapmıştır. Cumhuriyet, Milliyet, Vatan, Tanin, Yeni İstanbul gazetelerinin yanı sıra Ankara'nın hemen hemen bütün gazetelerinde yazılar yazmıştır. İlk öyküsü 1942'de Çınar altı dergisinde yayımlanmıştır. Yedigün, Yaratış, Varlık, Hisar, Türk Edebiyatı, Hayat, Hayat Tarih, Gösteri gibi dergilerde de öykü ve incelemeleri yer almıştır. 1957-61 yılları arasında MEB müfettişliği 1961-62'de de Yüksek Öğretim genel müdür yardımcılığı görevlerinden sonra 1962-75'de İstanbul Eğitim Enstitüsü'ndeki edebiyat öğretmenliğinden emekliye ayrılmıştır. 1986'da Kültür Bakanlığı tarafından, Türk kültür ve sanatına yaptığı hizmetlerden ötürü bir takdirname ile ödüllendirilen yazar, 25 Ağustos 1991'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Eski Türk Hayatı, (tarihi hatıralar, anekdotlar) Varlık, İst.: 1958; Türkçe Kadın-Erkek Adları, Ank.: TDK, 1969; Türk Romanları: Başlangıcından Günümüze Kadar, İst.: Türkiye, 1970; Bu Şehr-i İstanbul ki, İst.: Milliyet, 1972; Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi. İst.: Bates, 1972; Servet-i Fünun Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi, İst.: Bates, 1973; Eski İstanbul'un Ünlüleri, İst.: Hür, 1978; Şair Dertli, 2 c, İst.: Tercüman 1001 Temel Eser, 1979; Türk Edebiyatında Kahramanlık Hikâyeleri Antolojisi, İst.: Murat Ders, 1981; Divan Edebiyatı Antolojisi, İst.: Remzi, 1983. Diyorlar ki (R. E. Unaydın), Ank.: MEB, 1972; Yeni Osmanlılar Tarihi (Ebüzziya Tevfik), İst.: Hürriyet, 1973; Lehcetü'l-Hakayık (Direktör Âli Bey), İst.: Tercüman 1974?; Eslaf (Faik Reşat), İst.: Tercüman, 1975; Tutiname, İst.: Tercüman, 1967?; Türk-İslam Tarihinden (Süheyli Ahmet bin Hemdem), İst.: Tercüman 1977?; Olgun Sözler, 2 c, İst.: Tercüman, 1977; Anılar (Sait Paşa), İst.:

Hürriyet, 1977. Ayrıca H. Z. Uşaklıgil ve Ömer Seyfettin'in bazı yapıtlarını da sadeleştirerek yayımlamıştır (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 667).

Cahit KÜLEBİ

1917'de Tokat'ın Zile ilçesinin Çeltekköyünde doğmuştur. Cumhuriyet devri şairlerindendir. 1938'de İlk şiirleri Nazmi Cahit imzasıyla Gençlik dergisinde çıkmıştır. 1940'da İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Antalya ve Ankara'da edebiyat öğretmenliği, 1956-60 yıllarında Millî Eğitim müfettişliği yapmıştır. 1960-64'te kültür ataşesi ve öğrenci müfettişi olarak İsviçre'de bulunmuştur. 1970-71'de başmüfettişlik yapmıştır. Ekim 1976- Haziran 1983 yılları arasında Türk Dil Kurumu Genel Yazmanı olmuştur. 20 Haziran 1997'de vefat etmiştir (Necatigil, 2007: 279-280). Yeşeren Otlar ile 1955 TDK Edebiyat Ödülü; Yangın ile 1981 Yeditepe Şiir Ödülü almıştır.

Eserlerinden Bazıları: Adamın Biri, İst.: Üniversite Mtb., 1946; Rüzgâr, 1949; Atatürk Kurtuluş Savaşında, İst.: Yenilik, 1952; Yeşeren Otlar, İst.: Varlık, 1954; Süt, Ank.: Hisar, 1965; Yangın, İst.: Derinlik, 1980; Güz Türküleri, Ank.: Başak, 1991; Şiirler, (bütün şiirleri) İst.: Varlık, 1969; Türk Mavisi, (seçilmiş şiirler) Ank.: Bilgi, 1973; Sıkıntı ve Umut, (bütün şiirleri) İst.: Cem, 1977; Bütün Şiirleri, İst.: Adam, 1982. Şiir Her Zaman, İst.: Kelebek, 1985. Anı: İçi Sevda Dolu Yolculuk, İst.: Çağdaş, 1986 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 670).

Rauf MUTLUAY

1925'te Eskişehir'de doğmuştur. Eleştirmen ve denemecidir. Salih Tepe ve Samih Emre imzalarını da kullanmıştır. 1939'da İstanbul'a gitmiştir. 1942'de İstanbul Erkek Lisesi'ni 1946'da da İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Sadrettin Celal Antel ve Ali Nihat Tarlan'ın öğrencisi olmuştur (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 722). İstanbul Arkeoloji Müzesi Kitaplığı'nda, çeşitli yayınevi ve ansiklopedilerde çalışmıştır. Yayınevi ve ansiklopedilerde görev almıştır. İlk öyküsü "Bir Selam", 1946'da Gün dergisinde çıkmış, birçok dergi ve gazetede deneme ve eleştiriler

yayınlamıştır. Cumhuriyet gazetesine yazılar yazmıştır (Necatigil, 2007: 301). 1947'den itibaren Antalya, Kastamonu, Edirne ve İstanbul liselerinde edebiyat öğretmenliği yapmış, İÜ Gazetecilik Enstitüsü'nde, Devlet Tatbiki Sanatlar Yüksekokulu'nda dersler vermiştir. 1958'den sonra İstanbul, Yorum, Dünya, Hür, Vatan, Kim, Yön, Cumhuriyet gibi gazete ve dergilerde kitap tanıtma, deneme ve eleştiri yazıları yayınlamıştır. 1974'te emekli olmuştur. 14 Mayıs 1995'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: 100 Soruda Türk Edebiyatı, İst.: Gerçek, 1969; 100 Soruda XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı, İst.: Gerçek, 1970; 100 Soruda Edebiyat Bilgileri, İst.: Gerçek, 1970; 100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı 1908-1972, İst.: Gerçek, 1973; 50 Yılın Türk Edebiyatı, İst.: Türkiye İş Bankası, 1973. Pas Demiri Yiyor, İst.: Sander, 1974; Bende Yaşayanlar, İst.: Türkiye İş Bankası, 1977. Derleme: Türk Halk Şiiri Antolojisi, İst.: Milliyet, 1972; Tanzimattan Günümüze Kadar Türk Şiiri, İst.: Milliyet, 1973. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 722).

Behçet NECATİGİL

16 Nisan 1916'da İstanbul'da doğmuştur. Şair ve yazardır. Öğrenimine 1923'te Beşiktaş Çevri Usta İlkokulu'nda başlamıştır. İlk dört sınıfını bu okulda, son sınıfı babasının görevi nedeniyle bulundukları Kastamonu'da, 1927'de Erkek Muallim Tatbikat Mektebi'nde okumuştur. 1931'de İstanbul'a giderek Kabataş Lisesi orta ikinci sınıfa kaydolmuştur. 1940'ta Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden birincilikle mezun olmuştur. 1937'de Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisiyken Berlin Üniversitesi dil kurslarına katılmak için dört ay Almanya'da bulunmuştur. İki yıl da İÜ Alman Filolojisi'nde okumuştur. 1940'ta edebiyat öğretmeni olarak Kars Lisesi'ne, Kars'ın iklimine uyum sağlayamadığı için bir yıl sonra da Zonguldak Çelikel Lisesi'ne atanmıştır. Mart 1943'te İstanbul Pertevniyal Lisesi'nde göreve başlamış, ancak iki ay sonra askere alınmıştır. Askerlik sonrasında 1960 yılına kadar Kabataş Lisesi'nde görev yapmıştır. 1960-72 arasında İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü'nde çalışmış ve 1972'de de buradan emekli olmuştur. İÜ İktisat Fakültesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Enstitüsü'nde kompozisyon dersleri vermeyi sürdürmüştür. Ayrıca Yıldız Yüksek Teknik Okulu'nda da ders vermiştir. 13 Aralık 1979'da İstanbul'da vefat etmiştir. Eski Toprak ile 1956 Yeditepe Şiir Armağanı; Yaz

Dönemi ile 1964 TDK Şiir Ödülü; Cari Zuetmayer'den çevirdiği "Kurtlar" adlı şiirle Türk-Alman Derneği'nin düzenlediği çeviri yarışmasında birincilik ödülü almıştır.

Eserlerinden Bazıları: Kapalı Çarşı, İst.: Marmara Kitabevi, 1945; Çevre, İst.: Varlık, 1951; Evler, İst.: Yeditepe, 1953; Eski Toprak, İst.: Varlık, 1956; Arada, İst.: Varlık, 1958; Dar Çağ, İst.: Varlık, 1960; Yaz Dönemi, İst.: Ataç, 1963; Divançe, İst.: De, 1965; İki Başına Yürümek, İst.: De, 1968; En/Cam, İst.: De, 1970; Zebra, İst.: De, 1973; Kareler Aklar, Ank.: Bilgi, 1975; Sevgilerde (Bütün şiirlerinden seçmeler). İst.: Hürriyet, 1976; Beyler, İst.: Cem, 1978; Söyleriz, İst.: Cem, 1980; Eski Sokak: Seçme Şiirler (haz. S. Özpallabıyıklar), İst.: YKY, 2009. Yıldızlara Bakmak, Kadın ve Kedi, İst.: D, 1965; Gece Aşevi, Ank.: Bilgi, 1967; Uf Turunçlar, İst.: Varlık, 1970; Pencere, İst.: Varlık, 1975; Ertuğrul Faciası, İst.: YKY, 1995. Yazı: Bile/Yazdı, İst.: Ada, 1979; Düzyazılar 1, [Bile/Yazdı, yazılar; haz. A. Tanyeri-H. Yavuz) İst.: Cem, 1983; Düzyazılar 2, (Konuşmalar, Konferanslar; haz. A. Tanyeri-H. Yavuz) İst.: Cem, 1983. Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü, İst. Varlık, 1960; Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü, İst.: Varlık, 1971. 100 Soruda Mitologya, İst.: Gerçek, 1969. Atatürk Şiirleri, Ank.: TDK, 1963. Mektup: Mektuplar (haz. A. Tanyeri-H. Yavuz), İst.: 1000 Tane, 1989; Serin Mavi (Behçet Necatigil'den Eşine Mektuplar), İst.: YKY, 1999. Sadeleştirme: Musullu Süleyman (Ahmet Mithat), İst.: Milliyet, 1971. Türk Halk Kitapları (Mukayeseli Masal Bilgisine Bir İlave) (O. Spies; Behçet Gönül imzasıyla). İst.: Eminönü Halkevi Neşriyatı, 1941; Sis (M. de Unamuno), Ank.: MEB, 1948; Malte Laurids Brigge'nin Notları, (M. Rilke, A. Tietze ile), Ank.: MEB, 1948 (Necatigil bu yapıtı ayrıca 1966'da kendisi çevirip yayımlamıştır İst.: De, 1966); Bir Haylazın Hayatı (J. von Eichendorff), Ank.: MEB, 1949; Sonbahar Yıldızları Altında (K. Hamsun), Ank.: MEB, 1946; Dünya Nimeti 1 (K. Hamsun), Ank.: MEB, 1949; Dünya Nimeti 2 (K. Hamsun), Ank.: MEB, 1950; Açık Deniz Kenarında (A. Strindberg), Ank.: MEB, 1951; Venedikte Ölüm (T. Mann), Ank.: MEB, 1952; Victoria (K. Hamsun), İst.: Varlık, 1952; Morbaçka (S. Lagerlöf; Salâh Birsell ile), Ank.: MEB, 1952; Tarihte Garip Vakalar (M. Kemmerich) İst.: Varlık, 1952; Korku (S. Zweig), İst.: Varlık, 1953; Yaman Adam (M. de Unamuno), İst.: Varlık, 1954; Tedirgin Gece (A. Goes), İst.: Varlık, 1954; Serserilik Günleri (K. Hamsun), İst.: Varlık, 1955; Fan (K. Hamsun), Ank.: MEB, 1955; Açlık (K. Hamsun), İst.: Varlık, 1956; Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok (E. M. Remarque), İst.: Varlık, 1956; Küçük Mitologya Sözlüğü (O. Hitbrunner), İst.: Varlık, 1957; Benoni (K. Hamsun) Ank.: MEB 1960; Kapıların

Dışında (W. Borchert), İst.: De, 1962; Fareler (G. Hauptmann), İst.: Varlık, 1962; Martı (A. Çehov), İst.: Kent, 1963; Fener, Gece ve Yıldızlar (W. Borchert), İst.: De, 1963; Gençlik Güzel Şey (H. Hesse), İst.: Varlık, 1963; Vanya Dayı, (A. Çehov), İst.: Kent, 1964; Dönemeç (T. Dorst), İst.: De, 1964; Kara Kız (T. Dorst), İst.: Ekin, 1965; Ve O Hiç Bir-şey Demedi (H. Böll), İst.: Cem, 1966; İtiraz (W.von Scholz), Ank.: MEB, 1966; Gondoldü (seçilmiş hikâyeler) (H. Bender; K. Şipal ve T. Noyan ile) İst.: Ekin, 1966; Göçebe (K. Hamsun), İst.: Cem, 1968; Rosa (K. Hamsun), İst.: Cem, 1968; Şarkılar Kitabı H. Heine), İst.: Türkiye İş Bankası, 1972; Andersen Masalları I (H. C. Andersen), İst.: Bozok Yayınları, 1977; Kör Baykuş (Sâdık Hidayet), İst.: Varlık, 1977; Son Bölüm (K. Hamsun), İst.: Tur, 1980; Üç Kitap (Sonbahar Yıldızları Altında, Hüzünlü Havalarda, Son Mutluluk) (K. Hamsun), İst.: Cem, 1983; Yalnızlık Bir Yağmura Benzer, (Almanca yazan 27 şairden 109 şiir; düzenleyen: A. Necatigil), İst.: Adam, 1984; Uçarı (K. Hamsun), İst.: Arma, 1990 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 748).

Fâkihe ODMAN

1908 Bursa'da doğmuştur. Şair ve romancıdır. Bursa'da Mal Hatun Rüştüyesi ve Amerikan Koleji'nde okumuştur. 1930 yılında İstanbul Erenköy Lisesi'ni ardından 1935 yılında Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Kayseri Lisesi ve Konya Muallim Okulu'nda edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Hiciv ve mani türünde yazdığı şiirlerle edebiyat dünyasına girmiş, daha sonra aşk ve serüven romanları yazmıştır. Basılmamış şiir ve romanları vardır.

Eserlerinden Bazıları: Âşık ve Maşuk, İst.: Şaka Mtb., 1953. Sevgi ve Saygı, İst.: Ahmet Halit, 1935; Ley-ı Süheylâ, İst.: İktisadi Yürüyüş Mtb. ve Neşriyat Yurdu, 1946; O ve Ben, İst.: Şehir Mtb., 1952; Çiçek ve Güneş, 2. bas., İst.: Şaka Mtb., 1953 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 763).

Necmettin Halil ONAN

1902'de İstanbul Çatalca'da doğmuştur. Şair ve edebiyat tarihçisidir. Vefa Sultanîsini bitirmiştir. Bir süre Sanayi-i Nefise Mektebi'ne (Güzel Sanatlar Akademisi)

devam etmiş, daha sonra 1919'da Darülfünun Edebiyat Bölümü ve Yüksek Öğretmen Okulu 'na girmiştir. İstanbul işgal edilince Ankara'ya geçerek zabıt vekili olmuştur. Milli Mücadele'nin ardından yeniden İstanbul'a dönerek yarıda bıraktığı öğrenimini 1925'te tamamlamıştır. 1927'de öğretmen olarak İzmir Amerikan Koleji'ne atanmıştır. 1932'de Adana Erkek Öğretmen Okulu müdürlüğüne atanana kadar İzmir Erkek ve İzmir Kız liselerinde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1939-43 yılları arasında Maarif Vekâleti müfettişliği 1943-46 yılları arasında da Yüksek Öğretim genel müdürlüğü yapmıştır. 1946'da DTCF'de Eski Türk Edebiyatı profesörü olmuş ve bu görevini 1960'ta emekli olana kadar sürdürmüştür. 18 Ağustos 1968'de İstanbul'da vefat etmiştir (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 774).

Şiire, Mütareke yıllarında aruzla başlamıştır. Hece şiirlerini 1921-22'de önce Dergâh, sonra Hayat dergilerinde yayınlayan Necmettin Halil, bireysel veya millî duygularla örülü hece şiirleriyle tanınmıştır (Necatigil, 2007: 323-324).

Eserlerinden Bazıları: Çakıl Taşları, İst.: Ahmet Kâmil 1 1927; Bir Yudum Daha, İst.: Semih Lütü, 1933. Kolejli Nereye?, (1932-33'te "İşleyen Yara" adıyla Vakıf'te tefrika edildi) İst.: Boğaziçi, 1977. İzahlı Divan Şiiri Antolojisi, İst: Maarif Mtb., 1940. Yayım: Leyla ile Mecnun, İst.: Maarif Mtb., 1956; Namık Kemal'in Talim-i Edebiyat Üzerine Bir Risalesi, Ank.: Millî Eğitim Mtb., 1950. Dilbilgisi, 2 c, 1928; Dilbilgisi, (A. Onan ile) 1934; Dilbilgisi, (A. Basman, T. N. Gencan, M. S. Sander ile) 1943 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 774).

Fevziye Abdullah TANSEL

23 Şubat 1912'de Muş'ta doğmuştur. Edebiyat tarihçisi ve yazardır. Fevziye A. Erinç, Bir Veli imzalarını da kullanmıştır. 1931 yılında İstanbul Kız Lisesi'ni ve 1934 yılında da İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Yüksek Öğretmen Okulunu bitirmiştir. Edebiyat hayatına 16 Eylül 1929 yılında Türk Dili (Balıkesir) dergisinde yayımladığı "Baharda Kar" adlı şiiriyle adım atmış, 1937 yılında lise yıllarından başlayarak şiirlerini özellikle Muhit ve Ülkü dergilerinde yayımlamıştır. Daha sonraki yıllarda edebiyat tarihine yönelmiş ve bazı monografiler hazırlamıştır. 1935-36 yıllarında Konya Kız Öğretmen Okulu ile Konya Erkek Lisesi'nde, 1936-63 yılları arasında Ankara Atatürk Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1960-61 öğretim

yılında Columbia Üniversitesi (New York) Near and Middle East Institute'da "Visiting Assistant Professor" olarak modern Türk edebiyatı ve metin şerhi dersleri vermiştir. 1963 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde ve Türk-İslam edebiyatı profesörü olarak 1964 yılında AÜ İlahiyat Fakültesi'nde görev almıştır. Çeşitli ansiklopedilere (İslam Ansiklopedisi vb) ve dergilere (Belleten. Ülkü, Tercüme vb) bilimsel makale ve maddeler yazan Tansel 1984'te TDK üyeliğine seçilmiştir. Bu kurumdan başka, Türk Ocağı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Kubbealtı Akademisi, TYB gibi kuruluşlarda da çalışmıştır. 1978'de emekli olmuştur. 1984 TYB Üstün Hizmet Ödülü almıştır. (Münevver Ayaşlı ile paylaştı). 4 Ağustos 1988 'de Ankara'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Duyuşlar, (Fevziye A. Erinç imzası ile Konya: Ekekon B., 1935. Mehmed Akif, Hayatı ve Eserleri, İst.: Kanaat, 1945 (eklerle yb İst.: İrfan, 1973); Husûsi Mektuplarına Göre Namık Kemal ve Abdülhak Hamid, Ank.: Güneş Mtb., 1949; İstiklâl Harbinde Mücahit Kadınlarımız, Ank.: Ankara Kültür Merkezi, 1988. Ziya Gökalp Külliyyatı-1 (Şiirler ve Halk Masalları), II (Limni ve Malta Mektupları), Ank.: Türk Tarih Kurumu, 1952,1965; Şinasi: Makaleler, Ank.: Dün-Bugün, 1960; Şinasi: Şair Evlenmesi, Ank.: Dün-Bugün, 1960; Namık Kemal'in Hususî Mektupları, 4 c, Ank.: Türk Tarih Kurumu, 1967, 1969, 1973, 1986; Mehmed Emin Yurdakul'un Eserleri-I, Ank.: Türk Tarih Kurumu, 1969; Ömer Seyfettin'in Şiirleri, Ank.: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1972. Antoloji: Çocuklar için Dinî Şiirler, Ank.: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1961; Tanzimat Devri Edebiyatında Dinî Şiirler, Ank.: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1962; Servet-i Tünün ve Son Devir Edebiyatında Dinî Şiirler, Ank.: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1962; Türk-İslâm Edebiyatı: Türkçe Dini Metinler, 2 c, Ank.: AÜ İlahiyat Fak., 1967, 1971. Yardımcı Ders Kitabı: İyi ve Doğru Yazı Yazma Usulleri (Örneklerle Beraber), MEB, 1949; İyi ve Doğru Yazma Usulleri, 2 c, Ank.: Milli Kültür, 1962, 1963 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 984).

Cemil YENER

1913'te Antakya'da doğmuştur. Cumhuriyet devri yazarlarından. 1941'de İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirmiştir. Birçok ilde öğretmen, lise ve Millî Eğitim müdürü olarak çalışmıştır (Necatigil, 2007: 453-454). Varlık, Türk Dili, Yelken, Hayat Tarih gibi dergilerde ve Yeni Ortam gazetesinde yazılar yazmıştır. 1973'te emekli

olmuştur. 14 Eylül 1995'te İstanbul'da vefat etmiştir. Fuzuli'nin Dünyası ile 1967 TDK Deneme-Eleştiri-Gezi Ödülü (birincilik); bir denemesi ile 1970 TRT Sanat Ödülleri Yarışması başarı ödülü kazanmıştır.

Eserlerinden Bazıları: Bir Romancının Dünyası ve Romanlarındaki Dünya, (H. Z. Uşaklıgil üzerine) İst.: M. Sıralar Mtb., 1959; Fuzuli'nin Dünyası, İst.: Minnetoğlu, 1966; Varidat, (Şeyh Bedrettin'in yapıtının çevirisi ve incelemesi) İst.: Elif, 1970. Derleme: Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İst.: Bates, 1973. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 1123).

4.2. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü

4.2.1. Okulun Tarihçesi

İstanbul Üniversitesi öğretmen yetiştiren bir kaynak olarak görülmemekle birlikte mezunları öğretmen olarak istihdam edilmiş ve öğretmen yetiştirmede büyük rol üstlenmiş bir kurumdur.

Bu köklü kurumun kuruluşu asırlar öncesine uzanmaktadır. Aynî, Darülfünunun İstanbul'un fethiyle açılmış olduğu görüşündedir (2007: 1). Bilsel, üniversite tarihinin Fatih'in İstanbul'u alışının ertesinde Zeyrek'te ve Ayasofya'da ilim öğretimine başlamasından hareketle İstanbul'un alındığı 1453 yılının 23 Mayıs Salı gününün ertesine kadar götürülebileceğini, İstanbul Üniversitenin uzak başlangıcının Fatih'in büyük medreseleri açtığı 1470 tarihi, yakın başlangıcının ise 1863 tarihi olduğunu ifade eder (1943: 4-8). Saray da İstanbul Üniversitesinin 1470'de kurulan "Fatih Medresesi"nin devamı olduğunu düşünmektedir (1996: 1).

Görüldüğü gibi Fatih Sultan Mehmet'in 1453'te İstanbul'u fethetmesinden sonra açtığı medrese ile ilk yüksek öğretim kurumunun ve bu sürecin devamı olarak İstanbul Üniversitesinin meydana geldiği kabul edilmektedir.

Kuruluş ve gelişme dönemlerinde bulundukları devir itibariyle başarılı olan medreseler eski konumlarını koruyamayıp örgün eğitim-öğretim müessesesi niteliğini kaybederek, dinî ilimlerde bile alan daralmasına uğramış ve özellikle yüksek öğretimde yeni arayışların ortaya çıkmasına neden olmuştur. İhtiyaçları karşılamak üzere, Avrupaî modelde yeni açılması düşünülen eğitim kurumlarının medrese sisteminin dışında açılmasına karar verilmiş ve bu karar XVIII. yy. sonlarından itibaren özellikle askerî alanda uygulanmaya başlanmıştır (Gencer; Arslan, 2004: 1). Yükseköğretim tarihinde medrese eğitiminden kopuş ve ilk laik eğitim kurumlarının kurulması 1773 yılına rastlamaktadır. Bu tarihte İstanbul'da Mühendishane-i Bahr-i Hümayun, 1795'te Mühendishane-i Berri-i Hümayun ile 1827'de Tıbbiye ve 1834'te Harbiye kurulmuş ve medresenin yanında laik yüksek öğretim veren bu kurumlar ülkemizde çağdaş anlamda bir üniversitenin temellerini oluşturmuşlardır (Baskan, 2001: 24).

4.2.1.1. İlk Darülfünun Dönemi (1863-1865)

Türkiye’de Darülfünun kurma teşebbüsleri asıl olarak on dokuzuncu asrın ortalarına doğru başlamıştır. On dokuzuncu asrın başlarından itibaren Osmanlılarda görülen bilimde Doğu’dan Batı’ya yöneliş ile bilim ve eğitim anlayışında meydana gelen değişimler, Tanzimat döneminde medrese dışında yeni yüksek öğretim müesseselerinin kurulmasına vesile olmuştur. “Fenler evi” manasına gelen Darülfünunun günün şartlarında medreseden ayrı bir kurum olduğunu çarpıcı bir şekilde ortaya koymak için bu ad verilmiş olmalıdır. Fen kelimesinin çoğulu olan Fünun kelimesi o dönemin literatüründe her zaman “ulûm ve fûnun” terkininde kullanılırken “ulûm” (yani ilimler, daha çok dinî ilimler) kelimesinden ayırt edilmiş ve Darülfünun terkininde yalnız kullanılmıştır. Bu da kurumun daha çok “fen” kelimesiyle eş anlamlı olarak yeni tip Batı kaynaklı bilimlerin eğitiminin yapılacağı bir eğitim kurumu şeklinde düşünüldüğünü göstermektedir (İhsanoğlu, 1990: 699-670).

Darülfünundan Osmanlılarda ilk defa söz edilirken, bununla neyin kastedildiği ve nasıl bir kurum kurulmak istendiği 19 Şubat 1846 tarihli Meclis-i Vâlâ mazbatasındaki Darülfünuna ait ibareden tam olarak anlaşılmamaktadır. Ancak öngörülen ilk hedefin, devlet hizmetini daha iyi bir şekilde yürütecek memur yetiştirmek olduğu açıkça belirtilmektedir (İhsanoğlu, 1990: 702).

Devletin çeşitli meslek dallarında ihtiyaç duyduğu elemanları yetiştirmek amacıyla medreseden ayrı bir yüksek öğretim kurumu olarak, Darülfünunun kurulması için 1845 yılında çalışmalar başlar. Konuyla ilgili olarak 21 Temmuz 1846’da yayımlanan resmî bildiride, kurulacak olan Darülfünun hakkında şu bilgiler verilmektedir:

- 1- Osmanlı bürokrasisinde vazife almak “emeline” olanlar ilim ve fenleri Darülfünunda öğreneceklerdir.
- 2- Darülfünun orta öğretimin (rüşdiyelerin) üzerinde üçüncü bir eğitim öğretim kademesi olarak düzenlenecektir.
- 3- Darülfünunda her nevi ilim ve fen öğretilip öğrenilecektir. Burada “ikmâl-i kemâlât-ı insaniye” için bütün ilim ve fenler okutulacaktır (Saray, 1996: 45- 46).

Darülfünunun kuruluşu 21 Temmuz 1846 tarihli Maarif Meclisi'nin çıkardığı bu bildiriden sonra mümkün olmuştur. Buna göre faaliyette bulunan mevcut medreselerin yanı sıra kurulacak üniversitenin temelleri Ayasofya Camii civarındaki arsada atılmış ve inşaat 19 yıl sürmüştür. İlk olarak öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak üzere 1857'de tabiye ve riyaziye öğrenimi için Fransa'ya- Paris'e- iki öğrenci gönderilmiş ve 1863'te ilim adamlarına, halka açık serbest konferans şeklinde dersler vermek sureti ile Darülfünunun açılmasına karar verilmiştir (Orhonlu, 1973: 57).

1863 yılında Darülfünun binasının açılmasının zaman alacağı göz önünde bulundurularak Darülfünunun resmen açılışına kadar bazı derslerin halka açık konferans tarzında yapılması S. Fuat Paşa tarafından kabul edilmiştir. 1865'te inşaatı biten Darülfünun binası tamamen Maliye Nezaretine devredilince Darülfünun da Nuri Paşa Konağı'na taşınmış ve konferans tarzındaki derslere 19 Nisan 1865 tarihinde tekrar başlamıştır. Darülfünun, 1865 sonlarında çıkan bir yangında Avrupa'dan getirilen ders araçları ve kitapları ile birlikte yanmış, böylece ilk Darülfünunu kurma teşebbüsü düzenli derslere bile başlamadan halk için yapılan konferans tarzındaki derslerle sınırlı kalmış ve Darülfünun kapatılmıştır (Gencer; Arslan, 2004: 5; İhsanoğlu, 1990: 706-710).

Ergin'e göre Darülfünunu "Rüştiyelerden sonra tesisine lüzum gösterilen ve yatılı şartı konulan, bugünkü hatta dünkü manalarıyla liselerin üstünde tahsil gösteren bir yüksek ilim müessesesi yani üniversite olarak kabul etmek doğru değildir. Fakat açıldığı tarihten beri bu yanlış telakkide devam olunmuş ve değil orta mektepler hatta rüştiyeler yokken defalarca açılmasına teşebbüs edilmiş ve tabiidir ki onu besleyecek talebe bulunmadığı için açılmamıştır." (1977: 545-546).

Başgöz'e göre de, Fransa'da laik eğitimi geliştirmesi ile tanınan ve Osmanlı Eğitim Bakanlığı'na uzmanlık yapan Mr. Victor Dunuy' nin tavsiyesiyle gerçekleşen Osmanlı Darülfünunu bizim anladığımız anlamda bir üniversite kuruluşu değildir. Öğretmenleri, dersleri, sınıfları yoktur (2005: 196).

Hirsch, Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulan bu ilk Darülfünunu "o zamanki Avrupai üniversitelerin özüne uymayıp, dinî esaslara dayanan medreselerden farklı olarak sadece yeni bilimlere ait bazı bahisler üzerine serbest, genel dersler veren bir çeşit mektep" olarak nitelemektedir (1998: 6).

Darülfünun fikri, Tanzimat döneminde başlayan halkın eğitimi meselesi içerisinde ele alınıp geliştirilmiş ve daha çok her türlü ilmin okutulduğu bir kurum olarak düşünülmüştür. İlk kuruluşunda tam bir belirsizlik içinde bulunan Darülfünunun bir nizamnamesi dahi bulunmamaktadır. Tanzimat öncesinde kurulmuş olan modern eğitim kurumlarından Mühendishaneler, Mekteb-i Tıbbiye ve Mekteb-i Harbiyenin kuruluş hedef ve maksatları açık olarak belirtilmesine rağmen, Darülfünun kurulurken hedefinin ne olduğu net ve açık bir şekilde görülmemektedir (İhsanoğlu, 1990: 699-670).

1863'te açılan ve serbest derslerle başlayan bu ilk girişim 1865'te okulun bütün araç, gereç ve kitaplarıyla birlikte yanmasıyla sona ermiştir (Dölen, 2010: 19). Darülfünunda verilen derslerin fizik, kimya, tabii ilimler ve tarih dersleri (İhsanoğlu, 2010: 104) olması bu ilk teşebbüsün Edebiyat Bölümünün kuruluşuna dayanak olamayacağını da göstermektedir.

4.2.1.2. Darülfünun-ı Osmanî (İkinci Darülfünun) Dönemi (1869-1873)

İlk Darülfünun teşebbüsünün başarısız olması üzerine, yeniden Darülfünun açılma çalışmalarına başlanmıştır. Aynı zamanda medrese ve askerî okullar dışındaki hemen hemen bütün eğitim öğretim kurumlarını Maarif Nezareti çatısı altında toplayan, merkezileşmesini ve düzenli işlemlerini sağlayan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi hazırlanmıştır. Bu nizamname ile ilmî, idarî, malî ve hukukî durumu belirlenen bir Darülfünun kurulmasına karar verilmiştir. Fransız modeline göre teşkilatlandırılan Osmanlı maarifinde 1867'de Fransız Eğitim Bakanı Victor Dunuy'nin Osmanlı eğitim kurumlarının sistemleştirilmesi için hazırladığı ve içinde fen, tarih, hukuk ve idare branşlarının okutulacağı bir üniversitenin kurulmasını içeren taslak da 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin hazırlanmasında etkili olmuştur (Gencer, Arslan, 2004: 5; Berkes, 2007: 233).

1869 yılı başlarında yürürlüğe giren ve II. Meşrutiyet'e kadar geçerli olan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, Türk Eğitim Tarihi bakımından önemli bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu nizamnamede ikinci bir Darülfünun kurma teşebbüsünün

mahiyeti açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu nizamnamedeki Darülfünun anlayışı daha önceki Darülfünun anlayışından oldukça farklı ve gelişmiş tarzdadır. 198 maddeden oluşan nizamnamenin 50 maddesi Darülfünun ile ilgili olup, bu maddelerde Darülfünun'un idari, dâhili (ilmî), malî ve hukukî durumu belirtilmektedir. Bu nizamnamede Darülfünunun kuruluşuna, organlarına, programlarının ana hatlarına, öğretim üye ve yardımcılarının hak ve görevleriyle tayin ve terfi şartlarına ait esaslar tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin kayıt işleri, devamlarının kontrolü, müderrislik rüusu imtihanları, Darülfünunun malî idaresi, kütüphane ve laboratuvar kurulması ve diğer konular ile ilgili hükümler de yer almıştır (İhsanoğlu, 1990: 714).

Öğrenci kaydına başlandığı hakkında Maarif Nezaretince gazetelerde yayımlanan ilan bu ikinci Darülfünun'un gayesini şöyle belirtmektedir:

“İşbu Darülfünun Dersaadet ve bütün memalik-i mahrusa-i şahanede mevcut olan mekâtip için hoca ve muallim ve umur-ı mülkiye de istihdama kabil zevat yetiştirilmesiyle beraber, Türkî ve Arabî, Farisî lisanlarında yazılan fûnun ve maarif-i külliye'nin mebahis-i dakikasına ve Avrupa'da mütedavil olunan fûnun-ı hikemiye ve sinayeye dair malumat-ı nafia ve cedidenin neşr ve inşası için bir mahall-i tahsil-i kemal olacaktır.” (Unat, 1964: 51; Bilsel, 1943: 13-16).

Buna göre Darülfünunun açılış amacı, İstanbul ve Osmanlı topraklarında olan okullar için hoca ve muallim, devlet yönetimi için eleman yetiştirmek; Türk, Arap ve Fars dillerinde yazılan fen ve eğitim konuları; Avrupa'da geçerli olan fen ve sanayi bilgileri ile bayındırlık ve yapı işleri için bir yerel yüksek eğitim kurumu olmaktır.

Medreseden yetişmiş olduğu hâlde kendi gayretiyle Fransızca öğrenerek Hariciye'ye giren ve altı kez dışişleri bakanlığı yapan Safvet Paşa (1814-1883) açılış töreninde söylediği nutukta ileri görüşlülükle, “bugün bilimlerin ve keşiflerin ürünü olarak bize o denli hayret verici gözüken buluşların gelecekte günlük bilinen şeyler hâline geleceğini, sayısız düşüncelerin gerçekleşeceğini, daha şimdiden görülen başlangıçların bize insan aklının daha neler yapmaya yetenekli olduğunu gösterdiğini, Osmanlı tarihinin ilk iki yüz yılında bilim ve fen adamlarına gösterilen himaye, saygı ve teşvik iki yüzyıl daha sürdürülmüş olsaydı bugünün Türkiye'sinin bu durumda olmayacağını” anlatmaktadır (Berkes, 2007: 237-238).

Bu düşüncelerle kurulan Darülfünunun amacı açık bir şekilde ifade edilirken öğretmen yetiştirmenin birinci amaç olarak belirlenmiş olması dikkate değerdir. Nizamnameye göre Darülfünunun, Hikmet ve Edebiyat Şubesi, İlm-i Hukuk Şubesi, Ulûm-ı Tabiiye ve Riyaziye Şubesi olmak üzere üç bölümden meydana gelmektedir. Edebiyat ve Felsefe öğretmenlerinin birlikte yetiştirileceği Hikmet ve Edebiyat Şubesi'nde okutulacak dersler, İlm-i Terkiib-i Vücut-ı İnsan, İlm-i Ahval-i Nefs (Psikoloji), Mantık, Meani ve Beyan, İlm-i Kelam, İlm-i Ahlâk, Hukuk-ı Tabiiye, İlm-i Tarih, İlm-i Aruz, Tarih-i Umumi, İlm-i Asar-ı Atika, İlm-i Meskukat, Mükemmel Arapça, Farsça, Türkçe, Fransızca, Yunanca, Latince Dilleri ve Gramerleri'dir (MUN, 1869).

Ders programının oldukça kapsamlı ve detaylı hazırlanmış olduğu görülmektedir. Mezuniyet tezi, müderrislik tezi gibi araştırmaya dayalı çalışmaların da yapılacağı Darülfünunda dersler Fransız modeli üzerine kurulu olmasına rağmen Felsefe ve Edebiyat Şubesinde Türkçe, Arapça ve Farsça yanında Batı dillerinden Fransızca, Yunanca ve Latince derslerinin programda yer alması, Hukuk şubesinde İslam Hukuku ve Fıkıh derslerinin yanında, Fransız Medeni Kanunu, Roma Hukuku ve Milletlerarası Hukuk derslerinin bulunması, idarecilerde İslam ve Batıyı telif etme gayretlerinin bulunduğunu göstermektedir (İhsanoğlu, 1990: 718).

Hikmet ve Edebiyat şubesinde öğretim süresi mezuniyet diploması alacaklar için üç yıl, müderris olacaklar için ise dört yıldır. Nizamname'ye göre okulun öğretim dili Türkçedir. Ancak Türkçe ders anlatımı yapabilecek öğretmenler yetişinceye kadar dersler Fransızca olarak da verilebilecektir.

Öğrenci olarak kabul edilme şartları en az on altı yaşını doldurmak ve her şubede seçilen bir sınav komisyonu huzurunda Lisan-ı Osmanî, Tarih-i Umumî, Coğrafya, Hesap, Hendese, Cebir, Hikmet-i Tabiiye ve Mantık'tan yapılacak sınavda başarılı olmak olarak ifade edilmiştir. Bu dersleri okuduğuna dair Osmanlı Hükümeti tarafından kabul edilen bir okul diplomasını gösteren öğrenciler okula sınavsız olarak kayıt yaptırabilmektedir. Öğrenciler her üç ayda bir kayıt yenileyerek ve her yıl sonunda o yıl görmüş oldukları derslerden sınav yapılacaktır. Üçüncü yıl sonunda, önce o yılın derslerinden daha sonra bulunduğu şubenin bütün derslerinden sınava girmektedir. Bu iki sınavı da başaran öğrenci, şube idaresi tarafından belirlenen bir konu hakkında bir tez hazırlayacaktır. Sınav komisyonu huzurunda yapılacak tez savunmasını da başarıyla

tamamlayan öğrenciye diploma verilecek ve mezun sayılacaktır. Mezun öğrencilerden müderris olmak isteyenler, bir yıl daha kayıt pusulası alıp ilmî bir çalışma hazırladıkları ve bunun sınavını başardıkları takdirde müderris unvanı alacaklardır. Darülfünun gündüzlü olup, bütün derslerin halka açık bulunacağı Nizamname hükümlerinde belirtilmiştir. Öğrenci kayıt ve sınav harçları oldukça yüksek tutulmuştur. Öğrenciler ilk kayıt esnasında yarım, her üç ayda bir kayıt yenileme sırasında çeyrek altın ve her yılın sonunda yapılacak sınava girebilmek için iki altın harç ödemek mecburiyetindedir. Mezuniyet esnasında, sınav harcından başka rüüs harcı da alınmaktadır (MUN, 1869).

Darülfünun için bu tarihte binden fazla öğrencinin giriş sınavı yapılmış ve 450'den fazla öğrenci kaydedilmiştir (İhsanoğlu, 2010: 120).

Maarif Nizamnamesinde Darülfünunda okutulacak dersler belirtilmiş olmakla beraber gerek hoca gerekse kitap bulma güçlüğü yüzünden bu programda değişiklik yapılmıştır. Maarif Nazırı Safvet Paşa 26 Ağustos 1869 tarihinde Darülfünunda okutulacak derslerin hocalarının seçilmesi hakkında hazırladığı raporda, şubeleri göz önünde bulundurmadan bir ders programı hazırlamış ve sadece o dersleri verecek olan hocaların tespiti ve tayini yoluna gitmiştir. Bu raporda birinci derece sayılan dersler Matematik, Fizik, Astronomi, Botanik, Zooloji, Jeoloji ve Mineraloji dersleri olup bu dersleri yürütecek hocaların askerî okul hocalarından seçilecek kimseler olmasına; ikinci derece sayılan Usul-ı Fıkıh, Fıkıh, Felsefe, Kelam ve Edebiyat derslerine ise bu konularda fazl ve kemal sahibi hocaların (ulema) seçilmesine özen gösterilmiştir. 23 Ocak 1870'te Safvet Paşa'nın sadarete sunduğu tezkerede tespit edilen dersler ve hocaların listesi şu şekildedir (İhsanoğlu, 2010:723):

Tablo-16. 1870 Yılı Darülfünun Dersleri

Dersler	Saat	Hoca Adı	Maaş
Kitabet ve Edebiyat	5	Selim Efendi	1500 kuruş
Fransızca	3	Pertev Efendi	1000 kuruş
Hukuk	2	Ahmet Kamil Efendi	800 kuruş
İktisat	1	Sakızlı Ohannes Efendi	500 kuruş
Coğrafya	2	Halid Bey	700 kuruş
Usul-i Defterî	2	Münir Bey	1000 kuruş
Resim	1	Mösyö Giz	500 kuruş

1870 yılı Devlet Salnamesi' ne göre ise Darülfünundaki dersler ve hocaları şu şekildedir (İhsanoğlu, 2010:123):

Kitabet ve Edebiyat: Selim Efendi

Botanik-zooloji, Jeoloji: Miralay Dr. Rıfat Bey

Hukuk

Resim: Mösyö Giz

Coğrafya: Halid Bey

Usul-ı Fıkıh: Mustafa Vehbi Efendi

Matematik, Fizik, Astronomi: Tevfik Bey

Felsefe ve Kelâm: Mevaliden Abdülkerim Efendi

Tarih: Mahmud Efendi

Kimya: Aziz Efendi ve Bonkowski Efendi

Fransızca: Konstandinidi Efendi

Usul-i Defterî

İktisat: Ohannes Efendi

1870 yılında Darülfünun'un son şekillenen ders programı ve ders hocaları Takvim-i Vekayi'de şu şekilde ilan edilmiştir (İhsanoğlu, 1990: 724-725; Aynî, 2007: 24):

Tablo-17. 1870 Yılı Darülfünun Programı

Günler	Ders	Hoca	Saat
Pazartesi	Edebiyat	Selim Efendi	5-6
	Fransızca	Konstantinidi Efendi	7-8
	Tarih	Mahmud Efendi	8.15 – 9.15
	Coğrafya	Halid Bey	9.30 – 10.30
Salı	Edebiyat	Selim Efendi	5-6
	Fizik	Aziz Efendi	7-8
	Matematik	Tevfik Bey	8.15 – 9.15
	Resim	Mösyö Giz	9.30 – 10.30
Çarşamba	Fransızca	Konstantinidi Efendi	5-6
	Hukuk	Ahmed Kâmil Efendi	7-8
	Tarih	Mahmud Efendi	8.15 – 9.15
	Coğrafya	Halid Bey	9.30 – 10.30
Perşembe	Edebiyat	Selim Efendi	5-6
	Mantık	Kerim Efendi	7-8
	Matematik	Tevfik Bey	8.15 – 9.15
	Tarih	Mahmud Efendi	9.30 – 10.30
Cumartesi	Hukuk	Ahmed Kâmil Efendi	5-6
	Fransızca	Konstantinidi Efendi	7-8
	Edebiyat	Selim Efendi	8.15 – 9.15
	Fizik	Aziz Efendi	9.30 – 10.30

22 Ocak 1871 günü başlanılan ikinci yılın ders programı şu şekildedir (Siler, 1992: 40):

Tablo-18. 1871 Yılı Darülfünun Dersleri

Kitabet ve Edebiyat	Selim Efendi
Matematik, Fizik ve Astronomi	Tevfik Bey
Kimya	Aziz Efendi ve muavini Bonkowski Efendi
Coğrafya	Halid Bey
Resim	Mösyö Giz
Fransızca	Konstantinidi Efendi
Rik'a	Muhtar Bey

Programlar incelendiğinde nizamnamede ön görülen şartlara dikkat edilmediği göze çarpmakta ve üç şube olarak kurulması düşünülen Darülfünun ders programında şube ayrımının istenen şekilde yapılmadığı görülmektedir. Okulun açılış tarihinde uygulanan programla 1871 yılı programları arasında edebiyat dersleri açısından tek fark ise bu programa Kitabet ve Edebiyat dersi yanında Rik'a dersinin eklenmiş olmasıdır. Ayrıca Türk hocalar yanında gayrimüslim hocaların da hoca listesinde yer aldıkları görülmektedir.

Maarif Nezareti'nin Darülfünuna rağbeti artırmak için nizamname şartlarını hafifleterek, Darülfünuna girişi kolaylaştırma hususunda yayınladığı yazıda Darülfünunun her ne kadar istenilen seviyeye ulaşamamış ise de, açılışından bu yana ilmin yayılmasında önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Darülfünun ders programı, halk ve özellikle memur kesiminin dersleri takip edebilmesi de göz önünde bulundurularak Takvim-i Vekayi'de neşredilmiştir. Bu ders cetveli 16 Ocak 1871(1 Şaban 1288) tarihine kadar birkaç defa ilan edilmiştir (İhsanoğlu, 1990: 734):

Tablo-19. 1871 Yılı Darülfünun Programı

Günler	Dersler	Saat	Hocalar
Cumartesi	Astronomi	4-5	Tevfik Bey
	Türk Edebiyatı	5-6	Selim Efendi
Pazar	İlm-i Mevalid	4-5	Rıfat Bey
	Fizik	5-6	Aziz Efendi
Salı	Türk Edebiyatı	5-6	Selim Efendi
Çarşamba	Türk Edebiyatı	4-5	Selim Efendi
	İlm-i Mevalid	5-6	Rıfat Bey
Perşembe	Fizik	4-5	Aziz Efendi
	Astronomi	5-6	Tevfik Bey

Bu programda o güne kadar elde edilen tecrübelerle dayanılarak derslerin yeniden ve öğrencinin ihtiyacına daha uygun şekilde düzenlenmek üzere ders günleri ve saatlerinin ayarlandığını, ayrıca programa İlm-i Mevalid ve Astronomi dersleri ilâve edildiğini görmek mümkündür. Ayrıca çok önemli bir gelişme olarak daha önce ilan edilen programlardaki Kitabet ve Edebiyat dersinin adının Türk Edebiyatı olarak değiştiği görülmektedir.

10 Şubat 1872 tarihli Hakayıkı’l Vekayi gazetesindeki “Darülfünunda ne hakkıyla tedrise ne de layıkıyla tahsile muktedir muallim ve talebe bulunamayıp akıbet tatil edildi” ibaresi Darülfünunun kapatıldığını açıkça ifade etmekte ise de, derslerin bir yıl daha devam ettiği Devlet Salnamesi’ndeki ders programından anlaşılmaktadır (İhsanoğlu, 1990: 733).

1289 (1872) yılı Devlet Salnamesi’nde yer alan bilgilerden Darülfünun müdürlüğüne, Kazım Efendi’nin yerine, yine Darülfünun müderrislerinden Hilmi Efendi’nin getirildiği ve o yılın ders programının da önceki programlara göre çok değişmiş ve ders sayısının azalmış olduğu anlaşılmaktadır. Öğrenci mevcudu ise yüz

kişiden ibarettir. Ders programında, Matematik dersinin Miralay Hafız Bey, Coğrafya dersinin Kolağası Arif Efendi, Tarih dersinin Ahmet Hilmi Efendi, Kompozisyon (İnşa) dersinin Sadık Bey, Rik’a dersinin ise Naşid Bey ve Tayyar Efendi tarafından yürütüldüğü ifade edilmektedir (İhsanoğlu, 2010: 133).

1872’de Darülfünunun öğrenci sayısı 100 kişiye, 1873’te ise 73 kişiye inmiştir. Ders programları yine değiştirilmiş olup, Matematik, Coğrafya, Tarih, İnşa (Kompozisyon) derslerinin varlığı dikkati çekmektedir. Programda Arapça, Farsça ve Rik’a dersleri de bulunmaktadır (Siler, 1992: 41).

Ayrıca Darülfünun-ı Osmanî’de her yılın Ramazan ayına mahsus gece dersleri geleneği söz konusudur. 1287 yılı halka açık Ramazan konferanslarında hangi konuların işleneceği hususu, 2 ay öncesinden resmen duyurulmuştur. “Müsemmerât-ı İlmiye ve Edebiye” başlığı altında yazılı olan dersler arasında Edebiyat da vardır (Siler, 1992: 37).

Bilinen son Darülfünun ders programı 1290 (1873) yılı Devlet Salnamesi’nde görülmektedir. Bu programda, Matematik dersi hocası Hafız Paşa, İnşa hocası Sadık Bey, Coğrafya hocası Arif Efendi, Arapça hocası Hamid Efendi, Tarih hocası Ahmed Hilmi Efendi ve Rik’a hocası Tayyar Efendi olarak kaydedilmektedir. Bu salnamede Darülfünun müdürü yine Hilmi Efendi olup öğrenci sayısı ise yetmiş üç kişiye inmiştir. Bu tarihten sonra Devlet salnamelerinde Darülfünun ders programları yer almamaktadır (Siler, 1992: 42).

1870-73 yılları arasında, kesintisiz eğitim verildiği anlaşılan bu ikinci Darülfünundan veya şubelerinden mezun verilip verilmediği bilinmemektedir. Ayrıca bu kurumun faaliyetlerinin ne şekilde bittiği henüz tam olarak açıklığa kavuşmamıştır (İhsanoğlu, 1990: 733-734). 20 Şubat 1870’de Sadrazam Ali Paşa’nın hazır bulunduğu bir törenle açılan Darülfünun 1873’te kapatılmıştır (Arslan, Gencer, 2004: 6-7).

Berkes de Fransız Maarif Bakanı Dunuy’nin raporunda açılmasını tavsiye ettiği üniversitenin ilginç bir ad altında Darülfünun yani “fenler evi” adıyla törenle ve hararetli nutuklarla açılmış olmakla birlikte gerçek bir üniversite olarak çalışmaya başlayamadığını, ne zaman ve nasıl söndüğünün de bilinmediğini ifade etmektedir. Ona göre bu kurum büyük bir ihtimalle öğretim kadroları, öğrencileri ve dersleriyle daha yerleşmeden genel konferanslar süresi içinde ya 1871 yılı sonunda ya da 1872 yılı başında kapanmıştır. Bu sönmeye ve kapanmaya “Cemalettin-i Afganî” olayının sebep

olduğu iddia ediliyorsa da gerçekte bu olayın önemi sadece bu “fenler evi”ne karşı şeyhülislamlık tarafından bir darbe indirilmesine bu adamın iyi bir vesile hazırlamış olmasıdır (Berkes, 2007: 238).

1870’te Ramazan konferanslarında Cemaleddin Afganî’nin sanat üzerinde yapmış olduğu konuşmanın sebebiyet verdiği hadiselerden sonra Darülfünunun kapatıldığı yolundaki görüşlerin aksine, İhsanoğlu bu kurumun 1870-73 yılları arasında eğitim faaliyetlerini sürdürdüğünü ifade etmektedir. Ancak yine de 1873 yılından sonra niçin ve ne şekilde kapandığı kesin ve açık olarak bilinmemektedir. Kapanmasındaki sebeplerin başında, mali imkânsızlıklar ve yeterli öğrenci ve hocanın bulunmaması gibi sebepler olduğu düşünülebilir. Ayrıca Darülfünunda okutulmakta olan derslerin aynı şekilde meslek adamı yetiştiren Darülmualimin, Darülmualimat, Mektebi Mülkiye ve İdadiler gibi okullarda da okutulmasının ve bu okulların, öğrenciler ve ebeveyn tarafından daha fazla tercih edilmesinin bunda etkili olduğu söylenebilir (1990:736).

Cemaleddin Afganî’nin konuşmasının bahane edilerek Darülfünunun kapatılışı konusunda Bilsel’in görüşü “hoşnutsuzluğun esası, Tanzimat’ın Batı’ya, yani garba dönüşüdür. Garp zihniyetini taşıyanların açtıkları Darülfünun bu zihniyeti çekemeyenlerin hücumu ile kapatılmıştır.” şeklindedir (1943: 21). Maarif Tarihi yazarı Ergin ise Darülfünunun kapatılmasına asıl sebep olarak cehalet ve taassubu göstermektedir (1977: 559).

4.2.1.3. Darülfünun-ı Sultanî (Üçüncü Darülfünun) Dönemi (1874-1878)

1873’te Darülfünun-ı Osmanî kapatılmasına rağmen, Batı tarzında bir üniversite kurma girişimlerine devam edilmiş; 1874-75 öğretim yılında Mekteb-i Sultanî içinde Darülfünun yeniden açılmıştır (Ergin, 1977: 562).

Üniversitenin bu üçüncü kuruluşu ilk ikisinden farklı bir mahiyette olmuştur. 1868’de açılmış olan Mekteb-i Sultanî (Galatasaray), ilk mezunlarını 1871’de vermiş ve başarılı bir eğitim kuruluşu olduğu kabul edilmiştir. Memlekette bir üniversite (Darülfünun) kurulmasına çalışan Saffet Paşa tekrar Maarif Nazırı olduğunda bunu gerçekleştirebilmek için Mekteb-i Sultanî’nin kadrosu içinde lise gibi kısmen

Fransa'dan getirilecek öğretim üyeleri ile Fransızca tedris edilecek yüksek öğretim sınıfları tesis etmeyi düşünmüş, bunun için 1874-1875'de Mekâtib-i Âliye-i Sultanîye adı ile ilk sınıflar açılmıştır (Orhonlu, 1973: 59). 1876'da Galatasaray Sultanîsi içinde, medrese çevrelerinden uzakta açılan bu Darülfünun'un üç şubesi vardır (Ergin, 1977: 559):

- 1- Hukuk Mektebi
- 2- Turuk ve Maâbir (yollar ve köprüler) Mektebi / Mühendislik Mektebi
- 3- Edebiyat Mektebi

Nizamnameye göre Edebiyat Mektebi'nde okutulacak dersler şunlardır:

- 1- Mantık
- 2- Arap Edebiyatı
- 3- Yunan Edebiyatı
- 4- Latin Edebiyatı
- 5- Hikmet (İlm-i Felsefe)
- 6- İlm-i Asâr-ı Atikâ (Arkeoloji)
- 7- Tarih-i Umumî

Bu derslerden yıl sonunda yapılacak yazılı ve sözlü sınavları başarıyla geçenlere "Muallim-i Edebiyat" unvanı verilmektedir (Arslan, 1995: 46). Aynî bu tarihte Edebiyat Fakültesinin programında bu derslere ilaveten İlm-i Esâtır-i Evvelin (Mitoloji) adlı bir dersin de okutulduğunu ifade etmektedir (2007: 32).

1876-1877 ders yılında Edebiyat Mektebi dersleri ve hocaları şu şekildedir: Mantık ve Edebiyat-ı Arabiye: Kerim; Tarih-i Umumî ve Hikmet-i Tarih: Goold; Edebiyat-ı Yunaniye ve Lâtiniye: Karalidis; Hikmet: Perar; İlmi Âsâr-ı Atika: Jokmo. Bu ders yılında Edebiyat Mektebi'nin öğrenci sayısı 25 kişidir (Siler, 1992: 55-56).

Ders programında Arap, Yunan ve Latin Edebiyatlarına yer verilip, Osmanlı-Türk Edebiyatı'ndan bahsedilmemesi ve ders hocalarının çoğunun gayrimüslim olması dikkat çekicidir.

Darülfünun-ı Sultanî, ortaöğretimin yeterli olmaması, finans kaynağı ve araç gereçlerin temin edilmemesi, yeterli sayı ve düzeyde hocaların bulunmaması ve teşebbüsün daha çok taklit düzeyinde kalması dolayısıyla başarısız olmuştur (Arslan; Gencer, 2004: 7-8). Bu ders programı tam olarak tatbik edilmeden 1877-1878 öğretim yılında kapatılan Edebiyat Mektebi de tekrar açılmamıştır (Arslan, 1995: 46). 1875-1877 yılları arasında öğretim yapan, Osmanlı ülkesinde Türkçe, Fransızca veya diğer dillerden birinde ders okutacak derecede öğretmen yetiştirmek için açılan Darülfünun-ı Sultanî Edebiyat Mektebi'nin hiç mezun veremediğini de belirtmek gerekir (Siler, 1992: 55-56).

Darülfünun deneyinin olumsuz sonucundan sonra Safvet Paşa, eğitim bakanı olmadığı 1879 yılında yazdığı özel bir mektupta bu rüyasını daha keskin ve radikal bir biçimde ifade etmekte; reform yoluna ciddi ve samimi olarak girmedikçe, Avrupa uygarlığını “bütünü ile” anlamadıkça devletini gerçek bir uygar Avrupa devleti hâline getirmediği, Türkiye'nin Avrupa'nın karışmalarından ve efendiliğinden asla kurtulamayacağını söylemektedir. Ona göre bu yapılmadığı takdirde, Türkiye prestijini, haklarını, hatta bağımsızlığını kaybetmeye mahkûmdur (Berkes, 2007: 238).

4.2.1.4. Darülfünun-ı Şahane (Dördüncü Darülfünun) Dönemi (1900-1908)

Darülfünun-ı Sultanî'nin faaliyetleri sona erdikten sonra, Osmanlı Devleti'nde 1900 yılına kadar ülkenin ilim ve eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması çalışmaları arasında yeni bir Darülfünun kurma teşebbüsüne rastlanmamıştır. İlk ve orta öğretim kurumları sayıca artmış ve eğitim seviyeleri yükselmiş bunun yanında devletin ihtiyaçlarına cevap vermek üzere mülkiye, tıp, hukuk, ticaret, sanayi, mühendislik ve mimarlık sahalarında ihtisaslaşmaya yönelik yüksek öğretim okulları açılmıştır (İhsanoğlu, 1993: 524).

İstanbul'da bir Darülfünun açılması lüzumunu bu devrin mektepleriyle ve her türlü ilim müesseseleriyle hayli uğraşmış olan Sadrazam Sait Paşa herkesten önce his ve ifade etmiş; 2 Şubat 1890'da talebi üzerine yazıp II. Abdülhamid'e takdim etmiş

olduğu bir layihada bir Darülfünun açılması lüzumunu uzun uzun açıklamış, bunun faydasını dile getirmiştir (Ergin, 1977: 1209-1213) .

Bir üniversitenin kurulmasının şart olduğu hususunda kanaatlerin yoğunlaşması üzerine Darülfünun, nihayet II. Abdülhamid'in tahta geçişinin 25. yıldönümünde, 1 Eylül 1900'de resmen açılmıştır. Açılan Darülfünunun resmi adı Darülfünun-ı Şahane'dir (Gencer; Arslan, 2004: 8-9). Rebiülâhır 1318 ve 1 Ağustos 1316 tarihli Nizamnameye göre Darülfünun-ı Şahane'nin üç şubesi vardır. Bunlar, Ulûm-ı Âliye-i Diniye, Ulûm-ı Riyaziye ve Edebiyat şubeleridir. Darülfünun-ı Şahane Nizamnamesine göre her yıl Ulûm-ı Âliye-i Diniye şubesine 30'ar, Ulûm-ı Riyaziye ve Edebiyat şubelerine de 25'er öğrenci alınacaktır. Bilsel'e göre öğrenci sayısındaki bu sınırlandırma "talebeyi iyi yetiştirme fikrinin değil, istibdat zihniyetinin neticesidir." (1943: 23-24). Öğrenci sayısı 25 kişiden oluşacak Darülfünun Edebiyat Şubesinin 1900'de alınan ilk öğrencilerinin 15'i Mekteb-i Mülkiye ile Hukuk Mektebi mezunlarından, 10'u ise idadi mezunlarından oluşmaktadır (Arslan; Gencer, 2004: 8-10).

Öğretim süresi üç yıl olan Edebiyat şubesinin ilk ders programı Darülfünun-ı Şahane Nizamnamesi'nde yer alan programdır. Bu programa göre bu şubede okutulan dersler şunlardır (Orhonlu, 1973: 60; Ergin, 1977: 1220; Akyüz, 2007: 237; İhsanoğlu, 2010: 195, Siler, 1992: 80):

Tablo-20. 1900 Yılı Darülfünun-ı Şahane Edebiyat Şubesi Dersleri

Dersler
Edebiyat-ı Osmaniye
Edebiyat-ı Arabiye
Edebiyat-ı Farişiye
Edebiyat-ı Franseviye
Tarih-i Osmanî
Tarih-i Düvel
Coğrafya-yı Umumi ve Osmanî ve Umrani
İlm-Âsâr-ı Atika
Usul-ı Terbiye ve Tedris
Hikmet-i Nazariye (İlm-i Ahval-i Nefs, Mantık, Ahlak, Hikmet-i Bedayi)

Tablo-20.'deki programda fiili olarak verilen derslerin bazıları öğretim üyesinin olmaması nedeniyle yapılamamıştır. Mevcut öğretim üyeleri ve okuttukları dersler ise şu şekildedir (Orhonlu, 1973: 60):

İslam ve Osmanlı Tarihi: Abdurrahman Şeref Efendi

Osmanlı Edebiyatı: Ata Bey

Genel Coğrafya: Celâl Bey

İlm-i Ahvâl-i Nefs: Emrullah Efendi

Fransız Edebiyatı: Mansieur Perar

Arap ve Fars Edebiyatı: Abdurrahman Süreyya Efendi

Bu dönemde Edebiyat Şubesi'nde okumuş olan Ergin'in dersler hakkındaki gözlemleri oldukça dikkat çekicidir.

“ Fransız Edebiyatı diye gösterilen ders ilk mektepler için yazılmış olan kıraat kitabını okutup tercüme ettirmekten, biraz imla yazdırmaktan ve biraz da konuşturmadan ibaretti. İstanbul'dan başka Anadolu ve Rumeli'nin muhtelif idadilerinden gelmiş olan talebenin tahsil seviyesi daha başka türlü okumaya ve okutmaya müsait değildir. İstanbul idadileri arasında bile çok fark vardı. Arap ve Fars Edebiyatları derslerinde de bu dillerde manzum, mensur birkaç parça yazdırılıp lügatlerini belletmek ve Türkçeye tercüme ettirmekten başka bir metot takip edilmezdi. Osmanlı Edebiyatına gelince, bu da bir dereceye kadar sonraları Metinlerin Şerhi adını alan ders gibi okutuluyordu. Programda İslam ve Osmanlı tarihiyle beraber bir de Tarih-i Düvel görülüyorsa da bu son tabir Tarih-i Umumi karşılığı olduğundan ve 1900 yılında yani Darülfünunun açıldığı tarihte fena bir tesadüf ve talihsizlik eseri olarak bütün yüksek mekteple idadilerin programından Tarih dersleri kaldırılmış bulunduğundan Darülfünun'da Osmanlı ve İslam tarihinden başka tarih okutulmuyor denilmesin diye Tarih-i Düvel tabiri kullanılmıştır. Fakat böyle bir Tarih de okutulmuyordu. Şu hâlde bunlar göz boyamak için programa konulmuş demek olur. Yine programda görülen Hikmet-i Nazariye, Felsefe mukabili olmak lazım gelir. Şu da gösterir ki II. Abdülhamid rejimi Edebiyat'tan ve Tarih'ten korktuğu kadar Felsefe'nin memlekette bilinmesinden ve yayılmasından da çekiniyordu. Bir de Felsefe müntesipleri dinsiz olacağı zannedileceği için Halife-i Müslimin bu dersi de okutturmak istemiyordu. Fakat onun hükümeti kapalı

bir tabir ile bu dersi Darülfünun Nizamnamesine koymuştu. Felsefenin okutulmasının hoş görülmeyen kısmı bilhassa Metafizik tarafı idi.”(Ergin, 1977: 1222-1223).

Dersler arasında görülen Usul-i Terbiye ve Tedris dersi bu bölüm mezunlarının öğretmen olarak istihdam edileceğini göstermektedir. Ayrıca Darülfünun-ı Şahane mezunlarının öğretmenlik mesleğinde istihdam edilmeleri hususunda zaman içinde ortaya çıkan tereddütlerin kalkmış olduğunu ve Darülfünun-ı Şahane mezunlarının öğretmenlik yapmalarına kesin olarak karar verildiğini; ayrıca eğitim ve öğretimin en önemli mesele olduğu, öğretmenlerin iyi yetiştirilmeleri gerektiği, en iyi yetişmiş elemanların öğretmenliği seçmeleri için öğretmen maaşlarının artırılmasının şart olduğu, seviyesi düşük öğretmenlerin ders vermeye devam etmeleri hâlinde öğrencilerin “zihinleri beyhude yere yorulmuş” olacağı gibi ilginç hususların Maarif Nezareti’nde tartışıldığını da anlatan bir gazete yazısı (İkdam, 4371. 4.8.1906; 2) da haber vermektedir (Siler, 1992: 72). Bundan kısa bir süre sonra da Nizamname’nin 23. maddesi değiştirilerek Darülfünun-ı Şahane’nin bir şubesini “Mezuniyet Rüusu ile bitirenler, alanlarına göre Mekteb-i Sultanî, Ticaret Darülmualimin ile İstanbul ve taşradaki idadilere öğretmen olarak atanabilmişlerdir.” (Siler, 1992: 72).

Bu tarihte Darülfünunda öğrenci olabilme şartları “18 yaşından büyük olmamak; iyi ahlâk sahibi olmak, Mekteb-i Sultanî, Ticaret, Darüşşafaka ve idadi mezunları ile bu okulun mezunları derecesinde olduklarını sınavla ispat etmek” tir. Mezun olmak için ise öğrencinin ilk önce son sınıf derslerinden sonra da mensup olduğu bölümün bütün derslerinden yapılacak sözlü sınavda başarılı olması gerekmektedir. Ayrıca, sınavlarda başarılı olan öğrencinin ilmî bir konuda bir çalışma yapması da istenmektedir (Arslan; Gencer, 2004: 9-10). Edebiyat Şubesi’ne başvuran adayların ise Türkçe, Arapça ve Farsça derslerinden sınava girmesi gerekmektedir (İhsanoğlu, 2010: 201).

Darülfünun-ı Şahane’nin kuruluşu sırasında öğretim süresi üç yıl olarak düşünülen Edebiyat Şubesi’nde iki yıllık öğretim sonucunda bir değişiklik yapmak üzere Maarif Nezareti harekete geçmiş; Ağustos 1902 tarihinde Maarif Mezarreti, Fünun Şubesi’nin öğretim süresinin üç yıl olarak kalmasını gerekli bulurken, Edebiyat Şubesi’ndeki “tedrisat-ı hazıranın” tamamlanması için iki yıllık sürenin yeterli olduğu görüşüne varmıştır. Maarif Nezareti bu görüşünü bir tezkere ile 6 Ağustos 1902 tarihinde Sadarete bildirmiş; bu yapılan teklifi yerinde bulan Sadaret konuyu padişaha

12 Ağustos 1902 tarihinde arz etmiştir. 26 Ağustos 1902 de padişahın da kabul etmesi üzerine Edebiyat Şubesi'nde öğretim yılı iki yıla indirilmiş ve iki yılda başarılı olan öğrencilerin mezun olmalarına karar verilmiştir.

Buna göre, 1902 yılında Darülfünun Edebiyat Şubesinin yeniden oluşturulan programı aşağıdaki tabloda verilmektedir (Aynî, 2007: 34; Gencer, Arslan, 2004: 10-11):

Tablo-21. 1902 Yılı Darülfünun-ı Şahane Edebiyat Şubesi Dersleri

Dersler	Birinci Yıl	İkinci Yıl
Mantık ve Ahlâk	2	2
Edebiyât-ı Osmanîye	1	1
Edebiyât-ı Arabiye ve Fârisiye	2	2
Edebiyât-ı Franseviye	2	2
Tarih-i Osmanî ve Düvel	2	2
İlm-i Âsâr-ı ve Atika	1	1
Usûl-i Terbiye ve Tedrisiye	-	1
Coğrafya-yı Umûmî, Umrâni, Etnografya	2	2
Toplam	12	13

Ata Bey Edebiyat-ı Osmaniye; Abdurrahman Süreyya Efendi Edebiyat-ı Arabiye ve Farisiye; Abdurrahman Bey Tarih-i Osmanî ve Tarih-i Düvel; Celal Bey Coğrafya-yı Umumi; Emrullah Efendi Hikmet-i Nazariyeden İlm-i Ahval-i Nefs derslerini Darülfünun Edebiyat Şubesinde okutacak hocalardır. Usûl-i Terbiye ve Tedrisiye hocalığına da Menemenlizade Tahir Bey tayin edilmiştir (İhsanoğlu, 2010: 200- 206).

Edebiyat Şubesi'nin 1903 yılındaki ilk 7 mezununun isimleri şunlardır: Piriştineli Eyub Sabri Efendi, İstanbullu Ahmed Nazmi Efendi, İstanbullu Osman Nuri Efendi, İstanbullu Ahmed Süreyya Efendi, İstanbullu Lütü İhsan Efendi ve İstanbullu Mehmet Hakkı Efendi (BOA, Y.MTV.250/135).

Darülfünun-ı Şahane adıyla açılan bu kurum o yıllarda daha çok Avrupa'ya öğrenim için giden öğrencileri engellemek maksadıyla açılmasına padişahın irade gösterdiği bir kurum olmuştur. Darülfünun için ayrı bir idareye, ayrı bir binaya da gerek görülmemiş, Cağaloğlu'ndaki Mülkiye Mektebi binası içinde ayrılan yerler Darülfünun şubelerine tahsis edilmiş, Darülfünun'un idaresi de o mektebin müdürüne verilmiştir. (Ergin, 1977: 1219; Akyüz, 2007: 237).

Ayas'ın bu Darülfünun konusundaki düşünceleri ise şöyledir:

“Memleketin o zamana kadar Maarifçe erişebildiği seviyeye göre Darülfünun bu açılışında da şüphesiz deyimlediği kavramlardan çok uzaktı. Öte yandan çevredeki siyasi havanın baskısı onun gelişmesine de bir engeldi. İkinci Abdülhamit, ilkin Maarif işlerine olumlu bir ilgi göstermekten hoşlanmıştı. Ancak erkine güven arttıkça bu ilgi gevşemekle ve savsamakla kalmadı, etrafını çevirenlerin kışkırtmalarına da kapılarak bütün mekteplere ve aydınlara karşı şüpheli ve kaygılı bir tavır takındı. Bu yüzden mektepler bir yandan Hükümet eliyle, öte yandan “Hafiyeye” denilen gizli teşkilat adamlarıyla ezici bir baskı altına alındı. Yeni açılan Darülfünun programlarında siyasi havadaki olumsuzluğun izleri apaçık görünüyordu. Bundan başka muallimler, müfettişlerle hafiyelerin denetlemesi ve gözlemesi altında tutulmaktaydı.” (1948: 273).

1900'de açılan bu üçüncü Darülfünun 1908 inkılâbına kadar sekiz yıl bu hâlde devam etmiştir. İnkılâptan sonra memleket idaresinin her kısmında birçok yeniliklere başvurulduğu sırada Darülfünun da yenilikten hissesini almakta gecikmemiş öncelikle sığıntı olarak içinde bulunduğu Mülkiye Mektebi binasından çıkartılarak 8 Ağustos 1325 tarihinde Veznecilerdeki Zeynep Hanım Konağına Hukuk Mektebiyle birlikte yerleştirilmiştir. Yönetimine ayrı bir müdür getirilerek programları baştan aşağı değiştirilmiştir. Yeni programda tarihe, edebiyata ve felsefeye dair dersler konulmuştur. Öğrenci kabulü ve sayısı hakkındaki sınırlama kaldırılarak öğrenciden ücret almaktan da vazgeçilmiştir (Ergin, 1977: 1224).

“Müslüman dünyasının ilk gerçek yerli modern üniversitesi” (Ergin, 1977: 997; Lewis, 2007:180) olarak değerlendirilen bu Darülfünun'un da amacına ulaşamamış olmasını Ergin, diğer iki teşebbüsten farklı olarak şu sebeplere bağlamaktadır:

“Birincisi mutlakiyet rejiminin İstanbul'da talebe kalabalığından ürkmesi, ikincisi siyasi, içtimai, felsefi ve edebî hatta tarihî derslerin talebenin fikri açılmamak maksadıyla programlara konulmamış olması, üçüncüsü muallimlerin takrirlerini kontrol

etmek üzere Maarif Müfettişlerinin sınıflara girip dersleri dinlemesi.”(1977: 1220-1221).

İhsanoğlu ise bu Darülfünunu Osmanlı Devleti’nde ve genel olarak İslam dünyasında ilk edebiyat ve fen fakültelerinin temellerinin atılması ve üniversite kurumunun hukuki ve resmi olarak sürekliliğini sağlamış olması nedeniyle başarılı bulunmaktadır (2010: 207). Ayrıca Darülfünun-ı Şahane’nin kurulması birçok tarihçi tarafından da Batı örneklerine göre gerçek bir üniversite başlangıcı olarak görülmüştür. (Widmann, 2000: 54).

4.2.1.5. Darülfünun-ı Osmanî (İstanbul Darülfünunu) Dönemi (1908-1914)

Darülfünun-i Şahane adı II. Meşrutiyet’ten sonra kullanılmamış; 1908-1914 yılları arasındaki yayınlarda Darülfünun, Darülfünun-i Osmanî ya da İstanbul Darülfünunu olarak adlandırılmıştır.

Meşrutiyet Döneminde Maarif Nazırı olan Emrullah Efendi kendisinin de hocalık yaptığı bu Darülfünuna büyük ilgi göstermiş; Tubâ Ağacı Nazariyesi ile eğitim sisteminde düzenleme ve iyileştirmenin ilk eğitimden değil üniversiteden başlanması gerektiği görüşü ile Darülfünunun yerinin daha iyi anlaşılmasına ve yeni yönetimin Darülfünuna daha fazla ilgi göstermesine yardımcı olmuştur. Emrullah Efendi bu kurumun ıslahı için büyük çaba harcayarak özellikle öğrencilerin dikkatli seçilmesi, üniversitede sıkı bir disiplin uygulanması, üniversitede özerklik meselesi ve yabancı dil eğitimi konuları üzerinde durmuştur (İhsanoğlu, 2010: 223-224).

Darülfünun-i Osmanî Edebiyat Şubesinin 1908’de Heyet-i İlmiye tarafından hazırlanan yeni ders programı aşağıdaki şekildedir (İhsanoğlu, 2010: 215):

Tablo-22. 1908 Yılı Darülfünun-ı Osmanî Edebiyat Şubesi Dersleri

Edebiyat Şubesi Birinci Yıl Ders Programı		
Edebiyat-ı Türkiye	2	Halid Ziya
Edebiyat-ı Arabiye	2	Fehmi Efendi
Edebiyat-ı Farisiye	2	Abdülkadir Nuri
Edebiyat-ı Franseviye	2	Mösyö Peru
Tarih-i Umumî	2	Şuayip Bey
Coğrafya	2	Celal Bey
İlm-i Hikmet ve Tarih-i İlm-i Hikmet	2	Emrullah Efendi

Edebiyat Şubesi İkinci Yıl Ders Programı		
Edebiyat-ı Türkiye	2	Halid Ziya
Edebiyat-ı Arabiye	2	Fehmi Efendi
Edebiyat-ı Farisiye	2	Abdülkadir Nuri
Edebiyat-ı Franseviye	2	Mösyö Peru
Tarih-i Umumî	2	Şuayip Bey
Coğrafya	2	Celal Bey
İlm-i Hikmet ve Tarih-i İlm-i Hikmet	2	Emrullah Efendi
Tarih-i Osmanî	2	Efdaleddin Bey
Usul-i Tedris	1	Emrullah Efendi

Edebiyat Şubesi Üçüncü Yıl Ders Programı		
Edebiyat-ı Arabiye	2	Zehavizade Cemil Bey
Edebiyat-ı Farisiye	2	Veled Efendi
Edebiyat-ı Franseviye	2	Mösyö Peru
Edebiyat Tarihi	2	Halid Ziya

Tarih-i Umumî	2	Şuayip Bey
Coğrafya	2	Celal Bey
İlm-i Hikmet ve Tarih-i İlm-i Hikmet	2	Emrullah Efendi
Tarih-i Osmanî	2	Abdurrahman Şeref Bey
Usul-i Tedris	1	Emrullah Efendi
İlm-i Asar-ı Atika ve İlm-i El sine	2	Halil(Edhem) Bey ve Necib Asım Efendi

Tablo-22.'deki program, 1900 yılında Darülfünun-ı Şahane Edebiyat Şubesi için hazırlanan programla karşılaştırıldığında ders sayısı ve ders saatlerinde önemli değişiklikler göze çarpmaktadır. İlm-i Ahval-i Nefs dersi kaldırılmış, İlm-i Hikmet ve İlm-i Hikmet Tarihi gibi yeni dersler ilave edilmiştir. Ayrıca Darülfünun-ı Şahane döneminde Edebiyat-ı Osmanî adını alan dersin adının yeniden Edebiyat-ı Türkiye olarak değişikliğe uğraması kayda değerdir.

II. Meşrutiyet dönemi başlarında Edebiyat Fakültesi'nin öğretim üyesi kadrosunun o dönemin en önde gelen ilim ve fikir adamlarından oluştuğu görülmektedir. Bunların isimleri şöyledir: Abdurrahman Şeref Bey, Ahmet Mithat Efendi, Mehmet Akif (Ersoy) Bey, Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey, A. Hikmet Bey, Manastırlı İsmail Hakkı Bey, Efdal (Efdalüddin) Bey, Hüseyin Daniş, Mustafa Asım Bey, Hakkı Bey, Ahmed Naim Bey, Ömer Hayri Bey, Mesud Bey, Fehmi Bey, Ziyaeddin Bey, Şükrü Bey, Hakkı Bey, Asım Bey, Abdüllatif Bey, Esad Efendi, Kamil Bey, Sırrı Bey, Şevket Bey (Arslan, 2004: 24).

1908-1909 ders yılının başlamasından kısa bir süre sonra ise Edebiyat dersinin üçe ayrıldığı; birinci sınıf Kavaid-i Nazım ve Şiir dersine Mehmet Akif (Ersoy)'in, ikinci sınıf Hikmet-i Bedayi dersine Hüseyin Cahit (Yalçın)'in, üçüncü sınıf Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye dersine Dr. Rıza Tevfik (Bölükbaşı)'in tayin edildikleri görülmektedir (Siler, 1992: 122).

1910 yılında Edebiyat Fakültesi'nde Edebiyat Muallimi olarak görev yapan Halit Ziya (Uşaklıgil) Bey'in Osmanlı Sarayında Başkatip olması dolayısıyla 2. sınıftaki Edebiyat-ı Osmanîye dersine Hamdullah Suphi (Tanrıöver) ve 3. Sınıftaki Tarih-i

Edebiyat dersine Ahmet Hikmet Bey vekâleten atanmışlardır. Daha sonra Hamdullah Suphi Bey Fenn-i Terbiye muallimliğine de tayin edilmiştir (Arslan, 2004: 13). II. sınıftaki Edebiyat ve III. sınıftaki Tarih-i Edebiyat dersleri muallimi Ali Ekrem Bey'in rahatsızlığı ve bu dersleri vekâleten yapan Şefik Bey'in istifasından dolayı, II. Sınıftaki Edebiyat dersi muallimliğine Mehmet Akif Bey ve III. sınıftaki Tarih-i Edebiyat dersi muallimliğine Faik Reşat Bey seçilmiştir (Aynî, 2007: 37; Arslan, 2004: 18).

Darülfünun 1912 yılında çok önemli bir dönüşüm yaşayarak II. Meşrutiyetin ilerici aydınlanmacı kadrosunca yeniden düzenlenmiştir. Bu tarihte Darülfünunun adı İstanbul Darülfünunu olarak değiştirilmiştir. II. Meşrutiyet'le iktidara gelen İttihat ve Terakki Cemiyeti ve üyeleri eğitime ve Darülfünuna büyük önem vererek modern üniversitenin doğuşunu başlatmışlardır (Hatiboğlu, 2000: 55).

22 Nisan 1912 tarihli Darülfünun Nizamnamesi, Emrullah Efendi'nin niçin Darülfünunu bir mesele olarak ele almış olduğunu açıkça göstermektedir. Emrullah Efendi Nizamnamenin gerekçesinde,

“Darülfünun dediğimiz yüksek müesseseler ilimlerin ve fenlerin hem neşrine hem terakkisine hizmet eder. Bu iki hizmet birbirinden ayrıdır. İlimleri fenleri neşretmek malum olduğu üzere halk arasına yaymak ve dağıtmak demektir. Bu cihetle Darülfünunlar yüksek tedrisata mahsus mektepler vazifesini ifa eder ve bu bakımdan maarifin en yüksek intişar merkezi olmakla beraber tali ve iptidai mekteplerin terakki ve tekâmülünün vasıtasıdır. Darülfünunları mükemmel olan memleketlerin tali ve iptidai mektepleri de o nispetle mükemmel olur.” demektedir (Kansu, 1932: 66).

21 Nisan 1912 (4 Cemayülevel 1330) tarihli nizamnameye göre Darülfünun beş şubeden oluşmaktadır:

- 1- Ulûm-ı Şeriye Şubesi
- 2- Ulûm-ı Hukukiye
- 3- Ulûm-ı Tabiiye
- 4- Fünun
- 5- Ulûm-ı Edebiye (Orhonlu, 1973: 60-61)

1912 yılında Müderrisler Meclisi'nin Edebiyat Şubesi için hazırladığı ders cetveli ise şu şekildedir (Aynî, 2007: 47):

Tablo-23. 1912 Yılı İstanbul Darülfünunu Edebiyat Şubesi Dersleri

Dersler		1. yıl	2. yıl	3. yıl	Toplam
Edebiyat-ı Türkiye		2	2	2	6
Felsefe		3	3	3	9
Tarih-i Felsefe		-	-	2	2
Terbiye		-	2	-	2
İktisat		1	1	1	3
Mehasin		-	2	-	2
Tarih-i Umumî		4	2	2	8
Tarih-i Osmanî		2	1	1	4
Coğrafya		1	1	1	3
Tarih-i Edebiyat-ı Arabiye		-	-	2	2
Edebiyat-ı Arabiye	} Birisi mecburi	4	4	4	12
Edebiyat-ı Farisiye		3	3	3	9
Fransızca	} Birisi mecburi	3	3	3	9
İngilizce		2	2	2	6
Almanca		2	2	2	6
Rusça		2	2	2	6

Tablo-23.'teki programın 1908-1909 ders yılındaki programa göre daha ileri olduğu görülmektedir. İlm-i Hikmet yerine Felsefe adının tercih edilmesi, Tarih-i İlm-i Hikmet yerine de Tarih-i Felsefe adının kullanılması dikkat çekmektedir.

İstanbul Darülfünunu Edebiyat Şubesinde 1912-13 öğretim yılında 23 hoca, 228'i Müslüman, 15'i Rum, 13'ü Musevi ve 10'u Ermeni olmak üzere 266 öğrenci bulunmaktadır (Arslan, 1995: 57).

Emrullah Efendi'nin Darülfünun ile ilgili düzenlemelerinden eğitim ve sınavları ele alan kısmı Maarif Nazırı Şükrü Bey zamanında 1913 yılında talimatname olarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre ders programlarında yapılan en önemli yenilik “ders takımları” adıyla yapılan düzenlemedir. Bu tarihte Edebiyat Şubesi ders takımları ve dersleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (İhsanoğlu, 2010: 238; Aynî, 2007: 43):

Tablo-24. Darülfünunu Ders Takımları

Felsefe Takımı	İlmü'n Nefs İlm-i Mantık ve Ahlak Felsefe-i Ülâ ve Tarih-i Felsefe Terbiye
Tarih ve Coğrafya Takımı	Tarih-i Umumî Tarih-i Siyasi Tarih-i Osmanî Coğrafya
Ulum-ı İçtimaiye Takımı	İlm-i İçtimai İlm-i İktisat
Edebiyat Takımı	Edebiyat-ı Türkiye ve Tarih-i Edebiyat-ı Türkiye Tarih-i Edebiyat-ı Garbiye Mehasin Edebiyat-ı Arabiye ve Farisiyeden biri
Elsine Takımı	İngilizce Fransızca Almanca Rusça

Görüldüğü gibi Fakülte içinde ihtisas bölümlerinin ayrılması ancak İttihat ve Terakki hükümetleri zamanında yapılan Darülfünun ıslahatından sonra olmuştur. 1913-1918 yılları arasında Darülfünunun bu arada Edebiyat Fakültesi'nin birçok eksikleri tamamlanarak ihtisaslaşmaya doğru giden eğitim başlamıştır. Bu dönemde Edebiyat Fakültesinde yapılan bir diğer önemli değişiklik de El sine yani yabancı diller kısmının açılmasıdır.

Aynı Talimatname'ye göre Edebiyat Şubesinde okutulan dersler şunlardır (İhsanoğlu, 2010: 548):

Tablo-25. 1913 Yılı İstanbul Darülfünunu Edebiyat Şubesi Dersleri

Dersler	Saat
Edebiyat-ı Türkiye	6
Tarih-i Edebiyat-ı Türkiye	6
Edebiyat-ı Arabiye	6
Edebiyat-ı Farisiye	6
Felsefe ve Tarih-i Felsefe	6
Tarih-i Umumî	8
Tarih-i Osmanî	6
Coğrafya	6
Tarih-i Edebiyat-ı Arabiye	6
İktisat ve Ulûm-ı İçtimai	4

II. Meşrutiyet döneminde Darülfünun öğrencilerinin sayıca artmasına paralel olarak mezunları da çoğalmıştır. 1912-1913 ders yılında Edebiyat'tan 30, 1913-1914 ders yılında 8 kişi diploma almıştır. Edebiyat Fakültesi'nden 1903'ten itibaren 1915 yılına kadar, 289 kişi mezun olmuştur. 1912-1913 ders yılında toplam 5160 Darülfünun öğrencisi bulunmaktadır. Bunun 266'sı Ulûm-ı Edebiyye Şubesine aittir. 1913-1914 ders yılında ise, Ulûm-ı Edebiye Şubesi'nde 201 öğrenci bulunmaktadır (Siler, 1992: 102-103).

4.2.1.6. 1914-1918 Yılları Arasında Darülfünun

1913 yılından itibaren Darülfünunun iyileştirilmesi için yeni kürsüler kurulması, genç ve yetenekli elemanların alınması, Avrupa ve Amerika'ya öğrenciler gönderilmesi, yabancı uzmanlar getirilmesi, Türk kültürünün araştırılması, fakülte dergilerinin çıkarılması ve kurumun ilmî özerkliğinin sağlanması gibi pek çok fikir ileri sürülmüştür (Arslan, 1995: 65).

Buna bağlı olarak 1914-1918 yılları arasında yapılan en önemli değişiklik, Nazır Şükrü Bey'in zamanında öğretim kadrosuna yabancı öğretim üyelerinin katılması olmuş; I. Dünya Savaşına rastlayan 1915-1918 yılları arasında aynı cephede savaştığımız Almanya ile iş birliği sadece bu alanla sınırlı kalmayarak İstanbul Darülfünununda Alman bilim adamları görev yapmışlardır (Arslan, 2004: 27). Edebiyat Fakültesinde bu tarihte görev yapan öğretim üyelerinin isimleri ve alanları şunlardır (Aynî, 2007: 52; Widmann, 2000: 25-26):

Prof. Dr. G. Anschutz, Pedagoji ve Psikoloji

Prof. Dr. Gotthelf Bergstrasser, Semitik Diller

Prof. Dr. Friedrich Giese, Ural-Altay Dilleri

Prof. Dr. Lehmann-Haupt, Eskiçağ Tarihi

Prof. Dr. Erich Obst, Coğrafya

Prof. Dr. Penck, Jeoloji ve Coğrafya

Prof. Dr. Günther Jacobi, Felsefe

Prof. Dr. J.H. Mordtmann, Tarih Metodolojisi

Prof. Dr. Eckhard Unger, Arkeoloji ve Eski Paralar

Prof. Dr. Richter, Alman Dili ve Edebiyatı

Prof.Dr. Julius von Mezsaros, Etnografya ve Macarca

O yıllarda Darülfünunda hocalık yapan İsmail Hakkı Baltacıoğlu Almanya'dan getirilen bu profesörlerin beklentileri karşılamadığını düşünmekte ve şunları söylemektedir:

“Darülfünün, yeni kürsüler kurulmasıyla Alman müderrislerin getirilmesi tarihine kadar iyi kötü bir mektepti, mektep vazifesi görüyordu. Bu memleketin tedrisatı ve inzibatı doğrudan doğruya Nezaret vasıtasıyla idare ediliyordu. Fakat bu mektebin, ne derece iptidai ve Darülfünün gayesine ne derece aykırı olursa olsun yine bir hesabı ve mantığı vardı. Bu hesap ve mantık içindeki tedrisat, inzibat kürsü teşkilatıyla beraber bozuldu. O zaman kadar bir mektep olan Darülfünün, müstakil ve ondan da ilişki bulunmayan dershanelere bölündü. Zahiren bir iş bölümü ve gelişme mahiyetinde telakki edilmek istenilen bu bölünme, hakikat hâlde bir çözülme idi. Çünkü bölünen parçalar kuvvetler arasında hayati denebilecek hiçbir irtibat ve tesanüt yoktu. Bilakis herkes bildiğini okuyor, herkes talebeyi bildiği yere çekiyordu.” (Ataünal, 1993: 13; Akyüz, 2007: 176).

Gelen hocaların Türkçe bilmemeleri, Türkçe öğrenerek ders vermeye söz verdikleri hâlde bunu gerçekleştirememeleri, öğrenci sayısının savaş sebebiyle az olması neticesinde kalan boş zamanlarını akademik çalışmalarla değerlendirememeleri yapılan olumsuz eleştirilerdendir. Bununla birlikte yabancı hocaların dersleri, dershane ve darülmesaipleri mükemmel hâle koyma yolunda önemli hizmetlerinin bulunduğu da kaydedilmektedir (Aynî, 2007: 38) Alman öğretim üyeleri savaş biter bitmez ülkelerine dönmüşlerdir (Siler, 1992: 154-161). I. Dünya Savaşı sırasında 1915'te Darülfünuna gelen Alman öğretim elemanları 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nin hükümleri uyarınca Türkiye'den ayrılmışlardır (Dölen, 2010: 131).

Birinci Dünya Savaşı'nın en korkunç dönemine rastlayan 1916-1918 yıllarında Fakülte hiç mezun verememiştir. Gene bu dönemde öğrenci sayısına göre öğretim üyesi ve personel sayısı bir hayli kalabalıktır. Örneğin 1917-1918 yılında öğretim kadrosunda 32 müderris, 28 müderris muavini ve 9 yabancı müderris bulunmaktadır. Aynı yıl Fakülte meclisinde yabancı öğretim üyeleri dışında Ziya Gökalp, Fuad Köprülü, Halit Ziya Uşaklıgil, Necmettin Sadak, Ali Ekrem, Şahabettin Cenap, Hüseyin Daniş, Ali Muzaffer gibi 30-40 kadar tanınmış kişi vardır (Orhonlu, 1973: 64; Uşaklıgil, 2003: 726). Bu tarihte toplam öğrenci sayısı ise 100 dolaylarındadır (Widmann, 2000: 160-161).

4.2.1.7. 1918-1922 Yılları Arasında Darülfünun

I. Dünya Savaşı yıllarında Darülfünunun çalışmalarını düzenleyen 1912 tarihli “İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi”ni değiştirme ihtiyacının ortaya çıkması üzerine yeni bir nizamname hazırlıkları başlamış ve bu hazırlıklar 24 Ekim 1919 yılında yürürlüğe giren Darülfünun-ı Osmanî Nizamnamesi ile sonuçlanmıştır (Siler, 1992: 162-163; Arslan, 1995: 70). Nizamnameye göre Darülfünun, yüksek bilimlerin gelişme ve ilerlemesine hizmet eden; Hukuk, Tıp, Edebiyat, Fünun medreselerinden oluşan bilimsel bir kurumdur (Dölen, 2010: 545).

Bu Nizamname ile öğretimin zümrelere bölünmesi, derslerin sayısı, hangi derslerin okutulacağı ve sınavlar konusunda değişikliklere gidilmiştir. Bu nizamname ile birlikte seçmeli üç sertifika usulü uygulamaya konulmuş ve böylece öğrencinin şubeye kayıt yaptırırken üç sertifika seçmesi, aynı şekilde mezuniyet rüusu alabilmesi için en az bu üç sertifikadan “tahsil-i ali tasdiknamesi” almış olması şartları getirilmiştir (İhsanoğlu, 2010: 261-262). Bu nizamnamenin önemli bir maddesi de “sınıf usulü”nün kaldırılarak “sömostir usulü”nün kabul edilmiş olması ile Şube ve Fakülte yerine Medrese tabirinin konulmuş olmasıdır (Ergin, 1977: 1238). Ayrıca önemli bir gelişme olarak Darülfünunun ilmî muhtariyeti tasdik edilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti kuruluncaya kadar Darülfünun bu hüviyetiyle eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür (İhsanoğlu, 1993: 524).

Bu nizamname ile fakültelerin programlarında da değişiklikler yapılmıştır. Buna göre Edebiyat Medresesi Programı şu şekildedir:

Türk Edebiyatı, İran Edebiyatı, Arap Edebiyatı, Garp Edebiyatı Tarihleri, Tetkiki Mütun-ı Edebiye, Nazariyatı Edebiye, Mantık Ahlâk, Terbiye, Ruhیات, İçtimaiyat, Tarihi Felsefe, Mabat-üt-tabia (Metafizik), İslam Felsefesi, Tabii, Beşeri ve İktisadi Coğrafya, Memalik-i İslamiye Coğrafyası, Kıtaat Coğrafyası, Son Asırlarda Avrupa ve Devleti Osmaniye Tarihi, Akvamı Kadime-i Şarkiye Tarihi, Kurun-ı Vustada Şark Akvamı Tarihi, Türk Lisani Tarihi (Ayni, 2007: 57; Ergin, 1977: 1238-1239).

1919-1920 ders yılında Türk Lisaniyatı Tarihi, Şerh-i Mütun-ı Edebiye gibi yeni derslerle çeşitlenerek zenginleşen Edebiyat Medresesi Edebiyat Şubesi ders çizelgesi Tablo-26.'da gösterilmiştir (İhsanoğlu, 2010:575):

Tablo-26. 1919- 1920 Yılları Darülfünun Edebiyat Şubesi Dersleri

Edebiyat Şubesi
Türk Tarih-i Edebiyatı (Cenap Şehabeddin)
Arap Tarih-i Edebiyatı (Fehmi)
İran Tarih-i Edebiyatı (Hüseyin Daniş)
Türk Lisaniyatı Tarihi (Necip Asım)
Garp Edebiyatı Tarihi (Yahya Kemal)
Şerh-i Mütun-ı Edebiye (Ferid)
Alman Edebiyatı (Cemil)
İngiliz Edebiyatı (Mahmud Bey, Barsamyan Efendi)
Fransız Edebiyatı (Şerif)

Kansu'ya göre Emrullah Efendi'nin bu yeni nizamname ile vücuda getirdiği Darülfünun,

“teşkilat ve ihdas olunan kürsüler itibariyle evvellerine nispetle hayli mütেকâmil bir manzara göstermektedir. Fakat bir Darülfünunun ruhu teşkilatının makuliyetinden ve kürsülerinin çokluğundan ziyade o kürsüleri işgal edenlerin soy ve soy usullerinde müderriç olduğu düşünülürse bu 1919 Darülfünununun da yüksek bir mektepten ileri geçmediği görülür. İçinde kıymetli bazı unsurların bulunduğu inkâr edilememekle beraber umumi heyeti itibariyle Darülfünun bir taharri ve tetkik merkezi olmaktan ziyade şark ve garp sultalarını karıştırarak nakil ve telkin eden bir talim ocağı mahiyetinde kalmıştır.” (1932: 67).

I. Dünya Savaşı sona ererken Fakültenin yeni kaydolmuş öğrencileri ile toplam öğrenci sayısı 29 iken savaş bittikten sonra bu sayı yavaş yavaş artmaya başlamıştır. Özellikle Millî Mücadele sona erip Türkiye kurulduktan sonra artış daha fazla olmuştur (Orhonlu, 1973: 66).

Millî Mücadele Döneminde, İstanbul Darülfünununda, Edebiyat Medresesinde Millî Mücadele aleyhtarı olan bazı hocaların, Türk milletinin millî duyguları ve millî menfaatleri aleyhine davranışlarda bulunduğu görülmüştür. Bu hocalar derslerde ve kendi çıkardıkları gazetelerde gerek Anadolu'daki millî harekete gerek Türk-İslam değerlerine ve saltanata karşı tavırlarını beyan etmişlerdir. Cenap Şehabettin'in öğrencilerine "Niçin müteessir oluyorsunuz Efendiler, memnun olmalısınız, çünkü Yunanlılar bizim menfaatimize çalışıyorlar, yabancılardan tathire uğraşıyorlar" gibi sözler sarf etmesi bu grubun yabancı hâkimiyetini desteklediğini açıkça göstermektedir (Siler, 1992: 186).

Edebiyat Fakültesi öğrencileri, 12 Nisan 1922'de Edebiyat Medresesi Talebe Cemiyeti vasıtasıyla ittifakla aldıkları bir kararla Millî Mücadele aleyhine tavır sergileyen ve Türkleri tezyif edici ifadeler kullanan bazı hocaları protesto etmiş ve dersleri boykot etmişlerdir. Daha sonra boykot bütün Darülfünunun fakültelerine yayılmış ve Osmanlı Maarif Nezareti karşı tedbir olarak 25 Nisan 1922 tarihinde geçici olarak Darülfünunu kapatmıştır. Darülfünun ancak 2 Haziran 1922'de tekrar açılmıştır (Arslan, 2004: 32).

1922-23 öğretim yılında 53 öğrencisi bulunan Darülfünun Edebiyat Medresesi Edebiyat Şubesi dersleri aşağıdaki şekildedir (Arslan, 1995: 82-83):

Tablo-27. 1922- 1923 Yılları Darülfünun Edebiyat Şubesi Dersleri

Edebiyat Şubesi
Türk Tarih-i Edebiyatı
Arap Tarih-i Edebiyatı
İran Tarih-i Edebiyatı
Türk Lisaniyâtı Tarihi
Şerh-i Mütun-ı Edebiye
Alman Edebiyatı
İngiliz Edebiyatı

Türk Edebiyatı Tarihi dersini Yahya Kemal (önceleri Cenap Şehabettin, Fuat Köprülü); Batı Edebiyatı Tarihi dersini Şerif (önceleri Yahya Kemal); İran Edebiyatı Tarihi dersini Veled Çelebi (önceleri Hüseyin Daniş) Metin Şerhi dersini Ferid daha sonra Ali Ekrem, Türk Dili dersini Necib Asım; Arap edebiyatı Tarihini Şevket; Fransız Edebiyatı tarihini Şerif Bey, Alman Edebiyatı dersini Cemil vermektedir (Orhonlu, 1973: 68).

Darülfünun-ı Osmanî içinde yer alan Edebiyat Medresesi Millî Mücadele yıllarında bu şekilde eğitimini sürdürmüştür. I. Dünya Savaşı yıllarında Alman öğretim elemanları ile öğretim kadrosunun takviye edilmesi ve eğitim- öğretim seviyesinin yükseltilmesi hedeflenmiştir. Ancak Alman hocaların celbi büyük ölçüde siyasi etkilerle yapıldığı için bu dönemde savaşın getirdiği zorluklar ve öğrencilerin askere alınmaları yüzünden, Alman hocaların da savaş biter bitmez ayrılmaları sebebiyle Darülfünunun seviyesinde büyük bir ilerleme görülmemiştir. Hatta Millî Mücadele yıllarında eğitim ve öğretimin seviyesi daha da düşmüştür.

Darülfünun-ı Osmanî ya da İstanbul Darülfünunu Cumhuriyet Dönemine kadar bu kimliğiyle varlığını sürdürmüştür.

4.2.1.8. İnas Darülfünunu

II. Meşrutiyet döneminde gerçekleşen diğer bir önemli gelişme, kız öğrencilerin öğrenim göreceği “İnas Darülfünunu” adlı kurumun açılmasıdır.

I. Dünya Savaşı nedeniyle erkeklerin çoğunun savaşta olması, kadının istenmese de iş yaşamına ve kamu alanına girmesi sonucunu doğurmuştur. Bu koşullar altında 1914 yılında Darülfünun müderrisleri İsmail Hakkı Baltacıoğlu ile Süleyman Paşazade Sami Bey’in girişimiyle 7 Şubat 1914’te kadınlar Darülfünun içinde ilk kez yüksek öğretime adım atmışlar ve büyük ilgi göstermişlerdir. İlginin fazlalığı sonucunda 12 Eylül 1914’te örgün eğitim yapacak bir “İnas Darülfünunu” açılmasına karar verilmiştir (Hatiboğlu, 2000: 599).

Kız öğrencilerin yüksek öğretime kabulleri 1915 yılı başında öncelikle Darülfünunda düzenlenen serbest konferanslar şeklinde başlamış ve Salih Zeki’nin

Darülfünun eminliği zamanına rastlayan bu teşebbüs başarılı olmuştur. Bu dersler Kadın Hukuku, Heyet İlmi (Kozmografya), Fenni Malûmat, Umumî ve Kadın Hıfzıssıhhası, El İşleri, Tarih, Ev İdaresi, Pedagoji'dir (Kansu, 1932: 84).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu anılarında kadınlara yüksek öğretimin yolunu açan bu uygulamayı Süleymanpaşazade Sami Bey'le kendisinin düşündüklerini, tepki çekmemek için “ Hanımlara Özgü Serbest Dersler” adı altında Darülfünun konferans salonunda başlanılan kurslarla bu girişimin başarıya ulaştığının unutulmaması gerektiğini hatırlatmaktadır. Hazırladıkları ders çizelgesinde yer alan dersleri ise şöyle sıralamaktadır: Matematik, Kozmografya, Fizik, Kadın Hukuku, Beden Eğitimi, Tarih, Sağlık Koruma, Eğitim (1998: 222-223).

Ancak Kız İdadileri ve Kız Muallim Mektepleri arttıkça bunlara kadın öğretmen bulma zorunluluğu nedeniyle bu dersler bir süre daha devam ettikten sonra lağvedilmiş ve Kız İdadilerini bitirerek yüksek öğrenim görmek isteyen kızların Maarif Nezaretine başvuruları üzerine İstanbul Darülfünunu içinde İnas Darülfünunu adıyla bir kısım açılmıştır. Bu darülfünunun ilk öğrencileri kız idadileri mezunları ile İstanbul Kız Mektebi mezunları olmuştur. Maarif Nazırı Şükrü Bey'in görüş ve isteğiyle kurulan İnas Darülfünunu öğretim süresi üçer yıl olan üç şubeye ayrılmıştır:

1- Edebiyat

2- Riyaziyat

3- Tabiiyat

Edebiyat Şubesinde okunan dersler şunlardır:

1. Türk Edebiyatı

2. Resmî ve Hususî Kitabet

3. Osmanlı Tarihi

4. Umumî Tarih

5. Coğrafya

6. Etnografya

7. Felsefe
8. Terbiye
9. Edebiyat Tarihi
10. Sanayi Tarihi
11. İctimaî İlimler
12. İktisat
13. Cari kanunlar (Kansu, 1932: 85; Ergin, 1997: 1553-1559).

Ders programına bakıldığında, kaynakların da ifade ettiği gibi ana dili öğretmenleri yetiştiren İnas Darülfünunu Edebiyat Şubesinde okutulan alan derslerinin Türk Edebiyatı, Resmî ve Hususî Kitabet, Edebiyat Tarihi, Etnografya olduğu görülmektedir. Unat'a göre 1914'te yüksek kısmı da açılmış bulunan İstanbul Darümuallimatına bağlı olarak kurulan İnas Darülfünununun amacı, rüştiyelerin üstünde eğitim yapan kız okullarının öğretmen ihtiyacını karşılamaktır (1964: 35-36).

İnas Darülfünunu kurulduğunda Darümuallimat-ı Âliye'ye bağlı olmakla birlikte ayrı bir müdürü vardır. Binası da ayrı ve Cağaloğlu'ndadır. Kurumun 1917 yılındaki ilk mezunları 18 kişidir. Bunlardan 7'si Edebiyat mezunudur. Mezuniyet derecelerine göre Lâmia, Âliye, Adâlet, Meliha, Seniha, Şazimed Hanımlar İstanbul İnas Sultanîleri muallimliklerine, diğerleri de taşra Darümuallimatları müdire ve muallimliklerine tayin edinmişlerdir (Akyüz, 2007: 275).

Yukarıdaki programla eğitim-öğretime devam eden kız Darülfünunu 1920'de lağvedilerek öğrencileri İstanbul Darülfünuna kabul edilmiş ve ondan sonra kızlar da İstanbul Darülfünununda erkek arkadaşları ile beraber ders almaya başlamışlardır. Ancak erkek öğrenci ile kız öğrencilerin beraberce tahsil görmeleri o kadar kolay olmamış, karma öğretim lehinde ve aleyhinde bizzat Darülfünun müderrisleri arasında bile hayli münakaşalar olmuştur (Kansu, 1932: 86).

İnas Darülfünunu, Darülfünuna dahil olduğunda o yılın mezun olacak öğrencileri için Maarif Nezaretinin emri ya bulundukları şartlarla mezun olmak veya seçecekleri Darülfünun şubelerine ve bulundukları sönemstire devam hakkı verilmiştir ki (Edebiyat Şubesi son sınıfından Coğrafya şubesine geçen Şükufe Nihal Hanım, aynı yıl

Darülfünunu bitirmiştir.) çoğunluğu mevcut haklarından faydalanarak İnas Darülfünunu mezunu olmuşlardır. Açılış tarihinden kapanış tarihine kadar Edebiyat şubesinden mezun olan hanımların sayısı 15'tir (Sakaoğlu, 2003: 143-144).

Dölen'e göre, İnas Darülfünunun bağımsız bir okul ve Darülfünun olarak kabul etmek mümkün değildir. Diplomalarında mezunlarına kız liselerinde öğretmenlik veren, programları çok farklı olan, pedagoji yanında yöneticilikle ilgili yürürlükteki yasalar ve yazışma kuralları gibi dersler içeren ve ayrı bir bütçesi olmayan, Darülmuallimatın yüksek kısmından başka bir şey değildir (2009: 464).

4.2.1.9. Cumhuriyet Döneminde İstanbul Darülfünunu

Cumhuriyetle birlikte eğitimin diğer kademelerinde olduğu gibi yükseköğretim alanında da yeni düzenleme çalışmalarına hız verilmiş, zamanının üniversiter nitelikte tek yükseköğretim kurumu olan Darülfünunun çağdaş bir kurum hâline gelebilmesi için hiçbir özveriden kaçınılmamıştır. Yeni Türk Devleti eğitimin her kademesi ve bu bağlamda İstanbul Darülfünunu üzerinde de titizlikle durmuştur (Ataünal, 1998: 26).

Cumhuriyetin ilanından sonra, Türkiye'nin modernleşmesini sağlayacak unsurlardan biri olarak görülen Darülfünun-u Osmanî adındaki üniversiteye, 21 Haziran 1924 tarih ve 493 sayılı yasa ile "İstanbul Darülfünunu" adı verilerek tüzel varlığı sağlanmıştır. 7 Ekim 1925'te de İstanbul Darülfünununa ait bir talimatname hazırlanıp çıkarılarak üniversite bilimsel idari özerkliğe kavuşturulmuştur (Ergin, 1977: 545-563; Olur, 1994: 58) .

Cumhuriyet rejiminin Darülfünundan beklentisini Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi'nin 1925 yılında Darülfünun'a yaptığı bir ziyaretinde söyledikleri açıkça belirtmektedir:

"Darülfünunumuz bazen gizli bazen açık memleketin üzerinde hâlâ mevcut olan hurafe ve dalalet (batıl inanç ve yoldan sapma) kuvvelerine karşı inkılap fikirlerinin bir mücadele aracıdır. Kanunlarla yıkılan kurumlar gerçekte yıkılmamıştır. Kanunlarla kurulan kurumlar gerçekte kurulmamıştır. Kurumlar kalplerde ne vakit yıkılırsa o zaman tamamen yıkılmıştır, kalplerde ne vakit dayanak bulursa o zaman

kurulmuştur. Cumhuriyeti kuranlar Cumhuriyeti yetiştirmeyi sizden bekliyor.” (Akyüz, 2007: 358).

Yine Maarif Vekili Hamdullah Suphi Tanrıöver Darülfünun Emaneti Bütçesi görüşmelerinde (1 Nisan 1925) “İnkılâp karşısında Darülfünunun vazifesini yapmadığı” konusundaki tartışmalarda görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Arkadaşlar! Mebus-u Muhteremin işaret ettiği noktalar arasında bendenizce en mühim olan budur. İnkılâbımızın hakikatine kani adamlar olduğumuz için düşünüyoruz ki eğer fen medresemiz, tıp medresemiz, hukuk medresemiz, ilmî vazifelerini kâfi derecede yapıyorlarsa bu netice itibariyle inkılâbın lehinedir. Çünkü ilim, inkılâbımızın en büyük dostu ve müttefikidir. Bu nokta-i nazardan mutmain olabiliriz. Fakat bir de inkılâbın genç çocuklarımızın ruhuna bir akide olarak telkini vardı ki, belki bu nokta-i nazardan Darülfünunumuz icap ettiği kadar hassasiyet göstermiyor diyebiliriz.

Arkadaşlar! Bütün siyasi zümreler aşağı yukarı mevsim yaprakları gibidir. Beş sene, altı sene, on sene biz memleketin başında olabiliriz. Fakat hepiniz bilirsiniz ki bir mevsim gelecek, biz çekileceğiz ve yerimize başkaları gelecektir. Eğer Türk tarihinin en büyük kazancı olan inkılâbı yeni nesillerin kalbine bir aşk ve iman hâlinde telkin etmezsek bizden sonra hükümetin başına gelecekler hafif unsurlar olacaktır. Yeniden buhranlara ve felaketlere düşeceğiz. Onun için Darülfünunumuz büyük ve tarihi bir vazife deruhte etmiştir. Gençliğimize inkılâbın aşk ve hürmetini daha kuvvetli telkin etmelidir. Bu nokta üzerine Emanetin dikkatini celp etmek benim bir vazifemdir.” (MEB, 1946: 335).

Darülfünunun bundan sonraki çalışmalarına doğrudan karışılmamış; yeni Türk Devletinin çağdaşlaşmasındaki önemli rolünden beklenenleri sağlamak için, Darülfünuna bir süre tanınmıştır (Olur, 1994: 59). Ancak Ataüenal’a göre aradan geçen 10 yıllık süre sonunda İstanbul Darülfünununun yeni Türkiye Cumhuriyetine yaraşır bir yükseköğretim kurumu hâline gelemediği anlaşılmıştır (1998: 26).

Yunus Nadi Bey de 2 Ağustos 1933 tarihli Cumhuriyet gazetesinde “Yeni Bir Mesele: İstanbul Üniversitesi” başlıklı yazısında Darülfünun’la ilgili şunları söylemektedir:

“İlk olarak Reşit Paşa’nın açmağa çalıştığı Darülfünunun bu memlekette talebesi değil, hocası bile yoktu. Meşrutiyet devirlerinin Darülfünununa gelince bunun hakiki ve muasır bir irfan müessesesi olmasını nafile yere bekledik durduk. Arayıcı ve bulucu irfan hayatında bütün millete rehber olmak lazım gelen Darülfünun hem milletin

hem dünyanın hayatından ayrılarak kendi kabuğuna çekilmiş kaplumbağa hâlinde çok garip ve acıklı bir derekeye yuvarlanmış hayat ve hareketin zerresini bile gösteremeyen bir ölü gibi olmuştur. Ne kadar şaşılmalı yeri olan bir şeydir ki Darülfünun millî inkılâbından yaratıcı hayatına rehberlik etmek şöyle dursun, hatta ona karışmamış hatta onu anlayamaz bir hâlde kalmakla ısrar edip kalmıştır.” (Öklem, 2007: 109-110).

Darülfünun kurumu, kendisine tanınan maddi ve manevi olanaklara rağmen bekleneni veremediği düşünülerek (Olur, 1994: 59) eleştirilere hedef olmuştur. O yıllarda Darülfünun Felsefe bölümünde okuyan Niyazi Berkes anılarında, Darülfünunun yabancı okullardan biri gibi, Mustafa Kemal Türkiye’si çerçevesine yabancı ve sağır olduğunu ifade etmektedir (Özata, 2007: 109)

İstanbul Darülfünunu hakkında ileri sürülen bu eleştiriler iki nokta üzerinde toplanabilir:

1. Üniversite Devriminin hazırlanmasına ve yürütülmesine yardımcı olmamıştır. Üniversite Cumhuriyet hükümetlerinin giriştiği bütün reformlara ya Latin harfi meselesinde olduğu gibi açıkça karşı gelmiş ya da bunlara pasif bir direnme göstermiştir. Devrimlere hız verici bir çalışma onlar gerçekleştirildikten sonra da üniversitede görülmemiştir.
2. Üniversitede ciddi bir bilimsel çalışma yoktur. Üniversite öğretmenleri orijinal bilimsel çalışmalar yapmamakta, eser verememektedir. Yayımlanan birçok kitap ya da bildiri kopya ya da yabancı dilde yazılmış asıllarından kötü çeviriler niteliğindedir. Üniversite tüzüğüne açık kaydına karşın üniversiteye öğretmen atanırken ilmî yeterlilik aranmamakta, kişisel ilişkiler ve çeşitli klik oyunları rol oynamaktadır. Bu durumda üniversite özerkliği yeteneksiz öğretmenleri elde tutmak için bir kalkan ödevi görmekten başka bir işe yaramamaktadır (Başgöz, 2005: 200).

Ergin, Darülfünun programlarında bazı yenilikler ve değişiklikler yapılmakla beraber hükümetin daha esaslı ıslahat yapılmasını, Darülfünunun asrileştirilerek Batıdaki Darülfünunlar derecesine çıkartılmasını istediğini ve bütün bunları yapmayı Darülfünun heyetinden beklediğini söylemektedir. Ancak heyetin bu yenilikleri yapması bazı derslerin programlardan kaldırılmasını, bazı derslerin de yeniden konulmasını gerektirdiğinden ıslahat çok ağır gitmekte ve bir türlü neticelenememektedir. Birçok büyük inkılâpları bir hamlede yapmış olan

Cumhuriyet hükümeti ise bunu hoş görmemekte fakat ortada bir de muhtariyet meselesi olduğu için Darülfünunun işine karışmak istememektedir (1977: 1241). Saray, bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Darülfünun programlarında yapılan değişiklikler, medrese devriyle kıyaslanacak derecede Türk yüksek öğrenimine iyi bir canlılık ve dinamizm getirmiştir. Ne var ki Türkiye’de yetişen hocalar ile Avrupa ülkelerinde tahsil yapıp gelen hocalar Darülfünundaki bu heyecanı ancak 5-6 yıl devam ettirebilmiş; bundan sonra meydana gelen durgunluk herkeste bir memnuniyetsizlik yaratmaya, bizzat öğretim üyeleri durumdan şikâyet etmeye başlamışlardır. Öğrenciler de bütün iyi niyetli ve terbiyeli hâllerine rağmen, mevcut yetişme şartlarından şikâyet etmektedir. Darülfünundaki bu durgunluk ve hoşnutsuzluk yeterince ilmî araştırma yapamayan ve bunları gençlere öğretemeyen bazı değerli hocaları da bedbin hâle getirmiştir. Bir kısım öğretim üyesi ise Batı’ya gıpta ve hayranlıkla bakmakta, fakat Batı Üniversitelerinde yapılan ilmî araştırmaları izleyememektedir. Bütün bunlara ilaveten yeni genç ilim adamları yetiştirme imkânı da oldukça azdır. İşte Darülfünun’un içine düştüğü bu durgunluk ve bedbinlik hükümeti de tedirgin etmeye başlamıştır. Birçok büyük inkılâbı bir çırpıda yapan T.C. Hükümeti ve büyük önder Atatürk, bu durumdan memnun değildir. Fakat Darülfünun “muhtar” bir idareye kavuşturulduğu için müdahale yapılmak istenmemekte, Darülfünun heyet-i ilmiyesinden bir şeyler yapmaları beklenmektedir. Ne var ki bu heyetler de kendilerinden bekleneni veremeyince, Darülfünun’da görevli İsviçreli Prof. Albert Malche’ye bir rapor hazırlattırarak mevcut aksaklıkların nasıl halledileceğini ortaya konması istenmiştir.” (1996: 67).

Unat ise gelineen durumla ilgili şunları ifade etmektedir:

“Darülfünun teşkilatını ve verimini memleketin ihtiyaçları ile uygun görmeyen Cumhuriyet idaresi, onu Cumhuriyet prensiplerinin tahakkukuna en çok hizmet eden, memleketin muhtaç olduğu geniş salâhiyetli ilim adamlarını yetiştiren hakiki bir bilgi kaynağı hâline getirmek için muhtaç olduğu ıslahat esaslarını araştırmaya başladı. Büyük Millet Meclisi 1931 yılı Darülfünun bütçesini kabul ederken Darülfünun teşkilatını tetkik ve teşkilat kanunu layihasıyla beraber müessesenin tekâmül esaslarını ihzar etmek üzere icap eden ecnebi mütehassısların celbi için hükümete salâhiyet verdi. Hükümet de Cenevre Darülfünunu profesörlerinden ve İsviçre’nin tanınmış maarif idare adamlarından Profesör Malche’ı davet ederek Darülfünun’un tetkikine memur etti.” (1933: 13).

Cumhuriyet Halk Partisi, Darülfünunda reform yapılmasını isteyen kararını 1931 yılında tüzüğe geçirmiş; Darülfünunda reform yapılması için, Avrupa'dan bir uzman getirilerek rapor hazırlanması amacıyla 1931 yılı bütçesine ödenek koymuştur. 16 Ocak 1932 tarihinde İsviçre'den İstanbul'a gelen Prof. Malche, 18 Ocak 1932'de Ankara'da Başbakan İsmet İnönü başta olmak üzere diğer devlet yetkilileriyle görüşerek İstanbul'a dönmüştür. İstanbul Darülfünunu binasında bir çalışma yeri verilen Prof. Malche 29 Mayıs 1932 günü raporunu tamamlayarak, Millî Eğitim Bakanı Esat Sagay'a sunmuştur (Olur, 1994: 59).

Kurumun ıslahı için 1932'de İsviçre'den çağrılan Prof. Albert Malche'nin hazırladığı raporda belirttiği aksaklıklar şunlardır:

1. Darülfünunun akademik kurumları arasında bilimsel ilişki olmaması,
2. Bazı fakültelerin yalnız öğretimle ilgilenmesi ve meslek okulu görünümünde olması,
3. Bilimsel çalışma yapılmaması; bilgi üretilmemesi ve yayınların azlığı,
4. Öğretim üyelerinin daha çok üniversite dışında birçok görevi olması,
5. Öğretim üyesi- öğrenci ilişkisinin dersane sınırları içinde kalması,
6. Derslerin belli kitaplara bağlı olarak işlenmesi,
7. Seminerlerin yetersiz kalması,
8. Ülke sorunlarına eğilinmemesi; daha çok kuramsal düzeyde bir öğretim şekline ağırlık verilmesi (MEB, 1998: 8).

Prof. Malche'nin raporu, M. Kemal ve hükümet yetkililerinin incelemesi sonucunda, üniversite reformuna esas olacak şekilde bir yasa tasarısı hâline getirilerek TBMM'ne verilmiştir. 31 Mayıs 1933 tarihinde de "İstanbul Darülfünunu"nın kaldırılmasına ve Millî Eğitim Bakanlığınca yeni bir üniversitenin kurulmasına ait 2252 sayılı yasa, TBMM'nde kabul edilmiştir. Bu yasa gereğince 31 Temmuz 1933 tarihinde İstanbul Darülfünunu kapatılarak yerine ilk dersini Millî Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip Bey'in verdiği İstanbul Üniversitesi 1 Ağustos 1933 tarihinde açılmıştır (Olur, 1994: 61).

Reşit Galip'e göre, İstanbul Darülfünununu ıslah etmek için yapılacak teşebbüslerin önceleri yapılmış olanlar gibi semeresiz kalacağına kanaat getiren hükümet, bu müessesenin ilgasını teklif etmeyi memleketin ilim ve irfanı için en kestirme hayırlı hareket saymıştır (Öklem, 2007: 86).

Böylece otuz küsur yıl Türkiye'de yüksek öğrenimin merkezi olan, modern araştırma ve çalışmalarına başlangıç yapan İstanbul Darülfünunu iyi ve kötü yönleri ile tarihe karışmıştır (Saray, 1996: 79).

Eski Darülfünun emini Baltacıoğlu, “Meşrutiyetin verdiğini Cumhuriyet alamaz.” demişse de Cumhuriyet, Meşrutiyetin verdiğini kökten almıştır (Hatiboğlu, 2000: 120). Atatürk 1 Kasım 1933'teki TBMM'yi açış konuşmasında “Üniversitenin kuruluşuna verdiğimiz önemi belirtmek isterim. Yarım tedbirlerin kısır olduğunda kuşku yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi, millî eğitimde ve kurulan üniversitede de radikal tedbirlerle yürümek kesin kararımızdır” diyerek üniversite konusundaki kararlı tutumunu göstermiştir (Tütengil, 2009: 48).

Maarif Vekili Dr. Reşit Galip “memlekette yapacağını yapmış, verebileceğini vermiş, hayatını tamamlamış artık Türkiye hayatından çekilmiş ve bu günden itibaren tarihe karışmış” olan İstanbul Üniversitesi'nin dünkü İstanbul Darülfünunu ile hiçbir münasebeti olmadığını, ananesinin kendisi ile başlayacağını ifade etmektedir (Özata, 2007: 155-157).

Yapılan reformun sonucu olarak;

1. Darülfünun zamanının özerkliği kaldırılarak, üniversite, Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.
2. Derslerin içeriği ve bilimsel araştırmalar üzerinde ciddi bir şekilde durulmuştur.
3. Bugün kullanılan, üniversite, fakülte, rektör, dekan, profesör gibi akademik adlandırmalar, eskilerinin yerini almıştır.
4. Darülfünun dönemindeki öğretmenlerin yalnızca bir kısmı görevlerinde kalabilmiş, diğerlerinin bir kısmı emekli edilmiş bir kısmı başka görevlere atanmışlardır. Bunların açtığı boşluk ise Batı'da eğitim görenlerin, doktora koşulu aramadan doçent olarak atanmaları, Nazi baskısından kaçan Alman ve Orta Avrupalı profesörlerin kabul edilmeleri ile kapatılmaya çalışılmıştır (Olur, 1994: 64).

Aynî “her vakit kemal-i iftihar ile zikre layık olan Edebiyat ve Tarih Şubelerinin hocalarından Köprülüzade Fuad Beyefendi, Müderris Şemseddin Beyefendi, Ahmet Refik Bey, Şerh-i Mütun Müderrisi Ali Ekrem Beyefendi, Ferit Beyefendi’nin ilmî eserlerinin isbât-ı müddeâ için birer hüccet-i satıa olduklarını” ifade etmektedir (2005: 90). Arslan, kadro dışı bırakılanlar arasında Avrupa’da öğretim görmüş veya ihtisas yapmış milletlerarası ilmî kuruluşlara üye olmuş, mükâfat almış, ilmî eserler telif etmiş, ülkede modern araştırma kurumları tesis etmiş veya bunlara katkıda bulunmuş nihayet bir kısmı daha sonra üniversiteye davet edilmiş olan M. Fuad Köprülü, Ahmet Ağaoğlu, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Şekip Tunç, Ö. Ferit Kam, Ahmed Refik Altınay gibi ilim adamlarının da bulunduğu bakarak bu meselede siyasi ve hissi sebeplerin de rol oynadığını düşünmektedir (Arslan, 1995: 348-353). Bilsel’e göre de çıkarılanların çoğu memleketin değerli ve çalışkan evlatlarıdır (1943: 37) .

Widmann’a göre, bu görevden alınmalar kısmen haklı olmakla beraber politik görüşler sonucu eğitimci İsmail Hakkı Baltacıoğlu gibi güçlü ve hizmeti geçmiş bilginleri de kapsamıştır (2000: 85) .Widmann İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nu reformun genç kurbanlarından ve eski Darülfünun’un ilk bilimsel otoritelerinden biri olarak zikretmektedir (2000: 73).

Profesör Malche, tabii olarak Türk üniversitesinde Türklerin çoğunlukta bulunması gerektiğini, fakat bunun Maarif Vekili tarafından tespit edildiğini, Islahat Komitesi’nin bir kadro yaparak Maarif Vekâletine gönderdiğini, lazım gelen değişikliklerin orada yapılacağını ve kadro ile Reşit Galip’in bizzat uğraştığını açıklamıştır. Malche, ayrıca “Ben kadroyu ancak üç sene tetkikattan sonra yapabilirdim” şeklinde bir açıklamada da bulunmuştur (Arslan, 1995: 335).

Hirsch’e göre İstanbul Üniversitesinin 1933 yılında yeniden kurulmasındaki amaç, İslâm’dan kaynaklanan bu medrese ruhunu kökünden silip atmak ve yerine Batı Avrupa geleneğinde bir üniversite merkezinin oluşturacağı bilim özgürlüğünü getirmektir (2008: 211). Bilsel, “Darülfünunun kaldırılma kararını Cumhuriyet Hükümeti’nin ilme verdiği üstün önemde aramalıdır.” demektedir. Ona göre Cumhuriyet Hükümeti daha verimli bir bilgi evi kurmak üzere Darülfünunu kapatmıştır (1943: 28-30). Ataüinal da 1933 Üniversite Reformu’nu genç Türkiye Cumhuriyeti’nin her alanda çağdaşlaşması ve inkılâpları çerçevesinde gerçekleştirdiği önemli bir atılım ve basamak olarak değerlendirmiştir (1998: 38). Kaptan ise bu reformla İstanbul

Darülfünununun “İstanbul Üniversitesi” olarak, hem isim hem de kadro ve yapı değişikliğine uğratıldığını, böylece yükseköğretime yeni bir düzenleme ve dinamizm getirilmek istendiğini ifade etmekte ve bunu Türkiye’de daha bilimsel ve daha modern bir üniversite devrinin açılması çabalarının önemli bir başlangıcı saymaktadır (1986: 6). Öymen’e göre tarihte Türkiye’nin tek üniversitesi olan İstanbul Darülfünunun millî bir kurum ve çağdaş bir bilim merkezi olması gereği bilimsel zihniyete göre, Dr. Reşit Galip’in maarif vekilliği zamanındaki Üniversite Reformu ile gerçekleştirilmiştir (1988: 1065).

Widmann’a göre İstanbul Üniversitesi Reformu 1924’ten beri başlayan Atatürk Kültür Hareketinin önemli bir parçası ve devamlılığının bir yerde simgesidir. Eğitimin birleştirilmesi, yazı reformu ve yazı seferberliği, Ankara Devlet Konservatuvarı’nın açılması, Gazi Terbiye, Dil ve Tarih Kurumlarının düzenlenmesi, Türk tarih görüşünün belirlenmesi, Ankara’da DTCTF’nin bir üniversitenin açılması için yapılan hazırlıklar, bir doğa bilimleri üniversitesi niteliğindeki Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü’nün kurulması, yine aynı hareketin organik ve birbirinden ayrılmaz parçalarıdır. Merkezini İstanbul Üniversitesi Reformu’nun oluşturduğu kültür atılımı Cumhuriyet dönemindeki en önemli kültür olaylarından biridir. Aslında bu, Cumhuriyet hükümetinin 1924’ten itibaren İstanbul Darülfünunu ile yakın ilişkiye girmesi, 1926’da ulaşılmış olan ve 1946’da Ankara Üniversitesi’nin kuruluşuna dek uzanan büyük bir çağdaşlaşma hamlesidir (2000: 13-18).

Arslan ise bu konuda farklı düşünmektedir. Ona göre,

“Darülfünun yeni kurulan Cumhuriyete ve liderine karşı bir tavır almamıştır. Bu Darülfünun’un inkılâp vazifesini yapmadığını iddia edenler tarafından da kabul edilmektedir. Darülfünun hocalarının inkılâp anlayışı, Cumhuriyete ve devlete sadakat; milliyetçi, vatanperver insan yetiştirmek ve memlekete hizmet etmek ile Mustafa Kemal Paşa’yı millî bir lider olarak kabul etmek şeklindedir. Esasında Darülfünun’un tenkit edilen en önemli yönü tek tip düşünceye yönelmemesi, dönemindeki diğer müesseselerin tersine az da olsa özerk bir yapıya sahip olmasıdır. Liberal görüşleri savunup, katı devletçiliğe yönelmemesi de eleştirilen başka bir tarafıdır. Her şeyden önce, zaman açısından Darülfünun’un Batı Avrupa üniversiteleri seviyesine gelebilmesi mümkün değildir. Çünkü 1900’da kurulan Darülfünun daha ziyade üç bölümlü bir yüksekokul gibiydi. Esas olarak fakülteleşerek bir üniversite yapısına kavuşmaya başlaması 1912’de başlamış ve 1919’da büyük ölçüde tamamlanmıştır. Teşkilat olarak

bu hâlde iken, üniversitenin temeli sayılabilecek unsurlardan biri olan hoca meselesinin çözümü için 1914'te yurt dışına yetiştirmek üzere talebeler gönderilmiştir. Hoca meselesinin Darülfünun teşkilatı içinde düzene konması da 1919 yılındadır. Derslerin tam ilmî esaslara uygun olarak yürütülmesi için I. Dünya Savaşı sırasında Alman hocaların getirilmesi ile bu bir dereceye kadar düzeltilebilmiştir. Fakat savaşlar ve maddi imkânsızlıklar yüzünden 1914-1922 yılları arasında Darülfünun'da tam tedrisat yapılmamış, zaman zaman öğretime ara verilmiştir. Darülfünun'un bir üniversite teşkilatı hüviyetini kazanmaya başladığı 1912'den itibaren sekiz yılın savaş ve işgalle geçmesi, 1926'dan itibaren zaruri olan ihtiyaçların bile tam olarak karşılanmamasına rağmen ki, bunda iktisadi bakımdan zor durumda bulunan Türkiye'nin bir de 1929 iktisadi bunalımı ile karşılaşmasının da rolü vardır- kısa sürede oldukça iyi bir seviyeye geldiğini söyleyebiliriz. Darülfünun gelişmiş Avrupa üniversiteleri düzeyinde faaliyet ve başarı gösterememiştir. Fakat kendi şartları içerisinde iyi bir seviyededir. Maddi imkânsızlıklar ve ilmî bir çevrenin oluşmaması dolayısıyla sadece Darülfünun'u suçlamak mümkün değildir. Diğer bütün ihtiyaçların yanında, ilmî araştırma ve inceleme yapabilmek için Darülfünunda eksik olan, ihtisaslaşmanın bütün bölümlerde gereği kadar gerçekleşmemesidir.” (1995: 257-262).

Topçu, 1970'lerdeki yazılarında bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmektedir:

“ Milli bünyemizin derinlerine işleyen dertlerinden biri de üniversite meselesidir. Otuz yedi sene önce eski Darülfünunu lağvederek büyük vaatlerle açılan üniversite, gömdüğü Darülfünun'a nazaran her bakımdan gerilemiş durumdadır. Onu yere batıranlar tarafından kurulan üniversitenin bilhassa edebiyat ve hukuk fakülteleri, tarih, edebiyat, felsefe bölümleri asırlık gerileyişler kaydetmiş bulunuyor. İlmî yetersizliği iddiasıyla lağvedilen eski Darülfünunun elli yıl önceki seviyesi Abdurrahman Şerefiler, Ahmet Refikler, Ahmet Naimler ve İzmirli İsmail Hakkılar, Mahmut Esatlar, Ebululâ Mardinler, Salih Zekiler, Âkil Muhtarlar ve Mazhar Osmanlarla bugünkü üniversitenin kat kat üstünde idi.” (2010: 142-143).

1933 Reformu ile,

Akademik ve idari kadrolara atamalar yeniden yapılmış,

Üniversite öğretim kadrosunun ordinaryüs, profesör ve doçentlerden oluşması, bu unvanları kazanmada yayınların ve üniversitedeki çalışmaların esas alınması; doçentliğe atanmak isteyenlerin Batı kültür dillerinden birini bilimsel inceleme yapabilecek ve yazabilecek derecede iyi bilmesi sağlanmış,

Tam gün çalışma esasının uygulanması; ordinaryüs, profesör ve doçentlerin kendi meslek ve ihtisasları çerçevesinde ve sürekli olmayan işlerde, Millî Eğitim Bakanlığının izni ile çalışabilmesi mümkün olmuş,

Öğretim üyeleri üniversitedeki görevlerinde dekanlar aracılığı veya doğrudan rektörün denetiminde olmuş,

Üniversitenin görevleri bilimsel araştırma yapmak, ulusal kültürü ve bilinci geliştirmek ve yaymak, devlet ve ülkenin gereksinim duyduğu nitelikte insan yetiştirmek olarak tanımlanmış,

Asistanlık öğretim üyeliğinin kaynağı hâline getirilmiştir. Ancak yapılan düzenlemeler sırasında 155 öğretim elemanının 96'sı kadro dışı bırakılmıştır (MEB, 1998: 23).

Yapılan reformun ardından 11.10.1934 tarihinde yürürlüğe konulan İstanbul Üniversitesi Talimatnamesi'ne göre İstanbul Üniversitesi "Bilgi sahalarında araştırmalar yapmak, millî kültürü ve yüksek bilgiyi genişletmeye ve yaymaya çalışmak, devlet ve memleket hizmet ve işleri için ergin ve olgun unsurlar yetiştirilmesine yardım etmek gibi vazifeler için kurulmuş olup Tıp, Hukuk, Edebiyat ve Fen Fakülteleriyle bunlara bağlı okul ve enstitülerden oluşmaktadır."

1933 Reformu ile üniversitenin görevleri arasında geçen "ülkenin gereksinim duyduğu nitelikte insan yetiştirmek"; 1934'te İstanbul Üniversitesi Talimatnamesi'nde belirtilen devlet ve memleket hizmet ve işleri için ergin ve olgun unsurlar yetiştirmek" ifadeleri Üniversitenin öğretmen yetiştirmeye hizmet edeceğinin de göstergesidir.

Hatiboğlu'na göre 1933 Üniversitesinin taşıdığı tek olumsuz nitelik özerk olmamasıdır. Ancak ona göre bu dönemde özellikle Atatürk Döneminde üniversiteye karışılmamıştır (2000: 121).

Hirsch, 1933-1946 dönemi için şunları söylemektedir:

"1933 düzenlemesinin amacı, tamamıyla yeni baştan kurulan üniversiteyi, bu çocukluk çağında önce vesayet altına sokmak, bütün ilgilileri gelecekteki görevlerine hazırlamak ve onları olgunluk çağına gelindiğinde üniversiteyi artık kendi başlarına yönetebilecek duruma getirecek bir ruh içinde eğitmektir." (2008 : 361).

1933-1952 arasında Türkiye’de kalan, ayrılırken bir rapor veren Ord. Prof. Philippe Schvartz ise 1933 reformunun bekleneni vermediğini, bunun nedenini ise “birçok Türk aydınının yetersizlik duygusu ve bunun sonucu olarak böbürlenmesi, gerçekten çalışan ve başarılı olanları çekememesi ve bizzat bilimsel çalışmaya değil, mevki ve makamlara, özel işlere önem vermesi” şeklinde ifade etmektedir (Akyüz, 2007: 360) .

1933 Reformunun uygulama sonuçları ve demokratikleşme sürecinin hız kazanması neticesinde üniversiteler için yeni bir kanun gereksinimi baş göstermiştir. Bunun üzerine uzun çalışmalardan sonra 18 Haziran 1946’da 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu çıkarılarak yeni bir düzenlemeye gidilmiştir (MEB, 1998: 25).

18.06.1946 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 4936 sayılı yeni Üniversiteler Kanunu’na göre üniversiteler “fakültelerden, enstitü, okul ve bilimsel kurumlardan oluşmuş özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek araştırma ve öğretim birlikleri” olarak tanımlanmıştır.

Bu Kanunla;

Üniversitelere bilimsel ve yönetsel özerklik verilmiş,

Üniversiteler, özerkliğin gereği olarak kendi seçtikleri yöneticilerin denetimine verilmiş,

Üniversitelerin görevleri ayrıntılı olarak belirlenmiş,

Üniversite öğretim mesleği bir uzmanlık işi olarak kabul edilmiş,

Öğretim üyeliği bir meslek olarak görülmeye başlanmış, doçentlik ise öğretim mesleğinde ilk basamak kabul edilmiş,

Asistanlık öğretim üyeliğinin “tabii kaynağı” sayılmış,

Programlar ansiklopedik bilgi yığını olmaktan çıkarılmış,

Üniversitelerin yüksek bilim öğretmek ve uzman yetiştirmek yanında yeni buluşlar yapması, yayımlar hazırlaması ve uluslararası benzer kurumlarla iş birliğinde bulunması sağlanmış,

Öğretimin verimli ve ülke gerçeklerine uygun olması öngörülmüştür (MEB, 1998:103).

Yüksek öğretimde en uzun süre (1948-1973) geçerli kalmış 1946 tarihli Üniversiteler Kanununda (Akyüz, 2007: 360) Üniversitenin görevleri arasında “yüksek öğrenime dayanan mesleklerle türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve deney sahibi elemanlar yetiştirmek” olarak geçen ifade ile Üniversitenin öğretmen yetiştirme işlevine de dikkat çekilmektedir.

4.2.2. Okulun Yapısı

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra üniversite işi kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra, Türkiye’nin modernleşmesini sağlayacak unsurlardan biri olarak görülen Darülfünun-ı Osmanî adındaki üniversiteye, 21 Haziran 1924 tarih ve 493 sayılı yasa ile “İstanbul Darülfünunu” adı verilerek tüzel varlığı sağlanmıştır. 7 Ekim 1925’te ise bir talimatname hazırlanıp çıkarılarak İstanbul Darülfünunu bilimsel idari özerkliğe kavuşturulmuştur (Olur, 1994: 58; Ergin, 1977: 545-563).

Cumhuriyet Döneminde Maarif Vekâleti tarafından hazırlanan Darülfünunun ilk Talimatnamesi 21 Nisan 1924 tarihlidir. Cumhuriyetin kapsamlı ilk üniversite mevzuatı olan bu Talimatnamenin şekil ve esasları Darülfünunun 1933’de lağvedilmesine kadar kurumun düzenini oluşturmuştur. Buna göre;

“1-İstanbul Darülfünunu Tıp, Hukuk, Edebiyat, Fen ve İlahiyat fakültelerinden oluşmaktadır.

2-Darülfünunun ilmî muhtariyeti haizdir.

3-Hukuk, Edebiyat, Fen fakültelerinde tahsil birinci derecede mezuniyet rüusuyla (lisans) hitama erer. Mezunlar meyanında arzu edenler doktora şeraitini ifa ile icazet (doktora) rüusu alırlar. Mezuniyet ve icazet şeraiti her fakültenin talimat-ı mahsusası ile mukayyettir.” (Aynî, 2007: 64-65; Hatiboğlu, 2000: 82; Dölen, 2010: 350):

Talimatname'ye göre Maarif Vekili, Darülfünunun reisi olup Darülfünun emini vasıtasıyla Darülfünuna nezaret etmektedir. Darülfünun emini, Darülfünunun tüm müderris ve muallimleri tarafından üç yıl süreyle seçilmektedir. Müderrislerden en çok oy kazanan iki kişi Vekâlete bildirilmekte ve Vekâletçe bunlardan biri tercih olunarak göreve başlamaktadır. Eminin görevleri, Darülfünun şubelerinin düzgün şekilde idaresini sağlamak, Divan kararlarını uygulamak, fakülteler tarafından verilen belgelere imza atmak, kurumlar ile haberleşmek ve Darülfünun namına gelen heyetleri kabul ederek Darülfünunu temsil etmektir.

Darülfünunun yönetiminde "Divan" adı verilen ilmî ve kazai görevleri bulunan bir kurul vardır. Divanın ilmî görevleri; fakülte öğretim üyeleri tarafından verilen kararları incelemek, ilmî kitapları yayımlamak, eser sahiplerine ödül vermek, derslerin programa konulması ve kaldırılmasına ilişkin karar vermek, fakülteye ait tüzük ve yönetmelik tasarılarını incelemek, orta ve yüksek öğretim hakkında fikirlerini beyan etmektir. Divanın kazai görevi ise ilim heyeti üyesinden birinin değiştirilmesi hakkında son kararı vermektir.

Fakültelerin yönetiminden sorumlu Reislerin görevleri ise şu şekilde belirlenmiştir:

- 1- Fakülte ve şubelerini denetlemek,
- 2- Öğretimin düzgün işleyişine, öğretim heyetinin devam ve gayretlerine nezaret etmek,
- 3- Müderrisler Meclisi kararlarından önerilmesi gerekenleri belirlemek, yapılabilecek olanları gerçekleştirmek ve belgeleri imzalamak,
- 4- Fakülteye gelen heyetleri kabul ederek, fakültece yapılacak törenlere başkanlık etmek.

Fakülte idaresinde ayrıca, Katib-i Umumi ile Müderris Meclisi de görev almaktadır (İDT, 1924)

1919 Darülfünun Nizamnamesi'ni esas aldığı görülen 1924 Talimatnamesi 1933'te yapılan Üniversite Reformu'nun ardından 1934'te çıkarılan yeni Talimatname ile yürürlükten kalkmıştır. Bu talimatnamenin birinci maddesinde Cumhuriyet Hükümeti üniversiteyi şöyle tarif etmektedir:

“Bilgi sahalarında araştırmalar yapmak, millî kùltürü ve yüksek bilgiyi genişletmeye ve yaymaya çalışmak, devlet ve memleket hizmet ve işleri için ergin ve olgun unsurlar yetiştirilmesine yardım etmek gibi vazifeler için kurulmuş olan İstanbul Üniversitesi Tıp, Hukuk, Edebiyat ve Fen Fakùlteleriyle bunlara baēlı mektep ve enstitülerden mûrekkeptir.”

Yine bu talimatnameye göre üniversitenin yönetimi rektöre verilmiştir. Rektör Üniversitede Maarif Vekilinin temsilcisidir. Rektör Maarif Vekâletinin önerisi üzerine ortak kararname ve Reisicumhur tasdiğiyle tayin olunmaktadır (Ergin, 1977: 1242; Saray, 1996: 89).

Rektörün görevleri üniversiteyi temsil etmek, üniversite teşkilat ve öğretimini yürütmek ve denetlemek, üniversitenin bütün makam ve kurumlarla haberleşmelerini yapmak, mali hususlarda ödeme amiri olmaktır.

Rektöre tüm görevlerinde yardım etmekle sorumlu bir üniversite heyeti ve bir üniversite istişare komitesi vardır. Üniversite heyeti fakùlte dekanlarıyla umumi kâtipten teşekkül eder. Üniversite istişare komitesi fakùltelerde kurulan istişare heyetlerinin Rektör’ün yanında toplanmasıyla oluşturulur. Bunlardan başka fakùlte meclislerinden bir araya gelen bir de üniversite meclisi vardır. Bu meclis, gerektiğinde Maarif Vekilinin vereceēi emre göre rektör tarafından toplantıya çağırılır (Ergin, 1977: 1242).

Üniversite Heyetinin görevleri şunlardır:

- Fakùltelerin teşkilat ve öğretimine ait önerileri incelemek ve Üniversitenin genel bir şekilde ilmî faaliyetlerini düzenlemek ve idare etmek,
- Üniversite fakùlteleriyle enstitü ve okulların öğretim ve idare kurullarında bulunan kişiler hakkında verilecek inzibati kararlar almak, bunlar hakkında Memurin Muhakemat Kanununa göre ilk soruşturmayı yapmak,
- Üniversite, fakùlte, enstitü ve okulları öğrenci ve dinleyicileri hakkında talimatına göre inzibati cezalar vermek,
- Üniversite bütçesini hazırlamak,

- Üniversitenin ve buna bağlı kurumların gelişmesi hakkında inceleme ve görüşlerde bulunmak.

Üniversitenin genel işleriyle Üniversite Heyeti ilgilenirken, fakültelerde Üniversite İstişare Komiteleri görev yapmaktadır. Üniversite idaresinde rektöre yardımcı olan görevliler arasında Umumî Kâtip ve fakültelerde de Dekan bulunmaktadır. Umumî Kâtip, günümüzdeki genel sekreterin görevlerini yürütmektedir.

Fakültelerin yönetiminden sorumlu olan Dekanların görevleri ise fakülteyi temsil etmek, fakülte ve fakülteye bağlı enstitü, okul ve kurumların teşkilat ve öğretimini denetleyerek fakültenin yetkili olduğu haberleşmeleri yapmak, mali hususlarda yerine getirme amiri olmak olarak ifade edilmektedir (Hatiboğlu, 2000: 107).

Üniversite Heyeti ve Üniversite İstişare Komitesi dışında oluşan kurullardan biri de üniversite ve fakülte meclisleridir. Talimatnamede fakültenin öğretim üyelerinden oluşan Fakülte Meclislerinin görevleri,

“öğretim heyetindeki boş kadrolar için adaylar göstermek ve doçentlik sınavlarının yapılmasına nezaret etmek, her ders yılı veya sömestiri başında dersleri öğretim heyeti arasında dağıtmak ve fakültenin çalışma ve faaliyetini düzenlemek, gerektiğinde fakültelerin teşkilatları ve programları hakkında değişiklik tekliflerinde bulunmak, fakültelerin gelişmesi için düşündüğü tedbirleri Üniversite heyetine bildirmek, fakülteye bağlı okul, enstitü ve diğer müesseselerin raporlarını ve tekliflerini inceleyerek görüş bildirmek, üniversite mezunlarından Avrupa’ya gönderilecek öğrenci adaylarını seçmek, fakülte yayımlarını düzenlemek ve sağlamak, ilmî toplantılara ve törenlere katılım meselelerini incelemek ve üniversiteye teklif etmek, fakülte ve fakülteye bağlı enstitü, okul ve diğer müesseselerin bütçelerini hazırlamak ve fakülte bütçesinin bunlar arasında dağılımı hakkında görüş belirtmek” olarak sıralanmıştır.

Açıldığı tarihte bu kurumun başına getirilmiş olan memura verilen “müdür” adı 1908’de bütün şubeler bir binada toplandığında “müdür-i umumî” olmuş, 1924’te “emin”le değiştirilmiş ve 1933’te kurumun adı üniversite olduktan sonra ise “rektör”e çevrilmiştir. Yine bu türlü yenilikler ve değişiklikler arasında “müdür muavini” ifadesi önce müdür sonra reis ve daha sonra da dekan olmuştur. Kurumu oluşturan parçalara verilmiş olan “şube” ifadesi de 1919’da “medrese”ye 1924 ‘te ise fakülteye çevrilmiş ve

1919 yapılanmasından sonra ortaya çıkan darülmesai ifadesi de 1933'te enstitü olmuştur.

13 yıllık tecrübelerin sonunda 13.6.1946 tarihinde 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu kabul edilerek 18.6.1946'da Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Yeni Üniversiteler Kanunu'na göre, “ üniversiteler fakültelerden, enstitü, okul ve bilimsel kurumlardan oluşmuş özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleri”dir. Bu kanunda ilk kez üniversitenin görevleri ifade edilmiştir:

- 1- Öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerle türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve deney sahibi elemanlar, Türk İnkılâbının ilkelerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek,
- 2- Memleketi ilgilendirenler başta gelmek üzere bütün bilim ve teknik meseleleri çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalar yapmak ve bu çalışmalarda ilgili millî bilim ve araştırma kurumları ile yabancı ya da uluslararası benzer kurumlarla iş birliği yapmak,
- 3- Memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün meselelerini Hükümetle ve Kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve inceleme konusu yaparak sonuçlarını toplumun faydalanmasına sunmak ve Hükümetçe Millî Eğitim Bakanı vasıtasıyla istenecek incelemeleri yaparak düşüncelerini bildirmek,
- 4- Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayımları yapmak; yardımcılara, doktora adaylarına ve öğrencilerine yaptırmak,
- 5- Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici bilim verilerini sözle ve yazıyla halka yaymak (Hirsch, 1998: 176-177).

Bu kanuna göre özerk üniversiteler arasında koordinasyonu sağlamak üzere, Millî Eğitim Bakanının başkanlığında her üniversitenin rektör ve dekanları ile her Üniversite Senatosunun kendi üyeleri arasından iki yıl için seçeceği birer temsilciden oluşan bir Üniversitelerarası Kurulun oluşturulması öngörülmüştür. Kanunun getirdiği yeniliklerden biri olan Üniversitelerarası Kurul, Millî Eğitim Bakanının başkanlığında

her üniversitenin rektör ve dekanlarıyla, her üniversite senatosunun kendi üyeleri arasından iki yıl için seçeceği, birer temsilciden oluşmaktadır.

1933 Üniversite Reformunda rektöre yardımcı olarak Üniversite Heyeti ve Üniversite İstişare Komiteleri bulunmaktadır. 1946 Üniversite Kanunu ile Üniversitenin yönetiminde de Senato, Üniversite Yönetim Kurulu ve Rektör; Fakültede ise Genel Kurul Profesörler Kurulu, Fakülte Yönetim Kurulu idareye yardımcı olmaktadır.

Senato rektör, önceki rektör, dekanlar ve fakülte profesörler kurulunun kendi üyeleri arasından seçecekleri ikişer profesör veya ordinaryüs profesörden oluşan bir karar organıdır. Yönetim Kurulu ise rektör, önceki rektör ve dekanlardan oluşmaktadır. Rektör ise Fakülte Profesörler Kurullarının bir arada yapacakları toplantı ile iki yıl için profesörler arasından seçilen Üniversite tüzel kişiliğinin temsilcisi, kurulların başkanı ve yönetim işlerinin sorumlusudur (Saray, 1996: 107).

Fakülteler de bu Kanunla bütün öğretim üyelerinin katılarak akademik işleri görüşmeleri ve bir karara varmaları için oluşturulan Genel Kurul; Dekan, bir önceki Dekan ve Profesörler Kurulunca seçilecek üç ordinaryüs profesör veya profesörden oluşan bir Yönetim Kurulu; iki doçent temsilcinin de katılabildiği Profesörler Kurulu şeklinde bir yapıya kavuşturulmuştur.

4.2.3. Edebiyat Bölümü

1922-23 ders yılında “Edebiyat Medresesi” adını taşıyan Edebiyat Fakültesi 1924-25 öğretim yılından itibaren kaynaklarda “Edebiyat Fakültesi” olarak adlandırılmıştır. Edebiyat Fakültesinin bu tarihte 4 temel bölümünden biri olan Edebiyat Bölümünün adı 1933 Üniversite Reformu sonrası Türkoloji Disiplini olarak değişikliğe uğramıştır. 1936’da Türk Filolojisi (Türkoloji) olarak adlandırılan bölüm, 1947’de Türk Dili ve Edebiyatı, 1950’de ise tekrar Türk Filolojisi adını almıştır.

Cumhuriyet döneminde Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü’nün öğretim faaliyetleri hakkında Talimatnameler dışında bilgi veren başlıca kaynaklar değişik yıllarda yayımlanmış öğrenci rehberleridir.

4.2.4. Edebiyat Bölümü Programları

1923-1950 tarihleri arasında uygulanan Edebiyat Bölümü programları hakkında talimatnameler ve öğrenci rehberleri aracılığıyla fikir edinilebilmektedir. Günümüzde olduğu gibi amaç, ilke ve hedefler, içerik, yöntem, araç ve gereçler, ölçme-değerlendirme konusunda açıklamalar içermeyen bu programlar derslerin bir listesi görünümündedir. Bu listelerde çoğunlukla derslerin alt konu başlıkları ve dersleri yürüten hocaların adları yer almaktadır.

Bölümün Cumhuriyet döneminde öğretmen yetiştirme işlevine ilk kez 1938-1939 tarihli Talebe Kılavuzunda vurgu yapılmaktadır. Buna göre, Fakültenin amacı memleketin kültür hayatına hizmet edecek faydalı unsurlar yetiştirmek ve gençleri ilmi araştırmaları yapabilecek bilgi ve kabiliyetlerle donatabilmektir. Fakülteyi bitirenler, orta öğretim kurumlarında öğretmenlik yapabilecekleri gibi üniversite öğretim kadrosuna asistanlıkla girerek yetenek ve çalışmalarına göre doçent ve profesör olabilmektedir. Bundan başka serbest meslekleri de seçerek memleketin sosyal hayatında yer alabilmektedir (TK, 1938: 10).

Öğretmen yetiştiren kurumlarda alan dersleri, meslek dersleri ile genel kültür dersleri hazırlanacak programların içeriğinde yer alması gereken derslerdir. Söz konusu programlarda yalnızca alan dersleri yer almaktadır. Meslek dersleri ise fakülte çatısı altındaki Terbiye Darülmesai ve daha sonraları Pedagoji Enstitüsü aracılığıyla yürütülmüştür. Diğer şubelerden alınması zorunlu olan derslerin de genel kültürü tamamlamaya yönelik olduğu düşünülmektedir.

4.2.5. 1923-24 Öğretim Yılı Programı

Cumhuriyet Döneminde 21.04.1924 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi’nin Edebiyat Medresesinde okutulmasını öngördüğü dersler şunlardır:

Terbiye, Bediiyât, Mabad-ü't-tabiiye (Metafizik), Tarih-i Siyasi, Türk Lisanı Tarihi, Arap Tarih-i Edebiyatı, Türk Tarih-i Edebiyatı, Akvâm-ı İslâmiye Tarihi, İran Tarih-i Edebiyatı, Türkiye Tarihi, Felsefe-i İslâmiye, Şerh-i Mütun, Garp Tarih-i Edebiyatı, Kurun-ı Vusta Tarihi, İçtimaiyat, Ahlâk, Tarih-i Felsefe, Ruhیات, Akvâm-ı Kadîme-i Şarkiye Tarihi, Yunan ve Roma Tarihleri, Etfâliyât, Mantık, Avrupa ve Türkiye Münesebâtı Tarihi, Beşeri ve İktisadi Coğrafya, Alman Edebiyatı Tarihi, İslâm ve Türk Coğrafyası ve Mevzii ve Tabii Coğrafya, İngiliz Edebiyatı Tarihi, Türk Tarihi, Kurun-ı Cedide Tarihi, İslâm ve Türk Sanayi-i Nefisesi Tarihi, Tarih ve Felsefe-i Edebiyat (Aynî, 2007: 66; Hatiboğlu, 2000: 83).

Talimatnamede sıralanan bu dersler Edebiyat Fakültesinin bütün şubelerine ait derslerdir.

Orhonlu, Cumhuriyet Devrinde kültür hayatında önemli rol oynayan fakültelerden biri olan Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü Programında değişiklik yapılarak şu derslerin okutulmasının düşünüldüğünü ifade etmektedir (1973: 68; Ergin, 1977: 1240):

Türk Edebiyatı Tarihi

Türk Dili Tarihi

Şerh-i Metin

Arap Edebiyatı Tarihi

Batı Edebiyatı Tarihi

Alman Edebiyatı Tarihi

İngiliz Edebiyatı Tarihi

İhsanoğlu ise bu tarihte Edebiyat Şubesinde İngiliz Edebiyatı dersinin varlığından söz etmezken İran Edebiyatı Tarihi dersinin programda yer aldığını belirtmektedir (2010: 577). Adı geçen dersler 1919 tarihli Darülfünun Nizamnamesi ile Edebiyat Fakültesi Edebiyat Şubesinde okutulmaya başlanmıştır.

4.2.6. 1924-25 ve 1925-26 Öğretim Yılları Programı

Siler, 1924-25 ve 1925-26 ders yıllarında Felsefe, Tarih, Coğrafya ve Edebiyat bölümlerinden oluşan Edebiyat Fakültesi'nin Edebiyat Bölümü dersleri ile öğretim elemanları konusunda şu bilgileri aktarmaktadır (1992: 249):

Türk Tarih-i Edebiyatı: M. Fuat Köprülü

Türk Lisaniyatı Tarihi: Necip Asım

Şerh-i Mütun: Ali Ekrem (Bolayır)

Acem Edebiyatı Tarihi: Ferit

Alman Edebiyatı Tarihi: Cemil

Garp Edebiyatı Tarihi: Şerif

Arap Edebiyatı Tarihi: İsmail Saib

1926 tarihinde başlıca kürsü dersleri Türk Edebiyatı Tarihi, Arap Edebiyatı Tarihi, İran Edebiyatı Tarihi, Türk Lisanı Tarihi ile Şerh-i Mütun'dur (Siler, 1992: 254). Bu ders yılında Edebiyat Bölümü ders programında önceki yıla göre önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir.

1925-26 ders yılı yaz yarı yılından itibaren uygulanmaya başlanan Talimatname ile eğitim sisteminde önemli değişiklikler yapılmıştır (Dölen, 2010: 263-265):

1. Öğretim eskiden olduğu gibi Tarih, Coğrafya, Edebiyat ve Felsefe şubeleri üzerinden yürütülmekle birlikte her şubedeki öğretim “birinci ve ikinci” olmak üzere iki devreye ayrılmıştır.
2. Her şubenin birinci devresinin amacı o şubeye ait esaslı bilgileri yeni gelen öğrencinin kazanmasıdır. Her şubeye ait temel bilgiler iki yıl zarfında tamamen gözden geçirilmiş olacaktır.
3. Öğrencilere diğer şubelerden ders alma zorunluluğu getirilmiştir. Öğrencilerin öğrenimlerinin belirli bir alanla sınırlanmaması ve diğer şubelerin çalışmaları hakkında da bilgi sahibi olmaları için “kendi şubesinin birinci devre derslerinden

başka diğer şubelere ait bir tamamlayıcı derse de iki yıl devam ve o dersten sınav zorunluluğu getirilmiştir. Bu dersleri seçme hakkı öğrenciye ait olup, öğrenci şube müderrislerinin onayı olması şartı ile diğer fakültelerden dahi ders seçebilmektedir.

4. Öğrenciler, hocaların hazırladıkları listeden seçtikleri bir konuda “Tatbikat-ı Dersiye” adı altında seminer hazırlamaktadır.
5. Öğretimin ikinci devresi bir yıl olup ihtisas çalışmasından ibarettir. Her müderris ve muallim vereceği ihtisas derslerinin konusu ve programını belirlemekte serbesttir.
6. Öğrenciler en az üç ihtisas dersi almaya zorunlu olup yabancı dil derslerine de devamda zorunludurlar.

Ayrıca bu Talimatname ile mezuniyet tezi hazırlama zorunluluğu getirilmiştir.

4.2.7. 1926-27 ile 1927-28 Öğretim Yılları Programı

Buna göre 1926-1927 ile 1927-1928 ders yıllarında Edebiyat Bölümünde okutulan dersler aşağıdaki şekilde olup 1927-28 ders yılında bu derslere yalnızca Ragıp Hulusi’nin okuttuğu Umumi Lisaniyat dersi eklenmiştir (TR, 1927-28: 109). Daha önceki programlarda yer alan İngiliz Edebiyatı Tarihi dersi bu çizelgede yer almamaktadır.

Türk Edebiyatı Tarihi I-II: M. Fuat Köprülü

Türk Lisanı Tarihi: Necip Asım

Şerh-i Mütun I-II: Ali Ekrem (Bolayır)

İran Edebiyatı Tarihi I-II: Ferit

Alman Edebiyatı Tarihi: Cemil

Garp Edebiyatı Tarihi I-II: Şerif

Arap Edebiyatı Tarihi I-II : Reşer

4.2.8. 1928-29 Öğretim Yılı Programı

Darülfünun'da 1929 yılında yaşanan önemli bir gelişme “Laboratuvar, enstitü ve seminer hayatını uyandırmak ve Avrupa mümasili müesseselerde mevcut tekâmülü nazar-ı itibara alarak” hazırlanması kararlaştırılan “Islahat Projesi” dir. 16.12.1929 tarihli Darülfünun Divanı toplantısında, son şekli verilerek kabul edilen ıslahat projesine göre Edebiyat Fakültesi'nde on bir kürsü ve yedi ders belirlenmiştir (Arslan, 1995: 267).

11 kürsünün 3'ü Edebiyat, 3'ü Tarih, 3'ü Felsefe, 2'si Coğrafya Şubelerine aittir. Edebiyat Bölümü Türk Edebiyatı Tarihi, Batı Edebiyatı Tarihi, Doğu Edebiyatı Tarihi (İran) adlı 3 kürsüden oluşmaktadır. Kürsülerin dışında okutulan dersler ise şunlardır: Arap Edebiyatı Tarihi, Metinler Şerhi, Türk Dili Tarihi, Mabadü't-tabia, Mantık, Etfaliyat, Türk Tarihi, Avrupa-Türkiye Münasebatı Tarihi (Orhonlu, 1973: 68). 1929'da hazırlanan bu “Islahat Projesi” Maarif Vekâleti tarafından yetersiz bulunarak daha geniş bir ıslahat gerçekleştirmek gayesiyle 2 Mayıs 1930'da reddedilmiştir.

1929'da Edebiyat Fakültesi, Edebiyat, Tarih, Coğrafya ve Felsefe olmak üzere dört zümreden oluşmaktadır. Öğretim birinci ve ikinci olmak üzere iki devreye ayrılmaktadır. Birinci devre genel bilgi derslerini, uygulama derslerini ve lisan derslerini içermektedir. 1928-29 ders yıllarında Edebiyat Bölümünde okutulan dersler ve hocaları şu şekildedir (TR, 1928-1929: 159-160):

1. Devre:

Türk Edebiyatı Tarihi: M. Fuat Köprülü

Türk Lisanı Tarihi: Ragıp Hulusi

Şerh-i Mütun: Ali Ekrem (Bolayır)

İran Edebiyatı Tarihi: Ferit Bey

Garp Edebiyatı Tarihi: Şerif Bey

Arap Edebiyatı Tarihi: Mösyö Reşer Bey

2. Devre: Bu ihtisas devresinde işlenen dersler ve hocaları da 1. devre ile aynıdır.

Edebiyat Fakültesinde Müderris Fuat Köprülü tarafından yönetilen Türkiyat Enstitüsü ile Müderris İsmail Hakkı Bey tarafından yönetilen Terbiye Enstitüsü hizmet vermektedir.

“Terbiye Darülmesai”nin amacı eğitime dair bilgiyi toplayarak, yapılan incelemeleri yaygınlaştırmaktır. Enstitünün işleri yapılan açıklamalarda “Okulların ve tüm eğitim-öğretim kurumlarının durumu, plan ve öğretimini, okulların fizikî, fikri ve ahlakî durumunu, öğrencinin eser ve ürünlerini, okullardaki ödül ve ceza yöntemlerini, devam ve devamsızlık konusunu araştırmak” olarak sıralanmaktadır (TR, 1927-1933).

4.2.9. 1929-1930 Öğretim Yılı Programı

1929 -1930 ders yılında yayımlanan Talebe Rehberine göre Edebiyat Bölümü dersleri, ders konuları ve hocaları aşağıdaki şekildedir (TR, 1929-1930: 208-210):

1. Devre:

Türk Edebiyatı Tarihi: Müderris Köprülüzade Fuat Bey

Garp Edebiyatı Tarihi ve Metin İzahı: Müderris Şerif Bey

Şerh-i Mütun: Müderris Ali Ekrem Bey

İran Edebiyatı Tarihi ve Metin İzahı: Müderris Ferit Bey

Arap Edebiyatı Tarihi ve Metin İzahı: Müderris M. Reşer.

Türk Lisanı Tarihi: Müderris Muavini Dr. Caferoglu.

Umumî Lisaniyata Methal: Müderris M. Dümezil.

2. Devre (İhtisas devresi):

Türk Edebiyatı Tarihi: Müderris Köprülüzade Fuat Bey

Kış ve yaz sümestiri:

1. XV. asırda muhtelif Türk lehçeleri.
2. Millî edebiyat cereyanları.
3. Türk dünyasında son edebî cereyanlar.

Garp Edebiyatı Tarihi: Müderris Şerif Bey

Kış ve yaz sümestiri: Yeni devirlerde Avrupa Edebiyatı Tarihi.

Şerh-i Mütun: Müderris Ali Ekrem Bey

Kış sümestiri: Fuzulî, Nefî eserlerinden müntehap parçalar.

Yaz sümestiri: Baki, Nedim eserlerinden müntehap parçalar.

İran Edebiyatı Tarihi: Müderris Ferit Bey

Kış ve yaz sümestiri: Enverî, Hakanî.

Arap Edebiyatı Tarihi: Müderris M. Reşer.

Kış sümestiri: Beni Abbasın ilk devirlerindeki ulûm.

Yaz sümestiri: Beni Abbasın ikinci devirlerindeki şiir ve şûara.

Türk Lisanı Tarihi: Müderris Muavini Dr. Caferoğlu.

Kış ve yaz sümestiri: Uygur lisanı, Baburname

1928-1929 ders yılında bölümde okutulan derslere eklenen Müderris M. Dümezil'in okuttuğu Umumî Lisaniyate Methal adlı ders bu programda da görülebilmektedir. Türk Lisanı Tarihi dersini ise önceki ders yılında Ragıp Hulusi Bey okuturken bu ders yılında Müderris Muavini Dr. Ahmet Caferoğlu okutmaktadır.

4.2.10. 1930-1931 Öğretim Yılı Programı

1931’de daha önceki öğretim yıllarında olduğu gibi 4 şubeden oluşan Edebiyat Fakültesinde okutulan dersler birinci ve ikinci devre dersleri olarak ayrılmaktadır. Birinci devre dersleri genel bilgi, uygulama ve dil derslerinden oluşmaktadır. Dil dersleri Edebiyat Fakültesi hizmetine alınan müzakereci hocalar tarafından verilmekte olup, diğer dersler Edebiyat Fakültesi müderris, muallim ve müderris muavinleri tarafından verilmektedir. 1930-1931 yılı ders cetveline göre Edebiyat Bölümündeki 1. devre dersleri, ders konuları ve hocaları şunlardır (TR, 1930-31: 133-135).

Türk Edebiyatı Tarihi: Müderris Köprülüzade Fuat Bey

Garp Edebiyatı Tarihi: Müderris Şerif Bey

Şerh-i Mütun: Müderris Ali Ekrem Bey

1- Sultan Velet’ ten Bakî’ye kadar muhtelif şairlerin asrından müntehabat.

2- Klasik edebiyat ve tasavvuf edebiyatı hakkında umumî malumat

İran Edebiyatı Tarihi: Müderris Ferit Bey

Safeviler devri ile ondan sonraki devirler.

Arap Edebiyatı Tarihi: Müderris M. Reşer

Türk Lisanı Tarihi: Müderris muavini Dr. Caferoğlu Ahmet Bey

1- Türk lisanlarında kullanılan hurufatın tarihi ve evsafi

2- Türk lehçelerinin tarihî tekâmülü ve muhtelif devirlere ait lisanı yadigârlar.

Umumî Lisaniyata Methal: Müderris M. Dümezil

İhtisas devresi olan 2. devre dersleri ise şunlardır:

Türk Edebiyatı Tarihi: Müderris Köprülüzade Fuat Bey

1- XV-XX. asırlarda Anadolu Türklerinin edebiyatı

2- Türkmen edebiyatı.

3-Türk destanları.

Garp Edebiyatı Tarihi: Müderris Şerif Bey

Son devirler edebiyatı.

Şerh-i Mütun: Müderris Ali Ekrem Bey

Kış sömestiri: Fuzulî asarından müntehabat.

Yaz sömestiri: Nefî ve Nedim eserlerinden müntehabat.

İran Edebiyatı Tarihi: Müderris Ferit Bey

Enverî, Cami

Arap Edebiyatı Tarihi: Müderris M. Reşer.

İslâmiyet'ten evvel ve sonra Arapların nesir eserleri.

Türk Lisanı Tarihi: Müderris Muavini Caferoğlu Ahmet Bey.

1-Uygur lehçesine methal- Kutadgu Bilig

2- Şark ve Garp lehçelerinin şerhi.

4.2.11. 1931-1932 ile 1932-1933 Öğretim Yılları Programı

1931-1932 ve 1932-1933 ders yıllarında öğretim daha önceki yıllarda olduğu gibi yaz ve kış sömestirleri olarak iki kısma ayrılmış ancak 1. ve 2. devre olarak ifade edilmemiştir. Okutulan dersler, konu başlıkları ve hocalar ise şu şekildedir (TR, 1932: 156-157):

Türk Edebiyatı Tarihi: Müderris Köprülüzade Fuat Bey

Kış sömestiri:

1- Türk Edebiyatı Tarihinin Metodolojisi

2- Türkiye'de Millî Edebiyat Cereyanı (menşelerinden zamanımıza kadar)

3- XIV-XV. Asırlarda Anadolu Türk Edebiyatı

Yaz smestiri:

1 - XVI. Asır Anadolu Türk Edebiyatı

2 - XV. Asır Çağatay Edebiyatı

Garp Edebiyatı Tarihi: Müderris Şerif Bey

Kış ve yaz smestirleri: Rönesans Edebiyatı

Şerh-i Mtun: Müderris Ali Ekrem Bey

Kış ve yaz smestirleri: Bakiden evvel gelen şairlerden seçilen şiirler ve klâsik edebiyat hakkında genel bilgi.

Fuzuli, Nedim divanlarından şiirler.

Bakî, Samî.

Arap Edebiyatı Tarihi: Profesör M. Reşer

Cahiliye ve Emeviler Edebiyatı

Türk Lisanı Tarihi: Müderris muavini Caferoğlu Ahmet Bey (Vekâleten)

1- Harezmi ve Mısırdaki Türk dili inkişafı ve bu sahada lisanı tetkikler

2- Çağatay Türkçesi, grameri ve eserleri

3- Osmanlı Lehçesi abideleri.

4- Metin İzahı: Gktrkçe, Anadolu metinleri: Sultan Veled divanı, Ferhenkname-i Sadi tercümesi, Düsturnâme ve Divan-ı türkî-i basit.

İran Edebiyatı Tarihi: Müderris Ferit Bey

Moğol ve Safevî devirleri

Lisan ve tatbikat: Büyük şairlerden seçilen metinler.

İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Edebiyat Şubesi bu hüviyetini 1933 niversite Reformu'na kadar korumuştur. 1934 yılında niversite Reformu'nun

ardından yayımlanan Talimatnameden sonra Hükümetçe geniş kapsamlı değişiklikler yapılmaya başlanmış ve bu değişikliklerin büyük kısmı Edebiyat, İlahiyat ve Hukuk Fakültelerinde gerçekleşmiştir.

Ergin bu değişikliklerin nedenini şöyle açıklamaktadır: “Mecellenin terkiyle yeni bir medeni kanunun kabul edilmiş olması Hukuk Fakültesinde, Tevhidi Tedrisat kanunu ile din ve devlet işlerinin ayrılışı, Arap ve Fars dillerinin çıkartılışı ve nihayet Arap harflerinin terk edilerek Latin esaslarına göre yeni bir Türk harfinin kabulü tabiatıyla Edebiyat ve İlahiyat Fakültelerinde esaslı değişiklikler yapılmasına sebep olmuştur.” (1977: 1242-1243).

Hükümet tarafından “Darülfünun Hakkında Bir Rapor” hazırlamak için Türkiye’ye davet edilen Albert Malche’nin hazırladığı raporda Edebiyat Fakültesi ile ilgili eleştiri ve tavsiyeleri de yer almaktadır.

Malche, Edebiyat Fakültesi’nde filoloji öğretiminin yeterince yapılmadığını; umumî diller kürsüsünün kurularak programda bulunan her dilin bütün yönleriyle uygulamalı olarak incelenmesi gerektiğini belirtmektedir. Ona göre bir dilin eski metinleri, tarihî gelişimi, lehçeleri önemlidir. Filoloji dersi hem fonetikten hem eski yazılardan, hem tarihi hem karşılaştırmalı dil bilgisinden hem metin açıklamasından yararlanır ve gerçek bir edebiyat kültürü için gerekli bir bütün oluşturur. Ayrıca Darülfünun ve lise meselelerinin birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği görüşünde olan Malche, lise hocalarının genellikle Darülfünundan mezun olduklarını hatırlatmakta ve “Bu meseleler hakkında bilgi sahibi lisan hocalarının nasıl yetiştirebileceklerini anlamıyorum.” demektedir.

Malche, fakültede Doğu ve Batı Edebiyatı ile Tarihin çokça okunduğunu fakat dil olayının ne olduğu hakkında, dilin doğuşu, psikoloji ve sosyoloji ile ilişkileri konusunda öğrencilerin bilgilendirilmediğini söylemektedir. Ayrıca yazar biyografilerinden önce bu yazar ve şairlerden seçilecek metinler üzerinde açıklama yapılmasını önermektedir.

Malche raporunda Doğu ve Batı ile Arkeolojiyi içine alacak bir Sanat Tarihi dersinin Edebiyat Fakültesi programına dahil edilmesini de teklif etmiştir. Yine Edebiyat Fakültesi ile Yüksek Muallim Mektebi Pedagoji öğretiminin birbirini

tamamlamadığını ve Pedagoji Enstitüsü'nün programlarının yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade etmektedir (Malche, 1939: 50-51).

Malche Edebiyat Fakültesi için 12 kürsü teklif etmektedir:

- 1- Umumî Lisaniyat- Hindu- Avrupaî lisanlarda tatbikat
- 2- Türk Edebiyatı: Muharrirlerin teşrih ve tefsiri ve edebiyat tarihi
- 3- Fransız Edebiyatı: Muharrirlerin teşrih ve tefsiri ve edebiyat tarihi
- 4- Rönesans'tan Bugüne Kadar Mukayeseli Edebiyat: Metinlerin izahatla kıraati ve bu eserlerde tezahür eden fikir tarihi
- 5- Felsefe Tarihi, Umumî Psikoloji
- 6- İhtimaiyat, Ahlâk, Terbiye
- 7- Mantık, Tasnif-i Fünun
- 8- Eski Medeniyetler Tarihi: Şark, Yunanistan, Roma
- 9- Türkiye Tarihi
- 10- Ezmine-i Cedide ve Türkiye ile Avrupa Münasebatı Tarihi
- 11- Şark ve Garp Sanatı Tarihi
- 12- Arap ve Acem Edebiyatı (Hirsch, 1998: 277-278).

Bu raporun ardından Maarif Vekâleti tarafından Darülfünunun ilga edilmesinden sonra Prof. Albert Malche başkanlığında oluşturulan Islahat Komitesinin çalışmaları neticesinde İstanbul Üniversitesi ve buna bağlı olarak Edebiyat Fakültesi'ne de yeni şekil verilmiştir. Bu yeni şekle göre Edebiyat Fakültesi'nde öğrenim üç yıldır ve doktora programı vardır. Fakültede “Disiplin” olarak adlandırılan bölümler ise şunlardır:

1. Tarih Disiplini
2. Türkoloji Disiplini
3. Felsefe

4. Coğrafya
5. Romanoloji
6. Eti-Sümer Filoloji
7. Alman
8. İngiliz
9. Arap ve Fars
10. Yunan
11. Latin

Talimatnamede yer almasına rağmen son beş bölüm II. Dünya Savaşı'na kadar kurulamamıştır. Edebiyat Fakültesine bağlı olarak kurulan enstitü ve okullar ise şunlardır:

1. Türk İnkılâp Enstitüsü
2. Türkiyat
3. Coğrafya
4. Türk Arkeoloji Enstitüsü
5. Pedagoji Enstitüsü
6. İslam Tetkikleri Enstitüsü
7. Yabancı Diller Mektebi

Edebiyat Fakültesi'nde ayrıca dört seminer bulunmaktadır. Bu seminerler şunlardır:

1. Tarih
2. Felsefe
3. Romanoloji
4. Dil

Darülfünun dönemindeki gelişmelerin de izlerini taşıyan bu düzenleme zaman içerisinde geliştirilerek bugünkü saygın seviyesine ulaşmıştır. Bu dönemde ihtisaslaşmaya ne kadar önem verildiği kolaylıkla anlaşılmaktadır (Arslan, 2004: 45-48).

4.2.12. 1933-1934 Öğretim Yılı Programı

1933 yılında daha önceki dönemlerde “Edebiyat” olarak adlandırılan, öğrenim süresi üç yıl olan ve doktora programına sahip Edebiyat Fakültesi Türkoloji Disiplini dersleri ise şu şekilde değişikliğe uğramıştır (Arslan, 1995: 417-418) :

Tablo-28. 1933- 1934 Yılları İstanbul Üniversitesi Türkoloji Disiplini Dersleri

Türk Dili ve Edebiyatı Tarihi
Altay Şiveleri Üzerinde Dil Araştırmaları
Orhun Kitabeleri Üzerine Dil Araştırmaları
Kazak Şivesi Üzerine Dil Araştırmaları
Uygur Metinleri Üzerine Dil Araştırmaları
Lengüistiğe Giriş
Divanlar Üzerinde Tatbikat
Metinler Şerhi
Bidayetten VII. Asra Kadar Türk Şive ve Lehçeleri İnkişaf Tarihi
Türk Şiveleri Tasnifi
Arap – Fars Filolojisi
Farsça
Arapça
SEMİNERLER
Kutadgu Bilig

Uygurlar
Dil Bilgisi için Hazırlıklar
Dil Bilgisi
Genel Lengüistik Terimleri Fonetik Kelime Tahlili ve Osmanlıca Vokabüleri
Divan Edebiyatı
Metin Tamiri
Türk Dili ve Tarihine Giriş
Göktürk Abideleri

PEDAGOJİ ENSTİTÜSÜ
Tecrübî Ruhiyat
Umumî Ruhiyat
Tedris Usulü ve Türkiye Maarifi
Psikoloji İstılahları

Daha önceki programlarda Türk Edebiyatı Tarihi ve Türk Dili Tarihi adları ile iki farklı ders olarak yer alan dersler, söz konusu değişikliklerden sonra Türk Dili ve Edebiyatı Tarihi adlı tek bir derse dönüştürülmüştür. Umumî Lisaniyata Methal adlı ders ise Lengüistiğe Giriş olarak isim değişikliğine uğramıştır. Bunun dışında daha önceki programlarla ortak olan tek ders Metinler Şerhi dersidir.

Pedagoji Enstitüsü Edebiyat ve Fen Fakültelerinden lise öğretmeni olmak isteyen öğrencilere kendi dallarında aldıkları bilgilerin yanında pedagojik formasyon vermek üzere kurulmuştur (Şemin, 1973: 310). Yukarıdaki derslerin verildiği Pedagoji Enstitüsü Üniversiteden mezun olduktan sonra orta öğretim okullarında öğretmenlik yapmak isteyen Edebiyat ve Fen Fakülteleri öğrencilerine öğrenimlerinin iki yılını tamamladıktan sonra izleyecekleri dersler, katılacakları uygulamalar ve yapacakları ödevleri içeren 2 yıl süreli bir eğitim vermektedir (TR, 1938: 24-25).

4.2.13. 1936-1937 Öğretim Yılı Programı

1936-1937 yıllarında lisans öğretimi kayıtlı lisans, serbest lisans olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Edebiyat Fakültesi Lisans Disiplinleri şunlardır (TR, 1936-1937: 25-27):

- 1- Felsefe
- 2- Tarih
- 3- Coğrafya
- 4- Türk Filolojisi
- 5- Romen Filolojisi
- 6- İngiliz Filolojisi
- 7- Alman Filolojisi
- 8- Arap ve Fars Filolojisi
- 9- Yunan Filolojisi
- 10- Lâtin Filolojisi
- 11- Sümer ve Eti Filolojisi

1936-37 yılı Tedrisat ve İmtihanlar Talimatnamesine göre fakültede açılmış olan disiplinler Türkoloji, Tarih, Coğrafya, Eti-Sümer Filolojisi, Roman Filolojisi ve Felsefe olmak üzere 6 esas disiplindir. Alman Filolojisi, İngiliz Filolojisi, Yunan Filolojisi, Latin Filolojisi ve Arap-Fars Filolojisi kürsüleri tam oluşturulamadığı için ancak yardımcı veya ikinci disiplin olarak seçilebilmektedir (TR, 1936-1937: 18).

Fakülteye kaydolan her öğrenci bu disiplinlerden ikisini seçerek bunların genel bilgiyi kuvvetlendirmeye yarayacak içerikteki derslerine ve proseminerlerine 4 sömestir devam etmektedir. Bu disiplinlerin birbirini tamamlayacak şekilde olmaları gerekmektedir. Liselerde Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Felsefe, Yabancı Dil öğretmeni olabilmek için kayıtlı lisans derslerini okumak gerekmektedir. Her disiplin

profesör veya doçentlerinden biri her sömestirde o disipline ait giriş niteliğinde bir ya da birden çok ders ve bir proseminer yapmaktadır. Öğrenci yapacağı ihtisasa göre o disiplin profesörlerinin izni ve tavsiyesi ile başka fakültelerden de ikinci bir disiplin veya tamamlayıcı bir veya bir kaç ders seçebilmektedir. Beşinci sömestirden itibaren ise öğrenci seçtiği disiplinler dâhilinde ihtisasını genişletecek ve derinleştirecektir. Ayrıca öğrenci lisans sınavlarına girmeden önce ikisi birinci disiplinin ihtisas sahasına, üçüncüsü ikinci disiplinin ihtisas sahasına ait olacak tez hazırlamaktadır. Oldukça geniş kapsamlı olması gereken bu çalışmalar öğrenci tarafından fakülte dekanlığı ve ilgili kürsü profesörleri önünde açıklanmakta ve savunulmaktadır.

Türk Filolojisi Disiplini, Türk Edebiyatı ve Türk Dili olarak iki esas bölüme ayrılmıştır. Bu disiplini seçen öğrencilerin almaları gereken dersler şunlardır:

- 1- Türk Edebiyatı ve Tarihi
- 2- Türk Dili ve Tarihi
- 3- Metin Şerhi
- 4- Umumî Lenguistik

Beşinci sömestirden itibaren iki esas bölümden birini seçen öğrenci bu bölümün ders ve seminerlerine, ikinci bölümün de uzmanlaşmak istediği esas dersleriyle ilgili seminer ve derslerine devam etmektedir. Öğrencilerin seçeceği ikinci disiplin Roman Filolojisi, İngiliz Filolojisi, Alman Filolojisi, Arap ve Fars Filolojileri ile Sümer-Eti Filolojileri'nden herhangi biri; üçüncü disiplin ise Felsefe'dir. 1936-1937 ders yılında Türkoloji Disiplini'ne ait dersler, konu başlıkları ve hocaları şunlardır (TK, 1936: 40-44):

Türk Dili ve Edebiyatı Tarihi: O. Prof. F. Köprülü

Kış ve yaz sömestiri:

Türk Dili ve Edebiyatı Tarihi

Çağatay Edebiyatı

Metodoloji XV – XVI. asırlar

Çağatay eserleri üzerinde çalışmalar.

Türk Dili ve Edebiyatı: Prof. Rahmeti Arat

Kış sömestiri:

Uygur metinleri üzerinde dil araştırmaları.

Orhun Kitabeleri.

Dil bilgisi için hazırlık.

Hibetül Hakayık

Oğuz Kağan Destanı

Yaz sömestiri:

Eski Anadolu metinleri üzerinde dil araştırmaları.

Orhun kitapları ve Uygur metinleri.

Dil bilgisi için hazırlıklar.

Dil metinlerinin neşri için hazırlık.

Genel Linguistik: Prof. Ragıp Özden

Kış sömestiri:

Genel linguistiğe giriş: Dil felsefesi ve statik dil bilgisi.

Teorik gramere giriş: Umumî teori ve statik gramer.

Genel linguistik temrinleri. Osmanlıcanın kelime hazinesi

Teorik gramer temrinleri. Türkçe ve yabancı gramer ıstılahları

Yaz sömestiri:

Genel linguistiğe giriş. Statik ses bilgisi.(Fonetik ve fonoloji)

Teorik gramere giriş: Türkiye Türkçesi statik grameri.

Osmanlıcada kelime yapılışı - Genel linguistik alıştırmaları:

Teorik gramer alıştırmaları: Türkçe ve yabancı dildeki Osmanlıca gramerler.

Metinler Şerhi: Doçent Dr. Ali Nihat Tarlan

Kış ve yaz sömestiri:

Muhtelif devirlere ait mensur ve manzum metinler.

XVII- XVIII. asır mensur ve manzum metinleri, bir asrın tetkiki).

Metin şerhi usûlü.

Divanlar üzerinde sentetik tatbikat.

Metinler şerhi tatbikatı.

Divan edebiyatında lûgatlar ve muayyen bir şeklin tetkiki.

Metinler şerhi tatbikatı.

Türk Dili Araştırmaları: Doçent Ahmet Caferoğlu

Kış sömestiri:

Onuncu asırdan bugüne kadar Türk şive ve lehçelerinin inkişaf tarihi.

Türk kavimlerinin kullandıkları hurufat sistemleri.

Dil araştırmasına giriş. (Kış yaz aynı)

Türk şiveleri inkişafı ve tarihi üzerinde araştırmalar. (Kış yaz aynı)

Çağatay şivesi üzerinde araştırmalar.

Yaz sömestiri:

Türk şive ve lehçelerinin tasnifi.

Türk filolojileri.

Seminer: Dede Korkut üzerinde lisanı araştırmalar.

1933 sonrasında Türkçenin tarihî lehçelerinin bölümde ders konusu olarak ele alındığı, Reform öncesi programlarında yer alan Arap, İran, Garp Edebiyatı Tarihi derslerinin ise okutulmadığı görülmektedir.

4.2.14. 1937-1938 Öğretim Yılı Programı

1937-1938 yılında dersleri şu şekildedir (TR, 1937: 52-55):

Türk Dili ve Edebiyatı Tarihi: O. Prof. Fuat Köprülü

Türk Dili ve Edebiyatı: Prof. Rahmeti Arat

Altay şiveleri üzerinde dil araştırmaları

Orhun Kitabeleri üzerinde dil araştırmaları

Kazak şivesi üzerinde dil araştırmaları

Uygur metinleri üzerinde dil araştırmaları

Kutadgu Bilig

Uygurlar

Dil Bilgisi

Dil Bilgisi için hazırlıklar

Genel Linguistik: Prof. Ragıp Özden

Linguistiğe giriş: Umumî Fonetik ve Morfoloji

Genel linguistik temrinleri fonetik kelime tahlili ve Osmanlıcanın vokabüleri.

Metinler Şerhi: Doçent Dr. Ali Nihat Tarlan

18. asır

Divanlar üzerinde tatbikat

Divan edebiyatı

Metin tamiri

Türk Dili Araştırmaları: Doçent Ahmet Caferoğlu

Bidayetten VII. asra kadar Türk lehçelerinin inkişaf tarihi.

Türk şive ve lehçeleri üzerinde araştırmalar.

Türk dili ve tarihine giriş

Türk şiveleri tasnifi

Göktürk Abideleri

Arap - Fars Filolojisi: O. Prof. Ritter

Farsça: Doçent Ali Nihat Tarlan

Arapça: Lektör Kilisli Rıfat

4.2.15. 1938-1939 Öğretim Yılı Programı

Bu tarihte yayımlanan kılavuzda ilk kez Edebiyat Fakültesi'nin amacı ve görevine de yer verilmiştir. "Fakültenin amacı memleketin kültür hayatına hizmet edecek faydalı unsurlar yetiştirmek ve gençleri ilmî araştırmaları yapabilecek bilgi ve kabiliyetlerle donatabilmektir. Millî kültürün milletlerin gelişme ve ilerlemesindeki önemini lâıykıyla takdir eden fakültenin en başta gelen görevi millî kaynaklara başvurarak ve ilmî araştırmalar yaparak tam ve şuurlu bir çalışma ile gençliğe bu sahada olgun bir hassasiyet kazandırmak ve ileride memleket çocuklarını yetiştirecek bu gençliği millî kültüre candan bağlı olarak hayata hazırlamayı sağlamaya çalışmaktır. Fakülteyi bitirenler, orta öğretim kurumlarında öğretmenlik yapabilecekleri gibi Üniversite öğretim kadrosuna asistanlıkla girerek yetenek ve çalışmalarına göre doçent ve profesör olabilmektedir. Bundan başka serbest meslekleri de seçerek memleketin sosyal hayatında yer alabilmektedir." (TK, 1938: 10).

Kılavuza göre öğretmen yetiştirme işlevine de dikkat çekilen bölüm öğrencilerinin alacakları dersler şunlardır (TK, 1938: 55-59):

Türk Dili ve Edebiyatı Tarihi: O. Prof. Fuat Köprülü

Türk Dili ve Edebiyatı Tarihi

XVII. asra kadar Çağatay Edebiyatı

I- Türk saz şairleri II- Metodoloji meseleleri ve tatbikatı

Türk Dili ve Edebiyatı: Prof. Rahmeti Arat

Altay şiveleri üzerinde dil araştırmaları

Uygur metinleri üzerinde dil araştırmaları

Oğuz Kağan Destanı

Tarancı şivesi üzerinde dil araştırmaları

Son devir dil abideleri

Kutadgu Bilig

Dil bilgisi için hazırlıklar I - II

Dil bilgisi için hazırlıklar III - IV

Umumî Linguistik: Prof. Ragıp Özden

Türkiye Türkçesinde fonetik kelime tahlili ve Osmanlıca

Umumî linguistiğin ana hatları

Metinler Şerhi: Doçent Ali Nihat Tarlan

Metinler Şerhi (usûl)

Edebî Nazariyeler (ders)- Metinler Şerhi (Seminer)

Nedim 19. asır

Klâsik nesir

Şeyh Galip

Metin tamiri

Türk Dili ve Tarihi: Doçent Ahmet Caferoğlu

VIII. asırdan bugüne kadar edebî Türkçenin inkişaf tarihi

Türk şive ve lehçeleri tarihi üzerinde araştırmalar

Türk dili ve tarihine giriş

Çağatay, Uygur şiveleri

Göktürk Abideleri

Cenup şiveleri abideleri

Arap - Fars Filolojisi: O. Prof. Dr. Ritter

Arap Filolojisi

Hamasa şerhi

Mensur metinler şerhi

Mufasssal

Fars Filolojisi

İran edebiyatı tarihi

Tarihî metinler

Edebî mensur metinler

Pehlevi

Arap - Fars Filolojisi: O. Prof. Şerafettin Yaltkaya

Arap Filolojisi: Lektör Rıfat Bilge

1939'da Edebiyat Fakültesi'nde -on bir bölüm olarak planlanmasına rağmen- altı bölüm bulunmaktadır. Bunlardan Felsefe, Tarih, Coğrafya, Türkoloji, Darülfünun döneminde açılan bölümlerdir. Türkoloji Bölümünde Türk şive ve lehçeleri derslerine de yer verilmiştir. Bu tarihte Edebiyat Fakültesinde yer alan kuruluşlar bütün üniversite talebelerinin devam ettikleri Türk İnkılâbı Enstitüsü ile Yabancı Diller Mektebidir.

Reform sonrası Edebiyat bölümü içinde olan Arap ve Fars Edebiyatları ayrı birer bölüm teşkil etmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında öğretimde bulunan etnografya ve folklor kürsüsü ile Hilmi Ziya Ülken Bey'in okuttuğu Türk Medeniyeti Tarihi dersinin artık mevcut olmayışı ise Türk kültürü için bir kayıp olmuştur (Orhonlu, 1973: 70)

1908 inkılâbından sonra defalarca değiştirilen Edebiyat Şubesi programlarına şöyle bir göz gezdirilecek olursa en çok Edebiyat ile Felsefe dersleri üzerinde değişiklik yapıldığı görülmektedir. Ergin'e göre,

“Osmanlı, Arap ve Fars Edebiyatlarıyla bunların tarihleri son programda Türklüğe ve Türkçülüğe yaklaştırılmıştır. Lengüistikle Eti ve Sümer Filolojisinin yeniden programa konulması da bunu gösterir. Eski Osmanlı Edebiyatından yalnız Metinler Şerhi kalmıştır denebilir. Bu sıralarda lise programlarından Arapça ve Farsça da kaldırılmış, tedrisatta Arap harfi büsbütün terk edilmiş olduğu için bu dilleri okumayan ve bu dillerin yazıldığı harfleri hiç tanımayan Türk gençlerinin bundan sonra üniversitede Arap ve Fars Edebiyatlarına ve onların tarihlerine de rağbet göstermeyecekleri, binaenaleyh bu derslerin de talebesiz kalacağı şüphesizdir.” (1977: 1244).

4.2.16. 1947-1948 Öğretim Yılı Programı

1933 Reformunun uygulama sonuçları ve demokratikleşme sürecinin hız kazanması neticesinde üniversitelerde 18 Haziran 1946'da 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu çıkarılarak yeni bir düzenlemeye gidilmiştir (MEB, 1998: 25).

Üniversiteler Kanunu'nun ardından çıkarılan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğrenci Kılavuzu'na göre 1947'de bu Fakültenin lisans şubeleri şunlardır (ÖK, 1948: 42-48):

- a) Türk Dili ve Edebiyatı
- b) Felsefe
- c) Tarih
- d) Coğrafya
- e) Arap ve İran Filolojisi
- f) Fransız Filolojisi
- g) Alman Filolojisi

- h) İngiliz Filolojisi
- i) Eski Ön Asya Dilleri Filolojileri
- j) Klasik Filoloji
- k) Sanat Tarihi
- l) Arkeoloji

Bu şubelerin herhangi birinden lisans diploması alabilmek için o şubenin özelliğine göre belirli sertifikalardan, biri tezli olmak üzere en az dördünü almış bulunmak şarttır. Alınan sertifikaların seçilişine ve bireşimine göre iki türlü lisans vardır: Öğretim lisansı, Serbest lisans. Gerek öğretim lisansı gerek serbest lisans alabilmek için öğrencilerin fakülteye en az sekiz yarıyıl devam etmeleri ve belli proseminer ve seminer çalışmalarını kavuşturduktan sonra almış bulundukları tezi savunarak kabul ettirmiş olmaları gerekmektedir.

Serbest lisans yapanlar teorik ve uygulamalı hiçbir pedagojik hazırlığa tabi tutulmadan, yalnızca bilimsel çalışmalara katılmaktadır. Öğretmen olmak üzere kendi hesabına okuyanlarla Yüksek Öğretmen Okulu öğrencilerinin izlemek zorunda oldukları öğretim lisansı ise, öğretmen adaylarına, ilmî hüviyetlerini kazanırken pedagojik formasyonu da vermek için düzenlenmiş bir öğretim sistemidir. Fakülte'deki öğrencilerin yüzde doksan dokuzu öğretim lisansı yapmaktadır (İÜEFMC, 1952: 2).

Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olmak isteyen adayların alacağı “Öğretim Lisansı” şu sertifikalardan yapılmaktadır:

- a) Eski Türk Edebiyatı
- b) Yeni Türk Edebiyatı
- c) Türk Dili
- d) Alman, Fransız veya İngiliz Edebiyatlarından biri

Eski Türk Edebiyatı Sertifikasından sınava girebilmek için yardımcı olarak Arapça veya Farsça derslerine devam etmek ve sınavını başarmak gerekmektedir.

Serbest Lisans:

1. Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden Türk Edebiyatından ve Türk Dilinden olmak üzere, iki türlü serbest lisans alınabilir.
2. Türk Edebiyatı Lisansı yapmak isteyen, öğrenci ihtisas sahası olarak Eski Türk Edebiyatı veya Yeni Türk Edebiyatını seçebilir.
3. Eski Türk Edebiyatını seçmiş olan öğrenci profesörlerine danışarak diğer üç sertifikayı seçmekte serbesttir.
4. Yeni Türk Edebiyatını seçmiş olan öğrenci diğer üç sertifikayı lisans yönetmeliğine göre profesörlerine danışarak alır.
5. Türk dilini serbest lisans olarak seçen öğrenci profesörlerine danışmak şartıyla, diğer üç sertifikayı seçmekte serbesttir.
6. Serbest lisans yapmak için, sertifikalara bağlı yardımcı derslere devam etmek ve bunların sınavlarını başarmak şarttır.

Sertifikalar:

Eski Türk Edebiyatı Sertifikası Ders Programı (devam süresi 6 sömestir)

Prof. İsmail Hikmet Ertaylan

1. Osmanlı Edebiyatı Tarihi (Menşelerinden XV. asır sonuna kadar)
 2. Osmanlı Edebiyatı Tarihi (XVI. asır başından XIX. asır ortalarında teceddüt devrine kadar)
 3. Azerbaycan Edebiyatı Tarihi (Menşelerinden XV. asır sonuna kadar)
 4. Azerbaycan Edebiyatı Tarihi (XVI. asır başından zamanımıza kadar)
 5. Çağatay Edebiyatı Tarihi (Menşelerinden XV. asra kadar)
 6. Çağatay Edebiyatı Tarihi (XVI. asır başından zamanımıza kadar)
 7. Karahanlılar Edebiyatı (7. sömestir)
- (Eski Türk Edebiyatı Sertifikasından tez alanlar için)
8. Metinler Üzerinde Türk Edebiyatı Tetkikleri (8. sömestir)

(Eski Türk Edebiyatı Sertifikasından tez alanlara)

Müracaat kitapları:

M. Fuat Köprülü, Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1926.

M. Fuat Köprülü, Divan Edebiyatı Antolojisi, İst.

İ. Hikmet Ertaylan, Azerbaycan Edebiyatı Tarihi, okutulan mevzu ile alâkalı edebî ve tarihî kaynaklar.

Öğr. Gör. Ali Canip Yöntem (XVIII. asırdan itibaren klâsik Osmanlı Edebiyatı).

XIX. asır Osmanlı Devleti hayatının siyasî ve içtimaî hulâsası ve o devrin edebî simaları (5. sümestir)

(Eski Türk Edebiyatından tez alanlara 7. sümestir)

Proseminer:

Eski Edebiyat, Halk Edebiyatı ve yeni Avrupa Edebiyatı üzerinde araştırmalar ve edebiyat tarihi incelemelerine hazırlık (3. - 4. sümestir)

Seminer:

XIX. asır Osmanlı Edebiyatına ait tarihî, edebî ve içtimaî kaynaklar ve kütüphane araştırmaları (6. sümestir)

(Eski Türk Edebiyatından tez alanlara 8. sümestir)

Müracaat kitapları:

Bu asra ait metinler, divanlar, münşeâtlar, tarihî ve biyografik eserler.

Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan (Metinler şerhi)

1. Edebî san'atlar (1. sümestir)

2. Metinlere alıştırma. (2. sümestir)

3. Nefî (şahsiyeti ve divanı) (3. sümestir)

4. XVII. asra ait muhtelif metinler (4. sümestir)

5. Eski edebiyat nesri (5. smestir)

6. Na'tler ve metinler Őerhinde usul (6. smestir)

7. Şeyh Galip ve Divanı (7. ve 8. smestir)

(Eski Türk Edebiyatı Sertifikasından tez alanlara)

Müracaat kitapları:

Ali Nihat Tarlan, Őeyh Divanını tetkik, I. İst. 1934

Mevzu ile alâkalı yazma ve basma divanlar ve mensur eserler

Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat (İslmiyetten nce Türk Edebiyatı)

Türk edebiyatı üzerinde araştırmalar (5. ve 6. smestir)

Yardımcı ders Farsça veya Arapça (devam müddeti 4 smestir)

Lektör Abdülvehhab Tarzi (Farsça)

1. Farsça gramer temrinleri (1.smestir)

2. Kolay metinler (2. smestir)

3. Farsça metinler (3-4. smestir)

Lektör İhsan rc (Arapça)

1. Gramer temrinleri (1-2. smestir)

2. Gramer ve metinler (3-4. smestir)

Yeni Türk Edebiyatı Sertifikası (devam süresi 6 smestir)

Prof. İsmail Hikmet Ertaylan (Edebiyat Tarihi)

1. Yeni Türk Edebiyatının meseleleri (7.-8.smestir)

(Yeni Türk Edebiyatı Sertifikasından tez alanlara)

Müracaat kitapları:

İsmail Hikmet Ertaylan, Türk Edebiyatı Tarihi, İst.

Doç. Dr. Mehmet Kaplan (Edebiyat ve Üslûpçuluk)

1. Tanzimat başından Servet-i Fünun'a kadar Türk Edebiyatı (3.ve 5. s0mestir)
2. Servet-i Fünun'dan Cumhuriyet başlangıcına kadar Türk Edebiyatı (4.ve 6. s0mestir)

Proseminer:

Usul ve stilistik (1.ve 2.s0mestir)

Seminer:

Şiir (3.ve 5. s0mestir)

Nesir (4.ve 6. s0mestir)

Türk Dili Sertifikası (devam süresi 6 s0mestir)

Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat (Mukayeseli Türk Dili)

1. Tarançı metinleri üzerinde dil araştırmaları (1. s0mestir)
2. Uygur metinleri üzerinde dil araştırmaları (2. s0mestir)
3. Kazak metinleri üzerinde dil araştırmaları (3. s0mestir)
4. Kırgız metinleri üzerinde dil araştırmaları (4. s0mestir)
5. Orhun metinleri üzerinde dil araştırmaları (5. s0mestir)
6. Uygur metinleri üzerinde dil araştırmaları (5.ve 6. s0mestir)

Proseminer:

Türk Dil Bilgisi için hazırlık I – II (1.-2. s0mestir)

Türk Dil Bilgisi için hazırlık III - IV

Seminer:

Türk dili tarihi üzerinde araştırmalar (6. s0mestir)

Metin neşri için hazırlık (7. s0mestir)

(Türk Dili Sertifikasından tez alanlara)

Müracaat kitapları:

Dersle alâkalı kitaplar dersler esnasında bildirilecektir.

Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu (Türk Dili Tarihi)

1. Başlangıçtan XI. asır sonuna kadar Türk dilinin gelişmesi tarihi (1. ve 2. sümestir)

2. XI. asırdan bugüne kadar Türk dilinin gelişmesi tarihi (3. ve 4. sümestir)

Seminer:

Orhun Türkçesi ve Abideleri (5. sümestir)

Çağatay Türkçesi yadigârları (6. sümestir)

Cenup Türkçesi üzerinde çalışmalar (7. ve 8. sümestir)

(Türk Dili Sertifikasından tez alanlara)

Müracaat kitapları:

L. Raşonyi, Dünya Tarihinde Türklük, Ankara 1942

A. Caferoğlu, Türk Dili Tarihi Notları, I. ve II. İst. 1943, 1945.

Doç. Dr. Sadettin Buluç (Türk Dili Tarihi)

Türk Kavimleri (1-2. sümestir)

Orta Asya Türk Abideleri üzerinde araştırmalar (3- 4. sümestir)

Anadolu ağızları üzerinde araştırmalar (5 - 6. sümestir)

Eski Anadolu metinleri üzerinde araştırmalar (7.-8. sümestir)

(Türk Dili sertifikasından tez alanlara)

4.2.17. 1950 Öğretim Yılı Programı

1950-51 yılı Talebe Rehberine göre lisans ilim şubeleri Türk Filolojisi, Felsefe, Tarih, Coğrafya, Arap ve İran Filolojileri, Yaşayan Yabancı Diller Filolojileri, Eski Ön Asya Dilleri Filolojileri ve Klasik Diller Filolojileri'dir.

Türk Filolojisi öğretim lisansı şu sertifikalardan oluşmaktadır:

- 1- Türk Edebiyatı Tarihi (Menşelerinden on dokuzuncu asra kadar)
- 2- Türk Edebiyatı Tarihi (on dokuzuncu asır)
- 3- Türk Dili Tarihi
- 4- Yaşayan Yabancı Diller Edebiyat Tarihlerinden Bir Sertifika

Bu dört sertifika yanında öğrenci yardımcı ders olarak Arap ve İran dilleri ile Türk Halk Edebiyatı derslerinden ikisini takip etmeye mecburdur.

1947-1948 ders yılından itibaren Edebiyat Bölümü öğretimi, öğretim ve serbest lisans olarak ikiye ayrılmıştır. 1948'de öğretim lisansı sertifikalarından Eski Türk Edebiyatı ve Yeni Türk Edebiyatı sertifikaları, 1950 öğretim yılında Türk Edebiyatı Tarihi (Menşelerinden on dokuzuncu asra kadar), Türk Edebiyatı Tarihi (on dokuzuncu asır); Türk Dili sertifikası Türk Dili Tarihi; Alman, İngiliz, Fransız Edebiyatlarından Biri olarak ifade edilen sertifika ise Yaşayan Yabancı Diller Edebiyat Tarihlerinden bir sertifika olarak değişikliğe uğramıştır. Yardımcı ders olarak Arapça ve Farsçanın alınması zorunluluğu her iki programda ortakken, son programda bu derslere Türk Halk Edebiyatı dersi de eklenmiştir.

Türk Filolojisinde Türk Edebiyatı ve Türk Dili olmak üzere iki türlü serbest lisans alınabilmektedir. Eski Türk Edebiyatı Tarihi sertifikası alacak öğrenci diğer üç sertifikayı serbest olarak seçebilmekte; Yeni Türk Edebiyatını alacak öğrenciler ise Eski Türk Edebiyatı Tarihi sertifikası ile kendi seçeceği iki sertifikayı almaktadır. Türk Dili lisansı almak isteyen öğrenciler ise tezli sertifika olarak Türk Dili Bilgisini veya Türkiye Dili Bilgisini almaktadır. Türk Dili Bilgisini almış olanlar kalan üç sertifikayı kendi istekleriyle seçebilmekte, Türkiye Dili Bilgisini almış olanlar ise ikinci sertifika olarak Türk Dil Bilgisini de almaya mecburdurlar. Kalan iki sertifikayı ise seçmekte

serbesttirler. Türk Filolojisi öğrencisinin seçebileceği yardımcı sertifikalarla yardımcı dersler ise şunlardır: Eski Türk Edebiyatı, Yeni Türk Edebiyatı, Türk Dili Bilgisi, Arap Filolojisi, İran Filolojisi, Garp Filolojileri, Türk Tarihi, İslam Dini ve Felsefesi Tarihi, İslâm Tarihi, Umumi Felsefe, Dinler Tarihi, Türk Halk Edebiyatı, Psikoloji, Sosyoloji, Estetik, Umumi Lengüistik, Fonetik, Türk Etnografya ve Etnolojisi (ÖK, 1951: 19).

Türk Dili Lisansında adı geçen Türkiye Dili Bilgisi sertifikası ile Türk Dili Bilgisi sertifikası arasındaki fark kılavuzda açıklanmamaktadır. Bunun dışında serbest lisans sertifikasının özellikle yardımcı alan dersleri ve genel kültür dersleri açısından oldukça zengin olduğu göze çarpmaktadır.

Türk Filolojisi Öğretim Programı kılavuza (1951: 37-39) göre şu şekildedir:

Türk Dili ve Edebiyatı

Eski Türk Edebiyatı Tarihi Sertifikası

Eski Türk Edebiyatı Tez Çalışmaları: Prof. İsmail Hakkı Ertaylan

XVI. Asır Türk Edebiyatı Tarihi: Prof. İsmail Hakkı Ertaylan

(Kışrevî, Hataî)

XVI. Asır Türk Edebiyatı Tarihi: Prof. İsmail Hakkı Ertaylan

(Ahmed Dâî, Nevâî, Lûtfî)

Edebî Sanatlar - Metinlere Giriş: Prof. Ali Nihat Tarlan

Yahya Bey (Şahıs Tetkiki) : Prof. Ali Nihat Tarlan

XVI. Asır Edebiyatı (Devir Tetkiki): Prof. Ali Nihat Tarlan

Edebiyat Tarihinde Usul ve Klâsik Nesir: Prof. Ali Nihat Tarlan

Çağatay Edebiyatı (Nevâî) :Prof. Ali Nihat Tarlan

Şeyh Galip: Prof. Ali Nihat Tarlan

Yeni Türk Edebiyatı Tarihi Sertifikası

Halk Romanı ve Realist Roman Muallim Naci ve Tevfik Fikret: Prof. Ahmet Hamdi Tanpınar

Metin Tahlili: Prof. Ahmet Hamdi Tanpınar

Edebî Nevilerin Tekâmülü: Prof. Ahmet Hamdi Tanpınar

Edebiyat Tetkikinde Usul: Doç. Mehmet Kaplan

Metin Tahlili: Doç. Mehmet Kaplan

Tanzimat Devrinde Tiyatro: Doç. Mehmet Kaplan

Türk Edebiyatında Hâkim Fikirler: Doç. Mehmet Kaplan

Yeni Türk Edebiyatında Din ve Felsefe: Doç. Mehmet Kaplan

Türk Dili Tarihi Sertifikası

Tez Çalışmaları: Prof. Ahmet Caferoğlu

En Eski Türkçe ve Orhon Grameri Hususiyetleri

Çağatay Şivesi ve Gramer Hususiyetleri: Prof. Ahmet Caferoğlu

XI. Asırdan Bugüne kadar Türkçenin Gelişme Tarihi: Prof. Ahmet Caferoğlu

Uygurca, Anadolu Ağızları: Prof. Ahmet Caferoğlu

Başlangıçtan XI. Asra kadar Türkçenin Gelişme Tarihi: Prof. Ahmet Caferoğlu

Türk Kavimleri Yayılış ve Şiveleri: Prof. Ahmet Caferoğlu

Türkiye Türkçesi: Doç. Sadettin Buluç

Eski Anadolu Türkçesi Üzerinde Gramer Araştırmaları: Doç. Sadettin Buluç

Anadolu Ağızları Üzerinde Gramer Araştırmaları: Doç. Sadettin Buluç

Türk Ses Bilgisi: Doç. Mecdut Mansuroğlu

Eski Türkçe Grameri: Doç. Mecdut Mansuroğlu

Türkçede Söz Yapılışı: Doç. Mecdut Mansuroğlu

Yardımcı Sertifika:

Osmanlıca: Doç. Sadettin Buluç

Osmanlıca: Doç. Sadettin Buluç – As. Muharrem Ergin

Farsça: Öğr. Gör. Tarzi

Arapça: Öğr. Gör. Örüçü

4.2.18. Öğretim Kadrosu

1924'te Darülfünunda öğretim kadrosu müderris, muallim ve müderris muavinlerinden oluşmaktadır. Bu tarihte yayımlanan Talimatname'ye göre Darülfünunda müderris olabilmek için aranan şartlar şunlardır (Arslan, 1995: 107; Aynî, 2007: 67):

1- İlmî şahsiyetini ispat eden önemli eserler meydana getirmek,

2- Darülfünün muallimliğinde en az on yıl düzenli bir şekilde hizmette bulunmak,

Bu şartlara sahip olanların tayini fakülte reisinin teklifi ve mensup olduğu şubenin çoğunluğunu, fakülte meclisinin ve Divanın üçte iki çoğunluğunu kazanmaları hâlinde Maarif Vekâletinin kabul ve Cumhurreisinin tasdiki ile gerçekleşmektedir.

Muallim olmak için ise aranan şartlar şunlardır (Aynî, 2007: 67):

1- Otuz yaşını tamamlamış olmak,

2- İlim şubesine ait yüksek öğrenim görmüş olmak,

3- İlmî niteliği ispat edilmiş bir eser meydana getirmek,

4- Bir yabancı dil bilmek.

1924 Talimatnamesinde 1919 Nizamnamesinden farklı olarak bir müderrisin Darülfünun ya da bir yüksek okulda 5 yıl hizmet etmiş olması şartı Darülfünunda 10 yıl hizmet etmiş olmak olarak değişikliğe uğramış, ilmî bir eser hazırlama şartı ise korunmuştur. Muallimlerin müderrisler meclisince oluşturulan bir komisyon tarafından sınava tabi olmaları ve hazırladıkları bir eserin savunmasını yapma şartları da bu talimatname ile kaldırılmıştır.

1919 Nizamnamesinde 30 yaşını tamamlamış olmak, bir yüksek öğretim kurumundan mezun olmak, ilmî şubesini destekleyecek bir lisana vakıf bulunmak, ilmî hüviyetini ve şahsi çalışmalarını ispat eden eser vücuda getirmiş olmak ve 5 yıl hizmet etmek şeklinde ifade edilen müderris olabilme şartları 1924 sonrasında muallim olabilmenin şartları olmuştur.

Ayrıca 1924 Talimatnamesi ile yeni bir statü olan “müderris muavinliği”nin oluşturulduğu görülmektedir. “Darülfünun Müderris Muavinleri Talimatnamesi”ne göre muavinlerde aranan şartlar “Türkiye tebaasından olmak, yerli veya yabancı bir yüksek öğretim kurumunda öğrenimini tamamlamış olmak ya da liselerde öğretimle meşgul olmak, sınavına gireceği ilim şubesi ile ilgili şahsi çalışmaları olduğunu ispat eden eserini sınav gününden önce sınav heyeti tarafından incelenerek kabul ettirmiş olmak”tır. Muavinler her ders için müderrisler meclisinin daha önce ilan edilen lisanları da bilen adaylar arasında yapılacak olan “muavin müsabaka” sınavı ile seçilmektedir. Muallim olabilmek için ise bir kişinin altı yıl muavinlik etmesi ve kendi sahasında tanınmasını sağlayacak şahsi bir araştırmasının olması şarttır. Bu talimatnamenin sonunda yer alan geçici maddede de talimatnamenin yürürlüğe konulmasından beş yıl sonra doktora uygulamasını kabul eden fakültelerde müderris muavini olmak için doktorayı tamamlamış olma şartının aranacağı belirtilmiştir (TR, 1928-1929: 20-23). Böylece Darülfünunun öğretim üyelerinde ilk kez doktora şartı aranır hâle gelmiştir.

1924 Talimatnamesi ile ayrıca müderris, muallim ve müderris muavinlerinin ilmî bir kapsamda olduğu müderrisler meclisince ve divanca onaylanmayan başka bir resmi ve özel görevle uğraşmaları da yasaklanmıştır.

Bu yüksek ilim kurumunda eğitim ve öğretimle ile meşgul olanlara bütün okullarda olduğu gibi önceleri Muallim ve Muallim Muavini denilirken 1919’da bu ifadeler yerini Müderris ve Müderris Muavinine bırakmış ve 1933 yapılanmasında ise

Profesör ve Doçent olmuşlardır. Bunlarla ilgili olarak Meclisi Muallimin, Meclisi Müderrisin, sonra Darülfünun Divanı ve en sonra da Üniversite Heyeti adını almıştır.

1924 Talimatnamesine göre Edebiyat Fakültesi Edebiyat Şubesi öğretim kadrosu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Aynî, 2007: 81-82):

Tablo-29. 1924 Yılı Edebiyat Şubesi Öğretim Kadrosu

Yusuf Şerif Bey (Kılıçel 1894-1944)	Garp Tarih-i Edebiyatı Müderrisi
Ferit Bey (Kam 1861-1944)	İran Tarih-i Edebiyatı Müderrisi
Ali Ekrem Bey (Bolayır 1867-1937)	Şerh-i Mütun Müderrisi (Eski Metin Çözümlemesi)
Mösyö Oscar Rescher	Arap Tarih-i Edebiyatı Müderrisi
Köprülüzade Fuad Bey (1890-1966)	Türk Edebiyatı Tarihi Müderrisi
Necip Asım Bey (Yazıksız 1861-1935)	Türk Lisanı Tarihi Müderrisi

Cumhuriyet ilan edilmeden önce, 1 Mart 1923 tarihinde Atatürk'ün "Memleketin Darülfünun ve serbest meslekler hayatında izleyeceği yolu, en modern bir zihniyetle idrak eden iyi bir Darülfünun heyetine ve bir hayli meslek ve fikir adamlarına malik olduğumuzu kemal-i şükran ile anabiliriz" (Öklem, 2007: 27-28) diyerek övgü ile söz ettiği Darülfünun, 1933'te yapılan reformla İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürülmüş ve pek çok öğretim üyesi üniversite kadrosuna alınmamıştır.

Üniversite Reformu'nun öğretim kadrosu ile ilgili gerekçelerini dönemin Maarif Vekili Reşit Galip şöyle sıralamaktadır (Bilsel, 1943: 35-36):

1- Öğretim heyeti kendisini çoğunlukla yalnızca belirli saatlerdeki derslerinden sorumlu saymakta, ilmî inceleme ve araştırmalardan uzak kalmaktadır.

- 2- Öğretim heyeti öğrenci ile sınıf dışında ilişki kurmamakta, bu nedenle öğrenci her türlü rehberlikten uzak ve kendi başına kalmaktadır.
- 3- Öğretim çoğunlukla müderrisin ders anlatımı şeklinde gerçekleşmekte, öğrencinin öğrenme yöntemi de buna bağlı olarak bir kitabın sayfaları ya da derste tutulan notlarla sınırlı kalmaktadır.
- 4- Müderris ve muallimler Darülfünundaki görevlerini başka meşguliyetleri nedeniyle ikinci derece sayacak kadar aksatmaktadır.
- 5- Bir kısım müderris ve muallim yıllarca çalıştıkları hâlde ilmî bir eser ortaya çıkaramamıştır.
- 6- Aynı fakültenin öğretim heyeti arasında bile verimli bir fikir ve ideal birliği kurulmamıştır. İlmî çalışmalar yerine tartışmalar hüküm sürmektedir.
- 7- Eminlik, reislik, divan azalıkları gibi makamlar, müderrisler arasında bir makam ihtirası hâlini almıştır.

Reformun ardından 1934'te çıkarılan İstanbul Üniversitesi Talimatnamesi hükümlerine göre üniversitenin öğretim kadrosunda ordinaryüs, profesör ve doçentler yer almaktadır. Talimatname ile akademik unvanlar değişmiş, ordinaryüs ifadesi mevzuata girmiştir.

Ordinaryüs olabilmek için en az beş yıl profesörlük yapmış olmak ve bu sürede dikkate değer başarı göstererek ilmî yayın ve çalışmaları ile yer edinmiş olmak gerekmektedir. Profesör olabilmek için aranan şartlar ise doçent olarak yedi yıl hizmet etmek, dersleri, çalışmaları, ilmi araştırmaları ve yayınları ile başarısını ispatlamış olmaktır. Ordinaryüs ve profesörlük kadroları için Fakülte Meclislerinin göstereceği adaylar hakkında Üniversite Heyeti görüş bildirmekte ve Maarif Vekâleti seçimi yapmaktadır.

Doçent olabilmek için ise adayın yaşının kırkı geçmemiş olması, tayin edileceği fakülte ya da eşdeğer bir fakülte ya da yüksekokuldan mezun olması, Batı dillerinden birini ilmî çalışma yapacak ve yazacak kadar iyi bilmesi ve yapılacak sınavda başarılı olması gerekmektedir. Öğretim kadrosunda hocalara yardımcı olmak üzere bir de asistanlar vardır. Bunlar asistan, baş asistan ve mütehassıs asistan olarak derecelere ayrılmaktadır. Asistan olabilmek için yüksek öğrenim görmek, otuz üç yaşını geçmemiş

Türk vatandaşı olmak, başka bir işle meşgul olmamak ve bir yabancı dili bildiğini sınavla ispat etmiş olmak gerekmektedir.

Ordinaryüs ve profesörlerin görev ve sorumlulukları kürsülerinde teorik dersler vermek, uygulama çalışmalarını ve seminerleri idare etmek, öğrencilerin başvurularını kabul ederek çalışmalarını düzenlemek, derslerin müfredat programına göre notlarını veya kitabını hazırlamak, üniversitece yayımlanacak dergilere ilmî yazılar yazmak, sınavları yapmak veya sınavlarda hazır bulunmak, dekanların kendilerine vereceği bunlara benzer ilmî ve idari işleri yapmak, fakülte meclislerine, komite ve komisyonlarına katılmaktır.

Doçentlerin görevleri ise talimatnamede şöyle ifade edilmektedir: Doçentler, ordinaryüs veya profesörü bulunmayan kürsülerde fakülte meclisinin kararı ve rektörün onayıyla öğretimde bulunmak, bağlı bulunduğu kürsüdeki ordinaryüs veya profesörlerin kendilerine verecekleri not veya eserleri tercüme etmek, istedikleri etütleri hazırlamak ve araştırmaları yapmak, uygulamalarda ordinaryüs veya profesöre yardım etmek ve gerektiğinde profesörlere anlatımlarında tercümanlık yapmak, bağlı bulunduğu kürsüdeki ordinaryüs veya profesörlerin dekanların kendilerine verecekleri ilmî ve idari işleri yapmak. Görüldüğü gibi doçentler günümüzdeki statülerinden farklı olarak yardımcı statüde yer almaktadır. Bunun nedeni o dönemde ordinaryüs profesör unvanının en yüksek statü olması olabilir. Ayrıca okutman karşılığında kullanılan lektör -sık karşılaşılmısa da- üniversite öğretim elemanları içerisinde geçmektedir.

Ayrıca ordinaryüs, profesör ve doçentler üniversite dışında da derslerini hazırlamak, ilmî araştırmalarda bulunmak ve eser yazmak için ne kadar zaman ayırdıklarını ve dışarıdaki diğer meşguliyetlerinin ne olduğunu Vekâlete; her ders yılı sonunda çalışma ve müfredat programlarını tatbik edip etmediklerini ve edememiş sebeplerini, şubelerine ne katabildiklerini veya bunlara dair ne gibi eserler yazabildiklerini, okuttukları derslerin kitap veya notlarını ne dereceye kadar hazırladıklarını birer raporla dekanlıklara bildirmek zorundadırlar.

Her fakültede Dekanlık kâtibi profesörlerin derslerine devamını gösteren günlük bir cetvel tutmaktadır. Derslerine ve görevlerine mazeretsiz gelmeyen, geç gelen veya üniversite içinde veya dışında profesörlük onuruna aykırı hareketleri görülen ordinaryüs, profesör ve doçentler hakkında cezalar verilmektedir. Talimatnamedeki bu

açıklamalardan Üniversite ve Fakültelerde öğretim elemanlarının sıkı bir denetime tabi tutuldukları anlaşılmaktadır. Bunun nedeni olarak, üniversite yönetmeliğinde, üniversite dışında bir işle meşgul olmak isteyen hocaların tüm mesailerini üniversitede değerlendirmelerine yönelik maddeler gösterilebilir.

Üniversite reformu sonrası yeni Üniversitenin öğretim üyesi üç kaynaktan temin edilmiştir. Birinci grubu Darülfünundan alınan profesörler ve profesör muavinleri; ikinci grubu Darülfünün dışından alınan öğretim üyeleri oluşturmaktadır. İkinci grupta yer alanlar yurt dışında öğrenim gören ve doktora yapan genç, yetenekli ilim adamlarıdır. Bunlar Üniversite'ye profesör muavini (doçent aday) olarak atanmışlardır. Üniversitenin üçüncü grup öğretim üyesini ise yabancı bilim adamları oluşturmaktadır (Taşdemirci, 1992: 9).

Darülfünün kapatılmasının ardından, yeni üniversitede görev alan Darülfünün Edebiyat Fakültesi öğretim üyeleri Profesör: Mustafa Şekip Tunç, M. Fuat Köprülü, Muallim İbrahim Hakkı Akyol; Profesör Muavinleri: Besim Darkot, Ahmet Caferoğlu ve Orhan Sadettin'dir (Öklem, 2007: 96).

A. Malche, raporunda öğretim metotları ve programları, ders notları ve kitapları konularında en ağır eleştirilerini Edebiyat Fakültesine yöneltmekle beraber, dışarıda kalan en az öğretim üyesi bu fakülteden olmuştur. Diğer bir ifadeyle en az yabancı bilim adamı, Edebiyat Fakültesinde görevlendirilmiştir (Taşdemirci, 1992: 10).

1933 yılında Darülfünün İstanbul Üniversitesine dönüştürülmesi sürecinde Edebiyat Fakültesinin Edebiyat Bölümünde kadroda kalan hocalar Prof. Köprülüzade Fuat (Türk Dili ve Edebiyatı), Prof. Muavini Ahmet Caferoğlu (Türk Dili Tarihi); kadro dışı bırakılan hocalar Müderris Ömer Ferit Kam (İran Edebiyatı), Müderris Ali Ekrem Bolayır (Şerh-i Mütun), Müderris Yusuf Şerif Kılıçel (Garp Edebiyatı Tarihi)'dir. (Arslan, 1995: 337-351):

Malch'ın raporuna göre Üniversite Reformu öncesi Edebiyat Fakültesinde 14 müderris, 4 muallim (3 açık kadro), 2 müdür muavini ve 6 asistan ve 6 da memur bulunmaktadır (Hirsch, 1998: 235).

1933-1946 yılları arası Türkiye'de yüksek öğretim alanında önemli gelişmelerin yaşandığı, yüksek öğretim kurumlarının yavaş yavaş yurt düzeyine yayılmaya başladığı

yıllardır (Ataünal, 1998: 19). 1946 yılında üniversiteler ortak kanun çerçevesinde düzenlenmeye çalışılmış; öğretim üyelerinin görevleri ve öğretim üyesi olabilme şartlarında da değişiklikler olmuştur.

Yeni kanuna göre üniversite öğretim üyeleri üniversite doçentleri, profesörler ve ordinaryüs profesörlerdir. Uzman, okutman, öğretim görevlileri ve tercümeciler ile asistanlar öğretim yardımcıları olarak sınıflandırılmıştır.

Üniversite öğretim üyeliğinin başlangıcı olan “Üniversite Doçentliği” sınavına girebilmek için adaydan devlet memurlarında aranan genel şartlardan başka şu nitelikler aranmaktadır:

Öğretim görevi alacağı bilim koluyla ilgili bir yüksek öğretim diplomasından başka, memlekette bilim doktorası yapmış bulunmak veya yabancı memleketlerde almış olduğu doktora diploması Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmış bulunmak,

Doktor unvanını aldıktan sonra kendi bilim veya meslek koluyla ilgili bir işte en az iki yıl eylemli olarak çalışmış bulunmak,

Yabancı dil ve doçentlik sınavını kazanmak.

Doçentlerin görevleri üniversite öğretim kurumlarında, enstitü ve laboratuvarlarla iş yerlerinde ordinaryüs profesör veya profesörlerin gösterecekleri yolda ders okutmak, pratik çalışmalarını, uygulamalarını, proje hazırlıklarını ve seminerleri yönetmek, bilimsel araştırmalar ve yayımlar yapmaktır.

Doçentler arasından seçilen profesörlerde aranacak şartlar ise, en az beş yıl eylemli olarak, üniversitelerde doçentlik yapmış veya üniversite doçenti unvanını kazandıktan sonra yedi yıl uzmanlığı ile ilgili bir bilim veya meslek işinde çalışmış bulunmak, bilimsel erkini ve öğretim yeteneğini, doçentlik sınavını kazandıktan sonra yaptığı yayımlar ve çalışmaları ile tanıtmış olmaktır.

Profesörün Görevleri:

- Üniversite öğretim kurumlarında ders okutmak,
- Pratik çalışmaları, uygulama ve proje işlerini, laboratuvar ve seminerleri yönetmek,
- Bilimsel araştırmalar ve yayımlar yapmak ve yaptırmaktır.

Bir kürsünün yönetimi için üniversite profesörleri arasından seçilen ordinaryüs profesörlerde aranan nitelikler ise şunlardır: En az beş yıl profesörlük etmiş olmak, üstün değerde bilimsel araştırmalar, yayımlar yapmış bulunmak ve meslekteki üstün başarılarıyla tanınmış olmak.

Ordinaryüs Profesörlerin Görevleri:

- Üniversite öğretim kurumlarında bir kürsü idare etmek ve ders okutmak,
- Pratik çalışmaları ve seminerleri yönetmek,
- Bilimsel araştırmalar ve yayımlar yapmak ve yaptırmak,
- Kürsüsüne bağlı öğretim, bilim ve araştırma işlerinde ilgilileri görevlendirmek ve gerekenlerle iş birliği yapmak ve bu alandaki çalışmaları düzenlemek ve denetlemek,
- Kürsüsüne bağlı öğretim üyelerinin ve yardımcılarının çalışmalarını izlemek ve yetiştirmeleri için gerekli tedbirleri almaktır.

Üniversite öğretim mesleğinin tabii kaynağı olarak görülen asistanlar, her kürsünün başındaki ordinaryüs profesör veya bu görevi yapan öğretim üyelerinin teklifi ve fakülte yönetim kurulunun onayı ile rektör tarafından tayin edilmektedir. Bu asistanlar bir yıl aday olarak çalışmaktadır. Asistanlığa girişte aranan şartlar, görev alacağı bilim kolu ile ilgili bir yüksek öğretim diploması almış olmak, yabancı bilim dillerinden birini çalışacağı dalda gerekli bilimsel incelemeleri yapacak derecede bilmektir.

Asistanların görevleri:

- Fakülte Profesörler Kurulunca yanına verildiği ordinaryüs profesörler, profesör ve doçentin gerekli gördüğü öğretim ve uygulamalarda hazır bulunmak,
- Kendisine verilen görevi ile ilgili tercüme, inceleme, araştırma, uygulama ve yayın vazifelerini vaktinde ve düzenli yapmak,
- Yanında bulunduğu öğretim üyesinin göstereceği yolda öğrencilerin çalışma, araştırma ve uygulamalarına yardım etmektir.

Kanuna göre üniversite öğretim yardımcıları öğretim görevlileri, okutmanlar, uzmanlar ve tercümecilerle asistanlardır.

Bu kanunla ğretim yeleri ve ğretim elemanları konusunda yapılan değişiklikler:

- Üniversite ğretim mesleğinin bir uzmanlık işi olarak kabul edilmesi,
- Öğretim yeliğinin bir meslek olarak görülmesi ve doğentliğin ğretim mesleğinde ilk basamak kabul edilmesi,
- Doçent, profesör ve ordinaryslerin beraber çalışabilmesi
- Asistanlığın ğretim yeliğinin “Tabii Kaynağı” olarak kabul edilmesi,
- Öğretim elemanlarının belli kurallara göre yetiştirilip, atanması, yükseltilmesi
- Öğretim elemanlarına güvence getirilmesi,
- niversitelerden mezun olacak uzmanları mesleğe bağlayıcı tedbirlerin alınmasıdır.

Grldği gibi 1946 tarihli niversiteler Kanunu oldukça kapsamlı ve ayrıntılı olarak hazırlanmıştır. Üniversitelerin akademik ve idari kadrolarının belirlenmesi ve bunların görev ve sorumlulukları açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu kanunun getirdiği yeniliklerden en önemlisi üniversitelerde “düzenli ve özel bir ğretim mesleği” nin kurulmasıdır. Öğretim elemanı olmak için aranan şartlarda yaşla ilgili bir sınırlama ise getirilmemiştir.

Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında Edebiyat Bölümünün ğretim kadrosunda, Darülfünun ve ile yurt içinde ve yurt dışında farklı alanlarda yüksek ğretim kurumlarını bitiren kişiler yer almaktadır. 1940’lara doğru ise, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunlarının ğretim kadrosuna girdiği görülmektedir. Yine tablodan hareketle bu dönemde Edebiyat bölümünde az da olsa yabancı hoca bulunduğu anlaşılmaktadır.

1923-1950 yılları arasında Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümünde görev yapmış ğretim elemanlarının isimleri, öğrenimleri ve hangi dersleri yürüttükleri Tablo-30.’da gösterilmiştir:

Tablo-30. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü Öğretim Elemanları

Adı ve Soyadı	Öğrenimi	Branşı	Çalıştığı Yıllar
Yahya Kemal Beyatlı	Fransa-Siyasal Bilgiler Okulu	Türk Edebiyatı Tarihi	1922-23
Necib Asım Bey (Yazıksız)	Harbiye	Türk Dili Tarihi	1923-1927
Ömer Ferit Kam	Hukuk Mektebi	İran Edebiyatı Tarihi	1923-1933
Yusuf Şerif Kılıçel		Batı Edebiyatı Tarihi- Fransız Edebiyatı Tarihi	1923-1933
M. Fuat Köprülü		Türk Edebiyatı Tarihi	1923-1950
İsmail Saib		Arap Edebiyatı Tarihi	1923-1925
M. Reşer		Arap Edebiyatı Tarihi	1926
Ragıp Hulusi Özden		Türk Dili Tarihi	1927-1936
Ahmet Caferoğlu	Darülfünun- Yurt Dışında Doktora	Türk Dili Tarihi	1929-1950
M. Dümezil		Umumi Lisaniyat	1929-
Cemil		Alman Edebiyatı Tarihi	
Ali Ekrem Bolayır	Askeri Rüstiye	Şerh-i Mütun	1930-1933
Reşit Rahmeti Arat	Berlin Üniversitesi		1933-1950
Ali Nihat Tarlan	Darülfünun	Metinler Şerhi	1933-1950
Leo Sputzer		Garp Edebiyatı	1933-1936
Ahmet Hamdi Tanpınar	Darülfünun-İYÖÖ	Yeni Türk Edebiyatı	1934-1950
Sadettin Buluç	Almanya'da Türkoloji Eğitimi	Türk Dili	1938-1950
Mehmet Kaplan	İÜEF	Yeni Türk Edebiyatı	1939-1950
Mecdut Mansuroğlu	İÜEF	Türk Dili	1940-1950
İsmail Hikmet Ertaylan	Mülkiye Mektebi	Eski Türk Edebiyatı	1943-1950
Abdülkadir Karahan	İÜEF	Metinler Şerhi	1947-1950
Ali Canip Yöntem	Hukuk Mektebi		1948-1950
Faruk Kadri Timurtaş	İÜEF	Türk Dili	1950
Muharrem Ergin	İÜEF	Türk Dili	1950

4.2.19. Öğrenci Kayıt ve Kabul Şartları:

1924 yılına kadar Darülfünuna öğrenci kabulü Darülfünun Nizamnamesinde yer alan hükümler çerçevesinde yapılmış; Darülfünuna giriş şartları 21 Nisan 1924 tarihli İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi ile yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, fakültelerden veya şubelerden birine dahil olabilmek için “resmî ve hususî liselerden mezun olmak” şarttır. Şartları yerine getiren yabancı öğrenciler fakülte reisinin isteği üzerine Darülfünun emininin izniyle kayıt ve kabul olunmaktadır. Kabul şartlarını yerine getiremeyen öğrenciler ise Fakülte Reisinin izni ile derslere dinleyici olarak devam edebilmektedir. Kayıt olanlardan girişte ve üç ayda bir defa olmak üzere kayıt ücreti bir rubu lira alınmaktadır (İÜT, Düstur, 3. Tertip, cilt 5 Ankara 1931: 1098-1107 Aktaran Dölen, 2010: 33-34).

Cumhuriyetin hemen ardından çıkarılan bu Talimatname ile Darülfünuna sınavla girişin kaldırıldığı ve yalnız lise mezunlarının öğrenci olarak alınacağı esasının getirilmiş olduğu görülmektedir.

1923-24 öğretim yılında Edebiyat Şubesinde 53 öğrenci bulunmaktadır (Arslan, 1995: 84).

1930-31 yılına ait rehberde ise Darülfünuna kayıt şartı “Darülfünun Fakültelerinden diploması olanlar ile yüksek okul ve tam devreli resmi ve özel lise mezunları imtihansız kabul edilir” hükmü ile belirtilmektedir. Kayıt olabilmek için ilk başvuruda, Emanet’e hitaben bir kabul dilekçesi, diploma, sağlık ve aşı raporları, iyi hâlini bildiren ve zabıtaca tasdik edilen ikametgâh belgesi, üç fotoğraf ve yabancı öğrenciler için de pasaportların gösterilmesi gerekmektedir. Şartları yerine getiren öğrenciler fakülte reislerinin bildirmesi ve Darülfünun Emni’nin izni ile Darülfünuna kabul edilmektedir (TR, 1931-33: 9) .

1933 Üniversite Reformu’nun ardından çıkarılan Talimatname’ye göre İstanbul Üniversitesine ve bağlı bulunan okul ile enstitülere kayıt yaptırabilmek için lise ve dengi okul mezunu olmak şarttır. 1936-37 ders yılına ait rehberde yer verilen “İstanbul Üniversitesi Talebe Yazılma Talimatnamesi”ne göre kabul şartları şunlardır:

- 1- Lise mezunu olmak,
- 2- Bir fakülte veya yüksek okuldan mezun olmak.

Bu şartlara sahip öğrencilerin kesin kayıtları için istenen belgeler ise diploma, kimlik cüzdanı, sağlık ve aşı raporu, iyi hâlini ve oturduğu yeri gösterir belge ve 6 fotoğraftır. Bu belgelerle birlikte öğrencinin Rektörlüğe hitaben bir dilekçe yazması gerekmekte, sonrasında girmek istediği fakülte Dekanlığına bizzat başvurarak verilecek beyannameyi kendi el yazısı ile doldurarak imzalamaktadır. Üniversite öğrenciliği Rektörün kabulü ve tebliği ile başlamaktadır. Bu talimatnameye göre bir defaya mahsus olmak şartıyla Üniversitenin bir fakültesinden diğerine geçilebilmektedir. Okula dinleyici olarak kayıt yaptırmak fakülte dekanının iznine bağlıdır. Alınacak ücret ve harçlar her yıl tespit ve ilan olunur. Her yıl değişen öğrencilerin ödedikleri harç ve ücretler 1934'ten 1937 yılına kadar 5 lira olarak belirlenmiştir (1937: 5).

Sözü edilen şartlarda 1940'lı yıllara kadar hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Üniversiteye kayıt ve kabulde aranacak şartlar 1933 Üniversite Kanununda ayrı bir yönetmelikte belirtilirken, 1946 tarihli yeni kanunda bu konuyla ilgili hiçbir bilgi yer almamıştır. 1947-48 öğretim yılında yayımlanan İstanbul Üniversitesi Öğrenci Yönetmeliği'nde ifade edilen hükümler ise kabul şartlarındaki değişiklikleri göstermektedir. Bu tarihte üniversiteye kayıt yaptırabilmek için başka bir Üniversiteye veya Yüksek Okula kayıtlı olmamak ve Türk Lise Olgunluk Diplomasını veya Millî Eğitim Bakanlığında Türk olgunluk diplomasına eşitliği onaylanmış yabancı bir diplomayı almak gerekmektedir. Kayıt yaptırmak isteyen öğrencilerin getirecekleri belgeler ise şunlardır (ÖK, 1948: 8-9):

- a) Olgunluk diploması
- b) Kimlik cüzdanı
- c) Oturduğu yeri gösterir belge
- d) Bulaşıcı bir hastalığı olmadığını gösteren sağlık raporu
- e) Harç makbuzu

Üniversiteye kayıt olmak isteyenler bu belgeler ve bir dilekçe ile Rektörlüğe başvurarak hangi fakülte ve hangi bölüme kaydolmak istediklerini belirtmektedirler. Kış sömestiri için kayıt zamanı 15 Eylül -15 Ekim; yaz sömestiri için ise 1 Şubat-15 Şubat tarihleri arasındadır. Üniversiteye kaydını yaptıran öğrencinin girmek istediği Fakültede

de ilk sömestir için en az 5 saatlik derse kayıt yaptırmayı gerektirmektedir. 1950-51 yılına ait öğretim kılavuzunda da bu şartlar korunmuştur.

Edebiyat Bölümüne öğrenci olma şartları Üniversitenin diğer fakülteleri ve bölümlerinden farklılık göstermemektedir.

4.2.20. Ders Geçme ve Mezuniyet Şartları:

Cumhuriyetin ilanından sonra çıkarılan ilk Talimatname olan 1924 tarihli İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi'nde sınavlarla ilgili tek maddelik bir açıklama yer almaktadır. Buna göre sınavlar her fakültenin yöntem ve talimatına göre yapılmaktadır. Sözlü sınavların aleniyeti ve her dersin sınavında o dersin ait olduğu ders şubesinin müderrislerinden en az iki temsilcinin bulunması ise şarttır (İDT, 1924).

Esas olarak 1925-26 yılı ders yılı başından itibaren uygulanmaya başlanan “İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Tedrisat ve İmtihanlar Talimatnamesi” ile bu konuda önemli değişiklikler yapılmaya çalışılmıştır. Bu Talimatnameye göre, iki devreden oluşan öğretimde ikinci devre derslerini alabilmek için birinci devre derslerinin başarılmış olması gerekmektedir. Ayrıca birinci ve ihtisas devresi olan ikinci devre dersleri yanında yabancı dil dersleri ve mezuniyet tezi zorunluluğu getirilmiştir. Mezuniyet sınavları biri yazılı ve sözlü iki kısımdan oluşmaktadır. Yazılı sınav muhtıra hazırlanmasından ibaret olup, sözlü sınav hazırlanan muhtıranın savunması, öğrencinin devam ettiği üç ihtisas dersinden birer saatlik sorgulamalar, hazırladığı muhtıra ile ilgili konuda yabancı dilde bir bilimsel metnin açıklanması şeklinde üç kısımdan oluşmaktadır (Dölen, 2010: 265).

17 Eylül 1924 tarihinde 892 sayılı İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi ile İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi'ne bir madde eklenerek “Bakalorya Nizamnamesi tatbik edilinceye kadar Darülfünun Fakültelerinde mezuniyet rüusu alacak talebenin mensup olduğu şube-i ilmiyede yazılmış bir eseri anlayacak derecede lisana vakıf olması ve bunun için mezuniyet imtihanından önce bir imtihan geçirmesi lazımdır.” denilmektedir (Dölen, 2010: 34).

Yaz ve kış smestiri adı ile ikiye ayrılan öğretimde 1927-1928, 1928-1929, 1929-1930 ile 1930-31 ders yılı talebe rehberlerine göre derslere devam zorunluluğu olup, devam defterini gösteren öğrenciler sınavlara kabul olmaktadır. Sınava girecek öğrencinin ğretim harcı borcunun olmaması ve sınav harcını demiş olması da diğer şarttır.

Edebiyat Fakültesinin tüm şubelerinden mezuniyet diploması alabilmek için üç yıl devam zorunluluğu vardır. Birinci devre derslerine iki yıl devam eden ğrenci, bu iki yılın sonunda yapılan sınavı başardığı takdirde, ihtisas derslerine devam edebilmektedir. Öğrenci kendi şubesinin birinci devre derslerinden başka diğer şubelere ait tamamlayıcı bir derse de iki yıl devam etmek ve sınavını başarmak zorundadır. Sözlü ve yazılı olarak iki aşamada ve aleni olarak yapılan sınavlarda başarılı olmak için en az 5 numara almak gerekmektedir. Edebiyat şubesi için yazılı sınav Eski Türk Edebiyatı Tarihi dersinden bir konunun kaleme alınması, ikinci olarak Arapça ve Farsçadan, nc olarak ise Fransızca veya diğer bir yabancı dilden tercüme yapılması şeklinde; sözlü sınav ise öncelikle ilk devrede okuduğu derslerden sorulan sorular, tamamlayıcı ders veya derslerden sorular şeklinde yapılmaktadır (TR, 1928-1931).

1931-1933 yılı Talebe Rehberinde mezuniyet diploması almak konusunda belirtilen ayrıntılı hükümler ise şunlardır:

- 1- En az 6 smestir devam zorunluluğu vardır.
- 2- Mezuniyet sınavları yazılı ve sözlü yapılmaktadır: Yazılı sınav, denetimi altında olduğu müderris ya da muallimin onayı ile belirli ve sınırlandırılmış bir konuda bilimsel çalışma hazırlamak; mensubu oldukları şubeye ait Fransızca, Almanca, İngilizce, Rusça veya İtalyanca bir kitaptan belirli bir parçanın evirisi; Arapça ve Farsçadan bir parçanın evirisi (Edebiyat şubesi öğrencileri için İran ve Arap Edebiyatı Tarihini alanlar). Sözlü sınavlar ise yazılan bilimsel çalışmanın savunması; mensup olduğu şubenin müderris ve muallimlerinden oluşan bir sınav komisyonu önünde devam mecbur olduğu derslerin her birinden sınav; öğrencinin yine bu sınav komisyonu huzurunda sınavdan bir hafta önce şube ğretim kadrosu tarafından belirlenen bir konuyu ders şeklinde anlatımı şeklinde gerçekleşmektedir.
- 3- Başarılı olmak için tüm sınavlardan en az 5 not almak gerekmektedir.

24. 10. 1934 tarihinde yayımlanan İstanbul Üniversitesi Talimatnamesi öğrencilerle ilgili genel hükümleri ihtiva etmektedir. Öncelikle, “Talebinin imtihanlara girebilmesi, harçları vaktinde vermesine, dil mektebine devamla muvaffak olmasına veya bu mektebe devamdan istisna vesikası olmuş bulunmasına, imtihanlarda muvaffak olmuş sayılması da sömestir veya sınıfının imtihanını başarmış olmasına bağlıdır.” ifadeleri yer alır (İÜT, 1934).

Bir diğer maddede, diploma alabilmek için son sınıfta İnkılâp Tarihi derslerine devam ile bu dersten sertifika almak gerektiği belirtilmektedir. 1933’te mevzuata giren bu ders, o günden beri sürekli mevzuatta yer almıştır. Cumhuriyet döneminde her alanda yapılan inkılâp hareketlerinin yeni nesle aktarılması olarak anlaşılması gereken bu konunun üzerinde hassasiyetle durulduğu anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda üniversite de üstüne düşen görevi yapmıştır. Bu amaçla, İnkılâp Tarihi derslerine önem verilerek, bu dersi başaramayanlar diploma almaya hak kazanamamışlardır.

1923’ten 1933’e kadar Edebiyat Mektebi ’nden mezun olanlar 45 kız, 101 erkektir (Unat,1933: 14). Edebiyat Fakültesi Edebiyat Şubesi’nde 1923-1924 öğretim yılında 5, 1924-25 öğretim yılında 1, 1925-26 öğretim yılında 6, 1927-28 öğretim yılında 1, 1928-29 öğretim yılında 8, 1929-30 öğretim yılında 4, 1930-31 öğretim yılında 6, 1931-32 öğretim yılında 6, 1932-33 öğretim yılında 6 öğrenci, toplam 26 öğrenci mezun olmuştur. 1926-27 öğretim yılında ise şube hiç mezun vermemiştir (Dölen, 2010:266).

1933’e kadarki Edebiyat Fakültesinde diploma almak hiç de kolay değildir. Malch’ın raporunda bu durum şöyle ifade edilmektedir: “1932’de 150 erkek, 132 kız vardır. Ancak umumiyet itibarile, bir seneden yukarıki seneye geçerken talebe adedi büyük bir tenakusa uğramaktadır. Son imtihanları geçirip diplomalarını alan talebe adeti nispetleri azdır.” (Hirsch, 1998: 37).

1936 Tarihli İstanbul Üniversitesi Talebe Talimatnamesi’nde öğrencinin sınavlara girebilmesi harçlarını vaktinde vermesine, Dil Okuluna devam etmesine; sınavlardan başarılı olması ise sömestir veya sınıfının dil sınavını başarması şartlarına bağlanmıştır (1936: 11)

1936-1937 ders yılı Talebe Rehberi içerisinde yer alan Edebiyat Fakültesi Tedrisat ve İmtihanlar Talimatnamesinde bu konuda oldukça ayrıntılı hükümler yer almaktadır. Bunlar;

- 1- Edebiyat Fakültesinde ara sınav ve lisans sınavı olarak iki tür sınav yapılmaktadır.
- 2- Ara sınavlar ikinci ve dördüncü sömestirler sonunda sözlü olarak yapılmaktadır.
- 3- Lisans sınavlarına girebilmek için sekiz sömestir devam etmiş ve ara sınavlardan başarılı olmak gerekmektedir. Her sömestiri tamamlamak için ise ders günlerinin üçte ikisine devam etmek, o sömestirdeki çalışma ve yazılı ödevleri başarıyla yaptığına dair dersi okutan profesörlerden ayrı ayrı imza almak, yabancı dil dersleri sınavlarından başarılı olmak ve harçlarını ödemiş olmak gerekmektedir.
- 4- Dördüncü sömestirden beşinci sömestire geçebilmek için izlediği disipline ait olan yabancı dilde yazılmış bilimsel eserleri başarılı bir şekilde tercüme edebildiğini ispat etmek gerekmektedir.
- 5- Sınavlar her sömestir sonunda ve ders yılının başında olmak üzere yılda üç defa yapılmaktadır. Sınav komisyonunda her disiplinin ordinaryüs ve profesörlerinden en az üç kişi bulunmaktadır.
- 6- Esas disiplinin sınavları yazılı ve sözlü olarak iki kısımdır. Yazılı sınavda başarılı olamayanlar sözlü sınava giremezler. Sözlü sınavda başarılı olamayanlar ise iki yıl süreyle yazılı sınava girmelerine gerek kalmadan sözlü sınava tekrar girebilmektedir. Yardımcı disiplin sınavları sözlüdür. Bunlara ancak esas disiplin sertifikasını aldıktan sonra girilebilmektedir. Öğrenci seçtiği disiplinlerin her birinden üç saat süren bir yazılı ve bir saat süren sözlü sınava girmektedir. Yardımcı disiplinin sözlü yapılan sınavı ise yarım saat sürmektedir. Dereceler pek iyi, iyi, orta ve geçmez şeklinde ifade edilmektedir.
- 7- Fakülteden diploma alabilmek için İnkılap Tarihi derslerine devam etmek ve başarılı olmak gerekmektedir (TR, 1936: 21-23).

1937-38 ders yılında yayımlanan rehberde göre sınav ve mezuniyet şartlarında bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak bu rehberde yer alan Pedagoji Enstitüsü Talimatnamesi üniversite öğrenimini bitirdikten sonra orta öğretim okullarında öğretmenlik yapmak isteyen Edebiyat ve Fen Fakülteleri öğrencilerinin Pedagoji Enstitüsü derslerine devam

etmesi ve sınava girerek sertifika almak zorunluluğunu şart olarak belirlemektedir (1937: 24).

18.06.1946 tarihli Üniversiteler Kanunu'nda bu konuda hiçbir açıklama yer almamaktadır. Ancak 1947-48 yıllarında yayınlanan öğrenci kılavuzunda ders geçme ve mezuniyet şartlarında önemli değişiklikler göze çarpmaktadır. Kılavuzda yer alan “Edebiyat Fakültesi Lisans Talimatnamesi”ne göre herhangi bir ilim şubesinden lisans diploması alabilmek için bu şubenin özelliğine göre belirli sertifikalardan biri tezli olmak üzere en az dördünü almış olmak gerekmektedir. Alınan sertifikaların seçiliş ve bir araya geliş tarzına göre öğretim ve serbest adında iki lisans şekli vardır. Gerek öğretim gerek serbest lisans alabilmek için öğrencinin Fakülteye en az 8 sömestir devam etmesi ve belirli seminer ve proseminer çalışmalarını takip ettikten sonra almış olduğu tezi savunarak kabul ettirmiş olması gerekmektedir. Bir sertifika sınavına girebilmek için ise;

- 1- Alınacak sertifikanın anlatım derslerine, belirlenen sürenin en az üçte ikisi oranında devam etmiş olması,
- 2- Proseminer ve uygulama çalışmaları ile verilmiş ödevlerin yapılması,
- 3- Yardımcı derslerde yeterli hazırlık yapılması,

Tezli sertifika sınavlarına girebilme ve savunmasına izin verilmesi için de;

- 1- Seminer ve uygulamalara 4 sömestir devam edilmesi,
- 2- Bir yabancı dilden bir metin sınavı geçirilmiş olması gerekmektedir.

Türk Dili ve Edebiyatı Lisansı “Öğretim Lisansı” şu sertifikalardan yapılmaktadır:

- a) Eski Türk Edebiyatı
- b) Yeni Türk Edebiyatı
- c) Türk Dili
- d) Alman, Fransız veya İngiliz Edebiyatlarından biri

Eski Türk Edebiyatı Sertifikasından sınava girebilmek için yardımcı olarak Arapça veya Farsça derslerine devam etmek ve sınavını başarmak gerekmektedir.

Türk Dili ve Edebiyatı Lisansı Serbest Lisansı almak için uyulması gereken şartlar ise şöyledir:

1. Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden Türk Edebiyatından ve Türk Dilinden olmak üzere, iki türlü serbest lisans alınabilir.
2. Türk Edebiyatı Lisansı yapmak isteyen, öğrenci ihtisas sahası olarak Eski Türk Edebiyatı veya Yeni Türk Edebiyatını seçebilir.
3. Eski Türk Edebiyatını seçmiş olan öğrenci profesörlerine danışarak diğer üç sertifikayı seçmekte serbesttir.
4. Yeni Türk Edebiyatını seçmiş olan öğrenci diğer üç sertifikayı Lisans yönetmeliğine göre profesörlerine danışarak alır.
5. Türk Dilini serbest lisans olarak seçen öğrenci profesörlerine danışmak şartıyla, diğer üç sertifikayı seçmekte serbesttir.
6. Serbest Lisans yapmak için, sertifikalara bağlı yardımcı derslere devam etmek ve bunlardan imtihan vermek şarttır.

Sınavlar için belirlenen hükümler ise şunlardır:

- 1- İkinci sömestir sonunda ara sınav yapılır.
- 2- Yardımcı ders ve sertifikaların sınavına girebilmek için belirlenen devam süresini doldurmak şarttır.
- 3- Farsça ve Arapçanın son sınavını dördüncü sömestir sonunda vermek şarttır.
- 4- Sertifika sınavlarından Garp Edebiyatı sertifikasını altıncı sömestir, geriye kalan üç sertifikadan ikisinin altıncı sömestir sonunda yapılması gerekmektedir.
- 5- Her öğrenci yabancı dilden bir metin sınavı vermeye zorunludur.
- 6- İhtisas sahasına ait tezli sertifika sınavına girebilmek için bütün ders ve sertifikaların sınavlarının başarıyla verilmiş ve tezin kabul edilmiş olması gerekmektedir.

- 7- Sınavlarda başarılı olmak için 10 numara üzerinden en az 6 almak gerekir.
- 8- Sınavlar haziran, ekim ve şubat aylarında Türk Dili ve Edebiyatı öğretim üyelerinden en az 3 kişilik bir heyet önünde yapılır.

Sertifika ödevi konuları sertifika dersleri ile ilgili bir konunun incelenmesidir. Bu ödevin sınavdan en az bir ay önce 3 nüsha olarak verilmiş ve en az 2 öğretim üyesi tarafından onaylanıp düzeltilmiş olması gerekmektedir.

Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde öğrenci Eski Türk Edebiyatı, Yeni Türk Edebiyatı ve Türk Dili konularından birini ihtisas sahası olarak seçmekte ve bu alanların öğretim üyelerinin onayı ile tez almaktadır. Tez alabilmek için yardımcı derslerin sınavlarını, yabancı dil metin sınavını ve 4 sertifikadan 2 sertifikanın sınavını başarmak ve tezle ilgili sertifikanın derslerine 6 sömestir devam etmek şarttır. Ayrıca tezin ait olduğu sertifika konusu ile ilgili orijinal bir araştırma olması şartı da vurgulanmıştır (1948: 40-41).

1950 tarihli Lisans Öğretim ve İmtihan Yönetmeliği'nde sertifika sınavları yazılı ve sözlü olmak üzere iki aşamalıdır. Yazılı sınavlar ilan edilen gün ve saatlerde her sertifikanın öğretim üyelerinin kontrolü altında, öğrenciye en fazla 4 saat süre verilerek yapılmaktadır. Öğrenciler sınavı gözeten öğretim üyelerinin izni olmadıkça kitap, defter, not gibi şeyler bulunduramazlar. Yazılı sınavlar eleme mahiyetinde olup, başarılı olmayanlar sözlü sınava alınmazlar. Sözlü sınavlar isteyen herkese açık olarak yapılır. Yazılı sınavda başarılı olup sözlü sınava girenlere her iki aşama için tek not verilir. Notlar pek iyi, iyi, orta ve geçmez olarak belirlenmektedir. Notların değerlendirmesi kesindir, hiçbir şekilde değiştirilemez. Öğrencinin aldığı sertifikalar ve tezli sertifika ayrıca belirtilerek dereceleri ile beraber diplomasına kaydedilir (1950: 5-6).

Daha önceleri “Terbiye Darülmesai” adıyla hizmet veren Pedagoji Enstitüsü'nün 1947-48 öğretim yılında yayımlanan Talimatnamesi'nde orta öğretim okullarında öğretmenlik yapmak isteyen Edebiyat ve Fen Fakülteleri öğrencilerinin uyması gereken hükümler “Pedagoji Enstitüsü derslerine devam edebilmek için Edebiyat ve Fen Fakültelerinin en az 4 sömestirini tamamlamış olmak; 5,6,7. sömestirlerde bu Enstitüde verilen dersler ile yapılan seminer ve uygulamanın üçte ikisine devam ederek verilen ödevleri yapmak; pedagoji sertifikası alabilmek için

gerekli derslerin tamamının sınavlarında ve 8. sömestir sonunda yapılacak uygulama sınavında başarılı olmak” şeklinde belirtilmektedir (1948: 129-130).

Görüldüğü gibi Üniversite, pedagoji enstitüleri veya bölümleri ile öğretmen yetiştirme konusunda üzerine düşen görevi yapmaya çalışmış ve çok sayıda branş öğretmenini yetiştirmiştir. Böylece Cumhuriyet döneminde ortaöğretim kurumlarının öğretmen ihtiyacını karşılayan kaynaklar arasında üniversite de önemli bir yer tutmuştur. İstanbul Üniversitesi ve daha sonraları Ankara Üniversitesi Edebiyat bölümleri ve Pedagoji Enstitüleri aracılığıyla çok sayıda Türkçe ve Edebiyat öğretmenini yetiştirmiştir.

Duman’a göre asıl amaçları olmamakla beraber birlikte, üniversite, akademi ve yüksek okullar orta öğretim için en önemli birer öğretmen kaynağı olmuşlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar orta öğretimin öğretmen ihtiyacının karşılanmasında üniversite, akademi ve yüksek ihtisas okullarının mezunlarından büyük ölçüde yararlanılmıştır (1991: 57).

13 Mart 1924 tarih ve 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu’nda öğretmenlerin orta öğretim kademesine öğretmen yetiştiren öğretmen okullarından başka, “Darülfünun” ve “Yüksek İhtisas Mektepleri” mezunları arasından da seçilebileceği belirtilmektedir. Kanunda bu konuda,

“Darülfünun ve yüksek ihtisas mektepleri mezunlarının kendi ihtisaslarına ait bir ders zümresinin talimine devam edebilmeleri için, evvelinde -Vekâletçe tensip edilecek mekteplerde bir sene muallim muavini unvanıyla- staj görmeleri lâzımdır, bunların muallim unvanını alabilmeleri, staj gördükleri mektep meclisi muallimini tarafından muallimliğe kabiliyet ve ehliyetlerinin tasdik edilmesine ve Türkçe, Fenn-i Terbiye ve Felsefeden verecekleri imtihanlarda muvaffak olmalarına mütevakıftır” denilmektedir (Öztürk, 2007: 229).

Malche’in görüşü lise hocalarının genellikle Darülfünundan mezun olduklarını da hatırlayarak Darülfünun ve lise meselelerinin birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği yönündedir (Arslan, 1995: 314) Kazım Nami de,

“Liselerin iyileşmesi, seviyesinin yükseltilmesi Darülfünunun ilim yolu ile yükseltilmesine bağlıdır. Çünkü Darülfünun her sene liselere yüzlerce öğretmen

yetiştiriyor, Darülfünunun seviyesi yükseltildiğinde liselerin düzeyi de yükseltilmiş olur.” (Arslan, 1995: 279) diyerek bu görüşü desteklemektedir.

Malch’ın şu cümleleri de üniversitenin öğretmen yetiştirdiğini doğrulamaktadır. “İstanbul Darülfünunun bütün hocaları benimle birlikte olarak bugün Darülfünun vasıtasile orta tahsil muallimleri, kimyagerler, avukatlar, hulâsa ameli mesai adamları yetiştirmek kabil olduğunu ve fakat henüz müstakbel hocaları yetiştirmek mümkün olmadığını teslim ettiler.” (Hirsch, 1998: 248).

TBMM’de 1932 yılı bütçesi görüşmelerinde Darülfünun konusu gündeme geldiğinde Eskişehir milletvekili Emin Bey, “Darülfünunun öğrencileri gerçek hayata hazırlaması gerektiğini, Edebiyat gibi birtakım şubelerin memlekete bir afet olduğu” şeklinde sözler söylemiş ve eleştirilmiştir. Emin Bey’de bu eleştirilere cevaben,

“Bu memlekette edebiyatın lüzümsuzluğunu inkâr etmem. Fakat memlekete faydalı edip bir iki, iki, nihayet belli sayıda olur. Böyle sürü ile edip yetiştirmeyelim... sayılarını sınırlandıralım. Bir kadro olsun. Şiir yazan, gazeteye yazı yazan, millî heyecanı uyandıran şu veya bu faydalı işleri yapanlar bulunsun. Fakat herhâlde sınırlı olsun.” Bu sözlerle karşılık Denizli milletvekili Mazhar Müfit Bey ise “Edebiyatçı çokmuş, şair olmuş. Bu mesele hiç eğlenmeye gelir bir mesele değildir. Keşke bu memlekette Darülfünundan binlerce edebiyatçı ve ilim adamı yetişsin.” demektedir.

Son olarak Maarif Vekili, Emin Bey’e cevap olarak şu sözleri söylemektedir: “Bazı fakülteler lüzumsuz görülür ve bunlar devam ettirilmezse üniversite zayıf düşürülmüş olur. Hâlbuki liseler öğretmene muhtaçtır. Bu öğretmenler ise üniversitelerin Fen ve Edebiyat Fakültelerinden yetiştirilecektir.” (Öklem, 2007: 57-62).

Birinci Maarif Şûrasında da Sadrettin Celal Antel, üniversitenin tek gayesinin orijinal eserler meydana getirmek, ilmî araştırmalar yapmak olduğunu söyleyen İsmail Hakkı’ya cevaben, üniversitenin tek gayesinin bu olmadığını, üniversitenin işlevinin devletin belirli kadroları için memur yetiştirmek olduğunu, sonra ilmî araştırmaların geldiğini; Fen ve Edebiyat Fakültelerinin görevinin ise liselerimizin ihtiyacını karşılamak için öğretmen, iyi öğretmen yetiştirmek olduğunu ifade etmektedir. Bu sözlerini istatistiki bilgilerle destekleyen Antel, bu fakültelerden mezun olanların yüzde sekseninin öğretmen olduğunu da sözlerine eklemektedir (Hirsch, 1998: 449-450).

Üniversite Rektörü Ord. Prof. Dr. Tevfik Sağlam'ın üniversitenin 10. Açılış konuşmasında söylemiş olduğu şu sözler de Fen ve Edebiyat Fakültelerinde öğretmen yetiştirilmek amacının ön planda olduğunu doğrulamaktadır:

“Fen ve Edebiyat Fakültelerinde öğretim vazife ve mesuliyetini üzerine almış olan arkadaşlarımızın memleketin bizden çok sayıda ve yüksek değerli lise öğretmenlerini büyük bir sabırsızlıkla beklediğini ve Üniversitemizin bunu yapmakla iyi bir üniversite öğretiminin de temelini sağlamış olacağını bir an hatırdan çıkarmamalarını rica ederim.” (Hirsch, 1998: 471).

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mezunları Cemiyeti'ne göre Millî Eğitim Bakanlığı 1947 yılından sonra öğretmenliğin tabii kaynağı olan Üniversitelere yanlış bir eğitim politikası ile kapılarını kapatmış; bu kurumlar dururken ve buralarda yüzlerce Türk çocuğu öğretmenlik idealiyle gerekli bilgileri elde etmeye çalışırken, öğretmen ordusunu yetiştirmek üzere meslek okulları açma yoluna gitmiştir. Bu durum üzerine Meclis Başkanlığına, Başbakanlığa, Millî Eğitim Bakanlığına bir beyanname yazılarak konu açıklanmaya çalışılmıştır. Olumlu cevap alınamaması ve fakültede öğretim lisansı ve 2 yıl boyunca gördükleri Pedagoji dersleriyle öğretmen olmaya hazırlanan öğrencilerin Bakanlıkça öğretmen olarak atanmaması üzerine Üniversite hocalarının bu konudaki kanaatleri bir anket yoluyla belirlenmeye çalışılmıştır. Prof. Dr. Z. Fahri Fındıkoğlu hariç görüş bildiren tüm hocaların ortak fikri istenilen niteliklerdeki orta öğretim öğretmenin ancak Üniversitede yetiştirilebileceği yönündedir (İÜEFMC, 1952).

1923-1950 tarihleri arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümünden mezun olan öğrencilerin kimlik bilgilerine arşivlerde yapılan çalışmalarda ulaşamamıştır.

4.2.21. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü Mezunu Eserleriyle Tanınmış Bazı Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden araştırmaya konu olan dönemde mezun olan ve öğretmenlik yaparak ülkenin gelişmesine ve edebiyat dünyasına katkıda bulunan ünlü mezunlardan bazıları ve bunların biyografileri aşağıda verilmektedir.

Tablo-31. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mezunu Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri

Adı ve Soyadı	Doğum Yeri	Doğum Yılı	Mezuniyet Tarihi
Sabri Altınel	Susurluk	1925	1949
Nurullah Ataç	İstanbul	1898	
Yusuf Atılğan		1921	1944
Mehmet Aydın	Afyon	1923	1948
Tahsin Banguoğlu	Drama	1904	1929
Mustafa Baydar	Gümülcine	1920	1944
Asım Bezirci	Erzincan	1927	1950
Zeki Ömer Defne	Çankırı	1903	1939
İlhan Engin	Çorlu	1925	
Abdülbaki Gölpınarlı	İstanbul	1900	1930
Zahir Güvemli	Edirne	1913	1936
Seyit Kemal Karaalioğlu	Samsun	1925	1950
Samim Kocagöz	Aydın	1916	1942
Ferhan Oğuzkan	İstanbul	1921	
Mustafa Nihat Özön	İstanbul	1896	1923
Ahmet Hamdi Tanpınar	İstanbul	1901	1923
Oğuz Tansel	Konya	1915	1935
Cavidan Tümerkan	İstanbul	1922	1944
Vedat Türkali	Samsun	1919	1942
Saadet (Timur) Ulçugür	Trabzon	1926	1948

Sabri ALTINEL

Cumhuriyet devri şairlerindendir. 16 Nisan 1925 yılında Susurluk'ta doğmuştur. 1949'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdikten sonra İstanbul'da Saint Joseph ve Saint Benoît liselerinde edebiyat öğretmenliği yapmıştır (Necatigil, 2007: 48). 1959'da bir süre gazetecilik yaptıktan sonra Fransa'ya gitmiştir. 1983'te emekli olan Altinel, 19 Ekim 1985'te İstanbul'da vefat etmiştir.

İlk şiiri, 1937'de Balıkesir Lisesi'nin edebiyat dergisi Alkım'da çıkmıştır. Şiirleri daha sonra Kaynak, Genç Nesil, Sanat ve Edebiyat, Edebiyat Dünyası, Yağmur ve Toprak, Yeryüzü, Yelken, Yeditepe, Yeni Ufuklar, Yücel, Ataç, Soyut, Somut ve Yazko Edebiyat dergilerinde yayımlanmıştır.

Eserlerinden Bazıları: İnsanın Değeri, İst.: Kaynak, 1955; Kıraçlar, İst.: Defne B., 1959; Zamanın Yüreği, İst.: Adam, 1982; Şiirler, (İnsanın Değeri, Kıraçlar ve yeni şiirleri) İst.: Adam, 1983; Kentin Küçük Sokağı, İst.: Adam, 1995; Seçme Şiirler, İst.: Adam, 1997. Seçme Şiirler (F. G. Lorca); Seçilmiş Şiirler (F. G. Lorca); Cante Jönde Şiiri (F. G. Lorca) (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 97).

Nurullah ATAÇ

Cumhuriyet devri yazarlarındandır. 21 Ağustos 1898'de Beylerbeyi/İstanbul'da doğmuştur. İlkokuldan sonra dört yıl kadar Galatasaray Sultanisi'ne, sonra da 1922'de bir süre Edebiyat Fakültesi'ne gitmiştir (Necatigil, 2007: 67). Nurullah Ataç, 1935'ten sonra Tan, Haber ve Akşam Posta'sındaki yazılarında Ahfeş, MEB yayınları arasında çıkan Fransız klasikleri çevirilerinde Sabiha Yağızlar, 1953'te Son Havadis'teki çeviri roman tefrikalarında Alkan, Dünya gazetesindeki "İslâmlık ve Garplılık" adlı çevirisinde Ali Gümrükçü, 1952'de Ulus ve 1953'te Yeni Ulus'taki fıkralarında Kavafoğlu ve Süha Kavafoğlu imzalarını kullanmıştır. 1921-23 yılları arasında Nişantaşı, Vefa, İstanbul ve Üsküdar liselerinde ve 1924-25 yıllarında Adana Lisesi'nde Fransızca dersleri vermiştir. 1925-26 yıllarında Ticaret Vekâleti'nde çevirmen olarak çalışmıştır. Ticaret Vekâleti'ndeki görevinden ayrılarak yeniden Maarif Vekâleti bünyesine dönmüş ve bir yıl Talim ve Terbiye Dairesi'nde çevirmenlik ve İlk

Tedrisat Dairesi şube müdürlüğü yaptıktan sonra tekrar öğretmenliğe başlamış; 1928-30 yılları arasında Ankara Orta Muallim Mektebi'nde Türkçe, Sanat Tarihi, Fransızca, İstanbul'da Pertevniyal Lisesi'nde, İÜ Yabancı Diller Okulu'nda, 1939-40 yıllarında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde ve Ankara Atatürk Lisesi'nde (1941-45) Fransızca öğretmeni olarak çalışmıştır. 1945'ten başlayarak Basın Yayın Umum Müdürlüğü'nde yayın şefliği görevini yürüttükten sonra 1951'de Cumhurbaşkanlığı çevirmenliğine atanmış; emekli olduğu 7 Şubat 1952 tarihine kadar bu görevde kalmıştır. Resmi görevinin yanı sıra TDK yönetim kurulu üyeliği ve 1951'den başlayarak yayın kolu başkanlığı görevlerini yürütmüştür. 17 Mayıs 1957 Ankara'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Günlerin Getirdiği, Ank.: Akba, 1946; Sözden Söze, İst.: Varlık, 1952; Karalama Defteri, İst.: Yenilik, 1952; Ararken, İst.: Varlık, 1954; Diyelim, İst.: Varlık, 1954; Söz Arasında, İst.: Varlık, 1957; Okuruma Mektuplar, İst.: Varlık, 1958; Günce, İst.: Varlık, 1960 (Günce I, 1953-55, Ank.: TDK, 1972; Günce II, 1956-57, Ank.: TDK, 1972); Prospero ile Caliban, İst.: Varlık, 1961; Söyleşiler, Ank.: TDK, 1964; Dergilerde, Ank.: TDK, 1980. Mazi ile Ati Arasında (G. Ferreno), İst.: Hâkimiyet-i Milliye, 1926; Hürriyetin Bahası (C. Caolidge), Ank.: Hâkimiyet-i Milliye, 1926; Genç Werther'in İstirapları (J. W. Goethe), Ank.: MEB, 1930; Mitoloji, İst.: Kanaat, 1933; Mercan Adası (R. M. Ballantyne), İst.: Kanaat, 1939; İki Yeni Gelinin Hatıraları (H. de Balzac), İst.: Semih Lütfi, 1940; Dünya Gözüyle (C. Vildrac), Ank.: MEB, 1940; Adsız Köşk (A. Fournier), İst.: Ahmet Hâlit, 1940; İspanya Tarihi (L. Bertrand), İst.: Kanaat, 1940; Oidipus Kolonos'ta (Sophokles), Ank.: MEB, 1941; Philoktetes (Sophokles), Ank.: MEB, 1941; Kırmızı ve Siyah (Stendhâl), 2 c, Ank.: MEB, 1941-42; Fil (M. Aymé), İst.: Kanaat, 1941; Öküzler (M. Aymé), Ank.: MEB, 1941; Bodur Kara Horoz (M. Aymé), İst.: Kanaat, 1941; Ördek ile Pars (M. Aymé), Ank.: MEB, 1941; Koç ile Doğan (M. Aymé), Ank.: MEB, 1941; Köpek (M. Aymé), Ank.: MEB, 1941; Kurt (M. Aymé), Ank.: MEB, 1941; Kötü Kaz (M. Aymé), İst.: Kanaat, 1941; Kumarbaz (F. M. Dostoyevski), İst.: Ahmet Hâlit, 1941; Amphitryon (Plautus), Ank.: MEB, 1943; Kan Davası (H. de Balzac), İst.: Hilmi, 1943; Andrea del Sarto (A. de Musset), Ank.: MEB, 1943; Granata Sefahati (M. Magre), Ank.: Akba, 1943; Çömlek (Plautus), Ank.: MEB, 1943; Urgan (Plautus), Ank.: MEB, 1943; Kardeşler (Terentius), Ank.: MEB, 1943; Tehlikeli Alakalar (C. de Laclos), Ank.: MEB, 1944; Fırsat (P. Mérimée), Ank.: MEB, 1944; Çifte Bakkhis'ler (Plautus), Ank.: MEB, 1944; Seçme Yazılar (Samsatlı Lukianos), 2 c, Ank.: MEB, 1944; Masallar

(Aisoposl. Ank.: MEB, 1945; Andros Güzeli (Terentius), Ank.: MEB, 1946; Formio (Terentius), Ank.: MEB, 1946; Kaynana (Terentius), Ank.: MEB, 1946; Özünür Celladı (Terentius), Ank.: MEB, 1946; İkizler (Plautus), Ank.: MEB, 1946; Tecimen (Plautus), Ank.: MEB, 1946; Buğday Kurdu (Plautus), Ank.: MEE 1947; Casina (Plautus), Ank.: MEB, 1947; Epidicus (Plautus), Ank.: MEB, 1947; Üç Akçelik Kişi (Plautus), Ank.: MEB, 1947; Hortlak (Terentius), Ank.: MEB, 1947; Hadım (Terentius), Ank.: MEB, 1947; Kartacalı (Plautus), Ank.: MEB, 1948; Altın Eşek-I (Apeleius), Ank., 1950; Masallar (H. C. Andersen. Ank.: MEB, 1952; Taras Bulba (N. Gogol), İst.: Varlık, 1954; Don Ramiro (E. R. Larreta), Ank.: MEB. 1954; İğreti Suret (M. Aymé), İst.: Varlık, 1955; Yedi Kızlar (G. Simenon), İst.. Varlık, 1960; Madame Bovary-Taşra Âdetleri (G. Flaubert; S. E. Siyavuşgil ile), İst.: Remzi, 1967; Mitoloji (E. Granger), İst: Cem, 1979 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 133-136).

Yusuf ATILGAN

Cumhuriyet devri roman ve hikâye yazarlarından. 27 Haziran 1921'de doğmuştur. 1944'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiş, 1945'te yedi sekiz ay kadar Maltepe Askerî Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapmıştır (Necatigil, 2007: 70). 1950'de Hacırhmanlı Spor Kulübü'nün kurucuları arasında yer almıştır. 1980'den sonra, Ülkü Tamer'in isteğiyle, Milliyet (daha sonra Karacan) Yayınları'nda danışmanlık ve çevirmenlik, kısa bir süre de Can Yayınları'nda redaktörlük yapmıştır. Üzerinde çalıştığı Canistan adlı romanını tamamlayamadan 9 Ekim 1989'da İstanbul'da vefat etmiştir. Aldığı ödüller şunlardır: "Evdeki" öyküsüyle 1955 Tercüman Gazetesi Hikâye Yarışması (Nevzat Çorum adıyla, birincilik); "Kümesin Ötesi" öyküsüyle 1955 Tercüman Gazetesi Hikâye yarışması (Ziya Atılğan adıyla, dokuzunculuk); Aylak Adam ile 1957-58 Yunus Nadi Roman Armağanı (ikincilik).

Eserlerinden Bazıları: Aylak Adam, İst.: Varlık, 1959; Anayurt Oteli, Ank.: Bilgi, 1973; Canistan, İst.: YKY, 2000. Bodur Minareden Öte, İst.: a Dergisi, 1960; Eylemci, (Bütün öyküleri) İst.: Simavi, 1993; Bütün Öyküleri (Bodur Minareden Öte ve Ekmek Elden Süt Memeden) İst.: YKY, 2000. Çocuk Kitabı: Ekmek Elden Süt

Memeden, İst.: Cem, 1981. Toplumda Sanat (K. Baynes), İst.: Milliyet, 1980. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 146-148).

Mehmet AYDIN

1923'te Afyon'un Emirdağ ilçesinin Bayat bucağında doğan şair, 1948'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü'nü bitirmiştir (Necatigil, 2007: 73-74). Türkçe ve edebiyat dersleri öğretmeni olarak ilköğretmen okulları ile köy enstitülerinde çalışmış; 1948-49'da Mimar Sinan İlköğretmen Okulu, 1950-52 yılları arasında Cılavuz Köy Enstitüsü, 1952-54 yılları arasında Pulur Köy Enstitüsünde görev almıştır. İlk yazısı "Sarıdan Yeşile Doğru" 1953'te Varlık dergisinde yer almıştır. 1959-61 yılları arasında Bursa Eğitim Enstitüsü'nde görev yapmıştır. 1962-63 arasında Fransa'da kalmıştır. Daha sonra 1967-68'de Belgrad Üniversitesi'nde Türk dili okutmanı olarak çalışmıştır. Türkiye'ye dönüşünden sonra 1968-72 yılları arasında ve 1974 yılında yine öğretim görevlisi olarak Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü ile 1972-74 yılları arasında Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü'nde görev yapmıştır. Son görev yeri olan Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Batı edebiyatı dersleri okutmuştur. TYS, Edebiyatçılar Derneği, Çağdaş Türk Dili Derneği, Türk Folklor Araştırmaları Derneği, Sivil Emekliler Derneği, Ankara Sanat Kurumu üyesidir. Ankara'da yaşamaktadır. Aldığı ödüller şunlardır: Özgürlüğe Açılan Eller ile 1970 TRT Sanat Ödülleri Yarışması Büyük Ödülü; 1974 Oluşum Dergisi Eleştiri Dalı birincilik ödülü; 1989 Abdi İpekçi Deneme Yarışması'nda mansiyon; 1991 Güneş Dergisi Şiir Yarışması ikincilik ödülü.

Eserlerinden Bazıları: Özgürlüğe Açılan Eller, Ank.: Yeni Desen Mtb., 1971; Işığın Kavgası, İst.: Öncü Kitabevi, 1979; Halkın Soluğu, Ank.: Osmanlı Mtb., 1979; Yeryüzü Sancısı, Ank.: Tunalı Mtb., 1985; Yürekte Yanan Dünya, Ank.: Hatipoğlu Mtb., 1988; Mavi Ter, Ank.: Başak, 1992; Işıltılar, Ank.: Başak, 1995; Derin Bir Aynadan, Ank.: Damar, 1999; Bozkırı Aydınlatan Mavi, İst.: Didem Sahaf, 2006. Eğitim Enstitüleri Rehberi, Bursa: Özgü, 1964; Meşhur Olan Fakir Çocuklar, İst.: Anten, 1967; Batı Edebiyatı, Ank.: Ajans Türk Mtb., 1975; Bayat Boyu ve Oğuzların Tarihi, Ank., 1984; Hasan Hüseyin Korkmazgil (Yaşamı-Sanatı), Ank.: Hatipoğlu Mtb., 1987; Şairlerden İzler, Ank.: Emek, 1993; Ne Yazıyor Bu Kadınlar: Osmanlıdan Günümüze Örnekleriyle Kadın Şair ve Yazarlar, Ank.: Emek, 1995; Yunus Emre,

Nasreddin Hoca ve Hacı Bektaşî Veli Düşüncesinde Hoşgörü, Ank., 1995; Milli Bütünlüğümüz ve Hacı Bektaşî Veli, (E. R. Fırlıklı ile) Ank.: Atatürk Kültür Merkezi, 1997; Türlü Yönleriyle Tekerlemeler, 1998; Edebiyatın Kıyılarında, 1998; Oğuz ve Türkmen Kültür Şöleni, 2000; Meşhur Olan Fakir Çocuklar, 2001; Ankara'da Resim Sergilerinden Notlar, 2001, Ömrün Derin Sularında, 2002; 17. Yüzyıl Divan Şairlerinden Vecdi Divanı, 2003. Çocuklara Seçme Masallar ve Hikâyeler, İst.: Anten, 1966; Geliştirilmiş ve Açıklamalı Deyimler Sözlüğü, Ank.: Emek, 1992; Geliştirilmiş ve Açıklamalı Atasözleri, Ank.: Emek, 1992; Türk ve Dünya Edebiyatından Şairler ve Yazarlar, Ank.: Emek, 1992. Sözden Yazıya, (ortak kitap) 1996. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 157).

Hasan Tahsin BANGUOĞLU

1904'te Drama'da doğan Banguoğlu, 1929 yılında İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Orta öğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'nde, yüksek öğrenimini İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamlamış ve öğretmen olarak atanmıştır. Berlin ve Breslau üniversitelerinde Osmanlı Türkçesi üzerine 1932-1936 yılları arasında doktora çalışmasını tamamlayarak Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Türk dili doçentliğine atanan Banguoğlu, 1943'te Bingöl milletvekilliğine seçilmiştir. 1948-1950 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı yapmıştır. 1955-1958 yılları arasında Londa Üniversitesi'nde karşılaştırmalı Türk dilleri dersi vermiş, 1959-1961 yıllarında Ankara Üniversitesi İlahiyat ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat fakültelerinde öğretim üyeliğini sürdürmüştür. 1961 yılında CHP Edirne senatörü seçilmiştir. 1960-1963 yıllarında Türk Dil Kurumu başkanlığı görevinde bulunmuştur. 1973 seçimlerinden sonra siyasal yaşamdan çekilen Banguoğlu, 3 Mart 1989'da İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Alt Osmanisches Sprachstudien zu Suheyl u Nevbahar (Süheyl ü Nevbahar Üzerine Eski Osmanlıca Dil Çalışmaları) (1938), Breslau., Ana Hatlarıyla Türk Grameri(1940), Dil Bahisleri) (1941-1942), Devlet Dili Türkçe Üzerine (1945), Uygurlar ve Uygurca Üzerine (1958), Türk Grameri (1959), Ses Bilgisi, (1974) Türkçenin Grameri, (1984), Kendimize Geleceğiz, (2001) Eğitim ve Kültür Trajedimiz: Kendimiz Olmaktan Nasıl çıktık?, (haz. Olcay Yazıcı) (<http://tr.wikipedia.org>).

Mustafa BAYDAR

Cumhuriyet devri yazarlarındandır. 1920'de Yunanistan'ın Gümölcine şehrinde doğmuştur. 1944'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiş, bir süre Anadolu'da edebiyat öğretmenliği yapmıştır (Necatigil, 2007: 89). İlk yazılarını öğretmenliği sırasında 1944'ten itibaren Kızılırmak (Sivas), Diyarbakır, Yeni Erzincan gazeteleriyle Yayla ve Karacabey dergilerinde yayımlamıştır. İstanbul'a gittikten sonra çalıştığı gazetelerin yanı sıra Varlık, Yeditepe, Yeni Ufuklar, İnci, Hayat, Doğan Kardeş dergileri ile Vatan ve Hür Vatan gazetelerinde yayımladığı röportaj ve inceleme yazılarıyla tanınmıştır. 1950'de İstanbul'a giderek Tasvir gazetesine girmiştir. Son Saat, Son Telgraf, Gece Postası, Akın, Dünya ve Cumhuriyet gazetelerinde çalışmış; 1972'de buradan emekli olmuştur. 20 Ağustos 1976'da İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Atatürk'le Konuşmalar, İst.: Yeditepe, 1952; Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar?, İst.: Ahmet Halk Yaşaroğlu, 1960; Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları, İst.: Menteş, 1968; Zoraki Diplomatin Dedikleri, 1970. Atatürk Diyor ki, İst.: Varlık, 1951; Yeni Türk Hikâyeleri Antolojisi, İst.: Varlık, 1956; Başlangıcından Bugüne Türk Hikâye Antolojisi, (Y. Nabi, M. S. Arısoy'la) İst.: Varlık, 1967. Diğer: Atilla, İst.: Üstünel, 1954; Kubilay, İst.: Üstünel, 1954; Ahmet Mithat Efendi, İst.: Varlık, 1954; Kabakçı Mustafa İsyanı, İst.: Milli Tesevüt Birliği, 1954; 31 Mart Vak'ası, İst.: Milli Tesevüt Birliği, 1955; Atatürk ve Devrimlerimiz, İst.: Türkiye İş Bankası, 1973 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 191).

Asım BEZİRCİ

Cumhuriyet devri yazarlarındandır. 1927'de Erzincan'da doğmuştur. 1950'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir (Necatigil, 2007: 103). 1955'ten itibaren Forum, Seçilmiş Hikâyeler, Pazar Postası, a, Dost, Köprü, Yelken, Yeni Ufuklar, Ataç gibi dergi ve gazetelerde yayımlanan yazılarında Fikret Arıel ve Halis Acarı takma adlarını kullanan Bezirci, 1960'tan sonra kendi adıyla yazmaya başlamıştır. Ataç, Dönem, Yön, Soyut, Papirüs, Yeni Gerçek, Yeni Edebiyat, De, Halkın Dostları, Politika, Yeni a, Yeni Ortam, Dönemeç, Yazko Edebiyat, Varlık, Yeni Düşün, Sanat Olayı gibi dergi ve gazetelerde yayımlanan eleştiri

ve inceleme yazılarıyla tanınmıştır. Türkiye Sosyalist Partisi'ne üye olmuş ve partinin Merkez Komitesi'ne seçilmiştir. 1950-56 arasında üç kez tutuklanmış, bir süre hapis yattıktan sonra yargılanıp beraat etmiştir. Bu dönemde çeşitli şirketlerde muhasebeci olarak çalışmaya başlamış, 1978'de emekli olmuştur. 1963-65 yılları arasında H. Cöntürk ve T. Uyar'la birlikte 24 sayılık Dönem dergisini çıkarmıştır. TYS üyesi olan yazar Rıfat Ilgaz monografisi ile 1989 Ferit Oğuz Bayır Düşün ve Sanat Ödülü'nü almıştır. 1993'te Pir Sultan Abdal Şenliği için gittiği Sivas'ta bir grup sanatçıyla birlikte kaldığı otelin ateşe verilmesi sonucu çıkan yangında hayatını kaybetmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Çok Kapılı Oda, İst.: Ataç, 1961; Turgut Uyar-Edip Cansever, (H. Cöntürk'le) İst.: Ataç, 1961; Günlerin Götürdüğü Getirdiği, (H. Cöntürk'le) İst.: Ataç, 1962; Bilimden Yana, İst.: Oluş, 1963 (yb Bilimden Yana-Sosyalizme Doğru, 1976); Abdülhak Hâmit ve Tarık yahut Endülüs'ün Fethi, (fakülte mezuniyet tezinin genişletilmiş basımı) İst.: Oluş, 1966; Okudukça, İst.: İzlem, 1967; Orhan Veli, İst.: Eti, 1967; Ahmet Haşım, İst.: Kitapçılık Ticaret Limited Şirketi, 1.967; Nurullah Ataç, İst.: Kitapçılık Ticaret Limited Şirketi, 1968; Metin Eloğlu, İst.: Güney, 1971; On Şair, On Şiir, 1971; İkinci Yeni Olayı, 1974 (geliştirilmiş yb İst.: Su, 1986); Sabahattin Ali, İst.: Oluş, 1974; Orhan Kemal, (H. Altınkaynak ile) İst.: Cem, 1977; Halk, Sosyalizm, Kültür ve Edebiyat, İst.: Sanat Emeği, 1979 (yb Halk ve Sosyalizm İçin Kültür ve Edebiyat adıyla, İst.: Yön, 1992); 1950 Sonrasında Hikayecilerimiz, İst.: AbeCe, 1980; Abdülhak Hamit, İst.: Gözlem, 1982; Pir Sultan, 1986; Rıfat Ilgaz, İst.: Boyut, 1988; Deyimlerimizin Sözlüğü, 1990; Oktay Akbal, İst.: Altın Kitaplar, 1991; Türk Halk Şiiri, 1993; Temele Gül Dikenler, İst.: Çınar, 1993; Güle Dil Verenler, İst.: Çınar, 1993; Nezihe Meriç, İst.: Evrensel Basım Yayın, 1999. Dünden Bugüne Türk Şiiri, İst.: May, 1968; Seçme Romanlar, (R. Taner'le) İst.: Hür, 1973; Nâzım Hikmet ve Seçme Şiirleri, 1975; Seçme Hikâyeler, (R. Taner'le) 1981 (2. bas, İst.: Bil-pa, 1983); Halkımızın Diliyle Barış Şiirleri, İst.: Su, 1986; Şairlerimizin Diliyle Barış Şiirleri, İst.: Su, 1987; İnceleme ve Şiirlerle Türk-Yunan Dostluk ve Barışı, 1987 (yb Dost ve Barış adıyla İst.: Anahtar, 1992); Edebiyat Bahçesinde, İst.: Evrensel Basım Yayın, 1998. Üç Hikâye (G. Flaubert), 1955; Belalı Yer (E. Caldwell), 1959; Varoluşçuluk (J. P. Sartre), 1961; Seçme Şiirler (P. Eluard), 1961; Sosyalizmin Işığında Bilim ve Din (M. Cachin), 1962; Sosyalist Gözle Toplum ve Sanat (J. Fréville ile G. V. Plehanov), 1963; Edebiyat Üstüne (Alain), 1965; Diderot (A. Cresson), 1965; Sosyalizmin Felsefesi (R. Maublanc), 1966; Dünyada ve Bizde Sendikacılık (G. Lefranc), 1966; Demokrasi,

Barış, Sosyalizm (J. Jaurès), 1966; Seçme Yazılar (J. Jaurès) 1967; Özgürlük Sorunları (R. Maublanc), 1968; Pyrrhus ile Cinéas (S. de Beauvoir), 1964; Yeni Roman (A. R. Grillet), 1981.(Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 224-225).

Zeki Ömer DEFNE

Cumhuriyet devri şairlerindendir. 1903'te Çankırı'da doğmuştur. Ankara'da İlk öğretmen Okulu'nu bitirmiştir (Necatigil, 2007: 145). Önce ilkokul öğretmeni olarak çalışmaya başlayan Defne, yeterlik sınavını vererek ortaokul öğretmeni olmuştur. 1925-35 yılları arasında Türkçe, edebiyat öğretmeni ve yönetici olarak Kastamonu Lisesi'nde görev yapmıştır. 1935'te İstanbul'a, Kabataş Lisesi'ne atanınca, 1939'da İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. 1935-50 yılları arasında Kabataş Lisesi'nde çalıştıktan sonra Galatasaray Lisesi'ne geçmiş ve 1969'da buradan emekliye ayrılmıştır. 2 Aralık 1992'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Denizden Çalınmış Ülke, Ank.: MEB, 1971; Sessiz Nehir, Ank.: MEB, 1985; Kardelenler, İst.: Tunç Mtb., 1988. Dede Korkut Hikâyeleri Üzerine Edebi Sanatlar Bakımından Bir Araştırma, Ank., TDK, 1988 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 326).

İlhan ENGİN

Cumhuriyet devri yazarlarındandır. 1925'te Çorlu'da doğmuştur (Necatigil, 2007: 164). İÜEF Türkoloji ve Felsefe bölümlerinde okumuştur. Bir süre işçilik, kâtiplik, Toprak Mahsulleri Ofisi'nde memurluk ve yardımcı öğretmenlik yapmış; Tanin, Akşam, Vatan, Yeni Sabah ve Hürriyet gazetelerinde muhabir ve fıkra yazarı olarak çalışmıştır. Kim ve Sır dergilerinin kurucuları arasına katılmış; daha sonra Yeşilçam'a geçerek senaryo yazarı ve film yapımcısı olmuştur. 25 Aralık 1990'da İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: İnsanlar Bilselerdi, İst.: Hatipoğlu, 1949; Asya Gribi, İst.: Gölge Mizah, 1957; Üç Hovarda, 1957; Üç Öfkeli Genç, İst.: İtimat, 1963. Göç Yolları Tıkadı, İst.: Çağlayan, 1955; Kaderden Kaçamazsın, 1955; İstanbul'da Aşk Başkadır, İst.: Türkiye, 1959; Allah "Seviniz" Dedi, İst.: Altın, 1961; Çocuk Hırsızları,

İst.: Ay, 1962; Çıngar, İst.: Remzi, 1964; Komprador, İst.: Arar.. 1974. Partinin Adamları, (2 perde) İst.: Tan Mtb.. 1961 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 378)

Abdülbaki GÖLPINARLI

Cumhuriyet Devri edebiyat tarihçilerindendir. 12 Ocak 1900'de İstanbul'da doğmuştur. İdadi (lise) son sınıfta öğrenimini yarıda bırakmıştır. Mütareke'den sonra Çorum'un Alaca ilçesinde ilkokul öğretmenliği yapmıştır. 6 Ekim 1923'te düşman işgalinden kurtulunca İstanbul'a gelerek liseyi ve 1930'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirmiştir (Necatigil, 2007: 196-197). 1933-34 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi müdür muavinliği, Balıkesir Lisesi, İstanbul'da Gazi Osman Paşa Ortaokulu, Vefa Lisesi, Kastamonu Lisesi'nde Türkçe ve edebiyat öğretmenlikleri görevlerinde bulunmuştur. 1939'da DTCF Türk Edebiyatı Bölümü'nde metinler şerhi okutmanlığına getirilmiştir. 1942'de İÜEF Şarkiyat Enstitüsü İslam-Türk tasavvuf tarihi doçentliğine atanmıştır. 1949'da kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır. Bilimsel çalışmalarını yaşamının sonuna dek yoğun biçimde sürdüren Gölpınarlı'nın inceleme yazıları 1930'lardan başlayarak Atsız Mecmua, Azerbaycan Yurt Bilgisi, İnsan, Yığın, Pınar gibi dergilerinde çıkmıştır. 1950'lerden itibaren Vatan, Tan, Yeni Tanin, Milliyet gibi gazetelerde yazmıştır. Şarkiyat Enstitüsü, Türkiyat Enstitüsü ve iktisat Fakültesi'nin dergilerinde ve Aylık Ansiklopedi, Türk Ansiklopedisi, İslam Ansiklopedisinde pek çok incelemesi yayımlanmıştır. Fuzuli, Nedim ve Yunus Emre divanlarını önsözler ve notlarla zenginleştirerek yayımlamıştır. Şeyh Galip'in Hüsn-ü Aşk'ının açıklamalı bir yayımını gerçekleştirmiştir. Divan şiiri, İslam Divan edebiyatını hayattan kopuk biçimci bir edebiyat olmakla suçladığı Divan Edebiyatı Beyanındadır adlı yapıtı tasavvufu, İslam mezhep ve tarikatları, İslami Türk edebiyatı konularındaki çalışmaları ile Türk kültür ve edebiyat tarihine önemli katkılarda bulunmuştur. 1927-33 yılları arasında ilkokullar için ders kitapları da yazan Gölpınarlı'nın eski tarzdaki şiirlerini bir araya getirdiği basılmamış bir divanı bulunmaktadır. Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları adlı bilimsel derginin 19. cildi (1995) "Abdülbaki Gölpınarlı Armağanı" olarak yayımlanmıştır.

Eserlerinden Bazıları: Baki: Edebi Şahsiyeti, Baki'de Tasavvuf, Müntahap Parçalar, İst.: Türk Neşriyat Yurdu, 1932; Fuzuli, İst.: Türk Neşriyat Yurdu, 1932;

Kaygusuz Vizeli Alâeddin: Hayatı ve Şiirleri, İst.: Remzi, 1933; Yunus Emre: Hayatı, İst.: İkbâl, 1936; Yunus ile Aşık Paşa ve Yunus'un Batınlılığı, İst.: Kenan B., 1941; Pir Sultan Abdal, (P. N. Boratav ile) Ank.: DTCF, 1943 (genişletilmiş 2. bas., İst., 1991); Divan Edebiyatı Beyanındadır, İst.: Marmara Kitabevi, 1945; Yunus Emre: Hayatı, Sanatı, Şiirleri, İst.: Varlık, 1952; Kaygusuz Abdal, Hatay'ı, Kul Himmet, İst.: Varlık, 1953; Naili-i Kadim, İst.: Varlık, 1953; Nesimi, Usuli, Ruhi-i Bağdadi, İst.: Varlık, 1953; Pir Sultan Abdal: Hayatı, Sanatı, Şiirleri, İst.: Varlık, 1953; Şeyh Galip: Hayatı, Sanatı, Şiirleri, İst.: Varlık, 1953; Divan Şiiri: XV.-XVI. Yüzyıllar, İst.: Varlık, 1954; Divan Şiiri: XVII. Yüzyıl, İst.: Varlık, 1954; Hafız, İst.: Varlık, 1954; Divan Şiiri: XVIII. Yüzyıl, İst.: Varlık, 1955; Divan Şiiri: XIX. Yüzyıl, İst.: Varlık, 1955; Divan Şiiri: XX. Yüzyıl, İst.: Varlık, 1955; Alevi-Bektaşî Nefesleri, İst.: Remzi, 1963; Yunus Emre: Hayatı ve Bütün Şiirleri, İst.: Altın Kitaplar, 1971. İslam-Tasavvuf ve Tarikatlar: Melamilik ve Melamiler, İst.: İstanbul Darülfünunu Türkiyat Ens., 1931; Mevlana Celaleddin: Hayatı, Felsefesi, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, İst.: İnkılâp, 1951; Mevlana'dan Sonra Mevlevilik, İst.: İnkılâp, 1953; Mevlana: Hayatı, Sanatı, Eserleri, İst.: Varlık, 1954; Kuran-ı Kerim ve Meali, 2 c, İst.: Remzi, 1955 (Kuran-ı Kerim: Anlamı adıyla 1968); Yeni Gülzar-ı Hasaneyn: Vaka-i Kerbela, (Remzi Aczî imzasıyla) İst.: Ergin, 1955; Hacı Bayram Veli, Ank.: Emek, 1957; Hz. Muhammed ve Hadisleri, İst.: Arkın, 1957; Kuran-ı Kerim Hakkındaki Tartışmalar Münasebetiyle, İst.: Yükselen Mtb., 1958; On İki İmam, Ank.: Emek, 1958; Yunus Emre ve Tasavvuf, İst.: Remzi, 1961; Mevlevî Adap ve Erkânı, İst.: İnkılâp ve Aka, 1963; Yunus Emre ve Yattığı Yer, Eskişehir: Yunus Emre Derneği, 1963; Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin, (önsöz İ. Sungurbey) İst.: Eti, 1966; Sosyal Açından İslam Tarihi I: Hz. Muhammed ve İslam, İst.: Milliyet Kültür Kulübü, 1969; 100 Soruda Tasavvuf, İst.: Gerçek, 1969; 100 Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar, İst.: Gerçek, 1969; Hurufilik Metinleri Katalogu, Ank.: Türk Tarih Kurumu, 1973; Hz. Mehdi, 1977/1397; Müminlerin Emiri Hz. Ali (A. M.), İst.: Zaman, 1978; Ondört Masum: Hz. Peygamber, Hz. Fatıma ve Oniki İmam, İst.: Der, 1979; Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik, İst.: Der, 1979. Mevlevî Albümü, İst.: İnkılâp, [1953]; Türk Şiirinde Gül ve Bülbül, İst.: Ege Mtb., 1953; Yunus Emre'den Seçmeler: Uluslararası Yunus Emre Semineri Hatıra Sayısı İstanbul 6, y, 8, Eylül 1978, İst.: Akbank, 1971; Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi: Tasavvufî-Zühdi Edebiyat, Melami, Hamzavi Halk Edebiyatı, Alevi-Bektaşî Halk Edebiyatı, İst.: Milliyet, 1972; Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, İst.: İnkılâp ve

Aka, 1977. Metin Yayımı: Yunus Emre Divanı, 3 c, İst., Ahmet Halit, 1943-1948; Fuzuli Divanı, İst.: İnkılâp, 1948; Nedim Divanı, İst.: İnkılâp, 1951; Manakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli: Vilayetname, İst.: İnkılâp, 1958; Risalat al-Nushiyye ve Divan, (Yunus Emre) Eskişehir: Eskişehir Turizm ve Tanıtma Derneği, 1965; Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin Manakıbı, (Hâlil b. İsmail b. Şeyh Bedrüddin Mahmut; İ. Sungurbey ile) İst.: Eti, 1967; Hüsn ü Aşk, (Şeyh Galip) İst.: Altın Kitaplar, 1968; Şeyh Galib Divanı'ndan Seçmeler, İst.: MEB, 1971. Nasrettin Hoca, (çizgiler A. Dino) İst.: Remzi, 1961; Ramazan Geldi Hoş Geldi, İst.: Ataç, 1961; Mevlana Müzesi Yazmalar Katalogu, 4 c, Ank., 1967-94. Çıhârı Makaleden İlm-i Tıp ve Meşhur Hekimlerin Mahareti (Nizami-i Aruzi; S. Ünver'in açıklamalarıyla), İst.: İÜ Tıp Tarihi Ens., 1936; Camiüttevarih (Reşideddin), Ank.: Türk Tarih Kurumu, 1939; Tansukname-i İlhan der Fünunu Ulum-ı Hatai Mukaddemesi, İst.: İÜ Tıp Tarihi Ens., 1939; Sıhhat u Maraz (Fuzuli), İst.: İÜ Tıp Tarihi Ens., 1940; Mantık al-Tayr (Ferideddin-i Attar), Ank.: Maarif Vekâleti, 2 c, 1944-45; Gülşen-i Râz (Şebüsteri), Ank.: Maarif Vekâleti, 1944; Hafız Divanı (Hafız-ı Şirazi), Ank.: Maarif Vekâleti, 1944; Seçme Rubailer (Mevlana Celaleddin), Ank.: MEB, 1945; İlahiname (Ferideddin-i Attar), Ank.: MEB, 1947; Rubailer ve Silsilatal-Tartib: İbn-i Sina'nın Tamcidi ve Tercemesi (Ömer Hayyam), İst.: Remzi, 1953; Fihi mâfih (Mevlana Celaleddin), Ank.: Maarif Vekâleti, 1954; Divan-ı Kebir: Gül-deste (Mevlana Celaleddin), İst.: Remzi, 1955; Divan-ı Kebir (Mevlana Celaleddin), İst., 1957-74; İmam Ali Buyruğu: Nahe-al-Balâga: Hutbeleri, Mektupları, Hikmetleri, Şiirleri (Hazret-i Emir Ali İbn-i Ebi Talib), Ank.: Emek, 1958; Divan-ı Kebir'den Seçme Şiirler (Mevlana Celaleddin), Ank.: Maarif Vekâleti, 1959; Caferi Mezhebi ve Esasları: Yeryüzü ve Hüseyin'in Toprağı (Muhabbet Hüsayn Kaşif al-Gatâ), İst.: Minnetoğlu, 1960; Mektuplar (Mevlana Celaleddin) İst.: İnkılâp ve Aka, 1963; Mevlana'dan Rubailer, Konya: Şahap, 1963; Rubailer (Mevlana Celaleddin) İst.: Remzi, 1964; Mecalis-i Saba (Mevlana Celaleddin), Konya:Konya Turizm Derneği, 1965; Caferiler Kimlerdir ve Mısır el-Ezher Müftüsü Merhum Şeyh Şaltut'un Tarihi Fetvası (Şirazi Muhammed b. Mehdiyyi'l-Hüseyni), İst.: Garanti Mtb., 1969; Gülşen-i Râz Şerhi (Şebüsteri), Ank.: MEB, 1972; Maarif (Tirmizi), Ank.: Türkiye İş Bankası, [1972]; Hayyam ve Rubailer, İst.: İnkılâp, 1973; Mesnevi ve Şerhi (Mevlana Celaleddin), 6 c, Ank.: MEB, 1973-1974; Abdullah b. Saba Masalı (Murtaza'l-Askeri), İst.: Baha Mtb., 1974; Sünnete Uygun Secde (Abdül Huseyn Emmini), İst., 1976; İbtidaname (Sultan

Veled), [Konya]: Konya Turizm Derneği, 1976 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 459-461).

Zahir GÜVEMLİ

Cumhuriyet devri yazarlarından. 6 Mart 1913'te Edirne'de doğmuştur. 1936'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Uzun bir süre Galatasaray Lisesi'nde, sonra da Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nda edebiyat öğretmenliği, Akbank'ta sanat danışmanlığı yapmıştır (Necatigil, 2007: 210). Mahir Bülent, Şeyh-i Cedit imzalarını da kullanan yazar sanat hayatına üniversite yıllarında yazdığı deneme ve eleştiri yazılarıyla girmiştir. 1943-44 yılları arasında Büyük Doğu dergisinde çıkan öyküleriyle tanınmıştır. Sonraki dönemlerde çalışmalarını sanat eleştirileri ve edebiyat incelemelerine yönelmiştir. 1975'te Akademi'den emekli olmuştur. 5 Haziran 2004'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Yahya Kemal: Hayatı ve Eserleri, İst.: Çığır Kitabevi, 1943; Karacaoğlan, İst.: Gençlik Kütüphanesi, 1943; Baki, İst.: Gençlik Kütüphanesi, 1944; Ahmet Haşim ve Şiirleri, İst.: Yeni Mecmua, 1948; İbsen: Hayatı, Sanatı, Eserleri, İst.: Varlık, 1954; Voltaire: Hayatı, Sanatı, Eserleri, İst.: Varlık, 1954; Mehmet Akif: Hayatı, Sanatı, Şiirleri, İst.: Varlık, 1955; Başlangıcından Bugüne Türk ve Dünya Sanat Tarihi, İst.: Varlık, 1960; Sinema Tarihi, İst.: Varlık, 1960; Büyük Ressam ve Heykeltıraşlar, İst.: Varlık, 1964; Güzel ve Sanat, İst.: Türkiye, 1970; Acı Aşklar: Ünlü Tabloların Acıklı Hikâyeleri, İst.: Varlık, 1972; Türk ve İslâm Eserleri Müzesi, (teşhir edilen eserlerin incelenmesi ve renkli röprodüksiyonları) Ank.: Ak, 1974; Resim Sanatı ve Türk Resmi, (fotoğraflar: S. Güner) Ank.: Akbank.: 1987. Kahramanlık Şiirleri Antolojisi, İst.: Akbaba, 1943; Türk Mizah Edebiyatı Antolojisi, İst.: Varlık, 1949; Türk Romanları (Resimli Göldeste), İst.: Türkiye, 1954; Düşen Yıldızlar, (K. Kamu, Ö. B. Uşaklı, O. V. Kanık ve C. S. Tarancı'dan seçme şiirler) 1956; Beş Mevsim, (B. K. Çağlar, A. M. Dıranas, N. F. Kısakürek, A. H. Tanpınar ve A. K. Tecer'den seçme şiirler) 1957; Büyük Romanlar, (A. E. Bergin ile) İst.: Varlık, 1961. Baş'lar ve Anket: Karikatür Albümü, İst.: Çığır Kitabevi, 1938; Zahir Güvemli' nin Karikatürleri, İst.: Sebat B., 1940. Medeniyet (G. Duhamel; T. Yücel ile), İst.: Varlık, 1954; Kamelyalı

Kadın (A. Dumas), İst.: Güven, 1959; Aptal Tilki, İst.: Varlık, 1960. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 493).

Seyit Kemal KARAALİOĞLU

1925'te Bafra/Samsun'da doğmuştur. Şair ve yazardır. Seyit Güleç imzasını da kullanmıştır. Bafra Merkez İlkokulu'ndan sonra İstanbul Haydarpaşa Lisesi'nde parasız yatılı olarak okumuştur. 1944-45'te İÜ Hukuk Fakültesi'ndeki öğrenimini tamamlamamış; İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1950'de mezun olmuştur. 1953-60 yılları arasında Vatan, Dünya ve Tercüman gazetelerinde çalışmıştır. 1961-81 yılları arasında Denizli ve İstanbul'da çeşitli liselerde edebiyat öğretmeni olarak görev yapan Karaalioğlu, İstanbul Erkek Lisesi'nde öğretmenken kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır. 9 Ağustos 1995'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Tutuşan Mısralar, (Seyit Güleç adıyla) Samsun: Osman Apaydın Kitabevi, 1945. Cebirail Buzağısı, İst.: İnkılâp ve Aka, 1975. Değirmen Döndükçe, İst.: İnkılâp ve Aka, 1976. Dilbilgisi Sözlüğü, İst.: Bahar Mtb., 1960; Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü, İst.: Okat, 1962; Edebiyatımızda Şair ve Yazarlar, İst.: İnkılâp ve Aka, 1968; Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü, İst.: İnkılâp ve Aka, 1969; Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü, İst.: İnkılâp ve Aka, 1974; Çağdaş Öztürkçe Sözlüğü, İst.: İnkılâp ve Aka, 1975; Edebiyat Akımları, İst.: İnkılâp ve Aka, 1975; Resimli Dünya Edebiyatçıları Sözlüğü, İst.: İnkılâp ve Aka, 1979. Nabi Divanı'nda Hiciv ve Mizah, (bitirme tezi) 1959; Sözlü Yazılı Kompozisyon, Konuşmak ve Yazmak Sanatı, İst.: İnkılâp ve Aka, 1963; Edebiyat Sanatı, İst.: İnkılâp ve Aka, 1964; Türk Şiir Sanatı, İst.: İnkılâp ve Aka, 1966; Resimli Motifli Türk Edebiyat Tarihi, İst.: İnkılâp ve Aka, 1973; Edebiyat Terimleri Kılavuzu, İst.: İnkılâp ve Aka, 1975; Resimlerle Atatürk: Hayatı, İlkeleri, Devrimleri, İst.: İnkılâp ve Aka, 1981; Özetli Örnekli Türk Romanları, İst.: İnkılâp ve Aka, 1983; Ziya Paşa: Hayatı ve Şiirleri, İst.: İnkılâp ve Aka, 1984; Namık Kemal: Hayatı ve Eserleri, İst.: İnkılâp ve Aka, 1984; Neyzen Tevfik: Hayatı ve Şiirleri, İst.: İnkılâp ve Aka, 1984. Güneşle Yarışan Yarasa, İst.: Burhanettin Erenler Mtb., 1961; Hürriyet Kartalı, İst.: Burhanettin Erenler Mtb., 1961; Sihirli Oğlak, İst.: Burhanettin Erenler Mtb., 1961; Resimli En Güzel Çocuk Hikâyeleri, İst.: Burhanettin Erenler Mtb., 1961. Bafra Ağzından Derlemeler, 1948; Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi,

İst.: İnkılâp ve Aka, 1983; Türk Hikâye Antolojisi, İst.: İnkılâp ve Aka, 1984.(Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 577).

Samim KOCAGÖZ

13 Şubat 1916'da Burunköy/Söke/Aydın'da doğmuştur. Öykücü ve romancıdır. İlköğrenimini Söke'de, ortaöğrenimini 1937'de İzmir Erkek Lisesi'nde tamamlamıştır. 1942'de İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. İlk yazısı 1933'te İzmir liselerinin ortaklaşa çıkardığı Ege Işıldağı dergisinde (1933), ilk öyküsü 1935'te Yücel dergisinde çıkmıştır. İlk gençlik yıllarında romantik duygularla yazdığı İki Dünya adlı romanından sonra yazarlığının temel özelliklerini yansıtan ilk öyküsü ("Yarıntı") 1939'da Ses dergisinde yayımlanmıştır. 1939-50 arasında Servetifünun-Uyanış, Ses, Yürüyüş, Hep Bu Toprakta, Vatan, Fikirler, Demokrat İzmir, Yenilikler ve Yeditepe gibi dergi ve gazetelerde yayımladığı öykülerinde Sadri Ertem-Sabahattin Ali anlayışı doğrultusunda toplumcu gerçekçi sanat anlayışını benimsemiş bir yazar olarak öne çıkmıştır. 1942-45 yılları arasında İsviçre'nin Lozan kentinde sanat tarihi öğrenimi görmüştür. Askerliğini yaptıktan sonra İzmir Ticaret Okulu'nda edebiyat, İzmir Devlet Konservatuvarı'nda tiyatro tarihi ve edebiyat dersleri vermiştir. H. Bozok'un kurduğu Yeditepe Yayınları'nın 1955-60 yılları arasında ortağı olmuştur. 1963-70 yılları arasında Türkiye İşçi Partisi'nin yönetim ve yürütme kurullarında çalışmıştır. 1950'den itibaren yaşamını Söke'de çiftçilik yaparak sürdürmüş; son yıllarını İzmir'de geçirmiştir. 5 Eylül 1993'te İzmir'de vefat etmiştir. Aldığı ödüller şunlardır: "Sam Amca" adlı öyküsüyle Yeni İstanbul ve New York Herald Tribune gazetelerinin 1950'de düzenledikleri Dünya Hikâye Yarışması (birincilik); Yağmurdaki Kız ile 1968 TDK Hikâye Armağanı; Alandaki Delikanlı ile 1979 Lions Hikâye Ödülü; Mor Ötesi ile 1987 Ferit Oğuz Bayır Kültür ve Sanat Ödülü; Eski Toprak ile 1989 Orhan Kemal Roman Armağanı.

Eserlerinden Bazıları: Telli Kavak, İst.: Ahmet Hâlit, 1941; Sığınak, İst.: F.K.B.,1946; Sam Amca, İst.: Yeditepe, 1952; Cihan Şoförü, İst.: Yeditepe, 1954; Ahmet'in Kuzuları, İst.: Yeditepe, 1958; Yolun Üstündeki Kaya, Ank.: İmece, 1964; Yağmurdaki Kız, 1st.: Set, 1967; Alandaki Delikanlı, İst.: Okar, 1978; Gecenin Soluğu, İst.: İzlem, 1985; Simon Pepeta, (uzun öykü) 1986; Bütün Öyküleri, 1991. İkinci Dünya, İst.: Yeni Kitapçı, 1938; Bir Şehrin İki Kapısı, İst.: Remzi, 1948; Yılan Hikâyesi, İst.:

Yeditepe, 1954; Onbinlerin Dönüşü, 1957 (yb 1st.: Yazko, 1983); Kalpaklılar, İst.: Ataç, 1962; Doludizgin, İst.: Ataç, 1963; Bir Karış Toprak, İst.: Ataç, 1964; Bir Çift Öküz, İst.: Ararat, 1970; İzmir'in İçinde, İst.: Sinan, 1973; Tartışma, İst.: Okar, 1976; Mor Ötesi, İzmir: Sanat-Koop, 1986; Eski Toprak, İst.: Cem, 1988; Baskın, 1990. Deneme: Roman ve Yazarlık Onuru, İst.: Çağdaş, 1983. Bu da Geçti Yahu, İst.: Düşün, 1989. Zar Kanat, 1981 (yb 1st.: Gendaş, 1995); Koca Tülü, (Yağmurdaki Kız adlı kitabında yer alan bir öykü) İst.: Gündüz, 1984. Nasrettin Hoca Fıkraları, İst.: Yeditepe, 1972 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 636).

Ferhan OĞUZKAN

28 Mart 1921 yılında İstanbul'da doğmuştur. Yazar ve eğitimcidir. Dumlupınar İlkokulu, Üsküdar Ortaokulu, Haydarpaşa Lisesi ve İÜEF'de sürdürdüğü öğrenimini Amerika'da Columbia Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde tamamlamıştır. Edebiyat öğretmenini olarak 1943-53 yılları arasında Kadıköy Kız Lisesi, Savaştepe ve Düziçi öğretmen okulları ile İzmit Lisesi'nde; öğretim üyesi olarak 1961-75 yılları arasında Gazi Eğitim Enstitüsü, Ankara Yüksek Öğretmen Okulu ve ODTÜ'de görev yapmıştır. 1986 yılında MEB Talim ve Terbiye Başkanlığındaki görevinden emekli olmuştur. 1999 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Fecir Kuşları, İst.: Ülkü B., 1945. İnceleme: Türk Edebiyatı Tarihi, İst.: Şaka Mtb., 1949; Devrimci Atatürk, Ank.: Öğretmenler Bankası Ders Alet ve Malzemeleri Endüstrisi, 1953; Mehmet Emin Yurdakul: Hayatı, Sanatı, Eserleri, İst.: Varlık, 1953; Yakup Kadri Karaosmanoğlu: Hayatı, Sanatı, Eserleri, İst.: Varlık, 1954; Sami Paşazade Sezai: Hayatı, Sanatı, Eserleri, İst.: Varlık, 1954. Okul Yönetiminde Demokrasi, Ank.: Ülkü, 1965; Öğretmenliğin Üç Yönü, 1965; Eğitim Üzerine, Ank.: Ülkü, 1966; Orta Dereceli Okullarda Öğretim: Amaç, İlke, Yöntem ve Teknikler, Ank.: Emel Mtb., 1985. İstanbul Şiirleri Antolojisi, İst.: Varlık, 1953; Çocuklar İçin Şiir Dünyası, İst.: Remzi, 1973; Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı, Ank.: Kadioğlu Mtb., 1979. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü, (R. Alaylıoğlu ile) İst.: Arif Bolat, 1968; Eğitim Terimleri Sözlüğü, Ank.: TDK, 1974. Asıl Tehlike, (Z. İlkan'la) İst.: Numune Mtb., 1943; Ortaokulda Türkçeye Giriş I, (M. Güllüoğluyla) İst.: Net, 1945. Deniz Kızı (H. C. Andersen), Ank.: Türkiye Öğretmenler

Bankası, 1964; Yüksek Öğretim (Kolej Öğretimi) Çeşitli Açılardan Görünüşü ve Rehber İlkeler (J. W. Brown, J. N. Thornton; A. Akgün, Uysal'la), Ank.: MEB, 1965; Çeşitli Ülkelerde isek Öğretim, Ank.: MEB, 1969; Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi (A. Bingham), Ank.: MEB, 1971; Çağdaş Eğitim: Milli Eğitim Sistemleri Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme J. F. Cramer, G. Stephenson), Ank.: MEB, [1974?]; Okul Öncesi Çocuk Bakımı ve Eğitimi, 1981; Yetişkin Eğitimi Tercümeleri (C. Titmus vd), Ank.: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, 1985(Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 767).

Haşim Nezihi OKAY

10 Haziran 1904'te Niğde'de doğmuştur. Şair ve halk edebiyatı araştırmacısıdır. Amasya Çöplüce İlkokulu'nu bitirmiştir. Trabzon'un kurtuluşundan sonra ailesiyle birlikte bu kente yerleşmiştir. Ortaöğrenimini 1924'te Trabzon Darulmuallimininde tamamlamıştır. Öğretmen olarak göreve aynı kentte Gazipaşa İlkokulu'nda başlamıştır. Daha sonra 1926'da İzmir'e atanmıştır. Ardından 1930'da İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden yeterlik belgesi almıştır. Askerliğini İstanbul Yıldız Sarayı'nda tamamladıktan sonra 1930-33 yılları arasında Sinop, 1934-37 yılları arasında Zile, 1937-42 yılları arasında Develi, 1942-53 yılları arasında Bursa, 1953-66 yılları arasında Bandırma ortaokul ve liselerinde Türkçe ve edebiyat dersleri vermiştir. 1966-69 yılları arasında İstanbul Atatürk Kız Lisesi'ndeki edebiyat öğretmenliğinin ardından emekli olmuştur.

Edebiyata şiirle başlayan Okay, 1920-24 yılları arasında Trabzonlu halk şairi Baba Salim'den (Öğütçen) divan edebiyatı dersleri almıştır. 1931'e kadar gazel tarzında şiirler yazmıştır. İlk şiiri Trabzon'da yayımlanan İzler dergisinde basılmıştır. Daha sonra Fikirler, Yücel ve Varlık dergilerinde görünmüştür. Bir süre Fikirler dergisinin yazı işlerini yönetmiştir. Ardından halk edebiyatı araştırmalarına yönelmiştir. 1983 İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet Ödülü (Ş. Elçin, M. And, K. Gökçe, C. C. Güzelbey ile paylaştı)sahibidir. Şiir anlayışı bakımından geleneksel değerlerle beslenen yenilikçi akımlara bağlı kalmıştır. Bu açıdan Ömer Bedrettin Uşaklı, Kemalettin Kamu ve Behçet Kemal Çağlar çizgisindedir. 9 Mayıs 1998'de vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Akşam Sarkılan, İst.: Şirketi Mürettibiye Mtb., 1934; Ilgar, İst.: Anadolu Türk Kitap Deposu, 1935; Ömründen Yapraklar, İst.: Baha Mtb., 1978; Atatürk ve İnkılap Şarkıları, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1981. Saz Şairi Aşık Sümmani. Hayatı ve Şiirleri, İst.: Meserret Mtb., 1934; Develili [Everekli] Seyrani, İst.: Maarif Kitaphanesi, 1945; Bolulu Dertli Divanı. Hayatı, Şiirleri, İst.: Maarif Kitaphanesi, 1954; Dadaloğlu. Hayatı ve Deyişleri, Ank.: Emek Mtb., 1959; Köroğlu ve Dadaloğlu, İst.: May, 1970 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 767-768).

Mustafa Nihat ÖZÖN

Cumhuriyet devri edebiyat tarihçilerindendir. 1896'da İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirmiştir (Necatigil, 2007: 350-351). İlköğrenimini Şemsü'l-Maarif ve Burhan-ı Terakki mekteplerinde yapmıştır. Davutpaşa ve Gelenbevi rüştiyelerinde okuduktan sonra girdiği Mercan İdadisi'nin üçüncü sınıfındayken 1915'te askere alınmıştır. Öğrenimini tamamlayamamış olanların üniversiteye kabul edilmeleri üzerine yazıldığı Darülfünunun Edebiyat Fakültesi'nde A. H. Tanpınar, N. H. Onan, H. V. Fıratlı gibi isimlerle birlikte okumuştur. Öğrenimini 1923'te tamamladıktan sonra Ankara Erkek Lisesi Fransızca öğretmenliğine atanmıştır. Bu görevinin yanı sıra Anadolu Ajansı'nda çalışmış, İmam-Hatip Okulu'nda "ruhiyat ve ahlak" dersleri vermiştir. 1926'da Üsküdar Erkek Lisesi'ne edebiyat öğretmenliğine getirilmiştir. Daha sonra çeşitli okullarda (İstanbul Kız Muallim Mektebi, Üsküdar Fransız Okulu, Kabataş Lisesi) öğretmenlik yapmıştır. 1934'te atandığı Gazi Eğitim Enstitüsü edebiyat öğretmenliğini 1961'de emekliye ayrılıncaya kadar sürdürmüştür. Emekliliğinden sonra sözlük ve diğer çalışmalarına ağırlık vermiştir.

Çevriyazı/metin yayımı ve çevirinin yanında, daha çok edebiyat tarihi ve sözlük çalışmalarıyla tanınan Özön yazılarını Dergâh, Aylık Ansiklopedi, Aym Tarihi, Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi, Kalem, Sanat ve Edebiyat, Şadırvan, Oluş, Tercüme, Türk Dili, Ulus, Ülkü, Yeni Sabah gibi dergi ve gazetelerde yayımlamıştır. Bu dergilerden 15 Nisan 1921-5 Ocak 1923 tarihleri arasında 42 sayı Dergâh'ın sahipliğini, Oluş'un Ocak-Eylül 1939 yılları arasında 36 sayı yazı işleri müdürlüğünü ve Kalem'in de 15 Mart 1938-1 Haziran 1939 tarihleri arasında 13 sayı yöneticiliğini yapmıştır. Ayrıca, 1928'den sonra yeni harflerle çıkan yapıtların

belirlenmesi için, Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Heyeti adına 1932-1933 yılları arasında 15 sayı yayımlanan Bibliyografya adlı dergiyi çıkarmıştır.

Eserlerinden Bazıları: Türkçe Tabirler Sözlüğü, İst.: Remzi, 1943; Okullar İçin Yeni Türkçe Cep Sözlüğü, İst.: İnkılâp, [1946?]; Türkçe-Osmanlıca-Fransızca-İngilizce Terimler Kılavuzu, 1948; Osmanlıca-Türkçe Sözlük, İst.: İnkılâp, 1952 (genişletilmiş 3. bas. Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük adıyla); Türk Atasözleri, İst.: İnkılâp, 1952; Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü, 1954; Türkçe Yabancı Kelimeler Sözlüğü, İst.: İnkılâp, 1962; Türkçe İmlâ Kılavuzu 1963 (daha sonra Türkçe Yazım Kılavuzu); Resimli Türk Dili Sözlüğü, 1967. Türk Tiyatrosu Ansiklopedisi, (B. Dürder ile) İst.: Remzi, 1967. Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi, 2 c, Ank.: Maarif Vekâleti, 1930, 1932; Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Ank.: Maarif Vekâleti, 1940; Açıklamalı Batı Edebiyatı, 1952; Açıklamalı Türk Dili ve Edebiyatı, İst.: İnkılâp, 1952. Türkçede Roman Hakkında Bir Deneme, 1. c, İst.: Remzi, 1936 (2. bas. Türkçede Roman haz. A. Kabacalı, 1985); Namık Kemal ve İbret Gazetesi, İst.: Remzi, 1938; Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan Seçilmiş Parçalar ve Eserleri Hakkında Mütalaalar, İst.: Hilmi, 1945. Atatürk, (B. Dürder, R. G. Arkın ile) İst.: Yeni Mecmua, 1941; Yazmak Sanatı ve Kompozisyona Giriş, İst.: Remzi, 1943; Alıştırmalı Dilbilgisi, (K. Demiray ile) İst.: Remzi, 1948; Hayat Bilgisi Konuları ile İlgili Dil Çalışmaları: Konuşma, İmlâ, Dilbilgisi, Tahrir, (F. Baymur ile) 1953; Güzel Yurdum, (okuma parçaları) Ank.: MEB, 1964. Hindeli'nden İstanbul'a (Şeydi Ali Reis; H. Örs ile), Ank.: Çocuk Esirgeme Kurumu, 1935; Şair Evlenmesi (Şinasi), İst.: Remzi, 1940; Yatan yahut Silistre (Namık Kemal), İst.: Remzi, 1940; Zavallı Çocuk (Namık Kemal), İst.: Remzi, 1940; Ayyar Hamza (Âli Bey), İst.: Remzi, 1940; Kanlı Nigâr, İst.: Remzi, 1941; Kanlı Kavak, İst.: Remzi, 1941; Çok Bilen Çok Yanılır (Recaizade Mahmut Ekrem), İst.: Remzi, 1941; Yeniçeriler (Ahmet Mithat), 1942; Seyahatname: On Yedinci Asır Hayatından Levhâlar (Evliya Çelebi), 3 c, Ank.: Akba, 1944-45 (yb Gördüklerim adıyla, 2 c, 1976-77); Silahtar Tarihi (Silahtar Fındıklılı Mehmet Ağa), 1947; Zehra (Nabizade Nâzım), İst.: Remzi, 1954; İntibah: Sergüzeşt-i Ali Bey (Namık Kemal), İst.: Remzi, 1971 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 836-837).

Ahmet Hamdi TANPINAR

23 Haziran 1901'de İstanbul'da doğmuştur. Şair, öykücü, romancı, denemeci ve edebiyat tarihçisidir. İlköğrenimine İstanbul'da Ravza-i Maarif İptidai Mektebi'nde başlamıştır. Daha sonra 1908-09 Sinop ve 1909-10 yıllarında Siirt rüştiyelerinde okumuştur. Siirt'te Katolik Dominiken misyonerlerinin yönettiği bir Fransız mektebinde bir yıl kadar öğrenim görmüştür. 1914-15 yıllarında lise yıllarının bir kısmını Vefa ve Kerkük Sultanîlerinde geçirmiş; 1917 Antalya Sultanîsi'nden mezun olmuştur. Öğrenimini sürdürmek üzere 1918 yılında İstanbul'a giden Ahmet Hamdi önce Baytar Mektebi'ne yatılı öğrenci olarak girmiştir. Burada bir yıl okuduktan sonra ertesi yıl Darülfünun'un Edebiyat Şubesi'ne kaydolmuş; önce tarih, daha sonra felsefe öğrenimi görmeye teşebbüs etmiştir. Bu kararsızlıkları sırasında, henüz lise öğrencisiyken yazılarından tanıdığı Yahya Kemal'in Edebiyat Şubesi'nde ders verdiğini öğrenince 1919 yılında bu bölüme kaydını yaptırmıştır. Fakültede sınıf veya dönem arkadaşı olan Hasan Âli (Yücel), Necmettin Halil (Onan), Rıfkı Melûl (Meriç) gibi isimlerin yanında daha öğrencilik yıllarında dönemin önde gelen dergilerinden olan Dergâh'ı yayımlayan Mustafa Nihat (Özön) da vardır. 1923'te fakülteden mezun olduktan sonra on yıl kadar sürecek olan lise edebiyat öğretmenliğine başlayan Ahmet Hamdi, böylece Cumhuriyet devrinin ilk öğretmenleri neslinden olarak önce Erzurum, daha sonra 1925 yılında Konya ve 1927 yılında da Ankara liselerinde bulunmuştur. Ankara'dayken, adı daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'ne çevrilecek olan Gazi Orta Muallim Mektebi'nde ders vermiştir. 1932'de İstanbul Kadıköy Lisesi'ne atanmıştır. 1933'te Ahmet Haşim'in ölümü üzerine ondan boşalmış olan Güzel Sanatlar Akademisi Sanat Tarihi Kürsüsü'nde estetik ve mitoloji dersleri vermiştir. Burası da onun için Batı kültür ve sanatına açılan yeni bir ufku başlangıcı olmuştur. Aynı yıllarda Üsküdar Amerikan Koleji'nde de edebiyat derslerine girmiştir. Bu arada İspanya büyükelçiliğinden dönmüş olan eski hocası Yahya Kemal'in dost meclislerinde bulunmuştur. Edebiyatın roman, öykü, deneme, şiir, eleştiri, inceleme, edebiyat tarihi gibi hemen hemen her türünde yapıt vermiştir. 24 Ocak 1962 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Şiirler, İst.: Yeditepe, 1961 (yb İst.: YKY, 1999); Bütün Şiirleri, (önceki kitabındakilerle bunun dışında kalanlar) İst.: Dergâh, 1976. Abdullah Efendi'nin Rüyaları, İst.: Ahmet Halit, 1943; Yaz Yağmuru, İst.: Varlık, 1955; Hikâyeler, (önceki iki kitapta olanlarla bunların dışında kalanlar) İst.: Dergâh, 1983.

Huzur, İst.: Remzi, 1949 (eleştirel basım İst.: YKY, 2000); Saatleri Ayarlama Enstitüsü, İst.: Remzi, 1961; Sahnenin Dışındakiler, İst.: Büyük Kitaplık, 1973; Mahur Beste, İst.: Dergâh, 1975; Aydaki Kadın, (ölümünden sonra bulundu ve tamamlandı; haz. G. Güven) İst.: Adam, 1987. Beş Şehir, Ank.: Ziraat Bankası Mtb., 1946 (eleştirel basım İst.: YKY, 2000); Yaşadığım Gibi, İst.: Türk Kültürü Ens., 1970 (eklerle yb İst.: Dergâh, 1996). Tevfik Fikret: Hayatı, Şahsiyeti, Şiirleri, İst.: Semih Lütfi, 1937; Namık Kemal Antolojisi, İst.: Ahmet Halit, 1942; XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, (cilt I) İst., 1949 (yeniden ele alınmış ve genişletilmiş 2. bas., İst.: İÜEF, 1956); Yahya Kemal, İst.: Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti, 1962; Edebiyat Üzerine Makaleler, İst.: MEB, 1969 (değişikliklerle yb İst.: Dergâh, 1977). Senaryo: İki Ateş Arasında, (Sahnenin Dışındakiler romanının bizzat yazarı tarafından bir film senaryosu olarak hazırlanmış metni) İst.: İyi Şeyler, 1998. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Mektupları, (haz. Z. Kerman) Ank.: Kültür Bakanlığı, 1974; Tanpınar'dan Hasan Ali Yücel'e Mektuplar, (haz. C. Y. Eronat) İst.: YKY, 1998; Günlüklerin Işığında Tanpınar'la Başbaşa, (haz. Z. Kerman, İ. Enginün) İst.: Dergâh, 2007. Alkestis (Euripides), Ank.: Maarif Vekâleti, 1943; Elektra (Euripides), Ank.: Maarif Vekâleti, 1943; Medeia (Euripides), Ank.: Maarif Vekâleti, 1943 Yunan Heykeli (H. Lechat; Z. Müridoğlu ile), İst.: Güzel Sanatlar Akademisi, 1945. Mücevherlerin Sırrı: Derlenmemiş Yazılar, Anket ve Röportajlar, (haz. S. Özdemir-İ. Dirin), İst.: YKY, 2002 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 979-983).

Oğuz TANSEL

15 Şubat 1915 yılında Bozkır/Konya'da doğmuştur. Şairdir. Bozkır İlkokulu ve Konya Ortaokulu'nu bitirmiştir. İstanbul Pertevniyal Lisesi'nden sonra 1935'te İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girmiştir. Ancak buradaki öğrenimini tamamlamadan yeterlik sınavını vererek 1938 yılında öğretmenliğe başlamıştır. Hece ölçüsüyle yazdığı ilk şiirleri 1937'de Servetifünun-Uyanış ve Varlık dergilerinde çıkmıştır. Yelken, Aydınlık, Yeditepe, Dost, Güney gibi dergilerde yayımladığı şiir ve yazıları ile tanınmıştır. 1940 Kuşağı'nın lirik ve kendine özgü bir şairi olarak kabul edilmiştir. Önceleri ölçülü ve uyaklı yazarken, 1940'tan sonra yeni şiir akımını benimsemiştir. Akhisar, Amasya, Eskişehir, Konya ortaokul ve liselerinde Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1969'da sağlık sorunları nedeniyle emekliye ayrılarak

Burhaniye/Ören'e yerleşmiştir. Allı ile Fırfırı ile 1977 TDK Çocuk Yazını Ödülü almıştır. 30 Ekim 1994 yılında Ankara'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Savrulmayı Bekleyen Harman, İst.: Yeni Mtb., 1953; Gözünü Sevdığım, Ank.: Dost, 1962; Sarıkız Yolu, (toplu şiirler) İst.: Yaz, 1986; Dağı Öpmeler, (haz. A. Tansel) İst.: YKY, 1999. Altı Kardeşler, Ank.: Dost, 1959; Yedi Devler, İst.: Kutulmuş Mtb., 1960; Üç Kızlar, Ank.: Dernek, 1963; Mavi Gelin, İst.: Yaz, 1966; Bektaşi Dedikleri, (M. Eloğlu ile) İst.: Türkiye İş Bankası, 1970; Allı ile Fırfırı, (toplu masallar) İst.: Yaz, 1976; Bir de Varmış, İki de Varmış, (A. Özyalçın ile) Ank.: Ankara Belediyesi, 1979; Çobanla Bey Kızı, Ank.: Yaz, 1985 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 984-985).

Faruk Kadri TİMURTAŞ

26 Şubat 1925'te Kilis'te doğmuştur. İlk ve ortaokulu Kilis'te okuyan Timurtaş 1942'de İstanbul Kabataş Erkek Lisesi'nden mezun olmuştur. İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden "XVII. Asır Şairlerinden Edirneli Güftî ve Teşrifatü's-Şuarâ'sı" adlı teziyle 1946'da mezun olmuştur. Prof. İ. Hikmet Ertaylan'ın danışmanlığında "Şeyhî'nin Husrev u Şîrîn'i" adlı teziyle "edebiyat doktoru" unvanını almıştır. Bir yandan akademik çalışmalarını sürdürürken, diğer yandan İktisat Fakültesi, Gazetecilik Enstitüsü, Yüksek Öğretmen Okulu ve Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'nda dil ve edebiyat dersleri vermiştir. 25 Ocak 1982'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Ali Şir Nevai'nin Türk Diline Hizmetleri, İst: Fakülteler Mtb.,1962; Osmanlıca I (Eski Yazı-Gramer- Metinler), İst.; Yaprak, 1962; Şeyhî'nin Husrev u Şirini (İnceleme-Metin), İst.: İÜEF, 1963; Osmanlıca Grameri, İst., 1964; Dil Davası ve Ziya Gökalp, İst.: Fakülteler Mtb., 1965; Şeyhi, Hayatı ve Eserleri, İst.: İÜEF, 1968; İkinci Dil Kongresi ve Akademi, İst.: Türkiye Muallimle Birliği, 1969; Süleyman Çelebi, Mevlid (Vesiletü'n- necaât), Ank.:MEB, 1970; Şeyhi'nin Harnamesi, İst.: İÜEF, 1971; Tarihi Türkiye Türkçesi Araştırmaları I, Yeni Osmanlıca Metinler, İst. İÜEF, 1972; Yunus Emre Divanı, İst.: Tercüman Kitapçılık, 1972; Tarihi Türkiye Türkçesi Araştırmaları II, Klasik ve Eski Osmanlı Türkçesi Metinleri, İst.,1974; Türkçemiz ve Uydurmacılık, İst.: Boğaziçi, 1977; Uydurma Olan ve Olmayan Kelimeler Sözlüğü, İst.: Umur, 1979; Tarihi Türkiye Türkçesi Araştırmaları III,

Osmanlı Türkçesi Grameri, İst., 1979; Tarih İçinde Türk Edebiyatı, İst.; Vilayet, 1981; Dil Davası, İst. 1981; Diller ve Türkçemiz (haz. M. Özkan) İst.,1996; Sanat- Edebiyat Dünyasından, (Haz. M.Özkan) İst.: Alfa, 1997. Peyami Safa, Seçmeler, (E.Göze ile) Ank.; MEB, 1970; Bâki Divanından Seçmeler, Ank.: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1987.Mehmet Akif ve Cemiyetimiz, İst.: Yağmur, 1962; Millî Üniversite ve Reform, İst.: Minnetoğlu, 1972. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 1021-1022).

Cavidan TÜMERKAN

12 Mart 1922 yılında İstanbul'da doğmuştur. Şairdir. Cavidan Binkaya imzasını kullanmıştır. Bostancı İlkokulu, Kadıköy Kız Ortaokulu ve Erenköy Kız Lisesi'nden (birincilikle) mezun olduktan sonra 1944 yılında İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Bir süre İstanbul Kız Lisesi'nde edebiyat öğretmeni olarak çalıştıktan sonra Ankara'ya yerleşmiştir. 1944-49 yılları arasında Ankara Eğitim Koleji'nde görevini sürdürmüştür. İstanbul'da yaşamaktadır. Şiirleri Kaynak, Varlık, Ajans-Türk, Yücel, Hisar, Türk Dili, Eflatun gibi dergilerde yayımlanmıştır.

Eserlerinden Bazıları: Evin Yolu, (Cavidan Binkaya adıyla) İst.: Ülkü Mtb., 1951; Ne Olur Bir Şarkıcık, İst.: Narin Mtb., 1957; Hani En Sevdğin Renkti Beyaz, Ank.: Ajans-Türk Mtb., 1961; Yaşamak Oyunu, İst.: Mim, 1965; Sonrasız, Ank.: Ajans-Türk Mrb., 1969; Güneş Beklemez, İst.: Ajans-Türk, 1978; Erguvan Dünya, İst.: Özdemir Mtb., 1985; ...Ve Bahçelerde Büyür Sonsuzluk, Simsiyah Bir Gül Gibi, (seçme şiirler) İst.: Kendi yayını, 1994; Özün Sözü, (dörtlükler) İst.: Payel, 1997 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 1045).

Vedat TÜRKALİ

13 Mayıs 1919 yılında Samsun'da doğmuştur. Romancı, senaryo ve oyun yazarıdır. Asıl adı Abdülkadir Pirhasan'dır. Asker olduğu için ilk şiir ve yazılarında Hasan Denizli takma adını kullanmıştır. İlk ve orta öğrenimini Samsun'da yapmıştır. 1938'den sonra Abdülkadir Demirkan adıyla şiirler, Hasan Denizli adıyla yazılar (Barış, 1950) yayımlamıştır. 1960'tan sonra Vedat Türkali adını kullanmıştır. 1942 yılında askeri öğrenci olarak İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Akşehir,

Maltepe ve Kuleli Askeri liselerinde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1951-58 yılları arasını hapishanede geçirdikten sonra şartlı tahliye ile salıverilmiştir. Bu tarihten sonra ilgi alanı olarak sinemayı seçmiş; senaryo ve oyun yazarlığı, film yönetmenliği ve yayımcılık yapmış, tiyatro ile uğraşmıştır. R. Ilgaz ile birlikte Gar Yayınları'nı kurmuştur. 1960'tan itibaren sinema ve tiyatroya yönelmiş; toplumsal sorunlara değinen ve gerçekçi bir bakışı içeren pek çok senaryo yazmış, bunlardan bir bölümünü daha sonra kitaplaştırmıştır. 1980'deki askeri darbeden sonra Türkiye Yazarlar Sendikası, Aydınlar Dilekçesi ve Barış Derneği davalarından yargılanmıştır. TYS ve Tiyatro Yazarları Derneği üyesidir. İstanbul'da yaşamaktadır. Aldığı ödüller şunlardır: Dallar Yeşil Olmalı ile 1970 TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü; Bir Gün Tek Başına ile 1974 Milliyet Yayınları Roman Yarışması (birincilik) ve 1976 Orhan Kemal Roman Armağanı; "Karanlıkta Uyuyanlar" ile 1965, Kara Çarşaf Gelin ile 1977 Antalya Film Festivali'nde En İyi Senaryo Ödülleri; "Bedrana" ve Güneşli Bataklik senaryoları ile Carlov Vary Film Şenliği'nde Cidale ve İşçi Sendikaları Özel Ödülü.

Eserlerinden Bazıları: Bir Gün Tek Başına, İst.: Milliyet, 1975; Mavi Karanlık, İst.: Adam, 1983; Yeşilçam Dedikleri Türkiye, İst.: Cem, 1986; Tek Kişilik Ölüm, İst.: Cem, 1990; Güven, (2 c.) İst.: Gendaş. 1999; Kayıp Romanlar, İst.: Everest, 2004; Yalancı Tanıklar Kahvesi, İst.: Turkuvaz, 2009. Oyun: 141. Basamak, İst.: Cem, 1971; Bu Ölü Kalkacak, İst.: Cem, 1976; Dallar Yeşil Olmalı, İst.: Cem, 1985. Üç Film Birden (Kara Çarşaf Gelin, Güneşli Bataklik, Analık Davası), 1979; Eski Filmler, İst.: Cem, 1983. Eski Şiirler Yeni Türküler, İst.: Cem, 1979. Bu Gemi Nereye, (yazılar, konuşmalar, soruşturmalar) İst.: Cem, 1985; Savunmalar, İst.: Cem, 1989; Yanıtlar, İst.: Cem, 1992; Ölmedikçe: Yazılar, Konuşmalar-Soruşturmalar, İst.: Epsilon, 1999; Komünist, İst.: Gendaş Kültür, 2001; Tüm Yazıları Konuşmaları, İst.: Gendaş Kültür, 2001; Özgürlük İçin Kürt Yazıları, İst.: Gendaş Kültür, 2002 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 1046-1047).

Saadet (TİMUR) ULÇUGÜR

1926 yılında Trabzon'da doğmuştur. Öykücüdür. T. Saadet ve Saadet Timur imzalarını da kullanmıştır. İlk yazısı 15 Şubat 1945 yılında T. Saadet imzasıyla İstanbul dergisinde çıkmış; aynı yıl bu dergide şiirleri de yayımlanmıştır. Yeni İstanbul ve Vatan

gazetelerinde makale ve röportajları yer almıştır. 1948 yılında İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Edebiyat öğretmeni olarak 1949-62 yılları arasında İstanbul'da Üsküdar Amerikan Kız Lisesi ve Darüşşafaka Lisesi'nde, Ankara'da Tevfik Fikret Lisesi, Yüksek Teknik Öğretmen Okulu ve TED Özel Ankara Lisesi'nde görev yapmıştır. Beş buçuk yıl İstanbul Radyosu'nda çalışmış; "Okul Öğrenci Saati" programını hazırlayıp sunmuştur. İlk öyküleri 1952 yılında Seçilmiş Hikâyeler ve 1954-56 yılları arasında İstanbul dergilerinde yayımlanmıştır. Daha sonra Dost, Yelken, Yeditepe, Yeni Ufuklar, Türk Dili, Maya ve Ataç dergilerinde şiir, öykü, oyun ve yazılar yazmıştır. 7 Ekim 1985 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Şeytansız, (Saadet Timur adıyla) İst.: İstanbul, 1958; Bu Kadar Değilim, (Saadet Timur adıyla) İst.: İzlem, 1963; Beş Günün Öyküsü, (Saadet Timur adıyla) İst.: Dayanışma, 1982. Nurullah Ataç: Hayatı, Sanatı ve Eserleri, İst.: Varlık, 1964; Türk Dili ve Edebiyatı, Ank.: Ankara Öğretim Merkezi, 1975. Topacım Fır Dönerken, İst.: Sıralar Mtb., 1962 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 1056).

4.3. Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe / Edebiyat Bölümü

4.3.1. Okulun Tarihçesi

Cumhuriyet döneminde adı ve süresiyle eğitim hayatımızda yeniden şekillenen ortaokullara öğretmen yetiştirme sorunu büyük önem kazanmıştır. 22 Mart 1926 tarihinde çıkarılan 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanunla orta öğretim kurumları,

- 1- Liseler
- 2- Orta mektepler
- 3- İlk muallim mektepleri
- 4- Köy muallim mektepleri olarak sıralanmıştır.

Bunlara bağlı olarak öğretmen yetiştiren kurumlar ise,

- 1- Orta öğretmen okulu
- 2- Yüksek öğretmen okulu olarak belirlenmiştir (Yücel, 1994: 271).

Gazi Eğitim Enstitüsü bu Kanun'un 7. maddesine göre, "...orta mekteplerle ilk ve köy muallim mekteplerinin muallimlerini ve ilk tedrisat müfettişleriyle tatbikat müdürlerini yetiştirmek" üzere Orta Muallim Mektebi adıyla kurulmuş bir okuldur (Yücel, 1994: 271).

Adı geçen kanuna dayalı olarak 1926 tarihinde Orta Muallim Mektebi kuruluncaya dek Cumhuriyet dönemi eğitim sisteminin ana hatları yapılan bazı düzenlemelerle belirlenmeye çalışılmıştır.

Bunun için ilk olarak Cumhuriyet ilan edilmeden önce 15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihleri arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından toplanan I. Heyet-i İlmiyede ilkokul, lise ve yüksekokulların sistem içindeki yerinin belirginleştirilmesi kararlaştırılmıştır. 1924 yılında toplanan II. Heyet-i İlmiyede ise bir devreli liselerin ortaokul hâline getirilmesi, bunların bir öğretim cüz'ü olarak kurulması ile her ikisinin üç yıl olması kararları alınmıştır (Yücel, 1994: 25). 1924 yılında kabul edilen 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla Heyet-i İlmiyelerde alınan bu kararlar kesin hükme bağlanmış, böylelikle ilkokul ve lise arasında ortaokullar kurulmaya başlanmıştır.

Yapılan bu düzenlemelerle eğitim hayatımızda adı ve süresiyle yeniden şekillenen ortaokullara öğretmen yetiştirme sorunu böylelikle Cumhuriyet dönemi eğitim sisteminde öncelik kazanmış ve 13 Mart 1924 tarihinde çıkan 439 numaralı Orta Tedrisat Muallimleri adlı kanun ile de Türk eğitim sisteminde ilk kez bir “öğretmenlik” tanımı yapılmış, öğretmenlik mesleği sınıflandırılmış ve öğretmen yetiştiren kaynaklar ifade edilmiştir. Buna göre,

“1-Muallimlik, devletin umumî hizmetlerinden talim ve terbiye vazifesini üzerine alan müstakil sınıf ve derecelere ayrılan bir meslektir.

2-Muallimler menşelerine ve bulundukları mektebin derecesine göre üç kısma ayrılır.

- a- Yüksek Tedrisat Muallimleri
- b- Orta Tedrisat Muallimleri
- c- İlk Tedrisat Muallimleri

3- Orta tedrisat mektepleriyle darülmualimin ve darülmuallimat muallimleri, darülfünun, yüksek ve orta darülmualimin ve darülmuallimat ve yüksek ihtisas mektepleri mezunlarından intihap olunur.” (Yücel, 1994: 26-27; Koçer, 1967: 79-80).

Cumhuriyet döneminde alınan bu kararlar ve yapılan düzenlemeler doğrultusunda ortaokul öğretmenini yetiştirmeye yönelik ilk uygulama 1923-24 öğretim yılında İstanbul Darülmualimin ve Darülmuallimatında öğretim süresi üçer yıl olan birer Orta Darülmualimin ve Darülmuallimatın açılışı olmuştur. Hazırlanan talimatname ve programa göre bu okullar Tabiiyat, Riyaziyat, Edebiyat ve Tarih-Coğrafya bölümleriyle kurulmuş ve bu branşlarda öğretmen yetiştirilmek istenmiştir (Unat, 1964: 32). Ancak ilk yıl sonunda bu model kaldırılarak öğrencileri Yüksek Öğretmen Okuluna aktarılmıştır (Altunya, 2006: 346).

Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmen ihtiyacını karşılamaya yönelik bir diğer uygulama “muallim muavinliği” dir. Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu, Orta Öğretmen Okulu yanında geçici bir önlem olarak yardımcı öğretmenlik statüsünü de düzenlemiştir. Buna göre yüksek öğrenim görmemiş olanlar, en az bir ortaöğretim diplomasına sahip olmak şartıyla Türkçe, Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık Bilgileri, Matematik, Fizik-Kimya, Yabancı Dil branşlarında yapılan sınavda başarılı olarak

yardımcı öğretmen olma hakkı elde etmişlerdir. Ancak Bakanlık, 17. 7. 1927 gün ve 4318 sayılı yazı ile gereksinme bulunmadığı gerekçesiyle Türkçe dersi yardımcı öğretmenlik sınavına ara verdiğini bildirmiştir (MV, 1927).

Cumhuriyetle birlikte bu şekilde sistemleştirilmeye çalışılan orta öğretime öğretmen yetiştirme sorunu Tanzimat döneminde de ele alınmış ve bugünkü anlamda ortaokul sayılabilecek rüştiyelere öğretmen yetiştirilmiştir. Unat, Cumhuriyet öncesi dönemin öğretmen okullarını,

- 1- Orta öğretmen okulları
- 2- İlk öğretmen okulları
- 3- Yüksek öğretmen okulları

4- Özel ve Meslekî öğretmen okulları şeklinde dört grupta değerlendirir ve 16 Mart 1848'de öğretime başlayan Darülmualliminin o devrin tek orta öğretim basamağını oluşturan rüştiyelere öğretmen yetiştirmek üzere açıldığına işaret eder (1964: 30). Ancak Cumhuriyet öncesi açılan bu okulların temel özelliği branşlaşmanın olmaması, öğretmenlerin okullardaki ihtiyaca göre branş atamalarının gerçekleşmesidir.

Cumhuriyet eğitiminin orta öğretim öğretmenlerinin çeşitli kaynaklardan gelmiş oldukları göz önünde tutularak onları bir sistem içerisinde ve ortaokulların ihtiyacına göre ders grupları üzerinde öğretim yapmak üzere yetiştirmek düşüncesiyle attığı en önemli adım ise Orta Muallim Mektebi'nin açılması olmuştur (Yücel, 1994: 83).

Açılış çalışmaları Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in 1926 Ağustosundaki Konya seyahatinden sonra başlayan, öğretim süresi lise üzerine 2 yıl olan okul, 16 öğrenciye sahip Türkçe şubesiyle 1926'da Konya'da açılmıştır (Öztürk, 2007: 201).

Kaya Bilgegil, Gazi Eğitim Enstitüsüne dair kaleme aldığı yazıda okulun açılış tarihi olarak 1926-27 öğretim yılının 6 Mart gününü, Ankara'ya naklediliş tarihini ise 25 Ekim 1927 olarak ifade etmektedir (1997: 627). Ancak Orta Muallim Mektebi'nin açılışına dayanak olan 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun'un TBMM'de 22 Mart 1926 günü kabul edilmiş olması, Maarif Vekili Mustafa Necati'nin 17 Ağustos 1926 günü Konya'daki konuşmasında Orta Muallim Mektebinin açılacağını söylemesi ve yine okulun ilk müdürü olan Ali Rıza (Özkut) Bey'in göreve atanma tarihinin 11 Aralık

1926 olması, okulun açılış tarihi konusundaki bilgileri çürütmektedir. Konya’da yayımlanan Babalık gazetesinin bir haberine göre ise okulun derse başlama tarihi 1 Mart 1927’dir (Altunya, 2006: 16). Orta Muallim Mektebi’nin tüm bu bilgilerden hareketle 1926 yılının sonunda ya da 1927 yılının ilk aylarında açılıp, 1 Mart 1927 günü derslere başladığı düşünülmektedir.

Binbaşıoğlu’na göre okulun ilk olarak Konya’da açılmasının nedeni o tarihte Ankara’da uygun bir bina bulunamayışdır (2001: 8). Orta Muallim Mektebi, 1926-27 öğretim yılını Konya’da geçirdikten sonra 1927-28 öğretim yılı başında kırk beş öğrencisiyle Ankara’ya nakledilmiştir (Öztürk, 2007: 202).

1927-28 öğretim yılında Maarif Vekâleti Müdürler Encümeni kararıyla idare ve öğretim kadrosuyla birlikte “Yüksek Tedrisat” a devredilen okulda bir de Pedagoji şubesi açılmıştır (Öztürk, 2007: 202). 1928-29 öğretim yılında Türkçe ve Pedagoji şubelerine 1930’da Tarih-Coğrafya, Matematik, Fiziki ve Tabii İlimler şubeleri eklenmiş, Pedagoji Şubesi hariç okulun öğretim süresi ikisi “ihzârî” (hazırlık) olmak üzere üç buçuk yıla çıkarılmıştır (Öztürk, 2005: 271). 1932-33 yılında Beden Terbiyesi, Resim ve El İşleri şubeleri açılan okulun -yeni açılan bu şubeler hariç- öğretim süresi ikisi “ihzârî” (hazırlık) olmak üzere dört yıla çıkarılmıştır. 1934-35 öğretim yılında ise “ihzârî sınıflar” kaldırılmış ve böylece Edebiyat, Pedagoji, Tarih-Coğrafya, Tabii İlimler, Matematik şubelerinin öğretim süreleri iki yıla indirilmiştir (Öztürk, 2005: 273).

Yalnızca Edebiyat bölümü ile kurulan okulun ilk müdürü Ali Rıza (Özkut) Bey’dir. İlk öğretmen kadrosunu ise Pedagoji Öğretmeni Dr. Halil Fikred Bey, Edebiyat Öğretmeni Saadettin Nüzhet (Ergun) Bey, Fransızca Öğretmeni Sait Nazif Bey, Elişleri Öğretmeni Kemal Âsım Bey, Arapça ve Farsça Öğretmeni Abdülkadir Bey oluşturmaktadır (Ersoy, 1966: 2-3; Duman, 1991: 54; Altunya, 2006: 18). Ankara’ya nakledildiğinde okulun öğretim kadrosunda değişiklikler olmuştur. Saadettin Nüzhet (Ergun) Bey ile Abdülkadir Bey gelmemiş, okula yeni öğretmen olarak İsmail Hikmet (Ertaylan), Abdülsamet, Cevdet Nasuhi Bey’ler atanmıştır (Altunya, 2006: 19).

Konya’da Abdülhalim Çelebi’nin daha önce kız orta okulu olan binasında öğretime açılan okul iki yıl geçici binalarda kalmış, 1929-30 öğretim yılında 1927’de

Ankara Gazi İlk Muallim Mektebi için yapımına başlanan binaya taşınmıştır. Aynı öğretim yılında Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü adını almıştır (Öztürk, 2007: 202). Okulun adındaki bu değişiklik, “Gazi İlk Muallim Mektebi” binasına taşınan Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsünün de bu tarihten itibaren Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü ismini almış olmasıyla açıklanabilir (Altunya, 2006: 19). Konya’da Orta Muallim Mektebi adı ile kurulan okulun ismindeki değişikliği Öymen şöyle açıklamaktadır:

“Atatürk’ün 25 Ağustos 1924’te Ankara’da toplanan Muallimler Birliği Umumî Kongresinde ‘Arkadaşlar, Yeni Türkiye’nin birkaç seneye sığdırdığı askerî, siyasi, idari inkılâplar, muhterem muallimler sizin içtimai ve fikri inkılâptaki muvaffakiyetlerinizle teyit olunacaktır. Hiçbir zaman hatırlığınızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden ‘fikri hür, vicdanî hür nesiller ister.’ sözleriyle öğretmenlere verdiği önemi belirten konuşması nedeniyle ve Başkent Ankara’nın yine bu konuşma üzerine binasının kuruluşuna ve yükselişine özenle emek verilen büyük Türk mimarı Kemalettin’in bir sanat eseri olan binasına Gazi Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü adı verilmiştir.” (1988: 1032).

Bilgegil’e göre 13.12.1941’de neşrolunan 4141 sayılı kanunda kurumun ismi “Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü” iken 17.9.1943’te kabul edilip 22.9.1943’te neşrolunan 4495 sayılı kanunda “Dil İnkılâbı”na uyularak bu isim “Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü” şekline çevrilmiştir. Terbiye kelimesi de zamanla yerini “eğitim”e bırakmıştır (1997: 629). Bilgegil’in verdiği bu bilgiye karşılık 1941 tarihli programda da okulun adı Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü olarak geçmektedir (MV, 1941). 1949-50 yılından itibaren okulun adı Gazi Eğitim Enstitüsü olmuştur (Büyükkaragöz, 1987: 345).

1940’lı yılların sonunda Gazi Eğitim Enstitüsü’nün ülkenin ortaokul öğretmeni ihtiyacını yeterince karşılayamadığı düşüncesiyle Balıkesir ve İstanbul’da da enstitüler açılmıştır. 1944’te Balıkesir’de açılan Necatibey Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulunun açılış töreninde Maarif Vekili Hasan Âli Yücel, bu okulun yalnızca Fizik, Matematik ve Kimya bölümleri ile açılmakta olduğunu ve Gazi Eğitim Enstitüsü program ve yönetmeliklerinin uygulanmakta olduğunu ifade etmektedir (MEB, 1947: 202). Sirer’in 1946 yılı bütçe görüşmelerinde yaptığı konuşma da bu bilgiyi doğrulamaktadır (1946: 14).

1946 yılında, bu enstitüler Gazi Eğitim Enstitüsü'nde olduğu gibi Toplu Dersler bölümleri ile hizmet vermiş, 1949-50 öğretim yılında ise yakın branşlarla birleştirilen Fen ve Edebiyat adı altında iki bölüme ayrılmıştır (Altunya, 2006: 38). Bu enstitülerde açıldıkları tarihten 1950 yılına kadar Türkçe/ Edebiyat adı altında ayrı bir bölüm bulunmamaktadır.

4.3.2. Okulun Yapısı

1931 yılında yayımlanan “Gazi Muallim Mektebi: Teşkilât ve Programlar” adlı kitapçığa göre Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü ortaokul öğretmeni ve ilköğretim müfettişi yetiştiren, öğretim süresi iki yılı hazırlık, bir buçuk yılı meslekî olmak üzere üç yıl olan yüksek dereceli ve yatılı bir okuldur.

Enstitünün ilk yıllarına ait eldeki tek kaynak olan yönetmelik ve program niteliğindeki bu dokümanda Enstitü hakkında şu bilgiler verilmektedir:

1-Meslek kısmının beş şubesi vardır: a) Riyaziyat b) Tabiiyat c) Edebiyat d) Tarih-Coğrafya e) Pedagoji

2-İhzarî bölümü iki yıllıktır. İkinci sınıf, Fen ve Edebiyat olarak 2 kola ayrılmaktadır. Hazırlık sınıfını bitiren öğrenciler izledikleri programa göre meslekî şubelerden birini seçmekte serbesttir.

3-Pedagoji şubesi dışında kalan meslekî şubelerden mezun olanlar ortaokul öğretmeni olmak hakkını kazanırlar (MV, 1931: 3).

1941 tarihli Müfredat Programına göre Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü Türkçe, Tarih-Coğrafya, Pedagoji, Matematik, Fiziki ve Tabii İlimler, Resim-İş, Beden Terbiyesi ve Müzik bölümlerinden oluşan; ortaokullarla ortaokul derecesinde kültür öğrenimi veren meslekî okullara öğretmen yetiştiren ve öğretim süresi iki yıl olan bir kurumdur (MV, 1941). Bu programda da 1931 tarihli programda olduğu gibi okulun yapısıyla ilgili başka herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

01.08.1943 tarihinde Yükseköğretim Umum Müdürlüğü tarafından hazırlanan, Talim ve Terbiye Heyeti ve Maarif Vekili Hasan Âli Yücel tarafından onaylanarak

yürürlüğe konan Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü Talimatnamesine göre okul,

“...ortaokullara, teknik öğretim kurumlarına ve köy enstitülerine öğretmen ve ilköğretim müfettişi yetiştiren, eğitim ve öğretim meseleleri üzerinde bilimsel araştırma ve incelemelerle yayınlar yapan bir yükseköğrenim kurumu” dur. Bu tarihte okulun Türkçe, Tarih-Coğrafya, Eğitim, Matematik, Fizik-Kimya, Biyoloji, Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik ve Yabancı Diller şubeleri bulunmaktadır. Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik şubelerinin öğretim süresi üç yıl, diğer 8 şubenin ise iki yıldır (MV, 1943: 5).

Enstitünün yapısı ile ilgili geniş bilgiye bu talimatnamede rastlanmaktadır. Buna göre, enstitünün yönetim kadrosu, müdür, müdür yardımcıları ve dâhiliye şefinden oluşmaktadır.

1943 tarihli Talimatnameye göre okul müdürünün görevleri,

“okulu temsil etmek, enstitünün bilimsel varlığını yükseltmeye çalışmak, talimatname ve programlar çerçevesinde derslerin, seminer ve kur faaliyetlerinin düzenli olarak yürütülmesini sağlamak ve denetim yapmak, öğrencilerin karakterli ve bilgili bir öğretmen olması için gerekli bütün tedbirleri almak, müdür yardımcılarını ve idare memurlarını vekillik makamına atamak, okulun bütçesini hazırlamak, bütçe onaylandıktan sonra uygulamak ve ödeme amirliği yapmak, okulda toplanan bütün meclis ve komisyonlara gerektiğinde başkanlık etmek ve her yıl temmuz ayında Vekilliğe bir rapor vermek” (MV, 1943: 12) olarak sıralanmıştır.

Müdür yardımcılarının görevleri ise şunlardır:

- a) Öğrencilerin kayıtlarına, sınavlarına, devamlarına ve diplomalarına ait defter, çizelge ve dosyaları hazırlamak,
- b) Nöbet için okulda kalmak suretiyle öğrencileri kontrol etmek, okula alınan erzak ve eşyanın tesliminde, depo ve ambarlardan çıkışında hazır bulunmak,
- c) Okula alınan eşyaların kontrolünü yaparak, işlemleri denetlemek,
- d) Müdürün okulda bulunmadığı zamanlarda yerine vekillik etmek,
- e) Müdürün vereceği çeşitli işleri yapmak (MV, 1943: 13).

Müdür yardımcılarının yanında okulun maddi işlerinin düzenlenmesinde müdüre yardımcı olan bir diğer görevli dâhiliye şefidir. Okulun işleyişinde görev alan diğer

personel ise kâtip ve hesap memuru, ambar ve depo memuru ile okul doktorudur (MV, 1943: 12-17).

Okulun eğitim kadrosunu ise şube şefleri ve öğretmenler oluşturmaktadır. Okulun bütün şubeleri öğretim bakımından ayrı birer bütün teşkil ettiği için, her bir şubenin başında birer şef bulunur. Şube şefleri her ders yılı başında şube öğretmenleri tarafından seçilir ve bu seçim müdürün onayı ile kesinleşir. Şube şeflerinin görevleri talimatnamede şu şekilde ifade edilmiştir:

- a) Şubelerinin öğretimini, seminer, laboratuvar, atölye ve diğer çalışma işlerini talimat ve müfredat programına göre düzenlemek,
- b) Şubelerindeki öğretimin gidişini ve çalışma sonuçlarını her sömestir sonunda yazılı bir raporla müdüre bildirmek (MV, 1943: 19).

Okulun yönetim ve teşkilatında yer alan kurullar ise şube meclisi, enstitü meclisi ve öğretmenler meclisidir. Şube meclisleri her ayın ilk haftası içinde şube şefinin başkanlığında her şubenin kendi öğretmenlerinin bir araya gelerek şubelerinin eğitim işleri ve ihtiyaçları ile ilgili karar ve tedbirler aldıkları kurullardır. Bunun yanı sıra müdürün başkanlığında şube şeflerinin dönem başı ve sonlarında bir araya gelerek şubeler arasındaki ortak öğretim meselelerini görüştüğü ve kurumun genel çalışmalarını gözden geçirdiği enstitü meclisi vardır. Öğretmenler meclisi ise enstitünün bütün öğretmenlerinin her ders yılında enstitü meclislerinin toplantılarını izleyen haftalar içerisinde okulun genel eğitim ve öğretim meselelerini görüştüğü kurullardır (MV, 1943: 21).

11.11.1944 tarihli 424 sayılı Talim ve Terbiye Heyeti Kararına göre okul, Türkçe, Tarih-Coğrafya, Eğitim, Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik ve Yabancı Diller adlı 11 şubeden oluşmaktadır (MV, 1944: 305).

1947 tarihli Eğitim Enstitüsü Geçici Yönetmeliğine göre enstitü, “ilk ve ortaokulu içine alan ve öğrenim süresi sekiz yıllık okullara, orta dereceli öğrenim kurumlarına ve köy enstitülerine öğretmen yetiştiren bir yüksek öğretim kurumudur. Buna göre eğitim enstitüleri “Tek Dersler” (Resim, Müzik, Beden Eğitimi, Yabancı

Diller) ve “Toplu Dersler” bölümlerinden oluşmakta, Pedagoji bölümü de kaldırılmaktadır.

1947 yılındaki bu çok önemli değişiklik gereği okulun yapısında da birtakım değişikliklere gidilmiş ve bu Yönetmelikle 1943 tarihli talimatnamede görülen eksiklikler tamamlanmaya çalışılmıştır. Buna göre müdür yardımcılarının görevleri müdür tarafından verilen işleri yapmak ve nöbete kalmak olarak belirlenmiş, daha önceki talimatnamede ifade edilen görevler ise müdür başyardımcısına verilmiştir. Bunun dışında mevcut personele “ders araçları memuru” adında yeni kadro eklenmiş, bazı kadrolarda da isim değişikliği yapılmıştır. Şube şefi, şube ve grup başı; dâhiliye şefi, iç hizmetleri şefi; kütüphane memuru, kitaplık memuru olarak değişmiştir.

Toplu dersler bölümünde şube başının yanında her ders zümresi için bir öğretmen grup başı olarak görevlendirileceğinin belirtildiği Yönetmelikte öğretmenlerin de görevleri ayrıntılı olarak ifade edilmiştir. Buna göre öğretmenlerin görevleri;

1. Enstitünün amaçlarına uygun öğrenci yetiştirmek ve bunun için derste ve ders dışında gereken işleri yapmak,
2. Öğrencilerinin ders yılı içindeki her türlü durumuyla yakından ilgilenerek, her bir öğrenci ile ilgili kanaat ve görüşünü tespit ederek enstitü kuruluna sunmak,
3. Maaşları karşılığında haftada 12 saate kadar ders okutmak, haftada 4 saati geçmemek üzere müdürün izniyle ek görev almaktır (MEB, 1947: 175).

1949 yılında toplanan IV. Millî Eğitim Şûrasında alınan karar gereğince ayrı bir şube olan Yabancı Dil şubesiyle birlikte enstitü üç bölüm hâlinde ve iki yıllık bir öğretim süresi üzerine yapılandırılmıştır. Belirli şubelerde ihtisaslaşmaya gitmeden bilim şubelerinde toplu bir görüş kazanan, öğretmenliği bir ihtisas olarak kabul eden, öğrencilerini çok iyi tanıyan ve davranışlarını ona göre düzenleyen, dersler arasındaki sıkı bağılılığı gerçekleştirebilen öğretmenler yetiştirmek için bir metot ve anlayış değişikliğine gidilmiştir. Toplu Dersler Bölümü kaldırılmış, derslerin tekrar bilim dallarına göre parçalanması uygun görülüyerek ancak adayların ikinci bir branş için de ve şahsi çalışmalarına daha fazla imkân vererek iyi yetişmelerini mümkün kılmak üzere

eğitim enstitüleri öğretimi Fen ve Edebiyat adlarıyla iki ana bölüme ayrılmıştır (MEB, 1949: 133-135).

1943 tarihli Talimatname ve 1947 tarihli Yönetmelikle ayrıntılı olarak belirlenen Enstitünün yapısında 1952’de Özel Eğitim Bölümü’nün açılması dışında 1955 yılına kadar herhangi bir değişiklik olmamıştır.

4.3.3. Türkçe / Edebiyat Bölümü

1 Mart 1927 günü Konya’da öğretime başlayan Türkçe Bölümü, Bakanlığın 4.12.1927 tarih ve 9541 sayılı duyurusuna göre “Edebiyat Şubesi”; diploma defterindeki kayıtlara göre “Türkçe-Edebiyat Şubesi; 1931 tarihli programda “Edebiyat Şubesi”; 1941 tarihli programda “Türkçe Şubesi”, 1943 tarihli yönetmeliğe göre “Türkçe Edebiyat Şubesi; 1944 tarihli programda “Türkçe Şubesi” olmuştur. Bölüm, işlevi 1946 yılında açılan Toplu Dersler Bölümüne verildiği için o yıl kapatılmıştır. 1948 yılında ise Toplu Dersler Bölümü kapatılarak onun yerine “Edebiyat” ve “Fen” bölümleri oluşturulmuştur (Altunya, 2006: 347).

Orta Muallim Mektebi’nin ilk bölümünün Türkçe Bölümü olma önceliğinin nedeni, Cumhuriyet yönetiminin, ulusal eğitimin temel aracı olan Türkçenin öğretimine verdiği önem olmalıdır (Altunya, 2006: 345). Türkçe Bölümünde yirmi yıldan fazla öğretmenlik yapmış olan Kemal Demiray’a göre ise, enstitünün ilk bölümünün Türkçe olmasının nedeni Cumhuriyet döneminin dil alanındaki yenileşme çalışmaları olup alınan kararları uygulayacak öğretmen yetiştirilmesi birinci maksattır (Aktaran: Altunya, 2006: 345).

Türkçe Bölümü, 1926-27 öğretim yılında (1 Mart 1927) 2 yıl süreli bir bölüm olarak açılmış, ilk iki devre ikişer yılda mezun olduktan sonra, süre 1930’da, “ihzarî sınıf” üzerine 1,5 yıl (3 yarı yıl) olarak düzenlenmiş ve 1931’de bir kez bu sürede mezun verdikten sonra, 1932-33 öğretim yılında süre ihzarî sınıf üzerine 2 yıl olmuştur (Altunya, 2006: 347). Bakanlığın bu karar ve uygulamasını Bilgegil, şu şekilde değerlendirmiştir: “Millî Eğitim Bakanlığı yalnız öğretmenin metodunu değil,

öğretilecek şeyleri de iyi bilen öğretmen yetiştirme ihtiyacını çok iyi kavramıştır.” (1997: 628).

İhzari sınıflar kaldırıldıktan sonraki bu 2 yıllık süre 1932’den 1946’ya kadar geçerli olmuştur. 1946’da Toplu Dersler Bölümü içinde bağımsız bir şube kimliğini kaybeden bölüm 1949’da Edebiyat adı ile yakın diğer branşlarla birlikte öğretim yapan bir yapıya kavuşturulmuş ve 1966’ya kadar değişikliğe uğramamıştır.

4.3.4. Türkçe / Edebiyat Bölümü Programları

Eğitim sisteminde ortaya çıkan problemlerin çözümü ve yaşanan devrin tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir eğitim sisteminin varlığı eğitim programlarının geliştirilmesiyle mümkün olabilmektedir. Toplumsal ve bilimsel gelişmeler, eğitim felsefesindeki değişimler ile insan doğası ve öğrenme süreci ile ilgili araştırmalar program geliştirmeyi zorunlu kılan nedenlerdir.

Günümüzde eğitim programları geliştirilirken derslerin amaç ve ilkelerinin içeriği belirtmesine, öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilmesine, derslerde kullanılacak araç-gereçler hakkında bilgi verilmesine ve ölçme-değerlendirme tekniklerine yönelik açıklamalar yapılmasına dikkat edilmektedir. Cumhuriyet döneminde ortaokullara öğretmen yetiştiren en önemli kaynak olan Gazi Eğitim Enstitüsü’nün 1955 tarihine kadar olan Türkçe / Edebiyat Bölümü programları amaç, ilke ve hedefler, içerik, yöntem, araç ve gereçler, ölçme-değerlendirme açısından şu şekilde değerlendirilebilir:

Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe / Edebiyat Bölümü programları arasında derslerin amacı olarak kabul edilebilecek genel ifadelerle ilk kez 1941 programında karşılaşılmaktadır. Buna göre bölümün tüm derslerinin amacı “a) Bu şube talebesinin Türk Dili ve Edebiyatı bilgilerini genişletmek b) Bu şube mezunlarına ortaokullarda Türkçe derslerini okutabilmek kabiliyetini kazandırmak”tır (MV, 1941: 3).

Bölümün 1948 Toplu Dersler Bölümü için hazırlanıp 1957'ye kadar Edebiyat Bölümü için de geçerli olan programında Türk Dili ve Edebiyatı dersinin hedefleri “ortaokullarımızda öğretmenlik yapacak öğrencileri, ana dilimizi -her konuda- doğru ve güzel okuyacak, doğru ve güzel yazacak, doğru ve güzel konuşacak, bilhassa doğru ve güzel öğretecek bir yetkiye sahip kılmak” (MEB, 1948: 313) şeklinde ifade edilmiştir.

Görüldüğü gibi hazırlanan programlarda amaç, hedef ve bu nitelikteki açıklamalar yeterli ve açık değildir.

Öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmen adayına öğretmenlik yapacağı alanda yetkinlik kazandıran alan dersleri, mesleği için ustalık ve beceri kazandıran meslek dersleri ile öğretmen adayını içinde yaşadığı dünyanın ve toplumun aydın bir üyesi yapan genel kültür dersleri hazırlanacak programların içeriğinde yer alması gereken derslerdir. Bu derslerin programdaki ağırlığı Millî Eğitim Bakanlığının Gazi Eğitim Enstitüsüne “Deneme Programları” konusunda yazdığı yazıda sırasıyla % 65, % 20 ve % 15 olarak belirlenmiştir (MEB, 1974). Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe / Edebiyat Bölümü’nün ilk programlarında bu oranlara dikkat edildiğini söylemek mümkün değildir. Özellikle ilk yıllarda hazırlanan programlarda genel kültür derslerine diğer derslere oranla büyük ağırlık verildiği göze çarpmaktadır. Meslek dersleri ise tüm programlarda yer almış ve hazırlanan her yeni programla ders çeşidi arttırılmıştır. Ayrıca bu programlarda ders amaçlarının çoğunlukla belirtilmemiş olmamasından dolayı bir dersin hangi kategoriye ait olduğunu saptamak da zordur.

Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe / Edebiyat Bölümü’nün bu çalışmaya konu olan programlarında öğretim ilkelerine, derslerde kullanılacak yöntem ve teknikler ile araç ve gereçlere dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ölçme ve değerlendirme kuralları ise daha çok yönetmeliklerle belirlenmiştir. Programlarda bu konudaki açıklamalar dağınık bilgiler şeklinde verilmiştir.

Değerlendirilen Türkçe / Edebiyat Bölümü programları dış görünüş olarak okutulacak derslerin bir listesi hissini vermekle beraber hazırlandıkları dönemin eğitim ve öğretim anlayışının yazılı bir ifadesi olmaları açısından dikkate değerdir. Bu nedenle

bu programları inceleyerek devrin kültür anlayışı ve adayların hangi prensiplere göre yetiştirilmek istendiğini anlamak mümkündür.

Türkçe / Edebiyat Bölümü programları 1931, 1941, 1944 tarihli. 1948 tarihli program Toplu Dersler Şubesi programıdır. 1948’de Toplu Dersler Bölümünün ikiye ayrılmasıyla oluşan Edebiyat Bölümü programı ise 1949’da toplanan IV. Millî Eğitim Şûrasında “ders dağıtım çizelgesi” olarak kabul edilmiş, 1955 yılında tekrar bir değişiklik geçirmiştir.

4.3.5. 1931 Tarihli Edebiyat Bölümü Programı

1931 yılında yayımlanan “Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Teşkilat ve Programlarına Dair Yönetmelik’e göre Edebiyat adını taşıyan bölümün öğretim süresi 1,5 yıl hazırlık, 2 yıl meslekî olmak üzere üç yıldır. Hazırlık sınıfları ilk yıl genel hazırlık, ikinci yıl ise Fen ve Edebiyat kısımlarından oluşmaktadır. Edebiyat, Tarih-Coğrafya ve Pedagoji kısımlarına girmek isteyenler hazırlık sınıfının ikinci yılında Edebiyat şubesine devam ederler (MV, 1931: 10). Hazırlık sınıflarının amacı okulun öğrenci kaynaklarının başında yer alan 5 yıllık ilköğretmen okulu mezunlarına lise derecesinde genel kültür vermek ve öğrencileri meslek sınıflarının tahsilini izleyebilecek duruma getirmektir.

Yönetmelik’e göre hazırlık sınıflarında okutulan dersler ve bunların haftalık ders saatleri şöyledir (MV, 1931: 10):

Tablo-32. 1931 Yılı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü İhzarî Sınıf Dersleri

Dersler	Birinci Sınıf	İkinci Sınıf (Edebiyat Kısmı)
Riyaziyat	5	2
Tarih	2	2
Türk Tarihi	1	2

Coğrafya	2	1
Tabiiyat	4	2
Fizik	2	1
Kimya	2	1
Türkçe ve Edebiyat	3	5
Ecnebi Lisanları	5	5
Musiki İlimleri	1	1
Beden Terbiyesi	2	2
Resim ve Elisheri	3	-

Programda ihzarî kısmın Riyaziyat, Tarih, Türk Tarihi, Coğrafya, Tabiiyat, Fizik, Kimya, Musiki İlimleri ile Elisheri derslerine ait açıklamalara yer verilmiş, Türkçe ve Edebiyat, Ecnebi Lisanları, Beden Terbiyesi derslerine ait ise hiçbir açıklama yer almamıştır (MV, 1931).

Yönetmelik'e göre hazırlık sınıflarını tamamlayarak Edebiyat Şubesini seçen öğrencilerin alacakları dersler ve bu derslerin haftalık saatleri şu şekildedir (MV, 1931: 5):

Tablo-33. 1931 Yılı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Edebiyat Şubesi Programı

Dersler	I. Sömestir	II. Sömestir	III. Sömestir
Tarih	3	-	-
Türk Tarihi	3	3	3
Sanat Tarihi	-	1	1
İçtimaiyat	-	1	1
Türkçe-Edebiyat	5	5	5
Garp Edebiyatı	-	2	2

Kozmografya	-	-	1
Pedagoji	4	5	6
Hıfzıssıhha	1	-	-
Ecnebi Lisanı	6	6	6
Resim	1	1	1
Elişleri	1	1	1
Musiki İlimleri	1	1	1
Jimnastik	1	1	1
Toplam	26	27	29

Gazi Üniversitesi Öğrenci İşleri Arşivinde ulaşılan 1928-37 yılları arası Gazi Eğitim Enstitüsü diploma defterlerinde ise Türkçe-Edebiyat Bölümü dersleri şu şekildedir:

Tablo-34. 1928-1937 Yılları Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Edebiyat Şubesi Dersleri

1927 1928	1928 1929	1931 1932	1932 1933	1933 1934	1934 1935	1935 1936	1936 1937
Edebiyat	Edebiyat	Edebiyat	Edebiyat	Edebiyat-Dil	Edebiyat	Türk Edebiyatı	Edebiyat
Lisaniyat	Tarih	Garp Edebiyatı	Garp Edebiyatı	Garp Edebiyatı	Garp Edebiyatı	Garp Edebiyatı	Garp Edebiyatı
Arabî	Arabî	Türk Tarihi	Türk Tarihi	Sanat Tarihi	Sanat Tarihi	Sanat Tarihi	Sanat Tarihi
Farisî	Farisî	Sanat Tarihi	Sanat Tarihi	Musiki Tarihi	Yabancı Dil (İngilizce, Almanca Fransızca)	Yabancı Dil	Almanca
Sanat Tarihi	Fransızca	İçtimaiyat	İçtimaiyat	Almanca	Süel Dersler (Askerlik)	Askerlik	Fransızca
Ruhiyat	Tedris Usulü	Kozmografya	Kozmografiya	Fransızca	İnkılâp Dersleri	İnkılâp Dersleri	İnkılâp Dersleri
Usuliyat		Terbiye	Terbiye ve	İngilizce			Askerlik

			Tarihi				Dersi
Fransızca		Almanca	Almanca				
Elişleri		Fransızca	Fransızca				
		Musiki Tarihi	İngilizce				
		Beden Terbiyesi	Musiki Tarihi				
		El İşleri	Beden Terbiyesi				
			El İş				
			Resim				

Altunya Türkçe Bölümünün ilk programının 1927 tarihinde yürürlüğe girmiş olduğunu ifade etmektedir (2006: 349). Ancak bu programın elde olmaması nedeniyle bölümün 1931 yılı öncesindeki ilk dersleri hakkında bu kayıtlar aracılığıyla fikir edinilebilmektedir. Buna göre, okulun açılış tarihi olan 1926-27 öğretim yılında Edebiyat ve Dil Bilgisi ayrı birer ders kabul edilmiştir. Arapça ve Farsça dersleri ise 1928-29 öğretim yılına kadar okutulmuş, Harf İnkılâbından sonraki ders dağıtım çizelgesinde yer almamıştır. Genel ve özel öğretim yöntemlerinin anlatıldığını düşündüren Usuliyat ve daha sonra Tedris Usulü adlı derslerin Türkçe Bölümünde ilk günden beri olması dikkat çekmektedir. Genel kültür dersleri ile yabancı dil dersleri ise bölümde varlığını çeşitlendirerek sürdüren dersler olmuştur.

1931-32 öğretim yılı diploma defterinde alınan dersler ile 1931 programında yer alan dersler büyük oranda paralellik göstermektedir. 1931 programında olup diploma defterinde adı geçmeyen dersler ise Tarih, Hıfzıssıhha ve Resim dersidir. Yine programdaki Jimnastik dersi Beden Terbiyesi, Musiki İlimleri dersi Musiki Tarihi, Pedagoji ise Terbiye adıyla diploma defterinde yer almıştır. Ecnebi Lisanı dersi ise Almanca ve Fransızca olarak iki ayrı ders olarak görünmektedir. 1932-33 öğretim yılında Terbiye dersinin adı Terbiye ve Tarihi olmuş, yabancı dil derslerine İngilizce de katılmıştır. Bu tarihte Resim dersi de alınan dersler arasına girmiştir. 1933-34 öğretim yılından itibaren genel kültür derslerinde önemli değişiklikler olmuştur. Türk Tarihi, İktimaiyat, Kozmografya, Elişleri, Resim, Musiki Tarihi, Beden Terbiyesi gibi genel kültür dersleri bölümde okutulmamış, Sanat Tarihi ve Yabancı Dil dersi ise varlığını

sürdürmüştür. Yine 1934-35 öğretim yılından itibaren genel kültür dersi olarak İnkılap ile Askerlik derslerinin bölümde okutulduğu sonucuna varılmaktadır. Ayrıca 1933-34 öğretim yılı ile 1936-37 öğretim yılı diploma defterlerinde bölümde öğretmenlik meslek derslerinin hiç yer almaması göze çarpmaktadır.

1938 yılı diploma defterinde ise 1936-1937 yılından farklı olarak öğretmenlik meslek derslerinden Pedagoji ve Umumî Tedris Usulü dersleri yer almaktadır. Bu derslerin yanı sıra Felsefe, İçtimaiyat, Türk Tarihi, Musiki Tarihi, Yazı, İngilizce ve Tatbikat dersi öğrencilerin almış oldukları diğer derslerdir. 1939 yılına ait kayıtlarda ise Umumî Tedris Usulü ve Tatbikat dersi görülmemekte, buna karşılık Diyalektik adlı yeni bir dersin varlığı dikkat çekmektedir.

1938-1940 yılları arasında bu bölümde öğrenim gören Türker Acaroğlu ile yapılan görüşmede kendisi, bu tarihte Estetik dersi de aldıklarını ve bu dersin Ahmet Kutsi Tecer tarafından verildiğini ifade etmiştir.

Türkçe / Edebiyat Şubesinin eldeki ilk programı olan 1931 programı genel kültür ağırlıklı bir programdır. Alan derslerine çok az yer verilen programda, meslek derslerinin de çeşit ve haftalık ders saati olarak sınırlı olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo-33.'teki çizelgede gösterilen alan derslerinin içeriği Programda şu şekilde belirlenmiştir:

Türkçe ve Edebiyat

I. Sömestir

1 Saat Dil Tetkikleri (Lisaniyat)

2 Saat Edebî Eserler Tetkiki

1 Saat Şekillerden Biri Üzerine Nazarî ve Amelî Tetkik

1 Saat Edebiyat Tarihi

Bu sömestirde edebiyat tarihi, içinde bulunulan dönemden başlanarak Tanzimat'a kadar sınırlandırılmıştır. İlk olarak çağdaş edebiyata yer verilmesi, yeni şairlerin dil, sanat, zevk, fikir ve hayal noktalarından özelliklerinin gösterilmesi, ait oldukları edebî mesleklerle ilgilerinin araştırılması ve en canlı eserlerinden seçilecek

olanların edebî ve lisanî tetkiki (MV, 1931: 21) dersin işlenişi açısından son derece önemli yeniliklerdir. Konu başlıkları ise Millî Edebiyat, Fecr-i Âti ve Servet-i Fünun olarak belirlenmiştir.

II. Sömestir

1 Saat Dil Tetkiki (Lisaniyat)

2 Saat Edebî Eserler Tetkiki

1 Saat Edebî Şekillerden Bazıları Hakkında Nazarî ve Amelî Tetkikler

1 Saat Edebiyat Tarihi

Bu sömestirde edebiyat tarihi konuları Tanzimat'tan XV. asra kadar olarak belirlenmiş ve devri temsil eden en seçkin şair ve yazarlar ile eserlerinin işleneceği programda belirtilmiştir. Konu başlıkları ise Tanzimat dönemi, XVII, XVI, XV. asır olarak belirlenmiştir (MV, 1931: 22).

III. Sömestir

1 Saat Dil Tetkiki (Lisaniyat)

1 Saat Edebî Eserler Tetkiki

1 Saat Edebî Şekiller Hakkında Tetkik

1 Saat Edebiyat Tarihi

1 Saat Türkçenin Tedris Usulü

Bu sömestirde ise edebiyat tarihi dersinin sınırları XV. asırdan başlayarak Osmanlı edebiyatının başlangıcına kadar götürülmüş, konu başlıkları ise şu şekilde sıralanmıştır: Fatih Zamanında Edebiyat, Fatihden Evvel Edebiyat.

Görüldüğü gibi tek ad altında çizelgede gösterilen dersin alt dalları ve konu başlıkları programda açıklanmıştır. Ancak burada göze çarpan yalnızca Edebiyat Tarihi konularının açıklamalarının yer almasıdır. Bu da Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Türkçe Bölümünde okutulan ve 3 dönemde beşer saat olan Türkçe- Edebiyat dersinin edebiyat tarihi ağırlıklı olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca 1 Saat Dil Tetkiki (Lisaniyat), 1 Saat Edebî Eserler Tetkiki, 1 Saat Edebî Şekiller Hakkında Tetkik, 1 Saat

Edebiyat Tarihi adlarıyla çizelgede yer alan alt konu başlıklarının da edebiyat tarihi konularına bağımlı olarak işlendiği görülmektedir.

Programda Türk Edebiyatı ile Batı Edebiyatı ayrı ayrı yer almış ve Batı Edebiyatı dersinin konu başlıkları Yunan Edebiyatı, Latin Edebiyatı, Fransız Edebiyatı, Alman Edebiyatı, İngiliz Edebiyatı, İtalyan Edebiyatı, İspanyol Edebiyatı, Rus Edebiyatı olarak sıralanmıştır. Batı Edebiyatı dersinin konu başlıklarından hareketle öğretmen adaylarına dünya edebiyatının genel olarak tanıtılması amaçlanmıştır denilebilir. Bugün ise Türkçe ve Edebiyat öğretmeni yetiştiren okullarda Dünya Edebiyatı ve Batı Edebiyatı adı altında işlenen bu dersin konu başlıkları 1931 tarihli Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Şubesi programına göre oldukça sınırlıdır.

1931 Programında bulunan genel kültür derslerinden Resim, Elisheri, Müzik dersleri bireysel ilgilerin doyurulması, Jimnastik ve Hıfzıssıhha dersleri sağlığın korunması ve spor yapma alışkanlığının kazandırılması; Tarih, Türk Tarihi ve Sanat Tarihi dersleri millî ve evrensel kültür değerlerinin tanıtılması; İctimaiyat, Yabancı Dil, Kozmografya dersleri bilgi ve kültür açığının kapatılması işlevlerini üstlenmiştir (Altunya, 1981: 62-64).

Pedagoji adlandırmasıyla programda yer alan, bütün bölümlerde ortak olarak okutulacak meslek derslerinin hangi alt başlıklardan oluştuğu ve haftalık ders saati içerisindeki ağırlıklarına ise aşağıdaki tabloda yer verilmiştir (MV, 1931: 5).

Tablo-35. 1931 Yılı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Edebiyat Şubesi Programında Meslek Dersleri

Dersler	Sömestir	II. Sömestir	III. Sömestir
Terbiye	2	2	2
Mantık ve Metodoloji	2	-	-
Umumî Tedris Usulleri	-	2	-
Hususî Tedris Usulleri	-	-	1

Tatbikat	-	1	(3)
Toplam	4	5	6

Parantez içinde gösterilen ders saati her şubenin kendi uzmanlık alanı ile ilgili öğretim yöntemi ve uygulaması için ayrılmıştır (MV, 1931: 41).

1931 programında Pedagoji, Mantık ve Metodoloji, Umumî Tedris Usulleri derslerinin yalnızca konu başlıkları verilmiş; Hususî Tedris Usulleri dersinin işleniş konusunda ise şu açıklamalar yapılmıştır:

“Bu ders her şubede ayrı olarak şubenin esas ilim muallimleri tarafından tedris olunacaktır. Hususi Tedris Usulleri’nden maksat aşağıdaki derslerin orta mekteplerde tedrisindeki usulleri mütalaa etmektir: Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Türkçe ve Edebiyat, Fizik, Kimya, Hayvanat, Nebatat, Fizyoloji ve Hıfzıssıhha, Jeoloji, Hesap, Hendese ve Cebir. Bu derslerin muallimleri kendi derslerinin tedris usulünü bu saatte talebeye tedris etmekle ve tatbikat saatlerinde numune dersi vermek, talebeye tecrübe dersi verdirmek ve diğer tatbikat faaliyetini idare etmekle mükelleftir. Her ders için sömestir zarfında muhtelif sınıflara olmak şartıyla en az iki numune dersi verilmesi mecburidir. Her dersin muallimi dersinin hususi tedris usulünden bahsederken bilhassa aşağıdaki bahislere ehemmiyet verecektir: İlmin diğer ilimler arasındaki mevkii ve onlarla olan münasebeti, ilmin tarih ve tekâmülünün ana hatları, ilmin usulü, ilmin tedrisinde bu hususiyetlerin haiz olduğu kıymetler.” (MV, 1931: 45).

1931 tarihli programın genel açıklamalarında “tez” hazırlanacağı bilgisi de yer almaktadır. Buna göre,

“İmtihana girecek olan her talebe üçüncü sömestir zarfında bir “iş-travail” hazırlayacaktır. Bu işin mevzuu her zümre için muallimler meclisinin tasvip ettiği on-on beş mevzudan biri olacaktır. Talebe bu mevzulardan birini seçmekte serbest olacak ve hazırlanan “iş” o dersin muallimi tarafından tetkik edilecektir. Bu tahriri (yazılı) işlerin tetkikinde hem talebenin mevzua layıkile ve tasnifi bir surette mütalaa etmesi, hem de mevzuu ve mevzu etrafındaki fikir ve mütalaaların en vazih ve anlatıcı bir tarzda ifade etmesi cihetlerine ehemmiyet verilecek not bu esasa göre takdir olunacaktır.” (MV, 1931: 7).

1931 ve 1941 programlarında uygulandığı tarih nedeniyle bir açıklama bulunmayan B Seksiyonu ile ilgili açıklamalara I. Maarif Şûrası raporlarında yer verilmektedir. 1936-1937 öğretim yılı başında enstitüde “B Seksiyonu” adı verilen bu uygulama ilkokul öğretmenleri arasından ortaokul öğretmenliği yapabilecek yeterlik ve güce sahip olanları seçmek üzere yapılan yazılı ve sözlü sınavlar sonucunda bu yeterliği hemen gösterecek olanları derhâl ortaokul öğretmenliğine ayırmak, bu yeterliği hemen gösteremeyecekler arasından da 1 yıllık bir eğitim geçirdikten sonra yetişebilecek olanları ayırmak üzere yapılmıştır.

Bu şekilde sınavı A derecesiyle kazananlar kendilerine verilen ehliyetnameler ile hemen ortaokul öğretmeni olmuşlar, diğerleri ise 1 yıllık eğitim sonunda enstitü diploması almaya hak kazanmışlardır. Ortaokullara Türkçe-Edebiyat öğretmeni de yetiştiren bu uygulama sonucunda 1936-1937 öğretim yılında Türkçe / Edebiyat Şubesinde yazılı sınavdan geçen 103 öğrenciden 13’ü sözlü sınavı da kazanarak ortaokul öğretmenliği hakkı kazanmışlardır. 63 aday ise bir yıl okumak üzere ayrılmışlardır. Bu öğretim yılında bu uygulamada 58 öğrenci mezun olmuştur. 1937-38 öğretim yılında ise 84 öğrenciden 2’si ortaokul öğretmeni olmuş, 49’u okumak üzere Enstitüde kalmış, sonuçta 44 öğrenci mezun olmuştur. 1938-1939 öğretim yılında da 65 öğrenciden 1’i ortaokul öğretmeni olabilmiş, 47 öğrenci ise enstitüde eğitim almışlardır. Bu dönemde de bu uygulama ile 43 öğrenci mezun olmuştur.

Ancak kısa sürede orta öğretime çeşitli branşlarda öğretmen yetiştiren bu uygulama, ilkokul öğretmenleri arasından seçilen öğrencilerin aldıkları bu eğitim sonunda çok yoruldukları, bu nedenle de talebin gitgide azaldığı gerekçesiyle Bakanlıkça sona erdirilmiştir (MEB, 1991: 576-588).

4.3.6. 1941 Tarihli Türkçe Bölümü Programı

1941 yılında yayımlanan Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü Müfredat Programında Türkçe Bölümüne yönelik açıklamaların başında bu şubenin amacının Türkçe öğretmeni yetiştirmek olduğu ve öğretiminin bu amaca göre düzenlendiği açıkça ifade edilmiştir.

Bu programda ilk kez ve yalnızca Türkçe Bölümü için;

Türk Dili Bilgisi, Edebî Kıraat (Metin Tetkiki), Kompozisyon, Edebiyat Tarihi, Yazı ve Meslekî Tatbikat dersleri ile ayrılmış olan derslerin hepsi bir “bütün” teşkil eder, bu bütünün de hedefi şudur: a) Bu şube talebesinin Türk Dili ve Edebiyatı bilgilerini genişletmek b) Bu şube mezunlarına ortaokullarda Türkçe derslerini okutabilmek kabiliyetini kazandırmak (MV, 1941: 3) açıklamaları yer almıştır.

Programın üzerinde durduğu önemli noktalardan biri de Türkçe Şubesi öğrencilerinin almak zorunda olduğu Pedagoji ve Tedris Usulü (Eğitim ve Genel Öğretim Yöntemleri) dersleridir. Bu derslerin pedagojik bir hazırlık sağladığı ve öğretim yöntemleri hakkındaki genel esasları öğrettiği, ancak Türkçenin ana dili olarak öğretiminin ve bu alanda kullanılacak yöntemlerin özel bir alan oluşturduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak bu programla bir Türkçe öğretmenin hem öğretim esaslarını hem de öğreteceği konuyu çok iyi bilmesi, böylelikle öğretim yöntemlerini o konuya uygulayabilmesi hedeflenmiştir. Bunun da bugünkü manada Öğretmenlik Uygulaması sayılabilecek Meslekî Tatbikat derslerinin programda yer almasıyla mümkün olabileceği vurgulanmıştır (MV, 1941: 4).

Programda, okulun diğer yüksek öğretim kurumlarından ayrılan tarafının öğretim süresinde değil, amacında olduğu belirtilmektedir. Özellikle bu bölüm derslerinin gitgide pratiğe dönüşmesi salık verilmekte ve derslerde uyulacak ölçü şu şekilde ifade edilmektedir:

“...Lise ve öğretmen okullarından beri edinilmiş olan bilgileri aynı istikamette ‘teorik’e kaçmadan tevsi ederek, “vazıh fikirler” elde edebilecek surette daima pratik mesai ile yürütmek.” (MV, 1941: 4).

Ders konularının genişletilerek ve kuramsal olmaktan çok uygulamalı işlenmesi gerektiğine dair bu açıklamalar 1931 programında olmayan yeniliklerdendir. Bu uygulamalarla ulaşılmak istenen hedefler ise öğretmen adayının okuduğunu ve dinlediğini iyi anlayarak, bunlarla ilgili düşüncelerini söz veya yazı ile iyi anlatabilmesi, okuduğu, dinlediği şeylerin değeri hakkında hüküm verebilmesi ve okuma zevki kazanabilmesidir.

Programda bu açıklamalardan sonra Türkçenin ana dili dersi olduğu ve düşünce eğitiminin bu dil aracılığıyla gerçekleştiği, bu nedenle ortaokul öğretmeninin en önemli meselesinin bu olduğu önemle vurgulanmıştır. Bu bakımdan Türkçe öğretmenleri ana dilini birincisi dil olarak, yani yapısını bilerek, ikincisi kullanılışa göre tanımalıdır. Şubenin tüm dersleri bu görüş etrafında toplanmakla birlikte, Gramer dersinin birinci maksada, Kompozisyon, Metin Tetkiki ve Edebiyat Tarihi derslerinin de ikinci maksada uygun olduğu görülmektedir (MV, 1941: 5).

Program uygulanırken öğrencinin derslere katılımının sağlanması gerektiği vurgulanmış, bu amaçla derslerin mümkün olduğunca öğrenci tarafından hazırlanması ve öğrencilere tartışma ve eleştiri yaptırılarak, bibliyografya araştırmaları, özet ve bilimsel incelemelerin hazırlanması (MV, 1941: 5) teklif edilmiştir.

Dersler ve çalışmalar sırasında kullanılacak örnekler için öncelikle ortaokul okuma kitaplarındaki metinlere başvurulacağı yönündeki açıklama ile de yetiştirilmek istenen öğretmenlerin okullardaki uygulamaya dair pratik bilgi edinmesi amaçlanmıştır.

1941 Programında “tez” konusu, Türkçe / Edebiyat Bölümü Programının Ana Hatları” başlığını taşıyan genel açıklamalar içinde “deneme” başlığıyla ele alınmış ve şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Türk Diline ve Edebiyatına dair olmak üzere iki başlıkta seçilebilen deneme en az 15, en çok 30 sayfadan ibaret olacaktır. Denemenin kabul olması için açık bir planının olması zorunludur. Denemede başarılı olmayan öğrenci, mezuniyet sınavlarına kabul edilmeyecektir.” (MV, 1941: 6).

İlk kez tüm bölümlerin birlikte düzenlendiği bu programda diğer bölümlerin dersleri birer konu listesi şeklinde düzenlenmişken, Türkçe Bölümü programının ana hatları düzensiz bilgiler şeklinde de olsa detaylı olarak açıklanmıştır.

Tablo-36. 1941 Yılı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Türkçe Şubesi Programı

Dersler	I. Yıl (Saat)	II. Yıl (Saat)
Türk Dil Bilgisi	3	3
Kompozisyon	3	3
Edebî Metinler	3	3
Edebiyat Tarihi	2	2
Yazı	2	-
Garp Edebiyatı	3	3
Garp Metinleri	2	1
Sanat Tarihi	1	1
Felsefe	1	1
Sosyoloji	1	-
Pedagoji ve Umumî Öğretim Usulü	1	1
Yabancı Dil	4	4
Türkçenin Hususî Öğretim Usulü ve Tatbikatı	-	6
Askerlik (Teorik)	2	2
Askerlik (Pratik)	2	2
Toplam	30	32

1931 programı ile Tablo-36.'daki program karşılaştırıldığında 1941 programının alan dersleri ağırlıklı bir program olduğu düşünülmektedir.

Programda Askerlik dersi dışında bütün derslerde işlenecek konular sıralanmıştır. Bu programda ağırlığı artırılan Askerlik dersi 1933 yılından 1945 yılına kadar Enstitü programlarında yer almıştır.

1941 yılı diploma defterindeki kayıtlara göre söz konusu programdaki derslerin yanı sıra öğrenciler Türk Tarihi, Müzik Tarihi ve İnkılâp adlı dersleri de almış görünmektedir.

Programda yer alan dersler ve konu başlıkları şunlardır:

Türk Dil Bilgisi **Dil Bilgisi (Gramer)**

A. Şekil Bilgisi (Morfoloji)

1. Umumî Türk dili, dillerin tasnifi bakımından Türkçe, Türkçenin morfoloji bakımından genel özellikleri.
2. (İslâmiyet'ten önce ve sonra) Türk lehçeleri ve yazıları hakkında genel bilgiler, alfabe inkılâbı, bugünkü yazımız ve imlâmız.
3. Öz Türkçede sesler (sesli ve sessiz), seslerin tasnifleri, yabancı dillerden alınma kelimelerin söylenişleri.
4. Öz Türkçede hece, heceye özgü değişiklikler.
5. Öz Türkçede kelime, Türkçe kelimelerin seslilerine dair kurallar, ahenk kanunu, son eklerin sesli ve sessizlerinde değişiklikler, vurgu.

I. İsim: İsmin hâlleri, çokluk ve iyelik ekleri, ki zamiri, zamir, sıfat, ulak (zarf), sayı isimleri, bir başka isimden türeme isimler, küçültmeler, asıl türemeler.

II. Fiil: İsimden yapılan fiil, fiil ve fiil kökleri, fiil yapıları (işteşlik, dönüşlü, aşımli, bilişsiz) etkin, edilgin fiiller, olumsuz ve olumsuz yeterlik, sonuç (désinence) ekleri, çekim; çekimin türlü kipleri (basit ve bileşikleri), mastar; mastar isimleri, fiilin sıfat kipleri, basit ve birleşik kipler, ortaçlar, fiillerin ulak kipleri, muhtelif fiiller ve bileşik fiiller, yardımcı fiiller, yardımcı fiillerle yapılan bileşik fiiller, isimden türetme fiiller ve fiilden türeme isimler.

III. Edatlar: Son takılar (postposition), bağlaçlar (conjonction), ünlemler.

B. Kelime Kümeleri

Söz dizimi (Sentaks)

I. Belirten (déterminatif) küme:

- 1- Birinci ucu sıfat olan belirten kümeler, girişik sıfat.
- 2- İsim takımı (İzafet), yabancı (Fars ve Arap) sentaksına göre Türkçede kullanılan isim kümelerinin, bileşik sıfat (vasfî terkîbî) kümelerinin, Farsça cemilerin ve Arapça tesniye ve cemilerin, Farsça ve Arapça ilgin (mensup) isimlerin teşkili.
- 3- Belirten bağlaç (atfî beyan-apposition) kümeleri.

II. Hükümleme kümesi “Cümle” (proposition); isim, fiil cümleleri

Cümlenin üyeleri, cümlenin üyelerinde sıralanış, cümle çeşitleri: bağımsız (indépendant), sıralama (Juxtaposé), bağlaşik (coordonné), temel (principal), bağımlı (subordonné), girişik (complexe), ilgili (relatif), ikircil (disjonctif), şart (conditionnel), sözde şart (cond. fictif) karşıtlı (advertisif) cümleler; hüküm cümleleri (gurasî-proposition); mastarlı, ulaç (gérondif) lı cümleler; ulaç kipleri.

Programda sıralanan bu konuların kavratılmasında, önemli yazarların eserlerinden seçilecek cümle ve sözlerden yararlanılacağı ifade edilmiştir. Yapılan açıklamalara göre, seçilmiş bu söz ve cümleler üzerinde uygulamalar yapan öğrenciler, cümlelerin kuruluş tarzlarını görerek, teknik hakkında fikir edinecek, metindeki cümleler ile cümledeki kelimelerin sıkı bağlılıklarından doğan düşüncelerin ahenk ve uyumunun farkına vararak kendi yazı tekniklerini geliştirecektir. Dil bilgisi konularının metinden hareketle işlenmesi ve metinlerin de önemli yazarların eserlerinden seçilecek olması öğrencilerin dil bilgisini yalnızca bir kurallar bütünü olarak görmemesini sağlayarak metin üzerinde kavramasına ve aynı zamanda önemli eserleri yakından tanımasına yardımcı olmaktadır.

Kompozisyon

Programa göre dersin amaçları şunlardır:

1. Yazı plânı: Konunun şekillendirilmesi (icat, tertip)
2. Eda: Üslûp özellikleri (kelime özellikleri, cümle ahengi)
3. Çeşitli kompozisyon tarzları: (Tahkiye, tasvir, sohbet, mektup, makale, fıkra).
4. Öğrencinin bir fikri tahlil veya terkip suretiyle ifade edebilmesi (Disertasyon).
5. Fikir veya ifade yanlışlarının incelenmesi (MV, 1941: 8-9)

Programda amaçlar olarak sıralanan bu başlıkların dersin amaçları değil konu başlıkları olduğu görülmektedir.

Kompozisyon dersinde öncelikle seçilecek başarılı eser örneklerinin değerlendirilmesi önerilmekte, bunun için de ilk olarak okuma kitaplarından yararlanılabileceği ifade edilmektedir. Öğrenciye yaptırılacak çalışmalarda ise tanıdıkları edebî metinlere ve edebî şahsiyetlere temas eden konuların seçilmesi istenmektedir.

İki yıl süresince çeşitli kompozisyon konularının işleneceği, bu esnada özellikle “yanlış tetkiki” üzerinde önemle durulması, ayrıca öğrencilerin resmî ifade konusunda da bilgilendirilmesi gerektiği programın üzerinde durduğu diğer hususlardır.

Emin Özdemir, 1940-43 yılları arasında bu dersin işlenişiyile ilgili anılarını şöyle aktarmaktadır: Dersin hocası olan Mustafa Nihat Özön bu derste yapılacak uygulamalar için ülkenin değişik bölgelerindeki okullarda yazdırılmış kompozisyonları derleyerek, öğrencileriyle birlikte bunlardaki temel yanlışları çıkarmakta, bu yanlışların nedenlerini araştırmakta ve yanlışların nasıl düzeltileceği konusunda yöntem geliştirmektedir (1982: 133).

Edebî Kıraat (Metin Tetkiki)

Metin Tetkiki dersindeki amaçlar şunlardır:

1. Öğrencinin kelime hazinesini genişletmek,
2. Yazarın düşüncesine ulaşmak, yazarın fikirlerini, zamanına ve şahsî düşüncelerine göre değerlendirmek,
3. Metnin ifade özelliklerini araştırmak,
4. Türler hakkında bilgi vermek (MV, 1941: 9).

Metin incelemelerinde kompozisyon dersinde olduğu gibi ortaokul okuma kitaplarındaki parçalar hareket noktası olarak alınacak, bunlar üzerinde alıştırmalar yapılacaktır.

Öğrencilere iki yıl süresince bu derste “lirik, dramatik, didaktik” hikâye türleri kavratılacak “epik, satirik” gibi diğer türler hakkında da karşılaştırmalar yoluyla bilgi verilecektir. Öğrencilerin tümünün elinde bulunacak ve ortak olarak incelenecek metinlerin yanı sıra her öğrenci, her sınıfta dramatik eserlerden ve romanlardan ikişer eser inceleyecektir.

Edebiyat Tarihi

Dersle ilgili yapılan açıklamaların başında her iki sınıfta Edebiyat Tarihi dersinin bir bütün olarak ele alınacağı ve daima edebiyatın sosyal hayatla ilgisi göz önünde bulundurularak gösterileceği bilgisi yer almıştır.

VIII. asırdan XX. asra kadar olan edebiyat tarihimizi bütün ayrıntılarıyla göstermenin imkânsızlığı düşünülerek, edebiyatımızın asırlar boyunca ilerleyişinde önemli ve karakteristik hareketlerle, belli başlı şahsiyetler ve eserleri öğretimin temelini teşkil edecek ve dersler büyük oranda metinlere dayandırılacaktır. Böylelikle, iki yıllık tahsil sonunda öğrenciler Türk dili ve edebiyatı hakkında toplu ve esaslı bir fikir ve

bilgi sahibi olacak ve bu, onların gelecekte kendi çalışmalarıyla ilerlemeleri için temel ve kılavuz hizmetini görecektir. Buna göre bölümde verilen eğitimin amacı programda şöyle ifade edilmiştir:

“ Talebeyi edebiyatımızın herhangi muayyen bir devresi veya sahası üzerinde derinliğine ve genişliğine ihtisas sahibi yapmak değil, onları medenî varlığımız içinde edebiyatımızın umumî mahiyet ve değerini tanıyıp tanıtabilecek, eski ve yeni eserleri fikrî ve bedîî değerleriyle anlayıp anlatabilecek bir seviyeye çıkarmaktır.” (MV, 1941: 10).

Dersle ilgili bu açıklamalardan sonra işlenecek konular şu şekilde sıralanmıştır:

1. Edebiyatımızın en eski devirlerine ait bilgiler: Orta Asya’daki Türk topluluklarına ait edebiyatın kapsamı ve özellikleri. Bu edebiyatla toplumun diğer kurumları arasındaki ilişkiler. VIII. asırdan önceki dönemlere ait edebî ürünlerin elde bulunmamasındaki nedenler.

2. VIII. asırdaki ürünler: Orhun Abideleri ve diğer abidelerin dil ve estetik değer ve özellikleri. Destanlar.

Bu bölümde yapılan açıklamalarda bu konuların öğrenciler tarafından yeterince anlaşılabilmesi için Türk Dil Bilgisi dersinde VIII. ve daha önceki asırlardaki Türk dili ve lehçeleri hakkında bilgi verilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Aynı şekilde İslâmiyet’ten sonraki asırlara ait dil ve lehçe bilgisinin de bu derslerde gösterilmesi gerektiği, böylelikle yeri geldikçe Edebiyat derslerinde bu bilgilere başvurulabileceği vurgulanmıştır. Derslerin bu şekilde birbirleriyle ilişkilendirilmesi doğru bir yaklaşımdır.

3. Müslümanlığın Türkler arasında yayılması ve bu sebeple Türk cemiyetinin zihniyetinde ve hayat tarzında meydana gelen değişiklikler, bu değişikliklerin edebiyatımızdaki yansımaları. İslâmî tesiri taşımaya başlayan ilk eserler (XI. asır). Kutadgu Bilig adlı eserin fikrî, bedîî ve lisanî mahiyeti. Kutadgu Bilig’in yazıldığı devirde Türk yurdunun umumî ve medenî vaziyeti. Türklerin İslâm medeniyetindeki mevkileri.

4. XII. asırda İslâm medeniyeti tesirinin devamı: Atabetü’l Hakayık, Türkler arasında tasavvuf cereyanının yayılması, Horasan sofileri tesiri, Tasavvufî Türk edebiyatının başlangıç safhaları, Ahmet Yesevi, eseri ve tesiri.

5. XIII. asırda Anadolu'da genel görünüm, bu sahadaki Oğuz lehçesi mahsulleri. Divan edebiyatının temellerinin atılmaya başlaması; Sultan Velet ve Şeyyat Hamza'nın eserlerinin mahiyetleri. Halka mahsus edebiyatın devamı. Bu devirdeki halk şiirinin eski Türk şiiri ile alâkası (Böylelikle halk ve divan edebiyatları arasındaki ideoloji, lisan ve şekil farkları belirtilecek ve bu iki ayrı zümre edebiyatının asırlarca yan yana yaşama sebepleri izah edilecektir) Yunus Emre, eseri, şahsiyeti. Orta Asya'da başlamış olan tasavvuf cereyanının Anadolu'daki cereyana ve Ahmet Yesevi'nin Yunus Emre'ye tesirleri. Yunus Emre'nin açtığı çığır; devamı ve takipçileri.

6. XIV. asırda Doğuda ve Batıda Türk edebiyatının gelişimi: Doğuda Çağatay lehçesi ürünleri; sonraki asırlardaki gelişmelerin hazırlık dönemi. Batı'da, Oğuz Türkçesinin iki koldan gelişmesi 1) Azerî lehçesi, bu lehçenin Anadolu lehçesinden farkı ve bu farkın oluşmasındaki tarihi, coğrafi ve sosyal sebepler. Kadı Burhaneddin, Nesimî 2) Anadolu lehçesi edebiyatı: Divan şiirinin gelişmesi: Aşık Paşa, Ahmedî.

7. XV. asırda Türk dilinin yayıldığı sahaların genişliği; Doğuda Ali Şîr Nevai, (Sekâki, Lutfî, Emirî gibi şairlerden ancak Ali Şîr Nevai'nin yetişmesine zemin hazırlamaları dolayısıyla bahsedilecektir.) Batıda, a) Azerî sahasında: Habîbî. b) Anadolu'da: Şeyhî, Ahmet Paşa, Necatî, Süleyman Çelebi (Bu asırda özellikle Fatih devrinde edebî inkişafı temin eden umumî kültür vaziyetinden ve Divan edebiyatının kaside, gazel ve mesnevi tarzlarındaki tekâmülünden bahsedilecektir.) Divan şiirine paralel giden nesrin mahiyeti ve Sinan Paşa, Âşık Paşazade. Halk edebiyatının devamı: Halk şiirinin bol ürünlerinin elde bulunmayışının sebepleri,

8. XVI. asırda genel durum; Doğuda Babürşah. Bundan sonra önemli Doğu lehçesi ürünlerine rastlanmayışının sebepleri. Doğuda, kuvvetli Türk devletlerinin kalmayışı. Batıda, Divan edebiyatının olgunluk devri. Fuzulî: eserleri ve şahsiyeti. Bakî, eseri ve şahsiyeti. (Bağdatlı Ruhî. Hayalî, Nev'î gibi ikinci derecede önemli şairlerden devrin genel edebî durumu arasında bahsedilecektir.) Edirneli Nazmî'nin Divan şiirinde açmak istediği çığır. Türki-i basit cereyanı. Bu cereyanın Nazmî'den önceki hâli ve sonraki asırlarda kuvvetle takip edilmeyişinin sebepleri. Halk edebiyatının devamına kısa bir temas. Nesirde: a) Tezkerecilik ve tezkereciler: Sehi Bey, Latifî, Âşık Çelebi, Kınalızade, Ahdî b) Tarih: Hoca Sadettin, Selânikî.

9. XVII. asırda genel durum: Edebiyatta XVI. asırdaki gelişmenin devamı. Nef'î, eseri ve şahsiyeti. (Bu asrın Yahya, Nailî, Nabi gibi diğer önemli şairlerinden genel bir şekilde bahsedilecektir.)

Nesirde: Veysi, Nergisi ve Koçi Bey tarzlarının devamı.

Tezkereciler: Atayî, Riyazî, Kafzade, Rıza tezkereleri.

Tarihçiler: Karaçelebizade, Peçevi, Kâtip Çelebi, Evliya Çelebi.

Halk edebiyatının devamı: Gevheri, Âşık Ömer, Karacaoğlan. (Karacaoğlan üzerinde bilhassa durulacaktır.)

10. XVIII. asırda genel durum: Toplum bünyesindeki sarsıntılar ve çöküntüler. Sosyal hayatın edebiyata tesiri. Divan edebiyatının hayatîyetini kaybetmeye başlayışı. Divan şiirinin taklit ve tekrardan ibaret kalmaya başlayan hâli. Bu genel manzara içinde iki münferit zirve olan Nedim ve Şeyh Galip. Nedim’de hayatiliğin mahiyeti, Şeyh Galip’in şiirinde tasavvuf zevkinin son kuvvetli tezahürü.

Nesirde: Kâni.

Tezkereciler: Sefaî, Salim, Ramiz

Tarihçiler: Naima, Raşit, Asım

Sefaretnameler: Bu metinlerin Batı’ya dair görüşleri.

Halk edebiyatının devamı: Halk ve divan edebiyatları arasındaki karşılıklı etkileşimler. (Halk şairlerinde aruz ve terkipler, Nedim’de Türkü)

11. XIX. asrın ilk yarısında divan edebiyatının gittikçe güç kaybetmesi: İzzet Molla, Vâsıf ve daha sonra Tanzimat edebiyatının başladığı sıralarda Divan edebiyatını devam ettirmeye çalışanlar. Divan edebiyatına genel bakış açısı: Kuruluş, ilerleyiş ve yıkılıştaki sebepler. Bu edebiyatın genel özellikleri, zihniyet, dil, vezin ve nazım şekilleri. (Gerek hece, gerek aruz vezinlerine ait uygulamalar hem Edebiyat Tarihi derslerinde, hem de özellikle Metin Tetkiki derslerinde yaptırılacaktır.)

Nesirde: Mütercim Asım, Hoca İshak

Halk edebiyatının devamı.

12. XIX. asrın ikinci yarısından sonra fikir hayatımızda görülmeye başlanan değişikliklerin devirlere ayrılması: Tanzimatçılar. Edebiyat-ı Cedide, Millî Edebiyat

13. Dil değişiklikleri: Mana ve mefhumca başlayan değişiklikler (1839’dan 1890’a kadar). Dilin bünyesinde başlayan değişiklikler (1890’dan sonra). Lügat itibarıyla başlayan değişiklik ve Türkçenin istiklâli hareketleri (1911’den sonra).

Bu bölümde, bu değişiklikleri canlı bir biçimde göstermek, eski edebiyat hakkında topluca bir fikir vermek için Divan Şiiri Antolojisinin karşılaştırmalı olarak okutulacağı açıklaması yer almaktadır.

14. Şekil değişiklikleri: a) Nazımda şekil değişiklikleri b) Nesirde yeni şekiller: (Jurnalizm, tiyatro, roman, tarih, edebiyat tarihi, tenkit). Bu sınıflandırmaya göre her bir dönemde faal olan şahsiyetler ve bunların karakteristik eserleri metin ve örnek üzerine dayandırılarak gösterilecek ve izah olunacaktır. Örneklerin okuma kitaplarında mevcut olanlardan gösterilmesine dikkat edilecektir. Öğrenciler sınıfta öğretmenin seçim ve yönlendirmesiyle okuyacakları metinlerden başka, iki yıl süresince her türden en az üç eseri okumuş ve bu eserler hakkında şahsî kanaatlere ulaşmış bulunacaktır (MV, 1941: 10-15).

Yazı

Bu dersin içeriği şu şekilde belirlenmiştir:

1. Bir ifade vasıtası oluşu bakımından yazının incelenmesi.
2. Yazının tekâmülü, yazı metotları, yazı yazarken dikkat edilecek noktalar, yazı malzemesi hakkında bilgi.
3. Maarif Vekilliğinin Tebliğler Dergisi'nde yayımladığı tamimin incelenmesi. Büyük temel harfler, harflerin özellikler, rakamlar ve işaretler (MV, 1941: 15).

Programda temel harflerin üzerinde nazım ve nesir yazma çalışmaları yaptırılarak yeterince alıştırmaya yapılacağı belirtilmiş; harf, kelime ve satırların aralıkları, hece bölümlerinin, farklı renklerde ve bir şekle bağlı kalınarak yazı yazdırılması, yazı defterlerinin kenarlarına çerçeveler yaptırılması önerilmiştir.

Küçük temel harflerin büyük temel harflerle ilgileri, benzerlikleri, bitişik harfler, küçük harflerin birleştirilmelerinde önemli noktalar, büyük ve küçük harflerin çeşitli dekoratif maksatlara göre alabileceği kullanışlı şekiller, harflerin eğik yazımı, geniş ve dar yazımı, resimle birlikte yazı yazma çalışmaları (süsleme mahiyetinde fırça ve şablon ile), yazı hakkında bilgi, kesik, yassı uçla, ağaçtan ve kamıştan yontma kalemlerle yazılan yazılara birkaç örnek ve bunlar üzerinde yapılacak alıştırmalar bu dersin diğer konu başlıklarıdır (MV, 1941: 16).

Bu dersle Türkçe öğretmenlerinin doğru ve güzel yazı yazma becerisi kazanması amaçlanmış, bu nedenle dersin işleniş ve derste kullanılacak malzemeler hakkında geniş açıklamalar yapılmıştır.

Garp Edebiyatı

Bundan önceki programda da yer alan, ancak genel ve teorik bir görünümde olan bu ders 1941 programında değişikliğe uğramıştır. Bundan böyle bu derste yalnızca İngiliz, Alman ve Fransız Edebiyatlarına yer verilecek ve her öğrenci sadece okuduğu yabancı dilin edebiyatını öğrenecektir. Batı edebiyatları, tarihî olarak iç içe girmiş olduğundan, bu edebiyatlardan biri okutulurken diğerlerinden de gerektiğçe bahsedilebilecektir. Ayrıca dersler tümüyle metinler üzerinde işlenecek ve tarihî bilgi metinler aracılığıyla verilecektir.

Bu dersin işlevinin yabancı dil derslerinin geliştirilmesi olduğu programda vurgulanmış, bu nedenle de öğrencinin metinlerle doğrudan doğruya temasına büyük önem verileceği belirtilmiştir. İlk dönemde metinler tercümeleriyle verilebilecek, sonraki yarıyıldan ise metinler kendi dillerinde işlenecektir.

Dersle ilgili diğer açıklamalarla programın bundan sonraki kısmında verilen ders planında karşılaşılmaktadır. Ders planı şu şekildedir:

1- Edebiyat Tarihi müfredatındaki yazarlardan tarihi sıraya göre seçilmiş karakteristik bir metin öğrenciye bir hafta önceden verilecek ve bu metni kendi kendilerine ya da tercümesinden yararlanarak anlamaya çalışmaları söylenecektir.

2- Metin sınıfta okunarak açıklanacaktır.

3- İkinci derste bu metnin yazarın diğer eserleri arasındaki ve edebiyat tarihindeki yeri belirlenecektir.(Öğretmen bu konuda verilecek bilginin düzeyini metnin ve yazarın önemine göre belirleyecektir.)

4- İlk sömestirde her üç edebiyatın metinleri işlenmeden önce Yunan ve Latin edebiyatları hakkında bilgi verilecek ve Avrupa edebiyatlarının bu iki kültürden nasıl doğdukları anlatılacaktır (MV, 1941: 59).

Bu ders aracılığıyla öğrenciler hem seçtikleri yabancı dili daha iyi öğrenmiş, hem de Batı edebiyatı eserlerini kendi dillerinde okuma ve anlama şansını elde etmişlerdir. Bugünden farklı olarak bu dersler arasındaki ilginin göz önünde tutulması dikkate değerdir.

Garp Metinleri

Bu derste Roma- Lâtin, Fransız, İngiliz ve Alman edebiyatının önemli yazar ve eserlerine yer verilmektedir. Dersin konu başlıkları şunlardır:

Roma- Lâtin Edebiyatı: İlk zamanlar hakkında kısa bilgi, Cumhuriyet Devresi, Lirizm-August Devri

İngiliz Edebiyatı: Başlangıç devri, Elisabeth devri, Elisabeth'ten Restorasyon zamanına kadar, Pope ve Swift'in ölümünden sonra Walter Scott'un ölümüne kadar, İskoç Şiiri, Scott'tan içinde bulunulan döneme kadarki İngiliz romanı

Alman Edebiyatı: Başlangıçtan Nietzsche'ye kadar, 20.yüzyıl Alman Edebiyatı

Fransız Edebiyatı: Avrupa medeniyetinin başlangıcı, XVI.- XX. asır yazar ve eserleri.

Dersin konu sıralamasında Batı edebiyatının klasikleri yanında çağdaş eserlerine de yer verilmesi oldukça önemlidir.

Sanat Tarihi

Sanat Tarihi dersi büyük sanat eserlerinin incelendiği ve açıklandığı bir derstir. Eserler hakkında verilecek tarihi ve teorik bilgiler, eserin değerini, düşünce ve medeniyet tarihindeki yerinin bilinmesi amacını taşımaktadır (MV, 1941: 20). Dersin hareket noktası bir sanat eseri olacak ve öğrenciler fotoğraf, kopya, projeksiyon, disk gibi araçlarla mümkün olduğu kadar yakından bu eserle ilişkide olacaktır. Ders iki ana başlık altında işlenecektir. Bunlardan Plastik Sanatlar konu alanının alt başlıkları şunlardır: Sanatın tanımı, resim, heykel ve mimari sanatlarının esasları, tarih öncesi devirlerde sanat, Türk, Bizans, Mısır ve Ön Asya, Yunan ve Roma, Ortaçağ Hristiyan ve İtalyan Sanatları, Barok ve Rokoko, XIX. Asırda sanat. Müzik konu alanındaki başlıklar ise şunlardır: Devirler, mektepler ve bu mekteplerin özellikleri, müzik türleri, tek ve çok sesli ayinî ve ladinî türler.

Liet, Kantat, Oratoryo, Opera gibi vokal ve dramatik şekillerin edebi metinleri üzerinde, bu eserlerin edebiyatla olan ilgisi nedeniyle fazla durulacağı ise programın bu dersle ilgili verdiği önemli bir bilgidir.

Sanat Tarihi dersi, öğrencilerin sanat eserleri aracılığıyla sanatın insan yaşamındaki yerini algılayarak estetik ve yaratıcı bakış açısına sahip olmalarını sağlayacaktır. Programa konulan bu dersle Türkçe öğretmenleri malzemesi dil olan edebî eserleri incelerken bu bakış açısından yararlanabilecektir.

Felsefe

Birinci sınıfta işlenecek konular programda şu şekilde sıralanmıştır:

Bilgi, ilim ve felsefe kavramı, aralarındaki farklar, ilişkiler ve birbirlerine etkileri

İlimlerin tarihi: Eski Yunanistan'da ilimlerin hazırlanışı, Mantık ve Matematik'in doğuşu.

Rönesans devrinde başlayan ilim cereyanları. Astronomi ve Fizik'in doğuşu.

Matematik'in geçirdiği gelişim safhaları, Yüksek Matematik'in doğuşu.

Kimyanın doğuşu ve gelişimi.

Biyolojik ilimlerin doğuşu ve gelişimi.

Manevî ve sosyal ilimlerin doğuşu ve gelişimi

Sosyoloji'nin ve Psikoloji'nin doğuşu ve gelişimi.

Pozitif ilimlerin bugünkü durumları.

İlimlerin tasnifi (MV., 1941: 28).

İkinci sınıflarda işlenecek konular ise şu şekildedir:

İlimlerde yöntem: Matematikte yöntem, matematik ilimlerin konu ve türleri, Matematik ilimlerin birbirleriyle ilgisi, Matematik ilimlerinde önermeler, Matematik ilimlerinde muhakeme şekilleri: Gözlem, tümdengelim, tümevarım, Mantık ile matematik arasındaki ilişkiler, İspat şekilleri: Problem ve teorem. Matematiğin değeri, önemi ve faydaları; Fizikî ilimlerde yöntem, Fizik ve kimyanın konuları; Biyolojik

ilimlerde yöntem, Biyolojik ilimlerde tasnif, önemi, türleri. Biyolojik ilimlerde hipotez ve teoriler; Psikolojide yöntem, psikolojinin konuları ve kısımları, ruh ve şuur hakkındaki düşünceler; Sosyolojide yöntem, sosyolojinin konuları. Sosyal ilimlerin konuları, Sosyolojinin yardımcı ilimleri: Tarih ve İstatistik. Tarih ve İstatistik'in kendi yöntemleri. Bilginin kaynağı hakkındaki farklı görüşlere dair bir özet (MV, 1941: 29).

Tarih-Coğrafya, Pedagoji, Matematik, Fiziki ve Tabii İlimler şubelerinde de okutulan bu dersin konularının söz konusu ilim alanlarıyla ilgili olduğu, buna karşılık Türkçe şubesini ilgilendiren dilbilim, dillerin doğuşu gibi konu başlıklarının listede yer almadığı göze çarpmaktadır.

Sosyoloji

Sosyal olayın çeşitli sosyolojik ekollerde değerlendiriliş tarzı, sosyal kıymetler, farklılaşmalar ve yaptırımlar bu dersin içeriğini oluşturmakta, işlenecek konular ise şu şekilde sıralanmaktadır:

“Estetik sosyoloji, ilk toplumlarda sanat, sanatın doğuşunda etkili olan unsurlar, sanatın kaynağı hakkındaki çeşitli teoriler. Çeşitli sanat dalların doğuşu ve bunların gelişimi ile toplumsal özellikler arasındaki ilişkiler. Modern toplumlarda sanatın sosyal görevleri ve tesirleri, sanatın diğer sosyal kurumlarla olan ilgisi, estetik kıymet hükmünün tahlili.” (MV, 1941: 30).

Dersin içeriği ile sıralanan konu başlıkları arasındaki uyumsuzluk dikkat çekmekte ve bu dersin sanat ve toplum arasındaki ilişkileri konu edindiği düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında dersin amacına uygun işlenmediği ve Sanat Tarihi dersinin tekrarı niteliğinde olduğu sonucuna varılmaktadır. Dersin giriş niteliğindeki konularının ise ikinci sınıfta Felsefe dersinde işlendiği görülmektedir.

Yabancı Diller

Fransızca, İngilizce, Almanca

Programa göre, enstitüde okutulacak yabancı dil derslerinin amacı öğrencilerin mesleklerine ait yabancı dilde yazılmış eserlerden yararlanmalarını sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için en kısa yol tercüme alıştırmaları olmakla beraber yabancı dilin ruhuna girebilmek için derslerde imkân nispetinde direkt usulün uygulanması ihmal

edilmeyecektir. İlk sömestirden itibaren öğrenci bir taraftan eğitim seviyeleriyle uyumlu metinleri anlamaya çalışacak, diğer taraftan bu metinler üzerinde yabancı dille basit konuşmalara alışıacaktır. Bu esasa göre yabancı dil derslerinin genel plânı şu şekilde olacaktır:

- 1- Öğrencilere dersten bir hafta evvel kısa bir metin gösterilecek ve bunun üzerinde kendi kendine çalışması istenecektir. İkinci sınıftan itibaren seçilecek bu metinler her öğrencinin mesleğiyle ilgili olacaktır.
- 2- Öğrencinin hazırladığı metin derste okunacak ve mümkün olduğu kadar yabancı dille izah edilecek, parçanın konusu ile ilgili basit sorular sorulacaktır. Bu soruların sadece metnin anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemeye yönelik olması gerekmektedir.
- 3- İkinci derste metin tercüme ettirilecektir.
- 4- Üçüncü derste parça üzerinde gramer bilgileri verilecek ve gerektiğinde Türkçe gramer ile yabancı dil gramer arasında karşılaştırmalar yapılacaktır (MV, 1941: 64).

Türkçe şubesinde diğer şubelerden fazla olan iki saat, Garp Edebiyatı derslerinde verilecek metinlerin izahına ayrılacak, bu suretle yabancı dil dersleriyle yabancı edebiyat dersleri birbirini tamamlayacaktır.

Bu programda yer alan meslek dersleri ise şunlardır:

1. Pedagoji ve Umumî Öğretim Usulü
2. Türkçenin Öğretim Usulü ve Ders Tatbikatı

Pedagoji ve Umumî Öğretim Usulü

Bu derste işlenecek konu alanları ve alt başlıkları aşağıdaki şekildedir:

Pedagoji:

1. Okul terbiyesinin tanımı ve açıklaması
2. Okul terbiyesi anlayışının gelişimi.
3. Psikolojinin gelişimine göre üç büyük terbiye devresi: Ruh psikolojisi, Davranış psikolojisi ve terbiye psikolojisi.
4. Realist terbiye anlayışının başlıca temel prensipleri.
5. Otoedükasyon.
6. Okul terbiyesi.

7. Aile terbiyesi.
8. Aile terbiyesiyle okul terbiyesinin bağılılığı.
9. Ahlâk terbiyesi, yalancılık ve sebepleri, tembellik ve sebepleri.
10. Terbiyede sosyal çevrenin önemi.
11. Ergenlik devrinin özellikleri.
12. Beden terbiyesinin önemi.
13. Bazı terbiye problemleri üzerinde denemeler ve incelemeler.

Öğretim usulü:

1. Genel öğretim metodunun konu ve problemleri.
2. Öğretimde analiz ve sentez.
3. Öğrenmenin psikolojisi.
4. Öğrenme kanunları.
5. Müfredat programları ve müfredatın yıllık plânları.
6. Ortaokul talimatnamelerinin incelenmesi.
7. Haftalık program ve günlük plân.
8. Sınıf idaresi ve ders verme yolları.
9. Çeşitli öğretim sistemleri.
10. Yarım gün ve bütün gün öğretimi.
11. Ders saatlerinin ve teneffüslerin uzunluğu.
12. Programlı öğretim.
13. Karma öğretim, ayrı öğretim.
14. Sınıfın özellikleri, sınıfların ve okulların büyüklüğü.

Öğretimde ölçü problemleri:

1. Bugünkü ölçme yollarının (sınavların) eksik tarafları
2. Standart test fikri
3. Bilgi testleri nasıl hazırlanır?
4. Objektif bilgi testlerinin doğuşu.

Terbiye ve öğretim problemlerini ve araçlarını inceleme metodu olarak istatistik:

1. Terbiye ve öğretim hâdiseleri.
2. Grup ölçüleri.

3. Grafik şekilleri ve normal eğri (MV, 1941: 31)

Hususî Öğretim Usulü ve Ders Tatbikatı

Programda bu ders özel öğretim yöntemlerinin kuramsal bilgilerinin öğrenilerek öğretmenlik uygulamasına geçilebileceği düşüncesinden hareketle birlikte ele alınmış ve öncelikle dersin genel esasları sıralanmıştır:

I. Çocuklarda dilin çeşitli yaşlardaki gelişim özellikleri. (Dil psikolojisi)

1. Ana dili, yabancı dil.
2. Ortaokullarda Türkçe öğretiminin hedefleri ve dil derslerinin önemi (Ortaokul programından yararlanılarak açıklanacaktır.)
3. Dil derslerinin organik bir bütün teşkil edecek tarzda öğretiminin önemi.
4. Türkçe derslerinin çeşitli kısımları (sözlü ve yazılı anlatım, okuma ve inşat, imlâ, gramer ve sentaks).

II. İlkokul Türkçe öğrenimine kısa bir bakış (İlkokul programlarından yararlanılacaktır).

III. Sözle ifadenin önemi. Öğrenciye, meramını açık ve güzel bir şekilde ifade ettirmek için bütün derslerde alınması gereken tedbirler.

IV. Yazı derslerinin önemi, yazı türleri, yazı ödevlerinin düzeltilmesi, sınıf veya okul gazetesi.

V. Okumanın okulda ve hayat boyunca önemi, okuma metinleri (ortaokul okuma kitapları, diğer kitap ve yazılar). Ortaokul öğrencisinin okuyabileceği eserlere ait bir listenin tespiti. Çeşitli okuma şekilleri. Okunulan metinlerin, söz, yazı, resim, dramatizasyon gibi yollarla canlandırılması. Türkçede ortaokul öğrencisinin kullanabileceği sözlükler ve bu sözlüklerden yararlanma yolları. Kelime ve fikir izahlarında başvurulacak yollar. Türkçe inşad ve bedî okuma, iyi bir inşadın vasıfları. Okul temsilleri, ortaokullar için tavsiye edilecek piyesler. Temsil tekniğine özgü esaslar.

VI. İmlâ dersinin önemi ve hedefi, imlâ konularının seçimi, imlâ öğretme metotları, imlâ yanlışlıklarının düzeltilmesi, imlâ kurallarının işlenmesi.

VII. Gramer ve sentaks öğretiminin rolü. Gramer ve sentaks derslerinin öğretiminde göz önünde tutulacak esaslar. Ortaokul gramer kitaplarından faydalanma yolları.

VIII. Türkçe dersleri arasındaki bütünlüğün, derslerde nasıl göz önünde bulundurulacağı.

IX. Bu derslerden her birine ait plânlar tertibi. Bunlar üzerinde yapılacak tartışma ve uygulamalar.

X. Lise edebiyat dersleri müfredatının kısaca tetkiki (MV, 1941: 34-35).

Ders Tatbikatı:

Öğrenci, ders yılı başından başlayarak ortaokullarda ders uygulamasına gönderilecektir. Öğrenciler, kendi öğretmenlerinin, uygulama yaptıkları ortaokulların öğretmenlerinin verecekleri dersler ve kendilerinin yapacakları ders denemeleri üzerinde öğretmenleriyle birlikte duracaklar ve bu dersleri olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendireceklerdir.

Çizelgede haftalık ders saati 6 saat olarak belirtilen “Hususî Öğretim Usulü ve Ders Tatbikatı” dersinde “Ders Tatbikatı” na kaç ders saatinin ayrılacağı belirtilmemiştir.

1931 programında meslek dersleri (Terbiye, Mantık ve Metodoloji, Umumî Tedris Usulleri, Hususî Tedris Usulleri ve Tatbikat) tüm şubelerde ortak olarak okutulmakta iken 1941 programındaki meslek dersleri şubelere göre farklılık arz etmektedir. Türkçe şubesinde meslek dersleri “Pedagoji ve Umumî Tedris Usulü” ile “Hususî Tedris Usulü ve Tatbikat”; Tarih-Coğrafya şubesinde “Ders Kitapları Üzerinde Çalışmalar”; Resim-iş şubesinde “Psikoloji”; Beden Eğitimi şubesinde “Teşkilât ve İdare”, “Tatbikat ve Seminer” dersleridir (MV, 1941).

Öğretmenlik meslek dersleri istenilen düzeyde olmasa dahi, önceki programla karşılaştırıldığında bu konuda da büyük ilerleme kaydedildiği görülmektedir. Bugünkü adlandırmayla Özel Öğretim Yöntemleri ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinin ilk kez ve birlikte ele alınması dikkate değerdir.

1931 programında 2 alan dersinden biri olan Türkçe-Edebiyat dersinin konularının bu programda ayrı birer ders olarak belirlendiği ve bunun yanı sıra

programa Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesinde önem arz eden diğer alan derslerinin de ilave edildiği görülmektedir. 1931 programındaki diğer alan dersi olan Garp Edebiyatı 1941 programında Garp Edebiyatı ve Garp Metinleri adlarıyla iki ders olarak yer almıştır. 1931 programında dersin konu başlıkları Yunan Edebiyatı, Latin Edebiyatı, Fransız Edebiyatı, Alman Edebiyatı, İngiliz Edebiyatı, İtalyan Edebiyatı, İspanyol Edebiyatı, Rus Edebiyatı iken 1941 programında konular sınırlandırılarak Roma- Lâtin, Fransız, İngiliz ve Alman Edebiyatı'nın işleneceği belirtilmiştir.

1941 programında genel kültür derslerinde de bazı yenilikler olmuştur. 1931 programındaki “İçtimaiyat” dersinin adı “Sosyoloji”, “Ecnebi Dil” dersinin adı “Yabancı Dil” olarak değiştirilmiş; “Jimnastik, Hıfzıssıhha, Resim ve Elişleri, Musiki İlimleri” dersleri programdan çıkarılmıştır. Sanat Tarihi ve Felsefe dersleri 1931 ve 1941 programında da yer alan genel kültür derslerindendir.

1941 programında teorik ve pratik olmak üzere çizelgede iki ders olarak gösterilen Askerlik dersi ile ilgili herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

1942’de bir yasayla tüm yükseköğretim kurumlarına konan “Türkiye Cumhuriyeti Rejimi ve İnkılâp Tarihi” zorunlu olarak bu bölüme de konmuştur (Altunya, 2006: 350).

1941 Programında dikkat çeken bir diğer konu da “Yardımcı Dersler” dir. Buna göre, Türkçe, Tarih-Coğrafya dersleri yardımcı derslerdir. Başlangıçta Müzik, Beden Eğitimi, Pedagoji Bölümleri için, Türkçe, Tarih, Coğrafya derslerinden birisi ek dal olurken bunlardan “Yardımcı Türkçe Dersi” programda “Türkçe şubesinde okumayan talebenin gerektiğinde Türkçe öğretmenliği yapabilmelerinin sağlanması amacıyla konulmuştur. Haftada 4 saat olmak üzere özel bir programla okutulur.” (MV, 1941: 201) ifadeleriyle yer almıştır. Yardımcı Türkçe dersine ait açıklamalar şu şekildedir:

Birinci sınıfta haftalık ders saati iki saat olan **Kompozisyon-Gramer** dersinin konuları şunlardır:

Türkçede Sesler (Tasnifleri, yabancı dillerden alınma kelimelerin söylenişleri)

Türkçede Kelimeler (isim ve çeşitleri, zamir ve çeşitleri, fiil ve çeşitleri, edatlar)

Bu bahisler okunacak edebî metinler üzerinde uygulamalı olarak gösterilecektir. Kompozisyon dersinde ayrıca öğrencinin çeşitli konular üzerinde hazırlayacakları yazı ödevleri düzeltilecek ve öğrenci bu metoda alıştırlacaktır.

Haftalık ders saati iki olan **Metin İzahı** dersinde öğrenciye ortaokulda okutulabilecek parçalar üzerinde planlı izah denemeleri yaptırılacak ve izah edilen parçanın türü, yazarı ve zamanı hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca öğrenci edebiyat tarihi okumadığı için gerekli olan tarih bilgileri bu derste öğretmenin uygun göreceği fırsatlarda verilecek ve öğrenci okuduğu parçanın edebiyat tarihindeki yerini belirlemeye alıştırlacaktır.

İkinci sınıfta haftalık ders saati iki olan **Kompozisyon-Gramer** dersinin konuları şunlardır:

Birinci sınıfta öğrenilen bahislerin tekrar ve takviyesi

Sentaks (Kelime ve Cümle Kümeleri)

Kompozisyon dersine birinci sınıfta olduğu gibi devam edilecek, ayrıca öğrenciye yazı çeşitleri hakkında bilgi verilecektir.

İkinci sınıfta haftalık ders saati iki olan **Metin İzahı ve Edebiyat Tarihi** dersinde Türk Edebiyatının kaynaklarından bugüne kadarki çeşitli devrelerine ait seçme metinler öğrenciye izah ettirilecek ve bu şekilde genel edebiyat tarihi bilgisi verilecektir.

İlk kez 1941 programında yer alan “Yardımcı Dersler” ile başlatılan bu “yan alan” uygulaması daha sonraki yıllarda yaygınlaştırılarak 1949’da Eğitim, Fen, Edebiyat, Yabancı Diller Bölümlerine de ek dallar konulmuştur. Edebiyat Bölümünden bu uygulama 1955-56’da kaldırılmıştır. Altunya’ya göre ek dalların bütün bölümlerden zamanla kaldırılması doğru bir karar değildir. Bu dersler bireysel ilgilere yer vermeleri, toplu öğretim ilkesine uygunlukları, sağlık ve diğer nedenlerle alan değiştirmek zorunda kalanlara olanak sağlamaları açısından önem arz etmektedir (1981: 50).

1941 programında 1943 tarihli Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü Talimatnamesi ile bazı değişiklikler yapılmıştır. Talimatnamede “ortaokullara, teknik öğretim kurumlarına ve köy enstitülerine öğretmen ve ilköğretim müfettişi yetiştiren, eğitim ve öğretim meseleleri üzerinde bilimsel araştırma ve incelemelerle yayınlar yapan” bir yükseköğretim kurumu olarak ifade edilen okulun Türkçe şubesinin adı Türkçe / Edebiyat olarak belirlenmiştir (MV, 1943: 4).

1941 programında yer almayan ve 1943 tarihli talimatnameyle düzenlenen konulardan biri olan seminer çalışmalarının Tarih- Coğrafya, Pedagoji ve Türkçe-Edebiyat şubelerinde öğrenciyi bilimsel araştırmalara alıştırmak amacıyla yapıldığı ifade edilmiştir.

4.3.7. 1944 Tarihli Türkçe Bölümü Programı

Talim ve Terbiye Heyeti'nin 11 Kasım 1944 tarihinde Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü müfredat programları hakkında aldığı karar doğrultusunda ders çizelgelerinde değişikliklere gidilmiştir. Buna göre 1944-45 öğretim yılı başından itibaren Türkçe Bölümünde okutulacak dersler ve bunların haftalık ders saatlerine Tablo-37.'de yer verilmektedir:

Tablo-37. 1944 Yılı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Türkçe Şubesi Programı

Dersler	I. Sınıf	II. Sınıf
Türk Dil Bilgisi	3	3
Kompozisyon	3	3
Edebî Metinler	3	3
Edebiyat Tarihi	2	2
Yazı	2	-
Garp Edebiyatı Metinleri	3	3
Ortaokul Ders Kitapları Üzerinde Çalışmalar	2	2

Sanat Tarihi	1	1
Felsefe	1	1
Toplumbilim	1	-
Eğitbilim ve Umumî Öğretim Metodu	1	-
Yabancı Dil	4	4
Türkçenin Hususî Öğretim Metodu ve Ders Tatbikatı	-	5
Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi	-	2
Askerlik (Teorik)	2	2
Askerlik (Pratik)	2	2
Toplam	30	33

1944 Tarihli Ders Çizelgesinde Meslek Dersleri

1. Eğitbilim ve Umumî Öğretim Metodu
2. Ortaokul Ders Kitabı Üzerine Çalışmalar
3. Türkçe Hususî Öğretim Metodu ve Ders Tatbikatı

1944 tarihli ders çizelgesinde daha önceki programda olmayan ya da değişikliğe uğrayan dersler yer almaktadır. İlk kez bu çizelgede yer alan “Ortaokul Ders Kitapları Üzerinde Çalışmalar” dersinde yapılacak çalışmalar programın 4. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir:

“...Ortaokulun ilgili derslerine ait kitapların öğrenciler tarafından metotlarındaki özellik bakımından ayrıca kavranması, bu kitaplar içindeki bütün bahislerin öğrenilmesi, bütün deneylerin pratik bir şekilde başarılması, bütün soru ve problemlerin cevaplanıp tereddütsüz çözülebilmesi ve benzerlerinin tertip edilmesi.” (MV, 1944: 87).

1941 Programında yalnızca Tarih- Coğrafya şubesinde bulunan bu dersin Türkçe bölümü programında da yer almaya başlaması önemli bir gelişmedir. Böylelikle,

yetiŖecek öğretmenlerin ortaokullarda okutulan ders kitapları ve yardımcı materyalleri tanımları saėlanmıŖtır.

“Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi” dersi de ilk kez bu çizelgede yer almıŖ, ancak herhangi bir açıklama yapılmamıŖtır.

Programda isim deėiŖikliėine uğrayan derslerden ilki “Garp Edebiyatı Metinleri” dersidir. Daha önceki programda iki ders olarak gösterilen “Garp Edebiyatı” ve “Garp Metinleri” dersleri 1944 programında tek ad altında birleŖtirilmiŖtir. Ayrıca daha önceki programda adı geçen iki dersin iki yıllık toplam süresi 9 saatken, bu programda dersin birinci sınıfta 3, ikinci sınıfta 3 olmak üzere toplam süresi 6 saatle sınırlandırılmıŖtır.

İsim deėiŖikliėine uğrayan diğer dersler ise “Sosyoloji”, “Pedagoji ve Umumî Öğretim Usulü” ve “Türkçenin Hususî Öğretim Usulü ve Tatbikatı” dersleri olmuŖtur. “Sosyoloji” dersi bu programda “Toplumbilim”, “Pedagoji ve Umumî Öğretim Usulü” dersi de “Eğitbilim ve Umumî Öğretim Metodu”, “Türkçenin Hususî Öğretim Usulü ve Tatbikatı” “Türkçenin Hususî Öğretim Metodu ve Ders Tatbikatı” olarak yer almıŖtır. Toplumbilim dersinin ders saatinde bir deėiŖme yaŖanmazken, diğer derslerin sürelerinde de deėiŖikliėe gidilmiŖtir. “Türkçenin Hususî Öğretim Metodu ve Ders Tatbikatı” dersi 6 saatten 5 saate düşürölmüş, “Eğitbilim ve Umumî Öğretim Metodu” dersine de yalnızca 1. sınıfta 1 saat ayrılmıŖtır.

1945-1946 ders yılında mezun olan öğrencilerin aldıkları derslerin de belirtildiği diploma defterinde programdaki derslerle arasında -daha önceki yıllardan ayrı olarak- bir farklılık bulunmadığı göze çarpmaktadır.

1944 Türkçe Programında öğretmenlik meslek ders saatlerinin önceki programa göre azaltıldığı, buna karşılık genel kültür derslerinin eklenen yeni dersle birlikte ağırlılığının artırıldığı göze çarpmaktadır.

Bu programda eğitim ve öğretim ilkelerine, derslerin amaç ve yöntemlerine yer verilmemiŖtir. Ders çizelgesi şeklinde hazırlanmış programda yalnızca programa yeni eklenen “Ortaokul Ders Kitapları Üzerinde alıŖmalar” dersine ait açıklamalar yer almaktadır.

4.3.8. 1948 Tarihli Toplu Dersler Bölümü Programı

Eğitim enstitüleri arası düzenlenen toplantıda hazırlanan Talim ve Terbiye Kurulu ile dönemin Millî Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer tarafından onaylanarak 21 Ocak 1947’de yürürlüğe konan Yönetmelikte eğitim enstitüleri, “ilk ve ortaokulu içine alan, öğrenim süresi sekiz yıllık okullara, orta dereceli öğrenim kurumlarına ve köy enstitülerine öğretmen yetiştiren bir öğrenim kurumu” olarak tanımlanmış, eğitim enstitülerindeki eğitim-öğretim faaliyetleri yeniden düzenlenmiş ve enstitüler “toplu dersler” ve “tek dersler” olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır (MEB, 1947: 173).

Enstitünün daha önceki programlarda üzerinde durulmayan eğitim- öğretim amaçları bu programda ifade edilmiştir. Buna göre öğrencileri,

Millî ahlâkın ilkelerine bağlı, millet ve insanlık ülküsünü benimsemiş,

Pozitif bilim anlayışını kazanmış ve bilgilerini meslek alanında kullanma yollarını hakkıyla öğrenmiş,

Çalışkan, mesleğine bağlı, yurdun her yerinde seve seve hizmette bulunmaya hazır,

Yaşayışı ve çevresine yaptığı etki bakımından örnek tutulmaya layık,

Bedence ve karakterce sağlam, şahsiyet sahibi birer meslek adamı olarak yetiştirmek, enstitünün amaçlarıdır (MEB, 1947: 173).

Bu programa göre Müzik, Resim-İş, Beden Eğitimi, Yabancı Dil özel yetenek ve uzmanlık gerektiren dallar olarak nitelendirilerek Tek Dersler Bölümünün şubelerini oluştururken Türkçe-Edebiyat Şubesi Tarih, Coğrafya, Matematik, Fizik, Kimya ve Tabiye şubeleri ile birlikte “Toplu Dersler Bölümü” adı altında tek bir bölüm hâline getirilmiştir (MEB, 1947: 173).

Türkiye Büyük Millet Meclisinde devlet bütçesi görüşmeleri sırasında eğitim enstitülerinin kuruluşu hakkında bir teklif verilmiştir. 23 Mayıs 1945 tarihli oturumda tartışılan bu konuda Sivas milletvekili Reşat Şemsettin Sirer, öncelikle yalnızca

şehirlerde değil, her kaza merkezinde ortaokulun verebileceği bilgilerle donanmış, oldukça aydın bir vatandaş zümresinin meydana gelmesinin zorunluluk olduğunu ifade eder. Bunun için Bakanlığın elindeki imkânlar nispetinde insan yetiştirmek ve bina yapmak yoluyla ortaokulları ülkenin her yerine ulaştırmaya çalıştığını söyleyen Sirer, kısa zamanda bunu başarabilmenin yolu olarak ilk ve orta okul öğretmenliğini birleştirmeyi teklif eder (MEB, 1946: 5-11). İlk ve ortaokul öğretmenliğini birleştirmek ve bunlar için tek öğretmen yetiştirecek kurumlar meydana getirmek esası kabul edilince yapılacak iş ilk öğretmen okullarını lise üzerine öğrenci alan ve iki yıl içinde öğretmenlik meslek dersleri ile ilk ve ortaokul programlarına giren (Müzik ve Resim-İş hariç) bütün dersleri okutabilecek enstitüler hâline getirmektir. Böylece ilk okulun üzerine ortaokul kurulacak, öğretmenleri tek kaynaktan yetiştirilecek ve ülkenin bu çok önemli sorunu kısa zamanda çözümlenebilecektir (Sirer, 1945: 13-18).

Ortaokul ihtiyacının kısa zamanda giderilmesine yönelik bu görüşler Bakanlıkça da kabul edilerek Gazi Terbiye Enstitüsü'ne ilave olarak İstanbul Öğretmen Okulu ile Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu enstitü hâline getirilmiş ve Toplu Dersler Bölümü kurulmuştur. Böylelikle Enstitülerde liselerin ve ilk öğretmen okullarının mezunları iki yıl öğrenim görerek yalnız ilkokulun değil, ortaokulun da Müzik, Resim-İş, Beden Eğitimi ve Yabancı Dil dışında kalan bütün derslerini okutmaya yetkili öğretmenler yetiştirilebilecektir.

Bu uygulamanın öne sürülen gerekçeleri şu şekilde açıklanabilir:

- 1- Ülkede ilköğretim yaygınlaşmış, ancak ortaokul meselesinde buna paralel bir ilerleme kaydedilememiştir. Bu uygulama ile bütün ilçeler üç dört yılda ortaokula kavuşacak diğer yandan ortaokullar şehir ve kasabalarda aşamalı olarak ilkokulun devamı ve tamamlayıcısı hâline gelecektir (MEB, 1946: 209).
- 2- İlkokulların öğretim sistemiyle ortaokulların sistemi arasındaki ayrılık öğrencileri zor durumda bırakmaktadır. Bakanlığın bu yeni kararı ile birlikte öğretimdeki ikilik ortadan kalkacak, beş sınıflık ilkokulu bitiren çocuk, altıncı sınıfa geçtiğinde programı ve dersleri bıraktığı yerden ve bıraktığı şart ve yöntemler içinde izleyebilecektir.
- 3- Bu sisteme göre kasaba ve büyük köylerde yeni binalar yapılmadan, mevcut ilkokul kadrosuna eklenecek öğretmenlerle ortaokul açılacaktır.

- 4- Ortaokul bulunmadığı için öğrenimlerine devam edemeyen çocukların başıboş bırakılmasının önüne geçilecektir.
- 5- Yeni ödenekler sağlanmaya mecbur kalmadan pratik bir şekilde ortaokul öğretmeni yetiştirme problemi çözümlenebilecektir. Memleketin kadro ihtiyacı böylelikle daha rahat karşılanabilecek, on saatlik Türkçe ve sekiz saatlik Tarih-Coğrafya derslerine iki öğretmen değil, bir öğretmen gönderilebilecektir (MEB, 1946: 28).
- 6- Mevcut ortaokul programlarının pek fazla değişikliğe uğramaması nedeniyle öğretmenlerin duyduğu usanç ve bıkkınlık hisleri yerini çeşitliliğin verdiği ruh ferahlığına bırakacaktır.
- 7- Bu sistemle gelecekte yüksek okul mezunu sıfat ve hakkını taşımayan bir öğretmen zümresi kalmayacaktır.
- 8- Bu yeni durum, öğrenci velilerini de memnun edecektir. Çocuğunu yetiştirmek hususunda okulla ve öğretmenle iş birliği yapmak isteyen veliler, ayrı ayrı her dersin öğretmeniyle görüşmek yerine, onları daha iyi tanıyan tek öğretmenle görüşebilecektir.

Dönemin eğitimci ve aydınlarının pek çoğu (Sirer, 1945; Sirer, 1946; Nadi, 1946; Yetkin, 1946; Erim, 1946; Oksal, 1946; Duru, 1946; Tuğrul, 1946; Meyan, 1946; Başgöz, 1946; Levend, 1946, Güntekin, 1946, Baban, 1946) tarafından bu ve benzeri gerekçelerle desteklenen eğitim enstitüsü modeline karşı çıkanların görüşleri ise şu noktalarda toplanmaktadır:

- 1- İş bölümü ve ihtisas devrinde yaşanmaktadır. Buna göre alınan kararlar bu iki sosyal müesseseye aykırıdır.
- 2- Şimdiye kadar yaşanan alışkanlığa uyarak, bir ortaokul sınıfı ve bu sınıfta okutulan dersler yalnızca bir öğretmen tarafından yeterli derecede okutulamaz.
- 3- Bu yeni tip ortaokuldan mezun olacak öğrenciler liselerin öğretimine uyum sağlayamaz.
- 4- İleride eğitim enstitülerine öğrenci bulamama ihtimali vardır.

Gökberk bu itirazları daha da ileri götürerek bu uygulamanın bir hayal olduğunu, Matematikle Tarihi, Fizikle Türkçeyi birleştirecek bir öğretmeni balmumuyla dahi ortaya çıkarmanın imkânsızlığını vurgulamıştır (1946: 77-78).

Öğretmen okullarının enstitü hâline getirilmesi ve buna bağlı olarak uygulamaya konulan “Toplu Dersler” bölümleri ile branşlaşmanın ortadan kaldırılarak tüm derslerin öğretimini yapacak öğretmenlerin birlikte yetiştirilmesine Üniversite çevresinden de büyük tepki gelmiştir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mezunları Cemiyeti tarafından yapılan yayında eğitim enstitülerinin kapatılarak daha önceden olduğu gibi öğretmenlerin yine Üniversite mezunları arasından seçilmesi gerektiği ifade edilmekte ve bu konu ile ilgili tüm görüşlere yer verilmektedir. Buna göre,

- 1- Eğitim enstitüleri kanunsuz kurumlardır.
- 2- Eğitim enstitüleri, Bakan Reşat Şemsettin Sirer’in bir kaprisinden doğmuştur.
- 3- Kuruluş gayesi kesinleşmeyerek 8 yıllık ilkokul projesi sözde kalınca, enstitüler orta öğretime öğretmen yetiştiren kaynak durumuna gelmiştir.
- 4- Eğitim enstitülerini Bakanlığın destekleme nedeni Üniversite düşmanlığıdır.
- 5- Kısa süreli okullar daima olağanüstü zamanlarda ve acil ihtiyaçlar karşısında akla gelen geçici tedbirlerdendir.
- 6- Eğitim enstitüleri kalitesiz hoca salgınının kaynağı olmuş ve olmaktadır.
- 7- Eğitim enstitüleri seri hâlinde mecburî hizmetli öğretmen mezun ettiği için kısa zamanda bütün kadroları doldurmuş ve orta öğretimi yüksek tahsilli öğretmenlerden mahrum bırakmıştır.
- 8- Eğitim enstitüleri devlete gereksiz masraf kapıları açmıştır.
- 9- Eğitim enstitüleri uzmanlaşmaya sırtını çevirmiştir.
- 10- Pedagojik formasyon verme bakımından da eğitim enstitülerinin yaptığı göz boyamaktan başka bir şey değildir.
- 11- Edebiyat ve Fen Fakülteleri eğitim ve öğretmenlik sahasının tabii kaynağıdır (1952: 12-30).

Bu yeni sistemi destekleyenler (Başgöz, 1946; Levend, 1946; Nadi, 1946; Erim, 1946) ise yapılan itirazlara katılmadıklarını şu şekilde dile getirmişlerdir:

- 1- Toplum hayatında, ekonomi ve bilim alanında faydalı ve zorunlu iş bölümü ve ihtisas ile ortaokul öğretimindeki iş bölümü ve ihtisası birbirine karıştırmamak gerekir. Örneğin bir Türkçe öğretmenin alan bilgisine katkıda bulunacak kadar Fizik, Kimya,

hatta Müzik bilgisinin olması tartışılmayacak bir meseledir. Ayrıca ülkenin ivedilikle ortaokullara kavuşması istenirken, bin bir güçlkle yetiştirilen öğretmeni haftada birkaç saatle meşgul etmek, millî serveti harcamak ve verim çağındaki enerjiyi israf etmek anlamına gelmektedir.

2- Öğretmen okulu ve lise mezunu gençler, eğitim enstitülerinde verilen iki yıllık eğitimin sonunda ortaokulda bir sınıfın tüm derslerini okutabilecek, hatta daha verimli çalışabilecek öğretmenler olacaktır. Ayrıca mevcut ortaokulların branş öğretmenleri arasında bile branş dışı dersleri en az kendi branşları kadar başarıyla okutabileceklerin sayısı pek çoktur.

3- Ortaokuldan mezun olacak öğrencilerin liselerin öğretim düzeyine uyum sağlayamayabileceği, bütün eğitim-öğretim kademelerinde karşılaşılabilecek bir sorundur. Bu sistemde ortaokuldan mezun olarak liseye gelen öğrenci, önceden gördüğü derslerin yalnızca genişçe bir tekrarını bulacak ve bu duruma kısa sürede uyum sağlayacaklardır.

4- Bir süre sonra eğitim enstitülerine öğrenci bulunamayacağı ihtimali tahmini yerinde değildir. Memleket gençliğinin içinde bulunduğu şartlar nedeniyle kısa süreli olan enstitü eğitimini tamamlayarak bir an önce hayata atılmak endişesi ve öğretmenliğin şerefli ve ideallere uygun bir meslek olarak görülmesi, bu okulların öğrenci kaynağı bakımından sıkıntı yaşamayacağı anlamına gelmektedir.

İşte bu gerekçelerle -tartışmalara rağmen- kurulan Eğitim Enstitüsü Toplu Dersler Bölümünde ilk ve ortaokulu içine alan öğrenim süresi sekiz yıllık okulların “Müzik, Resim-İş, Beden Eğitimi, Yabancı Dil, Bıçkı-Dikiş dersleri gibi özel kabiliyet ve maharet isteyen derslerin dışında kalan bütün dersleri okutmaya yetkili” (MEB, 1947: 173) öğretmenlerin yetiştirileceği belirtilmiştir. Bu tarihten itibaren Türkçe-Edebiyat Şubesi Toplu Dersler Bölümü içerisinde değerlendirilmiştir. Bölümün ders çizelgesi ise Tablo-38.’deki şekildedir (MEB, 1948: 313):

Tablo-38. 1948 Yılı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Toplu Dersler Bölümü Programı

Dersler	I. Sınıf	II. Sınıf
Türk Dili ve Edebiyatı	5	5
Eğitim Ruhbilimi	1	1

Öğretim Metodu	2	2
Öğretimde Ölçme Tekniği	-	1
Ruh Sağlığı	1	1
Eğitimbilim Tarihi	1	1
Çocukluk ve Gençlik Ruhbilim	-	1
Kimya	4	4
Fizik	2	2
Matematik	4	5
Resim-İş	2	-
Tabiat Bilgisi	2	2
Coğrafya	2	2
Tarih	2	2
Beden Eğitimi	1	1
Toplam	30	30

1948 yılında yeniden düzenlenen Türk Dili ve Edebiyatı programının başında, amaç niteliğindeki “ortaokullarımızda öğretmenlik yapacak öğrencileri, ana dilimizi - her konuda- doğru ve güzel okuyacak, doğru ve güzel yazacak, doğru ve güzel konuşacak, bilhassa doğru ve güzel öğretecek bir yetkiye sahip kılmak” (MEB, 1948: 313) şeklindeki açıklamalara yer verilmiştir.

Bu amaca ulaşmak için yalnızca Türkçe öğretmenlerinin değil, bütün dal öğretmenlerinin duyarlılığı ve çabasının gerekli olduğu da programda vurgulanan bir husustur. Bunun için Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri gerekli gördükçe diğer dal öğretmenlerinin yaptırdıkları yazılı ödevlerdeki yazı dilini ya bizzat değerlendirecek ya da dal öğretmenlerinin bu ödevlere Türk Dili bakımından verecekleri notları benimseyerek kendi ders notlarıyla birleştireceklerdir (MEB, 1948: 313).

Çizelgede 5 saat olarak gösterilen dersin haftada 4 saati ders konularına ayrılacak, kalan bir saatinde ise seminer çalışması yapılacaktır. Bunlardan iki ders saati ile bir seminer saati öğrencilerin, dil ve edebiyat metinlerindeki her türlü fikir, bilim ve sanat değerlerini görüp kavrayabilmeleri; edebî sanatlar, edebî türler ve edebî meslekler hakkında bir öğretmen için gerekli bilgileri sağlam bir şekilde elde etmeleri için

incelemeler yapmaları için ayrılmıştır. Diğer iki ders saati ise Dil Bilgisi ve Türkçe Uygulama dersleri için ayrılmıştır. Bununla beraber uygulama öğretmenlerinin gerek duyuldukça diğer dal öğretmenlerinin seminer saatlerini kullanabilecekleri ifade edilmiştir (MEB, 1948: 313).

Bu çalışmalarla verilmek istenen metotlar ise “öğrenim ve öğretim çalışmaları” olarak iki başlık altında değerlendirilmiştir. Türk Dili ve Edebiyatı dersinin öğrenim çalışmalarında öncelikle dil ve edebiyat metinleri öğrencilerle birlikte sınıfta okunur. Öğrencilerin bu metinleri doğru ve güzel okumalarına dikkat edilir. Bunun yanı sıra, metinlerin nasıl okunacağı, metinlerdeki dil, sanat, fikir özelliklerinin nasıl belirlenerek, metinlerin anlamına ve zevkine nasıl ulaşılacağı öğrencilere sistemli bir şekilde gösterilir. Bunun için izlenecek yöntemler şunlar olmalıdır:

a) Metinlerin dil özellikleri incelenerek elde edilen karakteristik bilgiler, örnekleriyle birlikte öğrencilere not ettirilir.

b) Metinlerde görülen tarih, coğrafya, toplumbilim, felsefe gibi bilimlere ait olan (bilinmedikçe ve kavranmadıkça metnin anlaşılması mümkün olmayan) çeşitli bilim ve fikir malzemesi üzerinde önemle durulur. Bunların hangi kaynaklardan nasıl öğrenileceği, ders esnasında ve yaparak öğrenme yoluyla öğrencilere gösterilir. Kitaplar incelenir ve bibliyografik notlar tutturulur. Metinler aracılığıyla kazandırılacak ifade şekilleri, edebî sanatlar ve edebî türlerle ilgili bilgilerin öğretilmesinde de aynı çalışma yöntemi izlenir ve öğrencilere kısa, karakteristik ve bibliyografik notlar verilir.

c) Okuma saatleri için seçilen eserlerin yerli ve yabancı yazarlarının hayatlarına dair edinilmesi gereken bilgilerin neler olduğu, ne ölçüde öğrenilmesi gerektiği ve bunların nerelerden, nasıl öğrenilebileceği üzerinde durulur, gerekli bilgiler verilerek bibliyografik notlar tutturulur. Bu notların derslerde verilen bilgileri kelimesi kelimesine yazmak olarak değil önemli bilgilerin kısa ve özlü cümleler hâlinde not edilmesi olarak anlaşılması gerektiği de ayrıca vurgulanmıştır.

Programda sözü geçen not alma işleminin fiş kâğıtlarına yaptırılmasının, çalışmaları daha faydalı ve sistemli hâle getirileceği söylenerek tutulan fişlerin nasıl tasnif edileceği de açıklanmıştır. Bu çalışmalarla öğrencilerin hayatları boyunca yapacakları bilimsel araştırmalara temel oluşturulmuştur.

Okunmak üzere seçilecek metin ve kitapların dersin konuları olan ifade şekilleri, vezinler ve nazım şekilleri, edebî sanatlar, edebî türler, edebî meslekler ile ilgili bilgileri vermeye uygun olması gerekir. Programda, öğretmen, metin ve kitap seçiminde serbest bırakılmıştır. Ancak seçilecek metinlerin gerek Türk edebiyatının gerek yabancı edebiyatların klasik niteliği kazanmış eserlerinden olması gerektiği belirtilmiş ve bu hususta Bakanlığın yayımladığı klasiklerden ve antolojilerden yararlanılabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca programa göre metin ve kitap seçiminin amacı, “öğrencileri bilgi toplamak yolunda bir kitaptan değil birçok kitaptan faydalanabilecek bir yetkiye ve öğrenme metoduna sahip kılmaktır.” (MEB, 1948: 314).

Öğrencilerin tüm derslerde elde ettikleri bilgileri yazdıkları fiş veya not kâğıtları öğretmen tarafından gerektiğinde kontrol edilecek ve böylece öğrenciler yanlışlarını görerek düzeltebilecektir. Bunun yanı sıra öğrencilere yaptırılacak diğer yazılı çalışmalar ise şunlardır:

a) Enstitülerin Türk Dili ve Edebiyatı dal öğretmenleri, öğrencilere ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda çeşitli konu ve kitaplar vererek öğrencilerin bu konu ve kitaplar üzerinde kendi kendilerine notlar almalarını ve fişler hazırlamalarını tavsiye edeceklerdir. Bu şekilde elde edilen notlar, öğrenciler tarafından belirli bir konu üzerinde birleştirilerek yazılacak bir etüt veya verilecek bir ders hâlinde kaleme alınacaktır.

b) Ayrıca dal öğretmenleri gerek gördükçe öğrencilere daha küçük ölçüde yazılı ödevler de yaptırarak ve değerlendirmelerini bütün bu ödev ve dosyaları inceleyerek tamamlayacaklardır (MEB, 1948: 314).

Öğrencilerin öğretmen olduklarında bu dersi nasıl okutacaklarına ilişkin açıklamalar programda “öğretim uygulamaları” başlığı altında yer almıştır. Bu uygulamalar öğrencileri Türk dili ve grameri okutabilecek bir yetkiye ulaştırmak amacıyla şu müfredat izlenerek yapılır:

a) Birinci ve ikinci sınıflarda ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıflarla ortaokul birinci sınıf okuma kitapları incelenirken bir taraftan da bunlarla paralel olarak yürüyen bir dil bilgisi dersi yapılarak kitapların söz varlığı, şekil bilgisi ve cümle bilgisi bölümleri üzerinde durulur.

b) Üçüncü ve dördüncü sınıflarda öğrenciler dil bilgisi ile beraber anlam bilgisi üzerinde alıştırmalar yaparlar. Ayrıca öğrenciler uygulamasını görecekları diğer dersler gibi dil bilgisi dersinin de planını yapmayı ve dersin öğretim yöntemlerini öğrenirler (MEB, 1948: 314).

Çağdaş bir “ana dili öğretimi” anlayışını yansıtan bu açıklamalara ortaokul birinci sınıf ders kitaplarıyla birlikte ilkokul dördüncü ve beşinci sınıf ders kitaplarının da inceleneceğinin ifade edilmesi ortaokulun ilkokuldan ayrı değil, tam aksine bir bütün olarak düşünülmesi gerektiği bilincini taşımaktadır.

Öğretim uygulamalarında yapılacak çalışmalar ise kitap incelemeleri, kompozisyon ve okuma alt başlıkları altında ele alınmıştır:

Kitap İncelemeleri: Programda kitap incelemeleri yaparken uyulacak ölçütlerin ayrıntılı olarak açıklanmasının sebebi, enstitüyü bitirecek öğrencilerin, her şeyden önce ellerindeki okuma ve dil bilgisi kitapları üzerinde inceleme yaparak onlar hakkında geniş bilgiye sahip olmalarının gerekliliğidir.

İlk ve ortaokullardaki bütün okuma kitapları ile dil bilgisi kitaplarının incelenmesi çalışmaları, uygulama derslerinde ders planları ve uygulama hazırlığı ile birlikte yapılır. Bunun için yapılacakların sırası şu şekildedir:

- a) Okuma kitaplarının içindeki parçalar- ilk ve ortaokul okuma kitaplarının hepsinden örnek alınarak- türlerine göre sınıflandırılır ve incelenir.
- b) Türlerine göre sınıflandırılan parçaların konu ve iç konuları belirlenir, açıklanacak kelime ve deyimler gözden geçirilerek, bilinmeyenler açıklanır. Okul kitaplarında yer alan metinlerin üzerinde gerekli olan düzeltmeler yapılır ve bu şekilde her türden bir veya birkaç parçanın öğretimi öğrenciye kavratılır.
- c) İncelenen parçaların yardımcı ve ana fikirleri sıralanır, parçanın anlamının kavranması için gereken başka çalışmalar yapılır. Bu çalışmalar sırasında özellikle, öğrenciye verilmesi gereken icat, tertip, birlik, üslup, tasvir ve benzeri bilgiler üzerinde durulur (MEB, 1948: 314).

Kompozisyon: Programda bu başlık altında ortaokul öğrencilerine verilecek sözlü ve yazılı ödevler hakkında enstitü öğrencilerinin nasıl bir uygulama yapacağı açıklanmıştır. Enstitü öğrencileri, kitap incelemeleri bölümünde değinilen özellikleri

ortaokul öğrencilerinin kompozisyon ödevlerinde de değerlendirmek için şu esaslara göre hazırlanır:

- a) İlk ve ortaokul müfredat programı incelenir,
- b) Kompozisyon kuralları, yazma öğretimi bilgileri, yazı türleri ve yazma ödevleri değerlendirilir,
- c) İlk ve ortaokulların kompozisyon derslerinde bir konunun planı, plan kuralları, plan şekilleri ve planların güncel konulara nasıl uygulanacağı ile ilgili çalışmalar yaptırılır,
- d) Ödevlerde karşılaşılabilecek yanlışların nasıl bulunacağı ve düzeltileceği gösterilir (MEB, 1948: 314).

Programda düzgün yazma becerisinin öğretmen adaylarında aranması gereken ilk vasıf olduğu hatırlatması yapılarak bu amaca ulaşmak için günlük ve hayati konularla ilgili yazma çalışmaları yapılmasının ve yazılı ödevler üzerinde yapılacak düzeltmelerin önemli olduğu ifade edilmiştir.

Okuma: Enstitü öğrencilerine ortaokul öğrencilerine okuma öğretimi yapabilecek düzeye gelmeleri için yaptırılacak uygulamaların esasları şunlardır:

İlk ve ortaokul müfredatının ilgili bölümleri incelenir.

Her okuma parçası inde geçen kelime ve deyimlerin açıklaması yapılır.

Öğretmen adaylarına öğrencilerinin yaş ve seviyelerine uygun okuma tekniği ve anlamı kavrama becerilerini kontrol edebilmeyi sağlayacak nitelikte ve uygulamalar yaptırılarak onlara bu konularda devamlı bir dikkat ve alışkanlık kazandırılır, bu bakımdan gerekli ve faydalı olabilecek sorular ve cevapları hazırlattırılır.

Kitap incelemeleri, kompozisyon ve okuma başlıklarıyla ele alınan öğretim yöntemlerine dair açıklamaların yanı sıra programda enstitü öğrencilerinin yapmaları gerekli diğer çalışmalar, “notlar” bölümünde ele alınmıştır. Buna göre, Türk Dili öğretimi ders planlarının nasıl, ne ölçüde yapıp uygulanacağı enstitülerin meslek dersi öğretmenleriyle birlikte planlanacaktır.

Türkçeyi doğru yazmak, okumak ve konuşmak, Türk Dili imlâsında ve fonetiğinde birliği sağlamak için başvurulacak kaynak Türk Dil Kurumunun yayımladığı Türkçe Sözlük’tür.

Enstitü öğrencilerinin ortaokul öğrencilerine yalnız edebî eserleri değil, aynı zamanda hayati konuları tanıtan bir okuma ve öğrenme becerisi kazandırabilmeleri için gazete ve dergilerden özet çıkarması, çocuk ve gençlik edebiyatı üzerinde incelemeler yapması derslerin hem öğrenim hem de öğretim saatlerinde değer verilmesi gereken etkinliklerdir.

1948 Programında Meslek Dersleri

1. Eğitim Ruhbilimi
2. Öğretim Metodu
3. Öğretimde Ölçme Tekniği
4. Ruh Sağlığı
5. Eğitimbilim Tarihi
6. Çocukluk ve Gençlik Ruhbilim

1948 programında enstitüde okutulan meslek derslerinin çeşitliliği ve ders saatleri arttırılmış, programdaki ağırlığı %20'yi bulmuştur. Meslek derslerinin amaçları programda şu şekilde ifade edilmiştir:

“Öğretmen adaylarının, ileride çalışacakları okullara devam eden öğrencilerin ruh özelliklerini bilip kavrayacak, onların eğitiminde tesirli şekilde rol oynayacak, birtakım bilgi ve maharetleri kazanmaları için gereken elverişli zemin ve fırsatı hazırlayacak, eğitim ve öğretim problemlerine karşı devamlı bir ilgi duyacak ve bu alanda kendini gösteren yenilikleri takip edip benimseyecek birer eleman olarak yetişmelerini sağlamaktır.” (MEB, 1948: 314).

Enstitünün o güne kadarki tüm programlarında yer alan meslek derslerinin ilk kez bu programda amaçları ortaya konulmuş, dersin işlenişine yönelik esaslar açıklanmıştır. Buna göre,

1. Çeşitli adlar altında yer alan meslek dersleri, esasında yukarıda sıralanan amaçların gerçekleştirilmesine hizmet edecek bir bütün teşkil eder. Bunun için bu dersleri okutan öğretmenler devamlı bir iş birliği yaparak bu derslerin birbirini tamamlayıp pekiştirmesine çalışacaklardır.

2. Meslek derslerinin konuları, öğretmenlerden öğrencilere aktarılacak teorik bilgiler şeklinde işlenilmeyecektir. Bu konuları öğrenciler eski tecrübelerine, okul dışında yapacakları gözlem, araştırma ve deneyimlere, kişisel okumalara dayalı olarak ve enstitülerde kurulacak Psikoloji laboratuvar ve kliniklerinden yararlanarak kendileri işleyeceklerdir.

3. Meslek dersleri öğretmenleri, diğer ders ve uygulama öğretmenleriyle iş birliği içinde olacak, bu amaçla uygulama derslerine eğitim enstitülerinin her iki sınıfında önemli bir yer ayrılacaktır.

4. Meslek dersleri çalışmalarında yalnız uygulama okulu ile yetinilmeyerek çevredeki diğer okullardan da faydalanılacaktır.

5. Bütün derslerle ilgili uygulama çalışmaları enstitü idareleri tarafından düzenlenecektir.

6. Okul kitaplığı işlek hâle getirileceği gibi sınıflarda da kitaplıklar kurulacaktır. Bu derslerle ilgili kitap ve yazılar, öğretmen adaylarına tanıtılacaktır.

7. Meslek dersleri öğretmenleri, öğrencilere rasyonel bir şekilde okuma, çeşitli yollarla elde edilen bilgileri not alma ve gerektiğinde bunlardan faydalanma yollarını da öğreteceklerdir.

8. Enstitülerde zaman zaman meslek konuları üzerinde konferanslar ve söyleşiler düzenlenecek, meslekte çığır açmış, örnek alınabilecek yerli ve yabancı kişiler için toplantılar yapılacaktır (MEB, 1948: 314-315).

1948 yılında geçilen bu uygulamada Edebiyat, Dil Bilgisi ve Kompozisyon konuları “Türk Dili ve Edebiyatı” başlığı altında toplanmıştır. Ancak ortaokullarda tüm dersleri okutabilecek öğretmenleri yetiştirmek üzere kurulan bölümden mezun öğretmenlerin 5 saatle sınırlandırılmış bu dersin okullarda öğretimini üstlenmeleri programla belirlenen hedeflere ulaşılmasını zorlaştıracak bir durumdur.

Yapılan bu değişiklikle ilgili Bilgegil’in düşünceleri şu şekildedir:

“1946 yılından önceki mezunlar ilimleriyle, ahlâklarıyla, millî duygularının üstünlükleriyle, feragatleriyle, meslek aşklarıyla, öğretim usulüne ait hünleriyle, mahalli folklor, edebiyat, tarih-coğrafyaya dair araştırmalarıyla, konferansları, konserleri, temsilleriyle, vazife gördükleri yerlerdeki çeşitli içtimai teşekküllerdeki faaliyetleriyle, muhitin hürmetini kazanan birer şahsiyet oldukları hâlde toplu dersler bölümünden mezun gençler önce öğretmen ve öğrenci camiasının teşkil ettiği okul

çevresinde iyi karşılanmamışlardır. Her şeyden önce bunlara takılan adlar pejoratifdir: Jokey, aspirin öğretmen vs. Millî Eğitim Bakanlığı bu gençlere yüklediği vazifelerle onları çeşitli bakımlardan güç durumlara düşürmüş, neyse ki bu hatalı tatbikat uzun sürmemiş, yerini ihtisasa dayanan branş şubeleri olmasa bile yakın branşları birleştiren grup bölümlerine bırakmış, böylece edebiyat-fen bölümleri meydana gelmiştir. Toplu derslerin öğretmenleri de temayül ve kabiliyetlerine göre bu gruplardan birini seçmişlerdir.” (1997: 630).

Yukarıda açıklanmaya çalışılan gerekçelerle hayata geçirilen bu uygulama kısa süreli olmuştur. Toplu Dersler Şubesinden yetişen az sayıda öğretmenle açılması planlanan ortaokullar açılmış, ancak aynı okullarda Tek Dersler öğretmenleri birkaç saatlik mesailerine karşılık olarak Toplu Dersler öğretmeniyle aynı ücreti almışlar ve dolayısıyla az sayıda öğretmenle ülkenin ortaokul ihtiyacını ekonomik olarak karşılamak düşüncesi geçerliliğini kaybetmiştir. Bu yanlışlığın anlaşılması neticesinde toplu dersler ikiye bölünerek, Resim, Müzik ve Beden Eğitimi gibi okullarda ders saati az olan dalları “ek branş” olarak alıp yetişecek öğretmen yetiştirme yoluna gidilmiştir (MEB, 1949: 25).

4.3.9. 1949 Tarihli Edebiyat Bölümü Programı

1949 yılında toplanan IV. Millî Eğitim Şûrasında alınan karar gereğince Toplu Dersler Bölümü kaldırılmış, derslerin tekrar bilim dallarına göre parçalanması uygun görülmeyle ancak adayların ikinci bir branş için de ve şahsi çalışmalarına daha fazla imkan vererek iyi yetişmelerini mümkün kılmak üzere eğitim enstitüleri öğretimi, Fen ve Edebiyat adlarıyla iki bölüme ayrılmıştır. Ayrı bir şube olan Yabancı Dil şubesiyle birlikte enstitü üç bölüm hâlinde ve iki yıllık bir öğretim süresi üzerine yapılandırılmıştır. Ayrıca, bu programla birlikte ileri kültür memleketlerinde olduğu gibi eğiten, ruhu canlandıran ve dolayısıyla işi ve hayatı sevdiren Resim, Müzik ve Beden Eğitimi derslerinden seçilebilecek birer “ek branş” tüm bölümlerde uygulamaya konulmuştur (MEB, 1949: 133-135).

1949 tarihli IV. Millî Eğitim Şûrasında alınan bu karara göre hazırlanan Edebiyat Bölümü ders dağıtım çizelgesi Tablo-39.’da gösterilmektedir (MEB, 1949: 8):

Tablo-39. 1949 Yılı Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü Programı

Dersler	I. Sınıf	II. Sınıf
Türk Dili ve Edebiyatı	6	6
Tarih	5	5
Coğrafya	5	5
Yurt Bilgisi	2	1
Devrim Tarihi	-	2
Genel Öğretim Metodu	2	2
Eğitim Ruhbilimi	1	1
Ruh Sağlığı Bilgisi	-	1
Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi	1	-
İkinci Branş Dersi	6	6
Seminer	4	2
Toplam	32	31

Bu program yalnızca bir ders çizelgesi şeklinde hazırlanmıştır. Derslerin amaçları ve içeriği hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Derslerle ilgili açıklamalar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan “Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu Teşkilâtı Hakkında Proje” adlı metinde yer almaktadır. Buna göre 1 ve 2. Sınıflarda haftada 6 saat ayrılan Türk Dili ve Edebiyatı dersinde edebiyatımızın Tanzimat’tan zamanımıza kadar olan eserleriyle, dünya edebiyatından seçilecek klasik eserler okutulacağı ve öğrencilerin aşağıdaki konularda inceleme yolu ile bilgi edinecekleri ifade edilmektedir (MEB, 1949: 19):

- 1- Gözlem, ana fikir, yardımcı fikir, plan gibi anlatımla ilgili konuların açıklanması,

- 2- Yalınlık, ahenk, akıcılık, tabiiilik gibi üslûp özellikleriyle kelimeye ait olan sanatlar (Öğrencilerin bu çalışmalarla çeşitli yazarların anlatım özelliklerini sezecek ve bunları bir ortaokul sınıfında öğrencilerine buldurtabilecek kadar yetki kazanmaları gerekmektedir.),
- 3- Hikâye etme, tasvir, portre, karakter, disertasyon, edebî tahlil, mektup, konuşma gibi kompozisyon türleri, bunların özellikleri ve yazılışlarında dikkat edilmesi gereken esaslar,
- 4- Roman, hikâye, tiyatro, makale, sohbet, fıkra, mektup, nutuk, hâtıra, seyahat... gibi edebî türler, bunların özellikleri ve yazılışlarında dikkat edilmesi gereken esaslar,
- 5- Manzum yazılmış edebî türlere ait örnekler, başlıca hece vezni şekilleri, kafiye,
- 6- Türk edebiyatının Tanzimat'tan sonraki başlıca devirleri ve bu devirlerin önemli yazarları hakkında metinler yardımı ile bilgi edinilmesi,
- 7- Klâsik eserlerin okunması sırasında başlıca edebî meslekler hakkında incelemelere yer verilmesi.

Edebiyat derslerine yönelik bu açıklamalardan sonra Dil Bilgisi ile Kompozisyon ve Konuşma Çalışmaları ayrı başlıklar olarak değerlendirilmiştir. Dil Bilgisi başlığı altında ortaokul öğretim programındaki dil bilgisi konularının seçilecek metinler üzerinde incelemeler yapılması şeklinde işlenmesine önem verileceği belirtilmiş; Kompozisyon ve Konuşma Çalışmaları başlığı altında da öğretmen adaylarının metinler üzerinde edindikleri bilgileri yazma sırasında uygulamaya alışmaları ve düzgün bir ifade yeteneğine sahip olmaları amacıyla kompozisyon ödevleri yazacakları ve çeşitli konferanslar, tartışmalar hazırlayacakları ifade edilmiştir. Açıklamalarda Kompozisyon ayrı bir konu başlığı olarak yer almasına rağmen, konuyla ilgili kavramların çoğu Edebiyat başlığı altında değerlendirilmiştir.

Edebiyat dersi, bölümün adı Edebiyat olarak değişmekle birlikte Toplu Dersler Şubesi için hazırlanan programda görüldüğü gibi alana ait tek derstir. Önceki programda 5 ders saati ayrılan dersin süresi bu programda 6 saat olmuştur.

Bu programla birlikte Edebiyat bölümü Türkçe ve daha çok da Sosyal Bilgiler bölümlerinin işlevini yüklenmiştir.

Programda pek çok meslek dersine yer verildiği görülmektedir. 1949 tarihli ders dağıtım çizelgesinde yer alan meslek dersleri; Eğitim Ruhbilimi, Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi, Ruh Sağlığı Bilgisi, Genel Öğretim Metodu 'dur. Ancak ayrı bir "Özel Öğretim Yöntemi ve Uygulama" dersinin bulunmaması önemli bir eksikliklerdir.

1949'dan itibaren genel kültür dersi olarak sadece "İnkılâp Tarihi" kalmış, diğerleri programdan kaldırılmıştır. 1948 ve 1949 programlarında Yabancı Dil dersinin bulunmaması ise önemli bir eksiklik olmuştur.

Ortaokullardaki öğretmen gereksinmesi dikkate alınarak 1948'de ilk kez Edebiyat Bölümüne de konulan "İkinci Branş" 1955'te kaldırılmıştır. Bu program 1957 yılında çıkarılan programla geçerliğini kaybetmiştir.

4.3.10. Öğretim Kadrosu

Bölümün Konya'da açıldığı 1926-27 öğretim yılında kadrosunda 5 öğretmeni ve 1 müdürü bulunmaktadır. Okulun ilk müdürü Ali Rıza Bey'dir. Dr. Halil Fikret (Kanad), Pedagoji; Sadettin Nüzhet (Ergun), Edebiyat; Sait Nazif Bey, Fransızca; Abdülkadir Bey, Arapça ve Farsça; Kemal Asım Bey, Elishleri hocasıdır. Bunlardan Sadettin Nüzhet (Ergun) ve Abdülkadir Bey, okul nakledildiğinde Ankara'ya gelmemiş, onların yerine İ. Hikmet Ertaylan (Edebiyat, Prof.), Abdülsamet Bey, Cevdet Nasuhi Bey atanmıştır (Altunya, 2006: 361).

1929 yılında okulun öğretim kadrosunu kurmak ve ileride bir üniversite hâline dönüştürülebilecek şekilde teşkilatlanmasını sağlamak üzere Darülfünun müderrislerinden İsmail Hakkı (Baltacıoğlu) Ankara'ya davet edilerek okul müdürlüğüne getirilmiştir. Ankara'ya nakledilen bölümün ilk öğretmenleri arasında ise İbrahim Necmi Dilmen, Ahmet Hamdi Tanpınar (Prof.), Tahsin Banguoğlu (Prof.) gibi

tanınmış hocalar yer almaktadır. Dilmen ve daha sonraları atanan Agâh Sırrı Levend, Türk Dil Kurumu yöneticilerindendir.

1933 Üniversite Reformundan sonra Ahmet Hamdi Tanpınar ve İsmail Hikmet Ertaylan İstanbul Üniversitesine geçmişler, onların yerini Mustafa Nihat Özön, Ahmet Kutsi Tecer gibi yazarlık ve öğretmenlikte deneyimli ünlüler almıştır. Özön, 1934-61 arasında aralıksız 28 yıl çalışarak bölüme damgasını vurmuştur. 1940'lı yılların ortalarında bölümün kadrosunda Özön ve Levend'in yanı sıra Ali Ulvi Elöve, Namdar Rahmi Karatay, Ahter Onan, Suut Kemal Yetkin (Prof.) gibi çoğu alanında tanınmış ve önemli eserler vermiş öğretmenler görülmektedir (Altunya, 2006: 361). Bu seçkin öğretmen kadrosundaki öğretmenlerin hepsi o tarihte eğitimci, bilim adamı ve sanatçı olarak sahalarında zirveye ulaşmış kişiler veya parlak bir gelecek vaat eden yetenekli gençlerdir. Mustafa Kemal Atatürk, okulun her şeyiyle olduğu gibi öğretim kadrosuyla da yakından ilgilenerek, en iyi eğitimcilerin mümkün olduğu kadar burada görevlendirilmesini istemiştir (Öztürk, 2007: 205-207).

Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe / Edebiyat Bölümlerinin öğretmen kaynağını, Yüksek Öğretmen Okulu ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ile yurt içinde ve yurt dışında farklı alanlarda yüksek öğretim kurumlarını bitirip öğretmenlik deneyimi kazanmış kişiler oluşturmaktadır. Bunun dışında az da olsa yüksek lisans ve doktora diplomalı öğretmenler de bölümde görev yapmıştır.

Aşağıdaki tabloda 1950 yılına kadar Türkçe / Edebiyat Bölümünde görev yapmış öğretim elemanlarının isimleri, öğrenimleri ve hangi dersleri yürüttükleri gösterilmiştir:

Tablo-40. Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe / Edebiyat Bölümü Öğretim Elemanları

Adı ve Soyadı	Öğrenimi	Branşı	Çalıştığı Yıllar
Sadettin Nüzhet Ergun	İÜEF	Edebiyat	1927
Zeki Hakkı Bey	?	Hıfzıssıhha	1927-?
Abdülkadir Bey	?	Arapça, Farsça	1927

Sait Nazif Bey	?	Fransızca	1927-?
Kemal Asım Bey	?	Resim	1927-?
Dr. Halil Fikred Kanad Bey	Almanya	Pedagoji	1926-1936 1939-1956
İsmail Hikmet Ertaylan (Prof.)	Mülkiye Mektebi	Edebiyat	1927-1933
Nurullah Ataç	Cenevre	Türkçe, Fransızca	1928-30/1939-1941
İbrahim Necmi Dilmen	Hukuk Mektebi	Edebiyat, Dil Bilgisi	1932-1933
Ahmet Hamdi Tanpınar (Prof.)	YÖÖ	Edebiyat	1930-1933
Mustafa Nihat Özön	İÜEF	Edebiyat, Edebiyat Tarihi	1934-1961
Tahsin Banguoğlu (Prof. Dr.)	İÜEF/ Almanya	Edebiyat, Dil Bilgisi	1930-33
Cemal Köprülü	Alman Filolojisi	Batı Edebiyatı	1930-46
Ferit Kam	Hukuk Mektebi	Edebiyat	1944
Ali Ulvi Elöve	Selanik İdadisi	Dil Bilgisi	1939-48
Namdar Rahmi Karatay	Yurt Dışı	Edebiyat	1942-50
Ahmet Kutsi Tecer	YÖÖ/ Fransa	Edebiyat, Halk Edebiyatı	1935-45
Halil Vedat Fıratlı	İÜEF	Edebiyat	1930-34
Suut Kemal Yetkin (Prof.)	Fransa	Edebiyat	1940-50
Agâh Sırrı Levend	İÜEF	Edebiyat	1940-50
Ahter Onan	İÜEF	Edebiyat	1945-60

4.3.11. Öğrenci Kayıt ve Kabul Şartları

1926 yılında yayımlanan geçici talimatnameye göre, Orta Muallim Mektebine girecek öğrencilerin, liselerle asgari dört yıllık ilk muallim mekteplerinden en az iyi derecede mezun olup Türkçeden yapılacak sınavda başarı göstermesi gerekmektedir. İlk muallim mektepleri mezunlarının en az iki yıl başarıyla öğretmenlik yapmış olması, adayların otuz yaşını geçmemiş, bekâr ve erkek olması, öğretmenlik yapmaya engel olacak bedenî özür ve bulaşıcı hastalık sahibi olmaması aranan diğer şartlardandır.

Adaylar, ayrıca mecburi hizmetlerini yapacaklarına dair bir “kefaletname” vermek zorundadır (Öztürk, 2007: 207).

Sözü edilen şartların bir kısmı 1927’de değişmiştir. Adayların lise, en az dört yıllık ilköğretmen okulu mezunu ya da mezun hukukuna sahip olmaları aranan şartlardır. Yine, adayların bir yıl ilkokul öğretmenliği yapmaları yeterli görülmüş ve okulun açılış yılı olan 1926 tarihinde adaylarda aranan “erkek” olma şartı kaldırılmıştır (Altunya, 2006: 182).

1928-29 öğretim yılında yapılan köklü değişiklik okulun öğrenci kabul şartlarında da yeni düzenlemeleri gerekli kılmıştır. 1928 yılında, okulun lise mezunlarından çok ilköğretmen okulu mezunlarından rağbet görmesi ve istenen nitelikte öğrenci bulunmasının zorlaşması gerekçesiyle ve öğretmen okulu mezunlarının enstitü öğrenimine temel oluşturacak bir eğitim almaları amacıyla hazırlık (ihzârî) sınıfları açılmıştır. Okulun bu tarihe kadar iki yıl olan öğretim süresi 1928-29 öğretim yılından 1934-1935 öğretim yılına kadar iki yılı “ihzârî”, bir buçuk yılı da “meslekî” olmak üzere üç buçuk yıl olarak devam etmiş ve açılan bu hazırlık sınıflarına ilköğretmen okulu mezunları yanında, bu okulların ara sınıflarından da öğrenci kabul edilmiştir (Altunya, 2006: 182).

Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsünün bu adı alıp 1) Riyaziye 2) Tabiiyat 3) Edebiyat 4) Tarih-Coğrafya ve 5) Pedagoji şubeleri açıldıktan sonraki ilk müfredat programı 1931 yılında yayımlanmıştır. Bu programa göre, ihzarî sınıflarda verilen öğretimin gayesi, öğrencilere 2 yıl içerisinde lise derecesinde genel bir kültür vermek ve onları meslekî sınıflardaki yüksek öğretimi izleyebilecek bir seviyeye çıkarmaktır. İhzarî sınıflarını tamamlayan öğrenciler, “Fen ve “Edebiyat” kısımlarının hangilerini bitirmişlerse, bu kısma göre, meslekî sınıflardan birini seçme hakkını elde etmişlerdir. Okulun “ihzari sınıflarına ilk muallim mektebi mezunları müsabaka ile” kabul edilmektedir. Adayların müsabaka imtihanları ağustosun ilk haftası içinde her yerde aynı günde yapılır. Lise mezunları ise okula sınavsız alınmaktadır (MV, 1931: 3).

1932-33 öğretim yılında okulun yapısı daha da genişletilmiş, öğretim süreleri üçer yıl olan Resim-İş, Beden Eğitimi şubeleri açılmıştır. Bu tarihte müfredat

programları yeniden düzenlenmiş, öğretim süresi hazırlık sınıfları dâhil dört yıla çıkarılmıştır. Öğretmen okullarının 6 yıla çıkarılması üzerine 1934-1935 öğretim yılında hazırlık sınıfları kaldırılarak lise mezunları ile 6 yıllık öğretmen okulu mezunları müsabaka imtihanları ile doğrudan meslek kısmına alınmaya başlamıştır. Hazırlık sınıflarının kaldırılması sonucu Edebiyat, Tarih-Coğrafya, Matematik, Fizik-Kimya bölümlerinin öğretim süreleri 2 yıla düşmüş, daha ileriki yıllarda 2 ile 4 yıl arasında değişikliklere uğramıştır (Altunya, 1981: 10; Duman, 1991: 55-56).

1941-44 yıllarında enstitü programlarında yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemelerden ilki 1941 yılında yayımlanan Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü Müfredat Programı'dır. Bu programa göre enstitüde ilk öğretmen okulu ve lise mezunları iki yıllık meslekî eğitimle yetiştirilmektedir.

1939 yılında I. Maarif Şûrası'nda görüşülen Gazi Terbiye Enstitüsü Talebe Kabulü ve İmtihan Talimatnamesi ile 1943 yılında yayımlanan Talimatnameye göre okulun bütün şubelerine yatılı ve yatısız, kız ve erkek öğrenci seçme sınavı ile alınmaktadır. Öğrencilerle ilgili kayıt ve kabul esasları ile ilgili Talimatnamenin getirdiği hükümler ise şunlardır:

- a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak, (Yabancı uyruklu öğrenciler, Maarif Vekâletinin izniyle kabul edilir.)
- b) İlköğretmen Okulu mezunu veya olgunluk diploması almış lise mezunu olmak,
- c) Yatılı okuyacak öğrenciler için 25, gündüz devam edecekler için 30 yaşını geçmemiş olmak,
- d) Sağlam ve sıhhatli olmak (pepelik, kekemelik, körlük, şaşılık, tam sağırılık, verem gibi bulaşıcı ve öğretmenliğine engel teşkil edecek organik ve ruhsal bir rahatsızlığı bulunmamak),
- e) Seçme sınavında başarı göstermek. (MV, 1943: 7).

Seçme sınavlarına girebilmek için bu şartları taşıyan adayların mezun oldukları okulu, girmek istedikleri şubeyi ve açık adres bilgilerini belirten bir dilekçeyle Enstitü

Müdürlüğüne ya da Müdürlüğün belirleyip ilan edeceği bir makama başvurmaları ve dilekçelerine aşağıdaki belgeleri eklemeleri gerekmektedir:

- a- Lise bitirme ve olgunluk veya öğretmen okulu mezuniyet belgelerinin tasdikli örneği,
- b- Nüfus cüzdanının tasdikli örneği,
- c- Öğrenimine ara vermiş olanlardan meşguliyet belgesi ya da yetkili kurumdan alınacak iyi hâl kağıdı
- d- Sağlık kurumlarından alınmış örneğine uygun sağlık fişi,
- e- Öğrenimine gündüz devam etmek isteyen öğretmen okulu mezunları için ilköğretimde mecburi hizmetlerini bitirmiş olduklarına ve böyle bir yükümlülükleri bulunmadığına dair Maarif Müdürlüklerinden alınmış belge,
- f- Öğrenimine gündüz devam etmek isteyenler için okula devam ettikleri sürece dışarıda başka bir işle meşgul olmayacaklarına dair okul idaresine hitaben bir beyanname
- g- Örneğine uygun kayıt beyannamesi,
- h- 6 adet vesikalık fotoğraf. (MV, 1943: 29).

Talimatnamedeki seçme sınavı ile ilgili hükümlere göre başvuruda bulunan öğrenciler seçme sınavına girer. Seçme imtihanları okul yönetimince saptanan komisyonlar tarafından ve bu komisyonların kararlaştıracakları şekle göre yazılı ya sözlü ya da hem yazılı hem sözlü olarak ekim ayının ilk haftası içinde okulda yapılır ve notlar onluk sisteme göre verilir. Türkçe-Edebiyat şubesine girmek için yapılan seçme sınavlarında ise öğrencilerde çağdaş bir metni açıklama becerisi ile lise ve öğretmen okulu ölçüsünde Edebiyat Tarihi ve Kompozisyon bilgisi aranmaktadır (MV, 1943: 9).

1946 yılında göreve başlayan Millî Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer, daha bakan olmadan sayıları artan ortaokulların Resim, Müzik, Beden Eğitimi ve Yabancı Diller dışındaki tüm derslerini okutacak; gelecekte ortaokulların katılmasıyla oluşacak sekiz yıllık ilköğretim okullarına tek tip “sınıf öğretmeni” yetiştirmek amacıyla yeni tip bir “Eğitim Enstitüsü” kurmayı tasarlamış ancak bunun yerine enstitünün Türkçe, Tarih-Coğrafya, Matematik ve Fen bölümlerini kapatarak “Toplu Dersler” bölümü açmıştır

(Altunya, 2006: 38). Okulun bu yeni yapısı gereği 21.1.1947 tarihinde Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği çıkarılmış ve yapılan değişiklikler ifade edilmiştir.

Bu Yönetmelikte okulun kayıt ve kabul şartları ile seçme sınavlarında daha önce belirlenen şartlarında öğrenimine ara vermiş adayların askerlikle ilişkisi olmadığını belgelendirmeleri ile evli veya dul bayanlarla, evli erkeklerin yatılı öğrenci olamayacakları hususu dışında herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. Ancak yapılacak seçme sınavları için Toplu Dersler şubesi için bir açıklama yapılmazken Resim-İş, Müzik, Beden Eğitimi ve Yabancı Dil şubeleri için belirlenen özel şartlar ifade edilmiştir (MEB, 1947: 174).

1949 yılında IV. Millî Eğitim Şûrası kararıyla enstitüde yeniden birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Bu tarihte Fen, Edebiyat ve Yabancı Dil şubelerinden oluşan okulun öğrenci seçimi her üç bölüme girecek adaylar için öncelikle bir kompozisyon sınavıyla yapılmıştır. Ayrıca Fen ve Edebiyat bölümlerinin özelliğine göre öğrenciler bir sözlü denemeye tabi tutulmaktadır. Yabancı Diller bölümüne girmek isteyen öğrenciler ise girmek istedikleri şubenin dilinden yazılı ve sözlü bir sınav geçirirler. Bunun yanı sıra her üç şubeye girmek isteyen öğrenciler seçmiş oldukları ikinci branş dersine (Resim-İş, Müzik, Beden Eğitimi) karşı yetenekleri bakımından da bir sınava tabi tutulurlar (MEB, 1949: 136).

Türkçe/Edebiyat bölümlerine öğrenci olma kuralları, okulun diğer bölümlerine göre önemli bir farklılık göstermemektedir. Bu bölümler de diğerleri gibi Lise, İlköğretmen Okulu ve 1948 tarihinden itibaren Köy Enstitüsü çıkışlılardan öğrenci almıştır. Ancak, Altunya'ya göre Türkçe ve Edebiyat bölümlerinin en önemli öğrenci kaynağı ilköğretmen okulları ve Köy Enstitüleri olmuştur. Bunun nedeni Türkçe bölümünün, öğrencilerden yığma bilgi yerine okuma ve yazma becerisi istemesi, bu nitelikteki öğrencilerin de daha çok ilköğretmen okulları ile Köy Enstitülerinden gelmesidir (2006: 357).

4.3.12. Ders Geçme ve Mezuniyet Şartları:

1931 programına göre meslekî kısımların bir buçuk yıllık öğretim süresi, üç döneme ayrılmaktadır. Birinci dönem, ekimde başlayıp şubat başında sona ermekte, ikinci dönem 15 Şubat'ta başlayıp mayıs ayı sonunda bitmektedir. Öğrenciler birinci ve ikinci dönemin sonunda her dersten yazılı ve sözlü bir sınav geçirerek bunlarda başarılı olduklarına dair öğretmenlerinden birer belge almak zorundadır. Birinci dönemin sonunda öğretmenlerinden başarı belgesi almamış olan öğrenciler de ikinci döneme geçebilmekte ancak bu durumda ikinci dönem sonunda iki dönemlik belge almaları gerekmektedir. Bu belgeleri almamış olan öğrenciler, sınıfta kalmış sayılarak sonraki yıl tekrar birinci dönemden öğrenimine başlamaktadır. Öğrenciler aynı sınıfta iki yıl üst üste kalırlarsa okuldan ihraç edilmektedir (MV, 1931: 6).

Meslekî sınıflarda okuyan öğrenciler üçüncü dönem sonunda mezuniyet sınavına girmektedir. Mezuniyet sınavına girebilmek için öğrencilerin birinci ve ikinci dönemin sonunda aldıkları sınav başarı belgelerini göstermeleri zorunludur. Sınavlarda notlar; 5 pekiyi, 4 iyi, 3 orta, 2 zayıf, 1 fena şeklinde ifade edilmektedir. Öğrencilerin, bir dersin sınavında başarılı kabul edilebilmeleri için en az 3 not almaları gerekmektedir. Bütün şubelerin öğrencileri ilk önce yabancı dilden sınava girmekte daha sonra her şubenin öğrencisi, kendileri için belirlenmiş esaslar dahilinde, branş derslerinin sınavına girmektedir (MV, 1931: 6-7).

Bitirme sınavlarına girecek olan her öğrenci, üçüncü dönem içerisinde bir “iş, travay” hazırlayacaktır. Bu işin konusu her zümre için öğretmenler meclisinin onayladığı on-on beş konudan biri olmak zorundadır. Öğrenci bu konulardan birini seçmekte serbest olacak ve hazırlanan “iş” o dersin öğretmeni tarafından incelenecektir. Bu yazılı “iş”lerin incelenmesinde öğrencinin ele aldığı konuyu doğru bir şekilde değerlendirmiş, konusu ile ilgili düşünce ve görüşlerini açık bir şekilde anlatabilmiş olmasına dikkat edilerek not bu esasa göre verilecektir (MV, 1931: 7). Öğrenciler, “iş”lerinde ileri sürdükleri tezi zaman zaman Talim Terbiye Dairesi ve Maarif Vekâleti temsilcilerinin de bulunduğu bir jürinin önünde savunmuşlardır (Öztürk, 2007: 210).

Mezuniyet sınavları, kış döneminin ardından ve bir ay zarfında gerçekleştirilmektedir. Programa göre Edebiyat şubesinin öğrencilerinin mezun olabilmeleri için öncelikle her dersin sınavını başarıyla geçmiş olmaları gerekmektedir.

Bunun yanı sıra Edebiyat şubesi öğrencilerinin doğru, güzel bir ifade ile yazma becerisine sahip olup olmadığına dikkat edilecektir. Bunun için bu şube öğrencilerinin öğrenimlerinin üç dönemi süresince hazırladıkları yazılardan ikisini sınav komisyonuna sunması gerekmektedir. Bu yazılar bir tasvir, bir hikâye, bir şiir olabileceği gibi edebî bir eserin ve ya bir devrin incelemesi, iki yazar ya da eserin karşılaştırması da olabilecektir (MV, 1931: 7-8).

Mezuniyet sınavını başarıyla geçmiş olan öğrenciler ders yılı sonuna kadar Vekâletin gösterdiği okullarda stajyer olarak çalışmakta ve diplomalarını ancak stajlarını başarıyla tamamladıktan sonra alabilmektedir. Mezuniyet imtihanlarında yalnızca bir dersten başarısız olan öğrenciler bütünlemeye kalmış sayılarak stajyer olarak tayin edilebilmektedir. Ancak, bu öğrencilerin mezun olabilmeleri için staj süresinin sonunda bütünlemeye kalmış oldukları dersin sınavında başarılı olmaları gerekmektedir. Mezuniyet sınavlarında iki ve daha fazla dersten başarısız olan öğrenciler sınıfta kalmış sayılarak okulla ilgileri kesilmektedir. Bu öğrenciler bir sonraki yıl içinde diğer öğrencilerle birlikte iki defa kaldıkları derslerden sınava girebilmekte ve bekledikleri bu bir yıl içinde ilkokul öğretmeni olarak istihdam edilmektedir (MV, 1931: 8-9).

1941 programında öğrencilerin mezuniyet sınavına girebilmek için bir “deneme” hazırlama zorunluluğu bulunduğu bilgisi dışında ders ve sınıf geçme şartları ile ilgili programda başka hiçbir hususa yer verilmemiştir (MV, 1941: 6).

1943 yılında yayımlanan Talimatnamede ise bu konuda daha geniş açıklamalara rastlanmaktadır. Talimatnameye göre enstitünün Türkçe, Tarih-Coğrafya, Eğitim, Matematik, Yabancı diller şubelerinin öğretim süresi iki yıl; Fiziki ve Tabii Bilimler, Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik şubelerinin üç yıldır. Ders yılına ekim ayının ikinci haftası başlanıp ocak ayının sonunda 20 günlük bir dinlenme tatili verilir. Dersler mayıs ayının son haftası içinde sona erer. Haziran ayı başında ise sınavlar başlar ve sınav sonuçları bir ay içinde belli olur. Dersle ilgili yapılacak sınavlarda tam puan 10’dur ve bir dersten başarılı sayılabilmeleri için öğrencilerin en az 5 almaları gerekmektedir. Yapılan sınavlara girebilmek için ise okula düzenli olarak devam etme zorunluluğu bulunmaktadır. Bir hastalık ve engel yüzünden derslerine devam edemeyen öğrenci

durumu okul yönetimi tarafından kabul edildiğinde ve devamsızlığı ders yılı içindeki devam şartının üçte birini geçmediğinde sınavlara alınabilmektedir.

Söz konusu Talimatnameye göre her öğretmen kış dönemi sonunda verdiği notları okul yönetimine bildirir. Bu not öğretmenin ders saatleri içerisinde yapacağı sözlü, yazılı sınav ve uygulamalarının sonucunda öğrencinin bilgisi ve çalışmaları hakkında vardığı değerlendirmelere göre belirlenir. Sınıf geçme sınavlarında üçten fazla derste başarı gösteremeyen öğrenciler sınıfta kalır.

Mezuniyet sınavları öğrencinin okuldaki öğrenimi süresince sorumlu olduğu ders ve konulardan yapılmaktadır. Bu sınavın amacı son sınıf öğrencilerinin o güne değin edindikleri genel ve mesleki bilgilerle bu bilgileri uygulamak konusundaki becerilerini değerlendirip öğretmenlik yetilerini belirlemektir. Mezuniyet sınavına kabul edilebilmek için öğrencinin mevcut ortaokullarda ders vermesi suretiyle yapılacak ders uygulama sınavında başarı göstermesi gerekmektedir (MV, 1943: 28-30).

Enstitünün öğretim ve tatil zamanlarını, öğrenci disiplin işlerini, sınavlar ve notlarını da belirleyen yönetmelik, Türkçe-Edebiyat, Tarih-Coğrafya ve Eğitim Bölümleri son sınıf öğrencilerine son sömestirde seminer çalışmaları yapma zorunluluğu getirmiş ve bu konuyla ilgili şu hükümleri belirlemiştir:

- a) Seminerler bir dönem sürer.
- b) Son dönem öğrencisi mensup olduğu şubenin seminerlerinden birine yazılır.
- c) Öğrencinin yazıldığı seminere devamı zorunludur. Seminerlere idarece kabul edilmiş bir mazerete dayanmaksızın gelmeyen öğrenci, o gün okula gelmemiş sayılır.
- d) Bir dönem içinde yapılacak seminerlerin ve bu seminerleri idare edecek öğretmenlerin isimleri, müdürün başkanlığında ve ders yılı başında toplanacak olan seminer şubeleri öğretmenleri toplantısında kararlaştırılır ve bu karar öğrenciye duyurulur.
- e) Semineri yönetecek öğretmen, öğrenciye üzerinde çalışacağı konu ve kaynakları bildirir.
- f) Ortak hazırlamaları için iki öğrenciye bir konu verilebilir.
- g) Ödevini hazırlayan öğrenci bunu öğretmene makine ile yazılmış olarak verir.

- ğ) Öğretmen, seminer toplantısında konuşulacak konuyu önceden saptar ve bir önceki toplantıda öğrenciye bildirir. Öğrenci bu toplantıda yaptığı araştırma hakkında sözlü açıklamalarda bulunur.
- h) Öğretmen dönem sonunda okul yönetimine danışmanlık ettiği seminerin çalışmalarını gösteren bir rapor sunar. Ayrıca bu rapora öğrenci hakkındaki kanaatlerini de ilave eder.
- ı) Seminerde başarı gösterenlere öğretmenin ve müdürün imzaladıkları bir belge verilir. Belge alamayan öğrenci mezuniyet sınavlarına kabul edilmez ve yatısızlığa çıkarılır (MV, 1943: 34-35).

Talim ve Terbiye Heyeti'nin 11.11.1944 tarihli kararı gereği yeniden düzenlenen Gazi Eğitim Enstitüsü Müfredat Programında öğrenci kayıt, kabul, seçme ve mezuniyet sınavları gibi konularda bir açıklama yer almamaktadır. Bununla birlikte bu programla ders çizelgesine eklenen “Ortaokul Ders Kitapları Üzerinde Çalışmalar” dersinde yapılacak çalışmaların son sınıfta tamamlanması gerektiği yönündeki açıklama mezuniyet şartlarından biri olarak değerlendirilebilir (MV, 1944).

1946 yılında göreve başlayan Millî Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer, daha bakan olmadan sayıları artan ortaokulların Resim, Müzik, Beden Eğitimi ve Yabancı Diller dışındaki tüm derslerini okutacak; gelecekte ortaokulların katılmasıyla oluşacak sekiz yıllık ilköğretim okullarına tek tip “sınıf öğretmeni” yetiştirmek amacıyla yeni tip bir “Eğitim Enstitüsü” kurmayı tasarlamış ancak bunun yerine Enstitünün Türkçe, Tarih-Coğrafya, Matematik ve Fen bölümlerini kapatarak “Toplu Dersler” bölümü açmıştır (Altunya, 2006: 38). Okulun bu yeni yapısı gereği 21.1.1947 tarihinde Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği çıkarılmış ve yapılan değişiklikler ifade edilmiştir.

Bu yönetmelikte sınıf geçme hususunda yapılan değişiklikler ile ilgili geniş açıklamalara yer verilmiştir. Buna göre, her öğretmen, okuttuğu derse ait bilgi ünitelerinden o dönem içinde öğrencilerin yapmaya mecbur olduğu ders uygulaması, laboratuvar, seminer ve pratik çalışma konularını ayırarak dönem başında öğrencilerine bildirmek zorundadır. Öğrenciler, bu alanlardaki şahsi çalışmalarını gösteren bir dosya tutarak öğretmenlerinin denetiminde yaptıkları ödevleri dosyalarına geçirir ve ilgili öğretmene imzalatır. Öğretmenler her dönem sonunda bu dosyaları esas alarak

verdikleri notları şube veya grup başı aracılığıyla enstitü yönetimine iletirler (MEB, 1947: 174).

Öğrenciler ayrıca haziran ayında o yıl okudukları bütün derslerden, bilgi ve bilginin öğretimi konusundaki uygulamalar bakımından sözlü, yazılı veya uygulamalı bir sınava tabi olurlar. Öğrencilerin sınıf geçebilmeleri için bu sınavdan en az 5 not almış ve yukarıda sözü geçen dönem sınav notları ile bu not toplamının en az 15'i bulması gerekir. Sınıf geçme sınavlarında 4'ten fazla derste başarı gösteremeyenler sınıfta kalır. Bu sınavı başarıyla geçenlerin mezun olabilmeleri için Türkçe Kompozisyonundan ve öğretmenlik derslerinin herhangi birinden yapılacak yazılı sınavda da ez 6'şar not alması gerektiği Yönetmelikte ayrıca belirtilmiştir. Bununla birlikte mezuniyet sınavına kabul edilebilmek için öğrencinin ders uygulama sınavında da başarı göstermesi gerekmektedir. Ders uygulama sınavı öğrencinin mevcut ortaokullarda ders vermesi suretiyle yapılır (MEB, 1947: 28-176-178). Toplu Dersler Şubesinde “deneme” hazırlama zorunluluğu şube veya öğretmenler meclisinin kararına bırakılmıştır.

Açıldığı tarihte sadece 16 olan okuldaki öğrenci sayısı 1929-30 öğretim yılında 150'yi geçmiş, 1930-31'de ise 300'ü bulmuştur. Öğrenci miktarındaki bu artışa paralel olarak okuldan mezun olanların sayısı da artmış, 1927 yılında sadece 15 olan bu sayı 1937'de 165'e ulaşmıştır (Öztürk, 2007: 209). 1939'da 250'ye ulaşan öğrenci kadrosu gitgide arttırılarak 1943'te 500'e, 1946-47 ders yılında ise 600'e çıkarılmıştır (Ayas, 1999: 414). 1928-1950 yılları arasında Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe/ Edebiyat Bölümü'nden mezun olan öğrenciler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo-41. Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe/ Edebiyat Bölümü Mezunları

Adı ve Soyadı	Doğum Yeri	Doğum Yılı
1927-1928 Türkçe- Edebiyat Şubesi Mezunları		
Ahmet Rasim Efendi	Kırşehir	1322
Cemal Efendi	Edirne	1319
İbrahim Ertuğrul Efendi	Kepsut	1320

Arif Hikmet Efendi	Bilan	1315
Arif Sıtkı Efendi	Kırşehir	1318
Kemal Askeri Efendi	Edirne	1317
Ali Turgut Efendi	Elaziz	1317
Kemal Efendi	Kevkili	1322
Mehmet Oğuz Efendi	Yalvaç	1324
Recep Efendi	Ödemiş	1316
İbrahim Hakkı Efendi	Maraş	1316
Faik Efendi	Daday	1321
Kadri Efendi	Taşköprü	1317
Cevdet Efendi	Sinop	1316
Vecihi Efendi	Erzincan	1319
1928-1929 Edebiyat Şubesi Mezunları		
Selçuk Muharrem Efendi	Erzurum	1321
Alişan Efendi	Diyarbakır	1324
Mehmet Ziya Efendi	Kırşehir	1320
Mehmet Naim Efendi	Edirne	1315
Ahmet Refik Efendi	Bolu	1327
Ahmet Hamdi Efendi	Tikveş	1318
Ahmet Fehmi Efendi	Urfa	1317
Ali Avni Efendi	Elbistan	1318
İbrahim Hakkı Efendi	Rize	1322
Mehmet Bahri Gündüz	Silifke	1322
Pakize Hanım	Taşköprü	1320
1929-1930, 1930-1931 yıllarında okul, İhzari Sınıfın eklenmesi nedeniyle mezun vermedi.		
1931-1932 Edebiyat Şubesi Mezunları		
Ahmet Nihat Efendi	Yalvaç	1326
Salim Rıza Efendi	İstanbul	1322
İsmail Hilmi Efendi	İstanbul	1322

1932-1933 Edebiyat Şubesi Mezunları		
Sabri Efendi	Şuhut	1323
Haydar Efendi	Kurukavak	1325
Behzat Efendi	Tirebolu	1323
Fikri Efendi	Erzincan	1327
Raşit Efendi	İstanbul	1323
1933-1934 Edebiyat Şubesi Mezunları		
Halil İbrahim Efendi	Gümülcine	1323
Hüseyin Avni Efendi	İştîp	1323
Salih Turgut Şentuga	Sahrayıcedit	1324
Ahmet Fehmi Efendi	Balıkesir	1325
Fikriye Hanım	Naslıç	1325
Fatma Meliha Hanım	İstanbul	1326
Hayri Efendi	Malatya	1331
Ahmet Ratip Efendi	Kıbrıs	1912
Cezmi (Tahir Berktin)	İzmir	1324
Nerime Hanım	Hopa	1329
Sabahattin Efendi	Narman	1330
Nuriye (Kırkpınar)	Kayseri	1328
1934-1935 Edebiyat Şubesi Mezunları		
Camal Sezgin	Bilecik	1328
Neyir Ötüken	Serez	1326
Fazıla Erer	Yanya	1327
Rifat Çamurdan	Kozan	1326
Kadri	Ünye	1325
H. Cahit	Gaziantep	1328
1935-1936 Edebiyat Şubesi Mezunları		
Mitat Özen	Kilis	1329
Saffet Aykım	Bolu	1330

Sabahat	Vize	1329
İbrahim Gültunca	Malkara	1330
Muammer Dülger	Şarkışla	1329
Hadi Arca	Prizren	1330
M. Kudret	Selanik	1329
Mürşide	Afyonkarahisar	1330
Şaban Enver	İstanbul	1329
Melahat Turgut	İstanbul	1331
İsa Işıl	Trabzon	1328
Makbule Berktin	Şam	1327
1936-1937 Edebiyat Şubesi Mezunları		
Eşref Dere	Nursal	1329
Hanife Gürsel	İstanbul	1334
Enver Erben	Girit	1330
Şefika Demir	Selanik	1330
Kâzım Çınar	Simav	1327
Abdurrahman Keremoğlu	Mazgirt	1330
Fazıla Mengü	Selanik	1331
Sadettin Gökçepınar	İstanbul	1330
Ahmet Şinasi Revi	İstanbul	1330
Şaban Taşkın	Gümülcine	1330
1937-1938 Edebiyat Şubesi Mezunları (B Seksiyonu)		
Nevzat Akıncı	Manastır	1323
İhsan Belümtuğ	Bingazi	1321
İsmet Zorluhanlı	İzmir	1330
Nezihe Özuygur	Malatya	1327
Burhan Eliçini	Tomarza	1328
Fikret Marhali	Şumnu	1326
Mehmet Vasfi Bingöl	Bitlis	1327
Salahattin Ezen	Isparta	1328

Uluğ Turanlıoğlu	Pehlivanköy	1329
Sıdika Yetkin	Urfa	1325
Fahri Esin	Balıkesir	1326
Mustafa Cengiz Turhan	Pertek	1326
Oğuz Taras	Buhara	1328
Hamdi Güz	Gebze	1329
Sait Toraman	Adana	1329
İsmail Güven	Bahçe	1328
Bahri Miyah	Balcın	1329
Etem Altın	Girit	1324
Hasan Bahri Yüce	Gümüşhane	1329
Naci Tügen	Uşak	1330
Özcan San	Gümüşhane	1326
Nazif Balcioğlu	İznik	1325
Muazzez Savaşhan	İstanbul	1331
Ferhunde Tarlam	İstanbul	1326
Muammer Aşkın	Pınarbaşı	1324
Melahat Kınay	İstanbul	1332
Süeda Okyay	İzmir	1328
Fekiye Taylan	Aydın	1327
Sadi Gürel	Erzurum	1327
Feridun Alkan	İstanbul	1323
Tevfik Ahmet	Tokat	1319
Leman Alça	İstanbul	1324
Naciye Boramak	Sivas	1321
Beşir Göğüş	Gaziantep	1330
Vehbi Aşkun	Sivas	1327
Ülker Boransın	İstanbul	1326
Hasan Nahit Bahaoğlu	İzmir	1317
Hatice Günay Türk	Adana	1331
Şuhende Acla	Şam	1333
Ülfet Dokumacı	Aydın	1330

Ahmet Morgül	Rize	1325
Mehmet Buyansal	Bayburt	1329
Abdülkadir Kafli	Dağıstan	1315
Ahmet Tayyar Ataman	Afyon	1326
1937 Edebiyat Şubesi Mezunları		
Hikmet Orhun	Sarayköy	1329
Kemalettin Turanlıoğlu	İstanbul	1326
Mehmet Fethi Kışgün	Tosya	1334
Mehmet Talat Güvenç	Beyşehir	1325
Kazım Özyedakani	Kayseri	1335
Arif Hikmet Özdemir	Erzurum	1333
Ali Rıza Sarıkale	İstanbul	1324
Mahmut Celal Tutant	Çorum	1326
Mustafa Sezai Ömeroğlu	Eskişehir	1329
Mehmet Seyfettin Bilge	Söğüt	1319
Kamil Barka	Bingazi	1326
Kıymet Gazez	Gönen	1331
Neşet Demir	İstanbul	1333
Ethem Aktan	Girit	1324
Sadiye Leman İçsel	Kayseri	1331
Sadrettin Kızmaz	İstanbul	1330
Nezahat Şomar	İstanbul	1332
Celal Hürmen	Trabzon	1326
Alaattin Şumnu	Şumnu	1331
Muazzez Savaşkan	İstanbul	1331
Ayşe Sıdika Avar	İstanbul	1317
Pakize Yalan	Daday	1330
Ali Rıza Baysal	İstanbul	1315
Sadrettin Uş	İstanbul	1324
İrfan Tahir	İstanbul	1330
Ahmet Fevzi Varnacı	Varna	1332
Melahat Kuray	İstanbul	1332

İsmail Ceyhan	Osmanîye	1331
Fevkiye Taylan	Aydın	1327
Ahmet Şekip Everest	Sivas	1333
Samime Aytün	Üsküdar	1331
Tevfik Alkūnel	Okat	1319
Nazmiye Polat	Biga	1329
Emine Nerime Soykök	Çanakkale	1328
Kadriye Türkay	İstanbul	1331
Tahsin Tandırılı	Afyon	1319
Mehmet İzzet Emek	İstanbul	1332
Remzi Tuncer	Kazan	1327
Nahit Bahaoğlu	İzmir	1317
Mehmet Kemal Ülkücü	Beypazarı	1327
Güney Türk	Adana	1331
Adnan Cemal Özsel	Seddülbahir	1330
Şahende Arda	Şam	1333
Duriye Kaysülü	İstanbul	1326
Saadet Orkay	Tekirdağ	1332
Üpket Dokuman	Aydın	1330
İsmet Ramazanoğlu	Adana	1331
Sabahat Ekin	İstanbul	1326
Sadiye Ülkü	İstanbul	1329
Lütfiye Güçlü	Ödemiş	1328
Hüseyin Fethi Duyar	İstanbul	1320
Yahya Arcan	Merzifon	1329
Ali Galip Güneri	Erkoca	1330
Ethem Yılmaz Ergenekon	Beytan	1330
Feridun Ankara	Akçaviran	1330
Talat Ömer	Çal	1327
Eşref Memedlu	Gerede	1333
Şevki Tan	Uluborlu	1325
Hasan Hümaşahoğlu	Üsküp	1326

Şadi Varlık	Bolu	1320
Coşkun Ertepinar	Kayseri	1332
Meliha Oktar	İstanbul	1330
Muharrem Tekdal	Trabzon	1329
Turgut Korcan	İnebolu	1322
Cevdet Altay	Selanik	1324
Neşet Yelen	Daday	1327
Zehra Akça	İşkara	1326
Mustafa Çetiner	Seferihisar	1326
Necmettin Esin	Kerkük	1326
Ahmet Gürünlü	Maraş	1330
Hayri Özdemir	Nevşehir	1327
Hayri Erdem	Serez	1326
Mevedder Gürbüzel	İzmir	1328
Muzaffer Alper	Bilecik	1330
Düriye Işık	Konya	1326
Faruk Ediz	İstanbul	1324
Macit Aray	Aralkır	1326
Tevfik Nalçacı	Bitlis	1325
Hasan Fehmi Erginol	Turgutlu	1326
İbrahim Ertem	Kütahya	1324
Hayrünnisa Sakanvaroğlu	İstanbul	1327
Mükerrem Gürsay	İstanbul	1327
İrri Kardel	Kırşehir	1325
Selma Eser	Ulukışla	1326
Ali Ertan	Görece	1325
Mustafa Alnıgeniş	İstanbul	1324
Burhanettin Altay	İstanbul	1330
Nazire Özışık	Denizli	1329
Mehmet Dobada	Arabzun	1329
Sadık Koçhisarlı	Çankırı	1329
Nigar Çetintaş	Çorum	1332

Recep Gökyayla	Antakya	1331
Faik Öz	İstanbul	1315
Nuriye Tuğrul	İstanbul	1318
Mustafa Muammer Balta	İnebolu	1329
Nefise Duru	Çine	1323
Nesip Yağmurdereli	Tortum	1325
Vahit Kurşuncu	Bor	1324
Ahmet Kaya	Giresun	1327
Nuri Erkaldış	Karaçay	137
Ayanhayat Sümerberg	İstanbul	1327
Müjgan Günan	Bayramiç	1330
Mümine Öğü	İstanbul	1328
Fevzi Kalkancı	Burdur	128
Aliye Alptuna	Bolu	1324
Hamiyet Önal	Bolu	1327
Rıza Apak	Bulgaristan	1327
Tevfik Durak	İnebolu	1323
Yusuf Baran	İstanbul	1326
Kemalettin Demiray	Balıkesir	1328
1937-1938 Edebiyat Şubesi Mezunları		
Vildan Alzel	İstanbul	1333
Muzaffer Alhan	İstanbul	1328
Osman Vahit Özden	Eskişehir	1325
Rikkat Ursay	İstanbul	1334
Neriman Aydan	İstanbul	1330
Behçet Çörüşlü	Tosya	1326
Baha Dürder	İstanbul	1328
Şahin Örüklü	Bursa	1321
Müyesser Özsu	Erzurum	1329
Bediye Küğüz	Ordu	1321
Nermin Yurt	İstanbul	1333

Nuh Doğan Bumin	Mucur	1332
Fehmi Erdoğan	Denizli	1326
Rüştü Şardağ	Halep	1331
Hasan M. Balcıoğlu	Elazığ	1329
Kadir Çoğal	Artvin	1327
Rıfat Ilgaz	Cide	1327
Tahsin Soygimişli	İnegöl	1321
Şeref Tarlan	Erzurum	1329
Celal Özençay	Bayburt	1332
Korkut Caner	Pülümür	1325
Zühtü Güleç	Geyme	1330
Türkan Enkal	Sandıklı	1331
Mehika Ergun	Pozar	1325
Şükriye Gündem	Üsküp	1326
Ferit Gündilek	Gelibolu	1325
Bedriye Altan	Balıkesir	1324
1939 Edebiyat Şubesi Mezunları		
Neriman Özerdemli	İzmir	1334
Melek Çay	İstanbul	1330
Haydar Berköz	Çanakkale	1329
Abdullah Birkan	Araç	1328
Cevdet Erkemen	Bor	1328
Resul Coşkun	Hozat	1330
Leman Baran	İstanbul	1334
Ahmet Anay	Osmaniye	1329
Hasan Çelebi	Eğridir	1330
Süleyman Kaçmaz	Rize	1331
Selahattin Samci	Diyarbakır	1329
Muharrem Barut	Merzifon	1329
Mahir Aral	Sivas	1329
Makbule Tekin	Avanos	1334

Belkız Semen	İstanbul	1331
Soyer Aksal	Ilgaz	1332
Faruk Uludağ	Erzurum	1323
Şadan Karasu	Bozüyük	1330
1940 Edebiyat Şubesi Mezunları		
Meliha Emiray	Malatya	1336
M. Türker Acaroğlu	Razgrat	1332
Ali Gündüz Gürgen	Ermeneke	1329
Naciye Gökmen	Çankırı	1335
Selahattin Arıncı	İstanbul	1330
Abdurrahman Orhun	Vize	1331
Sıtkı Mutman	Gümüşhane	1331
Sermet Dimdoruk	Bünyan	1334
Nazım Akşanel	Antalya	1332
Şevki Şevket	Tokat	1329
Münire Altınok	Ankara	1304
1941 Türkçe-Edebiyat Şubesi Mezunları		
Sanberk Yardım	İstanbul	1314
Lamia Demir	İstanbul	1333
İrfan Kayra	İstanbul	1330
Semi Bazmacıoğlu	Tekeçe	1330
Mukaddes Erdem	Konya	1335
Mehmet Gümüş	Manisa	1333
Hasan Çetintürk	Uluborlu	1330
Ayşe Belkıs Çapan	Yozgat	1336
Leman Çamlıoğlu	Kandıye	1335
Fahriye Baltacı	Kastamonu	1335
Seher Gün	Kastamonu	1336
Sabahat Taşar	Samsun	1337
Ahsen Dökaoglu	İstanbul	1336
Müşerref Yurdalan	Erzurum	1331

Sabriye Bellik	Korkuteli	1335
Perihan Ağır	İzmir	1337
Saliha Kırat Manas	İstanbul	1331
Nebiye Özbek	İnegöl	1336
Mustafa Sedat Günay	Diyarbakır	1332
Sabahat Özülü	Erzurum	1332
Arahşan Akgönül	Şarkikaraağaç	1335
Leman Erdemli	Kastamonu	1331
Fevzi Akatay	Erzurum	1330
Ayşe Nimet Göktaş	İstanbul	1332
Makbule Akamzu	İstanbul	1335
Makbule Kocaer	Akçakoca	1335
İlhan Oymak	Edirne	1336
Mehmet Lütü Aykanat	Edirne	1330
Ferhunde Gürel	İstanbul	1333
Nedime Ersan	İstanbul	1331
Firdevs Kural	İzmit	1337
Rana Urunç	Edirne	1332
Mustafa Pişkin	Kayseri	1335
Hidayet Sezer	Cizre	1333
Salih Kemal Toygan	Akdağmaden	1336
Rühmam Çamıkkal	Manisa	1334
Müyesser Kapmakçalan	Movarti	1920
Şakir Gürpınar	Tokat	1330
Yunus Kültürel	Tokat	1331
Muazzez Sumer	Diyarbakır	1337
Fatma Güvenç	Talan	1336
Şaziye Angın	Gelibolu	1333
Hikmiye Berkay	İstanbul	1331
Mehmet Atay	Gümüşhane	1331
Müyesser Taran	Vize	1336
Mesude Nermin Duru	İstanbul	1336

İsmail Ceyhan	Osmaniye	1331
Zühal Yurdanur	Mersin	1336
Semahat Gürtunca	İstanbul	1339
Ayşe Beria Sirel	Eskişehir	1337
1942-1943 Türkçe-Edebiyat Şubesi Mezunları		
Piraye Acar	İzmir	1335
Nerime Taş	İzmit	1333
Melahat Özbaş	Buldan	1337
Hamdi Birey	Nallıhan	1332
Ziya Termen	Oraç	1333
Abdülbaki Turhan Oğuzkan	Üsküdar	1339
Hasibe Gemyan	Devik	1337
Fethi Gürsoy	Harput	1332
Emre Gülçin İplikçi	İstanbul	1337
Ahmet Fikri Özdemir	Nevşehir	1338
Nurullah Hançlar	Kula	1335
İbrahim Zeki Öcal	Burdur	1338
Mehmet Kemal Öztepe	Akçaabat	1339
İskender Cenap Ege	İstanbul	1334
Mehmet Yaman	Seviller	1333
Hasan Tan	Karaman	1338
İsmail Hakkı İnan	İstanbul	1337
Muazzez Parlakses	İzmir	1339
Necla Taneri	İstanbul	1337
Hatice İbikoğlu	Kastamonu	1335
1945-1946 Türkçe Şubesi Mezunları		
Perihan (Saime) Çetinel	Konya	1341
Feryal Nurgün	Homa	1338
Nebahat Demirel	Düzce	1339
(İzzettin) Melih Özçetin	Silifke	1339

İlhan Üçok	Akşehir	1926
Ali Özkan	İzmir	1339
Bedia Oral	Boyabat	1340
(Mehmet) Agâh Önen	Gaziantep	1341
(Fatma) Hayrünnisa Kilercioğlu	Akşehir	1338
Cemal Cebeci	Develi	1335
(Emine) Bergüzar Uçarok	İstanbul	1335
Ezel (Sevinç) Akidil	Ankara	1341
Altan Tekçe	Fethiye	1926
Celalettin Demiray	Niğde	1336
Naciye Özdemir	Ordu	1340
Sevim (Nazan) Görkey	Foça	1926
Nezahat İçpınarcıoğlu	Balıkesir	1339
Muattar Tap	Üsküdar	1339
Seniha Kutay	Ankara	1340
Nilüfer Urunç	İstanbul	1340
Arif Hikmet Par	Menteşe	1336
Fatma Jale Dalkılıç	Mersin	1340
Reşat Turhan	Ödemiş	1336
(Durmuş) Ali Keskin	Yalvaç	1333
Hasan Gökçe	Varna	1336
Nihâl Yeşilovalı	Balıkesir	1341
Ahmet Ergin	Pürsican	1333
(Ayşe) Naciye Turhan	Balebek	1334
Hüseyin Aytaç	Çankırı	1331
Nezihe Kömürcüoğlu	Denizli	1336
Necmiye Yalçuk	Samsun	1338
1947 Türkçe Şubesi Mezunları		
Hasan Bedi Erdem	Trabzon	1338
Rahmi Dönmez	Zile	1927
Mehmet Cemal Örtten	Bursa	1927

Zehra Türkan Dinçer	Konya	1926
Ahmet Naci Kahraman	Amasya	1338
Hüsametdin Yinanç	Elbistan	1337
Hiraman Güven	Pınarhisar	1340
Fatma Cengizhan	Alma-Ata	190
Hikmet Kovukçu	Orhaneli	1927
Ayşe Hadiye Yuvakuran	İstanbul	1341
Selma Bengi	İstanbul	1927
Yusuf Necmettin Karagülle	Samsun	1926
Muzaffer Karınca	Uşak	1336
Kadriye Çilekar	Eskişehir	1341
Beyhan Güley	Aybastı	1928
Kemal Demirer	Çorum	1337
Mediha Akbaş	Bursa	1926
Osman Şahintaş	Pegir (Kemaliye)	1341
Rıfat Gökşen	Ünye	1336
Süheyla Yurdalan	Kars	1339
Ali Haydar Özelmaser	Bursa	1341
İzzettin Melih Özçetin	Silifke	1339
Aziz Onaran	İzmir	1926
Fatma Nevvare Erçin	İstanbul	1927
Musa Fethi Örel	Şile	1335
Sevim Baykal	Sille	1928
Zehra Koçak	Talas	1341
Bedia Oral	Boyabat	1340
Nezahat İçpınarçoğlu	Balıkesir	1339
Safiye Akman	Bartın	1336
1948-49 Toplu Dersler Şubesi Mezunları		
Memduh Çıtlık	Görece	1927
Haydar Özcan	Hopa	1928

Ahmet Lütü Turhan	Niksar	1338
Ercüment Kavukçu	Antalya	1926
Ahmet Ekrem Güngördü	Akseki	1927
Burhanettin Şavlı	Muş	1927
Gültekin Karahan	Mesudiye	1929
Şevket Ulutekin	Niğde	1928
(Hasan) Turgut Altuğ	Muğla	1927
Mehmet Tutkun	Gaziantep	1340
Osman Nabi Üçüncü	Torul	1338
Fuat Havalan	Akhisar	1929
(Ahmet) Fatih Yağcı	Isparta	1929
Vedat Berke	Mustafakemalpaşa	1341
Orhan Kaya İdikut	Çankırı	1927
Osman Eken	Kırşehir	1335
Adnan Aktan	Mersin	1927
(Mehmet) Turhan Keselioğlu	Bilecik	1929
Nurullah Aksoy	Karacahisar	1929
Cemil (Cahit) Güneş	Vezirköprü	1926
İlhami Kalmas	Elazığ	1925
Hasan Gürten	Bartın	1928
Namık Çetin	Foça	1341
Mehmet Sürgit	Giresun	1340
Mehmet Başeken	Zile	1341
Talat Sevimli	Antalya	1926
Ahmet Topbaş	Sandıklı	1926
Muzaffer Kayıran	Birecik	1341
Hüseyin Turgut	Ürgüp	1926
Mehmet (Nurettin) Yetkin	Urfa	1926
Nuri Özenci	Daday	1338
İhsan Yolsal	Trabzon	1930
Mehmet Dinçer	Acıpayam	1338
İbrahim Oluk	Denizli	1926

Kemal Eren	Çivil	1340
Ertuğrul Yasakçı	Kuşadası	1926
Halil Dilek	Niksar	1927
Sadık Terzi	Şile	1340
Nedim Harmankaya	Gelibolu	1339
Fahri Altan	Denizli	1926
Tevfik Ak	Hendek	1940
Mehmet Ünlübay	Afyon	1927

1948 Toplu Dersler Şubesi Mezunları

Emine Nezahat Egemen	Artvin	1341
Hayrünnisa Kilercioğlu	Akşehir	1338
Emine Bergüzar Uçanok	İstanbul	1335
Fahri Karakaş	Amasya	1926

1949-50 Edebiyat I Şubesi Mezunları

Adı ve Soyadı	İkinci Branş
Ali Rıza Kayaalp	Resim
Turhan Cavit Öz	Resim
A.Kemal Ekici	Beden Eğitimi
Perimer Özalper	Resim
Süleyman Aydın	İş
Hacer Aydın	İş
Basire Akış	İş
Ülker Ermete	Ev İşleri
Cemalettin Maraşlıoğlu	İş
Osman Çeribaşı	İş
Bülent Çakaloz	Beden Eğitimi
İsmet Kapısız	İş
Molla Doğan	Resim

Mustafa Yavuz	İş
Şükriye Tınaztepe	Resim
Ali Şenen	İş
Nurettin Edgüer	İş
Gündüzlü Öğrenciler	
Muharrem Başdaş	Resim
Ali Şevket Kâni	Beden Eğitimi
Necdet Dökmecioğlu	İş
Necdet Hüseyin	İş
Abdülmecit (Majik) Ayapbek	İş
Celil Altın	İş
(Mehmet) Emin Erkan	Beden Eğitimi
Beşir Çınar	Resim
Behiç Ünlüoğlu	Beden Eğitimi
Hüseyin Baysal	Resim
(Salih) Zeki Tekel	Müzik
Muttalıp Dilmeç	Müzik
Mehmet Çopuroğlu	Beden Eğitimi
Mehmet Levent	Resim
Rifat Hancılar	İş
Sakip Özbek	İş
Mehmet Özkan	Müzik
Lütfi Gülşen	Müzik
(Mehmet) Nihat Tünaydın	İş
Erdem Arkan	Beden Eğitimi
(Ali) Hadi Varol	Beden Eğitimi
(Eyüp) Sami Arslan	İş
Yahya Mandacı	İş
İzzettin Ersöz	Müzik
Sevim Avcioğlu	Ev İşleri
Nazmi Erdoğan	Beden Eğitimi

Ali Gür	Resim
Mehmet Barut	Resim
M. Nihat Öztörün	Müzik
Mualla Melahat Narlı	Resim
Fahri Yetiş	Beden Eğitimi
Hasan Hüseyin Korkmazgil	Müzik

1950 Edebiyat Şubesi Mezunları

Beşir Çınar	Artvin	1340
Mehmet Çopuroğlu	Akseki	1930
Rıfat Hancılar	Tekirdağ	1928
Mehmet Nihat Tünaydın	Antalya	1930
İzzettin Ersöz	Cizre	1931
Sevim Avcıoğlu	Antalya	1930
Nazmi Erdoğan	Uşak	1930
Ali Gür	Çorlu	1927
Mehmet Barut	Malatya	1341
Mualla Melahat Narlı	Taşköprü	1926
Hasan Hüseyin Korkmazgil	Gürün	1927
Behiç Ünlüoğlu	Sivrihisar	1927
Salih Zeki Tekel	Malatya	1338
Mehmet Levent	Bilecik	1341
Sakıp Özbek	Şarkışla	1929
Mehmet Özkan	Şarkışla	1930
Lütfi Gülşen	Malatya	1340
Erdem Arkan	Edremit	1928
Ali Hadi Varol	İzmir	1929
Eyüp Sami Arslan	Ordu	1928
Yahya Mandacı	Çanakkale	1341
M. Nihat Öztörün	Siirt	1341
Fahri Yetiş	Bozkır	1931

Tablodaki bilgilerden hareketle açıldığı tarihte yalnızca Türkçe Bölümü bulunan okulun ilk öğrenci sayısının –kaynakların ifade ettiği gibi- 16 değil 15 olduğu görülmektedir. Yine tabloya göre Türkçe / Edebiyat Bölümü mezun sayısının 1927-1928’de 15 olan mezun sayısının 1928-1929’da 11, 1931-1932’de 3, 1932-1933’te 5, 1933-34’te 12, 1934-1935’te 6, 1935-1936’da 12, 1936-1937’de 10 olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu tarihten itibaren enstitüde uygulanmaya başlanan “B Sektörü” ile mezun sayısında önemli bir artış olduğu gözlemlenmektedir.

Ayrıca 1932 yılına kadar olan mezunların doğum yerlerine bakılarak ise Türkçe / Edebiyat Bölümü öğrencilerinin Anadolu’nun çeşitli yerlerinden gelmiş oldukları; İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde doğan öğrencilerin ise bu tarihten sonra bölümü tercih etmeye başladıkları anlaşılmaktadır.

4.3.12. Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe / Edebiyat Bölümü Mezunu Eserleriyle Tanınmış Bazı Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri

Gazi Eğitim Enstitüsünün açılan ilk bölümü olan Türkçe / Edebiyat Bölümü, Türkçeyi gerçek kimliğine kavuşturmaya katkıda bulunacak ve onu Cumhuriyet nesline öğretecek öğretmenleri yetiştirmiştir. Adında ve işlevinde değişiklikler olsa da, 1946-1949 yılları arası kapatılsa da bu işlevini uzun yıllar hakkıyla yerine getirmiştir. 1949 yılında Edebiyat Bölümü adı altında Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirme işlevini üstlendiğinde de Türkçeyle ilgili misyonundan geri kalmamış ve bu dönemde dahi birçok nitelikli Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmeni, birçok değerli yazar ve şair yetiştirmekten geri kalmamıştır. Kısa öğretim süresine, uyguladığı yüklü programa rağmen bunu başarması bölümün yetkin öğretmenlerinin deneyimi ve öğrenci kaynağının niteliğine bağlıdır (Altunya, 2006: 383).

Türkçe/ Edebiyat bölümlerinin yetiştirdiği birçok yazar ve kültür adamı verdikleri eserlerle hem Gazi Eğitim Enstitüsü hem Türk eğitim tarihinde unutulmaz izler bırakmışlardır. Aşağıda Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe/ Edebiyat Bölümünden mezun olan ve eserleriyle edebiyat dünyasına katkıda bulunan öğretmenler ve biyografileri verilmektedir.

Tablo-42. Gazi Eğitim Enstitüsü Mezunu Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri

Adı ve Soyadı	Doğum Yeri	Doğum Yılı	Mezuniyet Tarihi
Mehmet Türker Acaroğlu	Bulgaristan	1915	1940
Rıza Apak	Petriç/Bulgaristan	1911	
Vehbi Cem Aşkun	Sivas	1909	1938
Yusuf Ziya Bahadınlı	Yozgat	1927	1950
İbrahim Zeki Burdurlu	Burdur	1922	1943
Kemal Demiray	Balıkesir	1912	1937
Hikmet Dizdaroğlu	Zile	1917	1939
Baha Dürder	İstanbul	1911	1938
İskender Cenap Ege	İstanbul	1918	
Cemal Ertem	Bursa	1927	
Coşkun Ertepinar	Kayseri	1914	1937
Beşir Göğüş	Gaziantep	1915	1938
Enver Naci Gökşen	İstanbul	1916	1937
Fethi H. Gözler	İzmir	1919	1946
Rıfat Ilgaz	Cide	1911	1938
Hasan Hüseyin Korkmazgil	Gürün	1927	1950
Arif Hikmet Par	Kavakdere	1920	1946
Fatma İrfan Serhan	İstanbul	1915	
İsmail Hilmi Soykut	İstanbul	1906	
Kamil Mükerrerem Su	Bursa	1900	1936
Rüştü Şardağ	Halep	1917	1938

Uluğ Turanlıoğlu	Kırklareli	1913	1937
Hüseyin Topçugil	Erzurum	1925	1945
Ziya Ünsel	İstanbul	1917	
Halim Yağcıoğlu	İzmir	1919	1944

Mehmet Türker ACAROĞLU

21 Eylül 1915'te Bulgaristan'ın Razgard şehrinde doğmuştur. Bibliyograf ve yazardır. İlk ve orta öğrenimini Razgard'da yapmıştır. Lise öğrenimini Balıkesir ve Adana Öğretmen Okulu'nda tamamlayarak girdiği Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nden 1940 yılında mezun olmuştur (Necatigil, 2007: 53). 1947'de DTCF Kütüphanecilik Bölümünü de bitiren Acaroğlu, öğrenimi süresince Pasinler, Ankara, Ağrı ve Sarıkamış ortaokullarında Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Millî Kütüphane'nin kuruluşunda çalışmış, Hükümetçe 1950 yılında Paris'e gönderilmiştir. Arşivcilik Kursu'nda okumuş, Sorbonne'da Fransız uygarlığı kurslarını izlemiş ve Bibliothèque Nationale'de staj yapmıştır. İstanbul'da Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü'nde yirmi iki yıl (1952-1974) müdürlük yapan Acaroğlu bu kurumdan emekli olmuştur.

Halkbilim alanında çeşitli sempozyum ve kongrelerde bildiriler sunan Acaroğlu'nun ilk yazıları ve çevirileri 1934-35 yıllarında Balıkesir Halkevi'nin Kaynak dergisinde ve yerel gazetelerde yayımlanmıştır. Yazıları Varlık, Türk Dili, Ülkü, Yücel, Yeditepe, Milliyet Sanat gibi dergilerde ve Ulus, Son Posta, Tan, Vatan gibi gazetelerde yayınlanmıştır. Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde "Yeni Yayınlar"ı tanıtmış, İstanbul Radyosu'nda "Kitapseverlerle Baş Başa" (1957-60) ve "Ülkemizden Yöremizden" (1985-89) programlarını hazırlamıştır. Acaroğlu'nun almış olduğu ödüller şunlardır: 1991 İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet Ödülü; 1995 Türk Kütüphaneciler Derneği Üstün Hizmet Ödülü; 1981 Bulgar Devletinin 1300. Kuruluş Yıldönümü Altın Madalyası (1985'te, Türklere yapılan zulümler nedeniyle iade etti); TDK İstanbul Şubesi 2004 Kütüphanecilik Ödülü.

Eserlerinden Bazıları: İstanbul Üniversitesi Yayınları Bibliyografyası 1933-1945, 2. bas. (A. Ötüken'le) Ank.: DTCF, 1947; Ankara Üniversitesi Yayınları Bibliyografyası, (tamamlamadı), 1950; Türk Halk Bilgisi ve Halk Edebiyatı Üzerine

Seçme Yayınlar Kaynakçası, (F. Ozan'la) Ank.: TDK, 1972; Türk Halk Ozanları ve Destanları Bibliyografyası, 15128-73, (F. Ozan'la) İst.: Boğaziçi Üniv. Folklor Kulübü, 1978; Açıklamalı Atatürk Kaynakçası, 2 c, Ank.: Türkiye İş Bankası, 1981; Açıklamalı Süleyman Nazif Kaynakçası, Ank.: Ziya Gökalp Derneği, 1987; Bulgarlar ve Bulgaristan Üzerine Yüzyıllık Türkçe Kaynakça, 1878-1978, Ank.: Türk Tarih Kurumu, 1997; Batı'da Türkiye'de Kaynakça Tarihi, İst.: İletişim, 2003. Şairler ve Yazarlar, Hayatları, Eserleri, İst.: İnkılâp ve Aka, 1963 (yb Ozanlar ve Yazarlar, İst.: As B., 1967); En Ünlü Dünya Yazarları, İst.: Kaya, 1988. Çocuk Şiirleri Antolojisi, Ank.: Berkalp, 1944; Dünya Atasözleri, İst.: Kaya, 1989; Türk Atasözleri, İst.: İletişim, 1992. Edebi Eserler Sözlüğü, İst.: Ekin, 1965; Bulgarların Aldığı Türkçe Adlar ve Soyadları Sözlüğü. Ank.: Kültür Bakanlığı, 1999. Bulgaristan'da 120 Yıllık Türk Gazeteciliği, 1865-1985 İst.: Gazeteciler Cemiyeti, 1990; Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1988; Türk Atasözleri, İst.: İletişim, 1992; Türkiye'de ve Dünyada Derleme Çalışmaları, İst.: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1997; Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1999; Balkanlar'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu, İst.: IQ, 2006. Sadeleştirme: Şermin (T. Fikret), Ank.: Koşal B., 1946; Atatürk (M. T. Tan), İst.: Kanaat, 1947; Kitap (N. A. Yazıksız), İst.: İletişim, 1992. Gagauzlar/Hristiyan Türkler (Prof. A. Manov), Ank.: Varlık, 1939-40; Birimiz Hepimiz İçin (Bulgar çocuk öyküleri), Ank.: Çocuk Esirgeme Kurumu, 1944, Bulgar Masalları, Ank.: Berkalp, 1946; Yatan Uğrunda (S. Jeromski; Â. Şakar'la), İst.: İstanbul Yayın İstihlâk Kooperatifi, 1946; Hint Masalları, İst.: Rafet Zaimler, 1951; Kar Çiçeği (Bulgar masalları), İst.: Hür, 1961; Sihirli Çalgı, (Bulgar masalları), İst.: Hür, 1961; Bulgar Hikâyeleri Antolojisi, İst.: Redhouse, 1967; Ak Zambaklar Ülkesinde! Finlandiya (Prof. G. Petrov), İst.: Tekin, 1968; Gün ile Ay (Bulgar çocuk öyküleri), İst.: Varlık, 1969; Slav Alfabetini Yaratan Kiril ile Metodiy Kardeşler (Prof. B. St. Angelov), İst.: Yaylacılık B., 1970; Tekerleklerin Türküsü (Y. Yavkov), İst.: Yazko, 1982; Bulgaristan Alevileri ve Demir Baba Tekkesi (İ. Georgieva), İst.: Kaynak, 1998 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 9-11).

Rıza APAK

Cumhuriyet dönemi şairlerinden olan Apak 1911'de Bulgaristan'ın Petriç şehrinde doğmuştur. Türkiye'ye Balkan Savaşı sırasında göçmen olarak gelmiştir. İlköğrenimini Bergama'da tamamladıktan sonra İzmir Erkek Öğretmen Okulu'nu ve

Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirmiştir. Sivas, Ayvalık, Bergama, Kemalpaşa, Menemen ortaokullarında ve İzmir'de Kız Enstitüsü'nde Türkçe öğretmenliği yapan Apak'ın sanatının ilk yıllarında Çığır, Gündüz, Ülkü ve Fikirler dergilerinde de şiirlerine rastlanır. Apak, 1937'de sonra Varlık şairleri arasında yer almıştır (Necatigil, 2007: 66). Apak, 1987'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Dünya Haberleri, İst.: Ekin B., 1960; Batı Yakası, İst.: Ekin B., 1966; Karada Balık, İzmir: Ege Sanatçılar Derneği, 1969; Gülümüzü Yolan Eller, 1973. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 110-111)

Vehbi Cem AŞKUN

Cumhuriyet devri şair ve yazarlarından Aşkun 1909'da Sivas'ta doğmuştur. İzmir Erkek Öğretmen Okulu'nu 1930'da bitirmiş, Merzifon'da 1930-37 yılları arasında yedi yıl ilkokul öğretmenliği yapmıştır. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümünü 1938'de bitirdikten sonra çeşitli ortaokul ve liselerde, son olarak da Eskişehir Atatürk Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapmıştır (Necatigil, 2007: 66). 39 yıl öğretmenlik yaptıktan sonra emekli olan Aşkun özellikle yoğunlaştığı halk edebiyatı alanında eserler vermiştir. Halk edebiyatı alanındaki çalışmalarının yanı sıra şiir, oyun, öykü ve roman türlerinde de ürünler veren ve uzun yıllar Halkevlerinde çalışan Aşkun, Taşan, 4 Eylül, Yayla dergileriyle, Kızılırmak ve Ülke gazetelerini de yönetmiştir. 8 Ocak 1979'da Eskişehir'de vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Adsız Kitap, (Hasan İzzettin [Dinamo], Mehmet Cevdet ile) İst.: İbrahim Alaattin Ktp., 1931; Bir Mekteplinin Hitabesi, 1931; Ulusal Duyuşlar, 1935; Yayladan Sesler, Sivas: Kâmil Mtb., 1943; Çocuklara Şiirler, Sivas: Kâmil Mtb., 1942; Göllerin Musikisi, Sivas: Kâmil Mtb., 1949; Fetih Destanı, Eskişehir: Eskişehir Mtb., 1955; Geçmiş Günler, Eskişehir: Porsuk B., 1960; Ölümsüz Atamız, 1963. Öksüz Yusuf, Balıkesir: Türk Dili Mtb., 1958. Kader, Balıkesir: Türk Dili Mtb., 1962. İnceleme-Derleme: Merzifon Şairleri, Merzifon: Utku B., 1937; Sivas Folkloru, 2 c, Sivas: Sivas Halkevi, 1940-43; Büyük Halk Sazşairi: Emrah, Sivas: Kâmil Mtb., 1942; Büyük Halk ve Saz Şairi: Âşık Ruhsati, Sivas: Kâmil Mtb., 1944; Sivas Kongresi, Sivas: Kâmil Mtb., 1945; Piribaba, Sivas: Halkevi, 1947; Kurtulan Merzifon, Balıkesir: Türk Dili Mtb., 1956; Sivas Şairleri, Sivas: Halkevi, 1948; Terzibaba ve Erzincan

Şairleri, 1951; Ahmet Haşim ve Bizde Sembolizm, ?; Sivas Sultanı Kadı Burhanettin, Eskişehir: Akdeniz Mtb., 1964; Ayet ve Hadislerin Işığında Ahlâk Sohbetleri, Eskişehir: Hatipoğlu, 1964; Duygu Dünyası Mevlâna: Mesneviden Seçmeler, Eskişehir: Hatiboğlu, 1970. Oğuz Destanı, İst.: Millî Mecmua Mtb., 1935; Atatürk Köyünde Uçak Günü, Ank.: Cumhuriyet Halk Partisi, 1936 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 132).

Yusuf Ziya BAHADINLI

1927'de Yozgat'ın Bahadın kasabasında doğmuştur. 1944'te Pazarören Köy Enstitüsü'nü 1950'de Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünü bitiren yazar, 1950-58 yılları arasında Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1958'de meslekten ayrılarak İstanbul'da Hür Yayınevi'ni kurmuş, daha sonra yine kendi kurduğu Yeni Dünya Yayınevi ile yayıncılığını sürdürmüştür. İlke ve Yeni Dünya siyasi dergilerini çıkaran Bahadınlı, 1965-69 yıllarında Türkiye İşçi Partisi'nden Yozgat milletvekili olmuştur. 1980'den sonra 12 yıl Almanya'da yaşamıştır. Yazar, TYS, PEN Yazarlar Derneği ve Edebiyatçılar Derneği üyesidir. Yayımlanan ilk eseri 1946'da Öğretmen Sesi dergisinde çıkan "Dertler-Dermanlar" adlı piyestir (Necatigil, 2007: 113-114). Aydın Su takma adıyla okul sözlük ve antolojileri de olan Bahadınlı'nın asıl adıyla yayımlanan eserleri şunlardır:

Eserlerinden Bazıları: İtin Olayım Ağam, İst.: Hür, 1964; Haçça Büyüdü Hatış Oldu, İst.: Yeni Dünya, 1978; Geçeneğin Karanlığında, İst.: Yeni Dünya, 1982; Titanik'te Dans, İst.: Yeni Dünya, 1986; Tavandaki Kırmızı, İst.: Morbenek, 1999. Güllüceli Kâzım, İst.: Hür, 1965; Güllüceyi Sel Aldı, İst.: Hür, 1972; Gemileri Yakmak, Yeni Dünya, 1977; Açılın Kapılar, İst.: Yazko, 1985; Devekuşu Rosa, İst.: Cem, 1991; Lidya-Gözleri Yaprak Yeşili, İst.: Morbenek, 1996. Dört Sosyalist Ülke, 1970; Öyle Bir Aşk, (anı) İst.: Sarmal, 1993; Meclis'in İçinde Vurdular Bizi, (anı) İst.: Asya Şafak, 2006. Türkçe Deyimler ve Kaynakları, 1958; Türkçe Deyimler Sözlüğü, 1971; Atasözleri Sözlüğü, 1972; Türkiye'de Eğitim Sorunu ve Sosyalizm, 1978; Alevîlik ve İnsan Fanatizmi, İst.: İnsancıl, 2009 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 167-168).

İbrahim Zeki BURDURLU

Cumhuriyet devri şairlerindendir. 1922'de Burdur'da doğmuştur. 1938'de İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nu bitirmiş, Ceyhan'ın bir köyünde bir yıl öğretmenlik yaptıktan sonra, 1943'te Gazi Eğitim Enstitüsü'nü de bitirerek Sivas, Burdur, Kıbrıs

ortaokul ve liselerinde mesleğine devam etmiştir. İzmir Eğitim Enstitüsü edebiyat öğretmeniyken 1977’de emekli olmuştur. İlk şiiri, 1937 yılında İstanbul Öğretmen Okulu’nda öğrenciyken Servetifünun-Uyanış dergisinde çıkmıştır. Gazi Eğitim Enstitüsü’ndeki öğrenciliği sırasında, Ülkü dergisinde Ahmet Kutsi Tecer’in öncülüğünde hızlanan halk şiirini değerlendirme çalışmalarına katılmış, halk şiiri tekniğiyle “yeni şiir”i birleştirerek özellikle doğduğu yerin renklerini ve atmosferini yansıtmayı başarmıştır (Necatigil, 2007: 113-114). Masal, antoloji ve araştırma-inceleme türünde kitapları vardır. 27 Temmuz 1984’te İzmir’de vefat etmiştir. Akdeniz’in İnsan Çiçekleri ile 1976 Peyami Safa Roman Yarışması Ödülü’nü almıştır.

Eserlerinden Bazıları: Toprak İnsanları, 1945; Toprağın İçindeki Toprak, 1946; Burdur'daki Mahallemiz, 1947; Keloğlan, 1949; Basık Tavan, Burdur: Yeni Burdur B., 1950; Bir Köyden Bir İnsan, 1951; Lefkoşe, 1953; Minnacık Ada, 1954; Günaydın Yavru Kıbrıs, 1959; Atatürk'üm, 1959; Sev Beni, İzmir: Karınca Mtb., 1966; Açmıyor mu Kıbrıs'ımın Gülleri, İzmir: Karınca Mtb., 1968; İzmir'in Mor Atları, İzmir: Karınca Mtb., 1976. Akdeniz'in İnsan Çiçekleri, 1976. Anılardan Öyküler, 1979. Çocuk Kitabı: Nur Güzeli, 1963; Dileği Gerçekleşmeyen Kız, 1963; Güllü Padişah, 1963; Sihirli Gül, 1963; Mavi Pullu Balık, 1964; Üç Yumukla Üç Yumak, 1964; Ömürsün Nasrettin Hoca, 1965; Pamuk Bacı, 1965; Köroğlu Destanı, 1965; Keloğlan Masalları, 1966; Ülkemin Efsaneleri, 1966; Leylek Dadı, 1967; Altın Perçem Sırma Saç, 1967; Günaydın Anneciğim, 1968; Üç Destan, (Köroğlu, Karacaoğlan, Oğuz Destanı), 1969; Kendi Bir Karış Sakalı Üç Karış, 1972; Memiş Can, 1978. Romanlarıyla Reşat Nuri Güntekin, İzmir: Uyanış Dergisi, 1971; Dilbilgisi Açısından Yapıtlarımız, 1974; Reşat Nuri Güntekin, İst., 1977. Şiirimizde Öğretmen, 1965; Öğretmen Şairler Antolojisi, 1966; Atatürk Şiirleri Antolojisi, 1967. Uygulamalı Cümle Çözümleri, 1967; Ortaöğretimde Türkçe Öğretimi, 1972 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 251).

Kemal DEMİRAY

1912’de Balıkesir’de doğmuştur. Balıkesir İlköğretmen Okulunu, Gazi Öğretmen Okulunu ve Gazi Eğitim Enstitüsünü bitiren Demiray, Balıkesir Lisesi ve Gazi Eğitim Enstitüsünde öğretmenlik ve müdürlük yapmıştır (1948-1971). Amerika’da Michigan Üniversitesinde dil eğitimi de gören yazar Türk Dil Kurumu Sözlük Başkanlığını yürütmüştür.

Eserlerinden Bazıları: Türkçe (Beşir Göğüş ile, 1947), Çocuk Edebiyatı Antolojisi (Fuat Baymur'la, 1961), Ansiklopedik Türkçe Sözlük (R. Alaylıoğlu ile, 1964), Batı Dilleri Sözlüklerine Karşılıklar Kılavuzu (1973).
<http://www.yasamoykusu.com>.

Hikmet DİZDAROĞLU

Cumhuriyet devri yazarlarından. 1917'de Zile'de doğmuştur. Erzurum İlköğretmen Okulu'nu ve Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirmiştir. Zonguldak'ta başladığı meslek hayatını, çeşitli ilçe ve illerdeki görevlerinden sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki (1965-1974) öğretmenlik görevinden kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır. Öğretmen Okulu son sınıf öğrencisiyken Dumlu adlı bir dergi çıkarmıştır. Zonguldak, Kastamonu, Burdur, Uşak ve Muğla'da öğretmenlik, yöneticilik görevinden sonra MEB Talim ve Terbiye Dairesi raportörlüğü (1960-65) ve TDK Terim Kolu başkanlığı (1960-72) yapmıştır. Yazar makale, inceleme, eleştiri, sohbet ve fıkra türlerindeki yazılarını Aras, Altın Işık, Bozkurt, Çağrı, Edebiyat Dünyası, Fikirler, Hisar, Oğuz, Orkun, Şadırvan, Türk Folklor Araştırmaları, Türk Dili, Türk Yurdu, Ülkü, Varlık, Yücel gibi dergilerde yayımlamıştır (Necatigil, 2007: 151). Türk edebiyatı tarihi ve halk edebiyatı konularındaki araştırma ve incelemeleri zengin kaynakçaya, titiz karşılaştırma ve tespitlere dayanan çalışmalardır. Yazar, 1981'de Ankara'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Yusufelili Huzûrî, 1. c, Ank.: CHP Halkevleri Bürosu Okuma Kitapları, 1949; Namık Kemal, İst.: Varlık, 1952; Cenap Şebabettin, İst.: Varlık, 1953; Abdülhak Hâmit, İst.: Varlık, 1953; Şinasi, İst.: Varlık, 1954; Ataç, Ank.: TDK, 1962; Ortaokul Türkçe Kitaplarında Adı Geçen Sanatçılar, Ank.: Ankara Neşriyat, 1962; Ömer Seyfettin, Ank.: TDK, 1964; Müftüoğlu Ahmet Hikmet, Ank.: TDK, 1964; Ahmet Rasim, Ank.: Türkiye Öğretmenler Bankası, 1965. Türkçede Sözcük Yapma Yolları, Ank.: TDK, 1962; Türkçede Fiiller, Ank.: TDK, 1963; Tümcebilgisi, Ank.: TDK, 1976; Halk Şiirinde Türler, Ank.: TDK, 1969. Dilcilere Saygı, Ank.: TDK, 1966. Sadeleştirme ve Yayım: Muharrir Bu Ya (Ahmet Rasim), Ank.: MEB, 1969; Türk Töresi (Ziya Gökalp), Ank.: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1976 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 344).

Baha DÜRDER

Cumhuriyet devri yazarlarından Dürder, 1912'de İstanbul'da doğmuştur. 1931'de İstanbul İlköğretmen Okulu'nu, 1938'de Gazi Eğitim Enstitüsü'nü ve 1950'de İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirmiştir. Çeşitli ilkokul, ortaokul ve liselerde öğretmenlik ve yöneticilik yaptıktan sonra 1969'da İstanbul Eğitim Enstitüsü'ndeki görevinden emekli olmuştur. 1983'te Tekirdağ'da vefat etmiştir (Necatigil, 2007:161).

Eserlerinden Bazıları: Bir Cesaret Rekoru, İst.: Remzi, 1932; İsimsiz Facia, İst.: Remzi, 1933; Kürsüden Uzakta, İst.: Remzi, 1933; Tahta Adamlar, İst.: Remzi, 1934; Kör Kuyu, İst.: Remzi, 1935; Dostum Şey (A. Mars'tan uyarlama; H. Ediskun'la), İst.: Remzi, 1964; Üç Yıldan Sonra (A. Salacrou'dan; H. Ediskun'la), İst.: Remzi, 1964; Çocuklara ve Çocuklar İçin Seçme Piyesler, İst.: Remzi, 1971; Lise ve Dengi Okullara Seçme Güldürüler, İst.: Remzi, 1971; Okullar ve Amatörler İçin Acıklı Oyunlar, (H. Ediskun'la) İst.: Remzi, 1982; Güldürü Oyunları, İst.: Remzi, 1987.Sahneye Eser Koymak, (H. Ediskun'la), İst.: Remzi, [1963?]. Namık Kemal'in Romanları, İst.: Çığır, 1940; Halide Edip: Hayatı, Sanatı Hakkında, Kitaplarının Mevzuları ve Metinler, İst.: Çığır, 1940; Şairler, Edipler, Muharrirler, İst.: Remzi, 1945; Okunacak Romanlar, İst.: İstanbul Öğretmenler Derneği, 1959; Roman Anlayışı, İst.: Remzi, 1971. Ansiklopedi: Türk Tiyatrosu Ansiklopedisi, (M. N. Özön ile) İst.: Remzi, 1967.Yaparak Öğrenme Metoduna Göre Türkçe Öğretimi, (H. Ediskun'la) İst.: Remzi, 1953; Bizim Okuma, (H. Ediskun ile) İst.: Nurgök, 1962; Örnek Dilbilgisi-Orta 1, İst.: Remzi, 1972. Masal: Küfeci, İst.: Meral, 1958 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 357).

İskender Cenap EGE

Cumhuriyet devri şairlerindendir. 1918'de Söke'de doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Aydın'da tamamladıktan sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirmiştir. Ortaokul ve liselerde öğretmenlik ve müdürlük, Ankara Radyosu'nda söz yayınları raportörlüğü, basın-yayın şube müdürlüğü ve genel müdürlük görevlerinde bulunmuştur. 1961'de Adalet Partisi'nden Aydın senatörü, 1977'de Turizm ve Tanıtma Bakanı olmuştur. 1996'da İstanbul'da vefat etmiştir (Necatigil, 2007: 161).

Eserlerinden Bazıları: Bir Yaprak Değdi, 1973; Zaman Olur ki, 1985 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 368).

Cemal ERTEM

Çocuk kitapları yazarı Ertem 1927'de Bursa'da doğmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe-Edebiyat Bölümü'nü bitirerek Türkçe öğretmeni olarak on yıl kadar görev yapmıştır. 1957'de öğretmenlik görevinden ayrılarak kurduğu yayınevinde çocuk kitapları yayımlamıştır. 1945'ten itibaren çocuklar için yazdığı tiyatro, roman ve öyküleri vardır.

Eserlerinden Bazıları: Masal Dünyası, Mersin: Sipahi, 1954; Dağların Kahramanı, İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Dayak Derdi, İst.: Bilgin Çocuk, 1960, Hükümdar ve Oduncu, İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Keman Çalan Kız, İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Kırılan Kalp; İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Kimin Kızıyım, İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Korkak Avcılar Ormanda, İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Köydeki Düşman, İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Kumsalda Bir Ceset, İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Reşit Onbaşı, İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Sandıkların Sırrı, İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Selam Size Kahramanlar, İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Sinema Dağıldı, İst.: Bilgin Çocuk. 1960; Tıpkı Babası Gibi, İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Telefon Delisi, İst.: Bilgin Çocuk, 1960; Kabasakal Dilenciler Kralı, İst.: Deniz, 1973. Örneklerle Noktalama, Yazı İşaretleri, İst.: Altın Bahçe, 1966 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 414).

Coşkun ERTEPINAR

Cumhuriyet devri şairlerinden Ertepinar, 1914'te Kayseri'nin Erkilet bucağında doğmuştur. 1932'de Sivas Erkek Öğretmen Okulu'nu, 1937'de Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe/ Edebiyat bölümünü bitirmiştir. 1932 yılında başlayan öğretmenlik hayatının on sekiz yılı okul müdürlüklerinde geçmiştir (Necatigil, 2007:179). Çeşitli illerdeki ortaokul ve liselerde öğretmenlik ve yöneticilik yapmıştır. MEB ortaöğretim şube müdürlüğü (1956), halk eğitim genel müdürlüğü (1968) ve bakanlık müşavirliği görevlerinde bulunmuş 1974'te kendi isteğiyle emekli olmuştur. 1981'e kadar öğretmenlik mesleğini sürdüren şair 2005'te Ankara'da vefat etmiştir. Aldığı ödüller

şunlardır: Zaman Bahçesinde ile 1978 Türkiye Millî Kültür Vakfı Jüri Özel Ödülü; 1985 Tercüman Kültür ve Sanat Armağanı; 1991 İLE-SAM Hizmet Şeref Ödülü.

Eserlerinden Bazıları: Deniz Üstü, Sivas: Kâmil Mtb., 1935; Dönülmez Zaman İçin, İskenderun: Öz Vatan Mtb., 1949; Tek Adamın Hikâyesi, Kayseri: Sümer Mtb., 1954; Kaderden Yana, Ank.: Yıldız Mtb., 1956; Mevsimlerin Ötesinden, Ank.: Doğuş Mtb., 1962; Güzel Dünya, Ank.: Güvendi Mtb., 1969; Şu Dağlar Bizim Dağlar, Ank.: Güvendi Mtb., 1973; Zaman Bahçesinde, İst.: Damla, 1978; Destan Atatürk, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1981; Küçük Dünyamızın İçinden, Ank.: Tekışık Mtb., 1982; Dorukta Rüzgârlar Var, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1986; Çocuklar ve Papatyalar, Ank.: MEB, 1986; Yunus'un Bahçesinde Açan Gül, Ank.: MEB, 1992; Şiir İkliminde Bir Ömür, (toplu şiirleri) Ank.: Tekışık Mtb.. 1995(Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 416).

Beşir GÖĞÜŞ

12 Şubat 1915'te Gaziantep'te doğmuştur. İlk ve ortaokulu Gaziantep'te okuyan Göğüş, 1933'te Gaziantep Muallim Mektebini, 1938'de Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirmiştir. Türkçenin eğitim ve öğretiminin çağdaş yöntemlerle yapılması için arayış içinde olduğu bir dönemde 1954'te Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi'ne "raportör" sanıyla atanmış, bu yeni görevi ona, ilk ve orta dereceli okulların yönetmeliklerini, izlencelerini yorumlama, değiştirme, yeniden biçimlendirme yollarını açarken, çağdaş bir eğitimci ve yönetici olarak kendisini de yetiştirme olanağı sağlamıştır. 1959 Eylül'ü ile 1960 Şubat'ı arasında "High School"ları incelemek üzere ABD'ye gönderilmiştir. 1963'te MEB, Öğretmen Okulları Genel Müdür Yardımcılığına, 1964'te de Bakanlık Başmüfettişliğine atanan Göğüş, 1966'da kendi isteğiyle emekli olmuş, bu tarihten başlayarak 1974'e dek Türk Dil Kurumu'nda çalışmıştır. Yazar, 17 Ağustos 1999'da Marmara depreminde eşi Cemile Göğüş ve kızı Sezen Göğüş ile birlikte vefat etmiştir. [Dil Derneği](#) kurucu üyesi olan Göğüş'ün ölümünden sonra Dil Derneği tarafından adına ithaf edilen [Beşir Göğüş Ödülü](#) her yıl bir yarışmayla verilmektedir.

Eserlerinden Bazıları: Faydalı Dilbilgisi, Ortaokullar I, II ve III. sınıflar için (1959), Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi (1978), Türkçe,

İlkokullar I, II, III, IV, V. sınıflar için (1981), Türkçe Dilbilgisi, Okuma, Dinleme, Anlatım, İlkokullar IV, V. sınıflar için (1989), Seçme Yazılar, Seçme Kitaplar, Ortaokullar I, II ve III. sınıflar için (1950, N. Ataç ile), Türkçe Sözlük (1968, Hamdi Olcay ile), Resimli Çocuk Sözlüğü (1971), İlkokullar İçin Türkçe Kitapları Öğretmen Kılavuzları (1982), Ortaokullar İçin Türkçe Öğretmen Kılavuzu (1992), Bireysel Öğretim ve Grup Çalışmaları (F. Mory'den çeviri, 1956), Meslek Liseleri İçin Türkçe, I, II, III. sınıflar için (1992, H. Saral-E. Saral ile), Sözlü ve Yazılı Anlatım (Anadolu Üniv., Açık Öğretim Fakültesi ders kitabı, 1991), Anlatım Terimleri Sözlüğü (1998), Yazın Terimleri Sözlüğü (1998, F. Oğuzkan, O. Öner toy, M. Ünlü, S. Koçak ile).
<http://www.dildernegi.org.tr/>

Enver Naci GÖKŞEN

1916'da İstanbul'da doğmuştur. 1935'te İstanbul İlköğretmen Okulu'nu, 1937'de Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirerek Adapazarı ile Bandırma'da çeşitli ortaokullarda ve liselerde, 1942-52 arasında İstanbul Haydarpaşa Lisesi'nde öğretmenlik yapmıştır. Daha sonraki yıllarda İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda ve İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde Türkçe ve edebiyat öğretmeni olarak çalışmıştır. 14 Ocak 1986'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: İnan Bana, 1939; Son Çare, Adapazarı, Necip Güllü B., 1942; Durakta Bir Adam, İst.: Kader B., 1949; Çardak Altı, İst.: Kader B., 1951; Plevne Siperlerinde, İst.: Türkiye Emekli Öğretmenler Cemiyeti, 1961; Estergon Kalesi, İst.: Türkiye Emekli Öğretmenler Cemiyeti, 1961; Elebaşı, İst.: Mim, 1964; Dördüncü İyilik, İst.: Fatih Mtb., 1967; Ayça, İst.: Okat, 1970; Tozkoparan Yiğit, (2. bas.) İst.: Dağarcık, 1972; Başyığıt Genç Osman, İst.: Dağarcık, 1972. Eski Bir Öğretmenin Okul Anıları, İst.: Bilgi-Başarı, 1983. Çocuklar İçin Edebiyat, İst.: Bakıp Kütüphanesi, 1960; Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız, İst.: Okat, 1966; Kompozisyon İlkeleri ve Antolojisi, İst.: May, 1969; En Son Yazım Kurallarına Göre İlk ve Orta Dereceli Okullar İçin Türkçe Sözlük, İst.: Okul Kitapları, 1978. Mehmet Emin Yurdakul, Ank.: TDK, 1963; Behçet Kemal Çağlar, 1970. Masal İçinde Masal, İst.: Meral, 1958; Hocadan Fıkralar, İst.: İyigün, 1964; Deniz Kurdu Kemal Reis, İst.: Dağarcık, 1967; Açıklamalar ve Hikâyelerle Atasözleri ve Deyimler, İst.: Kara, 1974; Nasıl Yetiştiler, 1977; Dağarcık, İst.: Çağdaş, 1977; Yunus Balığı Sırtındaki Çocuk, (A. İ. Gökşen ile) İst.: Dilek, 1982;

Nar Tanesi, İst.: Emin, 1983; Armağan, İst.: Bilgi-Başarı, 1983. Küçük Fıçı (G. de Maupassant; Ç. Akan ile. İst.: Yeşilay, 1946 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 456).

H. Fethi GÖZLER

Edebiyat tarihçisi ve yazar Gözler, 1919'da İzmir'de doğmuştur. İlk ve ortaokulu Bursa'da okumuş, 1938'de Balıkesir Öğretmen Okulu'nu, 1946'da Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirmiştir. Çeşitli illerde Türkçe-edebiyat öğretmenliği ve yöneticilik yaptıktan sonra 1974'te emekliye ayrılmıştır. Yazar 1996'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Namık Kemal Ruhu, İst.: Işıl Mtb., 1953; Yunus'tan Bugüne Türk Şiiri, Ank.: Şenyuva Mtb., 1967; Avrupa'da ve Bizde Yazar ve Eserleriyle Edebiyat Akımları, 3 c, İst.: Damla, 1976; Ömer Seyfettin, İst.: Çağdaş, 1976; Örnekli ve Uygulamalı Hece Vezni ve Hecenin Beş Şairi, 1980; Atatürk İnkılapları, İst.: İnkılâp, 1985; Türk Atasözleri Üzerine Bir Araştırma, 1985; Ziya Paşa'nın Terci-i Bend'i ile Terki-i Bend'i Üzerine Düşünceler, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1987; Halk Edebiyatında Milliyet Unsurları. Örnekleriyle Türkçemizin Açıklamalı Büyük Deyimler Sözlüğü (A-Z), İst.: İnkılâp ve Aka, 1975; Örnekleriyle Açıklamalı Atasözleri ve Seçilmiş Güzel Sözler, İst.: İnkılâp, 1979; Açıklamalı Türk Atasözleri Sözlüğü (M. Z. Gözler ile) İst.: İnkılâp ve Aka, 1982; Milli Hikâyeler Antolojisi, 1988; Edebiyatımızda Dinî, Tasavvufî ve Hikmetli Manzum Sözlerden Bir Demet, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1989; Türk Çocuklarına Vatan, Millet ve Kahramanlık Şiirlerinden Bir Demet, Ank.: MEB, 1991. Sadeleştirme: (H. Z. Uşaklıgil'den) Aşk-ı Memnu, 1979; Mai ve Siyah, 1980; Bir Şir'i-Hayal, 1980; Kadın Pençesi, 1980. Örnekleriyle Türkçe ve Edebiyat Bilgileri Kaynak Kitabı, İst.: İnkılâp ve Aka, 1975; Örnekleriyle Edebiyat Yardımcı Ders Kitabı, 3 c, 1981; Her Derecede Okullar İçin Örnekleriyle Temel Kompozisyon Bilgileri: Kendi Kendini Yetiştirme Metodu ile, (5. bas.) İst.: İnkılâp, 1984; Ortaokullar için Türkçemiz, (H. Tanyu ile) 3 c, 1987 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 463-464).

Rıfat ILGAZ

Cumhuriyet devri şair ve yazarlarından Rıfat Ilgaz 1911'de Cide'de doğmuştur. Kastamonu Öğretmen Okulundan 1930'da mezun olmuş ve öğretmenliğe başlamıştır.

Bolu, Gerede, Akçakoca ve Gümüşova'da sürdürdüğü öğretmenlik görevinden sonra 1938'de Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirmiştir. Adapazarı, İstanbul ve Boğazlayan ortaokullarında Türkçe öğretmenliği yapmış, İkinci Dünya Savaşı yıllarında önceleri Karagümrük Ortaokulu, daha sonra Nişantaşı Lisesi'nde bu görevini sürdürmüştür. 1944'te yayımladığı Sınıf adlı şiir kitabı dolayısıyla bir süre tutuklanmıştır. Türkçe öğretmenliği görevinden ayrıldıktan sonra hayatını gazetecilik, mizah ve oyun yazarlığıyla kazanmıştır. Markopaşa mizah dergisinde ve onun kapatılması üzerine çıkan Malumpaşa, Merhumpaşa, Hür Markopaşa dergilerinde yazarlık ve yazı işleri müdürlüğü yapmıştır. 1952'de Adembaba dergisini çıkaran, Dolmuş, Taş, Karikatür, Şaka gibi dönemin mizah dergilerinde yazan Ilgaz, Yeni Gazete, Yenigün, Yeni Ulus ile Cide ve Bartın gazetelerindeki köşe yazarlığından sonra 1974'te Yenigün gazetesinden emekli olmuştur. Kendi kaleminden hayat hikâyesi Yansıma dergisindedir (Şubat ve Mart 1974 sayıları). İlk şiirleri 1927'de Kastamonu'da Nazikter ve Açıksöz gazetelerinde çıkmıştır. Çığır, Oluş, Yücel, Varlık, Hamle dergilerinde 1937-1942 yıllarında kitaplarına almadığı romantik şiirler yayımlayan Ilgaz, 1940-1950 yıllarında güçlenmiş toplumcu şiirin ön safta ve yoksulların yaşayışlarını yansıtan temsilcilerinden biri olmuştur. 1993 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Aldığı ödüller şunlardır: Yıldız Karayel ile 1982 Madaralı Roman Ödülü ve 1982 Orhan Kemal Roman Ödülü; Ocak Katırı Alagöz ile 1987 Toprak Şiir Ödülü.

Eserlerinden Bazıları: Yârenlik, İst.: A. B. Neşriyatı, 1943; Sınıf, İst.: Devrim, 1944 (yb Sınıf ve Dosyası, İst.: Çınar, 1989); Yaşadıkça, İst.: Çopuroğlu Mtb., 1947; Devam, İst.: Güre, 1953; Üsküdar'da Sabah Oldu, İst., 1954; Soluk Soluğa, (önceki kitaplarından seçmeler ve yeni şiirler) İst.: Tan Gazetesi ve Mtb., 1962; Karakılçık, İst.: Öncü, 1969; Uzak Değil, İst.: May, 1971; Güvercinim Uyur mu?, İst.: Doyuran Mtb., 1974; Kulağımız Kirişte, İst.: Çınar, 1983; Bütün Şiirleri 1937-83, İst.: Çınar, 1983; Ocak Katırı Alagöz, İst.: Çınar, 1987; Seçme Şiirler, (der. S. Akın-C. Sanal) İst.: Adam, 1998. Hababam Sınıfı, İst.: Gar, 1957; Pijamalılar (Bizim Koğu), İst.: Gar, 1959; Meşrutiyet Kiraathanesi, İst.: Doyuran, 1974; Karartma Geceleri, İst.: Zafer Mtb., 1974; Sarı Yazma, İst.: Altın Kitaplar, 1976; Yıldız Karayel, İst.: Yalçın, 1981; Hababam Sınıfı İcraatın İçinde, İst.: Çınar, 1987. Öykü: Radarın Anahtarı, İst.: Düşün, 1957; Don Kişot İstanbul'da, 1957 (yb Palavra, İst.: Sınıf, 1972); Kesmeli Bunları, İst.: Tan Gazetesi ve Mtb., 1962; Nerde O Eski Usturalar, İst.: Tan Gazetesi ve Mtb., 1962;

Saksağanın Kuyruğu, İst.: Tan Gazetesi ve Mtb., 1962; Şevket Usta'nın Kedisi, İst.: Kitapçılık Servisi, 1965; Geçmişe Mazi, İst.: Fahir Onger, 1965; Garibin Horozu, İst.: Öncü, 1969; Keş, İst.: Sınıf, 1972; Tuh Sana, İst.: Sınıf, 1972; Bunadı Bu Adam, İst.: Sınıf, 1972; Al Altını!, İst.: Sınıf, 1972; Altın Ekicisi, İst.: Sınıf, 1972; Çatal Matal Kaç Çatal, İst.: Sınıf, 1972; Hababam Sınıfı Baskında, İst.: Sınıf, 1972; Hababam Sınıfı Uyanıyor, İst.: Sınıf, 1972; Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı, İst.: Sınıf, 1973; Rüşvetin Alamancası, İst.: Yalçın, 1982; Çalış Osman Çiftlik Senin, İst.: Çınar, 1983; Sosyal Kadınlar Partisi, İst.: Çınar, 1983; Şeker Kutusu, İst.: Çınar, 1990; Dördüncü Bölük, İst.: Çınar, 1992. Halime Kaptan, İst.: Sınıf, 1972; Kumdan Betona, İst.: Cem, 1976; Öksüz Civeci, İst.: Okul Sesi, 1979; Cankurtaran Yılmaz Küçükçekmece Okyanusunda, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1979; Bacaksız Kamyon Sürücüsü, İst.: Cem, 1980; Bacaksız Okulda, İst.: Cem, 1980; Bacaksız Tatil Köyünde, İst.: Cem, 1980; Bacaksız Sigara Kaçakçısı, İst.: Cem, 1980; Bacaksız Paralı Atlet, İst.: Cem, 1981; Küçükçekmece Okyanusu, İst.: Çınar, 1983; Apartıman Çocukları, İst.: Çınar, 1984; Hoca Nasrettin ve Çömezleri, İst.: Çınar, 1984. Oyun: Karadenizin Kıyıcığında, İst.: Türkiye B., 1965 (1969'da roman olarak da çıktı); Hababam Sınıfı, İst.: Sınıf, 1967; Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı, İst.: Sınıf, 1971. Nerde Kalmıştık, İst.: Çınar, 1984; Cart Curt, İst.: Çınar, 1984. Yokuş Yukarı, İst.: Adam, 1982; Kırk Yıl Önce, Kırk Yıl Sonra, İst.: Çınar, 1986; Fedailer Mangası/Kırk Kuşağı Anıları, (haz. Ö. Yağcı) İst.: Çınar, 1993 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 522-524).

Hasan Hüseyin KORKMAZGİL

Cumhuriyet devri şairlerindendir. 1927'de Gürün'de doğmuştur. 1939'da Gürün Cumhuriyet İlkokulu'nu, 1945'te Niğde Ortaokulu'nu, 1948'de Adana Erkek Lisesi'ni, 1950'de Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirmiştir. Göksun ilçesinde bir yıl sürmüş öğretmenliğinden, politik eylemlere katıldığı gerekçesiyle uzaklaştırılan Korkmazgil, arzuhalcilik, tabelacılık gibi işlerde çalışmıştır. 1984'te Ankara'da vefat etmiştir (Necatigil, 2007: 217). Aldığı ödüller şunlardır: Kavel ile 1964 Yeditepe Şiir Armağanı; Kızılkuğu ile TRT 1970 Sanat Ödülleri Yarışması (başarı); Filizkırın Fırtınası ile 1981 Toprak Şiir Ödülü ve Nevzat Üstün Şiir Ödülü.

Eserlerinden Bazıları: Kavel, 1963 (genişletilmiş yb Ank.: Kızılırmak, 1967); Temmuz Bildirisi, Ank.: Toplum, 1965; Kızılırmak, Ank.: Bizim, 1966; Kızılkuğu,

Ank.: Doğan, 1971; Ağlasun Ayşafağı, Ank.: Doğan, 1972; Oğlak, İst.: Yar, 1972; Acıyı Bal Eyledik, Ank.: Bilgi, 1973; Kelepçemin Karasında Bir Ak Güvercin, Ank.: Bilgi, 1974; Koçero Vatan Şairi, Ank.: Bilgi, 1976; Haziranda Ölmek Zor, Ank.: Bilgi, 1977; Filizkıran Fırtınası, Ank.: Bilgi, 1981; Acılara Tutunmak, Ank.: Bilgi, 1981; Işıklarla Oynamayın, Ank.: Bilgi, 1982; Kandan Kına Yakılmaz, Ank.: Bilgi, 1985; Tohumlar Tuz İçinde, Ank.: Bilgi, 1988. Öhhöö!, Ank.: Sosyal Adalet, 1964; Made in Turkey, Ank.: Tek, 1970; Bıyıklar Konuşuyor, Ank.: Doğan, 1971. Bağdat Basra Yollarında, İst.: Konuk, 1974. Çocuk Kitabı: Aşıcı Baba, İst.: Oda, 1981; Eşeğin Gözyaşları, İst.: Oda, 1981; Ormanın Öcü, İst.: Cem, 1981 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 508-509).

Arif Hikmet PAR

1920'de Muğla'nın Kavakdere ilçesi Mesevli köyünde doğmuştur. 1932'de İzmir Kınık İlkokulu'nu, 1936'da Buca Ortaokulu'nu, 1941'de İstanbul İlköğretmen Okulu ve 1946'da Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirmiştir. 1946-63 yılları arasında Balıkesir, Giresun, Kayseri, Kırkağaç'ta öğretmenlik ve idarecilik görevlerinde bulunmuş, 1963'te MEB Mesleki ve Teknik Öğretim istatistik müdürlüğü yardımcılığına atanmıştır. 1966'da Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde öğrenim görmüş ve Kerkük Kültür Merkezi'nde okutmanlık yapmıştır. 1974 yılında Nişantaşı Kız Sanat Enstitüsü'nde Türkçe öğretmenliği yaptığı sırada emekliye ayrılan Par, emekli olduktan sonra Serhat Yayınları'nda danışmanlık yaparak yardımcı ders kitapları hazırlamıştır (Necatigil, 2007: 355). Dertli Dolap ile 1967 Tercüman Gazetesi Piyes Yarışması başarı ödülü almıştır.

Eserlerinden Bazıları: İstiklâl Destanı, Giresun: Yeşilgiresun B., 1950; İki Kemal, İst.: Yenilik B., 1952; İstanbul Fetih Destanı, İst.: Yenilik B., 1953; Giresun Destanı, Ank.: Doğu Mtb., 1955; Ulu Şark-Mevlâna, 1960; Kartal Bakışlı Deha, İst.: Gül Mtb., 1981. Dertli Dolap, 1967. Açıklamalı Atasözleri, İst.: Minnetoğlu, [1977?]; Açıklamak Özdeyişler, İst.: Serhat, [1980]; Ansiklopedik Türk Adları Sözlüğü, İst.: Serhat, 1981; Türkçe Deyimler Sözlüğü, İst.: Serhat, 1982; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük, İst.: Serhat, 1984; Şairler ve Yazarlar, İst.: Serhat, 1984. Atatürk'ü Anlamak, (M. Agâh Önen'le) İst.: Serhat, 1981. Planlı Yazma Sanatı-Kompozisyon, Ank.: Ayyıldız Mtb., 1962; Sorulu Cevaplı Örnekti Alıştırma Lise Bitirme, 1973;

Türkçe Yardımcı, (orta I, II, III) İst.: Serhat, ?. Anneler Gününde: Anneler İçin, İst.: Gül Mtb., 1985 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 853).

Fatma İrfan SERHAN

1915'te İstanbul'da doğan romancı Edirne Kız Öğretmen Okulu ve Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirmiştir. Bir süre İÜ Gazetecilik Enstitüsü'ne devam etmiş, edebiyat öğretmenliğinin yanı sıra gazetecilik de yapmıştır. Avustralya'da bulunduğu sırada Sidney Macquarie Üniversitesi'nde ve "Australian Broadcasting Commission"da (ABC) görev almıştır. Türkiye'ye döndükten sonra köylerde okuma yazma bilmeyen kadınlara yönelik kurslar düzenleyerek, ücretsiz İngilizce dersleri vermiştir. 1992'de vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Marziye, İst.: Sander, 1978; K göl, İst.: Hürriyet, 1979 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 909).

İsmail Hilmi SOYKUT

1906'da Hayfa'da doğan şair, yazar Soykut İlk ve orta öğrenimini Bursa'da tamamlamış, Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirdikten sonra Ankara Erkek Lisesi, Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü Kız Teknik Öğretmen Okulu, Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu, Balıkesir Lisesi ve Ankara Gazi Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Ankara'da, İstanbul'da Üsküdar ve Kadıköy ortaokullarında müdürlük yapmış, 1967'de İstanbul Erkek Lisesi edebiyat öğretmenliğinden emekli olmuştur. Divan tarzındaki şiirlerinden başka hem hece ölçüsüyle, hem de serbest nazımla yazılmış şiirleri bulunmaktadır. Bazı şiirleri bestelenmiştir. 1974'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Köpükler, İst.: Osmanbey Mtb., 1941; Mahrem Şeyler, İst.: Hür, 1961. Yeni Şiir ve Karakterleri, İst.: Berksoy Mtb., 1955. Açıklamalarıyla XII. Asırdan XX. Asra Kadar Türk Şiirinde Tasavvuf, Hikmet ve Felsefeyle Dolu Unutulmaz Mısralar, İst.: Sönmez Neşriyat, 1968; Türk Atalar Sözü Hazinesi, İst.: Ülkeler, 1974 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi , 2010: 92).

Kamil Mükerrerem SU

XX. yy. romancılarındandır. 1900'de Bursa'da doğmuştur. İstanbul Kız Öğretmen Okulu'nu bitirdikten sonra Burhaniye, Edremit ve Balıkesir'de ilkokul öğretmenliği yapmıştır. 1936'da Gazi Eğitim Enstitüsü'nde imtihan verdikten sonra ortaokul Türkçe Öğretmenliğine geçerek uzun yıllar Balıkesir Lisesi'nde öğretmenlik yapmış, 1954'te emekli olmuştur. Ankara'da Yenigün, Zafer, Tasvir gazetelerinde fıkra yazarlığı ve Ankara Radyosu'nda Çocuk Saati şefliği yapan Su, 1984'te İstanbul'da vefat etmiştir (Necatigil, 2007: 259).

Eserlerinden Bazıları: Sevgim ve İstirabım, Balıkesir: Savaş, 1934; Bu Kalb Duracak, Balıkesir: Savaş, 1935; Dinmez Ağrı, İst.: Yeni Kitapçı, 1937; Sus Uyanmasın, İst.: Semih Lütfi, 1939; Istranca Eteklerinde, İst.: Semih Lütfi, 1939; Çırpman Sular, İst.: Semih Lütfi, 1941; Ateşten Damla, İst.: Semih Lütfi, 1942; Dinmez Ağrı, İst.: Semih Lütfi, 1943; Sızı, İst.: Semti Lütfi, 1943; Uyuyan Hatıralar, İst.: İnkılâp, 1944; Uzaklaşan Yol, İst.: İnkılâp, 1944; Kaybolan Ses, İst.: İnkılâp, 1945; Büyük Rüzgâr, İst.: Semih Lütfi, 194" İnandığım Allah, İst.: İnkılâp, 1946; Bir Avuç Hatıra. İst.: İnkılâp, 1947; İhtiras, İst.: İnkılâp, 1948; Gençliğimin Rüzgârı, İst.: İnkılâp, 1955; Özlediğim Kadın İst.: ye, 1959; Aynadaki Kız, İst.: İnkılâp ve Aİ 1962; Ayrı Dünyalar, İst.: Arkın, 1964; Ben ve O, İs: İnkılâp ve Aka, 1970; Günah Yolu, 1973. Bir Avuç Kül, İst.: Semih Lütfi, 1944; Gizler.: Acılar, İst.: Semih Lütfi, 1944. Mutluluk, İst.: Milliyet, 1972; Olaylar Gemisi, İst.: Milliyet, 1973; Vatan Toprağı, Ank. Kurtuluş, 1975; Masal Dünyası, İst.: Damla, 1976; Karakız, İst.: İnkılâp ve Aka, 1977; Ata'nın Rom.: 1977. Tarihte Türk Kadını, Ank.: MEB, 1971; Malazgirt Zaferi, Ank.: MEB; 1971; Kurtuluş Savaşı Başlarken, Ank.: MEB, 1973; Millet Malı, Ank.: MEB. 1975; Atatürk Bizimle, İst.: İnkılâp ve Aka, 1979; En Büyüt Türk'ten Bize, İst.: İnkılâp ve Aka, 1981 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 930).

Rüştü ŞARDAĞ

Cumhuriyet devri yazarlarından Şardağ, 1917'de Halep'te doğmuştur. İlk ve ortaokulu İstanbul'da okumuş, Balıkesir Necatibey Öğretmen Okulu'nu ve 1938'de Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirmiştir. Ankara'da orta dereceli okullarda, konservatuarda ve musiki muallim mektebinde öğretmenlik yapmıştır.

Tercüme Kurulu'nda çalışmış, Türk Ansiklopedisinde danışmanlık ve yazarlık yapmıştır. 1960 yılında Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde yüksek lisans çalışmasını tamamlamıştır. 1950'den sonra İzmir Belediyesi'nde çalışmış, başkan yardımcılığı görevinden 1968'de emekli olmuştur. Ege Üniversitesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Okulu'nda öğretim görevliliği yapmıştır. 1983-1987 arasında İzmir Milletvekili olarak TBMM'de bulunmuştur. Cumhuriyet, Vatan, Vakit ve Ulus gazetelerinde pek çok fikir-sanat yazıları, deneme ve eleştiriler, bir süre hikâye Varlık, 1937) ve şiirler de (Varlık, 1942-1943) yazmış olan Şardağ, İran edebiyatından yaptığı çevirilerle 1971'de İran'ın "Büyük Şükran Madalyası"'nı almıştır. Çok sayıda güfte ve bestesiyle tanınan yazar, 1994'te İzmir'de vefat etmiştir. İran edebiyatından yaptığı çevirilerden ötürü 1971'de İran'ın "Büyük Şükran Madalyası"'nı almıştır.

Eserlerinden Bazıları: Edebiyatımızda Vatan Duygusu, 1940; Klasik Şiirimiz I, 1959; Klasik Divan Şiirimiz, 1976; Şair Sultanlar, Ank.: Türkiye İş Bankası, 1982; Bubûrizade Mustafa İtrî, Çanakkale: Çanakkale Seramik Fabrikaları AŞ, 1984. Aşkname: Ünlü Terci-i Bend (H. Esfahani), İzmir: Ege Üni. Mtb., 1962; Perişan Baba Tâher ve Çift Beyitleri, İzmir: Ticaret Mtb., [1966?]; Rubailer/Seçmeler (Ömer Hayyam), Ank.: MEB, 1966 (yb Bütün Yönleriyle Hayyam Rubaileri, İst.: Özgür, 1985); Şirazlı Hafız'dan Gazeller, İzmir: Hepileri Mtb., 1970; Fars Bahçelerinden Altın Sözler, İzmir: Karınca Mtb., 1977. Hazret-i Ali'nin Özdeyişleri, Ank.: Diyanet İşleri Başkanlığı, [1963?]; Allah Diyor ki, 1976; Besmele Tefsiri (Hacı Bektaş-ı Veli), 1985; Her Yönü ile Hacı Bektaş-ı Veli, İzmir: Karınca Mtb., [1985?]; İslam'da Sosyal Adalet, İst.: İnkılâp, 1988 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 947).

Uluğ TURANLIOĞLU

Cumhuriyet devri şairlerindendir. 1913'te Kırklareli'nde doğmuştur. Edirne İlköğretmen Okulu'nu, 1937'de Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirerek Edirne, Çanakkale, Kırklareli ortaokul ve liselerinde emekli olduğu 1962 yılına kadar Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Kopuz, Çığır, Yücel dergilerde destansı, geleneksel hece şiirleri yazmış, milliyetçi kanadı destekleyen, Damla adında ve aylık "edebî, ilmî, köycü" bir dergi çıkarmıştır (102 sayı, 1942-1957). Şair, 2002'de Edirne'de vefat etmiştir (Necatigil, 2007: 425).

Eserlerinden Bazıları: Meriç Kıyılarında, 1932; Bir Haykırış, 1933; Edirne Şiirleri, 1941; Köy Şiirleri, 1942; Meriç Konuşuyor, 1942; Memleket Şiirleri, Edirne: Damla, 1945; Edirne'den Kars'a Kadar, 1949; Her şey Vatan İçin, 1952; Aşk ve Vatan Şiirleri, 1957; Selçuk Bayrak Şiirleri, 1957; Türk Şiirinde Türk Büyükleri, 1961; Şiirimizde Edirne, 1963; Türk Ozanları Antolojisi, 1971; Âşık Veysel Şatıroğlu, 1973; Atatürk Şiirleri, II. c, 1977; Trakya'dan Bir Ses, 1983; Atatürk Çocuklarına Şiirler, Edirne: Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi, 1993 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 1042).

Hüseyin TOPÇUGİL

Şair, 1925'te Erzurum /Şenkaya'da doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Erzurum ve Kars'ta tamamlamış, 1945'te Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü'nü bitirmiştir. Bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra Bursa'da kitapçılık ve çeşitli kurumlarda memurluk yapmıştır. TYS ve Edebiyatçılar Derneği üyesidir. 2002'de İstanbul'da vefat etmiştir. İlk şiiri 1943'te İstanbul dergisinde çıkan şairin toplumcu gerçekçi anlayışa bağlı kalarak yazdığı şiirleri Türk Dili, İnsancıl, Gerçek Sanat, Öğretmen Dünyası ve Şiir Ok'u dergilerinde yayımlanmıştır.

Eserlerinden Bazıları: Tohumdaki Sancı, İst.: Gerçek Sanat, 1995; Gezgin Yürek, İst.: İnsancıl, 1998 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 1029).

Ziya ÜNSEL

1917'de İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Erkek İlköğretmen Okulu ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdikten sonra Türkçe öğretmeni olarak yurdun çeşitli okullarında görev yapmıştır. Dağcılığa da meraklı olan Ünsel, öğretmenliği sırasında Türkiye'nin az bilinen yörelerini dolaşmış ve derlediği yol notlarıyla gezi edebiyatına katkıda bulunmuştur. 1972'de İstanbul Beykoz Ortaokulu müdürü olarak görev yaptığı sırada bir saldırı sonucu ölmüştür.

Eserlerinden Bazıları: Beydağ, Malatya: Beden Terbiyesi, 1954; Yeşil Malatya: Gezmek, Tozmak Üstüne, İst.: Ekin Mtb., 1959; Harput Masalı, İst.: Ekin Mtb., 1960; Mutlu Güney, İst.: Işık, 1963; Anadolu Çizgisi, İst.: Işık, 1964 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 1090).

Halim YAĞCIOĞLU

1919'da İzmir'de doğan şair İzmir Necatibey İlkokulu, Kızılçullu Amerikan Koleji ve İstanbul Erkek Lisesi'nde okumuştur. 1944'te Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitiren Yağcıoğlu Zonguldak, Eskişehir, Urfa, Sivas, Gaziantep ve Bolu'da Türkçe, Edebiyat ve İngilizce öğretmenliği yapmıştır. Ankara'da Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nde çalışmıştır. İlk şiiri 1934'te Gündüz dergisinde, diğer şiirlerini 1945'e kadar Ülkü, Doğu dergilerinde çıkan şair uzun bir süre saz şairi anlayış ve biçiminde hece şiirleri yazdıktan sonra Yeni Şiir'e, zamanla da toplumcu sanata yönelmiştir. 2008'de vefat etmiştir (Necatigil, 2007: 445) .

Eserlerinden Bazıları: Samanyolu, [1942]; Kasım Rüzgârı, İst.: Yeni Ufuklar, 1955; Anzelha, Ank.: Seçilmiş Hikâyeler Dergisi, 1957; Beyaz Güller, İst.: Hür, 1964; Destan Türk-Mustafa Kemaller Tükenmez, Ank.: Türkiye Kemalist Yazarlar ve Sanatçılar Derneği, 1973; Altın Günlerin Eşiğinde, İst.: Yeditepe. 1976; Burası Sınır Şehri Gaziantep. Afyon Yalayan Çocuk, (S. G. Gülyüz ile) 1964. Takla Göz Takla Kulak, (Sivas ilinden derleme çocuk masalları) İst.: Varlık, 1962; Öğretmen Şiirleri Antolojisi, Ank.: Güven Mtb., 1965; Türk Kadın Şairleri Antolojisi, Ank.: Gündüz, 1966; Atatürk'ten Son Mektup, Ank.: Türkiye Kemalist Yazarlar ve Sanatçılar Derneği, 1985 (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 1100).

4.4. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

4.4.1. Okulun Tarihçesi

Atatürk'ün ismini koyduğu ve kuruluşuyla yakından ilgilendiği Fakültenin başkentte açılması projesinin ilk adımları 1931'de Türk Tarih Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) ve 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu)'nin açılmasıyla atılmıştır. Bu iki kurumun ilk yıllardaki çalışmaları umulanın üzerinde yarar sağlamakla birlikte, bu sahalara eleman yetiştirmek; Türk tarih, coğrafya ve dilini yabancı etkisinden kurtarıp, yabancı dillerde de eserler vermek amacıyla Atatürk 11 Mart 1935'te Kültür Bakanı Abidin Özmen'e Ankara'da bir fakülte kurulması emrini vermiştir (Çadircı, Süslü, 1982: 145). Turan'a göre de bu Fakülte,

“Atatürk'ün ulusal kültürün oluşması için ana ögeler olarak gördüğü tarih ve dil çalışmalarını yürütmek, dil devrimini gerçekleştirmek için birbiri arkasına kurulan bu kurumlar aracılığı ile çalışmalar sürdürülürken bunların desteklenmesi, diğer yandan verilerin uygulamaya konularak sonuçların bilimsel açıdan değerlendirilmesi ve tarih araştırmaları ile giderek özleşen Türkçenin topluma kazandırılabilmesi amacıyla bu konularda uzman ve öğretmenlerin yetiştirilmesi için bilimsel araştırmalar ve öğretim yapan akademik bir kuruluş olarak” açılmaktadır (2000: 234).

Ankara Üniversitesi'nin ikinci fakültesi ve Atatürk'ün sağlığında gerçekleştirdiği son büyük kültür hareketi olan (Widdmann, 2000: 237) Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 14 Haziran 1935 tarihinde 2795 sayılı kanunla kurulmuştur. Bu kanunun görüşmeleri sırasında Maarif Vekili Saffet Arıkan'ın söylemiş olduğu sözler okulun kuruluş amacını açıklamaktadır:

“Atatürk'ün yüksek dehasından doğan ve kendi kutlu eliyle yaratılan tarih ve dil hareketi; bunlara bağlı olan arkeoloji ve coğrafya bilgileri için Ankara'da bir fakülte açılacaktır. Bu fakülte bu ilimleri öğretecek, üretecek ve mümkün olan kısa bir zaman

zarfında ilim dünyasının gözü önüne bu gerçek hakikatleri sermeye çalışacaktır.” (İnan, 1957: 1-2).

Yeni yasanın hazırlanması sırasında Başvekâlet’ in sunduğu raporda Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin kuruluş amacı ise şöyle ifade edilmiştir:

“Hükümet merkezimizde bir taraftan Türk kültürünü bilgi metodu ile işleyecek bir tetkik ve araştırma müessesine olan ihtiyaç, diğer taraftan orta tahsil müesseselerimize ulusal dil ve tarihimizin ilmî ve en yeni telakkilerine göre hazırlanmış muallim yetiştirmek ve bugünkü muallimlerimizin bu yönden bilgilerini tamamlamak lüzumu Ankara’da bir Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmasını icap ettirmiştir.” (İnan, 1957: 1; Hirsch, 1998: 561; Çadırcı, Süslü, 1982: 146) .

Başlangıçta sadece “Ankara Tarih- Coğrafya Fakültesi” adıyla hazırlanan kanun projesi geri alınmış, Fakülteye “dil” sözcüğü eklenerek ve tahsisatı artırılarak yeni bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Fakülteye Edebiyat Fakültesi adının verilmemesini ise Maarif Vekili Hasan Âli Yücel şöyle açıklamaktadır:

"Atatürk ona bizim alıştığımız bir ismi vermedi. Başka memleketlerde bunun benzeri olan ilim müesseselerine konulmuş bir ismi seçmedi. Bunun büyük manası vardır. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi adını münasip görmesi Türk inkılâbının bu müesseseden beklediği gayeye sarahatle işaret etmektedir. O gayeyi şöyle hülâsa edebiliriz: Öz kaynaklarına inmek suretiyle mazimizin aydınlatılması, bizimle münasebette bulunmuş milletlerin tarihine gene kendi gözümüz ve kendi anlayışımızla bakılması, Türk dilini yabancı kaidelerin esirliğinden kurtararak kendi kudretleri ve kendi imkânları içerisinde geliştirme yollarının aranması ve onun özelliğini, eskiliğini, zenginliğini belirtmek için gayret sarf edilmesi, ülkemizin coğrafi tabiatının ilmî usullerle ve olduğu gibi tetkik edilmesi, nihayet şuradan buradan alınmış fikirlerle değil, millî hayatımızın şuuruна dayanan bir görüşle elde edilmiş evrensel görüşe sahip mütefekkirlerimizin yetişmesidir.” (MV, 1941).

1941-42 ders yılı Talebe Rehberi’nde Fakültenin açılış tarihi 10 Aralık 1935 Perşembe günü olarak ifade edilmektedir (1942: 6). Widmann da açılış tarihi olarak 10.12.1935 tarihini vermektedir (2000: 234). Ancak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi resmî olarak 1936 yılının 9 Ocak günü saat 15.30’da Atatürk’ün ve İnönü’nün huzurlarıyla TBMM Başkanı, Başbakan, Bakanlar, Kordiplomatik, konuk Afganistan Dışişleri Bakanı ve Elçisi, profesör, öğretmen ve öğrencilerin katılımıyla Ankara

Halkevi'nde bir törenle açılmıştır (Kansu, 1974: 53; İnan, 1957: 11-12; Çadırcı; Süslü, 1982: 146-147; Atılgan, 2003: 6-7).

Törene 15.30 sıralarında İstiklâl Marşıyla başlanmış ve Kültür Bakanı Saffet Arıkan'ın aşağıdaki açış konuşmasıyla devam edilmiştir:

"... Bugün yeni bir eserin, Türk Kültür dünyasına temel olacak bir kurumun, çok eski Türk varlığının silinmez damgasını taşıyan Ankara'da açılışını kutluyoruz. Vatan toprakları kurtarıldıktan ve yurt içinde yepyeni bir sosyal düzen kurulduktan sonra, vakit geçirmeksizin kültür işinin ele alınması gerekti. Kültür işinde ana kaynağın tarih olduğu kanaatidir ki bu alanda çalışmaya önem verdirdi. Tarih işine bir düzen verdikten sonra kültür varlığının ikinci bir temeli olan dil işini önemle ele aldı... Bütün dileklerim sizler içindir. Fakat sizin başarılarınız bütün Türk Ulusu ve Dünya için olacaktır. İşte sizden istenen budur ve bunu isteyen de hepimizin babası Atatürk'tür. O yüksek Kurtarıcının ve dâhi Başbuğun önünde bu derin saygı ile eğilerek hep birlikte and içelim: Durmadan çalışacağız, buyruğunu yerine getireceğiz. Sayın arkadaşlar, Ankara Tarih, Dil-Coğrafya Fakültesi şu anda açılmıştır kutlu olsun. . ." (MEB, 1946: 201-202; Kansu, 1974: 53-54).

İlk açılış dersini Prof. Dr. Afet İnan'ın verdiği Fakültede şu bölümler bulunmaktadır: Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Antropoloji, Etnoloji, Sümeroloji ve Akadistik, Hititoloji, Hindoloji, Hungaroloji, Sinoloji ve Klâsik Filoloji, Alman, Fransız, İngiliz, Rus, Arap ve Fars Dili ve Edebiyatı. Bu bölümlere 1936'da Arkeoloji, 1939 yılında da Felsefe bölümü eklenmiştir (Talebe Rehberi, 1942: 6).

Genel bir değerlendirmeye bakıldığında zaman Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Ankara Üniversitesi'nin belkemiğini oluşturmak üzere kurulmuş olduğu ve bütün yapısıyla Türk kültür hayatını incelemeye yöneldiği görülmektedir. Widmann'a göre, Kadro hareketinin (1932-1935) sürecini bitirdiği, Halkevlerinin devlet tarafından yönetildiği, Tarih ve Dil Kurumlarının kurulduğu, geniş folklor araştırmaları ve sözcük taramalarının başladığı, Batılı Tarihçilerin taraflı görüşlerinin dışında bir tarih anlayışının geliştiği dönemde açılan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yeni bir kültür kuşağı kurmak üzere Atatürk tarafından şekillendirilmiştir. Fakülte kuruluşunu, bir taraftan Atatürk'ün dil ve tarih konularına karşı duyduğu ilgiye, diğer taraftan o zamanki Millî Eğitim Bakanlığı Yüksek Okullar Bölümü'nün genel müdürü olan ve pek

çok yerde sözü edilen kültür politikacısı Cevat Davutoğlu'nun gayretlerine borçludur (2000: 234-237).

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ilk öğretim yılına kiralanan Evkaf Apartmanının Gençlik Parkına bakan kısmındaki daireler (bugünkü Küçük Tiyatro'nun bulunduğu daireler)de başlamış ve bugünkü yeni bina inşaatının tamamlanmasına kadar dört yıl bu ilk binasında öğretimi sürdürmüştür. Fakülte, yeni binasına 1940 yılı Şubat ayında taşınmaya başlamış ve 4 Kasım 1940'ta da burada öğretime başlanmıştır. Yapılan ikinci açılış törenine TBMM Reisi, Başvekil, Vekiller, Mebuslar, Temyiz Mahkemesi, Devlet Şûrası, Divanı Muhasebat Reisi ve Azaları, Fakülte İdare ve Talim Heyetleri, İstanbul Üniversitesini temsilen gelmiş olan Tıp, Edebiyat, Hukuk Fakülteleri Dekanları, Ankara Hukuk Fakültesi Dekanı, profesörler ve öğrenciler katılmış ve Fakülte konferans salonunda yapılan törene İstiklâl Marşıyla başladıktan sonra Başvekil Doktor Refik Saydam ve Maarif Vekili Hasan Âli Yücel birer konuşma yapmışlardır. Daha sonra Fakülte profesörlerinden Manisa Mebusu Yusuf Hikmet Bayur “Trablusgarp Savaşından Balkan Savaşının Başına Kadar Giden Devre” konulu açış dersini vermiştir (Çadırcı; Süslü, 1982: 148).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren gündemde olan Ankara'da bir üniversite kurma düşüncesi adım adım gerçekleştirilmiş, onar yıl aralıklarla, 1925'te Hukuk Fakültesi, 1935'te Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 1943'te Fen Fakültesi, 1945'te Tıp Fakültesi'nin kurulmasıyla bu amaca yaklaşılmış; 13 Haziran 1946 tarihinde kabul edilen “Üniversiteler Kanunu” ile Ankara'daki Hukuk, Dil ve Tarih-Coğrafya, Fen ve Tıp Fakültelerini içine almak üzere “Ankara Üniversitesi” 18 Haziran 1946 tarihinde kurulmuştur.

Ankara Üniversitesi 22 Haziran 1946 günü ilk rektör seçimini yapmış, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi öğretim üyesi Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu rektör seçilmiştir. Üniversite Senatosu da ilk toplantısını 4 Temmuz 1946'da yapmıştır. 30 Haziran 1948'de Ziraat ve Veteriner Fakülteleri Üniversite'ye katılmış, 21 Kasım 1949'da İlahiyat Fakültesi açılmış, 23 Mart 1950 tarihli yasayla da Siyasal Bilgiler Okulu, Siyasal Bilgiler Fakültesi adıyla Üniversite bünyesine katılmıştır.

Aslantepe'ye göre,

“Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması, Türk ulusunun gelişmesi ve Türk toplumunun tüm çağdaş kurumlarıyla örgütlenmesi süreçlerine koşut giden ve bunlarla karşılıklı etkileşim içinde olan Ankara Üniversitesi oluşum süreci, Türk devriminin bir parçasıdır. Ankara Üniversitesini meydana getiren ve kendisinden önce kurulan fakülteler, bu devrimin gerçekleşebilmesindeki önemli yapı taşları arasında yer alırlar. Bu özelliğiyle Ankara Üniversitesi, hem Türk devriminin bir ürünü, hem de ondan etkilenecek ve onu etkileyerek geliştiren ve tamamlayan niteliğiyle devrimin gerçekleşmesine katkıda bulunan en önemli kurumlardan biri olmuştur.” (2008: 314-315).

4.4.2. Okulun Yapısı

1939 tarihli Birinci Maarif Şûrasında sunulan ve 1943'te yürürlüğe giren Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Esas Talimatnamesinin birinci maddesine göre Ankara Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi “tedris olunan mevzular üzerine ilmî araştırmalar yapmak, millî kültürü genişletmek, tarih, coğrafya, dil ve edebiyat sahalalarında ergin ve olgun unsurlar yetiştirmek ve bu sahalara ait yüksek bilgiyi yaymak” amacıyla kurulmuştur.

Talimatnameye göre Fakültenin yönetimi Dekan, Fakülte Meclisi, Profesörler Meclisi, Enstitülerin Müdürleri, belirli işler için oluşturulan komisyonlar, Fakülte Müdürü ve gerekli memurlar tarafından yürütülmektedir (MEB, 1939: 597-602).

Maarif Vekili tarafından profesörler arasından seçilerek atanan Dekanın görevleri Talimatname'de şöyle ifade edilmektedir:

- a) Fakülteyi temsil etmek,
- b) Talimatnameler doğrultusunda derslerin, seminerlerin ve enstitü faaliyetlerinin düzenli yürütülmesini sağlamak,
- c) Fakülte bütçesini hazırlayarak, harcamalarda ödeme amirliği yapmak,
- d) Fakültenin her türlü haberleşmelerini yapmak,

- e) Lisans ve doktora sınavlarıyla doçentlik ehliyetini alma işine nezaret etmek,
- f) Öğretim kurulunun ders kitapları ve inceleme eserlerinin basılıp dağıtılmasına yardımcı olmak
- g) Fakülte çalışmaları hakkında her ders yılı sonunda Vekillğe rapor vermek,
- h) Fakülte Meclisine, Profesörler Meclisine ve Fakültede oluşturulan komisyon ve kurullara başkanlık etmek,
- i) Vekilliğin Fakülteye ait işler hakkında vereceği emirleri yerine getirmek.

Profesör ve doçentlerden oluşan Fakülte Meclisi, Fakültenin yönetim ve işleyişinde dekana yardımcı olup, dekanla aynı görüşü paylaşmadığında veya meclis kararını dekan uygun görmediğinde Maarif Vekâletinin vereceği kararı uygulamakla görevlendirilmiştir.

Fakülte profesörlerinden kurulu Profesörler Meclisinin görevleri ise, fakültedeki açık kadrolara doçentlerden aday göstermek, doçent ve asistanların ilmî olarak gelişmeleri için gerekli tedbirleri görüşmek, doçent ve asistanlar hakkındaki şikâyetleri inceleyerek bir karara bağlamak olarak ifade edilmektedir.

Bunun dışında fakültenin öğrenci kayıt işleri, dekanın emri altında yazı işleri ve akademik personel dışındaki personelin yönetimiyle görevlendirilmiş bir müdürü, hesap işlerinden sorumlu bir hesap memuru, gerekli olduğu kadar memur ve müstahdemleri vardır.

Fakültenin öğretim kadrosu (Tedris Heyeti) ise profesör, doçent, asistan, ilmî yardımcı ve lektörlerden ibarettir.

Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi 1935-1936 öğretim yılında şu bölümlerden oluşmaktadır: Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Klasik Şark Dilleri (Arapça ve Farsça olmak üzere iki kürsü), Eski Ön Asya Dilleri ve Kùltürleri (Sümeroloji ve Hititoloji kürsüleri), Hindoloji, Sinoloji, Hungaroloji, Fiziki Antropoloji-Prehistorya (Paleontoloji) Etnoloji, Rus Dili ve Edebiyatı, Klasik Filoloji, Alman Dili ve Edebiyatı, Fransız Dili ve Edebiyatı (Çadırcı, Süslü, 1982: 164).

1936'da Kùltür Bakanlığı tarafından çıkarılan Türkiye Okullar Kılavuzu'na göre öğretim süresi 4 yıl olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih, Coğrafya, Arkeoloji,

Antropoloji, Türkoloji, Hititoloji, Sümeroloji ve Akadistik, Samî Diller, Sinoloji, Hindoloji, Hungaroloji, Lâtince, Yunanca, Almanca, Fransızca şubelerinden oluşmaktadır (1936: 74-76).

1939-1940 ders yılı Talebe Rehberi'ne göre fakülte şu disiplinlere ayrılmaktadır: Türk Dil ve Edebiyatı, Tarih, Felsefe, Coğrafya, Antropoloji ve Etnoloji, Arkeoloji, Alman Dil ve Edebiyatı, Fransız Dil ve Edebiyatı, İngiliz Dil ve Edebiyatı, Hungaroloji, Klasik Filoloji, Arap Dil ve Edebiyatı, Fars Dil ve Edebiyatı, Sümeroloji, Hititoloji, Hindoloji, Sinoloji, Rus Dil ve Edebiyatı (1939: 3) .

1941-42 tarihli Talebe Rehberi'nin verdiği bilgiye göre ise açıldığı tarihte fakültede bulunan bölümler Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Antropoloji, Etnoloji, Sümeroloji ve Akadistik, Hititoloji, Hindoloji, Hungaroloji, Sinoloji ve Klâsik Filoloji, Alman, Fransız, İngiliz, Rus, Arap ve Fars Dili ve Edebiyatı'dır. Bu bölümlere 1936'da Arkeoloji, 1939 yılında da Felsefe bölümü eklenerek Fakültenin yapısı tamamlanmıştır (TR, 1942: 6).

Görüldüğü gibi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin bilim dallarında da 1935'den bu yana bir gelişme olmuş; 1935-1936 yıllarında birer kürsülük 16 bölüm varken, 1946-1947 öğretim yılında kürsü sayısı 20'yi geçmiştir. 1946-1947 öğretim yılındaki kürsüler şunlardır:

- 1- Türk Dili ve Edebiyatı
- 2- Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru
- 3- Alman Dili ve Edebiyatı
- 4- Fransız Dili ve Edebiyatı
- 5- İngiliz Dili ve Edebiyatı
- 6- Rus Dili ve Edebiyatı
- 7- Hungaroloji
- 8- Klasik Şark Dilleri
- 9- Klasik Filoloji

- 10- Sümeroloji
- 11- Hititoloji
- 12- Hindoloji
- 13- Sinoloji
- 14- Genel Türk Tarihi ve Eski Çağlar Tarihi
- 15- Orta Çağ Tarihi
- 16- Yeni Çağlar Tarihi
- 17- Yakın Çağlar Tarihi
- 18- Ülkeler Coğrafyası
- 19- Fiziki Coğrafya ve Jeoloji
- 20- Ekonomik Coğrafya
- 21- Antropoloji ve Etnoloji
- 22- Felsefe (Öğrenci Kılavuzu, 1947: 50)

13 Haziran 1946 tarihinde kabul edilen “Üniversiteler Kanunu” ile 18 Haziran 1946’da Hukuk, Dil ve Tarih- Coğrafya, Fen ve Tıp Fakültelerini içine alan Ankara Üniversitesi kurulmuştur. Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi bu tarihten itibaren Millî Eğitim Bakanlığından ayrılarak Ankara Üniversitesine bağlanmıştır. Türkiye genelinde bilim ve yönetim özerkliğine ve tüzel kişiliğe sahip üniversitelerin kuruluş ve çalışma biçimleri de aynı kanunla belirlenmiştir.

Yeni Üniversiteler Kanunu’na göre, “üniversiteler fakültelerden, enstitü, okul ve bilimsel kurumlardan oluşmuş özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleri” dir. Bu kanunda ilk kez üniversitenin görevleri ifade edilmiştir:

1- Öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerle türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve deney sahibi elemanlar, Türk İnkılâbının ilkelerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek,

2- Memleketi ilgilendirenler başta gelmek üzere bütün bilim ve teknik meseleleri çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalar yapmak ve bu çalışmalarda ilgili millî bilim ve araştırma kurumları ile yabancı ya da uluslararası benzer kurumlarla iş birliği yapmak,

3- Memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün meselelerini Hükümetle ve Kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve inceleme konusu yaparak sonuçlarını toplumun faydalanmasına sunmak ve Hükümetçe Millî Eğitim Bakanı vasıtasıyla istenecek incelemeleri yaparak düşüncelerini bildirmek,

4- Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayımları yapmak; yardımcılara, doktora adaylarına ve öğrencilerine yaptırmak,

5- Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici bilim verilerini sözle ve yazıyla halka yaymak (Hirsch, 1998: 176-177).

Bu kanuna göre özerk üniversiteler arasında koordinasyonu sağlamak üzere, Millî Eğitim Bakanının başkanlığında her üniversitenin rektör ve dekanları ile her Üniversite Senatosunun kendi üyeleri arasından iki yıl için seçeceği birer temsilciden oluşan bir Üniversitelerarası Kurulun oluşturulması öngörülmüştür. Kanunun getirdiği yeniliklerden biri de olan Üniversitelerarası Kurul, Millî Eğitim Bakanının başkanlığında her üniversitenin rektör ve dekanlarıyla, her üniversite senatosunun kendi üyeleri arasından iki yıl için seçeceği, birer temsilciden oluşmaktadır.

1946 Üniversite Kanunu ile Üniversitenin yönetiminde de Senato, üniversite Yönetim Kurulu ve Rektör; Fakültede ise Genel Kurul, Profesörler Kurulu, Fakülte Yönetim Kurulu idareye yardımcı olmaktadır.

Senato rektör, önceki rektör, dekanlar ve fakülte profesörler kurulunun kendi üyeleri arasından seçecekleri ikişer profesör veya ordinaryüs profesörden oluşan bir karar organıdır. Yönetim Kurulu ise rektör, önceki rektör ve dekanlardan oluşmaktadır. Rektör ise Fakülte Profesörler Kurullarının bir arada yapacakları toplantı ile iki yıl için profesörler arasından seçilen Üniversite tüzel kişiliğinin temsilcisi, kurulların başkanı ve yönetim işlerinin sorumlusudur (Saray, 1996: 107).

Fakülteler de bu Kanunla bütün öğretim üyelerinin katılarak akademik işleri görüşmeleri ve bir karara varmaları için oluşturulan Genel Kurul; Dekan, bir önceki Dekan ve Profesörler Kurulunca seçilecek üç ordinaryüs profesör veya profesörden oluşan bir Yönetim Kurulu; iki doçent temsilcinin de katılabildiği Profesörler Kurulu şeklinde bir yapıya kavuşturulmuştur.

Yeni kanuna göre fakültenin idari ve akademik kadrosu yeniden şekillenmiştir. Buna göre okulun yönetiminde 1 Dekan, 8 Enstitü müdürü ve 1 Devrim Tarihi Enstitü müdürü görev almıştır. Okulun öğretim üyelerini ise farklı ücretlerle çalışan 51 Profesör ve 85 doçent oluşturmaktadır. 93 asistan, 2 tercümeçi, 39 okutman, 9 uzman ise öğretim yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Dekan, Dekan Yardımcısı ve Enstitü Direktörleri ile diğer kadrolara gerekli eleman alınarak Fakültenin gelişmesine paralel olarak, özellikle üniversiteye bağlandıktan sonra kadrolarda gelişme sağlanmıştır (Çadırcı; Süslü, 1982: 152-154).

4.4.3. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Kansu'ya göre Türk dilinin derinliklerinin ve kurallarının ilmî olarak araştırılması için kurulan bölümde Güneş-Dil teorisini de kapsayan bir Türkoloji öğretimi yapılacaktır (1936: 402). Fakültenin açılış töreninde konuşan Kültür Bakanı Saffet Arıkan da bu bölümde verilen eğitimle dilimizin kökeninin ve diğer dillerle ilgisinin araştırılarak, yaşamakta olan lehçelerle karşılaştırmalı olarak inceleneceğini ve dilimizin güzelliğinin, asilliğinin ortaya çıkarılacağını söylemektedir (1936: 405).

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Türkçenin Fakülte bünyesinde okutulan eski ve yeni dillerle ilmî metotlarla karşılaştırılması ve bütün lehçeleriyle bugünkü ve dünkü durumunun ilmî yollarla tespit edilmesi Atatürk'ün hedefleridir (DTCF, 1974: 17).

Fakültedeki disiplinlerden Rus Dil ve Edebiyatı, Fars Dil ve Edebiyatı, Hindoloji, Hungaroloji, Sinoloji, Sümeroloji, Antropoloji ve Etnoloji ile Arkeoloji bölümlerinden mezun olanlar devlet arşivlerinde, müzelerde, hafriyat işlerinde, yüksek eğitim memuriyetlerinde çalışabilmekte; arzu ettikleri takdirde öğrenim gördükleri konularda uzman olmak üzere akademik meslekleri de seçebilmektedirler (Talebe Rehberi, 1941-42: 4). Tarih, Alman Dili ve Edebiyatı, Fransız Dil ve Edebiyatı, İngiliz

Dili ve Edebiyatı, Klasik Filoloji, Coğrafya, Felsefe ve Türk Dili ve Edebiyatı'nı bitirenler ise liselere öğretmen olabildikleri gibi ilmî araştırmalar yapan kurumlara asistan olmakta ve böylece akademik hayata katılabilmektedirler (TR, 1939: 4).

Türk Dili ve Edebiyatı disiplini öğretimi iki devreye ayrılmaktadır: İlk devre, dört sömestir devam etmekte ve öğrenci Türk dili ve edebiyatının bütün sahaları hakkında sistematik ve esaslı bir görüş elde etmekte, çalışma vasıtalarını tanımakta, genel çalışma metotlarını öğrenmekte ve aldığı yardımcı disiplin derslerine devam etmektedir. İhtisas devresi de dört sömestirdir. Öğrenci, bu devrede Türk Dili ve Edebiyatı disiplininin ihtisas derslerinden seçtiği sahada derinleşir, bu sahanın özel çalışma metotlarını ve vasıtalarını öğrenerek ortak ve şahsî çalışma ile araştırmalara alışır; kendisine bir araştırma konusu seçerek bir lisans ödevi hazırlar. Öğrenci bu devrede ihtisasının gerektirdiği genel ve yardımcı bilgilerle ilmî kültürünü tamamlamaktadır (1939: 23).

4.4.4. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Programı

1936-1950 tarihleri arasında uygulanan Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü programları hakkında öğrenci rehberleri aracılığıyla fikir edinilebilmektedir.

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün hedefleri yayımlanan “Talebe Rehberleri”nde şu şekilde ifade edilmektedir (1939: 23; 1941-42: 33) :

- a) Öğrenciye Türk dilini ve Türk dili ile meydana getirilmiş sanat eserlerini ilmî sınıflandırmalar dahilinde ve bütün tarihî ve coğrafi şümulü ile tanıtmak.
- b) Öğrenciyi Türk dil ve edebiyatı sahalarında geniş imkânlarla çalışabilmek üzere her türlü genel ve yardımcı bilgilerle donatmak,
- c) Türk dili ve edebiyatı bilgisini yayma ve okutmaya ehliyetli gençler yetiştirmek.
- d) Öğrencinin Türk dili ve edebiyatı bilgisini genişletmek yolunda şahsî araştırmalara yeterlilik kazanabilmesi için her türlü yöntem ve araçlarla donatmak.

Mezunlarının öğretmen olarak istihdam edilebileceği vurgulanan bölümün programında alan dersleri ve içerikleri yer almaktadır. Programda genel kültür dersleri “Yardımcı Disiplin” adı altında değerlendirilmektedir. Öğretmenlik meslek dersleri ise Pedagoji Semineri adı altında verilmektedir.

Talebe rehberinde yapılan açıklamalara göre, iki devreye ayrılan Türk Dili ve Edebiyatı disiplini öğretiminin ilk devresinde öğrenci aşağıdaki derslerin kurs ve seminerlerine devam etmektedir (1939: 23):

Mukayeseli Türk Grameri (4 sömestir, haftada 2 saat kur)

Bu derste modern tasvirî Osmanlı grameri esas alınarak, başlıca yeni ve eski Osmanlı ve Azerî metinleri, lehçeleri ve gerektiğinde diğer lehçeler karşılaştırma malzemesi olarak kullanılarak Türkçenin fonetiği, morfolojisi ve sentaksı sistematik olarak gösterilecektir. Her konu genel filoloji bilgisi ile takviye edilmekte, ayrıca öğrencinin öğrendiği diğer diller arasında gramer karşılaştırmaları yapmasına zemin hazırlanmaktadır.

Türk Lehçeleri (4 sömestir, haftada 1 saat kur, 1 saat seminer)

Bu devrede Türk lehçeleri coğrafi olarak ve tarihî gelişimleri bakımından gözden geçirilmekte ve edebî lehçeler mihrer teşkil etmek üzere her devirden ve her gruptan örnekler hâlinde okutulmaktadır. Bu dersler Türk kavimlerinin tarihî teşekkülleri ve etnografyaları hakkındaki bilgilerle de desteklenmektedir.

Türk Edebiyatı Tarihi (4 sömestir, haftada 2 saat kur, 2 saat seminer)

Bu ders, kaynaklarından başlayarak klâsik ve modern devirler ile halk edebiyatı bakiyelerini içermekte ve her asırdaki çeşitli edebî lehçelerin ürünlerini göstererek Türk edebiyatı tarihine genel bir bakış kazandırmaktadır. Kurlar, Türk kültür tarihine ait bilgilerle desteklenmektedir. Seminer saatlerinde de belli başlı ediplerin şahsiyetleri üzerinde incelemeler ve eserleri üzerinde metin şerhi yapılmaktadır.

Garp Kültür Dillerinden Biri (Fransızca, İngilizce, Almanca) (4 sömestir, haftada 5 saat)

Bu dersle, öğrencinin bir Batı dilinde muhtaç olduğu kaynakları kolaylıkla kullanabilecek seviyeye gelmesi amaçlanmaktadır. Öğrenci bu dilin seçiminde, ileride girmek istediği çalışma sahasına göre o sahanın profesörü ile karar vermektedir.

Klâsik Kültür Dillerinden Biri (Arapça, Farsça, Yunanca, Lâtince) (4 sömestir haftada dört saat)

Bu dersin öğretimi bu klâsik dilin grameri hakkında sağlam bir bilgi verecek şekilde düzenlenmiş ve öğrenciyi bu dillerde yazılmış metinleri kolaylıkla anlayabilecek seviyeye getirmeyi amaçlamıştır. Öğrenci aynı zamanda bu derslerde öğrendiği dilin edebiyat tarihi hakkında da bilgi edinmektedir.

İhtisas devresinde gösterilen dersler ise şunlardır (1939: 23):

Klâsik Türk Edebiyatı (4 sömestir, haftada 1 saat kur, 2 saat seminer)

Bu ders, Türk edebiyatının kaynaklarından Tanzimat'a kadar çeşitli lehçelerde verdiği ürünleri kapsamaktadır. Öğretim kronolojik olmayıp profesörün her sömestir seçeceği belirli devirler ve şahsiyetler üzerinde tahlilî ve derinleştirici kurlar şeklinde ilerlemektedir. Seminer saatlerinde ise metinler üzerinde incelemeler ve tarihî araştırmalar yapılmaktadır. Karşılaştırmalar yapabilmeleri için öğrencinin Arap ve Fars dillerinde bilgisinin olması önemlidir.

Modern Türk Edebiyatı (4 sömestir, haftada 1 saat kur, 2 saat seminer)

XIX. asırda, Avrupa tesiri altındaki Türk edebiyatının çeşitli lehçelerde verdiği ürünleri içeren derste öğretim Klâsik Edebiyat öğretimine benzetilmektedir. Karşılaştırmalar yapabilmeleri için öğrencinin Batı dillerindeki bilgisi önemlidir.

Türk Halk Edebiyatı (4 sömestir, haftada 1 saat kur, 1 saat seminer)

Dersler folklor sahasına ait olan halk edebiyatı ürünlerinin teşekkül ve tekâmül aşamalarını ve edebiyat eserleri ile olan ilişkilerini açıklayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu derste halk hikâyeleri, fıkralar, lirik ürünler, atasözleri, halk temaşası gibi türler incelenmektedir. Seminer saatlerinde de bu eserler üzerinde ortak çalışmalar ve araştırmalar yapılmaktadır.

Garp Lehçeleri (4 sömestir, haftada 2 saat seminer)

Bu derste Orhon, Osmanlı ve Azerî, Kuman, Kıpçak metinleri ile Karaim, Gagavuz, Azerî, Türkmen, Kırım, Balkan ve Anadolu lehçelerinden bazıları üzerinde ortak çalışmalar ve araştırmalar yapılmaktadır.

Şark Lehçeleri (4 sömestir, haftada 2 saat seminer)

Uygur, Hakanî ve Çağatay metinleri ile Kaşgar, Özbek, Tarançi, Sarı Uygur ve İrtiş lehçelerinden bir kaçı üzerinde ortak çalışmalar ve araştırmalar yapılmaktadır.

Yardımcı Lehçeler (2 sömestir, haftada 2 saat seminer)

Aşağıda gösterilen 4 gruptan ikisi haftada ikişer saat 2 sömestir ve diğer ikisi yine ikişer saat kalan iki sömestirde gösterilmektedir. Öğrenci bu dört gruptan yalnız birini seçmeye ve takip etmeye mecburdur.

1) Kuzey Lehçeleri: Kazan, Mişer, Başkırt, Nogay, Tobol, Karaçay, Kumık, Balkar, Kazak - Kırgız, Karakırgız, Karakalpak lehçelerinden bir kaçı

2) Altay Lehçeleri: Urenba - Tuba (Sogot), Karagas, Kamasin, Kambaşı, Koybal, Sagay, Kaç, Beltir, Kızıl, Çulim - Küerik, Şor, Lebet, Komandı, Teleut, Altay, Telengit lehçelerinden bir kaçı.

3) Yakut Metinleri

4) Çuvaş Metinleri

Umumî Lengüistik ve Türk Dili Bilgisi (İlk sömestir, haftada 2 saat kur)

Öğrencinin meslekî görüşlerini ve bilgilerini genişletecek bu dersin konuları, dilin kaynağı, bünyesi, gelişimi ve tipleri hakkında bilgi, çeşitli dil teorilerinin tartışılması, dünya dillerinin sınıflandırılmasıdır. Ayrıca bu derste, diller arasındaki karşılaştırma yöntemleri gösterilmekte ve özellikle karşılaştırmalı ve tarihî dil bilgisi araştırmalarında Türk dillerinin karşılaştırma malzemesi olarak seçilmesi amaçlanmaktadır.

Fransız, İngiliz, Alman, Arap, Fars Edebiyatlarından Biri (4 sömestir, haftada 2 saat kur)

Öğrenci öğrendiği bir yabancı dilin edebiyat tarihi derslerine de devam ederek bu dildeki yeteneğini ve bu dil edebiyatı hakkındaki bilgisini genişletecektir. Bu

nedenle dersler seçilen dilin edebiyat tarihi hakkında toplu bir fikir verecek şekilde düzenlenmiştir (TR, 1939: 27) 1941-42 yıllarına ait Talebe Rehberi'nde ise Arap ve Fars edebiyatları yer almamakta, Fransız, İngiliz, Alman Edebiyatlarının yanına Rus Edebiyatı eklenmiş görünmektedir.

İhtisas devresi öğrencisi yukarıda gösterilen derslerden 1) Klâsik edebiyat, Modern Edebiyat, Garp Lehçeleri, Şark Lehçeleri derslerinden ikisini 2) Yardımcı lehçeler, Umumî Lengüistik, Türk Dili Bilgisi ve Yabancı Edebiyatı derslerinden ikisini 3) Halk Edebiyatı dersini alıp kur ve seminerlerine devam etmek ve sınavlarını başarmak zorundadır.

Yardımcı Disiplinler

Türk Dili ve Edebiyatı disiplini öğrencisi ilk sömestirden başlamak üzere aşağıda gösterilen yardımcı disiplinlerin kendi profesörü tarafından tavsiye olunan derslerine de devam etmektedir

1) Tarih (Orta zamanlar veya yeni zamanlar) 4 sömestir haftada 2 saat kur.

2) Felsefe (ruhiyat, içtimaiyat, estetik derslerinden biri) 4 sömestir, haftada 2 saat kur

Talebe Rehberlerinde verilen programlarda ders adları, dersin genel içeriği, dersi yürüten öğretim elamanının adı ve dersin zamanı ile ilgili bilgilere de yer verilmiştir. Buna göre 1939-1940 Talebe Rehberi'nde yer verilen Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ders programı şu şekildedir:

Türk Edebiyatına Genel Bakış (1 - 4. sömestir)

16. asırdan 19. asrın ilk yarısına kadar Türk Edebiyatı- Prof. İbrahim N. Dilmen

Eski Osmanlı Edebiyatı Üzerine Çalışmalar (1 - 4. sömestir)

17-19. asırlara ait edebî metinler üzerine tetkikler- Prof. İbrahim N. Dilmen

Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler (5- 8. Sömestir)

Nabî, Recaîzade Ekrem, Ahmet Vefik Paşa ve eserleri üzerine incelemeler- Prof. İbrahim N. Dilmen.

Türk Lehçeleri (1 - 6. s6mestir)

Türk kavimleri ve lehçeleri; Karakırgızlar, lehçeleri ve bugünkü edebî metinler- Prof. Abdülkadir İnan

Türk Lehçeleri (4 - 6. s6mestir)

Kazak - Kırgız, Altay – Oyrat lehçeleri ve metinlerinin karşılaştırmalı incelemesi- Prof. Abdülkadir İnan

Türk Lehçeleri (8. s6mestir)

Bugünkü Özbek ve Kazan lehçeleri ve yazı dilleri; Moğol istilâsından sonraki devirden kalma Orta Asya ve Altın Ordu dil eserleri üzerinde araştırmalar- Prof. Abdülkadir İnan.

Genel Dil Bilgisi Geolinguistique ve Typologie (7. S6mestir)

Prof. S. A. Dilemre.

Halk Edebiyatı (5-8. S6mestir)

Doçent Pertev Boratav

Gramer (1-4. s6mestir)

Doçent Dr. Tahsin Banguoğlu.

Seminer (1-4. s6mestir)

Doçent Dr. Tahsin Banguoğlu

Lehçeler

Doçent Dr. Tahsin Banguoğlu (5-8. S6mestir)

Lehçeler

Doçent Dr. Tahsin Banguoğlu (1-4. S6mestir)

1941-1942 Talebe Rehberi'nde yer verilen Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ders programı ise şu şekildedir:

Kış s6mestiri

Mukayeseli Türk Grameri (1-4. smestir)

Morfoloji, Kelime teşkili- Doç. Dr. Tahsin Banguoğlu

Türk Lehçeleri (1-4. smestir)

Köktürkçe- Doç. Dr. Tahsin Banguoğlu

Garp Türkçesi (5-8. smestir)

Eski Osmanlı Metinleri- Doç. Dr. Tahsin Banguoğlu

şark Türkçesi (5-8. smestir)

şark Lehçeleri ve Yazı Dili- Prof. Abdülkadir İnan

Yardımcı Türk Lehçeleri (5-8. smestir)

ingizname- Prof. Abdülkadir İnan

Türk Edebiyatı Tarihi

Necmettin Halil Onan

a) XVI. asra kadar Türk Edebiyatına toplu bir bakış (1-4. smestir)

b) Tanzimat Edebiyatı (5. smestir)

Klâsik Türk Edebiyatı (5-8. smestir)

Metin şerhi: Fuzuli- Necmettin Halil Onan

Modern Türk Edebiyatı (5-8. smestir)

Metin şerhi- Doç. Pertev Boratav

Türk Halk Edebiyatı (5-8. smestir)

Halk Edebiyatına Giriş- Doç. Pertev Boratav

Yaz Smestiri

Mukayeseli Türk Grameri (1-4. smestir)

Sentaks- Doç. Dr. Tahsin Banguoğlu

Türk Lehçeleri (1-8. s0mestir)

Oğuz Kağan Destanı- Doç. Dr. Tahsin Banguoğlu

Garp Türkçesi (5-8. s0mestir)

Anadolu Metinleri- Doç. Dr. Tahsin Banguoğlu

Şark Türkçesi (5-8. s0mestir)

Kırğız - Kazak ve Çağatay Metinleri- Prof. Abdülkadir İnan

Yardımcı Türk Lehçeleri (5-8. s0mestir)

Nehcülferadis- Prof. Abdülkadir İnan

Türk Edebiyatı Tarihi

Necmettin Halil Onan

a) XVI. ve XIX. asırlar Türk Edebiyatı Tarihi (1-4. s0mestir)

b) Tanzimat Edebiyatı (5-8. s0mestir)

Klâsik Türk Edebiyatı (5-8. s0mestir)

Metin şerhi: Baki- Necmettin Halil Onan

Modern Türk Edebiyatı (5-8. s0mestir)

Metin Şerhi -Doç. Pertev Boratav

Türk Halk Edebiyatı (5-8. s0mestir)

Destanlar ve Halk Hikâyeleri- Doç. Pertev Boratav

1939-1940 Talebe Rehberinde öğrencinin kurs ve seminerlerine devam etmesi gereken dersler olarak ifade edilen Garp Kùltür Dillerinden Biri, Klasik Kùltür Dillerinden Biri, Umumi Lenguistik ve Türk Dili Bilgisi ile içlerinden birini seçeceği Fransız, İngiliz, Alman, Arap Edebiyatları dersleri bu rehberde yer almamaktadır.

1946-47 tarihli Öğrenci Kılavuzu'nda tüm bölümlerin dersleri ortak bir programda gösterilmektedir. Buna göre Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yer alan ders

ve dersi yürüten öğretim elemanı adları şunlardır: Klasik Edebiyat (Necmettin Halil Onan), Genel Dil Bilgisi (Agop Dilaçar), Türk Lehçeleri (Saaadet Çağatay- Abdülkadir İnan), Türk Grameri (Necmettin Halil Onan), Halk Edebiyatı (Pertev Boratav), Tanzimat Edebiyatı (Kenan Akyüz).

Ayrıca kılavuzda yer alan ders programında 7 ve 8. sömestirde Doç. B. Z. Egemen'in yürüttüğü ve fakültedeki tüm bölümlerde ortak olduğu anlaşılan Pedagoji Semineri de görülmektedir.

4.4.5. Öğretim Kadrosu

Atatürk tarafından bütünüyle ulusal kültüre yönelik bir kuruluş olarak düşünülen Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde ilk yıllar Alman kültürü kökenli hocalar yanında, Fuat Köprülü, Şemsettin Günaltay, Mehmet Emin Erişirgil, Saim Ali Dilemre, Hasan Reşit Tankut, Besim Atalay, Abdülkadir İnan gibi bazıları İstanbul Üniversitesi'nde uzun yıllar öğretim üyeliği yapmış ünlü bilim adamları da ders vermiştir. Bu hocaların bir kısmı o yıllarda milletvekili olmalarına rağmen Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde ders verebilmiştir. Bu uygulama 1940'ların başına kadar devam etmiş sonra kaldırılmıştır. Bunun yanında 1933 İstanbul Üniversite Reformunda kadro haricinde bırakılan İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Ferit Kam, Yusuf Şerif Kılıçel Fakülte kadrosuna alınmıştır (Widmann, 2000: 236).

Zamanla Fakültenin başlangıcındaki yabancı sayısı yeni Türk öğretim elemanlarının yetişmesi ve yurt dışına gönderilen öğrencilerin dönmesiyle, yavaş yavaş azalmıştır. 1935-36'larda 27 profesörün 14'ü yabancı, 13'ü Türk iken, 1946-47'lerde 22 profesörün yarısı Türk, yarısını da yabancı profesör oluşturmaktadır. 1935-36 öğretim yılında 27 Profesör, 23 doçent, 11 asistan, 5 öğretim görevlisi, 5 okutman toplam 71 öğretim elamanı; 1947'de ise 37 profesör, 35 doçent, 23 asistan, 2 uzman, 10 okutman toplam 107 öğretim elemanı bulunmaktadır (Süslü, 1986: 175-176).

Türk ve yabancı hocaların yanında o yıllara göre geniş sayılacak bir asistan kadrosu da kısa sürede gelişerek 10 yılda kuvvetli bir öğretim üyesi kuşağı yetişmiştir (Widdmann, 2000: 235-236).

1946 -1947 ders yılında profesör, doçent, asistan ve okutman olarak 6 öğretim üyesi ve yardımcısı çeşitli sebeplerle Fakülteden ayrılmıştır. Yine 1946-1947 öğrenim

yılında öğretim görevlisi, okutman, tercümeçi olarak 7 yeni üye Fakülte kadrosuna katılmış bulunmaktadır.

Bilimin yurt, ulus ve insanlık hizmetinde olduğunu göstermek isteyen Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi öğretim üye ve yardımcıları, bir taraftan Fakülte'deki dersleri yürütürken, diğer taraftan halkla bütünleşmeyi sağlayan konferanslar vermişler, inceleme, araştırma gezileri düzenlemişlerdir. Tarih, Antropoloji, Coğrafya, Arkeoloji, Klâsik Filoloji, Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüleri öğretim üye ve yardımcıları başkanlığında ve öğrenci gruplarıyla birçok geziler tertiplemiş; Fakülte öğretim elemanları seri konferanslar düzenlemiş ve tüm çalışmalar yayımlanmıştır (Çadırcı; Süslü, 1982: 145-150).

Fakültenin ilk dekanlığını Profesör Muzaffer Göker, Dekan Vekilliğini de Haşan Cemil Çambel yapmış olup, fakültenin hem kuruluş, hem de ilk öğretim çalışmalarını yürütmüşler ve Âfet İnan'ın yardımı ve Atatürk'ün de desteğiyle 1935-1936 dünya üniversitelerinin programları da gözden geçirilmek suretiyle yeni bir eğitim-öğretim sistemi geliştirilmiştir.

Çalışmaya konu olan dönemde Fakültenin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde çalışan öğretim elemanları Prof. Dr. Abdülkadir İnan (1936-1954), Doçent Agop Dilaçar (1937-1954), Prof. Dr. Saadet Çağatay (1940-1970), ilmî yardımcı Şevket Kutkan (1943), ilmî yardımcı İlhan Başgöz (1944-1946), Prof. Dr. Kenan Akyüz (1943-1980), Prof. Dr. Gündüz Akıncı (1943-1980), Prof. Dr. Necmettin Halil Onan (1946-1960), Prof. Dr. Vecihe Hatipoğlu (1940-1983), Prof. Dr. Zeynep Korkmaz (1945-1983)'dır (Süslü, 1986: 482-490).

Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi Atatürk'ün projeleri, teklif ve gayretleriyle açılmış olan Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün öğretim elemanı kaynağını, Yüksek Öğretmen Okulu ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi ile yurt içinde ve yurt dışında farklı alanlarda yüksek öğretim kurumlarından mezun olan kişiler oluşturmaktadır.

1936-1950 yılları arasında Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde görev yapmış öğretim elemanlarının isimleri, öğrenimleri ve hangi dersleri yürüttükleri Tablo-43.'de gösterilmiştir:

Tablo-43. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanları

Adı ve Soyadı	Öğrenimi	Branşı	Çalıştığı Yıllar
Prof. Dr. Abdülkadir İnan	Yurt Dışı	Türk Lehçeleri	1936-1954
Prof. Dr. Saim Ali Dilemre	Askeri Tıbbiye	Genel Dil Bilgisi	1936-1940
Prof. Dr. Hasan Reşit Tankut	Mülkiye Mektebi	Türk Edebiyatı	1936-1940
Prof. Dr. İbrahim Necmi Dilmen	İÜ Hukuk Fakültesi	Türk Edebiyatı	1936-1941
Prof. Dr. M. Fuat Köprülü		Türk Edebiyatı	1936-1941
Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu	İÜEF- Almanya	Türk Dili	1936-1943
Doçent Agop Dilaçar	Robert Kolej	Dilbilim	1937-1954
Prof. Dr. Pertev Naili Boratav	İÜEF	Türk Halk Edebiyatı	1938 -1948
Prof. Dr. Saadet Çağatay	Berlin Üniversitesi	Türk Lehçeleri	1940-1970
Prof. Dr. Hasan Eren	Budapeşte Üniversitesi	Türk Dili	1948-
Prof. Dr. Vecihe Hatipoğlu	DTCF	Türk Dili	1940-1983
İlmî yardımcı Şevket Kutkan			1943
Prof. Dr. Kenan Akyüz	YÖO	Türk Edebiyatı Tarihi	1943-1980
Prof. Dr. Gündüz Akıncı	YÖO	Türk Edebiyatı	1943-1980
İlmî yardımcı İlhan Başgöz	DTCF	Türk Halk Edebiyatı	1944-1946
Prof. Dr. Zeynep Korkmaz	DTCF	Türk Dili	1945-1983
Prof. Dr. Necmettin Halil Onan	YÖO	Türk Edebiyatı Tarihi	1946-1960
Dr. Mehmet Tuğrul	DTCF	Türk Halk Edebiyatı	1946

4.4.6. Öğrenci Kayıt ve Kabul Şartları

Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Esas Talimatnamesi' ne göre Fakülte kayıt zamanı kış sömestiri başında 15 Eylül- 28 Ekim, yaz sömestirinde ise 15 Şubat- 28 Şubat tarihleri arasında olup Fakülteye kayıt şartları şunlardır:

1-Fakülteye aslî öğrenci olarak kayıt yaptırabilmek için lise bakaloryasını veya lise olgunluk sınavını vermiş olmak,

2-Bir fakülteden veya yüksek okuldan mezun bulunmak.

Başka bir fakülte veya yüksek okuldan nakil suretiyle fakülteye girmek isteyenlerin, lise olgunluk mezunu olmaları veyahut bu derecede bir tahsil görmüş olduklarının Maarif Vekâletince onaylanmış olması gerekmektedir. Bir fakülte veya yüksek okuldan mezun olanlar, askerlikle ilişkileri olmadığına dair Askerlik Şubesinden belge getirmedikçe kabul edilmezler. Ayrıca başka bir fakülte veya yüksek okulda kayıtlı olanlar oradan ilişkilerini kesmedikçe fakülteye kaydedilemezler. Fakülteye kaydolmak isteyenlerin fakülte idaresine vermeleri gereken belgeler şunlardır:

- 1) Fakülteye girmek istediğini bildiren dilekçe,
- 2) Diplomanın aslı,
- 3) Nüfus cüzdanının tasdikli sureti,
- 4) Sağlık ve aşı raporu,
- 5) İyi hâlini ve oturduğu yeri bildirir belge,
- 6) Fotoğraf (6 tane, kartonsuz, baş açık, tam cepheden 4, 5X6 büyüklüğünde),
- 7) Fakülteden alınan ve öğrencinin kendi el yazısı ile dolduracağı pullu beyanname
- 8) Fakülteden alınan ve takip edeceği zümreyi gösterir fiş,
- 9) Öz geçmiş,
- 10) Öğretmen okullarından olan ve lise olgunluk sınavını geçirenler için mecburî hizmeti olmadığına dair resmî bir belge.

Birbiri ardınca fakülteye üç sömestir devam etmeyen ve mazereti Dekanlıkça kabul edilmeyen öğrencinin kaydı silinmektedir. (MEB, 1939: 606-607; TR, 1939: 4-5; TR,1942: 11-12; TR, 1947: 185).

Üniversiteye kayıt şartlarının İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ile aynı olduğu görülmektedir. 1946 tarihli yeni kanunda ise bu konuyla ilgili hiçbir bilgi yer almamıştır.

Fakülteye öğretime başladığı günden 1943-44 ders yılı sonuna kadar 1098 öğrenci devam etmiştir. 1943-44 ders yılı başında 286'sı erkek, 442'si kız olmak üzere 728 öğrenci vardır (Aylık Ansiklopedi, 1944: 11). 1946-47 öğretim yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne kaydolun öğrenci sayısı 152 kız, 163 erkek toplam 315 öğrencidir. 1947-1948 öğretim yılında ise 131 kız, 167 erkek toplam 298 öğrenci kayıt yaptırmıştır (Çadırcı; Süslü, 1982: 24).

4.4.7. Ders Geçme ve Mezuniyet Şartları

Fakültenin Esas Talimatnamesi ile Talebe Rehberlerinde açıklanan ders geçme şartlarına göre; öğrenci bir esas zümre ve iki yardımcı zümre almaya ve bunun yanı sıra yaşayan yabancı dillerden birine devam etmeye ve sınavını başarmaya mecburdur.

Lisans devresinde öğrenci ara ve lisans sınavı olarak iki türlü sınava tabidir. Ara sınavı hakkında Fakülte Sınav Talimatnamesindeki hükümler şunlardır (MEB, 1939: 609-610):

- 1- Fakülte öğrencisi fakültenin esas ve yardımcı disiplinlerinden dördüncü sönestir sonunda ara sınava girmeye mecburdur.
- 2- Yardımcı dillerin her sönestir sonunda yapılacak ara sınavları, o dersin profesörü veya lektörü tarafından yapılır. Bu sınavlarda başarılı olmayan öğrenci, bir sönestir sonra sınavlara girmekte, bunda da başarılı olmayanlar yabancı dilden bulundukları sönestirde kalmaktadır. Dördüncü sönestir sonunda yapılacak yardımcı dil sınavlarında, o dil enstitüsünün bütün profesör ve doçentleri hazır bulunmaktadır. Bu sınavda başarılı olmayanlara bir sönestir daha süre tanınmaktadır. Bu sönestir sonunda başarılı olmayanlar, yardımcı dil sınavlarında başarılı olmadıkça esas ve yardımcı disiplinlerinin bundan sonraki sönestirlerine geçememektedir.
- 3- Esas ve yardımcı derslerden dördüncü sönestir sonunda yapılacak ara sınavları Esas ve Yardımcı Zümre profesör ve doçentleri tarafından yapılmaktadır. Yabancı dil sınavlarında olduğu gibi bu sınavlarda da başarılı olmayan öğrenci, bir sönestir sonra sınavlara girmekte, bunda da başarılı olamayanlar bulundukları sönestirde kalmaktadır.

Talimatnamenin lisans sınavı hakkındaki hükümlerince, lisans sınavı haziran, kasım ve mart ayları içinde Fakülte idaresince ilân olunan günlerde yapılmakta; lisans sınavına girebilmek için Fakülte Esas Talimatnamesinde tespit edilen şartlara haiz bulunulduğunu Fakülte idaresinden alınmış bir belge ile kanıtlamak gerekmektedir. Adayın yerine getirmesi gereken şartlar şunlardır:

a) Fakülteye veya fakülte derecesinde olduğu fakülte meclisince tasdik edilen yüksek okullara sekiz sömestir devam etmek (fakülteye altı sömestir devam ederek yardımcı disiplinlerden başarıyla sınav veren ve esas disiplin profesörü tarafından lisans sınavına girmesi uygun görülen öğrenci, dekanın izniyle altı sömestir sonrasında sınava kabul edilebilmektedir),

b) Yaşayan yabancı dillerden birine dört sömestir devam edip her sömestir sonunda başarıyla sınav vermiş olmak,

c) Ders ve seminerlere devam etmiş bulunmak ve ara sınavlarda başarılı olmak,

Esas disiplinden lisans sınavına girebilmek için önce yardımcı disiplinlerin sınavlarında başarılı olmak şarttır.

Esas disiplinden lisans sınavı verilirken, profesörler öğrencinin bir yabancı dille, öğrenim gördüğü branşa ait yazılmış bir eserden herhangi bir sayfayı Türkçeye doğru olarak tercüme edecek kadar yabancı dile vakıf olup olmadığını araştırabilmekte; yabancı dile vakıf olduğunu ispat edemeyen öğrencileri, bu disiplinlerden sınava tâbi tutmadan başarısız kabul edebilmektedir.

Ayrıca her öğrencinin lisans sınavı öncesinde esas disiplinden bir etüt hazırlayıp ait olduğu profesöre kabul ettirmesi gerekmektedir. Bu etüdün incelemesi sırasında adayın ilmî kaynaklardan faydalanma kabiliyeti olup olmadığı, bir terkip yapmaya muktedir bulunup bulunmadığı, fikrini temiz bir Türkçe ile anlatıp anlatmadığı araştırılmaktadır (TR, 1939: 7). İncelemenin neticesinde, etüt profesör tarafından yeterli görülürse öğrencinin lisans sınavına girebilmesi için gerekli belge imzalanarak fakülte idaresine verilmekte, öğrenci ancak bundan sonra esas disiplin sınavına girebilmektedir. Sınav not ve dereceleri 5 =Pek iyi, 4= iyi, 3= orta şeklinde ifade edilmektedir.

Lisans sınavı, sekiz sömestirlik bir devamdan sonra en fazla üç yıl içerisinde verilmelidir. Bu süre içinde lisans sınavına giremeyenler sınav hakkını kaybetmektedir.

Fakülte esas talimatnamesine göre esas disiplin ve yardımcı disiplin derslerinin sınavları yazılı ve sözlü olmaktadır. Önce yazılı sonra sözlü sınavlar yapılmakta, yazılı sınavda başarılı olmayanlar sözlüye alınmamaktadır.

Lise öğretmeni olmak isteyen adayların verecekleri lisans sınavlarında bunların yetiştikleri branşa ait genel bilginin aranması şarttır (1939: 8-9).

Fakültede öğretime başlanılan tarihten 1943-44 ders yılına kadar 221'i erkek 148'i kız olmak üzere 370 öğrenci mezun olmuştur. 1939-40 ders yılında 76 kız, 142 erkek 218 mezun; 1940-41 ders yılında 18'i kız, 27'si erkek 45 mezun; 1941-42 ders yılında 22'si kız, 26'sı erkek 48 mezun; 1942-43'te 32 kız 27 erkek 59 mezun verilmiştir. Ayrıca 1943-44 ders yılı sonuna kadar 24 genç edebiyat doktoru unvanını kazanmıştır (Aylık Ansiklopedi, 1944: 11).

Fakülte 1936-37 yıllarında öğretime 195 öğrenciyle başlamış, bu sayı 1945-1946 yıllarında ancak 34'ü bulmuştur. Bu on yıllık dönemde Fakülteye kaydolan öğrenci sayısı 190 iken mezun olan öğrenci sayısı 589 olmuştur. Çok ciddi tutulan öğretim sonunda görüldüğü üzere yaklaşık dört öğrenciden ancak biri mezun olabilmıştır (Süslü, 1986: 39).

Maarif Vekili Hasan Âli Yücel Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin 1940 yılında yeni binasını açarken yaptığı konuşmada “Mevcudu her yıl artmakta olan bu müesseseden geçen ders yılında 56'si kız, 107'si erkek olmak üzere 163 genç mezun olmuştur. Bu mezunlar müesseselerimize ve orta öğretim müesseselerimize tayin edilmişlerdir.” demektedir (MV, 1941: 16).

İlk yıllarında Maarif Vekâletine, 1946'dan sonra da Ankara Üniversitesine bağlı olarak çalışan Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, 1950-51 öğretim yılında ise 118 mezun vermiştir (Süslü, 1986: 75).

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Öğrenci İşleri Arşivindeki kayıtlara göre, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1940-1950 yılları arasında mezun olan öğrenciler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo-44. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezunları

Adı ve Soyadı	Doğum Yeri	Doğum Yılı	Mezuniyet Tarihi
Nuriye Konar	Bolu	1333	1940
Mahmut Ş. Kutkan	Mekke	1330	1940
Celile Batur	Gaziantep	1331	1940
Ahmet B. Altın	Karaburun	1331	1940
Hüseyin Arıtürk	Mersin	1331	1940
Vecihe Kılıçoğlu	İstanbul	1332	1940
Enver Elbücem	Niğde	1330	1940
Ahmet Cemal Yücememiş	Kastamonu	1331	1940
Mustafa Dayıoğlu	Yabanabat	1329	1940
Mehmet Kemal Çığ	Gönen	1329	1940
Mustafa Kemal Yener	Trabzon	1333	1940
Halil İbrahim Cengiz	Denizli	1331	1940
Mehmet Reşat Oğuz	Antalya	1324	1940
Mehmet Tuğrul	Çal	1321	1940
Mualla Anıl	Trabzon	1325	1940
Mahmut Celalettin Kuşadalı	İzmir	1327	1940
H.Cahit Öztelli	Dimitaka	1326	1940
Memduha Oral	Sivrihisar	1333	1940
Bahattin Ertama	Üsküdar	1321	1940
Aliye Barutçu	Şam	1334	1940
Mitat Kürkçüoğlu	Urfa	1329	1940
Ferit Birtek	Manastır	1303	1940
Sururi Özbay	Çorum	1319	1941

Alaattin Atasoy	İstanbul	1329	1943
Gaffar Güney	Revan	1896	1943
Celal Emrem	İstanbul	1326	1943
Nuriye Tuğrul	İstanbul	1325	1943
Hüsnü Yüksel	Manisa	1327	1943
Cemal Öge	Gevgili	1323	1943
Adalet Kocabalkan	İskit	1326	1944
Hasibe Çatbaş	Develi	1338	1944
Muazzez Görkey	İstanbul	1338	1944
Zeynep Dengi	Nevşehir	1337	1944
M. İlhan Başgöz	Sivas	1337	1944
İlhami Tanjoz	Erzincan	1339	1944
Necdet Koruyucu	Tokat	1338	1944
Hayri Erokay	Erzincan	1334	1944
Selman Fişek	İstanbul	1334	1944
Cahide Evrenoğlu	Ankara	1339	1945
Necile Tırak	Tekirdağ	1337	1945
Rukiye Yanık	İstinye	1337	1945
Neşet Güğümcüoğlu	Kastamonu	1336	1945
Mesut Ekrem Tel	İstanbul	1318	1945
Salahattin Olcay	Kars	1339	1945
Nemciye Abay	Taşköprü	1339	1945
Ali Muhlis Tümtük	Kastamonu	1338	1945
İbrahim Mutlu	Buhara	1920	1945
İbrahim Gökbakar	Ankara	1339	1945
Mübeyyen Başal	İstanbul	1339	1945

Fehmi Bora	Diyarbakır	1324	1945
Münevver Gündüz	Çankırı	1341	1946
Kemal Or	Akşehir	1340	1946
Faik Eroğlu	Karaburun	1337	1946
Sabiha Küçük	Sivas	1337	1946
Mehmet Semih Çağlar	Akseki	1334	1946
Madiha Ayan	Yozgat	1340	1946
Müfide Çapan	Boğazlıyan	1339	1946
Behçet Pekmantal	İzmit	1338	1946
Hadiye Kırşan	Gevgili	1323	1946
Fahime Güven	İzmir	1907	1946
Nabahat Türköy	Niğde	1338	1946
Suphi Kılıçoğlu	Van	1334	1946
Özdemir Sarıca	Kıbrıs	1920	1946
Meliha Gerçeker	Karacabey	1926	1947
Rezzam Tektaş	İstanbul	1926	1947
Hayrettin Batum	İstanbul	1341	1947
Ayhan Cevitcer	Menemen	1341	1947
Nermin Banaz	Konya	1339	1948
Neriman Göktürk	Ankara	1340	1948
İnci Aksu	Giresun	1340	1948
Nadide Ülker	İstanbul	1341	1948
Ömer Lütfi Civelek	İstanbul	1340	1948
H.Nezahat Acarkan	Sivas	1339	1948
Bedia Zehra Erdem	Kozan	1339	1948
Mustafa Enver Gökçe	Malatya	1336	1948

Nejat Yetkin	Eskişehir	1336	1948
Feriha Karataşlıoğlu	Ankara	1339	1948
Fevziye Türkan Karamahmut	İzmir	1340	1948
Ozan Ataç	Ankara	1341	1948
Selahattin Tamsel	Bursa	1927	1948
H.Gönül Günver	Bursa	1927	1948
Semiramis Sanunen	Üsküdar	1927	1948
Mefharet Bulgin	Gemlik	1927	1948
İlhan Yücen	İstanbul	1928	1948
Müjgan Cunbur	İstanbul	1926	1948
Perran Cengiz	Samsun	1339	1948
Mukaddes Akçay	Konya	1338	1948
F.Cavidan Özgütürk	İstanbul	1342	1948
İhsan Akpolat	Muş	1340	1948
Necla Memduha Oler	İstanbul	1926	1948
Azize Topçuoğlu	Boyabat	1340	1948
L. Sami Akalın	İstanbul	1340	1948
Emine Perihan Uzunyakupoglu	İstanbul	1338	1948
M. Necla Çuhadaroglu	Üsküdar	1927	1948
Neriman Uygur	Çankırı	1337	1949
Cavide Güngör	Kars	1341	1949
Türkan Özkutlu	Üsküdar	1341	1949
İrfan Kılıç	Bitlis	1335	1949
Füruzan Oğuztan	İstanbul	1339	1949
Hatice Nevmihal Gürkan	İstanbul	1926	1949
Emel Vardarlı	Ankara	1927	1949

Şükran Tanrıkul	Afyon	1339	1949
Melahat Ergen	Ankara	1341	1949
T. Nükhet Kayserilioğlu	Niğde	1341	1949
Müşerref Oral	Tokat	1341	1949
Perhan Yörük	Ayaş	1927	1949
Hadiye Kaban	Sinop	1927	1949
Saadet Çolakoğlu	Ankara	1339	1949
Aytekın Yakar	Erzurum	1926	1949
E. Nezahat Aydın	Çerkeş	1926	1949
Hatice Tasvire Aykaş	Nevşehir	1341	1950
Tacettin Acara	İstanbul	1323	1950
Leman Beygu	Erzurum	1340	1950
Hikmet Gökçeagaçlı	Boyabat	1927	1950
Semih Köseoğlu	Taneşamal	1340	1950
Leyla Öztemek	Bursa	1926	1950
Ö.Necdet Tüzün	Yozgat	1928	1950
Osman Güngör	Sürmene	1340	1950
Ömer Özcan	Malatya	1340	1950
M.Suphi Martagan	Diyarbakır	1927	1950
Ayten Çelelearz	Daday	1927	1950
Sevim Şükran Amez	Keşan	1927	1950
Nevzat Yalçın	Kıbrıs	1926	1950
Füruzan İşman	Eskişehir	1928	1950

Tablodaki bilgilerden hareketle Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezun sayısının 1940'ta 23 olan mezun sayısının 1941'de 1, 1942'de 3, 1943'te 6, 1944'te 9, 1945'te 12, 1946'da 13, 1947'de 4, 1948'de 26, 1949'da 16, 1950'de 14 olduğu görülmektedir.

4.4.8. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezunu Eserleriyle Tanınmış Bazı Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yetiştirdiği değerli insanlarla Türk Eğitim Tarihine ve edebiyat dünyasına önemli katkılarda bulunmuş bir kurumdur. Aşağıda bu bölümden mezun olan ve eserleriyle edebiyat dünyasına katkıda bulunan öğretmenlerden bazıları ve biyografileri verilmektedir.

Tablo-45. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Mezunu Türkçe / Edebiyat Öğretmenleri

Adı ve Soyadı	Doğum Yeri	Doğum Yılı	Mezuniyet Tarihi
Orhan Acıpayamlı	Acıpayam	1922	1945
L. Sami Akalın	İstanbul	1924	1948
Muallâ Anıl	Edirne	1927	1940
İlhan Başgöz	Sivas	1921	1945
Müjgân Cunbur	İstanbul	1926	1948
Azra Erhat	İstanbul	1915	1939
Enver Gökçe	Erzincan	1920	1948
Vecihe Hatipoğlu	İstanbul	1916	1940
Zeynep Korkmaz	Nevşehir	1922	1944
Hasibe Mazıoğlu	Develi	1923	1944
Cahit Öztelli	Erzincan	1910	1939
Vecihi Timuroğlu	Erzincan	1927	1950
Mehmet Tuğrul	Denizli	1905	1940
Nevzat Yalçın	Kıbrıs	1926	1949

Orhan ACIPAYAMLI

15 Kasım 1922'de Denizli'nin Acıpayam ilçesinde doğmuştur. Halkbilimcidir. Türk halk kültürü çalışmalarıyla bilinen Acıpayamlı, 1945'te Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni bitirmiştir. Aynı fakülteye 1951'de antropoloji asistanı olarak girerek, 1958'de doçent, 1965'te profesör olmuştur. Elazığ'da Fırat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi dekanı (1976-79) ve aynı fakültenin Antropoloji Bölümü başkanı olarak görev yapan (1975-81) Acıpayamlı, 1982'de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Anabilim Dalı başkanlığına, 1985'te aynı Fakültenin Antropoloji Bölümü başkanlığına getirilmiştir. Folklor Araştırmaları Kurumu'nun ve Paris'teki La Société Internationale d'Ethnologie et du Folklore'un (Uluslararası Etnoloji ve Folklor Derneği) kurucuları arasında yer almıştır. Acıpayamlı, Türk folklorunun öykü ve masallar, maniler, türküler, evlenme gibi alanlarında ilk derlemeleri yapmıştır. Doçentlik tezi olan Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü (1961, 1974) adlı çalışmasıyla, Türkiye'de doğumla ilgili gelenek ve inançları ilk kez bir monografi boyutunda ele alarak bu tür çalışmalara öncülük etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Folklor El Kitabı (1951), Zanaat Terimleri Sözlüğü (1976), Halkbilim Terimler Sözlüğü (1978). <http://www.turkiyekulturportali.gov.tr>.

L. Sami AKALIN

2 Kasım 1924 yılında İstanbul'da doğmuştur. Halkbilimci, şair, yazar ve çevirmendir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni bitirmiştir. Erzurum'da başladığı edebiyat öğretmenliğine Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü'nde devam etmiştir (Necatigil, 2007: 25-26). 1955-1956 yılları arasında ABD'de Illionis Üniversitesi'nde engelli çocukların eğitimi ve genel antropoloji konularında uygulamalı çalışmalar yapmıştır. "Dede Korkut Kitabı'nın Folklor Bakımından Değerlendirilmesi" konulu teziyle 1968 yılında doktorasını vermiştir. 1982 yılında Boğaziçi Üniversitesi'nde ve 1984-1989 yılları arasında İÜ Fen-Edebiyat Fakültesi'nde halk bilimi doçenti olarak öğretim üyeliği yapan Akalın 2005'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Erzurum Bilmeceleri, Erzurum: Erzurum Lisesi Folklor Kolu, 1954; Edebiyat Terimleri Sözlüğü, İst.: Varlık, 1966 (genişletilmiş bas. 1970); Dede Korkut Kitabı'nın Folklor Bakımından Değerlendirilmesi (doktora tezi özeti), İst.:

İÜEF, 1969; Türk Manilerinden Seçmeler, 2 c, Ank.: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, 1972; İnsanın Ne Olduğu Konusunda, 1988; Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar Kargışlar, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1990; Konumuz İnsan, İst.: Boğaziçi Üni., [1991?]; Türk Folklorunda Kuşlar, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1993; Konumuz Atasözleri, İst.: Boğaziçi Üni., 1993; Ayakkabıcılık Terimleri Sözlüğü, (A. Yılgör ve N. Seylan ile) İst.: Boğaziçi Üni., 1993. Halit Ziya Uşaklıgil: Hayatı, Sanatı, Eserleri, İst.: Varlık, 1953; Mehmet Rauf: Hayatı, Sanatı, Eserleri, İst.: Varlık, 1953. Japon Şiiri Tarihi ve Antolojisi, İst.: Varlık, 1962; Çin Şiiri Tarihi ve Antolojisi, İst.: Yenilik B., 1964; Hint Şiiri, İst.: Saka, 1977; Zenci Şiirinden Seçmeler, İst., 1977; Zenci Şiiri, İst.: Saka, 1979. İnsan Türü: Dramatik Şiir/The human race: A dramatic poem, İst.: Saka, 1974; İnsan Boyutları, İst.: Saka, 1981. Mevlana'dan Rubailer, (ölçülü uyaklı çeviri) İst.: Boğaziçi Üniv. Mtb., 1991. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 47).

Muallâ ANIL

1927 yılında Edirne'de doğmuştur. Şairdir. Muallâ Karakazan imzasını da kullanmıştır. İstanbul Mihrimah Sultan İlkokulu, İzmir Kız Muallim Mektebi ve DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Ankara ve İstanbul liselerinde uzun yıllar edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Ankara ve Kadıköy halkevlerinde çalışmış, 1949-51 yıllarında Kadınlar Birliği genel başkanlığı, 1953'ten itibaren Türk Kültür Ocakları başkanlığı yapmıştır. 1955-57 yıllarında İngiltere'ye giderek halk eğitimi üzerine çalışmalarda bulunmuştur. Dergi ve gazetelerde çeşitli makaleleri yayımlanmış; Yeni İstanbul gazetesinde "Damlalar" başlığı altında yazılar yazmıştır. Yahya Kemal etkisindeki şiirleriyle tanınan şair, Şinasi'nin şiirlerini yayıma hazırlamış, Güzide Taranoğlu'nun "Coşkunluk Çağları" ve kendisinin "Uyanık Geceler" adlı şiirini bestelemiştir.

Eserlerinden Bazıları: Savrulan Yapraklar, Ank.: Yenişehir Mtb., 1958; Külde Kıvılcım, İst.: İnkılâp, 1960; Bu Kitap, Ank.: Yenişehir Mtb., 1962; Bu Günler, ?; Denizde İstanbul, Ank.: Doğu Matbaacılık ve Limited Şirketi Mtb., 1972; Savrulan Yapraklar, (seçmeler ve yeni şiirler) Ank.: Doğu Matbaacılık ve Limited Şirketi Mtb., 1975; Ömrüm Söyleşiyor, Ank.: Bas.Yay Mtb., 1984. Müntababat-ı Eşarım: Divan (Şinasi), Ank.: Akba, 1945. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 110).

İlhan BAŞGÖZ

Yazar ve araştırmacıdır. 1921 yılında Sivas'ta doğmuştur. 1945 yılında Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir (Necatigil, 2007: 85). A. Gölpınarlı, F. Kam, Muzaffer Şerif, N. Berkes ve P. N. Boratav'ın öğrencisi olmuştur. Fakülteyi bitirdiğinde Boratav'ın başkanı olduğu kürsüye asistan olmuştur. 1949'da "Biyografik Türk Halk Hikâyeleri (Kahramanları, Teşekkürleri, Saz Şairlerinin Eserleri ile Münasebetleri)" başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Aynı yıl kürsü kapatılarak Boratav açığa alınınca Başgöz de edebiyat öğretmeni olarak Tokat Lisesi'ne atanmıştır. Burada 1950-52 yılları arasında görev yaptıktan sonra görevine son verilmiş ve askere alınmıştır. Yargılanmış, aklandıktan sonra İngiltere'ye gitmiştir. Ford Vakfı'nın bursu ile iki yıl Los Angeles, iki yıl da California Berkeley Üniversitesi'nde araştırmacı olarak çalışmıştır. 1965'te Indiana Üniversitesi'nin Ural-Altay Dilleri Bölümü'nde öğretim üyesi olan Başgöz, 1967'de doçentliğe, 1976'da profesörlüğe yükselmiş, 1983'te Amerikan Folklor Derneği'nin onur üyeliğine seçilmiştir. 1997'de emekli oluncaya kadar bu üniversitedeki görevlerine devam eden Başgöz 1998'den beri Bilkent Üniversitesi'nde konuk öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. 1997'de Kültür Bakanlığı'nın Üstün Hizmet Ödülünü; 2000'de Hacı Bektaş Belediyesi'nin Hacı Bektaş Veli Dostluk ve Barış Ödülünü almıştır.

Eserlerinden Bazıları: İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İst.: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık, 1956; Manilerimizden, Ank.: Dost, 1957; Köroğlu, Ank.: Güvercin, 1957; Turkish Folklore Reader, The Hague, Indiana University, 1970; Bilmece: A Corpus of Turkish Riddles, (A. Tietze ile) Berkeley: University of California Press, 1973 (Türkçe 1. bas. Türk Bilmeceleri, 2 e, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1995, 2. bas. Türk Halkının Bilmeceleri, (A. Tietze ile) Ank.: Kültür Bakanlığı, 1999); Karac'oğlan, İst.: Cem, 1977; Çıt Etti Çiçek Açtı-Çocuklar İçin Bilmeceler, İst.: Can, 1979; Âşık Ali İzzet Özkan: Yaşamı, Sanatı, Şiirleri, Ank.: İş Bankası, 1979; Studies in Turkish Folklore. In Honor of Pertev Naili Boratav, (M. Glazer ile) Indiana: Indiana University, 1978; Folklor Yazıları, İst.: Adam, 1986; Yunus Emre: Araştırma ve Şiirlerinden Göldeste, İst.: Pan, 1990; Vay Başıma Gelenler: Tekerlemeler. Küçüklere de, Büyüklere de, İst.: Gri, 1993; Turkish Folklore and oral Literature, (yay. haz. Kemal Silay) Indiana: Indiana University, 1998; Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca, İst.:

Pan, 1999; I, Hoca Nasreddin, Never Shall I Die (P. N. Boratav ile) Bloomington: Indiana University, 1998; Yük Taşımıyoruz Sevgi Taşıyoruz, Ank. Tüba, 2007; Türkü, İst. Pan, 2008. Educational Problems of Turkey 1920-1940, (Howard E. Wilson ile) Bloomington, Indiana University, 1968 (Türkçe 1. bas., Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk, Ank.: Dost, 1968, 2. bas. Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk: Sorunlar-Çözüm Aramaları-Uygulamalar, [İlhan Başgöz imzasıyla] Ank.: Kültür Bakanlığı, 1995). Çeviri: Türk Halk Edebiyatı (E. Saussey), Ank.: Emek Basım-Yayınevi, 1952. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 183).

Müjgân CUNBUR

Yazar ve kütüphanecidir. 12 Ocak 1926'da İstanbul'da doğmuştur. Ankara Kız Lisesi'nden sonra 1948'de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir (Necatigil, 2007: 126-127). 1952'de "Gülşehrî ve Mantıkü't-tayr" adlı doktora çalışmasını tamamlamıştır. Kütüphanecilik mesleğini seçmiş, önce aynı fakülteye Yazma Eserler kütüphanecisi olarak girmiş, 1954'te Milli Kütüphane'ye geçmiş, 1965'te de burada genel müdürlüğe kadar yükselmiştir. DTCF Kütüphanecilik Kürsüsü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. Türk Kütüphaneciler Derneği, Folklor Araştırmaları Kurumu ve Türk Kadınlar Konseyi Derneği üyesidir. Ankara'da yaşamaktadır. Mesleki bibliyografya çalışmalarının yanı sıra halk şairleri üzerine çalışmıştır. Türk kültürü ve edebiyatı üzerine yazılar, eski metinlerle ilgili incelemeler ve çeşitli dergilerde tasavvuf ve divan şairlerini konu edinen makaleler yayımlamıştır. Türk Folkloruna Üstün Hizmet Belgesi sahibidir.

Eserlerinden Bazıları: Türk Kadın Yazarlar Bibliyografyası, Ank.: Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu, 1955; Fuzuli Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi, Ank.: Maarif Vekâleti, 1956; Fuzuli Divanı, (K. Akyüz, S. Beken, S. Yüksel ile) 1956; Başakların Sesi: Türk Halk Şairleri, Eserleri ve Hayatları, Ank.: Poyraz Reklam, 1968; Türk Kadınının Şiiri, (N. Saryal ile) Ank.: Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu, 1970; Ölümünün 20. Yılında Ord. Prof. Dr. Sadri Maksudi Arsal, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1972; Karacaoğlu: Şiirler, Ank.: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, 1973; Farabi Bibliyografyası, (İ. Binal, N. Sefercioğlu ile) Ank.: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, 1973; Ali Kuşçu Bibliyografyası, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1974; Yeni

Hayat: Doğru Yol/Ziya Gökalp, Ank.: Kültür Bakanlığı, 1976; Ömer Seyfettin'in Bibliyografyası, Ank.: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu, (ayrıbasım) 1985; Milli Kütüphane Yazmalar Katalogu I-7, Ank.: Milli Kütüphane, 1987-2002; İmadu'l Cihad ve XVI. Yüzyıl Kadın Şairlerinden Ayşe Hubbi Kadın, (ayrıbasım) Ank.: Türk Tarih Kurumu, 1988; Evliya Çelebi Bibliyografyasına Hazırlık, Ank.: Türk Tarih Kurumu, 1989; Türkiye Basmaları Toplu Katalogu: Arap Harfli Türkçe Eserler 1729 -1928, (D. Kaya ile) Ank.: Kültür Bakanlığı, 1990; Basın Yayın ve Kitap, Ank.: 1990; Turgut Karabey-Habib İdrisi, Güney Azerbaycan Şiir Antolojisi: Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, Ank.: Türk Tarihi Kurumu, 1993; Yahya Kemal Bibliyografyası, (ayrıbasım) 1994. Kur'an-ı Kerim'in Türk Dilinde Basılmış Tercüme ve Tefsirleri, Ank., 1962; Şeyhülislam Velîyüddin Efendi Vakıfları ve Kütüphanesi, 1969; Atatürk ve Milli Kültür, Ank.: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, 1973; Hattatların ve Kitap Sanatçılarının Destanları: Menakıb-ı Hünerveran Gelibolulu Mustafa Ali Bey, Ank.: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1982; Prof. Dr. Mehmet Çavuşoğlu, (ayrıbasım) Ank.: Atatürk Dil ve Tarih Kurumu, 1987; Anadolu Gazileri ve Edebiyatımız, Ank.: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu, 1988; Edebiyat, (İ. Parlatır ile) Ank., 1990; Milli Kültürümüzde Kitap Sanatları, (ayrıbasım) Ank., 1990; Eski Şiirimizde Kabe ve Kabe Ziyaretleri, Ank.: MEB, 1993; Yahya Kemal Beyatlı'nın Eserlerinde Tarih ve Sanat, (ayrıbasım) 1994; Osmanlı Fermanları, Sivas Halk Mutfağı, Türkiye Dışındaki Türkler Bibliyografyası, (ayrıbasım) 1995; Anadolu'nun Bütünleşmesinde Ahmed Yesevi'nin Yeri, Ank., 1995; Türk Kadını İçin, Ankara Türk Kadınları Kültür Derneği, 1997; Atatürk ve Milli Kültür, Sakarya: Sakarya Valiliği, 2006. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 287).

Azra ERHAT

Cumhuriyet devri yazarlarından. 1915'te İstanbul'da doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Belçika'da tamamlamış, 1939 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni bitirmiştir (Necatigil, 2007: 174). Aynı fakülteye klasik filoloji asistanı olarak girmiş ve 1946'da doçentliğe kadar yükselmiştir. 1948'de bazı öğretim üyeleri (P. N. Boratav, B. Boran, N. Berkes, A. Cemgil) ile birlikte üniversiteden uzaklaştırılmıştır. 1949-56 yılları arasında Yeni İstanbul ve Vatan gazetelerinde

çalışmıştır. Milletlerarası Çalışma Bürosu'nda kütüphanecilik yapmıştır. 6 Eylül 1982'de İstanbul'da vefat etmiştir.

İlyada (A. Kadir ile) ile 1959 Habib Edip Törehan Bilim Ödülü; İlyada (A. Kadir ile) ile 1961 TDK Çeviri Ödülü'nü kazanmıştır.

Eserlerinden Bazıları: Mavi Anadolu, İst.: İstanbul Mtb., 1960; Mavi Yolculuk, İst.: Çan, 1962; Karya'dan Pamfilya'ya Mavi Yolculuk, İst.: Cem, 1979. Anı: En Hakiki Mürşit, İst.: Cem, 1996. İşte İnsan-Ecce Homo, İst.: Remzi, 1969; Sevgi Yönetimi, İst.: Çağdaş, 1978. Sophokles: Hayatı, Sanatı ve Eserleri, İst.: Varlık, 1954; Aristophanes, İst.: Varlık, 1958; Yunus Emre, (S. Eyuboğlu ile) Ank.: Comission Nationale Turque Pour L'unesco, 1974; Mektuplarıyla Halikarnas Balıkçısı, İst.: Çağdaş, 1976; Hesiodos, Eseri ve Kaynakları, (S. Eyuboğlu ile) Ank.: Türk Tarih Kurumu, 1977; Pir Sultan Abdal, (S. Eyuboğlu ile) İst., 1977; Sapho Üzerine Konuşmalar-Şiirlerinin Çevirileri, (C. Bektaş ile) İst.: Cem, 1978. Gül ile Söyleşi (Homeros'dan), İst.: Cem, 1976; Troya Masalları, İst.: Cem, 1981. Sözlük: Mitoloji Sözlüğü, İst.: Remzi, 1972. Elektra (Sophokles), Ank.: Maarif Vekilliği, 1941; Devlet III (Eflatun), Ank.: Maarif Vekilliği, 1944; Versailles Tuluatı (Molière; O. V. Kanık ile), Ank.: Maarif Vekilliği, 1944; Barış (Aristophanes), Ank.: MEB, 1947; Küçük Prens (A. de Saint-Exupéry; Ayşe Nur takma adıyla), İst.: Doğan Kardeş, 1953; Türkiye, Tarih ve Sanat Memleketi (A. Gabriel), İst.: Doğan Kardeş, 1954; Dişi Kedi (S. G. Colette), İst.: Varlık, 1954; Cicim (S. G. Colette), İst.: Varlık, 1955; Şölen (Eflatun; S. Eyuboğlu ile), İst.: Remzi, 1958; İlyada (Homeros; A. Kadir ile), 3 c, İst., 1959-67; İnsanlar ve İnsanlar (J. Bruller; S. Eyuboğlu ve V. Günyol ile), İst.: Çan, 1965; Güney Postası (A. de Saint-Exupéry), İst.: Yankı, 1966; Kuşlar (Aristophanes; S. Eyuboğlu ile), İst.: Remzi, 1966; Kadınlar Savaşı (Aristophanes; S. Eyuboğlu ile), İst.: Remzi, 1966; Zincire Vurulmuş Prometheus (Aiskhylos), Ank.: Bilgi, 1968; Theo'ya Mektuplar (V. van Gogh), İst.: Yankı, 1969; Odysseia (Homeros; A. Kadir ile), İst.: Sander, 1970; Gargantua (F. Rabelais), İst.: Cem, 1973. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 402).

Enver GÖKÇE

Cumhuriyet devri yazarlarından. 1916'da İstanbul'da doğmuştur. 1935'te İstanbul İlköğretmen Okulu'nu, 1937'de Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirmiştir (Necatigil, 2007. 195). 1948'de DTCF Türkoloji Bölümü'nü bitiren yazar Fakülte yıllarında Halkevleri dergisi Ülkü'de düzeltmenlik yapmış ve Ant dergisinin yönetiminde yer almıştır. Üniversiteden sonra 1950'de İstanbul Yurtlar Müdürlüğü'nde idari memur olarak işe girmiştir. Çarşıkapı, Yıldız Teknik ve Kadırga öğrenci yurtlarında görev yapmıştır. F. Giray'ın çıkardığı bir reklâm gazetesinde düzeltmenliğe başlamış, bu dönemde Neruda'dan şiir çevirileri yapmıştır. 1963'te gazete kapanınca tekrar işsiz kalmıştır. İstanbul'a yerleşmiş ve bu kez bir spor dergisinde ve Meydan-Larousse' ta düzeltmenlik yapmış, ancak yine işten çıkarılmıştır. Bir süre çocuk kitapları yayımlayan bir yayınevinde çalışmış; "Dünya Masal ve Efsaneleri" dizisi için Çin, Hint, Mısır efsane ve masallarından kitaplar çevirerek basıma hazırlamıştır. 19 Kasım 1981'de Ankara'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Dost Dost İlle Kavga, İst.: Yücel, 1973; Panzerler Üstümüze Kalkar, İst.: Doğrultu, 1977; Enver Gökçe: Yaşamı ve Bütün Şiirleri, Ank.: Ayko, 1982. Eğin Türküleri, (DTCF bitirme tezi) 1982. Şiirler (Pablo Neruda; Mustafa Gökçe adıyla) İst.: Düşün, [1959?]. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 453).

Vecihe HATİPOĞLU

1916'da İstanbul'da doğmuştur. Yazar ve araştırmacıdır. İzmir Kız Lisesini bitirdikten sonra girdiği Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden 1940 yılında mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra Fakültede "ilmî yardımcı" olarak çalışmak istemiş, ancak bu isteği o sıralarda gerçekleşmemiş ve Sivas Lisesinde edebiyat öğretmeni olarak göreve başlamıştır. Onun Sivas Lisesindeki hocalığı 1944 yılına kadar sürmüştür. V. Hatipoğlu ile ilgili Fakültedeki arşiv kayıtlarından anlaşıldığına göre 16 Aralık 1944 gün ve 1051 sayılı yazıyla Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde yapılan sınavlar sonucunda Türk Dili ve Edebiyatı kürsüsüne asistan olarak atanmıştır. 28 Mayıs 1948 yılında Doktor unvanını alan Hatipoğlu ilk çalışmalarında Vecihe Kılıçoğlu imzasını kullanmıştır. 4 Temmuz 1948 tarihinde burslu olarak Fransa'ya gitmiş, Paris'te bulunduğu ve Fatih Sultan Mehmet'e ithaf edilmiş orijinal bir eser olan Cerrahiye-İlhaniye adlı tıp

kitabı üzerinde çalışmış ve 26 Eylül 1950 tarihinde yurda dönerek Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesindeki görevine başlamıştır. 1963-1974 tarihleri arasında Türk Dil Kurumunda Gramer Kolu Başkanlığı yapan Hatipoğlu, 21 Ekim 1996'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Cerrahiye-i İlhaniye, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1956; Türk Kelimelerinin Ön Sesleri Ankara Üniversitesi, Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yay., Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1961; Yeni İmla Kılavuzu, 1963; Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü Türk Dil Kurumu Yay., Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969; Türk Dilinde İkileme, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1971 ; Türkçenin Sözdizimi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi 1972; Pekiştirme ve Kuralları, Türk Dil Kurumu Yayınları Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1973; Türkçenin Ekleri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1974.; , Ölümsüz Atatürk ve Dil Devrimi, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara: Meteksan, 1981 (Zülfikar, 2001: 1-14).

Zeynep KORKMAZ

1922 yılında Nevşehir'de doğmuştur. 1940 yılında İzmir Kız Lisesi'ni, 1944 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. 1945 yılında aynı fakültenin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne ilmî yardımcı, 1948 yılında da Türk Dili asistanı olarak atanmıştır. 1950 yılı başında Anadolu ağızları üzerindeki tezi ile edebiyat doktoru unvanını alan Korkmaz, daha sonra meslekî bilgi ve görgüsünü artırmak üzere Hamburg Üniversitesi'ne gönderilmiş, 1954-1955 yıllarında bu üniversitenin Ön-Asya Dil ve Kültürleri Bölümü'nde, İslamlık öncesi Türk dili uzmanı Prof. Dr. Annamaria von Gabain, Altayist Prof. Dr. Omeljan Pritsak ve fonetikçi Prof. Dr. Von Essen'in yanlarında misafir asistan olarak çalışarak meslekî araştırmalar yapmıştır. 1957 yılında doçent, 1964 yılı başında profesörlüğe yükseltilmiştir. Ekim 1965-Temmuz 1996 yılları arasında British Council ve Alexander von Humboldt Stiftung'un verdiği araştırma bursları ile İngiltere ve Almanya'ya gitmiş; Londra'da British Museum ve Oxford'da Bodlaian Kütüphanelerinin Şarkiyat Bölümü'ndeki yazmalar üzerine meslekî araştırmalar ve incelemeler yapmıştır. Fakülte öğretim üyeliğinin yanı sıra 1958-1960, 1966-1968, 1972-1974 yılları arasında DTCF

Yönetim Kurulu üyeliğinde, 1974-1978 arasında Ankara Üniversitesi Senatörlüğünde bulunmuştur. 1981-1983 yılları arasında AÜ. Türk Dili Bölümü Başkanlığı ve Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı Başkanlığını yürütmüştür. 1 Ekim 1983-15 Mayıs 1990 tarihleri arasında Yükseköğretim Kurulu üyesi olarak, 5 Ocak 1989 – 19 Mayıs 1990 tarihleri arasında da Yükseköğretim Kurulu Başkan Vekili olarak görev yapmış ve bu görevde iken yaş sınırından emekli olmuştur. Z. Korkmaz 1945'ten günümüze kadar uzanan dönemlerde TDK asli üyeliği dışında Yönetim, Yürütme ve Bilim Kurulu üyelikleri, Gramer Bilim ve Uygulama Kolu Başkanlığı, Türkiye Türkçesi ve Tarihî Devirler Yazı Dilleri Gramerleri Projesi Başkanlıklarını yürütmüştür. Hâlen üyesi bulunduğu yerli ve yabancı bilim kuruluşları şunlardır: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü asli üyesi ve bilim kurulu üyesi, PIAC (Permanent International Altaistic Conference: Bloomington-Indiana Üniv.); CİEPO (Osmanlı-Osmanlı Öncesi Araştırmaları Komitesi, Napoli-İtalya-Hollanda); Societas Uralo-Altaica, Hamburg-Almanya); İLESAM (Türkiye İlim ve Edebiyat Sahipleri Meslek Birliği, Ankara). Alanındaki verimli ve özgün çalışmaları dolayısıyla uluslararası kongrelerce kendisine iki kez “üstün hizmet plaket ve beratı”, PIAC tarafından “uluslararası PIAC ŞEREF madalyası”, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesince “bilime uluslararası katkı şilti”, Millî Eğitim Bakanlığınca “takdirname” vb. ödüller verilmiştir. Bilimsel çalışmaları ve konferansları dolayısıyla kendisine 35'in üzerinde daha başka ödül, plaket ve şilt verilmiştir. 1996 ve 2004 yıllarında iki kez Zeynep Korkmaz Armağanı yayımlanmıştır.

Eserlerinden Bazıları: Güney-Batı Anadolu Ağzları Ses Bilgisi (Fonetik), AÜ DTCF Yay., , Türk Dili ve Edebiyatı Serisi: II Ankara 1956, XI+125 s., 2. baskı, TDK Yay., Ankara 1994.; Fuzulî'nin Dili Hakkında Notlar (S. Olcay'la birlikte), AÜ DTCF Yay., Ankara 1956. ; Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları, AÜ DTCF Yay., Türk Dili ve Edebiyatı Serisi: 19, 1. baskı Ankara 1962; 2. baskı Ankara 1969.; 3. baskı TDK Yay., Ankara 1994.; Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi, AÜ DTCF Yay., Ankara 1963, IX+85 s. ; Nevşehir ve Yöresi Ağzları, 1. Cilt: Ses Bilgisi (Phonetique), AÜ DTCF Yay., 142, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Enstitüsü Sayı: 1, Ankara 1963 XV-227 s; 2. baskı, Ankara 1977; 3. baskı TDK Yay., Ankara 1994. ; Sadrü'd-din Şeyhoğlu, Marzubânâme Tercümesi, Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım, AÜ DTCF Yay., Ankara 1973. ;Cumhuriyet Döneminde Türk Dili, AÜ DTCF Yay., 251, Ankara 1974, 129 s. ;M. Kemal Atatürk, Nutuk, bugünkü dille yayına hazırlayan: Zeynep Korkmaz, Atatürk'ün Doğumunun 100.

Yılını Kutlama Koordinasyon Kurulu, Ankara 1984, XVI; yeni baskıları: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 1991, 1994, 1995, 1998, 2000, 2001, 2004, 2005, 2006.; Gramer Terimleri Sözlüğü, AKDITYK Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1992, XVII ; Atatürk ve Türk Dili 1 (Belgeler), AKDITYK Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1992, XXII. ; Bartın ve Yöresi Ağızları, AKDITYK Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1994,63 s.; Türk Dili Üzerine Araştırmalar, AKDITYK Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1995, 1. C. 959 s.; II. C. (Yerli ve yabancı bilimsel dergilerdeki yazıların toplu hâlde basılması ile oluşmuştur.) ; Atatürk ve Türk Dili II (Belgeler), 2 (A. B. Ercilasun - K. Yetiş-S. Sakaoğlu ve Z. Kerman ile birlikte), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1997.; Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), AKDITYK Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2003, CXVI. ; Gramer Terimleri Sözlüğü, Genişletilmiş 2. baskı, AKDITYK Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2003, XXIV. ; Türk Dili Üzerine Araştırmalar, III. Cilt, AKDITYK Türk Dil Kurumu Yay., Ankara. (<http://www.icanas38.org.tr/www.biyografi.net>)

Hasibe MAZIOĞLU

21 Mart 1923 tarihinde Kayseri'nin Develi ilçesinde doğmuştur. İlk ve orta okulu Develi'de, liseyi Kayseri'de okuyan Mazioğlu, 1944'te A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Bitirdiği bölüme asistan girerek 1951'de "Fuzulî-Hâfız, İki Şair Arasında Karşılaştırma" konulu teziyle doktor olmuştur. "Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilikler" teziyle 1955'te doçent, "Fuzulî Farsça Divan, Edisyon Kritik" konulu takdim teziyle de 1962'de profesör olmuş, uzun yıllar Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü Başkanlığı yapmıştır.

Eserlerinden Bazıları: Fuzulî-Hâfız (1956), Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilikler(1957), Fuzulî'nin Farsça Divanı(1962), Kitab u Mesâcid(1974), Fuzulî ve Türkçe Divanından Seçmeler (1986; 2. bs. 1992), Kayserili Mevlevî Şeyhi Ahmet Remzi Akyürek'in Hayatı ve Şiirleri (1987), Nedim (1988).<http://www.biyografi.net/>.

Cahit ÖZTELLİ

Cumhuriyet devri yazarlarından. 1910'da Erzincan'da doğmuştur. 1939'da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir (Necatigil, 2007: 352-353). Pertev Naili Boratav' ın öğrencisi olan Öztelli, 1940-1961 yılları arasında Denizli, Samsun, Mersin, Konya liselerinde ve Ankara Atatürk Öğretmen Okulu'nda edebiyat öğretmeni olarak görev yapmıştır. 1961-66 yıllar arasında Türk Ansiklopedisine, redaktör ve madde yazarı olarak katkıda bulunmuştur. Başlangıçta MEB'e bağlı iken daha sonra Kültür Bakanlığı'na bağlanan ve adı birkaç kez değiştirilerek sonunda Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü olan Milli Folklor Enstitüsü'nü kurmuş ve 1966-70 yılları arasında müdürlüğünü yürütmüştür. Bu kuruluşun yayın faaliyetlerini başlatarak bir belgelik ve uzmanlık kitaplığı kurulmasına öncülük etmiştir. Çankaya Lisesi edebiyat öğretmeni iken kendi isteğiyle 1972'de emekli olduktan sonra DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Halk Edebiyatı dersleri vermiştir. 1963-69 yılları arasında TDK' da yönetim kurulu üyesi ve 1963-66 yıllarında Sözlük Kolu başkanı olarak görev yapmıştır. 24 Şubat 1978'de Ankara'da vefat etmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Zileli Şairler, Samsun: Vilayet Mtb., 1944; Karacaoğlu, İst.: Varlık, 1952; Dertli-Seyranî, İst.: Varlık, 1953; Köroğlu-Dadaloğlu, İst.: Varlık, 1954; Küçük Folklor Çalışma Planı, (A. Çiçekli ile) Konya: Konya Gazeteciler Cemiyeti, 1958; Nasreddin Hoca, (M. Ş. Ülkütaşır ile) Ank.: Türk Etnografya, Folklor ve Turizm Derneği, 1964; Onyedinci Yüzyıl Tekke Şairi Kul Nesimî, Ank.: Türk Etnografya, Folklor ve Turizm Derneği, 1969; Karacaoğlu: Bütün Şiirleri, İst.: Milliyet, 1970; Pir Sultan Abdal: Bütün Şiirleri, İst.: Milliyet, 1971; Yunus Emre: Bütün Şiirleri, İst.: Milliyet, 1971; Yunus Emre. Yeni Belgeler-Bilgiler, Ank.: kendi yayını, 1971; Üç Kahraman Şair: Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu, İst.: Milliyet., 1974; Sahte Şöhret Bir Ozan: Erzurumlu Emrah, Ank.: kendi yayını, 1976; Şehzade Bayezit'in Babası Kanuni'ye İran'dan Gönderdiği Son Mektup, Ank.: Ankara Basım ve Ciltevi, 1976; Belgelerle Yunus Emre, Ank.: kendi yayını, 1977; Pir Sultan'ın Dostları, İst.: Özgür, 1984. Antoloji: Halk Türküleri, İst.: Varlık, 1953; Halk Şiiri: 14-17. Yüzyıllar, İst.: Varlık, 1955; Halk Şiiri: 18. Yüzyıl, İst., 1955; Evlerinin Önü: Bütün Halk Türküleri, İst.: Hürriyet, 1972; Bektaşî Gülleri: Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi, İst.: Milliyet, 1973; Uyan Padişahım, İst.: Milliyet, 1976. Diğer: Söylev (Nutuk) 1-2, (M.

Tuğrul ve S. Birsal ile) Ank.: TDK, 1963, 1964; Resmi Yazışmalar Sözlüğü, Ank.: TDK, 1965. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 841).

Vecihi TİMURÖĞLU

Günümüz şair ve yazarlarından. 29 Ekim 1927'de Körpınar Köyü/Erzincan'da doğmuştur. 1950'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni bitirmiştir (Necatigil, 2007: 418). Liselerde edebiyat öğretmeni ve yönetici olarak görev yapmıştır. 1952'de Zülfüyar, 1975'te Evrim (6 sayı), 1977-83 yılları arasında Türkiye Yazıları (71 sayı), 1981'de Yazın Dergisi ve 1974-84 yılları arasında Oluşum (128 sayı) dergilerinde kurucu ve yönetici olmuştur. Barış gazetesinin sanat sayfasını yönetmiş; Ceyhun Atuf Kansu ve Ahmet Kutsi Tecer'in bütün şiirlerini yayıma hazırlamıştır. Bir Sürgünün Ezgileri 1983'te toplatılmış ve kendisi on yıla mahkûm edilmiş; 1985'te aklanmıştır. TYS, Edebiyatçılar Derneği, Nâzım Hikmet Vakfı, Sinematek ve Türkiye Sanat Kurumu üyesidir. Ankara'da yaşamaktadır.

1973 Barış Gazetesi Şiir Ödülü; Kurtuluş Savaşçısı Atatürk ile 1981 Spor-Toto Ödülü; 1998 Edebiyatçılar Derneği Onur Ödülü sahibidir.

Eserlerinden Bazıları: Bura Yemendir, Ank.: Doruk, 1978; Tut Beni Seveda Çağırır, Ank.: Sesimiz, 1980; Bir Sürgünün Ezgileri/Dersim Destanı, İst.: Yazko, 1983; Kardaşım Oğul, Ank.: Onur, 1988; Merhaba Oğlum, Ank.: Başak, 1993; Bülbülleri Ne Yaptılar?, İst.: Sosyal, 1994; Siyah Bir Güldür Ölüm, İst.: Sosyal, 1997. Minnacık Kadın, Ank.: Ayça Yayın Üretim Kooperatifi, 1984. Fırat'a Masallar, İst.: Sosyal, 1989. Göz Göz Olmak, Ank.: Doruk, 1977; Yazınımızdan Portreler, Ank.: Başak, 1991; Yazılanından Başkalarının da Okuyacağı Mektuplar, Ank.: Başak, 1992; Şiirin Büyücü Kızı: İmge, Antalya: Kedi, 1994. Simavne Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin ve Varidat, İst.: Yazko, 1982; Ahmed Arif: Hayatı, Sanatı, Şiirleri, (Ş. Beysanoğlu ile) Ank.: Diyarbakır Vakfı, 1992; Cahit Külebi/Hırçın ve Lirik, Ank.: Başak, 1994; Melih Cevdet, Ank.: Prospero, 1994; Mevlânâ, Ank.: Bilim Sanat Kültür Vakfı, 1995; Orhan Kemal, Ank.: ABC, 1995; Yunus Emre Üzerine Bir Deneme, İst.: ?, 2004; Ahmed Arif'in Türk Şiirindeki Yeri Üzerine Bir Deneme, Ank.: Arkadaş, 2009; İlhan Selçuk, Ank.: Edebiyat ve Eleştiri, 2009. Atatürk Şiirleri, Ank.: Spor-Toto, 1981; Atatürk ve Kuva-i

Milliye Şiirleri, 1998; Dursun Akçam'ı Anmak, Ank.: Arkadaş, 2004. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 1021).

Mehmet TUĞRUL

1905 yılında Mahmutgazi köyü/Çal/Denizli'de doğmuştur. Yazar ve halkbilimcidir. 1922-27 yılları arasında Antalya ve İzmir öğretmen okullarında okumuştur. 1940 yılında DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. "Ankara Örencik ve Ahi Köylerinin Türküleri" konulu teziyle lisans çalışmasını, "Mahmutgazi Köyü'nde Halk Edebiyatı" konulu teziyle doktorasını tamamlamıştır. 1927-40 yılları arasında çeşitli illerde ilkokul öğretmenliği ve yöneticilik, 1940-42 yılları arasında da köy enstitülerinde öğretmenlik ve yöneticilik yapmıştır. DTCF'de asistanlık, Harp Akademisi Yüksek Levazım Okulu'nda Türkçe öğretmenliği, MEB'de şube müdürlüğü, genel müdür yardımcılığı, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenlik yapmıştır. TDK ve Folklor Araştırmaları Kurumu üyesidir. Yazmaya A. K. Tecer'in teşvikiyle başlamıştır. TDK'nın çıkardığı "Türkçe Sözlük" ve "Söylev"in hazırlanışına katılmış, Halkevlerinin yayını Ülkü dergisinin 3 yıl yazı işleri müdürlüğünü yürütmüş, 1947-50 yılları arasında da MEB'in çıkardığı "Köy Yayınları" dizisini yönetmiştir.

Eserlerinden Bazıları: Köyden Şiirler, Ank.: Doğuş Mtb., 1943; Çoban Armağanı, (öyküler) Ank.: Zerbemat, 1944; Ankara Örencik ve Ahi Köylerinin Türküleri, Ank.: Halkevi, 1945; Malatya'dan Derlenmiş Masallar, Ank.: Halkbilgisi ve Halk Edebiyatı Yayınları, 1946; Eğlenceli Hikâyeler, Ank.: Ar B., 1946; Mehmet ile Gülsün: Bir Kahramanlık Hikâyesi, Ank.: CHP Halkevleri, 1947; Karacaoğlan, Ank.: MEB, 1948; İstiklal Savaşı, (B. Alpkan ile) Ank.: MEB, 1948. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 1036).

Nevzat YALÇIN

Günümüz şair ve yazarlarından. 1926 yılında Kıbrıs'ta doğmuştur. 1949 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir (Necatigil, 2007: 447). Etibank'ta raportör, Londra Büyükelçiliği'nde çevirmen olarak çalışmıştır. 1964-70 yıllarında ODTÜ'de öğretim

görevlisi olarak İngilizce dersleri vermiştir. Aynı yıllarda Ankara Radyosu'nun İngilizce haber ve program spikerliğini yapmıştır. Bir dönem Hisar dergisinin yazı işleri müdürlüğü görevini yürütmüştür. 1970'te Almanya'ya giderek öğretmen olarak görev yapmıştır.

Eserlerinden Bazıları: A Sokağı, Ank.: Hisar, 1969; Güneş ve Adam, 1977; Daha Yeni Daha Yakın, Bonn: Önel Verlag, 1991; En Eski En Uzak, Bonn: Önel Verlag, 1991. Bunalım, 1980. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2010: 1105).

5. BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bir yolda güvenle yürüyebilmek için o yolun nereden başlayıp nereye gitmekte olduğunu bilmek, o yolu tanımak gerekmektedir. Eğitimin bugünkü sorunlarının da daha iyi anlaşılması ve çözümlenmesi için dünün eğitim tecrübelerini bilmeye ve onlardan yararlanmaya ihtiyaç vardır.

Türkiye'nin en önemli meselesi eğitim, eğitimin en önemli ögesi de öğretmendir. Bu nedenle öğretmen yetiştiren kurumların açılması, geliştirilmesi ve öğretmen yetiştirme meselesinin bir parçası olan ana dili öğretmenlerinin yetiştirilmesi konusu Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemlerden günümüze kadar önemini koruyarak gelmiştir.

Öğretmen yetiştirmek amacıyla Tanzimat döneminde açılarak Cumhuriyet döneminde geliştirilen ilk kurum Yüksek Öğretmen Okuludur. Tarihi 1848 yılına kadar uzanan bu kurum pek çok değerli edebiyat öğretmeni, aynı zamanda bilim, kültür, siyaset ve sanat alanında seçkin insanlar yetiştirmiştir. Açıldığı tarihte çeşitli branşlarda görev alacak öğretmen adaylarını ortak bir programla mesleğe hazırlayan ve Yüksek Öğretmen Okulunun çekirdeği olan Darülmuaallimin-i Rüşdî'de 1869 tarihli Nizamname ile öğretmenler branşlara göre yetiştirilmek istenmiştir. Ancak bu düşünce Meşrutiyet döneminde hayata geçirilebilmiş ve dersler sultanîlerde görev yapacak edebiyat öğretmenlerini yetiştirmeye uygun hâle getirilmiştir. 1915 yılında şekillenen yapısıyla Cumhuriyete devrolunan okul 1924-25 öğretim yılında Yüksek Muallim Mektebi adıyla eğitim ve öğretim hayatına devam etmiştir. Cumhuriyet hükümetleri, ortaöğretime öğretmen yetiştirme probleminin çözümü için öğretmen yetiştiren en önemli kaynak olan bu kurumun yapısını 1925 ve 1940'ta çıkarılan talimatnamelerle sağlamlaştırmaya çalışmıştır.

12 Haziran 1946 tarihinde çıkarılan Üniversiteler Kanunu ile Yüksek Öğretmen Okulunun eğitim-öğretiminde bir duraklama yaşanmıştır. Eğitimin niteliğinin artmasında büyük rolü olan müzakereci hocaların okulla ilişkisinin kesilmesinin ardından okul, öğrenci yurduna dönüşme sürecine girmiştir. 22 Ağustos 1949'da toplanan Dördüncü Millî Eğitim Şûrasında Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu bir konuşma yaparak Yüksek Öğretmen Okulu'nun mevcut durumda devlet hesabına okuyan öğrencilerin pansiyonu olduğunu, öğrencilerin pek başarılı olamadığını, üniversite bünyesinde kaliteli lise öğretmeni yetiştirmenin mümkün olamayacağını ifade etmiş ve 1949-50 öğretim yılında 101 yıllık geçmişi olan Yüksek Öğretmen Okulu kapatılmıştır. Okul, Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun görevden ayrılmasından sonra 11 Ağustos 1950'de göreve gelen Bakan Tevfik İleri tarafından yeniden açılmış ve 1 Mart 1951'de eğitime başlamıştır. Ancak İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu söz konusu iki yıl içinde saygınlığını önemli ölçüde kaybetmiş ve mezun sayısında düşüş yaşanmıştır.

Osmanlı döneminde açılarak öğretmenliğin meslek olarak algılanmasında büyük rol üstlenmiş bu kurumun en temel özellikleri olarak, alan derslerinin üniversitede, pedagojik formasyon eğitimi ve genel kültür derslerinin okulda verilmesi, öğrenci seçiminde niteliğin göz önünde bulundurulması, Edebiyat bölümüne girmek isteyen adayların önceleri bölüm dersleri ile yabancı dilden, 1940'tan sonra ise Türkçe Kompozisyon, Edebiyat ve Tarih'ten yazılı sınava, Edebiyat ve Tarih'ten sözlü sınava girmesi, ders geçme sınavlarının yazılı ve sözlü olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmesi, mezun olmak için ayrıca başarılı bir staj devresi geçirme zorunluluğunun olması, öğrencilerin yalnızca sınav başarısının değil, fakültedeki ve okuldaki genel durumu ile öğretmenlik ehliyetinin de değerlendirilmesi, okulun öğretim ve yönetim kadrosunda görev alanların dönemin aydın ve seçkin kişileri olması sayılabilir. Yüksek Öğretmen Okulu özgün bir model olarak Türk eğitim tarihinde çok önemli bir yer edinmiştir.

İlki Tanzimat döneminde olmak üzere pek çok girişim sonunda açılması mümkün olan Darülfünun, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde öğretmen yetiştirmeye hizmet etmiş bir kurumdur. Özellikle Darülfünun-ı Şahane dönemi, edebiyat ve fen fakültelerinin temellerinin atıldığı ve gerçek bir üniversitenin başlangıcı olarak görülen bir dönemdir. Cumhuriyetin ilanından sonra, Türkiye'nin modernleşmesini sağlayacak

unsurlardan biri olarak görülen Darülfünun-u Osmanî adındaki üniversiteye, 21 Haziran 1924 tarih ve 493 sayılı yasa ile “İstanbul Darülfünunu” adı verilerek tüzel varlığı sağlanmış; 7 Ekim 1925’te de İstanbul Darülfünununa ait bir talimatname çıkarılarak üniversite bilimsel idari özerkliğe kavuşturulmuştur. Bu dönemde düzenleme çalışmalarına hız verilerek Darülfünunun çağdaş bir kurum hâline gelebilmesi için hiçbir özveriden kaçınılmamıştır. Ancak geçen 10 yıllık süre sonunda, Darülfünun kurumu, kendisine tanınan maddi ve manevi olanaklara rağmen Üniversite Devriminin hazırlanmasına ve yürütülmesine yardımcı olmadığı, Cumhuriyet hükümetlerinin giriştiği bütün reformlara pasif bir direnme gösterdiği ve orijinal bilimsel çalışmalar yapmadığı yönünde eleştirilere hedef olmuştur. Bu nedenle İsviçre’den getirilerek görüşleri alınan Prof. Malche’nin hazırladığı rapor doğrultusunda, 31 Mayıs 1933 tarihli “İstanbul Darülfünunu”nun kaldırılmasına ve Millî Eğitim Bakanlığınca yeni bir üniversitenin kurulmasına ait 2252 sayılı yasa, TBMM’nde kabul edilmiştir. Bu yasa gereğince 31 Temmuz 1933 tarihinde İstanbul Darülfünunu, İstanbul Üniversitesi adıyla 1 Ağustos 1933 tarihinde açılmıştır.

Araştırmaya konu olan dönemde 1933 “Üniversite Reformu” ve 1946 “Üniversiteler Kanunu” ile yapısal değişiklikler geçiren Üniversitenin kuruluş amaçları arasında sırasıyla “....devlet ve memleket hizmet ve işleri için ergin ve olgun unsurlar yetiştirilmesine yardım etmek”, “Öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerle türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve deney sahibi elemanlar olarak yetiştirmek” ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerden hareketle Üniversitenin öğretmen yetiştirmeyi de amaç edindiği anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet döneminde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü’nün öğretmen yetiştirme işlevine talebe kılavuzlarında da vurgu yapılmakta, Fakülteyi bitirenlerin, orta öğretim kurumlarında öğretmenlik yapabilecekleri ifade edilmektedir. Kılavuzlarda, Fakültenin amacı “Memleketin kültür hayatına hizmet edecek faydalı unsurlar yetiştirmek ve gençleri ilmî araştırmaları yapabilecek bilgi ve kabiliyetlerle donatabilmektir.” Bu dönemde Edebiyat Bölümü dersleri alan bilgisi ağırlıklıdır. Meslek dersleri ise Fakülte çatısı altındaki Terbiye Darülmesaiisi aracılığıyla yürütülmüştür. Diğer şubelerden alınması zorunlu olan tamamlayıcı ders ise genel kültürü tamamlamaya yöneliktir.

çalışmaları neticesinde Edebiyat Fakültesi'ne de yeni şekil verilmiştir. Edebiyat Bölümü Türkoloji Disiplini adıyla eğitim-öğretime devam etmiş; Darülfünun dönemindeki eğitim-öğretim sistemi değişerek edebiyat tarihi ağırlıklı olan alan derslerinin yerini, millî kültürün öneminin anlaşılması sonucu tarihî ve çağdaş lehçeler ağırlıklı dersler almıştır. Öğretmen olmak isteyen öğrenciler ayrıca Pedagoji Enstitüsüne devam ederek meslek derslerini almışlardır. Yine öğrencilerin kendi disiplinleri dışında aldıkları iki disipline ait dersler genel kültür dersi olarak düşünülebilir. İkinci disiplin Roman Filolojisi, İngiliz Filolojisi, Alman Filolojisi, Arap ve Fars Filolojileri ile Sümer-Eti Filolojileri'nden herhangi biri; üçüncü disiplin ise Felsefe'dir. 1946 yılında çıkarılan Üniversiteler Kanunu sonrasında uygulanan programlarda bölümün alan ve genel kültür derslerinin daha da çeşitlendiği gözlemlenmektedir. 1933 yılında Prof. Albert Malche başkanlığında oluşturulan Islahat Komitesinin

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğrenci seçimi Darülfünun ve Yüksek Öğretmen Okulunda olduğu gibi sınavla yapılmamıştır. 1947 yılına kadar lise ve dengi okul mezunu olmak yeterli görülmüş, bu tarihten sonra ise olgunluk diploması sahibi olmak şartı aranmıştır. Ders geçme ve mezuniyet sınavlarının yazılı ve sözlü yapıyor olması, bölümün öğretim kadrosunda dönemin ileri gelen ve alanında önemli ilmî çalışmaları olan isimlerin görev alması da okulun araştırmaya konu olan dönemdeki diğer özellikleridir. Cumhuriyet dönemindeki yüksek öğretim kurumlarının öğretim elamanı kadrolarının oluşmasında da İstanbul Üniversitesinin rolü büyüktür. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü Darülfünun döneminden itibaren edebiyat dünyasında da tanınan pek çok öğretmen yetiştirmiştir.

Cumhuriyet döneminde orta öğretim öğretmenlerinin çeşitli kaynaklardan gelmiş oldukları göz önünde tutularak onları bir sistem içerisinde ve ortaokulların ihtiyacına göre ders grupları üzerinde öğretim yapmak üzere yetiştirmek düşüncesiyle atılan en önemli adım Orta Muallim Mektebi'nin açılması olmuştur. Okulun kurulduğu yıl olan 1926'da Cumhuriyet yönetiminin, millî eğitimin temel aracı olan Türkçenin öğretimine ve bu alanda yetiyecek öğretmenlere verdiği önem gereği yalnızca Türkçe Bölümü bulunmaktadır. 1927'de Konya'dan Ankara'ya taşınan ve Pedagoji Bölümü eklenen okulun adı Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü olmuştur. 1944'e kadar

Türkiye’de tek olan bu okul, bu tarihten sonra açılan eğitim enstitülerine de örnek olmuştur.

1949-1950 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü adını alan okulun Türkçe/Edebiyat Bölümlerinde uygulanan programlar 1931, 1941 ve 1944 tarihli dir. 1931 programında genel kültür derslerine diğer derslere oranla büyük ağırlık verildiği, sonraki programlarda ise alan derslerinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Meslek dersleri ise tüm programlarda yer almış ve hazırlanan her yeni programla ders çeşidi arttırılmıştır.

Eğitim enstitüleri arası düzenlenen toplantıda hazırlanan Talim ve Terbiye Kurulu ile dönemin Millî Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer tarafından onaylanarak 21 Ocak 1947’de yürürlüğe konan Yönetmelikle eğitim enstitüleri, “toplular” ve “tek dersler” olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. İlk okulun üzerine kurulacak ortaokul öğretmenlerinin tek kaynaktan yetiştirilerek, ülkenin önemli sorunu olan öğretmen ihtiyacının kısa zamanda çözömlenmesi amacıyla yapılan düzenlemede Müzik, Resim-İş, Beden Eğitimi, Yabancı Dil özel yetenek ve uzmanlık gerektiren dallar olarak nitelendirilerek Tek Dersler Bölümünün şubelerini oluştururken; Türkçe-Edebiyat Şubesi Tarih, Coğrafya, Matematik, Fizik, Kimya ve Tabiye şubeleri ile birlikte “Toplu Dersler Bölümü” adı altında tek bir bölüm hâline getirilmiştir. Bu tarih sonrasında Toplu Dersler Bölümü içinde bağımsız bir bölüm kimliğini kaybeden bölüm 1949’da Edebiyat adı ile yakın diğer branşlarla birlikte öğretim yapan bir yapıyla eğitim-öğretime devam etmiştir. Her iki uygulamada da alan dersine ayrılan süre Türkçe ve edebiyat öğretmenlerini yetiştirmek için yeterli olmamıştır.

Açıldığı tarihte, liselerle en az dört yıllık ilk öğretmen okullarından en az iyi derecede mezun olup Türkçeden yapılacak sınavda başarı gösteren öğrencilerin alındığı okulda, 1943 yılında Türkçe / Edebiyat şubesine girmek için yapılan seçme sınavlarında öğrencilerde çağdaş bir metni açıklama becerisi ile lise ve öğretmen okulu ölçüsünde Edebiyat Tarihi ve Kompozisyon bilgisi aranmaktadır. 1949 yılında ise Fen, Edebiyat ve Yabancı Dil şubelerinden oluşan okulun öğrenci seçimi her üç bölüme girecek adaylar için öncelikle bir kompozisyon sınavıyla yapılmıştır. Ayrıca Fen ve Edebiyat bölümlerinin özelliğine göre öğrenciler bir sözlü sınava tabi tutulmuştur. Okulun ders geçme ve mezuniyet sınavları da yazılı ve sözlü yapılmaktadır.

Başkentte hiçbir yüksek öğretim kurumu yokken kurulan Gazi eğitim Enstitüsüne Atatürk ve devletin ileri gelenleri büyük önem vermiş, gelişmesi yolunda destek olmuşlardır. Ülkenin tanınan ve saygın öğretmenlerinin görev yaptığı, Türk eğitim tarihinde önemli bir yer edinen bu köklü Kurum, ortaokul ve liselere pek çok Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirmiştir.

Atatürk'ün ismini koyduğu ve kuruluşuyla yakından ilgilendiği Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Başkent Ankara'da açılan bir diğer yüksek öğretim kurumudur. Tarih ve dil çalışmalarının desteklenmesi, sadeleşen Türkçenin topluma kazandırılabilmesi için uzman ve öğretmenlerin yetiştirilmesi üzere bilimsel araştırmalar ve öğretim yapan akademik bir kuruluş olarak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 14 Haziran 1935 tarihinde 2795 sayılı kanunla kurulmuştur. Okulun kuruluş amaçları arasında "... orta tahsil müesseselerimize ulusal dil ve tarihimizin ilmî ve en yeni telakkilerine göre hazırlanmış muallim yetiştirmek ve bugünkü muallimlerimizin bu yönden bilgilerini tamamlamak lüzumu" nun ifade edilmesi oldukça önemlidir. Bu husus, 1943'te yürürlüğe giren Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Esas Talimatnamesinde tarih, coğrafya, dil ve edebiyat sahalarında ergin ve olgun unsurlar yetiştirmek ve bu sahalarla ait yüksek bilgiyi yaymak" olarak belirtilmektedir. Ayrıca, Türk dili ve edebiyatı bilgisini yayma ve okutmaya ehliyetli gençler yetiştirmek Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün hedeflerinden olup, mezun olanların liselere öğretmen olarak atanabilecekleri öğrenci kılavuzlarında da vurgulanmaktadır.

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Türkçenin Fakülte bünyesinde okutulan eski ve yeni dillerle ilmî metotlarla karşılaştırılması ve bütün lehçeleriyle bugünkü ve dünkü durumunun ilmî yollarla tespit edilmesi Atatürk'ün hedefleridir. Bu nedenle programda bu amaca uygun alan dersleri yer almaktadır. "Yardımcı Disiplin" adı altında alınan dersler bugünkü anlamda genel kültür dersleri olarak değerlendirilebilir. Öğretmenlik meslek dersleri ise Pedagoji Semineri adı altında verilmektedir. Lise olgunluk sınavını vermiş olan öğrencilerin kabul edildiği Bölümde öğrenci bir esas ve iki yardımcı disiplin derslerinin yazılı ve sözlü sınavları ile yaşayan yabancı dillerden birinin sınavında başarılı olmak şartıyla mezun olabilmektedir.

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünün seçkin öğretim elemanı kaynağını, Yüksek Öğretmen Okulu ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi ile yurt içinde ve yurt dışında farklı alanlarda yüksek öğretim kurumlarından

mezun olmuş kişiler oluşturmuş ve bu kadro ülkenin ihtiyacı olan Türkçe ve edebiyat öğretmenlerini yetiştirmiştir.

Cumhuriyet döneminde lisede görev yapacak edebiyat öğretmenlerinin Yüksek Öğretmen Okulu ve Edebiyat Fakülteleri'nden; ortaokulda görev yapacak Türkçe öğretmenlerinin ise Eğitim Enstitüsünden yetiştirilmiş olma hükmü getirilmiş olmasına karşın bu öğretmenlerin hangi kademelerde görev yapacaklarını ortaokul ve liselerin ihtiyacı belirlemiştir.

Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel tarafından 1944 yılında hazırlatılan, Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin öğrenim durumları ve çalıştıkları kurumları gösteren raporda yer alan aşağıdaki tablo (MV, 1944: 31-32) araştırmada ele alınan kurumların Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirmeye olan katkılarını göstermektedir:

Tablo-46. 1944 Yılında Türkçe ve Edebiyat Öğretmenlerinin Öğrenim Durumları

Mezun Olduğu Okul	Lise Edebiyat	Ortaokul Türkçe
Yüksek Öğretmen Okulu	37	13
İÜ Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü	22	45
İÜ Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü	5	13
DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	10	1
Siyasal Bilgiler Okulu	4	4
Hukuk Fakültesi	5	11
Yabancı Üniversite	2	1
Gazi Eğitim Enstitüsü	2	151
Gazi Terbiye Enstitüsü B Seksiyonu	-	122
Ehliyetnameli (Yeterlik Belgesi) ¹	2	103
Lise çıkışlı	1	1
İdadi çıkışlı	2	1
İlk öğretmen okulu çıkışlı	1	19
İlahiyat Fakültesi	-	2
Romanya Orta Öğretmen Okulu	-	5

Londra Pedagoji Koleji	-	1
Medreset-ül Kuzat	-	3
Darülhilafe Medresesi	-	1
Yüksek Ticaret Okulu	-	3
Sanat Okulu	-	1
Özel Öğrenim	-	3
Dişçilik Okulu	-	1
Hukuk Fakültesi öğrencisi (1 ve 3. Sınıf)	-	3
Toplam	93	501
¹ Lise ve dengi okul çıkışlı		

Sonuç olarak, Cumhuriyet öncesi dönemde harcanan çabalarla başlayan öğretmen yetiştirme, özelde Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirme deneyiminin özellikle Meşrutiyet döneminde somut çabalarla ilerlemiş ve asıl meyvesini Cumhuriyet devrinde vermiş olduğu düşünülmektedir. Ancak eğitim-öğretim faaliyetleri içerisinde Atatürk'ün ifadesiyle “Türk milletinin kalbi, zihni” olan Türkçenin eğitimi ve bu eğitimi yürütecek olan Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin yetiştirilmesi konusu giderek daha da büyük önem kazanmaktadır. Bu nedenle, bu deneyimin bilinmesinin gelecekte Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştirecek kurumlara olan bakış açımızı geliştireceği söylenebilir.

5.2. Öneriler

1. Eğitim sistemimizle ilgili yapılacak düzenleme çalışmalarında, eğitim kurumlarının tarihsel gelişimi ile ilgili araştırmalardan da faydalanılmalıdır.

2. 21. yüzyıl Türkiye'sinde yetişen nesillere Türkçenin hakkıyla öğretilemeyişinin nedenlerinden en önemlisi istenilen nitelikte öğretmenin yetiştirilemeyişidir. Bu nedenle araştırmada ele alınan kurumlarda olduğu gibi daha nitelikli öğretmen yetiştirmek için yetenekli ve seçkin adaylar kaynağından yararlanma yolunu yeniden açmak gerekmektedir.

3. Nitelikli ve başarılı Türkçe ve edebiyat öğretmeni adaylarını belirlemek amacıyla yapılacak sınavların test olmaması gerekir. Geçmişte olduğu gibi, Türkçe/Edebiyat bölümüne girmek isteyen adaylar yapılacak yazılı ve sözlü sınavlarla okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerisi açısından değerlendirilmelidir. Resim, müzik, beden eğitimi öğretmenin, merkezi sınav sonuçlarıyla yetinilmeyerek, özel yetenek sınavıyla alındığı sistemde, ana dilinin en temel beceri alanı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

4. Türkçe ve edebiyat öğretmeni olmak isteyen adaylarda geçmişte bu alana öğretmen yetiştiren kurumlarda olduğu gibi bedensel ve ruhsal olarak sağlıklı olmak şartı aranmalı, böylece özür grubu Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapmasına uygun olmayan adayların bu bölümlere kaydolması önlenmelidir.

5. Geçmişteki uygulamalarda içerik açısından bir denge sağlanılamamış olsa da bugün, Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumlarda içeriğin düzenlenmesinde alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür derslerinin dağılımına özen gösterilmelidir.

6. Araştırılan kurumlarda uygulanan programlar değerlendirildiğinde bugünkü Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin yetiştirilmesine katkı sağlayacak genel kültür derslerinden Estetik, Sanat Tarihi, Felsefe, Sosyoloji'nin varlığı dikkat çekmektedir.

7. Ders başarılarının yazılı sınavlarla yalnızca kuramsal düzeyde ölçülmemesi, söz konusu kurumlarda olduğu gibi ders geçmede sözlü sınavlara da yer verilmesi gerekmektedir.

8. Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren kurumlarda, staj ve bitirme tezleri araştırmada ele alınan kurumlarda olduğu gibi büyük önem verilen ve öğrencinin mezun olup olamayacağını belirleyen şekle kavuşturulmalıdır.

9. Öğretmen adaylarının bu mesleği yapabilecek yeterlikte olup olmadığı, haklarında tutulan raporlarla da değerlendirilmelidir.

10. Bu alanda istenen nitelikte öğretmenler yetiştirebilmek için uygun eğitim-öğretim ortamının gerektiği unutulmamalıdır. Özellikle Yüksek Öğretmen Okulu modelinde olduğu gibi öğrenci ve öğretim elemanının aynı ortamı soluması, ders dışında uygulama, seminer ve konferanslarda da birlikte olunması önemlidir.

11. Eğitim kurumlarında Türkçe ve edebiyat öğretmeni adaylarının sağlam bir dil bilinci, sevgisi ve duyarlılığı edinerek yetişebilmeleri, bu eğitim sürecinde aynı niteliklerde, akademik yeterliği ve öğretmenlik deneyimi olan öğretim elemanlarıyla karşılaşmalarıyla mümkündür.

12. Türkçe Öğretmenliği Bölümlerinde Türk Eğitim Tarihi dersinin okutulması olumlu bir gelişmedir. Ancak genel eğitim tarihi yanında tıp, mühendislik, mimarlık gibi mesleklerin eğitiminin verildiği fakültelerde olduğu gibi, Türkçe Öğretimi Tarihi dersinin de Türkçe ve edebiyat öğretmeni yetiştiren bölüm programlarına konulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ADALI, Oya. (1983). “ Anadili Olarak Türkçe Öğretimi Üstüne”. **Türk Dili**. Sayı: 379-380.

ADALI, Oya. (1991). “Anadili Eğitimi”. **Yazma Uğraşı**. 31-41. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği.

AĞCA, Hüseyin. (2002). “Cumhuriyetin İki Büyük Adımı: Tevhid-i Tedrisat Türkçe Öğretim ve Eğitimin Devletçe Sahiplenilmesi”. **Türk Dili**. (609), 564-584.

AKARSU, Bedia. (1998). **Dil-Kültür Bağlantısı**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

AKARSU, Bedia. (2003). **Atatürk Devrimi ve Temelleri**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi

AKKAYA, İsmet. (1988). “Gazi Eğitim Enstitüsü ve Öğretmen Yetiştirme İşİ”. **Çağdaş Eğitim**.(137), 19-20.

AKSAN, Doğan. (2003). **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

AKSAN, Doğan. (1975). “Anadili”, **Türk Dili**. Cilt XXXI Sayı: 280-285, 423-434. Ankara: TDK Yayını.

AKSAN, Doğan. (1986). “Anadil Eğitimi Üzerine”, **Millî Eğitim Vakfı Dergisi**.(1), 6-7.

AKYÜZ, Yahya. (1987). “Tarihî Süreç İçinde Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Sorunu”. **Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünyü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu Tebliğler (8-11 Haziran 1987)**. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, 31-38.

AKYÜZ, Yahya. (1990). “Öğretmen Yetiştirme Tarihimizi Aydınlatan ve Bizi Düşündüren Bir Belge: Darülmuallimin Nizamnamesi (1851)”.**Çağdaş Eğitim**. (161), 4-8.

AKYÜZ, Yahya. (1989). “Darülmuallimin’in İlk Nizamnamesi (1851), Önemi ve Ahmet Cevdet Paşa”. **Millî Eğitim**. Sayı 95.

AKYÜZ, Yahya. (2009). “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin 160. Yılında Darülmuallimin’in İlk Yıllarına Toplu ve Yeni Bir Bakış”. **AÜ Osmanlı Araştırmaları ve Uygulama Merkezi Dergisi**. (20).

AKYÜZ, Yahya. (1999). “17. Yüzyıldan Günümüze Türk Eğitiminde Başlıca Düzenleme ve Geliştirme Çabaları (Genel Özellikler ve Doğrultular)”, **Millî Eğitim Dergisi**. (144), 14-24.

AKYÜZ, Yahya. (2007). **Türk Eğitim Tarihi**. Ankara: PegemA

Yayıncılık.

ALKAN, Cevat. (1972). Eğitim Teknolojisi ve Öğretmen Yetiştirme. **Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 5, 52-60.

ALTUNYA, Niyazi. (1981). **Gazi Eğitim Enstitüsü Programlarının Değerlendirilmesi (1930-1980)**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans Tezi.

ALTUNYA, Niyazi. (2006). **Gazi Eğitim Enstitüsü**. Ankara: Gazi Üniversitesi Rektörlüğü.

ALTUNYA, Niyazi. (2009). **Millî Eğitimde Mustafa Necati Dönemi**. İstanbul.

ALTUNYA, Niyazi. (2008). **Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Deneyimi (1848-2008)**. İstanbul: Uygun Basım.

ALPTEKİN, Mehmet. (1974). **Öğretmen Yetiştirme Reformu**. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

ANTEL, Sadrettin Celal. (1926). “Maarif Teşkilâtımız Hakkında Bir Layiha” **Maarif Vekâleti Mecmuası**. Sayı 7, 135-146.

ANTEL, Sadrettin Celal. (1936). “Pedagoji Enstitüsü’nün İlk Pedagoji Dersi” **Üniversite Konferansları**. İstanbul Üniversitesi.

ANTEL, Sadrettin Celal. (1939). **Maarifimiz ve Meseleleri**. İstanbul.

ANTEL, Sadrettin Celal. (1940). **Tanzimat Maarifi**. İstanbul: Maarif Matbaası

ARIKAN, Saffet. (1936). “Yeni Fakültemizin Açılışı.” **Ülkü Dergisi**. Şubat, 6 (36).

- ARMAN, Hürrem. (1969). **Piramidin Tabanı** (Anılar) I. Ankara.
- ARSLAN, Ali. (1995). **Darülfünundan Üniversiteye**. İstanbul: Kitabevi.
- ARSLAN, Ali, GENCER, Ali İhsan. (2004). **İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Tarihçesi ve İlk Meclis Zabıtları**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- ATAÜNAL, Aydoğan. (1993). **Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürlüğü Yayınları.
- ATAÜNAL, Aydoğan, ÖZALP, Reşat. (1977). **Türk Millî Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı**. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- ATAÜNAL, Aydoğan. (1998). **Türkiye’de Yükseköğretim**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürlüğü Yayınları.
- AYAS, Nevzat. (1948). **Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitimi, Kuruluşlar ve Tarihçeler**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- AYNÎ, Mehmet Ali. (2007). **Darülfünun Tarihi**. (Haz: Aykut Kazancıgil). İstanbul: Kitabevi
- AYGÜN, Tahsin. (1987). “Öğretmenlik Mesleğinin Tarihi Gelişimi” **Çağdaş Eğitim**. (120)18-22.
- AYGÜN, Tahsin. (1988). “Öğretmen Yetiştirme Politikamız” **Çağdaş Eğitim**. (136)22-24.
- AYLIK ANSİKLOPEDİ. (1944). “Dil Tarih Coğrafya Fakültesi.” No.1, Mayıs .
- AYTEKİN, Halil. (1988). “Öğretmen Yetiştirme Politikası (1910-1920)”, **Çağdaş Eğitim**. (131) 37-40. Ankara.
- AYTÜR, Necla. (1986) . “Dil-Edebiyat-Kültür İlişkisi”. **Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Sorunları**. 59-78. Türk Eğitim Derneği Yayınları.

ASLANTEPE, Cengiz. (2008). **Cumhuriyetin Üniversitesi: 1920-1946 Yılları Arasında Ankara’da Yüksek Öğretim**. Ankara: Ankara Üniversitesi Kültür ve Sanat Yayınları.

BALOĞLU, Zekâi. (1967). Gazi Eğitim Enstitüsü 41. Kuruluş Yıldönümü Töreninde Yaptığı Açılış Konuşması. **Gazi Eğitim Enstitüsü 41. Kuruluş Yıldönümü Töreninde Yapılan Konuşmalar**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi, 4-6.

BALTACI, Cahid. (1980). **Maarif Sistemimiz**. İstanbul: İslâm Medeniyeti Vakfı Neşriyatı.

BALTACI, Cahid. (1994). **İstanbul Medreseleri Hakkında Notlar**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı. (1934). “İlk Mektep Muallimini Üniversiteleştirmek Lâzım” **Yeni Adam**. 1(37), 2-5.

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı. (1998). **Hayatım**. İstanbul: Dünya Yayıncılık.

BANARLI, Nihad Sami. (1998). **Türkçenin Sırları**. Kubbealtı Neşriyatı: İstanbul.

BAŞAR, Erdoğan. (2004). **Millî Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920-1960)**. İstanbul: MEB Yayını.

BAŞARAN, İbrahim Ethem. (1994). **Türkiye Eğitim Sistemi**. Ankara.

BAŞGÖZ, Rasim. (29 Ekim 1946). Cumhuriyet ve Eğitim Enstitüleri. **Türk Dili Dergisi**. Eğitim Enstitüleri Kurulurken Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

BASKAN, Gülsün Atanur. (2001). “Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi”, **G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt 21 Sayı 1, 21-32.

BAYRAKTAR, Nesrin, BURGUL, Ferah. (2004). “Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Adaylarının Alan Bilgisi ve Öğretmen Yeterlilikleri Konusundaki Düşünceleri”. **XII. Eğitim Bilimleri Kongresi**. Cilt IV. 2511-2527.

BERKES, Niyazi. (2007). **Türkiye’de Çağdaşlaşma**. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık.

BİLGEGİL, Zöhre. (1997). **M. Kaya Bilgegil’in Makaleleri**. Ankara: Akçağ Yayınları

BİLİM, Cahit Yalçın. (2002). **Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

BİLSEL, Cemil. (1943). **İstanbul Üniversitesi Tarihi**. İstanbul: Kenan Matbaacılık.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit. (2006). **Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi**. Ankara: Anı Yayıncılık.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit. (2001). **Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi Araştırmaları: Kuruluşunun 75.Öğretim Yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Kuruluşu ve Gelişmesi**. Ankara: Çağdaş Eğitim Vakfı.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit. (2009). **Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi**. Ankara: Anı Yayıncılık.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit. (1995). **Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi**. İstanbul: MEB Yayını

BİNYAZAR, Adnan. (1983). “Anadili Öğretiminde Yazınsal Alanlara Açılım”. **Türk Dili**, Dil Öğretim Özel Sayısı. (379-380).57-76. Ankara: TDK Yayını.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). Maarif Nezareti Evrakı (MF. MKT) 297/ 63.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). Maarif Nezareti Evrakı (MF. MKT) 263/30.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). Maarif Nezareti Evrakı (MF. MKT) 306/1.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). Maarif Nezareti Evrakı (MF. MKT) 398/43.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). Maarif Nezareti Evrakı (MF. MKT) 280/1.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). Yıldız Tasnifi Evrakı (Y.MTV.250/135).

BOSSİNG, Nelson L. (1955). (Çev: Necmi Sarı). **Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik**. İstanbul, Maarif Basımevi

Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz. (1985). Türk Eğitim Derneği Yayınları VIII. Eğitim Toplantısı 15-16 Kasım 1985.

BURSALIOĞLU, Ziya. (1988). “Öğretmen Yetiştirme Davamız” **Çağdaş Eğitim**. (135), 4-5.

BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş. (1987). “Genel Ortaöğretime Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumları Programlarının Dünü ve Bugünü” **Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu Tebliğler (8-11 Haziran 1987)**. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları. 341-355.

BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş. (1987) “Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri” **Çağdaş Eğitim**. (119). 11-17.

CANER, Faruk. (1967). Gazi Eğitim Enstitüsü 41. Kuruluş Yıldönümü Töreninde Yaptığı Konuşma. **Gazi Eğitim Enstitüsü 41. Kuruluş Yıldönümü Töreninde Yapılan Konuşmalar**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi. 10-11

CELKAN, Hikmet. (1987) “Öğretmen Yetiştirmenin Toplumsal Açından Tetkiki” **Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu Tebliğler (8-11 Haziran 1987)**. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları. 85-97.

CEMİLOĞLU, İsmet. (1990). “Ortaöğretimdeki Türkçe-Edebiyat Dersleri ve Düşündürdükleri” **Millî Eğitim**. (104)

CİCİOĞLU, Hasan. (1982). **Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Anma Kitabı. (1974). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

CURLE, Adam. (1971). **Gelişen Cemiyetlerde Eğitimin Rolü**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

ÇADIRCI, Musa, SÜSLÜ, Azmi. (1982). **Ankara Üniversitesi Gelişim Tarihi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.

ÇAĞATAY, Neşet. (1990). “Türk Yüksek Öğretim Tarihine Genel Bir Bakış” **Belleten**. Cilt LIV, Sayı 211, Aralık. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

ÇOTUKSÖKEN, Yusuf. (1997). “Türkçe ve Edebiyat Öğretiminde Arayışlar” **Varlık Kitap Eki**. (62), 58-60.

DEMİR, Celâl. (1997). **Atatürk Döneminde Bir ve Tam Devreli Liselerde Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Öğretimi**. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DENİZ, Kemalettin. (2000). “Türkçe Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi Çalışmaları ve Bazı Öneriler” **II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu (10-12 Mayıs 2000)**. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları. 3-12.

DENİZ, Kemalettin. (1999). “Yükseköğretimde Türkçe Eğitimi ve Öğretimi” **Dil Dergisi**. (80) 72-77.

DEWEY, John. (1952). **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

DEWEY, John (1924). “Türkiye Eğitim Sistemi Üzerine Esas Rapor ve Öneriler”. Anton, J. P. ve Canevi Pınar (Ed) (2007). **Cumhuriyet Eğitim Reformu ve Dewey**. İstanbul: Forum İstanbul Enstitüsü Yayın, s. 149-169.

DİLÂVER, H.Hüseyin. (1994). **Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme ve İstihdam Şartları**. İstanbul: MEB Yayınevi.

DOĞAN, Hıfzı. (1972). **Türk Ortaöğretim Sisteminin Değerlendirilmesi (Öğrenci, Öğretmen ve Program Yönünden)**. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

DÖLEN, Emre. (2010). **Türkiye Üniversite Tarihi I-V**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

DUMAN, Asiye. (1998). “Neden Türkçe Eğitimi?” **Türk Dili**. (557) 413-415.

DUMAN, Tayip. (1991). **Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme**. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

DURSUNOĞLU, Halit. (2003). “Cumhuriyet Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirmenin Tarihi Gelişimi”. **Millî Eğitim Dergisi**. (160) Ankara.

DURU, Kâzım Nami.(19 Ekim 1946). İlk ve Ortaokullar Esasta Bir Bütün Teşkil Eder. Son Posta Gazetesi. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

DURU, Kâzım Nami (1931). “Türkçenin Tedrisi”. **Terbiye**. Sayı 34.

- EMRE, Ahmet Cevat (1930-1931). “İlk ve Orta Mekteplerde Türkçe Dersleri”. **Terbiye**. Sayı 28-31 Ankara: Maarif Vekâleti.
- ERİM, Nihat.(1946). Ortaokul İhtiyacı Karşısında. Ulus Gazetesi. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- ERCİLÂSUN, Ahmet Bican. (2004). “Tarihî Akışı İçinde ve Cumhuriyet Döneminde Türk Dili”. **Bal-Tam Türklük Bilgisi**. (1)1, 22.
- ERCİLÂSUN, Ahmet Bican. (1993). “Eğitim ve Türk Dili”. **Türk Kültürü**. (358) 65-67.
- ERGİN, Muharrem. (1964). “Türkçe ve Dil Bilgisi Öğretimi” **Türk Kültürü**. Nisan (18) 76-78
- ERGİN, Osman. (1977). **Türkiye Maarif Tarihi (I-V)**. İstanbul: Eser Matbaası.
- ERGÜN, M, ERGEZER, B.(1999). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. Ankara: Ocak Yayınları.
- ERGÜN, Mustafa. (1982). **Atatürk Devri Türk Eğitimi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- ERGÜDER, Özcan. (1968). “Muallim Değil Öğretmen” **Türk Dili** (201) 270-273.
- ERİŞEN, Satı. (1983). “Türkçe Öğretiminde Yeni Boyutlar” **Türk Dili**, Dil Öğretim Özel Sayısı. (379-380) 49-57. Ankara: TDK Yayını.
- ERTEM, Fevzi. (1969). “Öğretmen Yetiştirme İşİ” **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**.
- ERTOP, Konur. (1990). “Bizde Edebiyat Öğretimi ve Ders Kitapları”. **Varlık**. (997) 7-8.
- EŞME, İsa. (2003). “Öğretmen Yetiştirmede 130 Yıllık Bir Sürecin Öyküsü: Yüksek Öğretmen Okulları” **Millî Eğitim**. 80.Yıl Özel Sayısı. (160) 154-164.
- EŞME, İsa. (2003). **Yüksek Öğretmen Okulları**. (2. Basım). İstanbul: Bilgi Başarı Yayınevi.

GELİŞLİ, Yücel. (2001). “Öğretmen Yetiştirmede Ankara Yüksek Öğretmen Okulu Uygulaması”.(149). **Millî Eğitim**. 45-53.

GELİŞLİ, Yücel. (2006). **Öğretmen Yetiştirmede Ankara Yüksek Öğretmen Uygulaması**. Ankara: MEB Yayını.

GÜLER, Ali. (1998). “Öğretmen Yetiştirme” **Millî Eğitim**. (137) 20-21.

GÜNEŞ, Firdevs. (2006). “Türkçe Öğretim Programının Özellikleri” **Çoluk Çocuk Dergisi**, sayı 59, 25–28.

GÜNGÖR, Erol. (1981). “Millî Eğitimimizde Eğitici ve Öğretici Olarak İnsan” **Türk Kültürü**. Yıl:19 (220).296

GÜNGÖR, Erol. (1986). **Dünden Bugünden Tarih-Kültür-Milliyetçilik**. İstanbul: Ötüken

GÜRÜZ, Kemal. (2008). **Yirmi Birinci Yüzyılın Başında Türk Millî Eğitim Sistemi**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

GÜZEL, Abdurrahman. (1987). “Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Programları” **Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu Tebliğler (8-11 Haziran 1987)**. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları. 435-448.

GÜZEL, Abdurrahman. (1989). “Eğitimde Türkçenin Öğretilmesi” **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**(47). 42-45

GÜZEL, Abdurrahman. (2004). “Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Türkçe Öğretmeninin Yetiştirilmesi Üzerine Bir Değerlendirme”. **XII. Eğitim Bilimleri Kongresi**. Cilt IV. 2731-2751.

GÖĞÜŞ, Beşir. (1978). **Türkçe ve Yazın Eğitimi**. Ankara: Gül Yayınevi.

GÖĞÜŞ, Beşir. (1970). “Anadili Olarak Türkçenin Öğretimine Tarihsel Bir Bakış”. **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı**. 123-134

GÖĞÜŞ, Beşir. (1983). “Anadili Eğitim Programlarının Niteliği”. **Türk Dili**. Cilt XLVII, Sayı 379-380 Temmuz- Ağustos (40-48)

GÖĞÜŞ, Beşir. (1983). “Cumhuriyet Döneminde Türkçe ve Yazın Eğitimi Üzerine Seçme Kaynakça”. **Türk Dili**, Dil Öğretim Özel Sayısı.(379-380). Ankara: TDK Yayını.

GÖKALP, Ziya. (1973). **Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri**. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

GÖKBERK, M. Ali. (5 Ekim 1946). Orta Okulların Öğretim Seviyesi Düşecek mi? Akşam. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi

GÖKBERK, M. Ali. (5 Ekim 1946). Orta Öğretimde Sınıf Usulü. Yeni Türkiye. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

GÖKTÜRK, Akşit. (1986). “Dil-Edebiyat Öğretimine Yeni Yaklaşımlar” **Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Sorunları**. Türk Eğitim Derneği Yayınları

GÖVSA, İbrahim Alâattin. (1945). **Türk Meşhurları Ansiklopedisi**. İstanbul: Yedigün Neşriyatı

HACIEMİNOĞLU, Necmettin. (1976). **Milliyetçi Eğitim Sistemi**. Ankara: Töre-Devlet Yayınevi

HACIEMİNOĞLU, Necmettin. (2008). **Türkçenin Karanlık Günleri**. Türk Edebiyatı Vakfı.

HATEMİ, Hüsrev. (1998). **Darülfünûn ve Darüşşifa**. İstanbul: Dergâh Yayınları.

HATİBOĞLU, M. Tahir. (2000). **Türkiye Üniversite Tarihi**. Ankara: Selvi Yayınevi

HIRSCH, Ernst E. (1998). **Dünya Üniversiteleri ve Türkiye’de Üniversitelerin Gelişmesi**, Ankara Üniversitesi Yayınları Cilt: II.

HIRSCH, Ernst E. (1950). **Üniversite Kavramı ve Türkiye’deki Gelişimi**. İstanbul: Fakülteler Matbaası.

HIRSCH, Ernst E. (2008). **Anılarım**. Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.

HİSAR, Abdülhak Şinasi. (2010). **Boğaziçi Mehtapları**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İŞIKSALAN, Nilay. (2000). “Cumhuriyet Dönemi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi”, **Dil Dergisi**. (97) 12-37.

İHSANOĞLU, Ekmeleddin. (1990). **Darülfünun Tarihçesine Giriş**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

İHSANOĞLU, Ekmeleddin. (1993). “Darülfünun”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, VIII. Cilt, 521-525. İstanbul.

İHSANOĞLU, Ekmeleddin. (2010). **Darülfünun Osmanlı’da Kültürel Modernleşmenin Odağı**. İstanbul: IRCICA.

İNAN, Afet. (1957). “Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Kuruluşuna Dair Kanun Lâyihası ve Maarif ve Bütçe Encümenleri Mazbataları”. **Tarih Araştırmaları Dergisi**.

İNAN, Afet. (1957). “Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Kuruluş Hazırlıkları Üzerine”. **Tarih Araştırmaları Dergisi**.

İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi (21 Nisan 1924). (1931). Düstur (3. Tertip), Cilt 5. Ankara

İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi. (1927-1928). İstanbul: Yeni Matbaa.

İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi. (1928-1929). İstanbul: Yeni Matbaa.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Talebe Kılavuzu. (1936-1937). İstanbul: Resimli Ay Matbaası.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Talebe Kılavuzu. (1937-1938). İstanbul: Burhanettin Matbaası.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Talebe Kılavuzu. (1938-1939). İstanbul: Millî Mecmua Basımevi.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğrenci Kılavuzu. (1947-1948). İstanbul: Üçler Basımevi.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Kılavuzu. (1950-1951). İstanbul.

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Mezunları Cemiyeti ve İ.Ü. Talebe Birliği Edebiyat Fakültesi Talebe Cemiyeti (1952). **Öğretmen Davasında Üniversite Düşmanlığı ve Eğitim Enstitüleri Faciası**. İstanbul: Osman Yalçın Matbaası.

İstanbul Üniversitesi Talebe Rehberi. (1936-1937). İstanbul: Ahmet İhsan Basımevi.

İstanbul Üniversitesi Talimatnamesi. (11.10.1934).

KANTEMİR, Enise. (1986). “Ortaöğretimde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimine Genel Bir Bakış”. **Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Sorunları**. Türk Eğitim Derneği Yayınları.

KANTEMİR, Enise. (1989). “Atatürk ve Edebiyat Öğretmeninin Sorumluluğu”. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**.

KANSU, Nafi Atuf. (1932). **Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme I-II**. İstanbul: Maarif Matbaası.

KANSU, Nafi Atuf. (1936). “Yeni Fakültemiz.” **Ülkü Dergisi**. Şubat Cilt 6 Sayı 36.

KANSU, Şevket Aziz. (1947). **Ankara Üniversitesinin İkinci Öğrenim Yılına Açış Nutku**. Ankara: Doğu Matbaası.

KAPLAN, Mehmet. (1991). **Nesillerin Ruhü**. İstanbul: Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet. (1992). **Kültür ve Dil**. İstanbul: Dergâh Yayınları.

KAPLAN, Mehmet. (2006). **Büyük Türkiye Rüyası**. İstanbul: Dergâh Yayınları.

KAPTAN, Saim. (1986). **Türkiye’de Yükseköğretim Reformu ve İnsangücü Potansiyeli**. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları

KARAER, Cem. (1988). “Örnek Edebiyat Öğretmeni Hüseyin Görtunca”. **Türk Dili**.(563) 441-442.

KARAGÖZOĞLU, Galip. (1988). “Öğretmen Yetiştirme Sistemimize Model Arayışı”, **Çağdaş Eğitim**. (133)3-8.

KARAGÖZOĞLU, Galip ve Diğerleri. (1993). “Türkiye’de Öğretmen Eğitim Politikaları ve Modelleri” **Avrupa Konseyi Ülkelerinde Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Modelleri**. İzmir: MEB Yayınları.

KARAKUŞ, İdris. (1996). **Türk Dili ve Edebiyatı Ders ve Müfredat Programları ve Ders Kitapları, Ana Dili Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme.** (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KARAL, Enver Ziya. (1978). **Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu (Tarih Açısından Bir Açıklama).** Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

KARAMUK, Ziya. (1973). **Cumhuriyetin 50.Yılında Millî Eğitim.** İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

KARASAR, Niyazi. (2007). **Araştırmalarda Rapor Hazırlama.** (14. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KAVCAR, Cahit. (1982). “Tarihe Karışan Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli: Yüksek Öğretmen Okulu” **Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.** 15(1). 197-214.

KAVCAR, Cahit. (1986.) “Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi” **Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları.** Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. 223-263.

KAVCAR, Cahit. (1987). **Yüksek Öğretmen Okulun Öğretmen Yetiştirmedeki Yeri. Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu Tebliğler (8-11 Haziran 1987).** Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları. 39-47.

KAVCAR, Cahit. (1982). **Edebiyat ve Eğitim.** Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

KAVCAR, Cahit. (2002). “Cumhuriyet Döneminde Dal Öğretmeni Yetiştirme”. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.** (35)1-2.

KAVCAR, Cahit. (1994). “Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni Yetiştirme”. **Dil Dergisi.**

KAVCAR, Cahit. (2005). “Türkçe/Edebiyat Eğitimi ve Öğretmen Yetiştirme”. **Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırmanın Sonuçları ve Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu(22-23-24 Eylül 2005).** Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları. 339-348.

KAYA, Yahya Kemal. (1981). **İnsan Yetiştirme Düzenimiz.** Ankara: Erk Basımevi.

KILIÇ, Mehmet. (1993). “Cumhuriyetten Sonra Orta Dereceli Okullarımızda Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi”. **Eğitim Dergisi** (6) 57-63.

KILIÇ, Mehmet. (1995). “Millî Eğitim Şûralarında Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi İle İlgili Hususlar”. **Millî Eğitim**. (128) 49-53.

KOÇER, Hasan Ali. (1967). **Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Problemi**. Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.

KOÇER, Hasan Ali. (1987). **Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu 1773-1923**. Ankara: Uzman Yayınları.

KODAMAN, Bayram. (1999). **Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

KORKMAZ, Zeynep. (1992). **Atatürk ve Türk Dili Belgeler**. Ankara: Türk Dil Kurumu.

KÜÇÜKAHMET, Leyla. (1976). **Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları (Program Geliştirme Açısından)**. AÜ Eğitim Fakültesi Yayını.

LEVEND, Agâh Sırrı. (31 Ekim 1946). Orta Öğretim ve Öğretmen Meselesi. Vakıf Gazetesi. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

LEVEND, Agâh Sırrı. (1946). Orta Okullarda Öğrencinin Durumu. Vakıf Gazetesi. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

LEWİS, Bernard. (2007). **Modern Türkiye’nin Doğuşu**. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

MAARİF SALNAMESİ. (1318)’den aktaran: AKYÜZ, Yahya (Türk Eğitim Tarihi). İstanbul.

MAARİF SALNAMESİ. (1319)’dan aktaran: ÖZTÜRK, Cemil. (1996). Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları

MAARİF-İ UMUMİYE NİZAMNAMESİ (1869). İstanbul: Matbaa-yı Âmire.

MAARİF-İ UMUMİYE NEZARETİ. (1331). **Darülmuallimin ve Darülmuallimat Nizamnamesi**. İstanbul: Matbaa-yı Âmire

MAARİF VEKÂLETİ. (1341/1925). **Yüksek Muallim Mektebi Talimatnamesi.** İstanbul: Matbaa-yı Âmire.

MAARİF VEKÂLETİ. 1924 tarih ve 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu. Aktaran: YÜCEL, Hasan Âli .(1938) Türkiye’de Orta Öğretim. İstanbul: Devlet Basımevi.

MAARİF VEKÂLETİ. 22.3.1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun. Aktaran: YÜCEL, Hasan Âli .(1938) Türkiye’de Orta Öğretim. İstanbul: Devlet Basımevi.

MAARİF VEKÂLETİ. (1927). Tebliğler Mecmuası. 2(12).

MAARİF VEKÂLETİ. (1928). Tebliğler Mecmuası. 3(18).

MAARİF VEKİLLİĞİ (1944). **Orta Öğretimin Gelişmesi Hakkında Öntasar.** Ankara: Maarif Matbaası.

MAARİF VEKÂLETİ. (1939). **Atatürk’ün Maarife Ait Direktifleri.** İstanbul: Maarif Basımevi.

MAARİF VEKİLLİĞİ. (1931). **Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü, Teşkilat ve Programlar.** Ankara.

MAARİF VEKİLLİĞİ. (1940). **Maarifle İlgili Kanunlar.** İstanbul: Maarif Matbaası.

MAARİF VEKİLLİĞİ. (1941). **Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü Müfredat Programı.** Ankara: Maarif Matbaası.

MAARİF VEKÂLETİ. (1941). **Millî Şef ve Cumhurreisimizin Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesini Ziyaretleri ve Fakültenin Yeni Binasında Tedrisata Başlaması.** İstanbul: Maarif Matbaası.

MAARİF VEKİLLİĞİ. (1940). **Tebliğler Dergisi.** 3(87).

MAARİF VEKİLLİĞİ. (1940). **Tebliğler Dergisi.** 3(89).

MAARİF VEKİLLİĞİ. (1940). **Tebliğler Dergisi.** 2(57).

MAARİF VEKİLLİĞİ. (1942). **Tebliğler Dergisi.** 4(185).

MAARİF VEKİLLİĞİ. (1943). **Tebliğler Dergisi**. 7(252).

MAARİF VEKİLLİĞİ. (1943). **Tebliğler Dergisi**. 6(241).

MAARİF VEKİLLİĞİ. (1944). **Tebliğler Dergisi**. 7(248).

MAARİF VEKİLLİĞİ. (1944). **Maarifle İlgili Kanunlar II**. İstanbul: Maarif Matbaası.

MAASKE, Roben J. (1957). **Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Hakkında Rapor**.

Ankara: MEB Yayını.

MALCHE, Albert (1939). **İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor**. Ankara: Maarif Vekilliği.

MENSUROĞLU, Mecdut (21 Mart 1951).“Lise ve Ortaokul Öğretmenini Hangi Fakültelerden Seçelim?” **Son Telgraf**. 5-6

MEYAN, Hüseyin. (1946). “Eğitim Enstitüleri”. **Kızılırmak Dergisi**.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1939). **Birinci Milli Eğitim Şûrası** (17-29 Temmuz). Ankara: MEB Yayını.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1943). **İkinci Milli Eğitim Şûrası** (15-21 Şubat). Ankara: MEB Yayını.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1946) **Üçüncü Milli Eğitim Şûrası** (2-10 Aralık). Ankara: MEB Yayını.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1946). **Eğitim Enstitüleri Kurulurken** (Derleme). Ankara: MEB Yayını.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1946). **Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Millî Eğitim Bakanlarının Millî Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri I-II-III**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1946). **Üniversiteler Kanunu Tasarısı**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1947). **Tebliğler Dergisi**. 9 (423).

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1948). **Tebliğler Dergisi**. 10 (483).

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1949). **Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulu Teşkilatı Hakkında Proje** (Orta öğretime Öğretmen Yetiştirme Teşkilatının Geliştirilmesi Hakkında Proje). Ankara: MEB Yayını.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1949). **Dördüncü Milli Eğitim Şûrası** (22-31 Ağustos). Ankara: MEB Yayını.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1953) **Milli Eğitimle İlgili Kanunlar: I**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1995). **Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme (1848-1995)**. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. Ankara

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (1998). **Cumhuriyetin 75.Yılında Yükseköğretim**. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

NADİR, Nadi. (9 Ekim 1946). Bir Açıklama ve Bir Gerçek. Cumhuriyet Gazetesi. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

NADİR, Nadi. (6 Ekim 1946). Aksayan Bir Tarafımız. Cumhuriyet Gazetesi. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

NASUHOĞLU, Rauf. (1986).“Öğretim ve Bilim Dili Olarak Türkçe”, **Orta Öğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Sorunları**. Türk Eğitim Derneği Yayınları.

NECATİGİL, Behçet. (2007). **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**. (24. Basım). İstanbul: Varlık Yayınları.

OĞUZKAN, Ferhan. (1983). “Orta Dereceli Okul Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi”, **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**. MEB Devlet Kitapları. 595-623

OĞUZKAN, Ferhan. (1984). **Öğretmen Eğitimi Eğitim Bilimleri Sempozyumu**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.55-63

OĞUZKAN, Ferhan. (1987). “Orta Öğretime Öğretmen Yetiştirmenin Dünü ve Bugünü”, **Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü**,

Geleceği Sempozyumu Tebliğler” (8-11 Haziran 1987). Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları 85-97

OĞUZKAN, Ferhan. (1989). **Orta Dereceli Okullarda Öğretim, Amaç, İlke, Yöntem ve Teknikler.** Ankara.

OĞUZKAN, Ferhan. (1993). **Eğitim Terimleri Sözlüğü.** Ankara: Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Baskı.

OĞUZKAN, Ferhan. (1988). **Öğretmenliğin Üç Yönü.** 8. Basım, Ankara: Kadioğlu Matbaası.

OKAY, Orhan. (1983). Üniversitelerde Dil Eğitimi. **Türk Edebiyatı** (118).

OKÇABOL, Rıfat. (2005). **Öğretmen Yetiştirme Sistemimiz.** Ütopya Yayınevi.

OKSAL, Sedat. (1946). Millî Eğitimde Yeni Hamleler. **Tanin Gazetesi.**

OLUR, Nuri. (1994). **Türkiye Eğitiminde Çağdaşlaşma (1923-1950).** Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı. İstanbul.

ONAR, Nabi. (1968). “Türk Dili ve Öğretmenler”. **Türk Dili** (201). 250-251

ORHONLU, Cengiz. (1973). **Edebiyat Fakültesinin Kuruluşu ve Gelişmesi (1901-1933) Hakkında Bazı Düşünceler.** İstanbul

ORTAYLI, İlber. (2006a). **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı.** Alkım Yayınları

ORTAYLI, İlber. (2006b). **Kırk Ambar Sohbetleri.** Ankara: Aşina Kitaplar

ORTAYLI, İlber. (2007). **Batılılaşma Yolunda.** İstanbul: Merkez Kitaplar

ORTAYLI, İlber. (2010). **Son İmparatorluk Osmanlı.** İstanbul: Timaş Yayınları

ORTAYLI, İlber. (2011). **Türkiye’nin Yakın Tarihi.** İstanbul: Timaş Yayınları

ÖKLEM, Necdet. (2007). **Atatürk Döneminde Darülfünun Reformu.** Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları.

ÖNERTÜRK, Ahmet vd. (1946). **Öğretmen Okullarından Eğitim Enstitülerine (Derleme).** Sivas: Kâmil Matbaası

ÖYMEN, Hıfzırrahman Raşit. (1988). “Cumhuriyet Eğitime Geçişte Atatürk’ün Etkisi”, **Belleten**. Atatürk Özel Sayısı. C I-II (204) 1014 Ankara.

ÖZALP, Reşat, ATAÜNAL, Aydoğan. (1983). “Millî Eğitimde Kongreler ve Şûralar”, **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**. MEB Devlet Kitapları, 105-140.

ÖZALP, Reşat (Derleyen ve düzenleyen). (1982). **Millî Eğitimle İlgili Mevzuat (1857-1923)**. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayını.

ÖZATA, Metin. (2007). **Atatürk Bilim ve Üniversite**. Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitaplar.

ÖZCAN, İsmail Çağrı. (2001). “Türk Dilinin Varlığını Koruma Mücadelesinden İki Safha”. **Türk Yurdu**. C.21(162-163) 337-340.

ÖZBAY, Murat. (2001). “Atatürk’ün Türkçe Öğretimiyle İlgili Düşünce ve Uygulamaları”, **Türk Yurdu** c.21(162-163) 332-336.

ÖZBAY, Murat. (2001). “Yeniden Yapılandırma Çerçevesinde Türkçe Öğretimi Programı ve Bazı Öneriler”. **XII. Eğitim Bilimleri Kongresi**. Cilt IV, 2801-2813.

ÖZBAY, Murat. (1999). “Cumhuriyet Döneminde Ortaokullarda Türkçe Öğretiminin Gelişimi”. **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Dr. Himmet Biray Özel Sayısı, 130-147.

ÖZDEMİR, Emin. (1983). “Anadili Olarak Türkçe Öğretimi” **Türk Dili Dil Öğretimi Özel Sayısı C: XLVII**, (379-380) 31-35.

ÖZDEMİR, Emin. (1982). Mustafa Nihat Özön. Ankara: TDK Yayını.

ÖZTÜRK, Cemil. (2007). **Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası**. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

ÖZTÜRK, Cemil. (2005). **Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar**. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

ÖZODAŞIK, Mustafa. (1999). **Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çabaları 1923-1950**. Konya: Çizgi Kitabevi.

ÖZYAR, Aydın. (1998). Millî Eğitim Bakanlığının Öğretmen Yetiştirme Politikaları. **Bilgi Çağında Öğretmenimiz Sempozyumu (8-9 Ekim 1998)**. Ankara: Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, 87-100.

SAFA, Peyami. (1990). **Türk İnkılâbına Bakışlar**. İstanbul: Ötüken.

SAKAOĞLU, Necdet. (1993). **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi**. İstanbul: İletişim Yayınları.

SAKAOĞLU, Necdet. (2003). **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

SARAY, Mehmet. (1996). **İstanbul Üniversitesi Tarihi (1453-1993)**. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.

SARIHAN, Zeki. (2009). **1921 Maarif Kongresi**. Ankara: MEB Yayınları.

SAYILI, Adnan. (1978). **Bilim, Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**, Atatürk'ün Yüzüncü Doğum Yılı Yayınları. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

SİRER, Reşat Şemsettin. (9 Haziran 1945). Ortaokul Meselemiz. Ulus Gazetesi. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

SİRER, Reşat Şemsettin. (19 Eylül 1946). Öğretmen Okulları Eğitim Enstitüsü Hâline Getiriliyor. Ulus Gazetesi. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

SİRER, Reşat Şemsettin. (1946). Eğitim Enstitüleri Hakkında Direktifler. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

SİLER, Abdurrahman. (1992). **Türk Yükseköğretiminde Darülfünun (1863-1933)**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

SÜSLÜ, Azmi. (1986). **Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesinin 50 Yıllık Tarihi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları.

ŞEMİN, Refia Uğurel. (1973). “Eğitim Bilimlerinin Üniversiteye Girişi: Pedagoji Enstitüsü’nün Kuruluşu ve Gelişmesi”. İÜ Edebiyat Fakültesi. **Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan**. İstanbul. 305-374.

ŞİMŞEK, Rasim. (1983). Çağdaş Eğitimde Anadilinin Yeri. **Türk Dili Dil Öğretim Özel Sayısı**.(379-380). 36-39.

TAŞDEMİRCİ, Ersoy. (1992). **Belgelerle 1933 Üniversite Reformunda Yabancı Bilim Adamları**. Ankara.

TAMİR, Ferhat. (1973). “Yüksek Öğretmen Okulları”. **Ülkü Pınarı**. (2)1-4. İstanbul

Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi I-II. (2010). (Editör: Murat YALÇIN) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

TDK (Türk Dili Araştırma Kurumu) (1935). **Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu**. İstanbul: Devlet Basımevi.

TDK (Türk Dili Araştırma Kurumu) (2005). **Türkçe Sözlük**. Ankara: TDK Yayını.

TEMEL, Ali. (1992). “Öğretmen ve Öğretmen Yetiştirme Sorunlarının Millî Eğitim Şûralarındaki Yansımaları”. **Çağdaş Eğitim**. (177)35-37.

TEMİZYÜREK, Fahri. (1994). **Atatürk Döneminde Türkçenin Öğretimi İle İlgili Olarak Geliştirilen Devlet Politikaları (1920-1938)** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

TEZCAN, Nuran. (1983). “Yükseköğretimde Anadili Öğretimi”. **Türk Dili Dil Öğretimi Özel Sayısı**. (379-380). 73-76.

TİMURTAŞ, Faruk K. (1964). “Liselerimizin Durumu ve Islah Çareleri”, **Türk Kültürü** Nisan (18). 68-75.

TİMURTAŞ, Faruk K. (1964). “Memleketimizde Edebiyat Öğretimi”, **Türk Kültürü** Nisan (18) 79-83

TİMURTAŞ, Faruk K. (1964). “Öğretmenlik Mesleği ve Yüksek Öğretmen Okulu”. **Genç Öğretmen** Yıl:1 (3) Mart 9-10.

TONGUÇ, İsmail Hakkı. (1952) **Öğretmen Ansiklopedisi ve Pedagoji Sözlüğü**. İstanbul: Bir Yayınevi.

TOPÇU, Nurettin. (2010). **Türkiye’nin Maarif Dâvası**. İstanbul: Dergâh Yayınları.

TUĞRUL, Mehmet. (22 Ekim 1946). Eğitim Enstitüleri. Ülkü Dergisi. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

TURAN, Şerafettin. (1981). **Atatürk ve Ulusal Dil**. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

TURGUT, İhsan. (1997). Öğretmen Yetiştirme Sorunları, **Çağdaş Eğitim**. (228) 3-4 Ankara.

TURHAN, Mümtaz. (1960). **Maarifimizin Ana Dâvaları ve Bazı Hâl Çareleri**. İstanbul: Bedir Yayınevi.

TÜRK KÜLTÜRÜ DERGİSİ. (1964) “İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunun Tarihçesi”.18 Mayıs 1964.

TÜTENGİL, Cavit Orhan. (1971). **Sosyal Yapımıza Bağlı Eğitim ve Öğretim Sorunları**. İstanbul: Sermet Matbaası.

UÇGUN, Duygu. (2006). **Cumhuriyet Döneminde Türkçe Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi**. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

UNAT, F. Reşit. (1964). **Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihî Bir Bakış**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

UNAT, F. Reşit. (1933). “İlk, Orta, Yüksek Tedrisatımızın On Senelik Bilançosu.” **Fikirler**. 29 Teşrinievvel, C. V, Sayı 100. İzmir.

UŞAKLIGİL, Halit Ziya. (2003). **Saray ve Ötesi**. İstanbul: Özgür Yayınları.

UYGUR, Nermi. (2008). **Dilin Gücü**. Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

ÜLKEN, Hilmi Ziya. (2005). **Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi**. İstanbul: Ülken Yayınları.

Üniversiteler Kanunu. (18 Haziran 1946). T.B.M.M. Zabıtları, Dördüncü Devre, 22.Cilt, s. 132-221.

VARIŞ, Fatma. (1973). “Öğretmen Yetiştirme Üzerine”. **AÜ Eğitim Fakültesi**, 50. **Yıla Armağan**. Ankara: s. 47-65.

VEDAT, Halil, “ Elli Yıllık Ana Dili Tedrisatı”, **Fikirler**. 15 Nisan 1934, Reşit Galip Nüshası. İzmir: Hafız Ali Matbaası.

WIDMANN, Horst. (2000). **Atatürk ve Üniversite Reformu**. (Çev: Aykut Kazancıgil, Serpil Bozkurt). Kabalcı Yayınevi.

YAZAR, Mehmet Behçet. (1999). **Edebiyatçılar Âlemi**. Ankara: 21.Yüzyıl Yayınları.

YETKİN, Suut Kemal. (9 Ekim 1946). Öğretmen Davası. Ulus. **Eğitim Enstitüleri Kurulurken**. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

YILMAN, Mustafa. (2006). **Türkiye’de Öğretmen Eğitiminin Temelleri**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

YÖNTEM, Ali Canip. (1927). “Liselerde Edebiyat Tedrisatı”. **Güneş Dergisi**. 14

YÜCEL, Hasan Âli. (1994). **Türkiye’de Orta Öğretim**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

YÜKSEK ÖĞRETMENLİLER ALBÜMÜ.(1937). (1848-1937). İstanbul: Türkiye Basımevi.

YÜKSEL, Sedat. (2010). **Türk Üniversitelerinde Eğitim Fakülteleri ve Öğretmen Yetiştirme**. Pegem Akademi.

ZÜLFİKAR, Hamza. (1997). “Türkçenin Öğretilmesinde Uzmanlık Sorunu”, **Türk Dili** (548).107-112

ZÜLFİKAR, Hamza. (2001). “Hocam Vecihe Hatipoğlu”. Ankara Üniversitesi Türkoloji Dergisi C14 S.1 s.1-14.

<http://www.dildernegi.org.tr>.

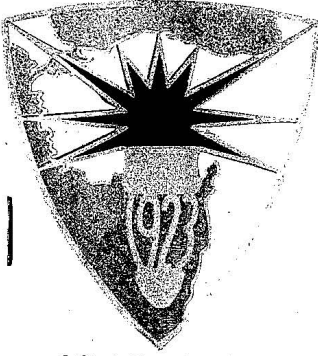
<http://www.turkiyekulturportali.gov.tr>.

<http://www.yasamoykusu.com>.

<http://www.icanas38.org.tr>.

<http://www.biyografi.net>.

EKLER

1848 - 1937

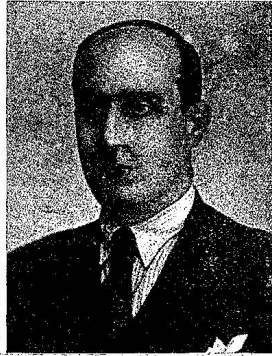
Yüksek Öğretmenliler Albümü

T. Okut
3 - V - 941

Kâtime Benderli . — 1908'de doğmuş Kandilli'de bitirmiş 928'de okulumuzun edebiyat kolundan mezun Ankara kız lisesinde, Adana kız muallim mektebinde, kız orta okulunda öğretmenliklerde bulunmuştur. Halen kız lisesinde edebiyat öğretmenidir.

Muaffak Benderli . — 1905'te doğmuş Kabataş lisesini bitirmiştir. 928'de okulumuzun Edebiyat kolundan ve 933'te de Hukuk fakültesinden mezun olmuştur. Ankara Erkek, Adana, İstanbul Erkek liselerinde öğretmenliklerde Gelenbevi Ortaokul rektörlüğünde bulunmuştur. Halen Haydarpaşa lisesi edebiyat öğretmenidir.

Mümtaz Özgüner . — 1928'de Üniversite edebiyatından mezun olmuş. Kayseri, Samsun, Trabzon liselerinde öğretmenliklerde bulunmuştur. Halen İstanbul kız orta okul ve tarih - coğrafya öğretmenidir.

Nezahat . — İzmitte doğmuş, Erenköy kız lisesini bitirmiş, 928'de mektebimizin fe'sefe şubesinden mezun olmuştur. Edirne, İzmir kız öğretmen okullarında öğretmenliklerde bulunmuştur. Halen İstanbulda kız lisesinde fe'sefe öğretmenidir.

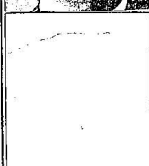
۱۹۱
 ۱۹۰۸
 ۱۹۰۵
 ۱۹۰۴
 ۱۹۰۳
 ۱۹۰۲
 ۱۹۰۱
 ۱۹۰۰
 ۱۸۹۹
 ۱۸۹۸
 ۱۸۹۷
 ۱۸۹۶
 ۱۸۹۵
 ۱۸۹۴
 ۱۸۹۳
 ۱۸۹۲
 ۱۸۹۱
 ۱۸۹۰
 ۱۸۸۹
 ۱۸۸۸
 ۱۸۸۷
 ۱۸۸۶
 ۱۸۸۵
 ۱۸۸۴
 ۱۸۸۳
 ۱۸۸۲
 ۱۸۸۱
 ۱۸۸۰
 ۱۸۷۹
 ۱۸۷۸
 ۱۸۷۷
 ۱۸۷۶
 ۱۸۷۵
 ۱۸۷۴
 ۱۸۷۳
 ۱۸۷۲
 ۱۸۷۱
 ۱۸۷۰
 ۱۸۶۹
 ۱۸۶۸
 ۱۸۶۷
 ۱۸۶۶
 ۱۸۶۵
 ۱۸۶۴
 ۱۸۶۳
 ۱۸۶۲
 ۱۸۶۱
 ۱۸۶۰
 ۱۸۵۹
 ۱۸۵۸
 ۱۸۵۷
 ۱۸۵۶
 ۱۸۵۵
 ۱۸۵۴
 ۱۸۵۳
 ۱۸۵۲
 ۱۸۵۱
 ۱۸۵۰
 ۱۸۴۹
 ۱۸۴۸
 ۱۸۴۷
 ۱۸۴۶
 ۱۸۴۵
 ۱۸۴۴
 ۱۸۴۳
 ۱۸۴۲
 ۱۸۴۱
 ۱۸۴۰
 ۱۸۳۹
 ۱۸۳۸
 ۱۸۳۷
 ۱۸۳۶
 ۱۸۳۵
 ۱۸۳۴
 ۱۸۳۳
 ۱۸۳۲
 ۱۸۳۱
 ۱۸۳۰
 ۱۸۲۹
 ۱۸۲۸
 ۱۸۲۷
 ۱۸۲۶
 ۱۸۲۵
 ۱۸۲۴
 ۱۸۲۳
 ۱۸۲۲
 ۱۸۲۱
 ۱۸۲۰
 ۱۸۱۹
 ۱۸۱۸
 ۱۸۱۷
 ۱۸۱۶
 ۱۸۱۵
 ۱۸۱۴
 ۱۸۱۳
 ۱۸۱۲
 ۱۸۱۱
 ۱۸۱۰
 ۱۸۰۹
 ۱۸۰۸
 ۱۸۰۷
 ۱۸۰۶
 ۱۸۰۵
 ۱۸۰۴
 ۱۸۰۳
 ۱۸۰۲
 ۱۸۰۱
 ۱۸۰۰
 ۱۷۹۹
 ۱۷۹۸
 ۱۷۹۷
 ۱۷۹۶
 ۱۷۹۵
 ۱۷۹۴
 ۱۷۹۳
 ۱۷۹۲
 ۱۷۹۱
 ۱۷۹۰
 ۱۷۸۹
 ۱۷۸۸
 ۱۷۸۷
 ۱۷۸۶
 ۱۷۸۵
 ۱۷۸۴
 ۱۷۸۳
 ۱۷۸۲
 ۱۷۸۱
 ۱۷۸۰
 ۱۷۷۹
 ۱۷۷۸
 ۱۷۷۷
 ۱۷۷۶
 ۱۷۷۵
 ۱۷۷۴
 ۱۷۷۳
 ۱۷۷۲
 ۱۷۷۱
 ۱۷۷۰
 ۱۷۶۹
 ۱۷۶۸
 ۱۷۶۷
 ۱۷۶۶
 ۱۷۶۵
 ۱۷۶۴
 ۱۷۶۳
 ۱۷۶۲
 ۱۷۶۱
 ۱۷۶۰
 ۱۷۵۹
 ۱۷۵۸
 ۱۷۵۷
 ۱۷۵۶
 ۱۷۵۵
 ۱۷۵۴
 ۱۷۵۳
 ۱۷۵۲
 ۱۷۵۱
 ۱۷۵۰
 ۱۷۴۹
 ۱۷۴۸
 ۱۷۴۷
 ۱۷۴۶
 ۱۷۴۵
 ۱۷۴۴
 ۱۷۴۳
 ۱۷۴۲
 ۱۷۴۱
 ۱۷۴۰
 ۱۷۳۹
 ۱۷۳۸
 ۱۷۳۷
 ۱۷۳۶
 ۱۷۳۵
 ۱۷۳۴
 ۱۷۳۳
 ۱۷۳۲
 ۱۷۳۱
 ۱۷۳۰
 ۱۷۲۹
 ۱۷۲۸
 ۱۷۲۷
 ۱۷۲۶
 ۱۷۲۵
 ۱۷۲۴
 ۱۷۲۳
 ۱۷۲۲
 ۱۷۲۱
 ۱۷۲۰
 ۱۷۱۹
 ۱۷۱۸
 ۱۷۱۷
 ۱۷۱۶
 ۱۷۱۵
 ۱۷۱۴
 ۱۷۱۳
 ۱۷۱۲
 ۱۷۱۱
 ۱۷۱۰
 ۱۷۰۹
 ۱۷۰۸
 ۱۷۰۷
 ۱۷۰۶
 ۱۷۰۵
 ۱۷۰۴
 ۱۷۰۳
 ۱۷۰۲
 ۱۷۰۱
 ۱۷۰۰
 ۱۶۹۹
 ۱۶۹۸
 ۱۶۹۷
 ۱۶۹۶
 ۱۶۹۵
 ۱۶۹۴
 ۱۶۹۳
 ۱۶۹۲
 ۱۶۹۱
 ۱۶۹۰
 ۱۶۸۹
 ۱۶۸۸
 ۱۶۸۷
 ۱۶۸۶
 ۱۶۸۵
 ۱۶۸۴
 ۱۶۸۳
 ۱۶۸۲
 ۱۶۸۱
 ۱۶۸۰
 ۱۶۷۹
 ۱۶۷۸
 ۱۶۷۷
 ۱۶۷۶
 ۱۶۷۵
 ۱۶۷۴
 ۱۶۷۳
 ۱۶۷۲
 ۱۶۷۱
 ۱۶۷۰
 ۱۶۶۹
 ۱۶۶۸
 ۱۶۶۷
 ۱۶۶۶
 ۱۶۶۵
 ۱۶۶۴
 ۱۶۶۳
 ۱۶۶۲
 ۱۶۶۱
 ۱۶۶۰
 ۱۶۵۹
 ۱۶۵۸
 ۱۶۵۷
 ۱۶۵۶
 ۱۶۵۵
 ۱۶۵۴
 ۱۶۵۳
 ۱۶۵۲
 ۱۶۵۱
 ۱۶۵۰
 ۱۶۴۹
 ۱۶۴۸
 ۱۶۴۷
 ۱۶۴۶
 ۱۶۴۵
 ۱۶۴۴
 ۱۶۴۳
 ۱۶۴۲
 ۱۶۴۱
 ۱۶۴۰
 ۱۶۳۹
 ۱۶۳۸
 ۱۶۳۷
 ۱۶۳۶
 ۱۶۳۵
 ۱۶۳۴
 ۱۶۳۳
 ۱۶۳۲
 ۱۶۳۱
 ۱۶۳۰
 ۱۶۲۹
 ۱۶۲۸
 ۱۶۲۷
 ۱۶۲۶
 ۱۶۲۵
 ۱۶۲۴
 ۱۶۲۳
 ۱۶۲۲
 ۱۶۲۱
 ۱۶۲۰
 ۱۶۱۹
 ۱۶۱۸
 ۱۶۱۷
 ۱۶۱۶
 ۱۶۱۵
 ۱۶۱۴
 ۱۶۱۳
 ۱۶۱۲
 ۱۶۱۱
 ۱۶۱۰
 ۱۶۰۹
 ۱۶۰۸
 ۱۶۰۷
 ۱۶۰۶
 ۱۶۰۵
 ۱۶۰۴
 ۱۶۰۳
 ۱۶۰۲
 ۱۶۰۱
 ۱۶۰۰
 ۱۵۹۹
 ۱۵۹۸
 ۱۵۹۷
 ۱۵۹۶
 ۱۵۹۵
 ۱۵۹۴
 ۱۵۹۳

[illegible]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اسم	معنی در فارسی	موسس در مقام
ابو بصیر اوی	بر شینه	علی اوی
عبدالله گفیل اوی	استاد	الحق
احمد نظر اوی	استاد	فرید علی
عقربود اوی	استاد	فرید علی
احمد زبا اوی	استاد	فرید علی
لطفی هادی اوی	استاد	فرید علی
محمد شمس اوی	استاد	فرید علی

Edelizet

Fotoğraf	Talebenin			Dersler												Yekün
	Mektep №	Adı ve babasının adı	Doğduğu yer, tarihi ve tabiiyeti		Sanat Baskı	Sanat	Sanat	Sanat	Sanat	Sanat	Sanat	Sanat	Sanat	Sanat	Sanat	
	1	Sadrettin oğlu Ahmet Rasim ef.	İzmir 1322 Osmanlı	Rakam ile	10	anduz	10	anduz	9	anduz	8	anduz	8	anduz	10	85
	3	Hafız Şaban Güzel oğlu Emel ef.	Edirne 1319 Osmanlı	Rakam ile	70	anduz	70	anduz	8	anduz	9	anduz	6	anduz	70	49
	4	Şükrü B. oğlu Şaban Ertekin ef.	Kopruhisar 1320 Osmanlı	Rakam ile	8	sekişir	5	sekişir	6	sekişir	8	sekişir	6	sekişir	70	63
	5	Mehmet B. oğlu Ali Hakkı ef.	Bilecik 1315 Osmanlı	Rakam ile	8	sekişir	5	sekişir	4	sekişir	9	sekişir	4	sekişir	9	64
	6	Ali ef. oğlu Ali Gökçe ef.	Karşıyaka 1322 Osmanlı	Rakam ile	6	altıdır	5	altıdır	4	altıdır	8	altıdır	5	altıdır	9	61
	7	Mustafa Şerhi B. oğlu Kamal ef.	Edirne 1318 Osmanlı	Rakam ile	8	sekişir	6	sekişir	8	sekişir	9	sekişir	10	sekişir	9	80
	8	Mehmet Şaban ef. oğlu Ali Hakkı ef.	Elağöz 1317 Osmanlı	Rakam ile	9	sekişir	9	sekişir	9	sekişir	8	sekişir	8	sekişir	10	81
				Rakam ile	9	sekişir	9	sekişir	9	sekişir	8	sekişir	8	sekişir	10	81